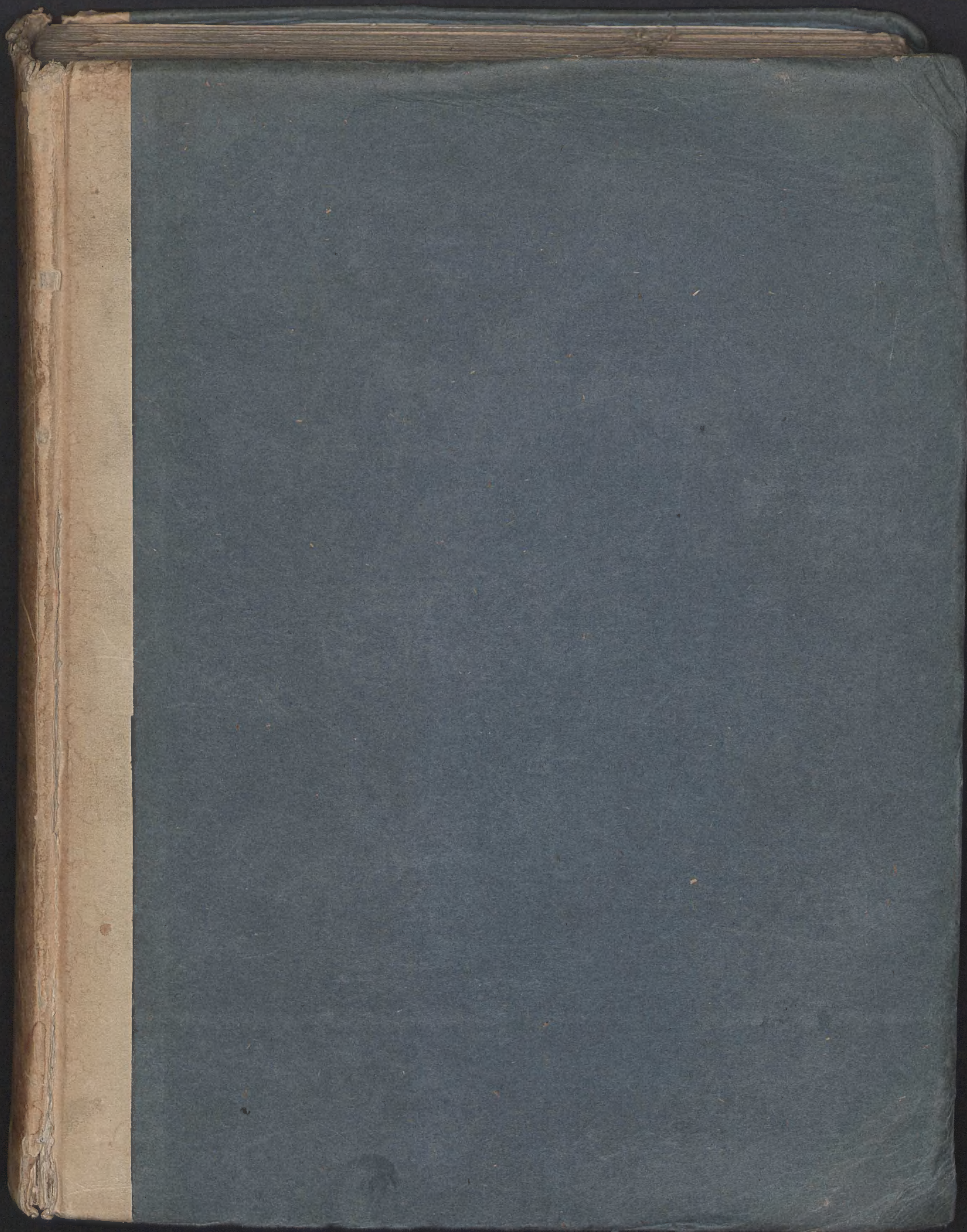

MAGNUS KONONGS
LAGA-BÆTERS
GULA-THINGS-LAUG.

I. Wiedewelt inv. I. F. Clemens Sculps.

Ex Manuscriptis Legati Arna-Magnæani.

REGIS MAGNI
LEGUM REFORMATORIS
LEGES
GULA-THINGENSES,
SIVE
JUS COMMUNE NORVEGICUM.

Ex Manuscriptis Legati Arna-Magnæani,
cum interpretatione Latina et Danica, variis lectionibus, indice Verborum,

et

IV Tabulis æneis.

HAVNIÆ.
Anno æræ Christianæ MDCCCXVII.
Ex Typographeo THORSTANI ENARIS RANGELII.

Stormægtigste Konge!

Allernaadigste Herre!

For Deres Majestæts Throne nedlægge vi i dybeste Underdanighed, som et Pant paa vor hengivne Taknemlighed, de Love, som Kong Magnus Haconson, Sverris Sønnesøns Søn gav sine Normænd for femhundred og fyrgetyve Aar siden, rensede ved vor Fliid fra Tidernes Feil.

At Deres Majestæt vil allernaadigst modtage dette Værk, det lader den Kongelige Forfatter os haabe, efterdi Deres Majestæt, som af grændseløs Kierlighed til Videnskaberne fostrer, beskiermer og forøger alt, hvad som henhører til de ædle Kunster, haver befalet os, paa Allerhøistsammes egen Bekostning at opreise den store Lovgiver et Mindesmærke, varigere end Altere, Templer, Marmor og Kobber, som hverken Storme eller Alderdom skulle kunne ødelægge.

Over denne Deres Majestæts Velgierning vil den høistsalige Konge glæde sig, saafremt der er Følelse efter Døden, da han erholder nyt Lys og ligesom nyt Liv af Deres Majestæts hellige Navns Glands og Beskyttelse.

Sandelig! Dersom Nogen blandt Oldtidens Konger haver fortient det Norske Folks Taknemlighed, da var det Magnus; thi han udmærkede sig ved alle de Dyder, som ere nødvendige for en god Fyrste til at regiere vel. Han værnede om Staten med Viisdom, Maadehold og de meest velgiørende Love og Indretninger, holdende det, at elskes og ikke mindre at elske, for at være det Behageligste af alle menneskelige Glæder. Frugten af denne giensidige Kierlighed var dette, at han regierede over Alle som frie, vandt Alles Troeskab og udvirkede lettelig, at Kongens Myndighed, Lovenes Lydighed, Borgernes Sikkerhed og Samtidiges Fred blev hævdet.

Deres Majestæt vil lettelig finde Deres eget Billede i hiin, den viseste Fyrste, han som var lige ypperlig i Fred som i Krig. Men hvorfor laane Exempler af den fjerne Old, som haves i Overflødighed baade nærmere og uryggeligere i Deres Majestæts stormægtigste Æt, som bestemt af Gud til at regiere Folk og Riger, haver skienket den Christne Verden Helte og Fyrster, Menneslægtens Kierlighed og Glæde. Thi hvo veed

ikke, at alle de nu regierende Huse ere Blodsforvante af den Oldenburgiske Stamme, som Christian den Første, Diderich den Lykkeliges Søn, tilbragte det Kongelige Purpurs Glands, ikke ved Skiebnens skiulte Magt; thi af Gud var han aabenbarligen udvalgt og funden. Derfor, hvorhelst Deres Majestæt vender Oinene enten til ledet Herkomst fra Skioldungerne, eller til Stammens Oprindelse fra Witekinder og Guelpher, skulle allevegne alle Dyders udødelige Mønstere fremkomme, som Deres Majestæt ved Raad i Fare, Standhaftighed i Modgang, Maadehold i Lykke, Arbeidsomhed, Udholdenhed, Gudsfrygt, Troeskab, Menneskekierlighed ikke allene haver lignet, men endog overgaaet. Hvorfore den bedre Deel af Europa beundrer i Deres Majestæt den bedste Fyrstes Billede, og berømmer de høistvelgiørende Love, som De, Allernaadigste Konge! haver givet, og derved skienket Bonden og Negerne under det Danske Scepter Frihed, Domstolene Kraft, Videnskaberne, Kunsterne, Agerdyrkningen, Handelen, Drivt, Hæder og Tilvext; Love, hvorved Deres Majestæt fostrer, værner om, og forøger Borgernes Sysler, Lyksalighed og Gods.

Disse Deres Majestæts udødelige Velgierninger imod Staten skylde vi vor Lyksalighed, vore Altere, vore Arnesteder, vort Fædreneland, saa at De fortiener af Alle at kaldes Fædrenelandets Fader. Dette Navn bærer

Deres Majestæt med den Godhed og Naade, at De giver endog den ringeste Undersaat Adgang til Allerhøistsamme og ikke lader nogen sørgende udgaae fra Deres milde og rolighedsfulde Aasyn, eftersom De med Raad og Daad bønhører Alles Ønsker og lever med Undersaatterne som en Fader med sine Børn, liig Alle og saameget større som Deres Majestæt er bedre.

Vedbliv, allernaadigste Herre! paa denne Maade at gaae frem til Hæder og Udødelighed, og at være det Mønster, som gode Fyrster skulle følge, og onde Herskere beundre! Vi, som ere lykkelige ved de Frugter som vi nyde af Deres Majestæts Kongedyder, bede Gud, som evig raader over Menneskets Anliggender og med sit Vink regierer hele Verden, at han vil høre vore brændende Bønner for Deres Majestæt og Allerhøistsammes Kongelige Huses og Riges evigvarende Flor.

Kiøbenhavn, den 28de October 1817.

Den Kongelige Commission over Arnas Magnusens Stiftelse.

AUGUSTISSIMO ET POTENTISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO VI.

REGI

DANORUM, VANDALORUM, GOTHORUMQVE,

DUCI

SLESVICI, HOLSATIÆ, STORMARIÆ,

DITMARSIÆ, LAUENBURGI,

ET OLDENBURGI,

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO.

REX AUGUSTISSIME!

DOMINE CLEMENTISSIME!

Leges, Qvas Rex Magnus Haconis filius, Sverreri Abnepos, Norvegis suis, ante hos qvingentos qvadraginta tres annos, tulit, qvalicunqve studio nostro, ab adspersa temporum labe repurgatas, ad pulvinar Majestatis TUÆ reverentissime deponimus, ut publicum aliqvod pietatis nostræ in TE, devoteqve gratorum animorum pignus exstet. Qvod serena fronte ut velis excipere, fiduciam nobis operis auctor inspirat; qvid-

qvod TU ipse, pro inexhausto litterarum amore, qvo omnia, qvæ liberalium sunt artium, foves, tueris, auges, ornas, jussisti hoc, TUIS expensis vere regiis magno legislatori poni monumentum, aris, templis, marmoribus et ære perennius, qvod nec tempestatis vi, nec vetustate interibit. Qvo TUO beneficio divus Rex, siqvis est sensus in morte, lætabitur, novum se lumen et novam qvasi vitam a sacratissimi nominis TUI splendore et præsidio accepisse.

Sane, siqvis unqvam inter veteres reges, bene et immortaliter de Norvegia meruit, is fuit MAGNUS. Etenim universis virtutibus eminuit, qvæ bono principi ad bene regendum necessariæ sunt. Hinc mirificâ rem publicam prudentia, moderatione, et saluberrimis legibus, institutisqve munivit; jucundissimum in rebus hu-

manis

manis ducens, amari, sed non minus amare. Utroqve sic fruebatur, ut volentibus imperaret, omnium sibi devinciret fidem, et facile efficeret, ut auctoritas Majestati Regiæ, obseqvium Legibus, securitas civibus, et tranqvillitas temporum adsereretur.

In his sapientissimi Principis, bellicis togatisqve virtutibus innutriti exemplar, hoc est TUI ipsius imaginem facile recognosces. At qvid opus est ab antiqvitate mutuari exempla, cum propioribus, sanctioribusqve abundet Augustissima stirps TUA, qvæ regendis populis et regnis divinitus destinata innumeros dedit orbi Christiano heroas et principes, amores et delicias generis humani. Qvis enim est, qvi nesciat, regnatrices hodie domos omnes sangvine junctas esse stemmati Oldenburgico, cui CHRISTIANUS, THEODORICI

For-

Fortunati filius, non occulta fatorum potestate, sed coram et palam ab ipso Deo electus et repertus Augustæ purpuræ splendorem primus intulit. Qvocunqve igitur oculos direxeris, sive deductam a SKIOLDUNGIS respicias originem, sive a Witekindis et Guelphis orta convertaris stemmata, occurrent ubiqve omnium virtutum exempla immortalia, qvæ, consilio in dubiis, constantia in adversis, moderatione in prosperis, labore, patientia pietate, fide, humanitate, in omnibus, non æqvasti solum, sed superasti. Qva re pars Evropæ melior consummatam in TE optimi Principis iconem admiratur, et uno collaudat ore saluberrimas leges, a TE latas, qveis libertatem ruriculis, et Africanis, TIBI parentibus, Judiciis vim, litibus modum, litteris, artibus agriculturæ, com-

mer-

merciis cultum, decus, incrementa adseruisti, et in dies civium otia, salutem, fortunas, foves, protegis, auges. Qvibus immortalibus TUIS in rem publicam beneficiis salutem, aras, focos, patriam debemus, et TU ab omnibus mereris Pater patriæ dici. Qvod nomen ea benignitate, ea indulgentia exerces, ut nemo tam humilis sit, cui non ad TE aditum patere jubeas, et non sinas ullum tristem a placidissimo tranqvillissimoqve vultu TUO dimitti, siqvidem TU singulorum vota consilio et re adjuvas, vivisqve cum civibus TUIS, qvasi cum liberis parens, par omnibus, et hoc tantum cæteris major, qvantum melior. Persta in hac ratione Domine Clementissime, candidatus et immortalitatis, et gloriæ, et exempli, qvod seqvantur boni Principes, mali mirentur.

Nos

Nos deniqve beati his, qveis utimur Augustæ virtutis TUÆ fructibus, Deum, qvi res hominum æternis imperiis regit, et suo nutu universum moderatur, precamur, velit exaudire ardentia, qvæ pro salute TUA et æterna incolumitate Augustæ domus TUÆ, regniqve, publice privatimqve nuncupamus vota, seris etiam nepotibus nostris pie solvenda.

HAVNIÆ, die Octobris XXVIII. An. æræ Chr. MDCCCXVII.

Seviri, Legati Arna-Magnœani Curatores perpetui.

L. S.

Arsit diu Norvegia civilibus bellis, nutritis auctisqve, discordia civium, ambitione principum, incerta successione regni, legum inter arma silentio, et avaritia libidinibusqve æmuli Regum cleri, privatis odiis et factionibus potentum, qvod secuti ex pauperibus turpissimi, divites ex contemptis metuendi, perniciem optimis et honestissimis hominibus, ac postremum sibi invenere. Cui tandem pesti Haco Haconis filius, magni Sverris nepos, patriæ soter remedium attulit; urbes incendiis, cæde cives, patriam bello liberavit, et omnes, qvas potuit curas animi impendit, ut legibus suus honor, et vis vetus gravitasqve judiciis ristitueretur. At principis optimi præmatura nimis fata vitam abrupuere. Patris vestigia indefessus legit Rex Magnus civium amor et deliciæ. Etenim ille habenis rei publicæ admotus, nihil prius, nihil antiqvius habuit, qvam leges civiles, aulicas, municipales et ecclesiasticas a majoribus suis latas examinare, eas a nævis lapsu iniqvissimorum temporum foedatas purgare, ambiguas incertasqve interpretari, adversas saluti publicæ et civium commodis abrogare, inqve istarum locum salutares ferre. Propter qvæ beneficia

semper illius gravitatem, constantiam, fidem, præstantem in rebus gerendis, et in republica tuenda curam atqve providentiam, omnium mortalium fama celebrabit. Nec silebitur ejus in legibus ferendis et interpretandis scientia. Omnes ex omni ætate, qvi in Norvegia intelligentiam juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Magno non sustinent comparari; neqve enim ille magis juris consultus, qvam justitiæ fuit. Ita ea, qvæ proficiscebantur ex jure civili, ad facilitatem, æqvitatemqve referebat *). Ob qvæ merita ille et legum sartor, et pater patriæ a civibus gratis salutatus mortuus vivet, vegebitqve memoria seculorum omnium, qvam posteritas alet, qvam ipsa æternitas tuebitur. Ne hæc sine ratione dixisse videamur, liceat nobis coævorum de Rege Magno testimonia, qvæ jus commune Regni spectant, Codicibus juris Gulensis annexa, verbo tenus in medium proferre.

Þessar rettarbötor gaf Magnus konongr son Haconar konongs sonarsonar Sverris konongs [1] Nordmonnom þeim, sem i rettom skilom ero vid Gud, oc i sannre lydni oc þegnskyldo oc efterlæte vid rettan Noregs konong oc hans ríki oc rádonoyti styrkia med hollri þionosto, utan	Has novellas dedit Rex Magnus filius Haconis Regis nepotis Sverri Regis omnibus Norvegis, qvi recta erga Deum officia observant, legitimo Norvegiæ Regi obedientiam præstant, ejusqve regnum et consiliarios fidelibus operis augent intra et extra reg-

*) *vid. Jus personarum* (Mannhelgebalk) *Cap. XVII. p.* 175.

[1]) Æidzivaþíngs-monnom. *Æidzivensibus.* 309. Borgarþíngs-monnom. *Nomi Borgensis incolis.* 307. 3261. 58. 61. 63. *Tunsb.* 31. *in* 8*vo.* Frostaþíngs-monnom. *Nomi Frostensis.* 69. 72. Gulaþíngs-monnom. *Nomi Gulencis incolis.* 304. 322. 3260 61. 62. 65.

utan lanz oc innan, oskaddri i aullu konongdomsins somd, oc rettom málefnom þeirra loglegra kononga er efter han koma.

[2]) Fyrst at upphafe at þer sem ádr fell sakoyrir til þridiungs i Gulaþingsbok, þa skal nú falla til fiordungs oc setti i bok med akvedno huat mest ma taka firir hveria sok at þvi sidr verdi þeir blektir er fakunniger ero af prettugum soknorum. Þat oc hermed at rettarinn skal fyrr gera þeim rett er mishaldin er, en sidan taka konongi sekt til handa.

[3]) Þa adrá, at þar sem adr skyldi gialda fim merkor silfrs firer eitt

num sarta et tecta in omnibus Majestatis regiæ dignitate et justis causis Regum, ejus successorum.

Primum ante omnia statuit, ut pro triente mulctarum jure Gulensi definitarum, posthæc solvatur qvadrans ex mandato, qvod legibus insertum præscribit, qvantum in qvolibet casu exigi fas sit, ne fraus fiat personis simplicibus a callidis qvæstoribus. Præterea jussit, ut judex læso jus suum prius tribueret, qvam mulctam fisco debitam exigeret.

Secundâ novellâ ordinavit, ut pro mulcta qvinqve marcarum argenti

[2]) Fyrst i upphafi at þar sem ádr geck i sakar öyri XL marka mala VI alnir Vædmals j hværn oyri at ofelldri sektenne, þá felldi hann til þridiungs, sua a þar skal nu uppi vera VIII ærtogar oc XIII merkor silfrs sem fellr af stædia konongs, oc sua felldi hann allar sektær til þridiunga. *Primum ab initio, ut pro mulcta XL marcarum, qvarum singulas oras olim conficiebant sex ulnæ panni vulgaris, mulctis nondum diminutis, posthæc triens solvatur VIII ortugis et XIII marcis argenti, monetæ regiæ æqvalis. Eodem modo omnes mulctas ad trientes reduxit.* 71.

[3]) Þa gaf hann adra at engi skylldi annars geallda, enn sa er [redacted] odrum vinnr, [redacted] þeim er gera eda rada vandræde, þa ero þeir obotamenn, firigert fe oc fridi i landi [redacted] lausum eyri [redacted] iamval odalsiordum

eitt högg, en atta ortogar oc XIII merker vid þridia högg, þa skal hedan af mork silfrs firer hvert, en i sumum stödum minna sva sem skipat er i mannhelgi.

genti propter inflictam alteri unum ictum, et pro octo ortugorum et tredecim marcarum mulcta propter tertium ictum, una argenti marca pro singulis exinde solvantur et qvidem, in aliqvot casibus minus secundum Jus personarum.

Þa hina þridiu, at slatr toll þan er Konongr tók þa er han sat um jol i Biorgvin, lim slatrs af manzverki hveriu, þa gaf han allan upp.

Tertiâ novellâ totum abolevit vectigal, uno animalis cæsi membro regi reddendum, pro singulis operis, dum festo natalitiorum Domini Bergis ageret.

Þá hina fiórdu, at han skipadi þeim morgum maunnum i erfdatal er ecki varo adr nefndir j ne j skipadir efter þvi sem logbok sialf vattar.

Qvartâ novellâ multis personis jus hæreditatem capiendi dedit, qvæ in successionibus antea nec recensitæ, nec ordinatæ erant, ut testatur ipse legum codex.

Þa hina fimto, at þar sem madr drap man, mátti ádr med sektom naudga frændr sína, þá er hvarki varo valdandi ne rádandi, til febota med ser, þá skal nú af þess eins

Qvintâ novellâ, abrogato jure, qvo licuit homicidæ cognatos suos compellere, qvantumvis auctoritatis et consilii immunes, ad mulctas in subsidium solvendas, man-

sinum ok kome aldri i land aptr. — *Secundo cavit, neqvis ob alterius crimen, poenam luat. Siqvis enim alium, qvam reum criminis aut consilii facinus patrandi, cædit, exul esse debet, exuendus pace et bonis, tam mobilibus, qvam immobilibus, imo etiam fundis avitis, atqve spe in patriam redeundi.* 71.

eins fe böta, er drap, erfingia hins dauda einom.

þa hina VI. at af fe útlegha þess er nídíngsverk gerdi eda skemdarvíg va, þá skal fyrst bötor aflúka fe veganda adr i konongs gard falli sva sem í mannhelgi vattar.

þa hina VII. at hvergi skal fe utlæga fyrr falla í konongsgard en adr se loknar allar loglegar skullder þær sem adr varo gorvar.

þa hina VIII. ef menn verda vegnir j heimili sinu, þa skal erfingi taka halfu meiri bötor.

þa hina IX. ef madr verdr bardr eda særdr a heimili sinu, þa skal hann taka halfu meira rett epter loglegom dóme.

þa hina X. at þar sem adr fell alt í konongs gard bædi i lande oc lausom öyri, þegar madr stal til eins ertogar. En nu fellr eigi fyrri alt fe i konongs gard en sva sem skilr í þiófa balkinum oc sva slik sekt þar till, sem logbok vatter.

þa

mandavit, ut satisfactio ex bonis occisoris, proximo hæredi occisi detur.

Sextâ novellâ, ex bonis rei inexpiabilis cædis aliusve nefandi sceleris danda est satisfactio anteqvam suum capiat fiscus, ex jure personarum.

Septima novella cavet ne bona exulis fisco adjudicentur, anteqvam æs alienum, modo liqvidum, et ante crimen contractum, solutum fuerit.

Octava novella addixit hæredi propria in domo cæsi duplam satisfactionem.

Nonâ novellâ, verberatus, vulneratusve domi suæ duplam juris læsi compensationem, ex sententia judicis, acqvirit.

Decima novella ordinat, qvod, etiamsi fur unius ortugi, fisco commiserit olim omnia bona sua tam mobilia, qvam mobilia, nunc fiscus neqvid, alia capiat ratione, qvam liber de furtis docet. Idem dicendum est de mulctis jure definitis.

Un-

Þá hina XI. rettarbot gaf Magnus konongr oc einkanlega þoat madr hitti j þau óbotaverk, at hann hafi fyrergert lifino oc ollu því sem hann á j lauso eda fausto, annat huert drepr logman firer retta loggogo, eda brennir mann inni, eda myrdir mann, æda hoggr hond eda fot af manni, eda stingr vtt augun, eda sker or tungo or hofdi manz, eda meidir mann, eda drepr faudr sinn eda brodor, modor, dottor, systr eda kono sialfs sins, eda kona bonda sinn, eda tynir sialfum ser, eda vegr mann j heimili sino, eda löypr brott (med) eigin kono manz, eda taka med ráne oc herfange, eda falsar madr stedia, bref eda insigli konongs, eda drepr þann mann er konongs insigli hefir firer ser, eda j herbyrgi konongs, eda j konongs garde, eda a konongs skipi, eda j konongs nauisto, eda tekr madr kono naudga, eda hefnir úbota menn, eda heimtir giauld firer þa. Enn ef einn hver sá er j slík vbota verk fellr, sem gud lati engan henda, oc þo at sá hafi firergert

Undecimam novellam præ cæteris dedit Rex Magnus, ut, ubi qvis reus fit criminis capitalis, qvo bona tam mobilia, qvam immobilia fisco committet, scilicet cædis judici, ob rem, secundum leges judicatam, illatæ, incendii, cædis clandestinæ, amputatæ manus, pedis, oculi ex capite excussi, lingvæ exsectæ, aliusve membri læsi, parricidii patris, fratris, matris, filiæ, uxoris suæ, maritive, suicidii; itemqve si reus personam in propria domo occiderit, uxorem alterius abduxerit, foeminam latronum more captivam abduxerit, Regis monetam, litteras, sigillumve adulteraverit, personam salvo Regis conductu munitam necaverit, hominem in Regis cubiculo, domo vel nave, aut eo præsente interfecerit, foeminam rapuerit, poenam capitis reo inflictam ultus fuerit, aut satisfactionem eo nomine extorserit: tunc, si reus id genus criminis, qvod deus avertat, capite et bonis

gert lifino oc fe sino ollu vid konong, oc á einhver þeirra börn j vmegd epter, þa skulu konongs vmbodsmenn etsla barne hveriu fullan forlagsöyri af fe þui er hinn vtlægi átti medan fe vinzt þar til er börn ero matannungar 4) firer aldrs saker epter logom, þo at fe se eigi meira en þeim vinzt til forlagsöyri.

nis fisco cessuris puniendus liberos reliqverit, horum singulis procurator Regius concedat tantam bonorum a patre relictorum partem, qvanta, modo adsit, unicuiqve alendo sufficiat, donec illi definitam legibus ætatem victui parando parem attegerint. Qvæ regula valeat, etsi massa bonorum non excedat expensas liberis alendis impendendas.

Her segir um 5) skipan Magnus konongs, ok nær bokin var logtekin.

Hic dicitur de ordinatione Regis Magni, et de tempore, qvo hic Codex comitiorum suffragiis receptus est.

Ofan á þetta let Magnus kon-ongr samansetia þat af ollum bokom landzins sem bezt þótte honom bera, med beztra manna ráde, ok skra setia þessa bók, ok fór siálfr til 6) Gula-þings oc let þar upplesa, oc gaf þingmonnom bokina oc þá rettar bot þar med er eigi er

Prætera Rex Magnus fecit colligi ex omnibus juris codicibus regni qvæ optima illi visa sunt, consilio optimatum, atqve ea inscribi litteris in libro, qvo Comite Comitia Gulensia adiit ubi contenta coram coetu populari recitari jussit ædixitqve, (qvod

4) *cætera desunt in Cod.* 56.

5) at Magnus konongr let gera þessa bok ok sendi Borgaþings monnum. *Tunsb.*

6) Laugþingit. *Comitia universalia.* 58. 60. þings. *Comitia.* 3261. Æidsivaþings. 309. Biorgvinarþings. 61. Borgarþings. 307. 3261. 58. 68. *Tunsberg.* Frost þings. 71 72.

er minzt, at þessor bók skal hedan af ganga vm [7]) allan Norveg, vm aldr oc æfi, at vskaddre konongdomsins sæmd epter þvi skilorde sem adr er melt. Lizt hans rettom epterkomendum einshverium en vmbota þurfa, þá skipi sá því sva, at gud hafi sömd af, hann siálfr sálohiólp, þeir gagn er vnder skulu búa. Má at fleiri rettarbötor finnazt i þessari bók en þær einar er her ero nefndar, ef skinsamir menn skoda med gaumgæfni þessa oc hina er ádr var. *)

Þessi bok var logtekin á [8]) Gula þingí, [9]) Jonsvakudag, þá er lidnir varo fra burd vars herra Jesu Christi [10]) M. CC. [11]) LXX oc [12]) IIII vetter, a [13]) XI are ríkis Magnus konongs.

Gefi

(qvod beneficium haudqvaqvam est minimum) ut hic Codex juris vim habeat per totam Norvegiam in secula seculorum salva Majestate regia, ex conditione superius dicta. Si visum fuerit ejus successoribus legitimis opus esse emendationis aliqvo in loco, id agant ita, ut Deo honor, legislatori animæ salus, subditis uti litas augeri possit. Forsan plures novellæ invenientur in hoc Codice, qvam hic memoriæ proditæ sunt, præsertim si viri gnari eum accurate cum priori conferant.

Hic Codex solenniter receptus fuit in Comitiis Gulensibus elapsis a nativitate Domini nostri Jesu Christi Mille, ducentis, septuaginta qvatuor hiemibus, anno Regni Regis Magni undecimo.

Det

7) Gulaþingslaug. *Nomus Gulaensis.* 62.

*) *præcedentia nescit.* 70.

8) Borgarþingi. 3261. 307. Frostaþingi. 72. *Locum nescit.* 58.

9) Botolfsvakudag. *Die vigiliæ Botolfi.* 307.

10) þushundrud vettra, tvau hundrad vettra, seautigir vettra oc fiorer vetr. *Millesima hieme, ducentissima hieme, septuagesima hieme et qvarta hieme. De anachronismo vid Annal. inter Scriptores rerum Danicarum. T. III. p.* 108. 109. 110.

11) LXX *nescit Tunsberg.*

12) þrir. *tres.* 61.

13) IX. 61. 71. 62. 58. 309. *De anno Regni errat optimus alias hic Codex*

Gefi Jesus Xpr oss hana sua j nyt at föra, at honum se till virdingar, þeim till sáluhialpar oc ambunar er gera let, oc ollum þeim er honum varda, ollum oss till veralldligrar farsældar oc eilifs fagnadar, blezanar oc vardveizlu fadur oc sonar oc heilags anda eins Guds j heilagri þrenningu oc arnadar ord fru sce Mariu oc hins sæla Johannis Baptisti oc hins hælaga Olafs konongs veri med ollum oss nú oc iafnan. Láte Gud oss heila skiliaz oc sua finnazt. Amen.

Det nobis Jesus Christus, hoc Codice ita uti, ut illius vertatur in honorem, legilatoris et omnium suorum amicorum in salutem animæ et remunerationem, et in nostrorum omnium mundanam felicitatem et æternum gaudium. Benedictio et protectio patris, filii, et spiritus sancti, unius triuniusqve Dei, atqve intercessio dominæ, Sanctæ Mariæ, beati Johannis Baptistæ et sancti Regis Olavi sit nobis cum omnibus nunc et semper. Faxit Deus nos salvos ab invicem discedere, atqve iterum convenire. Amen.

Videmus hinc qvomodo et qvando natæ sint leges Gulenses, ceu Jus commune Norvegorum. Fuit autem auspiciis Regis Magni, Sveri abnepotis, ab optimatibus regni,' integritate vitæ, fide in patriam, et sapientia præ cæteris eminentibus, integra brevitate et generosa perspicuitate conceptum, scriptum, et in comitiis generalibus in insula Guley (unde legis nomen) prope Bergas, anno Christi MCCLXXIV a populo jussum. Qvo modo magna ex parte stetit res Norvegica viguitqve ultra qvingentos annos.

 Nec

siqvidem anno Chr. MCCLXIII patre mortuo successit Rex Magnus, adeoqve pro anno regni IX. secundum. Cod. 65. ponendus est annus XI. 3261.

Nec mirum, magna etenim semper fuit legum Norvegicarum auctoritas[14]), at longe major fuisset, si judici et civibus contigisset uti autographis, aut ex his accurate desumptis exemplaribus. Verum autographa brevi disparuerunt, et gliscente indies barbarie, cognitio lingvæ veteris, qva leges scriptæ erant, defuit transscribentibus, unde repetito eorum labore et multiplicato exemplorum numero fiebat textus prope diem mendis plenus, sensus legis nodosus, dubius et haud raro nugis foedus. Ast multo pejus magnus juris conditor ab interpretibus habitus est, et qvidem adeo, ut vix sibi similis videatur; immo si ipsi ab inferis redire daretur, ille sui laboris et divini ingenii foetum non magis agnosceret, qvam Æneas, ubi:

Priamidem, laniatum corpore toto
Deiphobum vidit lacerum crudeliter ora,
Ora manusqve ambas, populataqve tempora, raptis
Auribus, et truncas inhonesto vulnere nares,
Vix adeo agnovit.

Non aliter legislator noster vulgo circum ferebatur foede laceratus, mutilus et depravatus. Varie eum interpolatum et conspurcatum

a

14) *vid. Lombardi Archæonomiam p. 149. «Erat etiam Lex Noricorum (in Brytannia) . . . . . quam cum Rex Wilhelmus audisset cum aliis sui regni legibus, maxime appretiatus est eam, et præcepit, ut observaretur per totum regnum. Proferebat enim, quod antecessores ejus et omnium Baronum fere Normannorum, Norwegienses extitissent, et quod de Norweia olim venissent. Et hac auctoritate leges eorum cum profundiores et honestiores omnibus aliis essent, præ cæteris regni sui legibus asserebat se debere sequi, et observare.»*

a scribis sciolis, interpretes artis hermeneuticæ et lingvæ priscæ ignari, spuria a legitimis dignoscere nescientes, rejectis puris atqve antiqvis dictionibus, glossemata haud raro inepta contextui inseruerunt, sententias perverterunt, diversas conflarunt, verba mutarunt, atqve totas etiam periodos admodum temere pro suo qvisqve captu, ignavo et oscitante. Sane omnes interpretationes sive versiones, qvotqvot videre nobis contigit, in multis locis a vero scopo aberrant, et res maximi momenti cimmeriis tenebris obvolutas, intactis verbis obsoletis, et formulis solennibus, relinqvunt. Auxit malum effrænata judicum licientia, qva secundum suam qvisqve versionem pro lubitu lites secabat. Hinc magnus inter judices dissensus erat: multi disputarunt, qvid optimum esset; multi qvid sibi expediret; multi qvid deceret; multi etiam qvid liceret. Qva re factum est, ut leges civibus, qveis liberos esse voluit legislator, fraudi essent. Versabatur igitur diu ante oculos optimorum patriæ patrum Christiani III. [15]) Friderici II. [16]) et Christiani IV. [17]) luctuosa vox populi. Qvam ob rem, ne corrueret jus et justitia, jussi sunt judices provinciales totius regni

d 2 Nor-

---

15) *vid. Christiani III. Literas, datas Havniæ 17 Januarii 1557, qveis Petrum Hvitfeldum Regni Norvegiæ Cancellarium Rex jubet convocare Bergas omnes judices regni provinciales, et cum iis consilium inire de jure Norvegis communi revidendo condendoqve. Interim populus Norvegicus frueretur antiqvo jure et privilegiis, qvæ Princeps Fridericus, Regis filius, in comitiis generalibus Opsloæ habitis, dum electus fuit, dedit. Aliis literis, datis eodem loco, die, et anno, leges veteres a Norvegis observari Rex jussit. Utrumqve Autographum inter Diplomata Danica Legati Arna-Magnæani Fascic. XIII olim exstitit.*

16) *vid. Christiani IV. Edictum, sive præfationem ad leges Norvegicas dat.* 4 *Decembr.* 1604.

17) *ibid. l. citato.*

Norvegici veteres leges revidere, novasqve rogare, qvæ auctoritate regia munitæ in judiciis regnarent, omni inter judices et personas jus suum petentes certamine de vero sensu penitus sublato. Qvas autem leges a Christiano IV. civium amore et deliciis, editas, si cui conferre libuerit, cum his, unde istæ verbo tenus omnes fere desumptæ sunt, is in nostram sententiam abibit, parum iis, qvoad perspicuitatem, lucis accessisse. Etenim viris, qvibus negotium leges revidendi datum, defuit et critica fontium cognitio et verba formulasqve juris antiqvi solemne facultas interpretandi. Viderunt hoc dudum viri clarissimi, inter qvos longe eminet purpuræ togatæ insigne decus [18]) Jens Bielke Regni Norvegiæ Cancellarius, [19]) Nicolaus Petri Leemius Judex provinciæ Skeensis, [20]) Thomas Jensonius et [21]) Christianus Osterson Weile, qvi operosum juri explicando studium navarunt. At qvis non ægre feret tanta nomina ad longarum viarum metas non pervenisse; etenim haud pauca sunt juris loca, qvæ minus recte explicarunt, et plurima intacta reliqverunt verba et solennes formulas legum, qvæ originem ducunt a carminibus antemonarchicis, et paroemiis patrum, ex qvibus suum [22]) Codicem conflavit Hacon Haraldi pulcricomi filius, et qvem ipse, suiqve successores [23]) cura-

---

18) *vid.* P. Kof. Anchers Danske Lovs Historie T. I. p. 219.

19) *Ejus Glossariam Juridicum in Bibliotheca Legati Arna-Magnæani inter Qvaterniones No.* 110.

20) *Ejus Glossarium habetur loco citat. No.* 111.

21) *De meritis Ostersonii ejusqve Glossarii nævis, vid.* Pet. Kofod Anchers Danske Lovhistorie. T. I, p 220. 224.

22) *Juris Gulensis antiqvi.*

23) *Olaus Trygvi filius leges tulit, teste Sighvato poeta. vid. Snorronis Heimskringlam Tom. III. p.* 21. — *Olaus*

curatissime novis institutis, auxerunt et perpoliverunt. Ut ut sit: Viris conspicua pro conditione ævi, qvo scripserunt, doctrina celebribus, magnam etiamsi habeamus gratiam, eosqve promerita laboris improbi laude proseqvamur, non possumus non confiteri, eos nobis videri, operam, qvam sibi sumserunt, in legibus ab origine deducendis et explicandis, magna ex parte perdidisse. Clariorem leges hæ lucem nactæ sunt Islandorum [24]) lucubrationi-

Sanctus Legislator. vid. Sighvati Poema apud Snorronem Tom. III. p. 21. — Magnus Bonus legislator, curavit scribi codicem, dictum Gragas, complexum omnes leges Norvegiæ. vid. Snorro T. III. p 23. — Olaus Quietus leges aulicas et municipales dedit Snorro T III. p 180 et seqv. — Hacon Rex leges auxit et emendavit. Snorro T. III. p 191. — Eysteinus multis in locis leges Patriæ emendavit, fuit enim omnium legum Norvegicarum peritia æqve ac civili prudentia eximius. Snorro T. III. p 250 266 — Sigurd, Ingo et Eysteinus legislatores fuerunt. Snorro T. III. p. 362. — Sverus Rex, Jus ecclesiasticum edidit. vid. Catalog. Manuscriptorum legati Arna-Magn. No. 77. in 4to. — Hacon Haconis Sveri nepos Leges Frostenses tulit.

24) *Arnæ-Magnæi Historia juris Islandici ex Norvegico deducti; inter Manuscr. Legati Arna-Magnæani formæ qvartæ No. 208. — Arngrimi Jonæ Tractatus de successionibus. ibid. No. 210. 213. — Bardi Gislonis de æqvivocis jurisdictionibus. ibid. No. 213. — Biörni de Skardsa verba juris obsoleta. ibid. No. 205. idem de successionibus. ibid. No. 210. 214. 215. 216. 217. — Biarni Petri filii voces legum obsoletæ. ibid. No 204 et de successionibus No. 210. — Bryniolfi Svenonis Episcopi dissertatio de tempore partus. ibid. No. 213. — Eneri Eyrici Tractatus de successionibus. ibid No. 210. et de variis responsa. — Gisli Thordii Tractatus de successionibus. ibid. No 210. — Gisli Jonæ filii de Melrackadal voces legg. obsoletæ ad Sigurd. Biörnsonium. ibid. No. 219. 220. — Gudmundi Andreæ Discursus oppositivus. ibid. No. 209. — Gisli Bardi filii dubia juris loca explicata. ibid. 145. 213. — Gudmundi Haconis de mulctarum differentiis. ibid. 213. 216. — Finni Sigurdi filii discursus de foro competente. ibid. No. 219.*

tionibus, qvas Codici Juris sui, Jonsbóg dicti, ex Gulensi verbo ad verbum, qvantum habitus populi extra solis vias fere siti permisit, exscripto, impenderunt. Præ cæteris longe eminent [25]) Paulus Widalinus juris scientia, et omnigena illuc spectante eruditione celeberrimus, et Sculo [26]) Theodori Thorlacius noster, eheu nimis propere communi ingentiqve Musarum luctu fatis functus, qvi doctrina, judicio, fide et humanitate maximus, melius qvam alius qvisqvam septentrionis lingvas intellexit, et ita enucleate, ita perspicue scripsit, ut neminem habuerit parem. Sed ingentem ex utriusqve viri omni laude majoris laboribus etsi fructum carpserint juris patrii cultores, majorem sane consecuti essent, si leges in lingva, qva conditæ fuerunt, ex optimis exemplis inter se rite collatis exscriptæ et editæ fuissent. Etenim alia ratione sensus legum genuinus elici non potest. Verum hæc res exigit

— *H. G. S. dissertatio de citatione, ibid. No.* 221. — *Haldori Enari dissertationes. ibid No.* 222. — *Haldori Thorbergii Tractatus juridici, ibid No* 218. — *Interpretes legum varii sed anonymi qvi continentur. ibid. No.* 142. 58. 61. — Jon Arnesens Islandske Rettergang. Kbhavn. 1762 4to. — *Johannis Magni de Solheimis dissertationes. ibid No.* 223. — *Magni Jonæ Tractatus de Actionibus, ibid. No.* 219, *de successionibus; de legibus antiqvis. De actionibus et de citationibus. ibid. No.* 224. — *Stendori Finnæi Tractatus de successionibus et de vocibus juris obsoletis, ibid.* 225. — *Svenonis Solvasonii Tyro Juris. Havn.* 1754. — *Svenonis Solvasonii Jus Criminale Island. Havniæ.* — *Thorsteini Magni filii de successionibus et in varii juris loca commentatio. ibid No.* 213, *de citatione qvinqve dierum ibid* 219. 226. *Ejus commentarii. ibid. No.* 227. 228. 229.

25) *Ejus Glossarium Juris in Epitomen redactum inter Scripta Regiæ Societatis Scientiarum Islandicæ.*

26) *Vide Ejus de Matrimoniis Veterum Borealium Tractatum. Havn.* 1783. 8vo. *et ejus* Afhandling om Nordens gamle Lovsprog, *in Actis societatis Regiæ Havniensis Scientiarum.* 1790.

exigit criticam, orthographiæ veteris suo cuiqve ævo et loco propriæ, siglorum solvendorum, et interpunctionis raro fidæ cognitionem, sed ante omnia felix ingenium explorandi, qvæ addita, supposititia, mixta, sint. Et ampla idiomatis, qvo leges latæ sunt scientia, petenda apud Alemannos, Anglos, Anglosaxones, Francos, Germanos, Gothos, Islandos atqve Scotos, valde est necessaria. Leges horum populorum ex communi nobiscum fonte ductæ sunt.

Opus tandem aleæ plenum, pro utilitate civium, maximo horum gaudio aggressus est Labeo noster Petrus Kofod Ancher. At ne res essent nimis lætæ nobis, singularis ille vir ac pene divinus, dum, qvid vires valerent, sibi conscius, alacris totusqve in eo erat, ut suo ductu et auspicio Corpus Juris Dano Norvegici antiqvi promulgaretur, excessit de vita. Igitur de legibus patriæ antiqvis curate edendis actum esse videbatur eo majori juris damno, qvo certius omnes agnoscunt, qvi juris intelligentiæ curatiorem navant operam, sine legum antiqvarum cognitione, optato successu in interpretatione utriusqve Codicis Christianei procedi non posse. Qvam ob rem fontes, unde derivata sunt hodierna nostra instituta, cuncti mystæ Themidis orant, poscunt, flagitant, sibi antiqvas leges dari.

Audiit hoc Augustissimus patriæ pater, cujus inexhausta liberalitate, et inaudito pene favore sublevantur, aluntur et ornantur Musæ, jussitqve nos Ancheriana vestigia [27]) seqvi, initium fa-

---

27) *Idem faciet vir generosus, Janus Laurent. Andreas Kolderup Rosenvinge, Dr. J. V., qvem audimus ingenti adparatu cura et diligentia nunc moliri Corpus Juris Danici antiqvi.*

faciendo, suis impendiis, a jure communi Gulensi, ex Legati Arna Magnæani Manuscriptis edendo, qvod Rex Magnus Haconis Regis Sveri abnepos Norvegis dedit. Qvam etsi rem viderimus esse haud parum arduam et periculi plenam, statuimus tamen potius clementissimæ voluntati Regiæ obtemperare, qvam pati oportunitatem animi nostri addictissimi testandi effugere.

Verum ab initio impedimenta sese nobis varia, graviaqve obtulerunt: hinc defectus otii, et aliis negotiis prærepta facultas, atqve freqvens opus molientium mutatio; illinc discrimina a morbis nata, et furore exlegis belli impio, cujus flammis maxima pars operæ nostræ Themidi impensæ in cineres abiit. Clausis tandem belli portis revocavimus animos, et ad intermissa diu studia conversi iteravimus demandatum nobis opus, exegimusqve, qvale hic B. L. ante oculos habes. In hoc toti collocavimus curam, ut textus, cum variis lectionibus ex codicibus manuscriptis, qvi infra recensentur, desumptis curatissime ederetur, neqve ullius conjecturæ aut emendationes, utcunqve probabiles in textum reciperentur, aut in eo qvidqvam mutaretur. Ad hoc adhibuimus Codicem membraneum formæ maximæ inter cimelia Legati Arna-Magnæani No. 322, qvem etsi traducem (etenim ex qvatuor Autographis, qvæ singulis regni nomis singula misit legislator, deperdita sunt) omnium emendatissimum cognoveramus, neqve unqvam ab eo nos seduci passi sumus, nisi, si forte qvid in eo, ut in cæteris traducibus scribæ negligentia omissum aut manifeste vitiosum foret deprehensum, qvod tamen et raro factum, et qvod suis in locis lectorem admonuimus. Nam hac lege nobis cum lectore agendum erat, ut haberet ille textum talem, qvalem invenimus, judicio ejus relinqventes ductu variarum lectionum, qvid rectum sit, elicere.

Tex-

Textui, nitori pristino, qvantum fieri potuit, ita restituto, duplicem addidimus versionem, utilitatis gratia ad amussim bonæ interpretationis, ut et sententia et verba mutuum sibi usum præstent, nam in legibus, in aliam lingvam transferendis, ne vel minima licentia sumenda est: singuli ergo apices exprimendi sunt, qvorum de vi et spiritu, juris periti, siqvando opus fuerit, disqvirant.

Notum est Seculis XIV et seqventibus legis verba, textum et dictionem evenisse obscuram, nec a civibus lingvæ veteris in dies ruentis parum gnaris intelligi potuisse; etenim menda alia temporis vetustas, alia librariorum ignorantia et oscitantia, alia deniqve interpretum modo licentia, modo audacia induxit. Et qvis nescit Judices in suis qvosqve nomis, pro lubitu leges Danice vertisse, et ex tali versione, nec integra nec casta, in foro jus dixisse, magno reipublicæ detrimento et admurmuratione.

Plurima versionum linqva vernacula sive Danica Codis Norvegici exempla, vir eruditissimus et pene divinus Arnas Magnæus Bibliothecæ universitatis Havniensis intulit. [28]) Qvæ versiones sibi invicem simillimæ in qvatuor ætates dividi possunt.

Ad priman ætatem pertinent Versiones Danicæ ab anno 1448 usqve ad annum 1557 factæ, qvas exhibent Codices, in Folio No. 318 [29]); in Qvarto No. 80 scriptus 1554 et No. 85 exartus 1543.

Secunda ætas offert interpretationes, qvæ post edictum Christiani

e

[28]) *vid. Catalogum Manuscriptorum Legati Arnæ-Magnæani: in Fol. No* 316. 317. 318. 319. 320. *in Qvart. No.* 79. *usqve ad No.* 95. *in Octav. No.* 32. 33.

[29]) *Hæc b. Arna-Magnæo visa est et antiqvissima et optima. Verum nunc abest. vid. Catalogus. loc. citat.*

stiani III. supra laudatum pag. XXIII, usqve ad annum 1572 prodierunt. vid. No. 82 inter Qvaterniones.

Tertia ætate natæ sunt versiones auspiciis Frederici II. ab anno 1572 usqve ad ann. 1600. scilicet una No. 92. l. c. cum inscriptione: Norgis loug effter Stormægtiste Hogborne Forstes Friderich II. Befaling 1572 rætteligen samensat och fordansket; et altera Mathiæ Scawenii in Octav. No. 32. In præfatione sat verbosa Auctor inter alia dicit.

Saa haffue Vii oc her i Norgis Rige en gudfryctig oc viss Maade, som er Norgis logbog at effterfolge, huilken vor allernaadigste Herre oc Koning, Koning Friderich den Anden till Danmarck oc Norge, haffuer loffuit alle Norgis indbygere att de skulle sig effter den rette: oc hans Naade vil dennem derunder besstiærme oc ved Mact holde. Da efftertdi at samme logbog er funden ganske vklar, saa at der icke findes i den ene som i den anden logbog at de som hinde forst haffue fordansket icke haffue den saa klarligen emenderit oc puncterit, som det sig burde en part onde oc wforstandige Skriffuers skylld, som icke haffuer forstaait det, som de sielffe skreffuit, haffuer jeg for den skylld mig

Habemus etiam hic in Regno Norvegiæ pia et prudentia instituta, scilicet Codicem Juris, nobis observanda. Qvem codicem Rex et Dominus noster clementissimus Fridericus II. Rex Daniæ et Norvegiæ jussit esse canonem, qvo omnes regni incolæ viverent tuti et securi. Qvoniam vero iste Codex juris valde obscurus visus est, adeo ut in uno non inveniatur, qvod in alio legitur, etenim homines, qvi leges primum vernacule transtulerunt, eas nec sat clare emendarunt, nec earum sententias, qvantum opus erat, distinxerunt, ut taceamus improbos et ignavos scribas, qvi nesciebant ea, qvæ lite-

mig samme Norgis logbog af mange atskillige logbøger uddragen oc tillsammenskreffuen, oc samme bøger conferercit oc lignit mod huerandre oc sandfærdigste Steder jeg finde kunde efftersuld oc paa ret Danst i adskillige Sententzer forklaret oc skild Mening som tilforn var samenknyt, huor man ikke forstod, huilken Mening, som skulle henføres til det som stod for eller efftersolgde.

literis mandarunt ipsi. Igitur ego dictum codicem ex aliis id genus haud paucis supplevi, conscripsi et collatione operose instituta, ea loca secutus sum, qvæ præ cæteris recta videbantur. Hæc in idioma, Danicum secundum regulas Grammaticæ verti, varias sententias explicavi et dictiones, olim junctas divisi, ubi non potuit intelligi, utrum dicta ad antecedentia, an seqventia pertinerent.

Hæc seqvitur Titulus Codicis his verbis.

*) Her Begyndes Norgis logbog, huilken den hellige Herre S. Oluff Koning, med mange gode Herrer oc fremfarne Koninger vdj Norgis Rige haffuer stadfest oc samtykt er nu derfor aff Norske Tungemaal paa Danske forklarit oc udsat den meenige man til hielp og trost, som samme logbog kan læse oc forstaa.

Hic incipit Codex juris Norvegici, qvem Sanctus Olavus Rex Norvegiæ consilio multorum optimatum, et alii Reges ejusdem regni, confirmarunt et adprobarunt. Qvi Codex igitur ex lingva Norvegica in Danicam translatus est et explicatus in communem usum et solamen eorum, qvi eundem legere adhibere et intelligere possunt.

 Proxi-

*) *Eundem fere inscriptionem exhibet Codex papiraceus No. 79 in Qvarto inter Manuscripta Magnæana.*

Proxime venit prologus ex Jure Cimbrico Waldemari II. mutuatus, ast mira paraphrasi involutus de justitia et jure, atqve mutuis Regis et populi officiis.

Qvarta ætas sibi vindicat interpretationem auctoritate Regis Christiani IV. munitam, cui titulus: Den Norske Lowbog, offuerseet, corrigerit oc forbedrit Anno 1604, prentet i Kiobenhaffn 1604. Agmen claudit H. Pausius versione sua, edita cum aliis Norvegiæ legibus Havniæ 1751. 2 Vol. in Qvarto.

Difficile est dictu, qvam sint omnes versiones legis Danicæ id genus confusæ, mutilæ, obscuræ. Adeo interpretum alius alii ineptias exscripsit, centonibus suis auxit, et verum judicium inhumane torsit: qvomodo dolor, ut antea monuimus, inustus est civitati, donec Augustissimi patriæ patres Christianus III. Fridericus II. et Christianus IV. vitam, famam, fortunas civium, inani et depravata juris prudentia prorsus rejecta, in tutelam reciperent. Ut vero interpretum diversa studia in simili ratione perspici possint, liceat nobis ex sexcentis locis, seqventia in medium proferre.

Imo. pag. 17 Lib. de Judiciis Cap. III lectione varia 25, cum Libri de emptione venditione Cap. II pag. 475 collata.

Nú ero þau vitni er eigi scolo andvitni moti koma. Þat er: heimstefno - vitni, kuado - vitni, naudsynia - vitni, er vitnat er undir man, oc þíngstefno - vitni, oc forsagnar - vitni, oc þau vitni er menn bera

Sunt vero testes, contra qvos nulla valet exceptio. Qvi sunt: testis citationis, qva reus domi ad respondendum die indicto jubetur; testis postulati s. debiti; testis antestatus inculpatæ tutelæ et impedimenti; testis in jus vocationis, testis de stipulatione inita, et testis de controversiis eos inter

bera um deild manna at samkundom eda kirkio.

inter natis, qvi conventum aut ecclesiam freqventarunt.

Hæc ita vertuntur.

In Codice LL. Norvegic. Christiani IV. Lib. de judiciis Cap. IV.

Diße ere de Vidner, som ingen Gensigelse skal imodkomme.

1) De som vidne om Stevning, at have kallet en hiem til sit Hus at mode til Tinge.

2) De som vidne, at de have hort nogen love hverandre paa Tinge, at ville mode met hverandre for Retten.

3) Ere de vidner, som mand er tilkrævet at bære.

4) Ere de vidner, som mand met Loven nodes til at bære efter en andens ord.

5) Beskickelse-vidner, og de som vidne om Forord udi Givtemaals Handel og Samfæde.

In Mathiæ Scavenii Interpretatione Lib. cit. Cap. II.

Diße ere de Vidner, som ingen Gensigelse skal komme imod.

1) Om man stevner anden mand hiem til sit eget met vitne.

2) Andet, om man stevner en mand paa Tinget.

3) Tredie, at tage en anden mand til vidnesbyrd.

4) Fierde, at en mand trænges til at bære sit eget vitne, eller og nogen anden mands vitnesbyrd.

5) Femte, at bære vidne i Sandhed.

II. Libri de Jure personarum Cap XXIV de *carmine famoso* pag. 196 editionis nostræ.

Enn ef madr yrkir um mann þat er maunnum virdiz til hádungar eda níds fiordungi lengra.

Siqvis carmen occentasset, qvartam distichi partem excedens qvod alteri facere infamiam et flagitium æstimatur.

Ita

Ita habetur in Cod. Norveg. Christiani IV. Lib. cit. Cap. XXI.

Dicter mand Rim eller Viser om nogen oc qvæder hannem til Spot oc Vanære, saa det ryktes en fierding veys eller længre.

Apud Math. Scavenium Lib. cit. Cap. XXVI. sic legitur.

Om mand dicter Viiser eller siunger anden Spaat eller Spæ, eller qvæder om anden, saa at det rygtes fierde Parten aff en miil.

III. Simili ratione obscura et a vero sensu aberrante, vox Fiárfæling pecoris occultatio (furtiva) Capitis XXXVII Libr. de locatione conductione fundorum pag. 395. Codex LL. Norvegicarum Christiani IV., et H. Pausius in sua versione exponunt per Fiærfølling: Scavenio autem et aliis interpretibus, errore sat eximio Penningskade audit.

Qvæ cum ita sint, nova legis versio nobis visa est necessaria. Igitur hanc in usum nostratium, ea fide, studio, consilio, labore, qvantum in nobis fuit, confecimus, solliciti ut brevitate cum perspicutuitate conjuncta, verba et sensus recte exprimerentur.

Latina, in gratiam exterorum, interpretione id egimus, ut et mens legislatoris, et indoles, atqve vis idiomatis, qva legislator utebatur, conservaretur. Ore jurisconsultorum Romanorum rotundo loqvi, nostrorum majorum ab illis diversa Reipublicæ forma et instituta vetant.

Brevi more nostro claudimus librum indice vocum, qvas magna ex parte omisit vir reverendus et doctissimus Biornus Halthori in suo Dictionario Islandico-Latino-Danico, edito Havniæ, Anno MDCCCXIV. Typorum errores, minutias distinctionum et reliqva, qvæ difficulter humana cavet natura, qvo qvis est harum rerum peritior, et ad omnem rationem humanitatis facilior, commodior, moderatior, tanto æqviore animo condonabit.

Havniæ, die XXVIII Octobr. MDCCCXVII.

Cold. Kall. Schlegel. Thorlacius. Werlauff. Müller.

Thorkelin.

ELENCHUS

CODICUM, QVI HUIC EDITIONI

INSERVIERUNT.

Codices juris Norvegici dupplicis sunt generis, alii:

I. Generales, qvi jus universo populo datum esse testantur; alii

II. Speciales, qvorum singuli veniunt nomine nomorum, qvibus illos legislator misit. [1])

Ad Generales pertinent:

a) *Codex membraneus Legati Arna-Magnæani, formæ maximæ foliis constans* 77, *No.* 302 *inter optimos habendus.*

Incipit litteris rubris:

Her hæfr bref þætt sem Magnus konongr sændæ til allra [2]) Noregsmanna	*Hic incipit edictum, qvod Rex Magnus misit Universis Norvegiæ homi-*

[1]) *Ab Haraldo Pulcricomo Norvegia omnis in qvatuor divisa fuit nomos. Singulis sua erant comitia, sua lex, suus Judex, cujus apud cives præcipua diu prævaluit auctoritas, lex enim fuit, qvidqvid Judex sanxiit. vide Snorronis Historiam Rerum Septentrionalium Editionis Havniensis Tom. II. p.* 98. *Nomi ista ratione introducti erant:*

1. *Nomus Æidcivensis* Æidziviaþingslaug, *cujus comitia habita sunt* Æidsvolli, *prope Opsloam.*

2. *Nomus Borgensis*, Borgaþingslaug, *a* Borgo, *postea* Sarpsborg *dicto, ubi incolæ Vikiæ et provinciæ Bahusiensis hodiernæ Comitia exercebant.*

3. *Nomus Frostensis* Frostoþingslaug, *ab insula* Frostey *vel* Frosta *prope Nidarosiam Comitiis incolarum Thrandhemiæ et Helgolandiæ celebri.*

4. *Nomus Gulensis* Gulaþingslaug, *cui nomen dedit insula* Gula *sive* Guley *ad Bergam illustri comitiis civium, qvi Pagos, Bergensem, Stavangiensem et Agdasidas tenuerunt.*

[2]) *In Codicis II. Capite I. vocatur hic codex* logbok Skiduþingsmanna, *i. e. Codex juris civium Skidensium.*

manna vm skipan logbokr oc vm græner hennar sua vattande sem her sæghir nu.

Magnus med Guds miskun Noregs konongr etc.

hominibus de ordine Codicis juris et ejus sententiis, qvem ad modum hic dicitur nunc.

Magnus divina misericordia Norvegiæ Rex etc.

Jus in libros novem [3]), *qvorum singuli sua habent capita sive membra, rubris inscripta absqve numero, dividitur.*

Scriptura, versibus trans paginam ductis, est nitidissima. Primas unius cujusqve libri voces et capitum litteras initiales more Anglosaxonum formatas et alternis coloribus populo Norvegico præ aliis in deliciis, cæruleo et rubro, manus artis gnara pulcherrime pinxit, ineunte seculo XIV, ni fallamus, siqvidem hic absunt edicta Regum, (qvæ recentiores codices pro ætate sua, alii plura alii pauciora lectoribus offerunt præter unum) Regis Erici, qvi summum diem obiit anno æræ nostræ MCCXCIX de clero seculari, vectigale Sancto Olavo Regni patrono tutelari debito, et proclamatione sponsaliorum coram coetu facienda.

Verum orthographiæ ratio, ut in omnibus aliis, qvi ad nos ex Norvegia pervenerunt, ita in hoc codice nec omnino casta est nec constans sed valde lubrica: ad veras enim regulas etymologiæ parum fuit revocata ævo, qvo barbaries in dies gliscens regnum resumere appetebat, nec revocari potest classica ratione, nisi fidis injecta fundamentis lingvæ, qvam Islandi a majoribus suis receptam, puram adhuc servant, colunt et perpoliunt, auctoritate et ductu Olavi Thordi filii, cognomine Hvitascald, *Poëtæ*

3) *Hæc divisio omnibus, qvos vidimus, codicibus est communis, sed an librorum in capita partitio Juri coæva sit, ambigi posse, credimus: etiamsi in Capite I. Libri de Judiciis, capituli fiat mentio. Etenim hac in re, Codices invicem differunt, nisi eadem manu fuerint exarati; qvidqvod alii Indices et rubra omnino nesciunt. Summaria igitur qvivis scriba ingenio et arbitrio suo capita divisit et rubra alius alio verbosior addidit et auxit.*

Poëtæ Albi[4]), *qvi Scaldam, sive artem poëticam, et huic subnexam Grammaticam, non minori eruditione, qvam judicio scripsit, ejusqve vestigia magna cum laude secutus est Eggertus Olavius.*

Qvo modo autem scriba noster, alias optimus, more coævorum consveto, in eadem voce, modo ad hoc, modo ad illud fluctuaverit orthophia vaga[5]) *seqventibus, desumtis ex codice citato, exemplis, adparebit.*

A *et* aa *promiscue scribitur ex. gr. in* rad *et* raad *consilium*; har *et* haar *altus;* sar *et* saar *vulnus;* sar *et* saar *vulneratus.*

a *et* o *promiscue ex. gr. in* maal, maall, mol, moll, *causa*; saar, sor, *vulnus*; saar, sor, *vulneratus.*

[illegible] *et* [illegible] *promiscue in* hana, hena, *illam.*

au *et* öy *promiscue ex. gr. in* aurir, öyrir, *uncia.*

[illegible] *et* a *promiscue ex. gr.* þæt, þat, *illud.*

æ *et* e *promiscue ex. gr.* væra, vera, *esse*; bæra, bera, *ferre;* bæckr, beckr, *rivulus;* fær *et* fer *eo;* bær, ber, *verbero.*

e *et* ee *promiscue ex. gr. in* reettr, rettr, *jus;* seet, set.

[illegible] *et* i`*promiscue in* fea, fear, fiar, *pecunia, bona.*

eo *et* ö *promiscue ex. gr. in* freokorn, frökorn, *semen.*

e *et* æ *et* ö *promiscue in* beom, bæom, böom, *domibus.*

e *et* i, er *et* ir, *in fine vocum promiscue, it. in* sea, sia, *videre*; lea, lia, *commodare, etc.*

f *et* p *promiscue ex. gr. in* gifting, gipting.

gs *et* x *promiscue in* vegs, vex, *cresco*; ugsi, uxi, *taurus.*

h *post* g *sæpe ponitur, et qvidem male, sæpe etiam recte omittitur, ex. gr.* loghen, lagin, *leges.*

i *et* j *promuscue in* jaurd, iord, iörd, *fundus*; in, i *in præpositio, in* jnne, inni, *intus, etc.*

I *et*

---

4) *vide de hoc poëta et grammatico præstantissimo, anno Chr. MCCLIX mortuo Finni Johannæi Historiam Ecclesiasticam Islandiæ T. I. p.* 208. 209.

5) *Non mirum est; idem vitium commisit Snorro Sturlæsonius vir ingenio et doctrina summus vid. Finni Johannæi Hist. Islandiæ Ecclesiast. T. I. p.* 205. 206.

l *et* ll *in medio et fine vocum promiscue.*

n *et* nn *promiscue in medio et fine.*

o *et* aa *promiscue in* moll, mal, maal, *actio*, *causa*; sor, sar, saar, *vulnus*, *etc.*

o *et* a *promiscue*, *ex. gr.* forsia, forsio, *providentia.*

o *et* u *promiscue ex. gr. in ultimis syllabis et fine vocum* or, ur, um, om, ro, ru, ot, ut.

o *et* au *promiscue ex. gr. in* or, aur, *sagitta*; ollum, aullum, *omnibus*; log, laugh, *leges.*

o *et* ö *promiscue ex. gr.* bond, bönd, *vincula.*

o *et* u *promiscue ex. gr.* skolo, skulu, hadong, hadung, ólut, úlut.

o *et* oy *promiscue ex. gr.* ulofi, uloyfi, *prohibitio.*

ö *et* æ *promiscue ex. gr. in* hæfer, höfer, *decet.*

ö *et* e *promiscue ex. gr. in* refr, röfr, *vulpes*; feling, föling, fearfeling, föling.

ö *et* o *promiscue* doma, döma, *judicare*; sok, sök, *actio*, *causa*; bol, böli, *domus.*

p *et* f *promiscue ex. gr.* husfreia, huspröya.

r *et* rr *et* R *promiscue in medio et fine vocum.*

t *et* tt *promiscue in medio vocum*, *ex. gr.* flet, flett.

u *et* f *promiscue ex. gr. in* prouadr, profadr, *probatus.*

u *et* o *promiscue in fine vocum.*

u *et* v *promiscue in initio vocum* uborin, vborin, etc.

v *et* u *promiscue* ulútr, vlutr, *injuria*; vmbod, umbod, *mandatum*; vmfram, umfram, *insuper.*

w *et* f *promiscue in* æfi, æwi, æwum, *vita*; æwaz, æfaz *pro* efast *dubitare.*

x *et* gs *promiscue ex. gr.* vagsa *et* vaxa *crescere*; ugsi, uxi *taurus.*

y *et* i *promiscue ex. gr.* mikil, mykill, *magnus.*

y *vice* i *puncto semperne notato.*

z *et* ds *promiscue freqventer in medio et fine vocum.*

z et s *ante* t *et* st, *freqvens.*
zt *et* st *promiscue in fine.*

Cæterum hic litteræ haud raro sunt conjunctæ, et voces pro re nata ex regulis a scriptoribus receptis, siglis notantur.

Divisio sententiarum punctis fit, verum hæc in sexcentis locis absunt, nec ubivis bene collocata. Vocales accentibus carent, comma enim vocali i *pro puncto hic et illic impositum nihil cum accentu commune habet.*

Deniqve monendum est Codicem hunc variis in locis erroribus calami non esse immunem. In fine hæc rubris exarata litteris leguntur:

Dextera scriptoris careat gravitate laboris
Thorger Haqvini me scripsit) *explicit hic liber.*

b) *Codex Chartaceus formâ maximâ No.* 303 *traductus ex Codice Membraneo No.* 302 *manu Asgeri Jonæ, hominis docti, qvi b. Arnæ Magnæo a litteris fuit.*

c) *Codex Membraneus legati Arna-Magnæani formæ Max. No.* 305 *foliis* 76 *cum dimidio constans, qvorum numero sextum abest, vid. Editionis nostræ pag.* 30. *Codex hic eandem ac ille No.* 302 *manum, ordinem, scripturæqve rationem agnoscit, nisi qvod singulæ paginæ in duas sint columnas divisæ, et aliæ voces hic et illic legantur, absqve ulla sensus veri mutatione.*

Anno Chr. MDLXXVIII Codicem hunc inter suos numeravit Pross Lauritzsonius, Judex Provinciæ Skidensis. Seqventi vero tempore Aagaardus, Regi a consiliis justitiæ, Mathias Moth, Eqves Ordinis Danebrogici et Cancellariæ Danicæ præfectus, hujusqve tandem dono, Arnas Magnæus, successive eum possederunt.

Ad Codices speciales referuntur.

I. *Codices Juris Æidcivenses.*

a) *Codex membraneus formæ max. legati Arna Magnæani No.* 309 *constans foliis* 54 *manu sat eleganti, sed vitiosa ineuntis seculi XIV lineis trans paginas regula ductis.*

 Inci-

Incipit:

Bref virduligs herra Magnus konongs hins koronada. Magnus med Guds miskunn Noregs konongr son Hakonar konongs sonarsonr Sverris konongs. Sendir aullum Guds vinum oc sinum i æidzsiuiaþings loghum. Q. G. oc sina.

Litteræ reverendi Domini Magni Regis Norvegiæ coronati. Magnus dei misericordia Rex Novegiæ filius Haconis Regis, abnepos Sverri Regis mittit omnibus dei et suis amicis in Nomo Æidcivensi dei et suam salutem.

Edicto, sive litteris regiis numerum Capitis primi attribuit scriba, unde fit, qvod membrum libri de Judiciis, a qvo omnes alii Codices incipiunt, in hoc sit secundum, et cætera ordine consueto procedant numero in margine adscripto. Præterea Capitum index libro de Locatione conductione fundorum præmissus est. Summaria vero membrorum totius libri de Contractibus, sive emptione venditione post caput primum veniunt. Eqvidem huic Codici, qvi littera f *longa in fine vocum, et* y *pro* u *utitur, cum supradictis communis est scripturæ ratio, et litteræ initiales Librorum Capititumqve ab Anglosaxonibus mutuatæ alternant cæruleo et rubro colore. Verum haud pauca sunt, qvibus ille ab aliis differt. Ita hic, litteræ consonantes cum vocalibus conjunctæ occurunt freqventius; voces diversæ conjunguntur, aliæ sunt in partes divisæ. Sententiæ punctis, et commatibus, qvæ Versus perpendiculariter, in hunc modum* ⸢ *secant, dirimuntur. Et huic adhuc codici id peculiare est, qvod paginæ in summa margine inscriptos habeant librorum titulos, distinctos in primis viginti foliis numeris Arabicis, reliqvos vero characteribus romanis signatos; eodem modo folia numerantur, et habent margines varias lectiones eadem manu ex alio Codice desumtas. Tandem clauditur Codex noster his verbis: Completus fuit liber iste anno domini MCCC vicesimo qvinto in translatione beati Cuthberti Confessoris atqve Pontificis. Deo laus amen.*

In fronte libri conspicua sunt Arma Erici Rosencrantzii Proregis Norvegiæ mortui 1575, *et ejus conjugis Helvigæ Hardenbergiæ, litteris inscripta* E. R. K. H. H. B.

b) *Co-*

b) *Codex Chartaceus legati Arna-Magnæani formæ quartæ No. 67, traductus ex Codice proxime seqventi, cujus hic Juris Ecclestiastici Capita tria usqve ad Libri de Defensione Regni Cap. IX desunt.*

c) *Codex membraneus legati Arna-Magnæani formæ quartæ No. 68.*

Incipit:

Magnus mæd. Guds miskun Noregs konongr sunr Hakonar konongs sunarsunr Suærris konongs. Sændir uirduligum Herra Jone Archibiskupi oc allum Guds vinum oc sinum i æiziuia þings lagum Q. G. oc sina.	*Magnus dei misericordia Rex Norvegiæ filius Regis Haconis, abnepos Suerri Regis mittit Reverendo Domino Johanni Archiepiscopo et omnibus dei atqve suis amicis in Nomo Æidcivensi Dei et suam salutem.*

Manus codicem haud informis, at, Arna Magnæo judice, valde mendosa exaravit circa medium Seculi XV. Orthographia hic est vaga; ligaturæ extra modum freqventes, et commata, qvæ lineas oblique secant, sententias dividunt; puncta rarius occurrunt. Cæterum hic Codex tam interpolationibus, qvam omissionibus foedus Juri Ecclesiastico aliud, qvod Johanni Archiepiscopo tribuitur, jungit, et Librum de furtis, codicis partem octavam vitiose vocat. Capita sua absqve numero habent summaria, et initiales litteras hic et illic, (nam plurimæ desunt,) colore rubro rude pictas. Ad finem historiæ legis latæ alia, sed fere coæva manu scriptum legitur

Ingulfr Dagfinzson á þessa logbók.

Longo post tempore hic liber venit (scilicet anno MDCXXIX) in possessionem reverendissimi Bryniolfi Svenonis Episcopi Skalholtensis. Deinde inserviit usibus S i g u r d i B i o r n o n i s *Judicis Islandiæ orientalis etc., cujus dono Arnæ Magnæi Bibliothecam anno MDCCIV intravit.*

II. *In Codicibus nomi Borgenses veniunt:*

a) *Codex membraneus Legati Arna-Magnæani formæ Qvartæ No. 58.*

Incipit:

Magnuſ med Gudeſ Miſkun Noregs Kononger. ſon Hakonar Konungs ſonar-	*Magnus de misericordiæ Norvegiæ Rex filius Haconis Regis, ab-*

ſonarſon ſuærriſkonongs Sændir virdulæghom herra Jone erchibiſcupi ok allum Gudes vinum ok ſinum Q. G. ok sinæ. Þer vitir etc.	*abnepos Sverri Regis mittit Reverendo Domino Johanni Archiepiscopo et omnibus dei et suis amicis salutem dei atqve suam. Vos scitis etc.*

Scriptus est hic Codex manu sane rustica seculo XV; orthographiæ ad dialectum Australis Norvegiæ deformata soloecismis et barbarie ævi laborat. Cujus farinæ sunt:

Awund *pro* afund *invidia.*
Addr *pro* ádr *antea.*
Addra *pro* allra *omnium.*
Aldra *pro* alla *omnes.*
Audr tofter *pro* audar tofter *fundi domibus vacui.*
Bodes *pro* bods *mandati in genet.*
Bö *pro* böta *satisfacere.*
Dömer þer *pro* þer dömit *vos judicatis.*
Flæster logboker *pro* flestar lagbækor.
Frider *pro* fridr *pax.*
Hæimpt *pro* heift *ira.*
Hæimptugær *pro* heiftugir *ira commoti.*
Idren *pro* idran *poenitientia.*
I koypanger *pro* í kaupangri *in emporio vel oppido.*
Kiudeer *pro* kvider *testes.*
Lifa *pro* hlifa *tegere.*
Lirifter eidær *pro* lírittar eidr *juramentum triumvirale.*
Mææær *pro* mær *virgo.*
Naudsyner *pro* naudsyniar *impedimenta necessaria, eventus improvisi.*
Ofoget værk *pro* ohæfu verk *facinus.*
Ol *pro* aull *omnia.*
Olir *pro* allir *omnes.*
Roystir *pro* traustit *confiditis.*
Sæl *pro* selr *vendit.*
Stæmpna *pro* stefna *citare.*
Sinæ *pro* sína *suos et suas.*
Skil *pro* skilr.
Skulur *pro* skulut *debitis.*
Trigdr man *pro* trigdar madr.
Tryggiær *pro* trigder *pax, securitas data.*
Þen *pro* sá *qvi.*
Þer hauer *pro* þer hafit.

Codex hic, cujus libri et capita rubris, absqve numeris inscripta ordine aliis omnibus consueto seqvuntur, et initiales ubiqve Anglosaxonicas alterno colore cæruleo et rubro rude pictas habet, punctis sententias dividit, accentibus carens.

b) *Co-*

b) *Codex membraneus ab initio mutilus legati Arna-Magnæani formæ Quartæ No. 63, exaratus eadem ac Codex No. 58 antecedens manu, iisdem vitiis scatet, sed litteræ initiales capitum cum suis titulis numero carentibus omnes rubræ sunt, et hoc habet ille peculiare, qvod in textu alternis vicibus* Borgarþings- *et* Gulaþings-log *nominatus sit.*

Finitur his verbis:

Huær sem þessa bok a þa bidi firer sem ritade hana.

Qvi pro alio orat pro semet ipse laborat.

c) *Codex membraneus mutilus et lacunis dehiscens Legati Arna-Magnæani formæ Qvartæ No. 74, scriptus eadem manu ac priores sc. No. 58, 63, qvorum errores æmalatur. Sed hic Literæ capitum initiales sunt omnes rubræ, ut in Codice No. 63.*

d) *Codex membraneus formæ qvartæ majoris in Bibliotheca regia No.* 1502.

Incipit:

Magnus med Guds miſkun Noregs konongr ſun Haconar konongs abſunarſon Sverriſ konongſ. Sendir virdulegom herra A. Biſkopæ i Aſlo oc allum adrum Guds vinum oc sinum i Borghaþingſ lagum Q. G. oc sina. Þer vitir etc.

Magnus dei misericordia Norvegiæ Rex filius Haconis Regis, abnepos Sverri Regis mittit reverendo domino A. Episcopo Opsloensi et omnibus aliis dei et suis amicis in nomo Borgensi salutem divinam atqve suam. Vos scitis etc.

Codex hic Tunsbergo Havniam translatus in possessionem venit magni Musarum evergetæ Petri Friderici Suhmii, qvo mortuo regiam iniit Bibliothecam. Qvæ ratio est, cur inter varias lectiones nomine veniat Tunsbergi et T. R. i. e. Tunsbergensis Regii.

Cæterum hic codex Seculo XIV exaratus 78 *constat foliis, qvæ singulis paginis in duas columnas divisis et versibus regula ductis manum ostendunt nitidissimam, cui orthographia par, ligaturæ raræ, accentus nulli. Et sane omnes fere alios classica lingvæ ratione præcellit, si loca excipiamus,*

mus, ubi scriba idiotismis sive dialecto Norvegiæ australis se a recto tramite ferri passus est [6]. *Libros et Capitia rubris sine numero inscripta Litteræ initiales ornant Anglosaxonicæ alternis vicibus cæruleæ et rubræ. Prætera suo puncta, qvamvis justo nimis rara officio funguntur.*

Huic Codici ingens dos est in monumentis, qvæ alibi frustra petuntur, scilicet Jus ecclesiasticum Vicensium vetus, qvod edidit Johannis Finnæus, Havn. 1759—60, *et* Kongaerfda *et* Rikisstiórn, *i. e. Successio Regia et administratio regni, opera Grimi Johannis Thorkelini publicæ luci data anno* 1777.

e) *Codex membraneus formæ qvartæ majoris in Bibliotheca Regia No.* 3261, *constans foliis* 104.

Inci-

---

6) *Ex. gr. scribendo:*

A *pro* á.
[illegible] *pro* au, iard *pro* iaurd *terra.*
a *pro* i, fenada *pro* fenadi.
[illegible] *pro* o, stod *pro* stad *locum.*
ar *pro* ur *in fine nominum et verborum, ex gr.*
Aftar *pro* aftr *iterum.*
bolkar *pro* bolkr *liber.*
gengar *pro* gengr *it.*
hattar *pro* háttr *modus.*
hefar *pro* hefr *incipit.*
heldar *pro* heldr *tenet.*
konongar *pro* konongr *Rex.*
lendarmadar *pro* lendrmadr *satrapa, beneficiarius.*
madar *pro* madr *homo.*
rettar *pro* rettr *jus.*
sannar *pro* sannr *verus.*
seckar *pro* sekr *reus.*
a *pro* e, *in* frialse *pro* frelsi *libertas.*
[illegible] *pro* æ, kledi *pro* klædi *vestes, pannus.*
e *pro* á, leta *pro* láta *facere*
[illegible] *pro* o, *in* belk *pro* bolk *liber.*
ee *pro* e, fee *pro* fe *pecus, pecunia, bona.*
kvenna giptingr *pro* kvenna giptingar.
krantog *pro* barmtog
ng *pro* gn, þeng *pro* þegn *subditus.*
o *pro* á, mol *pro* mál *causa.*
o *pro* au, for *pro* faur *iter*, öll *pro* aull *omnia.*
seggia *pro* segia *dicere.*
sildar *pro* sild *haleces.*
skil *pro* skilr *distingvit.*
wrdu *pro* vurdo *fiebat.*
y *pro* u, samkyndom *pro* samkundom, *conventibus.*

Incipit: Assit principio sancta Maria meo.

Magnus med Guds miskunn Noregs konongr son Hakonar konongs sonarsonar Suærris konongs Sændir allum Guds vinum oc sinum i Borgharþings loghum Q. G. oc sina. þer vitir etc.

Magnus dei misericordia Rex Norvegiæ filius Haconis Regis abnepos Sverri Regis mittit omnibus dei et suis amicis in nomo Borgensi dei et suam salutem. Vos scitis etc.

Codicem hunc litteris præter solitum majoribus et versibus trans paginas ductis manus, (cujus ectypum Tab. IV. damus) qvanqvam in pingendis primis librorum elementis valde rudis sit, tamen eximie distincta, sed interpunctionis fere, et accentuum omnino nescia, exeunte seculo XIV, exaravit. Dictio et scripturæ ratio est vaga, ut in aliis codicibus seculo XIV, et multa sine ratione transposita hic occurrunt, et plura sunt omissa, qvæ ingenio scriba suo indulgens aliter supplevit. Sententiæ litteris majusculis Anglosaxonicis rubro colore notatis incipiunt. Cæterum hic codex dividitur in libros, qvorum singuli ordine consueto, fyrsti, annar, þridi, fiordi, fimti, siautti, syundi, attundi lutr loghbokar; *i. e. primum, secundum, tertium, qvartum, qvintum, sextum, septimum, octavum membrum codicis juris vocatur. Liber nonus inscriptione caret, et capitibus numeris in margine signatis sua desunt summaria. Qvem codicem dum loqvimur, non possumus intactam, sed omissam, relinqvere, interpolationem, qvam Capite VI. pag.* 230 *editionis nostræ post verba:* hafi sit fe huart þeirra, *seqventibus offert.*

Enn ef karlmadr giörir kono suik eda möy i þui at hann fæster hana oc sialfr ueit hann med ser at hann er engi nytr til þeirra luta sem karlmadr skal med kono barn gera, þa gialdi hann hænni VI manna dom fyrir suik sin ælligar suæiri æid oc tveir men med honum at hann hugdi sik nytan vera.

Si vir foeminæ, virginive fraudem struit, eam despondendo, sciens se impotentem liberos ex foemina procreare, illi ex sex virorum sententia pro fraude sua satisfaciat, aut triumvirali jurejurando ostendat ipse, se credidisse, inesse sibi vires liberos procreandi.

III. *Co-*

III. *Codices Juris nomi Frostensis adsunt.*

a) *Codex Membraneus mutilus legati Arna-Magnæani formæ qvartæ minoris No.* 69.

Incipit:

MAGNUS med Guds miſkun Noreghſ konongr ſon Hakonar konongſ ſonar ſoner Suerriſ konongs ſender aulum Gudſ vinum ok ſinum i Froſtoþingſ laghum Q. G. ok ſina. Þer uitr etc.	*Magnus dei misericordia Norvegiæ Rex filius Haconis Regis, abnepos Suerri Regis mittit omnibus dei et suis amicis in nomo Frostensi, dei et suam salutem.*

Scriptura hic est magnam partem ab Anglosaxonibus mutuata, et licet Orthographia lubrica et Grammaticæ ratio non casta vetustam redoleat dialectum Throndhemensem, vix potest hoc manuscriptum, remotiori seculo, qvam XIV originem debere. Inscriptione libri carent, sed Capitibus rubra fuere, quorum partem magnam tempus edax rerum penitus momordit. Plura cæterum membra haud infreqventer in unum conflata sunt. Peculiare autem est huic Codici, qvod pro interpunctione admodum rara sententias litteris majusculis ordiatur.

Virga pro puncto, nostro more notato super vocali ı (*qvæ puncto hic semper caret*) *sine ratione ulla, sive gravis esse debeat nec ne.*

Freqventissimus diphtongi æ *usus.*	ryfa *pro* riufa.
ɑı *pro* á [7]).	ſ *longum in fine freqvens.*
æ, æiti *pro* heiti.	seia *pro* sega.
ee *in* fee.	seialfr *pro* sialfr.
ei *in* feiar *pro* fiar, feiarföling *pro* fiarfeling.	seiaund *pro* siaund.
haldzt *pro* halds.	soykia *pro* sækia, söka.
legorzt *pro* legords.	zt *pro* ds *et* s *in fine, ex. gr. in* manzt, *pro* mands *vel* mans,
orra *pro* hora.	setezt *pro* sætis, sedis.

b) *Co-*

[7]) *Hanc litteram habet antiqvissimum et optimum exemplar Juris aulici in Codice formæ max. No.* 322.

b) *Codex chartaceus legati Arna-Magnæani forma qvaternionis No. 70. Incipit:*

Hier hefiazt Norſk laug hueʀ at nefnazt Froſtaþings laug.

Magnus etc.

Hic incipiunt leges Norvegicæ, qvæ vocantur leges nomi Frostensis.

Magnus etc.

Scriptus est hic Codex in Islandia manu sat bona anno MDLXXVI, at modo ætatis ferreæ. Sic í *ante* e, og *pro* oc, uʀ *et* ʀ *in fine vocum pro siglo* r *utitur. Voces et sententias punctis, colis, commatibus promiscue distingvit, et tachiographiam præ cæteris amat. Ordo librorum, horumqve membrorum cum aliis idem est; verum hic liber de locatione conductione fundorum,* Bunadar balkr *sive jus rurale appellatur. Cæterum Codex in rubris præ cæteris verbosus, multa præter morem solitum, mutat, conflat et omittit. Qvo modo Caput secundum Libri de Judiciis ita deformat:*

Nefndar men alleʀ skulu med logmanne til þings ʀida: þeir ſem ſamleid eigu vid han.

Nu ef valldz madur eda kon-ongs vmbodz madr, nefnir eigi ſuo men til þíngs, ſem fyrre var ſagt: þa eru þeiʀ ſekieʀ XII aurum fyrer huern ſem er onefnduʀ er eda ʀang-nefndr, halft konge, en halft logrettu monnum. Onguan ſkal til lauſnar nefna, og þuſat eins vmſkipti m giöra: at þeim gange loglig forfaull til eʀ fyrr var nefnduʀ. Walldz men allir, og ſoknar men þeirra eru ſkylldiʀ til at koma, til logþingis, edur ſkilrikieʀ vmbodsmen þeirra: ſkulu þeir vera vinmframm nefndar men þuiat þeiʀ ſkulu aunguann farar eyri taka: enn ef

Omnes Pedarii judicem eadem cum eo via ituri, ad comitia comitantor.

Præfectus, regiusqve procurator qvi pedarios, modo nuper dicto ad comitia non evocaverit, pro qvovis, cujus nominatio aut omissa, aut minus rite instituta fuerit, duodecem oris mulctetur in partes æqvales inter Regem, et pedarios dividendis. Nec alium pro alio evocare, nec evocationem factam mutare fas sit, nisi prius evocatum conformis legi necessitas impediverit. Præfecti et eorum qvæstores, suive mandatarii fide digni comitia adeunto, qvi supranumerarii, viatico non fruantur. Hi, si nulla impediti necessitate fuerint,

ef þeir koma eigi forfallalaust: sekr huer þeirra þrim morkum, halft kongi, enn halft logrettumaunnum: og rite logmadur þa til kongs, slik till felle sem hanum þikier a vera. Huer bonde er skylldur, sa er a til X hundrada, edr meira at fæda þa, sem til þingreidar eru skylldir, halfu færri hionum: bæde er þeir rida til þings og fra þinge, ella er han sekur tueim aurum, firer huern þann man, sem ei er alenn efter laugum forfallalast. Nu eftir þui sem adr er nefnt, þa skulu nefndar menn allir, koma til þings fyrer Jonsmessu, skal laugmadur þar fyrer vera forfallalaust: Enn huer madur er sydar kiemur till laugþingis enn færi eru flutt, er sekur XII aurum, nema naudsyn banne: mete logmadr og logrettumen þessar naudsyniar.

rint, comitia neglexerint, mulctam solvant tribus marcis, inter Regem et pedarios æqva ratione dividendis. Qvem casum judex pro re nata Regi notum faciat. Qvivis colonus, cui bona sunt decem centenis ulnis, i. e. qvadraginta imperialibus æstimata, pedarios, comitia adeuntes et inde redeuntes, modo numerum dimidium domesticorum non excedant, alunto, secus qvi fecerit, pro singulis victu jure præscripto, sine necessitate carentibus, duabus oris mulctator. Cæterum pedarii in comitiis adsunto omnes tenore legis nuper dictæ, ante diem Sancti Johannis. Et judex ipse tunc adesse debet, nisi impedimenta eum prohibuerint. Qvi vero post edita in comitiis juramenta illuc venerit, nulla impeditus necessitate, duodecem oras mulctæ nomine solvat Judex et pedarii impedimenta æstimanto.

Maxima tandem parte Historiæ legis latæ omissa explicit hic liber insigniter vitiosus his verbis.

þessi bok var logtekin Jonsmesso dag þa Gulaingi, þa er lidnir voru fra burdar tíd vors herra Jeshu Christi MCC og LXX og IIII vetur a ellefta are rikis Magnus kongs etc.

Hic codex juris vim obtinuit die Sancti Johannis in comitiis Gulensibus, ubi elapsi erant a nativitate domini nostri Jesu Christi MCC et LXX et IV hiemes, anno undecimo Regni Magni Regis etc.

c) *Co-*

c) *Codex membraneus mutilus legati Arna-Magnæani formæ quartæ No. 71. Incipit Capite VIII. Libri de Jure ecclesiastico. Scriptura est valde pulcra, at Grammaticæ modus non omnino spernendus sed hic et illic inconstans et erroneus seculum XV ad exitum vergens arguit, etenim hic freqventer occurrit* a *et* o, ar *pro* er, sakar *pro* saker; ee *pro* e *in* fee *pro* fe, leet *pro* let *commodatum*; i *ante* e, er *pro* or *et* ur *siglo* r *notatum in fine vocum*; *ex. gr. in* Olafer *pro* Olafr, stender *pro* stendr *stat*, komender *pro* komendor; ö *pro* e *in* Norögs *pro* Noregs, fearföling *pro* fearfeling, *qvod tamen vitium antiqvis adhæret:* w *pro* f *et* v *in* hawa *pro* hafa, wier *pro* ver *nos*, x *pro* gs. *Libri inscriptione, capitaqve plurima rubris carent atqve numero, sed initiales universæ more Anglosaxonum formatæ alternæ sunt rubro et cæruleo colore pictæ. Ad finem Libri de defensione Regni, Regis Haconis Haconidis rescripta inserta sunt. Præter ea multas aliter, qvam oportuit disposuit scriba sententias juris, nec pauciores omnino omisit. Cæterum punctis sententiæ nituntur; et accentus desunt. Tandem, lex lata fertur vigilia Sti Johannis in Comitiis Frostensibus anno IX regni Magni Regis, qvo vitio alii Codices inter optimos habendi non sunt immunes.*

d) *Codex membraneus at mutilus legati Arna-Magnæani formæ qvartæ majoris No. 72.*

Incipit:

Prologus. Magnuſ konongr med Guds miſkun ſun Hakonar konongſ. Sendir virdulegom herra oc andlegum fedr Jone ærchibiſcopi oc ollum odrum Gudſ vinum oc ſinum i Froſtoþingſ logum Quediu Gudſ oc ſina. Þer vitir etc.

Prologus. Magnus dei misericordia Rex, filius Regis Haconis mittit reverendo domino et spirituali patri Johanni Archiepiscopo et omnibus dei amicis suisqve in nomo Frostensi dei atqve suam salutem. Vos scitis etc.

Codex perantiqvus totus exaratus est elementis more Anglosaxonum formatis præsertim capitalibus alterno ordine cæruleis et rubris, et orthographia magnam partem classica: in cæteris, Arna-Magnæo, summo litte-

raturæ

raturæ septentrionalis judice, visus est vitiis, qvoad dictionem et sententias, qvæ punctis dirimuntur, et hic mutatæ illic omissæ sunt, haud paucis laborare. Cæterum scriba legem in Comitiis Frostensibus Rege præsente, ejus Regiminis anno nono vigilia Sancti Johannis rogatam et jussam fuisse, errore ductus perhibet.

IV. *Codices Juris nomi Gulensis sunt.*

a) *Codex membraneus ab initio mutilus legati Arna-Magnæani in folio No. 304, exaratus diligenti et accurata manu, judice Arna-Magnæo, eadem ac Codex ejusdem formæ No. 322 ex qvo textum sumsimus; sunt autem hic differentiæ lapsu scribæ aliqvot, et Caput XXVI. Juris personarum omissum est.*

b) *Codex membraneus variis in locis mutilus formæ maximæ legati Arna-Magnæani No. 307. Manu sane mediocri et vitiosa exaratus videtur seculo XV, et orthographia barbariem redolet. Libri inscriptione, et Capita juris personarum, exceptis tredecem ab initio, carent. Qvi liber membro de juramentis consvetis nescit. Cæterum puncta sententias regunt, at accentus vocalium scribæ fuerunt ignoti. Deniqve monendum est, hunc Codicem civibus Gulensibus inscriptum esse in primis Capitibus, libri de judiciis, et secundi de jure ecclesiastico. E contrario, docemur Historia legislatæ, qvod:*

Magnus konongr for ſialfr til Borgarþings ok þeſſi Bok var a Borgarþingi logtekin þa er lidnir voro fra burd varſ herra ihu $\overset{i}{\text{x}}$. MCC. LXX. ok IIII. vætr a XI are M. K.	*Magnus Rex adierit comitia Borgensia fueritqve Codex hic sancitus in comitiis Borgensibus, elapsis a nativitate Domini nostri Jesu Christi. MCC. LXX. et qvatuor hiemibus anno XI regni M. R.*

c) *Codex membraneus legati Arna-Magnæani in folio No. 322. Constat foliis 45, qvorum paginæ in duas columnas divisæ, lineis regula ductis, manum agnoscunt arte subactam, qvæ non modo insigni elegantia sed mira unitate se comendat.* (*vid. Tab. I.*) *Nec minorem textui adhibuit*

scriba

scriba curam; ille est adeo bonus, ut niveos Arnæ Magnæi calculos reportaverit. In schedula Codici præfixa, et qvidem autographa, hæc sunt ejus verba:

«Hic Codex Juris nomi Gulensis a Christiano Wormio ad me venit: «eadem est accurata scriptus manu ac Codex C. (*i. e. No.* 304). *Et «sane Ambo Codices adeo similes sunt, ut unus ab altero desumtus «esse videatur. Pol, in utroqve eædem voces occurrunt simili ratione «scriptæ; at in qvibusdam differunt."*

Verum his differentiis, qvas vir accutissimus perspexit, ansam dedit scriba, omittendo in Codice No. 304 *varias voces, et sententias, qvas tamen in margine supplevit, et Libri de Jure personarum Cap. XXVI. Judicio igitur Arnæ Magnæi ducti textum editionis nostræ, ex Codice No.* 322, *dictione præ cæteris puro, sumere constituimus, consultis orthographiæ regulis, vero lingvæ Veteris Norvegiæ genio et indoli propriis, et ex origine vocum rite deductis. Qvæ res, qvo ad reciprocam litterarum, præsertim vocalium et dipthongorum* [8]) *mutationem, majoribus nostris ethymologiæ parum gnaris consuetam, etiamsi magni sit momenti, tamen multo major est interpunctio. In Codice nostro ea solis punctis fit, tam qvod ad sententias, qvam qvod ad sigla et numeros romanos attinet; etenim hi ab utroqve latere punctis muniuntur, et prima novæ sententiæ littera minio notatur. Attamen in sexcentis locis hic distinctionis signa desiderantur, et in aliis meliori ratione constitui potuissent, nec mirum, cum omnes noscant veteres scribas de interpunctione parum sollicitos fuisse, atqvi igitur ex omni consilio alienum esse interpunigendi rationem in antiqvis manuscriptis qværere, qvippe qvo-*

rum

---

8) *Qvam lubricum imo contrarium faciat sensum arbitraria vocalium et dipthongorum mutatio, unico exemplo monstrare liceat. Verbum* at fæla *terrere,* fæla *terricula,* fæling *terrificatio, significat. E contrario;* at fela *occultare,* feling *occultatio. Atqvi in* fiarfæling *in Capite XXXVII Libri de locatione conductione p.* 395, *scriptum est, seqvitur* e *pro* æ *poni debere, qvomodo pecoris occultationem vox ista notat.*

rum auctoritas hac in re nulla esse potest. Atqvi ad sententiam constituendam in plurimis locis omne auxilium est in interpunctione, ut altera ex parte sensum nihil magis turbat, qvam prava interpunctio; qvandoqvidem hujus ratio et principium qværendum est in hoc, ut exacte respondeat illa omnibus enuntiationis partibus, vel minimis; qvo eodem modo pronuntiatio regatur, ut adeo unum idemqve sit recte cogitare, recitare et scribere; distinctio enim justa interponi non potest, nisi enuntiatione in partes suas resoluta, si non calamo, saltem mente et animo. Hac ratione usi textum interpunximus.

Deniqve notandum est, ı *sine puncto et* y *cum apice ubiqve inveniri, accentus esse ignotos, litteras vero conjunctas, et abreviationes vocum, etiamsi haud freqventes, occurrere. Jus in novem divisum est libros, qvorum singulis elenchus capitum, adjecto numero, præcedit. Præterea unum qvodqve membrum suum habet rubrum et numerum in margine notatum. Paginæ in summa parte librorum, qvos complectuntur, titulos ostendunt. Et litteræ initiales, librorum auro, capitum vero, alternis coloribus rubro et cæruleo, pictæ sunt et exaratæ more Anglosaxonibus recepto.*

d) *Codex membraneus leg. Arna-Magnæani formæ qvartæ majoris No.* 56. *Scripturæ ratio et orthographia hic est, manusqve eadem ac in Codicibus membraneis in folio Numeris* 302 *et* 305, *vid. hujus Codicis ectypon Tab.* 3.

e) *Codex membraneus legati Arna-Magnæani, ab initio mutilus et multis lacunis male habitus, formæ qvartæ No.* 57. *Litteratura, sed mediocris, rationem et modum exhibet medii seculi XIV. Præter orthographiam admodum vitiosam et soloecismos, qveis scatet, hoc habet peculiare, qvod interpunctione omni careat, addatqve cuilibet rubro* Capitulum *absqve numero. Hunc Codicem nominavit Arnas Magnæus Milzovianum a Georgio Milzovio, Pastore Vossensi.*

f) *Codex membraneus leg. Arna-Magnæani formæ qvartæ No.* 60 *exaratus eadem manu, ratione, ordine, et modo ac Codex membraneus*

in

in folio No. 322. Differentiæ tamen sed paucæ hic adsunt, qvæ suis in locis notatæ.

g) *Codex membraneus legati Arna-Magnæani formæ qvartæ No. 61. Cujus initium hoc est.*

Prologus um Capitula skipan.	*Prologus de ordine Capitum.*
MAGNUS med Gudſ miſkunn, Noregſ kongr ſon Hakonar kongſ ſonarſonar Suerif kongſ ſendir ollum Gudſ vinum ok ſinum igula þingſ logum, Q. G. ok ſina. þer uitit etc.	*Magnus dei misericordia Norvegiæ Rex filius Haconis Regis, abnepotis Sueri Regis mittit omnibus dei et suis amicis in nomo Gulensi dei et suam salutem.*

Hic Codex Seculi XV exeuntis ab omnibus aliis omnino differt, Litterarum Anglosaxonicarum freqventia et forma singulari, Grammatica plusqvam vitiosa, ordine Librorum perverso, horumqve titulis novis, et interpunctione omni ratione vacua. Grammaticæ vitia enumerare, idem esset ac describere:

Monstr' horrend' inform'ingens cui lumen ademt' est.

Ordo et tituli librorum, sic se habent:

Gulaþings balker.	*Liber de Judiciis Gulensibus.*
Kriſtindoms balker.	*Liber de jure ecclesiastico.*
Konungserffda balker.	*Liber successionis Regiæ.*
Manhelgi balker.	*Liber de jure personarum.*
Giftinga balker.	*Liber de matrimoniis.*
Erffde balker.	*Liber de successionibus.*
Odalbryde balker.	*Liber de fundis avitis reluendis.*
Bunader balker, eda Landtzleigo balker.	*Liber de rebus ruralibus, sive Liber de locatione conductione fundorum.*
Kaupa balker.	*Liber de emtione venditione.*
Biarköyar ræther ok lagan.	*Liber juris municipalis.*
Farmanna lagh.	*Jus maritimum.*
þiofabalk.	*Liber de furtis.*

His

His omnibus sua sunt capita cum rubris, sed numero carent. Commata hic nigra, illic miniata, qvæ lineam secant, sententias dividunt, et puncta promiscue locata commatum vice interdum funguntur: ı puncto in apice uno, y dupplo notatur. Sigla, compendia vocum insolita et supra modum freqventia, litterarum conjunctiones numerosæ et nominum coitio barbariem ferrugine obductam produnt.

Tandem in historia legis latæ, Jus Gulense anno Christi MCC. LXXIII, anno vero regni Regis Magni XI, in comitiis Gulensibus communi civium consensu receptum fuisse scriba perhibet.

h) *Codex membraneus formæ qvartæ leg. Arna-Magnæani No. 62.*

Incipit:

Magnus medr Guds miſkunn Norægs konongr. ſ. Hakonar konongs. Sunr. ſun Suerris konongs. Sendir ollum Guds uinum oc ſinum j Gulaþings laghum Q. G. oc ſina.	*Magnus dei misericordia Norvegiæ Rex, filius Haconis Regis, abnepos Sueri Regis mittit omnibus dei et suis amicis in nomo Gulensi salutem dei atqve suam.*

Hic Codex et optime exaratus est, et instar Codicis No. 322 curatissime scriptus pro conditione seculi XIV, ante cujus annum qvadragesimum, hoc Cimelion exstitisse Arnas Magnæus Schedula in fronte libri antographa testatur. Jus in libros et capita more recepto dividitur. Libros præcedit membrorum elenchus literis rubris, et capita de judiciis sua habent summaria. Cæterum Capitulum hic plenis litteris primum, secundum etc. illic forma Numerorum Romana notatum pro rubro inservit. Et litteræ majores capitum promiscue a Romanis et Anglosaxonibus mutuatæ coloribus cæruleo et rubro ornatæ alternant. Vocalis i *eqvidem in apice commate signata est, verum id puncti, seculo XV introducti officio fungitur, et cum accentu nihil est illi commune. Codicem hunc anno Chr. 1707 duobus imperialibus a Rasmo Rasmussonio bracteatore Havniensi, emit Thormodus Torfæus, qvi suum nomen et symbolum* δει εν Ευφημια αποθανειν, *primæ libri paginæ inscripsit.*

i) *Co-*

i) *Codex membraneus legati Arna-Magnæani formæ qvartæ No.* 65, *eadem manu, et eadem ratione omnino scriptus, ac Codex No.* 62, *est tamen, hic orthographia paululum differens, qvo modo in uno vocales repeniuntur, ubi alter dipthongis utitur. Præterea voces aliqvot in locis diversæ occurunt, absqve ulla mutatione sensus. Cæterum eximius hic codex ab initio mutilus lacunis hiscet, desinit vero Haconis Regis Magni filii sententia lata inter Ulfum Thorvaldi filium ex parte Gudrunæ Uxoris suæ et Gunnarum de Risis, de hæreditate dominæ Ragnhildæ controversa, dat. Tunsbergi die Martis proximo ante medium qvadragesimæ anno regni XIX, id est anno Christi MCCCXIIX, ex annotatione Thormodi Torfæi Codicis possessoris, in margine adposita.*

k) *Codex membraneus in folio Bibliothecæ Regiæ No.* 1158. *Fuit olim nobilis foeminæ Helvigæ Hardenbergiæ Erici Rosencrantii uxoris, cujus nomine inter varias lectiones ideo citatur Hard. Regius et H. R. Optimæ notæ Codex hic, cujus ectypus Tab.* 3 *exhibetur, seculo XIV ad exitum vergente, eleganti manu curatissime ex exemplari authographo traductus fuisse videtur, etenim omnia nescit edicta, tam Regis Magni, qvam ejus successorum Erici, Haconisqve, qvinimo historiam legis latæ, qvæ aliis codicibus, unde eam sumsimus, est communis. Jus dividitur in libros, qvos singulos elenchus capitum, et hæc rubra sine numero præcedunt. Litteræ initiales cujusqve libri figuris ad rem facientibus pictæ sunt arte, si tempora spectemus, haudqvaqvam mediocri.*

Qvomodo littera prima nominis Magni Regis, curiam ostendit, cujus intimam partem colore cæruleo, parietes vero, et columnam duos arcus Gothicos vulgo dictos, deauratos, sustinentem, auro convexo pictor obduxit. Sub arcu, aperti libri ad sinistram Rex, corona aurea aperta, trifoliis vero decorata, redimitus, cæsariem crispus, togam purpuream vestitus, sella curuli insidet, dextræ manus indice monstrans Codicem Juris, qvem sinistra tradit Judici capite nudo, coram Rege sub altero arcu stanti, toga viridi, subtus alba tunica coloribus albulo rubelloqve striata, caligis rubris, calceisqve nigris induto. Draco alatus ante solium regium capite

 de

misso, ad pedes vero Judicis avis columbæ Africanæ similis itidem capite deorsum inclinato, conspiciuntur. Litteræ partes externæ, vulpe larvis, avibusqve ornantur. In suprema folii secundi margine capella deaurata ab utroqve Arcus Gothici latere turrita personam stantem et preces ad Deum fundentem exhibet.

Litter F. *qvæ Librum de Judiciis, modo Anglosaxonum formata orditur colore cæruleo picta. In superiore digammatis parte auro strata intra orbitam ovalem rubellam sedet Deus, capite nimbo coruscus, cæsarie canus, vultu placidus, mento bifidus, manibus sursum elevatis, pedes nudus, indutus tunicam coloris hyacintini et togam purpuream humeros rejectam sed genua tandem circum fusa magna exparte tibias ad talos usqve tegit. Ex ore dei enses bini exeuntes suum uterqve latus cuspide tangit. In parte digammatis inferiore Rex et Archiepiscopus disserentes stant, ille coronatus tunica purpurea manicata, togaqve rubra syrmate insigni vestitus; hic capite nudus comatulo, veste sacrifica, amiculo liturgico, et pallio ornatus.*

Cæterum margo folii secundi suprema sagittarium effingit telo arcui applicato duas aves petiturum. Ima lateris ora eqvites duos cataphractos, eqvis armatis insidentes, qvi mutuis lanceis, cursu velocissimo sese aggrediuntur, ante oculos ponit personæ coronatæ in specula sedentis.

Litteræ Þ. *Juris ecclesiastici primæ in orbita ovali rubra, auro corusca, Rex corona insignis gladium calybeum evaginatum dextra chyrotheatâ tenet, pomum superne rubrum, inferne album sinistra itidem chyrotheata gerens, tunicam purpuream togam vero cæruleam indutus Archiepiscopum alloqvens, veste viridi pallio baculo muneris insigni et mytra ornatum. Margines larva pavo et Psitacus floribus divisi occupant.*

Littera Þ. *libri de re militari initialis in orbita auro tecta navim habet bellicam, tribus personis armatis in foris stantibus, qvarum puppi proxima securim dextra tenet, cui in margine Helviga Hardenbergia propria adscripsit manu:* Stus Oluff med sin Brede.

Littera

Littera P. *qva incipit liber de jure personarum in orbita ovali aurea exhibet Regem coronatum sedentem, qvi sinistra manu chyrothecam induta diploma cum sigillo appendenti exuli adstanti pace donato tradit.*

Littera F. *libri de matrimoniis prima sponsalia exhibet, inter personas, qvæ dextris junctis, mutuam pollicentur fidem. Sponsus capite nudus tunica cærulea ad cubitum manicata et a lateribus fissa vestitus. Sponsa vero corona regiæ instar redimata et crine per humeros defluente formosa, toga utitur purpurea. In margine infima vulpes vulpeculam cursu seqvitur velocissimo.*

Littera S. *qva titulus de successionibus incipit, superiore tabulato arcas serris munitas exhibet, in parte inferiori judex capite nudus sella insidens, personæ capite itidem nudæ, coram stanti hæreditatis portionem adsignat. In ora infima duo pavones apparent.*

Littera N. *auro fulgida ostendit duas personas cincinnatas, capitibus nudas de fundis avitis paciscentes, qvarum una tunicam induta rubram sub toga viridi a lateribus fissa, marsupium sinistra tenet, altera tunica viridi atqve toga rubra cum longis manicis a cubitu defluentibus vestita, poculum, cujus haustu mutuo pacta fiebant rata, utraqve manu sustinet.*

Litterâ E. *Libri de locatione conductione fundorum primâ exhibetur dominus fundi sella insidens toga coloris fulvi ad imos pedes defluenti, usus pileo rotundo, crine crispo et barba mentum ambiente venerabilis, colono imberbi capite nudo, cujus tunica est viridis, toga vero rubra cum manicis carpum tangentibus, tibialia rubra et calcei rubri sunt, in præsentia testium, fundum elocat.*

Littera P. *initialis Libri de emtione venditione deaurata in orbita ovali rubra duas personas cincinnatas et capitibus nudas oculis offert. Qvarum una tunicâ viridi, manicatâ carpum tangente, et togâ badia cubitali tibialibus albis et calceis nigris amicta est. Altera, tunica badia, toga curta colore glauco cum manicis ad carpum deductis tibialibus viridibus et caliceis nigris vestita. Persona utraqve dextris tenent fasciam albam, obligationis, ex pacto mutuo consensu inito nascentis symbolum; olim*

in

in Jure ab Hacone Haconide Frostensibus dato Lindalag, *contractus fascia initus, postea vero* Handaband *vinculum manuale, dictum. Manibus sinistris saccum numarium attingunt. vid. Tab.* 3.

Littera Þ. *qva itidem deaurata liber de furtis incipit, Judex togam indutus rubram capite nudus et dextra gladium evaginatum manu gerens in præsentia testium, furem, umbilicum tenus et pedes nudum, palo alligatum a lorario virgis cædi facit.*

Cæterum omnes Litteræ capitum, qvibus sua sunt rubra absqve numeris, initiales forma Anglosaxonicæ aureæ coloribus cæruleo et rubro ornatæ alternant.

l) *Codex membraneus Bibliothecæ Regiæ in fol. No.* 3260, *scriptus circa medium seculi XV.*

Incipit:

Her hefer Gulaþingsbok. MAgnuſ medr Gudſ miſkunn Noregſ konongr etc.	*Hic incipit Codex Juris nomi Gulensis.* *Magnus dei misericordia Rex Norvegiæ etc.*

Hic Codex orthographia seculo XIV communi vitioses criptus, cujus extypon Tab. I. damus, litteris Anglosaxon. majusculis in medio et fine, siglis, compendiis et ı *notato commate pro puncto utitur. Cæterum multa transponit, omittit, mutat, et Jus nauticum inter Librum de emtione venditione et Librum de furtis inserit. In fine habetur Calendarium Romanum eadem manu ac Jus exaratum, ubi Calendæ Mensium Octobris, Novembris, Decembrisqve, notantur numeris Arabicis, iisdem formis, qvas in Codice in fol. No.* 307 *vidimus, excepto numero* 2, *qvi hic iconem præ se fert* 7.

MAGNUSAR KONONGS LAGABÆTIRS

GULATHINGSLAUG.

*) Prologus.

Magnus med Gúds miskon Noregs Konongr son Hákonar Konongs *a*) sonarsonar Sverris Konongs sendir **) aullom *b*) í Gula-þíngs-laugom qvedio Gúds ok sína. Þer

Fortale.

Magnus af Guds Naade Norges Konge, Søn af Kong Hakon, Sønnesøn af Kong Sverrer, sender alle i Gulethings Laugdømme Guds og sin Hilsen. I

Prologus.

Magnus Dei gratia, Rex Norvegiæ, filius Haconis Regis, nepotis Sverri Regis, omnibus Nomi Gulensis incolis Dei suamqve salutem.

A 2 *Vobis*

*) *Cod. Reg. Hardenberg.* Bref vyrduligs herra Magnus konongs hins koronada. 309.

a) sonarson. *nepos. male.* 322. sonarsonar. *nepotis. recte.* 302. 305. 56. 61. 32. 60. sonar. *filii Sverri.* 60.

**) virduligum herra oc andligum faudr Joni Ærkibiskupi. *Reverendo et spirituali patri Johanni Archiepiscopo.* 56. 58. 72. oc aullum audrom Guds vinom ok sínom í Noregs Konougs ríki. *Et omnibus aliis Dei suisqve amicis in Regno Regis Norvegiæ.* 302. 305. 56 Virduligum herra A. Biskupi í Aslo oc aullom audrom Guds vinum oc sínum í Borgaþingslaugom. *Reverendo A. Episcopo Asloensi et omnibus aliis Dei et suis amicis in Nomo Borgensi. Cod. Tunsb.* 3261. Allum Guds vinom ok sínom. 61. Allum í Frostaþíngslaugom. *Omnibus in Nomo Frostensi.* 69. 70. 72. Virdulig-om Herra Joni Ærkibiskupi ok allum Guds vinum ok sínom í Æidsivaþingslaugom. *Reverendo Johanni Archiepiscopo et omnibus Dei et suis amicis in Nomo Æidsivensi.* 67. 68. Allum í Æidzivaþingslaugom. 63.

b) mannum. *incolis. add.* 60. Guds vinom oc sínom. *Dei et suis amicis.* 61. 62.

Þer vitit, at hinir *c*) skynsamazto menn *d*) af Gulaþíngs laugom hafa iduliga getit fyrir oss, at þer hafit spurt, at ver höfum lut í átt, at böta nockot um *e*) flestar laugbækor í landino *f*) med hinna bezto manna rádi, *) ok bedit oss, at ydar bók skylldi þeirra umbóta eigi lutlaus vera. Enn

I vide, at de forstandigste Mænd i Gulethings Laugdømme have idelig yttret for Os, at I have spurgt, at Vi have havt Deel i at forbedre noget de fleste Lovbøger i Landet, med de bedste Mænds Raad, og bedet Os, at Eders Lovbog ikke maatte vorde udeelagtig i disse Forbedringer. Men

Vobis constat, sapientissimos in Nomo Gulensi viros, nobis sæpe indicavisse, qvod ad vestram pervenerit notitiam, Nos operam impendisse isti reformationi, qvam plurimi legum codices in regno nostro consilio optimatum receperunt, additis precibus, ut vester legum Codex ejusmodi emendatione haudqvaqvam careret. *Scia-*

c) skilríkazto. *probissimi. Codd.* 56. 58. 61 62. 72.

d) i Noregi. *in Norvegia. Codd.* 302. 305. 62. í Æidzivaþingslaugom. *in Nomo Æidsivensi. Codd.* 309. í Borgarþingslaugom. *in Nomo Borgensi. Codd. Tunsberg.* í N. laugom. *in Nomo N. Codd.* 68.

e) flest allar. *fere omnes. Codd.* 61.

f) med-ráde. *cum consilio. omitt. Codd.* 305.

*) Ok þottonk ver valla þess vænta, at Frostaþingsbók skyldi slíkra umbóta lutlaus vera, sem allar adrar lögbökor í landino hafa godan þorra affengit, enn þer skulut þat sannliga vita, at ver hafum lut í átt því fyrr í adrum lögbókum, at oss þótti sem allar adrar hefdi meiri ok brádari þörf til umbóta, þvíat af aullum fanz oss ydar bók miklum þorra helst siálfborgi vera; enn sannliga unnom ver henni fyrst ok bezt allrar þeirrar varrar tillaugu sem hún væri þá betri ok liósara enn ádr; bar oss ádr etc. *Nos autem non duximus Codicem legum Frostathingensium carriturum fore emendationibus, qvarum bonum numerum alii patriæ legum codices receperunt. Verum sciatis bene, nos nostram aliis legum Codicibus, præ vestro, curam ideo impendisse, qvod omnes nobis visi sint, majori magisqve præsenti emendatione indigere. Etenim inter omnes legum codices vestrum sane maxime absolutum invenimus. Et certe per Nos habeat ille studii nostri sollicitæqve curæ fructus optimos, qvibus possit emendatior et lucidior fieri, qvam antea fuit. Nos debuimus magnam curam impendere etc.* 72.

En þer skolot vita *g*) sannliga, *h*) at oss ber vel ádr fyrir at siá; enn einkanlega nú bezt, er þer tröystut sva mikit á vara forsió *i*) er þer dömdot hana alla í vara *k*) skipan þat af at taka, ok þat vid *l*) at setia, sem oss þótti bera, med hinna *m*) besra manna ráde. Ok af því höfom ver nú um rídir iduliga skodat hana, ok lízt oss sem *n*) allvída *o*) megi med *p*) fám ordom fullann orskurd *q*) gefa, þar sem hon *r*) talar ádr göysi lángt um. En sumom staudom *s*) þarf hon sann-

Men I skulle sandelig vide, at Vi først bør vel at see Os for, men i Særdeleshed nu meest, da I have saa megen Tillid til Vor Forsyn, at I overlode den heel til Vor Bestemmelse, at tage fra og sætte til det, som Os syntes at burde, med de bedste Mænds Raad. Og derfor have Vi nu paa nogen Tid idelig igiennemseet den, og synes Os, at det kunde paa mange Steder afgiøres fuldkommen med faa Ord, hvor den før var meget vidtløftig. Men paa somme Steder behøver den sande-

Sciatis autem vere, Nos debere magnam curam impendere, et eam nunc maximam, ubi vos nostræ providentiæ adeo confiditis, ut leges vestras nostræ voluntati subjectas esse velitis, eum in finem, ut iis optimatum consilio, qvidqvid visum fuerit, derogaremus subrogaremusqve. Nos igitur per aliqvod tempus assiduam contulimus operam in leges vestras, qvarum aliæ passim nobis visæ sunt nimium verbosæ, et posse paucioribus verbis lites secare; aliæ autem sane bre-

g) þat. *id. add. Codd. fol.* 309. 4*to.* 61.
h) sannliga. *vere. omitt. Codd. fol.* 305. 4*to.* 56. 58. *Cod. Tunsb.*
i) at þer komit hana. *ut vos eum (sc. legum Codicem) offeratis. Cod.* 62.
k) forsió. *providentiæ. Cod.* 58 *Cod. Hardenberg.* vald *potestati. Cod.* 61.
l) leggia *ponere, addere Cod* 72. *Tunsb.*
m) skynsamazto. *prudentissimi. Cod. fol.* 309
n) alþydan. *vulgus. Cod.* 58. *lectio erronea.*
o) mætti. *posset. Cod. fol* 302. 309. 4*to.* 61. 68. *Cod. Hardenb. et Tunsb.*
p) færrum. *paucioribus. Cod. fol.* 305. 309. 4*to.* 61. 68. *Hardenb et Tunsb.*
q) gera. *facere. Cod. fol.* 320. 305. 309. 4*to.* 72.
r) taladi. *dixit. Cod. fol.* 305. 309. 4*to.* 72.
s) þyrfti. *indigeret. Cod. fol.* 305 4*to.* 56. 61. 62. 72. þurpti. *idem. Cod.* 309. *Tunsberg.*

sannliga tillaugo, þar sem ádr *t*) er hvergi liósari, en margir þeir þurfo, er fákunnigir *u*) ero.

Nú þóat ver kennem oss miök *x*) vankunniga til slíkra stórræda, þá haufom ver þó þessa bók látit rita, er ver sendom ydur *y*) eptir slíkom hætte sem hon vattar, *z*) tröystandi á vars herra Jesu Christi *a*) miskon *) ok árnadar ord hins helga Olofs Konongs *b*) ok þeirra hinna skynsamazsto manna tillaugo *c*) er í hiá oss varo. Enn

sandeligen Tillæg, hvor den tilforn ikke er saa tydelig, som mange af dem, som ere enfoldige, behøve.

Endskiøndt Vi nu kiænde Os meget vankundige til et saa vigtigt Foretagende, saa have Vi dog ladet skrive denne Bog, som Vi sende Eder, paa den Maade, som den selv udviser, stolende paa Vor Herre Jesu Christi Naade og den hellige Kong Olafs Forbøn, og paa de forstandigste Mænds Hielp, som hos Os vare. Men at

breves additione egent, ubi perspicuitas deest, personis simplicibus inprimis necessaria.

Nos igitur, diffiderimus nostris etsi viribus in re tam ardua, codicem, qvem vobis mittimus, eo ordine, qvem præ se fert, tamen scribi fecimus, nixi misericordia domini nostri Jesu Christi, intercessione Sancti Olavi Regis, et auxilio prudentissimorum virorum, qvi nobis adfuerunt. Ve-

t) var hvergi. *erat nullibi. Cod. fol.* 305 309. 4*to.* 56. var hvergi liósari urskurdr. *erat nullibi clarior explicatio. Cod.* 4*to.* 72. *In qvo Codice lacuna incidit usqve:* Fridr ok blezan.

u) voro. *erant. Cod. fol.* 305. 4*to.* 62.

x) fákunnigha. *parum intelligentes. Cod. fol.* 302. 305. 309. 4*to.* 56. 61. 68. Vankunnandi. *ignari. Cod.* 4*to.* 62.

y) eptir — vattar. *omitt. Cod.* 4*to.* 62. *Hardenberg.*

z) trystandi. *Cod. fol.* 309. *male.*

a) nádir. *acc. plur.* a nád. *gratia. Cod.* 4*to.* 69.

*) ok — Konong. *omitt. Cod. fol* 309. 4*to.* 61. 62. 69. *Hardenberg.*

b) varrar frúr sancte Marie. *Nostræ dominæ Sanctæ Mariæ. add. Cod. fol.* 305. 4*to.* 58. 68.

c) er — varo. *omitt. Cod. fol.* 305.

Enn at þer skilit því giör, huí ver haufom sva bolkonom *d*) skipat í *e*) henni, sem nú er, þá greinir þessi *f*) háttr fyrir ydr, sem her *g*) fylgir.

h) Þíngfarar-bólkr er nú sem fyrr af aundverdo *i*) skipadr, ádr enn hefi siálfa bókina; *k*) at ádr *l*) beri, at þíngit se skipat ok nefndir skodadar; laugrettomenn kosnir; eidar fluttir; grid sett; ok sidsemdom lyst; at því betr verdi bókinni *m*) lytt *n*) sídan, ok *o*) dóm lytt, sem þíngit er betr stillt ok *p*) sidat.

Fyrsta

at I desbedre kunne forstaae, hvorfor Vi have saaledes ordnet dens Inddelinger, som de nu findes, da underretter Eder den Maade, som her følger.

Thingfare-Balken er nu som tilforn sat i Begyndelsen, førend selve Bogen begynder, da Thinget først bør være sat, og de udnævnte Mænd undersøgte; Laugsrettesmænd valgte; Eederne aflagte; Fred sat og Sædelighed paalyst, for at Lovbogen og Dommen destobedre vorder adlydet, som Thinget er bedre sat og ordnet.

Den

Verum ut melius intelligatis, qvam ob causam Codicis vestri, libros ordine, qvo nunc sunt, disposuerimus, seqventi paragrapho rationes reddere libuit.

Liber de Judiciis nunc ut olim ideo præmissus est, anteqvam Codex ipse incipiat, qvod oporteat judicium esse ordinatum; Adsessores esse lustratos; pedarios tribuarios esse electos; juramenta esse præstita; securitatemqve indictam; et mores palam propositos; ut eo facilius legibus obtemperetur, et judicatum inde fiat, qvo magis pacatum et melius moratum fuerit judicium.

Pri-

d) skipt. *Cod. Tunsberg.*
e) bókinni. *Codicem. Cod.* 302. 309.
f) hátter. *Cod. fol.* 309. *male.* háttr. *modus. Cod.* 4*to.* 68.
g) her fer æfter. *hic seqvitur. Cod. fol.* 309. her segir. *hic dicitur Cod* 4*to.* 68.
h) þíngfara. *adeundorum judiciorum. Cod. fol.* 302 305.
i) skrifadr. *scriptus. Cod. Hardenberg.*
k) þvíat. *ideo qvod. Cod. fol.* 302. 305. 309. 4*to.* 58. 62.
l) ber. *oportet. Cod. fol.* 305. heyrer. *convenit. Cod.* 4*to.* 56. höuer. *decet. Cod.* 4*to.* 58. 68.
m) lydt *Cod. fol.* 305.
n) — sídan — lytt. *omitt. Cod.* 4*to.* 58. 62.
o) dómom litt. *Cod fol.* 309. *perperam.*
p) skipat. *ordinatum. Cod.* 4*to.* 56.

q) Fyrsti lutr bókarinnar er Kristindóms-bólkr, at menn skili Kristiliga trú vera grundvaull ok upphaf allra godra r) verka; ok heilagrar Kirkio lydni s) ok hennar formanna vera lysing ok leidtoga til allra t) lauglegra rettynda ok u) miskunsamligra sidsemda.

Næst x) Kristindóms-bólkenom er Utfara-bólkr, at alþyda y) skili þann sama Gúd hafa skipat z) Kongdominom til veralligs a) yfirbods, sem b) biskop til andligs c).

Eptir

Den første Deel af Lovbogen er Christendoms-Balken, paa det man skal forstaae, at den Christelige Troe er Grundvold og Begyndelse til alle gode Handlinger, og at Lydighed imod den hellige Kirke og dens Formænd, er et Lys og Ledsagere til al lovlig Retfærd og miskundelig Sædelighed.

Næst efter Christendoms-Balken følger Udfare-Balken, for at Almuen skal forstaae, at den samme Gud, som satte Biskoppen til det aandelige Overherredømme, haver beskikket Kongen til det verdslige.

Efter

Prima pars Codicis docet Jus Ecclesiasticum, ut intelligant homines religionem Christianam esse fundamentum et principium omnium bonorum operum, et obedientiam sanctæ ecclesiæ ejusqve antistitibus debitam, esse lucem et viam ad omne id, qvod justum est et honestum.

Jus Ecclesiasticum proxime seqvitur Liber de Re militari, ut sciat populus eundem Deum Regi dedisse imperium seculare, qvi Episcopum regimini spirituali præfecit.

Jus

q) Hinn fyrsti. *illa prima. Cod. fol.* 309.

r) luta. *rerum. Cod. fol.* 302. 305. 309. 4*to.* 61. 62. 69. *Tunsberg.*

s) Ok — formanna. *omitt. Cod.* 4*to.* 58. 62.

t) laugliga. *omitt. Cod.* 4*to.* 68.

u) miskunligra. *Cod.* 4*to.* 69.

x) Kristnum balkenum. *libro juris Ecclesiastici. Cod. Tunsberg. Regius.*

y) skyli. *Cod.* 4*to.* 61.

z) Kongenom. *Regi. fol.* 302. 305. 4*to.* 56. 58. valds. *potestatem.* 61. 69.

a) Umbods. *idem. Cod. Hardenberg Reg. fol.* 302. 305.

b) Biskopom. *Episcopos. Cod. fol.* 302. 305. 4*to.* 61.

c) valds. *potestati. add. Cod.* 61.

Efter *d*) Utfara bólk, er *e*) Mannhelgi; því at næst þvisa höfer haufdingom oc öllum audrom út í frá *f*), at hallda oc hallda láta gúds frid oc gódra manna *g*) frelsi millom kristinna manna, enn þeim med laugom oc þó hófsamliga *h*) epter atvikom at repsa, sem at adru verda prófadir.

Næst mannhelgi er Erfdatal med því fleiro sem því *i*) höyrir oc hefr þat med kvenna giptingom; því *k*) at miklo vardar þeim, sem til arfanna *l*) kalla, at þeir seo i *m*) heilaugom *n*) oc laugligom *o*) hiúnskap getnir.

Eptir

Efter Udfare-Balken er Mandhelge-Balken, thi næst efter dette bør Øvrigheden, og alle andre at holde og holde lade Guds Fred og gode Mænds Frihed iblandt Christne Folk, men derimod at revse dem, som befindes at have gjort anderledes, efter Loven, og dog med Maade efter Omstændigheder.

Næst Manhelge-Balken er Arve-Balken, med mere som dertil hører, og begynder den med Qvinders Giftermaal; thi det er meget vigtigt for dem, som paastaae Arv, at de ere avlede i helligt og lovligt Egteskab.

Efter

Jus personarum, Libro de navali expeditione succedit, cum optimates aeque ac omnes alios, id faciendum curare oporteat, ut viri boni Christianam profitentes religionem pace fruantur, et securitate personali; convicti autem delictis pro re, secundum legem, sed moderata afficiantur poena.

De familia herciscunda liber Juri personarum proximus a matrimonio incipit cum cæteris, qvæ illuc pertinent; etenim magni interest iis, qvi actionem familiæ herciscundæ intendunt, ut sint parentibns sacro, eoqve legitimo matrimonio junctis nati.

B *Post*

d) Kongþegnskap. *debito Regi servitio.* Cod. 4to 61.

e) Mannhelgr. *lectio prava ejusdem sensus. Cod. Tunsberg. Reg.*

f) At hallda oc. *omitt.* 302.

g) frialsi. *pace.* Cod. 68. *Cod. Tunsb. Reg.*

h) epter atvikom. *omitt. Cod. fol.* 302. 305. 4to 58. 62. *Tunsb. Reg.*

i) hövir. *decet.* Cod. 68. þar fylgir. *ibi seqvitur.* Cod 61. 62.

k) all miklo. *valde magni.* Cod. 62.

l) standa. Cod. *fol.* 302. 305. 4*to.* 68. *Hardenb. Reg.*

m) heilögum oc. *sacro et. omitt.* Cod. 302. 305. 68. *Hard. Reg.*

n) Oc lögligom. *omitt.* Cod. *fol.* 302. 309 4*to.* 56. *o*) Hionskap. *idem. Cod. T. R.*

Eptir Erfdatal hefr Landabrigdi; því at þann tíma sem madr erfir nockorar jardir, þá höfir honom at skoda um sín ódol oc annara manna, at hann halldi *p*) engara manna ódolom *q*) med laugom sóttum, oc kunni *r*) siálfs síns ódol med laugom at brigda.

Eptir *s*) Landabrigdi er Landzleigo bólkr; því at þeim *t*) höyrir eptir laugom sínar jardir at byggia, sem *u*) med laugom hafa atkomiz.

Eptir Landzleigo bólk er Kaupabólkr, þvíat sva skal eptir laga sóknom lausa aura sökia, sem eptir landabrigdi *x*) jaurd oc ódol.

Eptir

Efter Arve-Balken begynder Odels-Balken; thi naar man arver nogen Jord, da bør han at see hen til sit og andres Odel, at han ikke forholder nogen Mand sit Odel, som lovlig søges, og veed tillige selv lovlig at indtale sit eget Odel.

Efter Odels-Balken er Landsleje-Balken; thi efter Loven hører det den til at bortbygsle sine Jorder, som paa en lovlig Maade haver forhvervet sig dem.

Efter Landsleje-Balken er Kjøbe-Balken; thi Løsøre bør saavel efter lovlig Søgning søges, som Jord og Odel efter Odels-Balken.

Efter

Post librum de familia hersiscunda Jus retractus gentilitii ideo venit; qvod is necessum habeat, ad qvem ager devoluerit hereditario jure, examinare, qvo titulo ipse aliiqve suos possideant fundos, ne teneat, qvod aliis debeatur, et juri peti possit, sciatqve prædia sua actione retractus gentilitii uindicare.

Proximus Juri retractus gentilitii est liber de locatione conductione agrorum; oportet enim, ut, qvi jure nacti sunt fundos, eosdem jure elocent.

Librum de locatione conductione agrorum seqvitur Liber de emptione venditione, qvoniam eadem est actio in res mobiles, qvæ jure retractus gentilitii in agros et allodia.

Post

p) enkis manz. *nullius hominis.* Cod. *fol.* 302. 305.
q) at ólögum. *contra leges.* Cod. *4to.* 58.
r) sín ódol. *idem.* Cod. *4to* 62.
s) Landabrygdi. *idem.* Cod. *4to.* 61.
t) höfer. *decet.* Cod. *fol.* 302. 305. *4to.* 56. 58. 61. 62. 69.
u) medr. *cum.* Cod *fol.* 302. *Tunsb Reg.*
x) Lönd oc jarder. *terras et allodia.* Cod. 302. 305. 309. *4to* 56. 58. 62. 68. 69. *H. Reg.*

Eptir Kaupa bólk, er þiófa bolkr; þvíat þat höfir engom fyrer nockorom audrom at tortína sem y) sá hefir med laugom atkomiz; enn sá er audrovís gerir, mon lagarefsing fyrir svara.

Sídaz í bókinni ero Kononga rettarbötor at sá Konongr er til er skipadr eptir at siá laugom a) eptir umdömom sinna foreldra, á eigi sídr at hugga sína sidsama þegna med línkind oc rettarbótom, enn at tempra úspáka med hirting oc laugligom refsingom.

b) Bidiom ver ydr, at þer varkynnit c) vidr oss því sem áskortir, því at meir hefir valdit d) fiaulskylldi var oc

Efter Kjøbe-Balken er Tyve-Balken; thi det sømmer ingen at bortage det fra nogen anden, som den paa lovlig Maade haver erhvervet, men den, som anderledes gjør, bør derfor at straffes efter Loven.

Sidst i Bogen ere de Kongelige Forordninger, da den Konge, som er sat til at have Opsyn over Lovene, efter sine Forfædres Anordninger, bør ikke mindre at trøste sine sædelige Undersaatter med Naade og Retterbøder, end at holde de urolige i Ave med Straffe og lovlig Revselse.

Vi bede Eder, at I holde Os det til Gode, som her kunde mangle; thi mere haver Mængde af Forretninger, og vor

Post Librum de emptione est Titulus de furtis, qvia nemini licet id alii auferre, qvod is jure acqvisivit. Qvi secus fecerit mulcta, qvam lex dicit, punietur.

Ultima parte Codicis Regum continentur Rescripta: oportet nempe Regem legibus præfectum more majorum non minorem in consolando subditos bene moratos præmiis et æqvis constitutionibus, qvam in coercendo pravos mulctiset poenis legitimis curam adhibere.

Qvod reliqvum est, rogamus, velitis ignoscere defectum, cui ansam magis

y) eigandi. *dominus.* Cod. *fol.* 302. 305. *4to.* 56. 68.

a) epter -- foreldra. *omitt.* Cod. *fol.* 305. *4to.* 61. 62. 69. *Tunsb. Reg.*

b) Erfder þær allar. *Omnes hæreditates etc. infra inferunt.* Cod. 302. 309. *4to.* 56. 58. 60. 61. 62. 68. 69. *Hard. Reg. Tunsb. Reg.*

c) vid. *Cod. 4to.* 58.

d) fiölskylda. 69.

oc vankunnindi eda *e*) gálausi, enn vilialausi sem ætla má; þóat-ver hefdom minna í vedset, oc oss töki þetta efni sialdnar, enn oss tekr. Finz oc nockot nytsamligt í, þauckom þat allir Jesu Kristo, hvers nafn se blezat utan enda. Amen.

vor Vankundighed eller Magtsomhed, været Aarsag heri, end Mangel af Villie, som enhver kan tænke, om end dette Foretagende var mindre betydeligt, og vi havde sieldnere med sligt at giøre, end vi have. Findes og noget nyttigt herudi, da lader os alle takke vor Herre Jesus Christus herfor, hvis Navn være velsignet uden Ende. Amen.

Erfdir þær er til hafa fallit oc um *f*) vígaferdir *g*) oc um kvenna giftingar oc um aull aunnor laga mál, *h*) þá skolo eptir því vera sem þá gengo laug í landi *i*) er þau mál gerdoz, ef eigi hefir ádr laugligr dómr *k*) á fallit.

Al Arv som ere faldne, og om Drabs-Sager og Egteskabs-Sager, og alle andre Lovmaale, da skulle de paadømmes efter den Lov, som gik i Landet, da de Sager begyndte, om derpaa ikke tilforn ere faldne lovlig Dom.

magis dedisse negotiorum nobis agendorum multitudinem et imperitiam, incuriamve, qvam animum a re alienum, credere fas est. Qvanqvam minori nos exposuerimus discrimini, si periculum rarius fecissemus, qvam revera sumsimus.

In hæreditates, homicidia et matrimonia aliasqve omnes causas eo agatur lege, qvæ tum valet, ubi tales actiones institutæ sunt, nisi prius legitime judicatæ fuerint.

e) eda gálöysi. *omitt.* Cod. *fol.* 302. 305. 309. 4*to.* 56. 61. 68.

f) Landabrigdi oc. *retractum fundorum add.* Cod. *fol.* 302 305. Odalsbrigdi. *retractum fundorum gentilitiorum.* Cod. *Tunsb. Reg.*

g) Oc um qvenna giftingar. *omitt.* Cod. *fol.* 302. 305. 309. 4*to.* 68.

h) Under hvarum lagum er þau urdu. *Qvæcunqve demum lex tum valueri, ubi istæ causæ fiebaint. add.* Cod. *fol.* 309 4*to.* 56. 68. *Hard. Reg.*

i) er þau mál gerdozt. *omitt.* Cod 4*to.* 61.

k) lögligr dómr eda skipan. *Cod. fol.* 302. 305. 309. 4*to.* 56.

THÍNGFARAR BÓLKR.

[1]) Hinn fyrsti Capituli bókar þessarar er Gulaþíngsbók heitir, greinir hverso marga bólka hon hefir í ser, oc sva skipan þeirra med ymisom heitom.

I. Capitule.

Nær þíng scal vera oc sva nær nefna scal menn til Gulaþíngs.

II. Capitule.

Um þat, hverso marga menn nefna scal or þíngi hvero til Gulaþíngs oc um tillaugoöyri.

III. Ca-

Det første Capitel af denne Bog, som Gulethings-Bog kaldes, forklarer hvormange Bøger den indeholder og deres Orden med forskiællige Benævnelser.

I. Capitel.

Naar Thing skal være, og naar nævne skal Mænd til Gulething.

II. Capitel.

Om det, hvormange Mænd nævne skal af hvert Thinglag til Gulething, og om deres Løn.

III. Ca-

Caput primum hujus Codicis, qvi Gulathingensis appellatur, exponit, qvot constet libris, et qvi sit eorum ordo secundum argumenti varietatem.

Caput I.

Qvo tempore judicia habenda, et qvando Comitia Gulensia indicenda sint.

Caput II.

De numero pedariorum tribuariorum, qvi ex qvolibet tribu evocari debeant ad comitia Gulensia, et de eorum viatico.

Ca-

---

[1]) Her hefur upp laugbók þá, sem skipádi hinn virduleghi herra. Magnus Konongr sonr Hákonar Konongs at ganga skal æfinliga um allann Noreg. ɔ: *Hic incipit Codex Juris, qvem venerabilis Dominus Magnus Rex. filius Haconis Regis jussit sempiternum per totam Norvegiam valere.* 56. *Hard. Reg.*

III. Capitule.

Um þat, at laugmadr scal láta vebönd gera sva víd, at allir laugrettomenn hafi rúm fyrer innan, oc um dryckiarburd til Gulaþings.

IV. Capitule.

Allir menn scolo í gridom fara til Gulaþings, oc sva frá.

V. Capitule.

Um dómrofsmenn oc þíngstefnor, oc um landslaupínga.

VI. Capitule.

Um þá dóma er settir ero um Vígaferdi oc þeirra kvenna legord, er menn eigo víg um.

VII. Capitule.

Um lagastefnor.

VIII. Capitule.

Nær til laugmanz scal stefna.

IX. Capitule.

Ef manni verdr stefnt til laugmanz.

III. Capitel.

Om det, at Lagmanden skal lade giøre Hegn saa vidt, at alle Laugrettesmænd kan have Rum indenfor, og om Drikkevarers Ombæren paa Gulething.

IV. Capitel.

Alle Mænd skulle i Fred fare til Gulething og saa derfra.

V. Capitel.

Om Domrofs-Mænd og Thing-Stevne, og Land-Strygere.

VI. Capitel.

Om de Domme som afsiges om Drab og de Fruentimmers Lejermaal, som kunde hevnes med Drab.

VII. Capitel.

Om lovlige Stevninger.

VIII. Capitel.

Naar til Lagmanden stevnes bør.

IX. Capitel.

Dersom Mand bliver stevnet til Lagmanden.

Caput III.

De eo, qvod Judex territorialis curet sepe sancta cingi forum, tam latum, ut nominatos intus capere possit, et de caupona ad forum Gulense.

Caput IV.

Omnes Comitia Gulensiaa deuntes et inde domum redeuntes, securitate fruantur publica.

Caput V.

De contumacibus et citationibus, atqve de vagabundis.

Caput VI.

De sententiis, in homicidas et reos stupri fœminis illati, qvod cæde vindicare licet, editis.

Caput VII.

De citationibus judiciariis.

Caput VIII.

De tempore, qvando coram judice actio debeat institui.

Caput IX.

De citatione ad judicem territorialem.

HER HEFR ÞÍNGFARABÓLK GULAÞÍNGSMANNA.

I. Capituli.

Nær þing scal vera oc sva nær nefna scal menn til Gulaþíngs.

Fridr oc [2]) blezan vars herra Jesu Kristi, árnadar ord varrar frú sancte Marie oc hins helga Olafs Konongs [3]) oc allra [4]) heilagra manna veri med oss aullom [5]) Gulaþíngsmönnom nú oc iafnan.

Enn ver scolom laugþíngi vart eiga á XII mánodom hverom [6]) Bótólfs messo af-

Her begynder Gulethingsmændenes Thingfare-Balk.

I. Capitel.

Naar Thing skal være og naar nævne skal Mænd til Gulething.

Vor Herres Jesu Christi Fred og Velsignelse, vor Frue hellig Marie og den hellige Kong Olafs og alle hellige Mænds Forbøn være med os alle Gulethingsmænd nu og altid.

Men vi skulle holde vort Laugthing hvert Aar Botolfs Misse-Aften i Gulaa

HIC INCIPIT LIBER DE COMITIIS GULENSIBUS.

Caput I.

Qvo tempore Judicia habenda sint et qvando pedarii ad comitia Gulensia evocandi.

Pax et benedictio Domini nostri Jesu Christi, Intercessio dominæ nostræ Sanctæ Mariæ et Sancti Olavi Regis omniumqve Sanctorum sit cum omnibus nobis Gulathingensibus, nunc et semper.

Sed Nobis Comitia Gulensia singulis duodecem mensibus vespere vi-

C

2) Fagnadr. *Gaudium.* 61.
3) ok allra — manna: *et omnium — hominum. omitt.* 69.
4) Guds heilagra. *Dei sanctorum.* 305.
5) Lögþíngis mönnum. *evocatis ad judicium.* 305. Æidsivaþíngs monnom. *Nomi Æidcivensis incolis.* 309. Borgarþíngsmönnum: *Nomi Borgensis civibus.* 58. Frostaþíngs. *Frostensis.* 72.
6) Botolfsvöko. *Vigilia Botolphi.* 61. Halfum mánadi fyrer Jonsvöco á Frostaþíngsstad rettum. *Dimidio mense ante festum*

aftan [8]) í Gulöy á þíngstad rettom. [9]) þar scolo [10]) allir finnaz [11]) naudsynialaust þeir sem til þíngs ero nefndir. Enn [12]) lendrmadr, eda syslumadr, eda [13]) ármadr scal nefnt hafa á midfösto þíngi sva marga menn or fylki hvero, sem her vattar í næsta Capitulo eptir, eda þeirra laugligr umbodsmadr: oc nefna þá menn er [14]) forverksmen hafa oc þeim synaz vænastir til skila oc þeir megi þat med eidi sínom sanna. Enn þann eid scolo þeir sveria þann fyrstan sörann dag, er þeir koma til [15]) Gulaþíngs,

Gulaa paa det rette Thingstæd. Der skulle alle de, som til Thinget ere udnævnte, og ikke have lovligt Forfald, være tilstæde. Men Lehnsmanden, Sysselmanden, Fogden, eller deres lovlige Ombudsmænd skal have nævnt paa Midfaste-Thing, saa mange Mænd af hvert Fylke, som her ommældes i det næstfølgende Capitel: de skulle nævne de Mænd, som have Avlskarle, og som de ved deres Eed agte at være de meest skjellige. Men den Eed skulle de sværge den første Søgnedag, som de komme til Gulething,

vigiliæ Botholphi in loco legitimo habenda sunt. Ibi omnes evocati conveniant necessitate haud praepediti. Verum beneficiarius, procurator aut villicus, horumve mandatarius debet evocasse in conventu, qvi qvadragesimae habetur, tot pedarios ex unaqvaqve tribu, quot Caput proxime seqvens exigit, eos nempe viros, qvi operas habeant, et qvi præ cæteris probi esse videantur, pro ut jurejurando probare velint. Hoc jusjurandum primo die nefasto, postqvam in comitia Gulensia, vene-

---

Johannis in loco Comitiorum Frostensium legitimo. 72. Petrsvöco aftan. *Vespera vigiliæ sancte Petri.* 58. *Tunsb. Regius.*

8) á þíngstad rettum. *in loco judicii legitimo.* 302. á Gulaþíngstad. *in loco Gulensis judicii. Hard. Reg.* á Borgarþíngstad. *in loco judicii Borgensis. Tunsb. Reg.*

9) Her. *hic.* 302.

10) þá. *tunc. add.* 302.

11) forfallalaust. *absque impedimento.* 305. 309. 56.

12) Barun. *Baro.* 62.

13) Umbodsmadr. *Mandatarius.* 302.

14) Forverksmenn ero. *qvi sunt operæ. mala lectio.* 72. velkunnandir ero. *bene gnari.* 68.

15) laugþíngis. *judicii.* 302. 305. 58. AEidsivaþíngs. 309. Borgarþíngs. *Tunsberg. Reg.* Frostaþíngs. 69. 72.

þíngs med [16]) þessom eidstaf: "At þess leggr hann hönd á [17]) helga bók, oc því skytr hann til Gúds, at þá menn hefir hann [18]) nefnda til [19]) Gulaþíngs [20]) er honom syndoz vænastir til skila eptir sinni samvitsko [21]) oc eigi tóc hann þar adra muni til. Oc sva scal hann iafnan [22]) nefna medann hann hefir þetta starf." Enn þennann eid scal enginn oftar sveria, enn of sinn.

II. Capituli.

Hversu marga menn nafna scal or fylki hverio.

[1]) Nú er sva mælt, at nefna scal or Egdafylki XII menn, oc scal hver nefn-

thing, med disse Ord: "At dertil lægger han Haand paa den hellige Bog, og det skyder han til Gud, at de Mænd haver han nævnt til Gulething, som han, efter sin Samvittighed, syntes at være de skielligste, og at han ikke giorde det for Gave. Og saaledes skal han altid nævne Mænd medens han haver den Bestilling." Men denne Eed skal ingen tiere sværge, end een Gang.

II. Capitel.

Hvor mange Mænd nævnes skulle af hvert Thinglag.

Nu er saa sagt, at nævnes skulle 12 Mænd af Egda-Fylke, og skal enhver der-

nerint, his conceptis verbis præstent (dicendo): "In hunc finem impono libro sacro manum, et Deum testor, me, ad Judicium Gulense evocasse pedarios secundum meam conscientiam, nullo allectum dono, qvi mihi præ caeteris probi fuerint visi. Et sic porro evocabit pedarios, qvamdiu hoc munere fungitur." Verum hoc jusjurandum non præstet sæpius, qvam una vice.

Caput II.

Qvot pedarios ex qvovis tribu evocare oporteat.

Statutum est, ut evocari debeant pedarii ex tribu Agdensi duodecem

16) þema. *illi.* 302. 305. 309.
17) helga. *sacro. omitt.* 302.
18) Lacuna. *incidit in. Cod.* 69.
19) laugþingis. *judicii.* 302. 305. 56. 58.
20) at því sinni. *eadem vice aad.* 309. 60. 61.
21) Oc — til. *omitt.* 62.
22) gera. *facere.* 309. 68.
1) *Seqventia. omitt.* 56. *usqve ad. Si beficiarius, præfectus vel villicus Regis etc.* Nú ef lendr madr, eda syslumadr, eda

nefndarmadr þadan taka í farar öyri sinn X aura silfrs. Enn or Rygiafylki

derfra nævnt Mand tage 10 Øre Sølv til Reisepenge. Men af Ryge=Fylke skulle

cem, qvorum singuli viaticum decem orarum argenti accipiant. Ex tribu Ry-

---

armadr nefnir eigi menn til þíngs sem nú er mælt, *nesciunt.* 61. 72. — Nú er sva mælt, at nefna scal til laugþíngis sva sem vant er, oc hafe hver fararfe sit eptir fornom vana or hvero fylke eda bygdarlage. Enn ef lendr madr, eda syslumadr, eda umbodsmadr þeirra nefna eigi sva til laugþíngis etc. 302. 305. *Tunsb. Reg.* — Nú sculu lendir menn oc syslumenn nefna á Midfaustoþíngi menn til ÆdziviaÞings, sva marga sem her vattar. Af Gudbrandzdolum fióra menn fyrer nordan Röst. Oc sculo böndor leggia til med hveriom nefndarmanni VI aura. Enn fyrer sunnan Röst oc til Humlu (Hymlu. 68) VIII menn, oc sculo böndor leggia til med hveriom nefndarmanni halfa maurk. Af Hæinafylki tvær tylfter, oc sculo böndor leggia til med med hveriom nefndarmanni (tva aura 68) þria aura. Af Hadafylki tvær tylfter, oc sculo böndor leggia til med hveriom nefndarmanni (tva 68) þriá aura. Af Rumafylki scal nefna tvær tylfter manna, oc sculo böndor leggia til med hveriom nefndarmanni sex aura (silfrs 68). Af ÆEystridolom scal nefna tva menn fyrer nordan Amot, oc sculo böndor leggia til med hveriom nefndarmanni sex aura (silfrs. *add.* 68). Enn fyrer austan Amot fióra menn, oc sculo böndor leggia til med hveriom nefndarmanna hálf maurk. 309. 68. Þíng scal standa etc. 68. — *Nunc vero constitum est, ut ad judicium evocatio fiat, ut consvetum fuit, et ut suis qvæqve tribus evocatis viaticum more majorum pendat. Si vero Vasallus, præfectus Regisve villicus etc.* 302. 305. *Tunsb. Reg.* — *Nunc Vasalli et Præfecti tempore Jejunii Qvadragesimalis viros evocent ad Judicium ÆEdsivence, tot, qvot hic recencentur. sc. ex Gudbrandsdalis septentrionem versus ex Rosta qvatuor viros, qvorum singulis coloni sex oras solvant: sed ex latere Rostæ meridionali usqve ad Humlam octo viros, qvorum singulis coloni dimidiam marcam expediant. Ex tribu Heinensi nominandi sunt viginti qvatuor viri, qvorum singulis coloni debent (duos oras.* 68) *tres oras. Ex tribu Hadensi viginti qvatuor evocentur viri, singuli a colonis (duos oras.* 68) *tres oras recepturi. Ex tribu Rumensi evocandi sunt viginti qvatuor viri, qvorum uni cuiqve coloni sex oras (argenti oras.* 68) *danto. Ex ÆEystridalis a latere Amoti boreali duo evocentur viri, qvorum singulis coloni sex oras (argenti oras.* 68) *solvant. Ex latere vero Amoti orientali qvatuor evocandi sunt viri, qvorum singulis a colonis dimidia debetur marca.* 309. 68. *seqventia nescit.* 68. *usqve initium Capitis III.*

fylki scal nefna XXX manna, oc scal hver nefndarmadr þadan taka maurk silfrs sunnan fiardar, enn VII aura nordan fiardar. Or Hördafylki scal nefna XL manna, oc scal hver hafa af Sunnhördom V aura hver, enn af Nordhördalande III aura hver nefndarmadr. Or Sygnafylki scal nefna XX menn, oc scal hver nefndarmadr taka V aura silfrs [2]). Or Fyrdafylki scal nefna XX menn, oc scal hver nefndarmadr taka VI aura silfrs or Sunnfiördom, enn VII aura or Nordfiördom. Or Sunnmöra fylki scal nefna XII menn, oc scal hver nefndar

skulle nævnes 30 Mænd, og skal enhver derfra nævnet Mand tage een Mark Sølv synden Fiorden, men 7 Øre norden Fiorden. Af Horda-Fylke skulle 40 Mænd nævnes, og skal hver Mand fra Sønder-Hørdland have 5 Øre, og hver som er nævnet fra Nord-Hørdland 3 Øre. Af Sogne-Fylket skulle 20 Mænd nævnes, og skal hver nævnet Mand tage 5 Øre Sølv. Af Fiorde-Fylket skulle nævnes 20 Mænd, og skal hver nævnet Mand tage 6 Øre Sølv, naar han er fra Sønderfiorderne, men er han fra Nordfiorderne, da 7 Øre. Udaf Søndmør-Fylke skulle 12 Mænd nævnes, og hver af disse

Rygensi triginta pedarii nominentur, quorum singuli in australi latere sinus habitantes marcam argenti recipiant; illi vero qui borealis sinus partes tenent, singuli septem argenti oras sumant. Tribus Haurdensis quadraginta pedarios mittat, quorum singuli, in parte tribus australi quinque oras argenti, sed in Nordhaurdia tres argenti oras sumant. Ex tribu Sognensi pedarii viginti nominentur, quorum singulis in parte australi quinque oræ argenti solventur, sed sex oræ in parte boreali. Ex tribu Fiordensi viginti nominandi sunt pedarii, quorum singuli viaticum habeant, ex Sunfiordis nempe, oras argenti sex, ex Nordfiordis vero oras argenti septem. Ex tribu Sunmorensi duodecem evocentur pedarii, quorum singulis decem oræ

---

[2]) or sydra lutanum, enn sex aura silfrs or nordra lutanum. *ex parte meriodionali. sed sex oras argenti, ex parte boreali.* *Cod. Hard. Reg.* Or Fyrda fylki. *usque* ad Nordfiördom. *omitt. Idem Cod.*

armadr taka [3]) X aura silfrs. Af Valdresi scal nefna [4]) fióra menn, oc af Haddingiadale [5]) tva menn; af Sætre þriá menn, oc scal hver nefndarmadr taka maurk silfrs í fararauri sinn. [6]) Scal þetta í Biörgvin af laugmanni eda syslomanni oc þeim sem byarmanna fe vardveita, upplúkaz. [7]) Nú er sva mælt, at nefna scal til Frostoþings LX bönda utan or Þrandheimi or hvero fylki; enn XL manna or Þrandheimi or fylki hvero; enn tva menn scal nefna or hverri skipreido or Naumadali oc or Raumsdali til

disse tage 10 Øre Sølv. Af Valders skulle nævnes 4 Mænd; af Haddinge-Dal 2 Mænd, og af Sætre 3, og skal hver nævnt Mand tage en Mark Sølv til Reisens Omkostninger. Dette skal betales i Bergen af Laugmanden, eller Sysselmanden, og dem som forvare Byemændenes Penge. Nu er saa sagt, at nævne skal til Frostething 60 Bønder uden fra Trondhiem af hvert Fylke; men 40 Mænd inden af Throndhiem fra hvert Fylke; men 2 Mænd skulle nævnes af hver Skibrode af Nommedalen og Romsdalen til Froste-

oræ argenti pendantur. Ex Valdresia, qvatuor; ex Haddingdalo duo, et ex Sætria tres pedarii evocari debent, qvorum singuli marcam argenti pro viatico habeant. Hæc pecunia pedariis ex thesauro incolarum Bergis solvatur a judice provinciali, vel a procuratore, sive abi iis, qvibus incolæ thesauri sui curam commiserint. Porro sic constitutum est, ut in Comitia Frostensia sexaginta evocentur pedarii ex qvalibet tribu Thandhemiae occidentalis, qvadraginta vero ex singulis tribubus Thrandhemiæ orientalis; sed singulæ tribus classicæ Naumadaliæ et Raumadaliæ duos pedarios

---

[3]) Maurk silfrs, enn tva aura hinom. *Marcam argenti, sed duas oras ex parte reliqva.* 62. Enn Maurk or nordra luta. *Sed marcam ex parte septentrionali.* 62.

[4]) fióra. *qvatuor. Hard. Reg.* 62.

[5]) tva. *duo. Idem Cod.*

[6]) Or Otradale fióra menn, hafe hver nefndar madr fim mánada mat smörs, þet scolo böndor gera at fiármagne. *Ex Otrardalo qvatuor, qvorum siguli butyrum in qvinqve menses necessarium capiant, qvod coloni pro suis qvisqve viribus expediant. add.* 60.

[7]) *seqventia usqve ad finem Capitis. omitt. Hard. Reg.* 307. 309. 62.

til Frostoþíngs. Þeir scolo hafa í þíngfararfe VI aura silfrs vegna hver þeirra er til þíngs er nefndr. Enn af Nordmöre scal nefna þriá menn or hverri skipreido, oc sva scal or Uppdali til Frostoþíngs, oc hafi hver þeirra í fararauri sinn hálfa maurk silfrs; enn tva aura silfrs hverom nefndarmanni alt innanfiardar til Frostoþíngsfarar. Scolo þeir þetta fe taka í Nidarósi af bóndafe af laugmanni oc þeim sem bónda feno vardveita. Nú ef [8]) lendr madr eda, [9]) syslomadr eda ármadr nefna eigi menn til þíngs, sem nú er mælt, þá ero þeir [10]) seckir maurk silfrs fyrer hvern er [11]) únefndr er. [12]) En-

stething. De skulle have for deres Reise-Omkostninger til Thinget 6 Øre Sølv veiede for hver nævnt Mand. Men af Nordmør skulle nævnes 3 Mænd af hver Skibrede, og ligesaa fra Updal, til Frostethinget, og skal hver af dem have til Reise-Omkostninger en halv Mark Sølv, men hver Indenfiordsboende, som nævnes til Frostethinget, 2 Øre Sølv. Dette Gods skulle de tage i Nideros af Bøndernes Penge hos Laugmanden og og dem som forvare Bøndernes Penge. Om nu Lehnsmand, Sysselmand eller Foget ikke nævne Mænd til Thinget, som nu er sagt, da skulle de bøde 1 Mark Sølv for hver, som ikke er nævnet. In-

rios mittant ad Comitia Frostensia. Cuilibet pedario sic evocato viaticum debetur sex orarum argenti ponderati. Ex Nordmoriæ unaqvaqve tribu classica tres, totidemqve ex Updalia evocari debent pedarii viaticum unius marcæ argenti singuli recepturi. Qvi vero Sinus Thrandhemensis interiora incolentes ad Comitia Frostensia evocantur pedarii, duas argenti oras singuli capiant. Hanc pecúniam Nidrosiæ ex thesauro provinciali Judex et tribunus ærarii solvant. Si vasallus sive Procurator Regisve villicus evocationem, sicut præmissum est, non perfecerit, mulctam unius marcæ argenti solvant pro singulis pedariis, qvi evocati non fuerint. Nec

[8]) Barum. *Baro*. 62.

[9]) Umbodsmadr. *Mandatarius. Hardenb. Reg.* 302. 305. Konongs umbodsmenn. *Regis procuratores.* 58.

[10]) Halfri maurk vid Konong. *dimidiæ marcæ Regi.* 61.

[11]) edr rángm fardr. *aut minus recte evocatus. add* 61.

[12]) Engann scal til lausnar nefna, oc því at eins [13]) umskipti ágera, at þeim gángi [14]) lauglig [15]) forfaull fyrir, er fyrr var nefndr. Enn hver nefndarmadr, sem sídarr kemr til [16]) þíngs, enn sauri ero flutt, naudsyniarlaust, er sekr [17]) maurk silfrs [18]); enn [19]) laugmadr oc laugrettomenn meti naudsyniar. [20]) Hver oc sem eigi [21]) greidir [22]) nefndarmaunnom tillaugofe, sva sem skillt er, þá er sekr [23]) maurk silfrs. Nú ero [24]) lendir menn oc syslumenn oc [25]) ármenn bædi Kónongs

Ingen skal nævnes i en andens Sted, og ikkun da kan der giøres Omskifte, naar den, som før var nævnet, har lovligt Forfald. Men hver af de nævnte Mænd, som kommer senere til Thinget, end Ederne ere aflagte, bøde en Mark Sølv, naar han ikke har lovligt Forfald; hvilket Laugmanden og Laugrettesmændene skulle paakiende. Og hver, som ikke betaler de nævnte Mænd de Penge, som dem i Følge foranførte bør tillægges, er brødig en Mark Sølv. Nu ere Lehnsmænd og Sysselmænd og saavel Bi-

Nec alium pro alio evocare, nec evocationem factam immutare fas sit, nisi legitima causa eum, qvi prius evocatus fuerat, impediverit. Verum pedarius evocatus, nulla præpeditus necessitate ad Comitia, ante qvam cæteri jusjurandum præstiterint, non venerit, argenti marcam solvat, cujus pars dimidia regi, reliqva collegis cedat. Verum Judex provincialis cum pedariis, impedimenta æstimet. Qvicunqve viaticum pedario non expediverit lege statutum, argenti marca mulctetur. Ceterum beneficiarii, procuratores et villici tam Regii, qvam Episcopales Comitia adire debent, nisi casu

---

12) Oc sva ef fleiri ero nefndir. *idem. valet si plures fuerint nominati. add.* 62.
13) skifti. *Idem.* 61. 72.
14) full *sufficiens.* 305. *Tunsb. Reg.*
15) naudsyn. *necessitas.* 58.
16) laugþíngis. *Comitia provincialia.* 305. *Hard. Reg.*
17) Tólf aurum. *duodecem oris.* 72.
18) hálft Konongi enn hálft laugonautom. *Cujus pars dimidia Regi reliqva vero pedariis tribuariis cedat. add. Hard. Reg.* 61.
19) Laugmenn. *Judices Nomorum.* 61.
20) Hver — silfrs. *omitt.* 61.
21) lykr. *soluerit.* 305.
22) Nefndar mönnom. *nominatis. omitt.* 305.
23) Tólf aurom. *duodecem oris.* 72.
24) Barunar. *Barones.* 62.
25) Umbodsmenn. *Mandatarii. Hard. Reg.* 302. 305. 309. 56. 62.

ongs oc Biscops allir skyldir at [26]) koma til Laugþíngis. Enn þeir sem eigi koma forfalla laust, þá er hverr þeirra sekr þrimor maurkom [27]) [28]) oc því framar, sem konongi virdazt saker þeirra til vera.

Bisfoppens som Kongens Fogeder, alle pligtige at komme til Laugthinget. Men de, som uden at have lovligt Forfald, ikke komme, have hver forbrudt 3 Mark, og det ydermere, som Kongen agter deres Forseelse at kræve.

III. Capituli.

[1]) Laugmadr scal láta vebaund gera.

Þíng scal standa sva lengi sem laugmadr vill oc honom þyckir fallit vera fyrir mála manna sakir oc laugrettomenn samþyckia. Þat er nú því næst at laugmadr scal láta vebaund gera [2]) í Gulöy á þíngstad rettom, sva víd, at þeir hafi rúm fyrer innan er í laug-

III. Capitel.

Laugmanden skal lade giøre Hegn om Retten.

Thinget skal staae saa længe som Laugmanden vil, og han finder fornødent for Folkets Sagers Skyld, med Laugrettemændenes Samtykke. Det er nu dernæst at Laugmanden skal lade giøre Hegn om Retten i Gulaa paa det rette Thingsted, og det saa rummeligt, at de, som skulle være i Laugrettet, kunde

casu legitimo impediti fuerint. Singuli vero qvi sine impedimento non venerint trium marcarum mulctam solvant; et tantum præterea, qvantum Regi pro re nata justum esse videtur.

Caput III.

Judex Provincialis forum sæpe sancta ambiri faciat.

Comitia durent qvamdiu Judex voluerit, et illi, consensu pedariorum, propter causas necessum visum fuerit. Cæterum Judex locum judicii legitimum in Gula sepe sancta muniri faciat, tam amplum, ut eos, qvi ibi

D

[26]) fara. *ire.* 72.

[27]) silfrs. *argenti. add.* 305. 61. 62. *Hard. R.*

[28]) oc því framar. *adhuc, ulterius. add.* 56. 61. 62. *Tunsb. Reg.*

[1]) *Hoc Caput seqventi postponit. Codd.* 62.

[2]) í Gulöy. *nesciunt. Cod.* 309. 56. 61. *Hardenb. Reg.* á Borgarþíngi. 3261.

laugretto scolo vera. Enn þat scolo vera þriár tylftir manna [3]) oc skipta þó sva til, at or hvero fylki seo nockorir nefndir þeir sem vel þickia tilfallnir. Enn þeir, sem laugrettomenn ero tilnefndir, scolo eid sveria med [4]) þeima eidstaf, ádr hann gángi í laugretto. "At hann skytr því til Gúds, at hann scal sva til allra manna mála leggia, sem hann [5]) ser sannazt fyrer Gudi [6]) eptir laugom oc sinni samvitsko, sva med sakadom, sem med sifiadom, *) oc sva scal hann iafnan gera, [7]) þegar sem hann er í laugretto nefndr." Fyrsta sinn scal madr þenna eid sveria, er hann gengr í laugretto, enn eigi optar, þó at hann se [8]) í

kunne have Plads inden for den. Men det skulle være 3 Tylter Mænd, og skulle de dog saaledes deeles, at der blive af hvert Fylke nogle nævnte, som ansees at være dertil vel beqvemme. Men hver nævnet Laugrettesmand skal aflægge Eed, førend han gaaer i Laugrettet. "At han skyder det til Gud, at han skal saaledes kiænde udi hver Mands Sager, som han synes rettest for Gud efter Loven og sin Samvittighed, saavel for den Sagsøgte som Sagvolderen, og saaledes skal han altid giøre, naar han bliver nævnt i Laugrettet." Den første Gang han gaaer i Laugrettet, skal han sværge denne Eed, men ikke tiere, om han end bliver flere Gange nævnet. Saa er

ibi esse debent, capere possit. Triginta sex nimirum viros, ita evocates, ut singulæ tribus suos habeant pedarios, qvi visi fuerint præ cæteris magis idonei. Singuli vero pedarii jusjurandum, anteqvam curiam intraverint conceptis verbis præstent, et Deum testentur, se causam unius cuiusqve, tam actoris qvam rei, cognituros, prout sibi justum visum fuerit secundum leges, coram Deo et sua conscientia: velleqve toties ita facere, qvoties ad judicium evocati fuerint." Qvivis pedarius comitia prima vice adiens hoc edat jusjurandum, id vero non renovet, etsi repetitis vicibus eum contigerit evocari. Statutum est ne,

---

3) Oc skifta — tilfallnir. *omitt.* 58.

4) þenna. *idem.* 68.

5) veit. *novit justum.* 302. 305. 39. 56. 61. *Hard. Reg.*

6) eptir laugom. *omitt.* 302. 58.

*) sva med fátökom sem med ríkom, sva med skyldom sem med óskyldom. *tam pauperis qvam divitis, tam cognati qvam alieni. add.* 3261.

7) medan. *ubi, tempore intermedio.* 302.305.

8) Oftarr, *saepius, repetitis vicibus. add.* 309.

í nefndr. Sva er oc mælt, at engi madr þeirra, er eigi er nefndr [9]) scal fyrir innan vebaund setiaz [10]); enn ef hann setz oc gengr eigi út, þá er vid hann er mælt, þá sekiz hann hálfre maurk silfrs. Menn scolo fastandi til þíngs gánga, oc [11]) sækia þíng, þá er sól er í austri, oc vera á þíngi til nóns. Enn laugmadr scal láta ríngia hinni [12]) mesto klocko, þá er hann vill [13]) med bók til þíngs sækia, enn þeirri klocko scal eigi til annars rínggia, medan þíngit stendr. Enn ef nockor slæz í mat eda [14]) munngát, oc rækir [15]) þat meir enn þíngit, hann scal einskis síns máls uppreist eiga [16]) á þeim degi, hvat máli sem hann á

er og sagt, at ingen af dem, som ikke er nævnet, skal sætte sig indenfor Thingkredsen; men dersom han sætter sig der, og ikke gaaer ud, naar han bliver tilsagt, da haver han forbrudt halv Mark Sølv. Mand skal gaae fastende til Thinget, og søge Thinget naar Solen er i Øster, og være paa Thinget til Middag. Men Laugmanden skal lade ringe med den største Klokke, naar han vil gaae til Thinget med Lovbogen, og skal med denne Klokke ikke ringes til andet, saalænge Thinget staaer. Men om nogen begiver sig til Mad eller Drikke, og rygter sligt mere en Thinget, da skal han ikke faae Opreisning paa nogen Sag, som han haver at føre

ne, cui, præter pedarios intra sepem sanctam sedere liceat: si vero qvis consederit, nec monitus exire voluerit, dimidia argenti mulctetur marca. Omnes Judicium jejuni adeant, ibiqve conveniant, ubi sol est in oriente, nec ante meridiem Judicium dimittere fas sit. Cæterum Judex provincialis faciat pulsari campanam maximam, dum voluerit, cum Codice legum judicium adire. Qva campana aliud signum dare non licet, qvam diu comitia habentur. Si vero qvis majorem curam cibo poculisqve impenderit, qvam causis coram judice agendis, illi ista die, actionem, qvæcunqve de-

9) i laugretto. *in judicium. add.* 309.
10) utan orlofs. *sine venia. add.* 302. 305. 309. 56. 58. 60 3260.
11) sitia. *suas sedes occupent. T. Reg.* 3260.
12) mikilli klocko. *magna campana.* 62. miclo klocko. 72.
13) med bók. *cum Codice. omitt.* 61.
14) Morgon dryckio. *antemeridianæ potationi.*
15) röki eigi þíngit. *nec judicium curat.* 61.
16) á því laugþíngi. *in isto judicio.* 302. 305.

á at drífa [17]) á Gulaþíngi. Dryck scal engi til þíngs bera, hvartki til saulo ne annann veg; enn ef borenn verdr, þá er [18]) upptækr dryckr, oc eigo [19]) þíngmenn hann. Allir menn scolo í laugretto sitia, þeir sem [20]) í ero nefndir, sva lengi sem nú er mælt, nema hann gánge at naudsynia erendom. Enn ef hann gengr [21]) or laugretto fyrir utan vebaund naudsyniar laust, þá er hann sekr [22]) tveim aurom [23]) silfrs. [24]) Þeir menn, sem ero utan vebanda, oc gera þar hark oc háröysti, sva at laugrettomenn mego eigi nádoglega gauma dóma sinna, eda þeir kæra mál sín sem laugmanns oc laug-

føre den Dag paa Gulething. Drik skal ingen føre til Thinget, hverken til Salg eller i andre Maader; men bliver den følt, da er den forbrudt til Thingmændene. Alle de Mænd, som ere nævnte i Laugretten, skulle blive der saa længe, som oven er mældt, med mindre de gaae ud for Nødvendigheds Skyld; men dersom nogen gaaer ud af Laugrettet udenfor Thingkredsen, og det ikke skeer af Nødvendighed, da haver han forbrudt 2 Øre Sølv. De Mænd, som ere udenfor Thingkredsen, og giøre der Bulder og Ulyd, saa at Laugrettesmændene ikke kunne i Roelighed holde Retten, eller de føre sine Sager, som have Laugmandens og

demum fuerit, in judicio Gulensi proferre vetitum sit. Potum intra curiam sive venditum, sive modo alio appositum ferre non liceat; si vero asportetur, pedariis ad comitia evocatis cedat. Qvilibet pedarius ad comitia evocatus, in judicio manere debet toto illo tempore, qvod supra statutum est, nisi necessitate coactus fuerit abire. Si vero qvis exierit sine necessitate duabus argenti oris mulctetur. Qvi extra sepem sanctam tantam excitaverit turbam, clamoremve, ut judices non possint causas rite examinare, nec illi proferre actiones valeant, qvibus eas judex provincialis et

---

17) á Gulaþíngi. *nescit.* 309. 58. 68. á Frostaþíngi. *in judicio Frostensi.* 72. á Borgarþíngi. *in comitiis Borgensibus. Tunsb. Reg.*

18) uppnæmt. *idem.* 61.

19) Allir. *omnes, add.* 309. 62.

20) í laugretto. *in judicio. add.* 305.

21) utan vebanda. *extra sepem sanctam, add. Hard. Reg.*

22) þrim aurom. *tribus oris.* 302. 305.

23) silfrs. *argenti. omitt.* 56. 68. 72.

24) þeir menn — ádr er sagt. *omitt.* 72.

laugrettomanna lof hafa til, er sekr hverr auri silfrs, er at því verdr kunnr oc sannr, ef honom er ádr tilsagt. [25]) Þeir menn, sem í laugretto ero nefndir, scolo döma laug um þau mál aull er [26]) híngot ero scotin [27]) at þíng-

og Laugrettesmændenes Tilladelse dertil, have hver forbrudt en Øre Sølv, naar han derom vorder overbeviist og han i Forveien er bleven advaret. De Mænd som ere nævnte i Laugrettet, skulle efter Loven bestemme hvad der er Ret udi alle de

et pedarii dederunt, unius argenti oræ mulctam pendat reus rite convictus, si admonitionem præviam flocci fecerit. Pedarii ad judicium evocati, sententiam ferant de singulis litibus, qvæ huc delatæ sunt, prævia citatione legi-

---

[25]) *Hic novum Caput inserunt. Codd.* Um vitni þau er eigi scolo andvitni moti koma. *de testibus omni exceptione majoribus. Cod.* 302. *Tunsb. Hardenb Reg.* 305. 309. 60. 61. 62. 68. 3260. Um dóma oc vitnisburdi, þá er framkoma á laugþingi. Eptir gaugnom oc vitnum scal hvert mál döma. Sva er ef einn madr ber vitni med manni sem engi beri, en tveir sem tíu. Ef madr uggir (lætr. 68. hyggir. 58.) eigi andvitni á móti. Nú ero þau vitni er eigi scolo andvitni á móti koma. Þat er heimstefnovitni oc þíngstefnovitni, kvadovitni oc naudsyniarvitni, ef vitnad er undir mann, oc forsagnarvitni, oc þau vitni er menn bera um deild manna ad Samkundum. *De sententiis et testimoniis in judicio provinciali latis. Secundum argumenta et testes una qvæqve causa decidenda est. Unius testimonium personæ non majoris est momenti, qvam si nullus adfuerit testis. Duo testes tanti, qvanti decem valeant, donec adversarius contrarium probaverit. Sunt vero testes, qvorum fides omni exceptione major est. Testis citationis in domo rei factæ; testis evocationis de mutuo solvendo; testis de inculpata tutela rei; testis de stipulatione inita, et testis de controversiis eos inter natis, qvi conventum adierint.*

[26]) til laugþingis. *ad judicium provinciale.* 302. 305. þángot. *illuc. Hardenberg. Reg.* 309.

[27]) Oc þar ero laugliga framboren. *omitt.* 68. Þau mál scal fyrst döma er til laugþíngis ero laugd, eptir því sem laugbók segir, oc störst ero. Eptir þat þau er þínnugh ero stefnd, oc aull þau mál er menn leggia hendor sínar saman fyrer vattom tveimor, ef þat vitni kemr framm á þíngi. Sídan þau sem verdr á sætzt oc smærst ero. *Primum cognoscendæ sunt causæ ad judicium provinciale delatæ et qvæ majoris sunt momenti. Deinde causæ, qvas qvis citatione prævia ad judicem provincialem appellaverit, ut et actiones coram duobus testibus condictæ, si isti in judicio comparuerint, cognoscantur. Demum stent juri, qvi lites mutuo consensu composuere, et illi qvorum minimi interest.* 302. 305. 309. 58 61. 62. *Cod. Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

þíngsskotom rettom, eptir því sem bók vattar; oc um aull þau mál, er menn leggia hendor sínar saman fyrer vattom tveimor, ef þat vitni kemr fram. Enn allt þat sem laugbók [28]) skilr eigi, þá scal þat hafa or hverio mále sem laugrettomenn verda allir ásáttir. [29]) Enn ef þá skil á, þá ráde laugmadr, oc þeir sem med honom samþyckia; nema Konongi med þeirra skynsamazto [30]) manna rádi lítiz annat lauglegra.

de Sager, som did ere lovligen indstævnte; og udi alle de Sager, hvorpaa Mænd give hinanden Hænder for tvende Vidner, dersom de Vidner fremkomme. Alt det som Lovbogen ikke forklarer, skal i hver Sag det holdes, hvorom alle Laugrettesmænd ere eenige. Men kunde de ikke vorde eenige, da stande det, som Laugmanden og de som med hannem staae, samtykke; undtagen Kongen, med de forstandigste Mænds Raad, anderledes for Ret kiænder.

IV. Capituli.

Allir menn scolo í gridom fara til Gulaþíngs.

Allir menn, þeir sem í [1]) Gulaþíngs för ero, scolo í gridom vera, hver vid annann, þar til er þeir koma aftr til heim

IV. Capitel.

Alle Mænd skulle reise i Fred til Gulething.

Alle de Mænd, som reise til Gulething, skulle være i Fred med hverandre, indtil de komme tilbage til sit

legitima, secundum Codicem legum, ut et de omnibus causis, qvæ manudata, condictæ fuerint coram duobus, qvi in judicio stiterint testibus. In omni causa, qvam leges non dirimunt, id pro judicato habeatur, qvod judex et pedarii unanimi consensu statuunt. Si vero dissentiant, tunc Judicis et eorum, qvi illi suffragantur, sententia praevalebit, nisi Regi virorum sapientissimorum consiliis fulto, aliud magis justum videatur.

Caput IV.

Omnes comitia Gulensia adeuntes pace publica fruantur.

Omnes, qvi ad comitia Gulensia eunt, pace mutua fruantur, donec domum

---

[28]) sker eigi skilríkliga or. *non clare secant.* 302.

[29]) *seqventia usqve ad novum rubrum. omitt.* 72.

[30]) *Hic incipit.* 57.

[1]) Laugþíngis för. *in intinere ad Comitia.* 302. 56. 57. 58. 68. *Frostensia.* 72. *Borgensia. Tunsb. Reg.* 3261.

heimilis síns. Enn ef einhverr gengr á þessi grid [2]) sva at hann vegr mann eda [3]) særir [4]) lemstrar sárom, þá hefir sá fyrirgert fe oc fridi, [5]) landi oc lausom eyri, oc komi aldri á land aptr. Enn ef menn verda særdir á [6]) Gulaþíngi, eda fá einhuern annann ólut af manna vauldom oc vilia, þá [7]) vex rettr þeirra at [8]) helmingi, [9]) enn Konongi átta örtogar oc XIII merkor [10]). Sva oc ef menn bera vapn á [11]) Gulaþíngi [12]) eda í Kaupángi, þá

sit Hiem. Men om nogen krænker denne Fred saaledes, at han enten dræber nogen Mand, eller saarer ham saaledes, at han bliver lemlæstet derved, da skal den, som saaledes giør, have forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre, og komme aldrig i Landet igien. Men om nogen vorder saaret paa Gulething, eller faaer nogen anden Skade af anden Mands Vold og Villie, da forøges hans Ret dobbelt, og til Kongen bødes 8 Ørtuge og 13 Mark. Saa og om nogen bærer Vaaben paa Gulething, eller i Kiøbstæden,

domum revenerint. Si vero qvis pacem fregerit alium interficiendo, aut vulnere debelitatem corpori infligente lædendo, pace et bonis, tam mobilibus qvam immobilibus privetur; nec in patriam unqvam redeat. Si in foro Gulensi qvis vulnere, aliove qvopiam damno humanis viribus aut consiliis dato affectus fuerit, satisfactionem auctam dimidio capiat; Regi vero mulcta octo ortogorum et XIII marcarum cedat. Siqvis arma portet in comitiis Gulensibus aut in urbe, dimidiam marcam solvat, et arma sua

---

2) sva — lemstrar sárom. *omitt.* 72.

3) veiter. *præbet.* 302. 305. 61. 62. *Hard. et Tunsb. Reg.*

4) Lemstrar sár. *idem.* 302. 305.

5) í landi. *in fundis.* 302.

6) á laugþíngi. *in Comitiis.* 302. 309. 56. 57. 60. á þíngi. *in conventu, v: judicio.* 58. á Frostaþíngi. *in comitiis Frostensibus* 72. Borgarþíngi. *in comitiis Borgensibus. Tunsb. Reg.* 3261.

7) öyks. *idem.* 302. 305. æykzt 309. 56. 57. 58. 72. Oykzt. 68. *Tunsb. Reg.*

8) Helmingo. *idem.* 302. 305. helminghu. 309.

9) er fyrer skemdum verda oc sárs aukum. *Qvi domnum aut vulnus accepit. add.* 309.

10) silfrs. *argenti. add.* 302. 305. 309 51. 62.

11) laugþíngi. *in judicio provinciali.* 302. 305. 309 56. 57. 58. 60. Frostaþíngi. *in judicio Frostensi.* 72. Borgarþíngi. *Borgensi. Tunsb. Reg.* 3261.

12) eda í Kaupangri. *omitt.* 302. 309. 56. 57. 58. 61. *Cod. Tunsb. et Hard. Reg.* Oyraþíngi. *foro Eyrensi.* 72.

þá giáldi hálfa maurk [13]) oc láti [14]) vapn sín, [15]) nema hann fari til bæar eda frá, eda eigi þar uandrædi, at hann þurfi at bera, þá beri hann med leifi Konongs umbodsmanns. Eigi Konongr hálf vapn oc hálfa sektina, enn þíngmenn hálft: þvíat í aullom staudom hæfir maunnom at gæta spektar oc sidsemdar, enn þó einkanliga í [16]) þessom staudom mest, sem til spektar oc [17]) sidsemdar ero skipadir af andverdo, oc flestom verdr mestr skadi at, ef nockot skerst i. [18]) Hvervetna þar sem menn verda víttir á [19]) Gulaþíngi, þá á þat hálft Konongr enn hálft [20]) laugonautar; utan

steden, da bøde han en halv Mark og miste sine Vaaben, undtagen han farer til eller fra Byen, eller derhen, hvor han haver Tvistighed, saa at han derfor behøver at bære Vaaben, da bære han dem med Tilladelse af Kongens Ombudsmænd. Kongen ejer Halvdelen af Vaaben og Bøderne, og Thingmænd den anden halve Deel: thi paa alle Stæder bør man at holde Fred og Sædelighed, men i Besynderlighed mest paa de Stæder, som fra Begyndelsen ere bestemte til Fred og Sædelighed, og hvor de fleste tage den største Skade, om noget Skaar derudi skeer. Allevegne hvor Mænd vorde brødige paa Gulething, da ejer Kongen Halvdelen af Bøderne, og Laugrettesmændene

sua amittat, nisi urbem adeat, vel ab ea redeat, resqve ibi suo periculo habeat agendas, qvas armatum gerere oporteat. Qvo casu armis utatur venia procuratoris Regii. Regi dimidia pars mulctæ et armorum cedat; reliqvam partem pedarii capiant. Etenim in omnibus locis oportet homines esse sedatos et benemoratos, sed in his maxime, qvæ præ cæteris pacata et morum sanctitate munita esse leges jusserunt, qvorumqve turbatio plurimis nociva fieri potest. Ubicunqve aliqvis mulctatus fuerit in comitiis Gulensibus, pars mulctæ dimidia Regi, reliqva judici et pedariis cedat excep-

---

13) Konongi. *Regi. add.* 56. 62. 68.
14) vapnen. *arma.* 302. 305.
15) nema — umbodsmanns. *omitt.* 302. 309. 56. 57. 58. 61. *Tunsb. Reg.* 3260.
16) þeim. *istis.* 302.
17) skynsemdar. *rectæ rationis.* 302. 56. 57. 61. 72.
18) Hvervetna - Konongr leggr rád 4. *omitt.* 72.
19) laugþíngi. *judicio provinciali.* 302. 305. 309. 57. 58. 60. 68. Borgarþíngi. *T.R.* 3261.
20) þíngmenn. *pedarii evocati.* 62. allir. *omnes add.* 305. 57. hálft laugmadr oc laugrettomenn. *judici et consessoribus dimidiam partem.* 302.

utan þegngilldi oc [21]) fridbrot, þat á Konongr einn.

Enn aull þíngvíti er tilfalla, oc eigi greidaz á [22]) því þíngi, þá dömi laugþíngismenn at greidiz á ödro laugþíngi, oc [23]) taki vid syslomenn oc föri til laugþíngis. Enn þeir, sem þetta greida eigi, fyrir þriozsko sakir, þá se þeim siálfstefnt til næsta [24]) laugþíngis oc svari þar [25]) sectom oc dómrofom, ef þá greidiz eigi oc hafi þann [26]) helming, sem þíngmenn eigo, til þeirra luta er Konongr leggr rád á.

Nú

dene den anden halve Part, uden Manddrab og Fredbrud, de Bøder ejer Kongen aleene.

Men alle de Tingvider, som der falde, og ikke betales paa det Ting, da dømme Laugtingsmændene samme at betales til næste Laugting, og tage Sysselmændene derimod, og føre dem til Laugtinget. Men hvo som af Modvillighed ikke betaler disse Bøder, være selv stævnt til næste Laugting, og svare der Bøder og Domrov om han da ikke betaler, og den halve Deel heraf, som Tingmændene eje, skal anvendes til det som Kongen finder for godt.

Om

exceptis homicidio et pacis violatione, qvorum mulctæ solius Regis sunto.

Omnes mulctæ, qvæ in comitiis non fuerint statim persolutæ, illæ decreto pedariorum in comitiis proxime seqventibus numerentur a procuratoribus exigendæ, qvi eas illuc adferant. Qvi vero se in mulctis reddendis tergiversantes ostenderint, illi absqve ulla citatione interveniente in proximis comitiis mulctam pensent; qvod ni fiat, contumaciæ rei habeantur. Cuius mulctæ pars pedariis cæteroqvin assignata, iis impendatur rebus, qvas Rex decreverit.

E

Verum

---

21) fridkaup. *pacis redemptio.* 302.

22) laugþingi. *judicio provinciali.* 302. 305. 309. 57. 68.

23) syslomadr. *Qvæstor. Procurator.* 302. 305. 56. 57.

24) Ædzivia. 309. 68. Gulá. 62. *Hardenb. Reg.* Borgar. *Tunsb. Reg.*

25) saukom. *delicti.* 3260.

26) þan lut. *eam partem.* 305. þann helming. *eam partem dimidiam.* 302. 62.

Nú ef madr ryfr dóm þann er dömdr er á [27]) laugþíngi oc [28]) vapnatak er at átt innan [29]) laugretto oc utan, þá er sá sekr fiórom maurkom silfrs [30]) vid Konong, er dóm ryfr; enn maurk [31]) vid [32]) sakarábera.

[33]) Því scal oc syslomadr hver lysa á [34]) laugþíngi, hverso [35]) margir mandráparar eda adrir údádamenn [36]) vrdo í hanns syslo á næstom tólfmánódóm, oc segi skil á, um vöxt oc yfirlit þeirra er hinom vrdo at skada, at þeir mætto því helldr kendir verda at líkendom, hvar sem þeir kynno framm at koma.

V. Ca-

Om nu en ikke fyldestgjør den Dom, som er dømt paa Laugthinget, og med Vaabentag stadfæstet baade inden og uden Laugretten, da have den, som Dommen river, forbrudt 4 Mark Sølv til Kongen, men 1 Mark til Sagsøgeren.

Det skal og hver Sysselmand lyse paa Laugthinget, hvormange Manddrabere eller andre Udaadsmænd ere blevne i hans Syssel i det næstforledet Aar, og give Underretning om deres Væxt og Udseende, som have giort andre Skade, at de desto bedre efter den Lighed kunde blive kiændte, hvor de maatte fremkomme.

V. Ca-

Verum siqvis sententiam in comitiis latam armorumqve concussione, tam intra curiam, qvam extra, confirmatam violaverit, reus marcas argenti qvatuor Regi, et unam marcam actori pendat.

Qvilibet procurator in comitiis notum faciet qvot homicidii, aliorumve scelerum rei in sua tribu facti sunt præteritis duodecem mensibus. Malefici, qvi alium læsit, statura et facies probe describenda est, qvo facilius noscatur, ubicunqve contigerit talem personam obviam haberi.

Ca-

---

27) Gula. 61. 62. Frosta. 72. Borgar. *Tunsb. Reg.*

28) Lófa tak. *manu stipulata.* 61. 72.

29) Vebanda. *sepem sanctam.* 302. 305. 57. 61.

30) vid Konong. *omitt.* 302. 305. 61.

31) silfrs. *argenti. add.* 56. 61.

32) sako nautom. *auctoribus.* 72.

33) því scal oc — framm at koma. *omitt.* 72.

34) Gula. 61. 62. Borgar. *Tunsb. Reg.*

35) margir. *multi. omitt.* 68.

36) vordo. *idem.* 302. 305.

V. Capituli.

Ef menn skil á um [1]) lut sínn, er þeir koma heim. [2])

*) Sva er oc mælt, at syslomenn scolo þíng eiga innan þeirra þriggia vikna, er þeir koma heim af [3]) þíngi, oc lysi fyrir maunnom því, sem talat var á laugþíngi oc einkanliga hver álykt á þeirra mál fell, er or hanns syslo varo. Enn ef [4]) annar hvar fryr á lut sínn, þá er [5]) mál kemr heim í herat, oc kallar rángt uppborit fyrir [6]) laugrettomaunnom, þá scal þó eigi brigda dóme sektarlaust. Enn hann má stefna hinom hit næsta ár eptir, er mál á vid hann til [7]) laugþíngis, oc

V. Capitel.

Om Mænd vorde ueenige om hvad dem tilkommer, naar de komme hiem.

Saa er og sagt, at Sysselmændene skulle holde Ting inden 3de Uger efter at de ere komne hiem af Laugtinget, og lyse der for Folket hvad, som blev forhandlet paa Laugtinget, og i Særdeleshed hvad Dom der faldt udi deres Sager, som vare af hans Syssel. Men om nogen, naar Sagen kommer hiem i Herret, klager sig forurettet, og siger at Sagen er Laugrettesmændene urigtig foredraget, da maa han dog ikke ustraffet rykke den Dom; men han maa næste Aar derefter stævne den som han haver Sag med til Laugtinget, og

Caput V.

Si domum reversi dissentiant de rebus suis in comitiis actis.

Statutum est, ut procuratores intra tres septimanas, postqvam a comitiis domum redierint, conventum habeant. Hic publice exponent, qvid in comitiis decretum fuerit, et diligenter explicent, qvem exitum ibi habuerint singulæ contribulorum causæ. Sententia, qvam partium alter utra, ubi intra tribum innotuerit, carpit et causam coram pedariis improbe actam postulat, minime supersedenda est absqve mulcta. Verum illi, qvi litem amisit, suum adversarium citare fas sit in jus proxime inseqventi anno

1) Mál sín. *causis suis.* 309.
2) *Hic incidit Lacuna in. Cod.* 72.
*) Sva — or hans syslo varo. *infra in ferit.* 302. 305. 309. 3260. 3261. 57. 58. 61. 62. 68. *Hardenb. et Tunsb. Reg.* 3260.
3) laugþingi. *judicio provinciali.* 302. 60.
4) anuar. *alter duorum.* tveggia. 68.
5) Mál. *Causæ. omitt.* 309.
6) laugmanni. *Judice et. add.* 61.
7) ÆEdziviaþings. 72. Gulaþings. 61. *Hard. Reg.* 3260. Borgarþings. *Tunsb.*

oc hafi þá hvarr þeirra sit mál uppi. *) Enn ef mál **) röyniz með sama hætti, oc fyrr, þá hafi sá kostnat sínn aukinn hálfo af hinom, er ylfdi hann til rángsmáls, oc söki þat, sem adrar fiársoknir.

Prófaz oc sva, at hinn hafi rángt flutt fyrir laugrettomaunnom þá er fyrr dömdiz málit ***) oc dömiz þá hinom, þá taki sá kostnat sinn hálfo aukinn, enn Konongr maurk silfrs, oc söki sem ádr vattar. Oc sva scal hvervitna þar sem laugmadr oc adrir [8]) skynsamir menn siá, at menn verda aflaga oc [9]) rángliga sóktir oc til ****) lagastefndir [10]) hvart sem þat ero [11]) þíngstefnor eda

og tale da begge deres Sag. Men om Sagen findes at være den samme, da have den, som vrangeligen blev søgt paa nye, sin Omkostning halv forøget af hiin, som stævnede ham for vrang Sag, og søge det som anden Giæld.

Bevises det ogsaa, at den haver urigtig foredraget Laugrettesmændene Sagen, som før vandt den, og den anden nu vinder den, da tager denne sin Omkostning halv forøget, men Kongen 1 Mark Sølv, og søges det som før er mælt. Og saaledes skal allevegne forholdes, hvor Laugmanden og andre skiønsomme Mænd see, at Mænd blive ulovligen og vrangeligen søgte og stævnede, enten det er Thingstævninger eller

anno dicendum, ubi causa utriusqve publice agatur. Sed si causa eundem ac antea finem sortiatur, citatus expensas dimidio auctas capiat ab actore, qvi litem temere retulit. Qvæ mulcta actione pecuniæ constitutæ exigi debet.

Si vero probetur eum, cui adjudicata fuit causa coram pedariis rem egisse mala fide, et reus absolvatur, hic impensam duplione, Rex vero argenti marcam sumat. Utrumqve actione prius dicta petendum est. Et sic ubiqve fiat, ubi Judex et alii prudentes viri sentierint aliqvem injuste, dolos qve peti, et in jus citari qvacunqve id demum actione factum

*) oc. 3260. **) prófazt. 3260.
***) oc dömizt þat þá ödro vís. *et aliter id judicatum fuerit.* 3260.
[8]) Vitrir. *Sapientes. Tunsb. Reg.*
[9]) ákafliga. *violenter.* 3260.
****) laugmanz. 3261. *ad judicem provincialem.*
[10]) hvart sem þat er til laugmanns. *sive sit ad judicem provincialem. add.* 305. 309. 56. 62.
[11]) adrar. *alias. add.* 302. 305. 68.

eda adrar [12]) laga sóknir, ok dömizt hanom hvarki fe ne eidar, nema sá er sókti sveri fyrir eins-eidi, at hann hugdizt eptir retto máli sökia.

[13]) Nú scal oc syslumadr því lysa *) á þíngi, at laugþíngi scal uppi vera hvert [14]) sumar at [15]) Bótolfsvöko; þá scal oc því lysa, at menn scolo eigi taka þá menn í bygdir til sín, er laupa austan oc vestan, nordan eda sunnan nema þeir viti [16]) skil á, at þeir ero skilamenn. Þvíat slíkir menn ero því vanir at vera [17]) nockora likt, einn vetr eda tva eda þriá, oc hylla sik sva vid menn. Sídan skiliazt þeir eigi betr vid, enn annathvert

eller andre Søgemaal, og hiin dømmes hverken til Eed at giøre eller Penge at betales, med mindre den som søgte, giør sin Eed, at han formeente sig at have ret Sag at søge.

Nu skal og Sysselmanden lyse paa Thinget, at Laugthinget skal holdes hver Sommer Aftenen før Botolfs-Dag. Han skal og paalyse, at Mænd skulle ikke tage de Mænd i Bøygden til sig, som komme løbende Østen eller Vesten, Norden eller Synden fra, undtagen de vide at de ere skiællige Mænd. Thi slige have den Vane, at være omtrent 1, 2, eller 3 Vintre paa samme Sted, og snige sig saaledes ind hos Folk. Men siden skilles de ikke bedre dersfra, end at de enten bort-

tum fuerit. Etenim nec mulcta adjudicanda est, nec testes producere illi liceat, nisi ipse juraverit, (ɔ: juramentum calumniæ præstiterit,) se credidisse actionem, qvam instituerat, fuisse justam.

Cæterum Procurator (regius) coram conventu notum faciet, qvod comitia unaqvaqve æstate habenda sint ad vigiliam Botolphi. Eodem tempore interdicto caveatur, ne qvis circumforaneos, nisi bene probeqve sibi notos hospitio recipiat. Id genus enim hominum solet in eodem loco morari, anno, biennio, imo etiam triennio, et sic vicinorum gratiam captare,

---

12) laga stefnor. *actiones legales.* 62. *T. Reg.*

13) *Hic inserunt codices supra allati initium Capitis.* Sva — or syslo varo.

*) á þíngi. *omitt.* 3260. 3261.

14) ár. *anno.* 56.

15) at Petrsvöco. *vigilia St. Petri. Tunsb. Reg.* 3261.

16) at skila menn ero. *nisi noscant eos esse viros probos.* 302. 305.

17) nockoro líkir. 309. 57. nockorom nytr, vetr einn eda tva edr alla. *aliqvibus inservire per hiemem unam, alteram, tertiamve aut perpetuo.* 68.

hvert stela þeir á brótt fe manna, eda laupa braut med [18]) huspröyum manna, eda frændkonom. [19]) Enn hver sem audrouís tekr, þá sekiz maurk silfrs [20]) vid Konong, ef [21]) hinn prófaz at illom manni.

bortstiæle Folkes Gods, eller løbe bort med deres Hustruer eller Frænker. End hvo som anderledes huser slige Folk, da har han forbrudt en Mark Sølv til Kongen, [redacted] hiin findes at være en slet Person.

VI. Capituli.

[1]) Um þá dóma, er settir ero um vígaferdi oc kvenna legord.

Alla þá dóma [2]) er um *) vígaferdi scal setia, eda [3]) um þeirra kvenna legord er [4]) menn eiga víg um, oc fyrir eigo at koma full manngiauld eda

VI. Capitel.

Om de Domme, som satte ere om Drab og Lejermaal.

Alle de Domme, som skulle sættes [redacted] Drab, eller om de Lejermaal, som kunde hævnes med den Skyldiges Drab, eller hvorfor der bør at bødes fuld eller halv Mandebod, skulle

tare, donec eorum aut bona surripiant, aut conjuges cognatasve pelliceant. Cæterum erronem, qvi contra interdictum hospitio receperit, modo criminis convincatur, argenti marcam Regi pendat.

Caput VI.

De sententiis in homicidas et stupratores latis.

Judicia de homicidiis, et stupro foeminis illato habenda, qvarum injurias cæde ulcisci aut homicidii mulcta, sive plena, sive dimidia jure taxare, licet,

---

18) æighin konom. 302. 305. 3261. Huspröyum. *mulieribus propriis* ɔ: *uxores.* 302. *idem.* 60. 3260.

19) Eda gera önnor váda verk. *Aliave crimina committant. add.* 60.

20) vid Konong. *Regi. omitt.* 57.

21) Hann röynizst. 302. hann provazt. *probetur.*

1) Um vígaferdir, dóma, oc um kvenna legord, oc um dómrof. *De actione, cædis, stupri et violatione rei judicatae.* 302.

2) sem. *idem.* 309. En. 3261.

*) vígaferdir. *idem.* 3261. 3260.

3) oc fyrir. *et de.* 309.

4) menn — eiga víg um. *omitt.* 302. 309. 3261. 3260.

eda hálf at laugom, þá scal þá med laugom setia oc gridom til fyrsta sals. Enn sá er ryfr dóm [5]) laugsamdann fyrir sal, eda at fyrstom saulom [6])naudsynialaust, þá gengr sá á gríd sín, oc er trygdrofi, oc hefir fyrirgert fe oc fridi [7]). Enn þær ero naudsyniar þess er [8]) reida á, ef madr er annat hvart siúkr, eda sár, eda einarhverar þær stór naudsyniar gángi til, er gódir menn bera vítni um, at hann mátti eigi tilkoma í [9]) eindaga [10]). Enn láti þat fyrsta sal framkoma innan þess [11]) sama mánadar oc flyti heim til hanns oc se [12]) bodit med vattom tveimor; enn hinn taki þar vid, edr hanns umbodsmadr

skulle sættes med Lov og Fred til første Tægtedag. Men den som rykker lovlig Dom før eller paa de første Tægtedage uden Nødvendighed, han bryder sin Fred, og er en Fredbryder, og haver forbrudt Gods og Fred. Men disse ere de Forfald, som kan undskylde den, som skal udbetale: om han enten er syg eller saar, eller andre store Forfald paakomme, som gode Mænd bære Vidne om, at have hindret ham i at komme til det bestemte Sal. Men han skal lade den første Betaling fremkomme inden den samme Maaned, og føres hiem til den, som samme skal have, og tilbydes ham med tvende Vidner; men hiin eller hans Ombudsmand tage derimod

licet, legibus sancta et pacis inviolabilitate munita habeantur, in diem usqve solutionis editum. Qvi vero judicatum non fecerit, vel ante diem vel in die, absqve necessitate fidem fregerit, violati juris reus censeatur bonis et pace exuendus. Hæc autem impedimenta soluturo prosunt, si aut æger fuerit, aut saucius, aliæve intervenerint causæ, qvae proborum virorum jurejurando tanti momenti fuisse probentur, qvominus potuerit die edito se sistere. Verum prima solutio ante ultimam ejusdem mensis diem fieri debet, et in domo actoris in praesentia duorum testium offeri. Solu-

5) laugsagdom. *jure latum. Hard. Reg.*

6) naudsynia laust. *absqve necessitate. omitt.* 302. 309. 56. 57. 61. 68.

7) landi oc löysom öyri. *bonisqve tam immobilibus qvam mobilibus. add. Hard. Reg.* 3261.

8) greida. *expedire.* 305. 309. 56. 57. 60. *Hard. Reg.*

9) Æindagha. *idem.* 302. 305. 56.

10) oc scolo þær naudsyniar koma í eindaga. *add.* 3261.

11) þess fyrsta. *primi. Hard. Reg.*

12) lokit. *solvi.* 62.

madr [13]) nema sá vili [14]) indælla [15]) gera honom, er taka scal. Enn um aull [16]) þau mál er menn [17]) setia laga dóma millom [18]) sín, þá er sá sekr maurk [19]) vid sakárábera er þann dóm ryfr, oc hallda dómi sem ádr, enn Konongi fiórar merkor silfrs, oc söki [20]) Konongs syslomadr hvaromtveggia til handa. Oc taki hinn fyrst skuld sína upp, sva sem dómr dömdi. Enn sekt hvarstveggia se sídann skift eptir fiármagni ef eigi vinzt til [21]) hvarstveggia. Enn ef hann vill enn eigi dóm hallda, þá scal syslomadr honom þíng stefna, oc gera hann útlagan nema hann gialldi slíkt upp, sem nú er mælt.

VII. Ca-

imod, undtagen han, som det skal tage vil vise større Føielighed. Men angaaende alle de Sager, hvorom Mænd sætte lovlig Dom imellem sig, da haver den forbrudt en Mark til Sagsøgeren, som river den Dom, og skal han dog fyldestgiøre Dommen som tilforn, men til Kongen 4 Mark Sølv, og skal Kongens Sysselmand søge for dem begge. Sagvolderen tager først hvad Dommeren tilkiændte ham, men det øvrige Gods udlægges lige saa vidt det strække kan til begge Bøder, og bør hver afkortes ligemeget, hvis fuld Erstatning ikke kan udredes. Men vil han endnu ikke forholde sig efter Dommen, da skal Sysselmanden stævne hannem til Tinge, og giøre ham fredløs, med mindre han betaler som forskrevet staaer.

VII. Ca-

Solutionem actor ejusve institor recipiat, nisi voluerit ille, cui pecunia debetur juri suo in gratiam solventis renunciare. Ex capite unius cuiusqve causæ stipulatione mutua judicio subjectæ, ille, qvi sententiam violaverit, una marca actori, Regi autem qvatuor argenti marcis numerandis mulctetur, et judicatum solvere compelletur. Qvod utriqve debetur, procurator Regius exigat. Actori primum secundum sententiam satisdandum est: deinde ex bonis rei utriqve solvantur mulctæ, qvæ si non suffecerint, pro rata singulis decrescant. Reus, qvi rem judicatam facere iterum noluerit, procurator (regius) in judicium citet et exilio mulctet, nisi tantum solvat, qvantum supra dictum est.

Ca-

---

13) nema — taka scal. *omitt.* 58.
14) midlan ágera. *modum servare.* 68.
15) Umgera. *idem.* 302. 305. 57.
16) önnor. *aliarum. add.* 302. 305. 309. 56.
17) leggia. *idem. Hard. Reg.*
18) manna eda. *aliena aut propria. add. Hard. Reg.*
19) silfrs. *argenti.* 302. 305. 3261.
20) Konongs. *omitt.* 305. 39. 61. *H. Reg.*
21) bódom. 3261.

VII. Capituli.

[1]) Um lagastefnor.

Hvervetna þar sem menn [2]) scolo *) gera lagastefnor [3]) manna á þingi, eda til laugmans **) heima, þá scal gera hálfs mánadar stefno innan fylkis oc [4]) utan fiórdungs. [5]) Mánadar stefno utan fylkis oc innan laga varra. Tveggia mánada stefno [6]) innan lands oc utan laga varra. ***) Tólf mánada stefno

VII. Capitel.

Om lovlige Stævninger.

Allevegne hvor man skulle giøre lovlige Stævninger til Tinge eller hiem til Laugmanden, der skal man giøre halv Maaneds Stævning inden Fylket og uden Fierdingen. Maaneds Stævne uden Fylket og inden vort Laugdømme. To Maaneders Stævne inden Lands og uden vort Laugdømme. Tolv Maaneders Stævne,

Caput VII.

De Citationibus judiciariis.

Cum qvis alterum actione in Comitiis aut coram judice domi sedente proseqvi necessum habuerit, citatione dimidii mensis reum intra tribum degentem domi suæ citet, at alterius civi qvadrantis menstrua citatio diem edat. Reo extra tribum, sed intra nostrum nomum habitanti citatio unius mensis detur. Qvi vero reus intra regnum, sed extra nostrum nomum, domicilium habet, citatione duorum mensium in jus evocetur. Si vero extra regnum degat, citatio duodecem mensium illi

---

[1]) Her segir um lagastefnor til laugmans. *Hic dicitur de vocatione in judicium coram judice.* 309. Um stefnor oc stefnotíma laugliga oc ef madr fær eigi rettindi sín í bygdum. *De citationibus et termino citationis legitimo, item siqvis jure suo intra tribum frui non possit.* 302. *tria seqventia Capita conjungit. Cod.* 3261.

[2]) scolo. *omitt.* 305. 309. *Tunsb.*

*) gera maunnom lagastefnor á þingi til laug-[illegible] eda heima. 3261.

[3]) manne. 62.

**) heima. *omitt.* 3260.

[4]) utan. *omitt.* 309. 68. innan laga varra. *intra nostram jurisdictionem.* 58.

[5]) mánadar — vara. *omitt.* 58.

[6]) utanlands. *peregre.* 58.

***) Erfingi eda umbodsmadr scal máli hans svara ef hann er utanlands. *Hæres aut ejus mandatarius pro eo, si peregre abfuerit, respondeat. add.* 3260.

stefno ef madr er utan lands [7]). Nú er erfingi skyldr at gera honom bod elligar þíngmenn ef eigi er erfingi till á þíngi. [8]) Vidrmælis er hver madr verdr.

Stævne, naar nogen er udenlands. Nu er Arvingen pligtig at giøre hannem Bud, eller Tingmænd, dersom Arvingen ikke er paa Tinget. Thi hver Mand er Gienmæle værd.

VIII. Capituli.

[1]) Nær til laugmans scal stefna.

A þessom *) tídom [2]) scal eigi til laugmans stefna. Frá Mariomesso [3]) i [4]) fausto; oc þó at hún beri nær Páskom, þá scal þó eigi stefna sídarr enn hálfom mánadi [5]) fyrir [6]) Páskar oc

VIII. Capitel.

Naar til Laugmanden skal stævnes.

Paa, disse Tider skal ikke stævnes til Laugmanden; nemlig fra Mariæ-Misse i Fasten, og endskjøndt den kommer nær Paaske, da skal dog ikke stævnes sildigere end en halv Maaned for Paaske, og frem til

illi fiat. Absentem hæres, aut si ille defuerit, contribules, qvi in comitiis aderant, dum reus in jus vocaretur, de citatione facta, certiorem faciant. Etenim jure respondendi, qvisqvis ille fuerit, dignus esto.

Caput VIII.

De tempore, qvando coram judice actio debeat institui.

His temporibus causas ad judicem perducere non licet, scilicet a festo annuntiationis Mariæ qvadragesimale (qvod si festo Paschatis propius inciderit, citatio attamen non debet tardior esse dimidio mense ante Pa-

---

7) Erfingi eda umbodsmadr scal máli hans svara, ef hann er utanlands. *Hæres aut procurator ejus, qvi peregre agit, partes in se suscipiat. add.* 302. 305. 309. 56. 57. 58. 61. 62. 68. *Tunsb. Reg.*

8) vidr — verdr. *omitt.* 58. 68. þvíat. *Etenim. add.* 60.

1) nær — scal. *omitt.* 305.

*) tímum. *temporibus.* 3260.

2) *Hic iterum incipit.* 69.

3) oc framan til Hallvards messo. *usqve ad diem Hallvardi.* 58.

4) lángafausto. *Jejunium qvadragesimale.* 302. 305. 61. 62. *Tunsb. H.*

5) eptir Páskar. *post pascha.* 68.

6) *Hic lacuna unius folii incidit in.* 305.

oc framan til *) Hallvardarmesso [7]). Frá Seliomanna [8]) vauko oc [9]) framan til Krossmesso [10]) um [11]) haustit. Eigi **) nær Jólom enn stefndr megi vera fyrir stundar sakir þriár nætor [12]) hiá laugmanni, oc heimkoma at Jólom at föro vedri. [13]) Engi scal stefna um Jól. [14]) Enn adrir tímar enn nú ero [15]) undanskildir, ero retter til stefno. Enn hver sem laugmans orskord ryfr [16]) forfallalaust, sekr fiórom maurkom silfrs vid Konong.

IX. Ca-

til Halvards-Misse. Fra Seljumænds-Misse og frem til Kors-Misse om Høsten, og ikke nærmere Julen, end at den Stævnte kan være hos Laugmanden udi 3 Nætter, og komme hjem til Julen efter Veirets Beskaffenhed. Ingen skal stævne om Julen. Men de andre Tider, som her ikke ere undtagne, maae man stævne. Men hvo som ikke efterkommer Laugmandens Kjændelse uden Forfald, har forbrudt een Mark Sølv til Kongen.

IX. Ca-

Pascha, usqve ad diem Hallvardi. A vigilia Sanctorum in Selia usqve ad festum crucis autumnale. Nec propius ad festum Natalitiorum, qvam ut citatus tempus habeat et coram judice tribus diebus comparendi et domum ante festum Natalitiorum redeundi, temperie coeli id permittente. Nemo alium in Jus vocet festo Natalitiorum. Sed omnes alii dies, qvam qvi supra exipiuntur, fasti sunto. Verum qvi Judicis sententiæ, nulla interveniente necessitate, obtemperare noluerit, qvatuor argenti marcis Regi solvendis mulctetur.

 Ca-

*) Hallvardar vöco. *vigilia Hallvardi.* 3260.

7) Oc þóat hún beri nær Páskum. *Et si propius ad Pascha inciderit.* 58.

8) messo. *missa* ɔ: *die festa.* 309. 56. 62. *Hard. Reg.* [redacted] á haustit. *die festa autumnali.* 68.

9) fram. *idem.* 309. 56.

10) á. *omitt.* 302.

11) Haust tid. *tempore autumnali.* 302.

**) nær meir. 3261.

12) íhiá. *apud, in præsentia.* 302.

13) æighi scall oc. *Non debet.* 302.

14) Enn — tilstefno. *omitt.* 58.

15) taldir. *numerati.* 309. nemdir. *dicti. Tunsb. Reg.*

16) forfalla laust. *sine necessitate, impedimentis.* 61.

*) IX. Capituli.

[1]) Ef manni verdr stefnt til laugmans.

Nú þar sem sá stefnir manni er laugligt mál hefir á hendi **) heim til laugmans med rettri lagastefno eda [2]) laugligr umbodsmadr, þá sékizt sá er stefnt var, ef hann kemr eigi forfallalaust [3]) maurk vid Konong. Enn ef stefndr kemr, enn stefnandi eigi; þá sekiz hann slíko sem hinn, er [4]) stefnt var, vid Konong, nema [5]) laugligr umbodsmadr hans komi, eda se þar fyrir í [6]) retta lagastefno. Nú sá sem felzt at máli, þá halldi allt þat, sem laugmadr hefir skilt þeirra millom, oc

IX. Capitel.

Om man bliver stævnt til Laugmanden.

Nu dersom nogen har lovlig Tiltale til nogen, og stævner ham til Laugmanden med lovformelig Stævning, enten ved sig selv eller ved sin lovlige Fuldmægtig, da bøde den Stævnte een Mark til Kongen, om han ikke kommer uden lovligt Forfald. Men dersom den Indstævnte kommer, men den Stævnende ikke, da er han brødig til Kongen, ligesom hiin der var indstævnt og ikke mødte, undtagen hans lovlige Fuldmægtig kommer, eller er der til Stæde paa rette Stævnetid. Den som Dommen gaaer imod, skal holde alt hvad Laugmanden har dømt

Caput IX.

Siqvis ad Judicem citetur.

Ubi qvis, cui actio justa incumbit, ejusve procurator legitime constitutus reum in jus rite vocat, tum citatus, si non venerit nullis distentus impedimentis, unam marcam Regi solvat. Si vero reus compareat, actor vero absit, tunc hic eandem ac reus mulctam Regi debet, nisi legitimus ejus procurator se sistat, et die condicto adsit. Qvi causa cadit, Judicatum faciat et omnes impensas actori causam obtinenti solvat dimidio

---

*) *Hic Caput priori jungit absqve rubro.* 3260. [1]) Rubrum, *omitt.* 309.

**) heim. *omitt.* 3260.

[2]) hans fullkominn. *plena potestate munitus.* 309. 56. *Hardenb. Reg.* hans rettr umbodsmadr. *ejus legitimus procurator.* 68.

[3]) silfrs. *argenti. add.* 302. 309. 56. 57. 62. 68. 69. 3260.

[4]) stefndr. *citatus.* 68.

[5]) laugligar naudsyniar banne eda. *legitimæ necessitates* ɔ: *justa impedimenta prohibuerint, aut. add.* 302. 57. 60. 62. laugligar naudsyniar. *legitima impedimenta.* 309.

[6]) rettom eindaga. *die jure condicto.* 302.

oc [7]) gialldi kostnat hálfo aukinn, þeim sem mál *) sagdiz, allann þann sem hann hafdi fyri [8]) þesso, sídan laugmadr [9]) skipadi fyrsta sinni millom þeirra. Nú skytr madr máli síno undan laugmanni, oc til [10]) laugþingis þá rannsaki laugrettomenn sem innvirdiligaz þat mál; oc þó at þeim synizt aullom sá orskurdr eigi laugligr vera, er laugmadr hefir [11]) sagt, þá scolo þeir þó eigi riúfa laugmans orskord; enn ríta scolo þeir til Konongs, hvat þeim [12]) þyckir sannara í [13]) því máli; oc slíkt ranzsak sem þeim [14]) hefir framaz at profazt; því at þann orskurd sem laugmadr veitir, má eingi madr riúfa; [15]) þvíat laugbók var mælir móti;

dømt imellem ham og hans Vederpart, og betaler til den, som vinder Sagen, al den Omkostning han giorde paa den Sag, forøget til det halve over hvad den har været, efter at Laugmandens Dom gik første Gang imellem dem. Nu skyder man sin Sag fra Laugmanden og til Laugthinget, da skulle Laugrettesmændene grandgiveligen randsage den Sag, og endskiøndt de alle synes at Laugmandens Kiændelse ikke er lovlig, da skulle de dog ikke rykke den, men de skulle skrive til Kongen, hvad dem synes at været det retteste udi den Sag og hvad de ved nøieste Undersøgelse have erfaret til Beviis i Sagen. Thi den Kiændelse, som Laugmanden giver, maa ingen rykke, thi vor Lovbog taler derimod; undtagen Kon-

dio auctas, ab eo tempore, qvo judex sententiam primum dixit. Ubi qvis Judicis provincialis sententiam provocat ad comitia, tunc pedarii summa diligentia istam sententiam examinent, nec qvod judex dixit, rescindant, etsiamsi injustum cuiqve videatur, sed Regem per literas certiorem faciant de eo, qvod magis justum esse in ea causa sentierint, et illi cognitionem, qva potuerint cura, factam mittant. Etenim sententiam, qvam Judex provincialis dixit,

---

7) halldi. *teneat. Hardenb. Reg.*

*) vinar. 3261.

8) því mále. 302. *Hard. R.*

9) skilade. *decidet.* 302. 62. 68. 3261. laugskildi. *jure dirimit. Tunsb. Reg.*

10) Frostaþings. 69. Borgarþings. *Tunsb. R.* 3261. Gulaþings. *Hard. R.*

11) álagt. *imposuit.* 56. 3261.

12) lítz. *videtur.* 302. 62. 68. *Tunsb. et Hardenb. Reg.*

13) þvísa. *ista.* 302.

14) geta. *posse.* 309.

15) Nema Konongr se at laugbók var vatti móte eda. *Nisi Rex duxerit Codicem juris nostri contrarium docere aut.* 60. 61. 69. *Tunsb. et Hard. Reg.* 3261.

móti; nema Konongr siálfr [16]) siái annat sannara med vitra manna [17]) samþyckt; þvíat hann er yfir laugin skipadr. Nú ef madr fær eigi rettyndi sín í bygdom heima [18]) eda fyrir laugmanni, þá scal sakaráberi stefna hinom til [19]) Gulaþings er [20]) hann fær eigi rett af, oc ef hann hefir til þess [21]) sannlig vitni, at hann hefir þeim [22]) þángat stefnt, er mál á vid hann, oc þat annat, at mál hafi [23]) so farit, sem hann hefir hermt, þá scolo þíngmenn döma þat mál at [24]) laugfullo, hvart sem [25]) vid ero bádir eda sá einn, er fram ber, oc laugmanni oc laugrettomaunnom þyckir fyribíta, nema hinom, er stefnt var, banni full naudsyn [26]). Oc sva þó at heima se til laugmans stefnt.

Kongen selv, med de fornuftigste Mænds Samtykke, synes andet sandere; thi han er beskikket over Loven. Om man nu ikke kan faae sin Ret hiemme i Bøygden eller for Laugmanden, da skal Sagsøgeren stævne sin Vederpart til Guleting, og om han da haver sandrue Vidner paa, at han haver did stævnet den, som han har Sag imod, og at Sagen dernæst er saaledes beskaffen, som han har angivet, da skulle Tingmændene dømme den Sag efter Loven, hvad enten begge Parter ere tilstæde, eller den allene, som forfølger sin Sag, om Laugmanden og Laugrettesmændene synes, at der ligger Magt paa, undtagen den Indstævnte haver lovligt Forfald. Og saaledes skal det ogsaa være, endog det er stævnet hiem til Laugmanden.

dixit, rescindi lex vetat, nisi Rex ipse concensu sapientum, utpote legibus præfectus, aliud magis æqvum videat. Actor, cui a præfecto territorii aut Judice provinciali justitia denegatur, reum in Comitia Gulensia citet. Hic de causa, si habiles eam testes, citato rite reo, illuc delatam esse, et rem se, ut actor qvestus est, revera habere dixerint, cognitionem jure ferant pedarii, sive ambo adfuerint actor scilicet et reus, sive ille solus, qui causam dicit, dummodo moram periculum habere sententiant Judex provincialis et sui pedarii. Idem erit si actio coram judice provinciali domi instituta fuerit.

16) seafer. *male.* 69.
17) rádi. *consilio. Hard. Reg.*
18) *Hic lacuna incipit in.* 57.
19) Laugþíngis. *judicii provincialis.* 302. 309. 56. 58. 60. 68. Borgarþíngs. 3261.
20) Frostaþíngs. 69. Borgarþíngs. *Tunsb. R.*
21) *Hic iterum incipit.* 72.
22) þinnugh. 302. þíngat. *illuc.* 68. 309.
23) þíngat. *illuc.* 309.
24) iamfullu. *æqve.* 309.
25) nær. *prope.* 302. 56. 69.
26) *Seqventia hujus capitis nescit.* 72.

KRISTINNDÓMS BÓLKR.

I. Capituli.

[1]) Um kristiliga trú retta.

II. Capituli.

Um yfirbod Konongs oc Biscops oc þeirra valld.

III. Capituli.

[2]) Um fals Kononga.

IV. Capituli.

At einn scal Konongr vera at Noregi oc sva at skattlaundom.

V. Capituli.

Um Noregs Konongs Erfd med þrettán greinom.

VI. Ca-

I. Capitel.

Om den rette Kristelige Troe.

II. Capitel.

Om Kongens og Biskoppens Ombud og Magt.

III. Capitel.

Om Falske Konger.

IV. Capitel.

At een skal være Konge over Norge og Skattelandene.

V. Capitel.

Om Norske Kongers Arvetal, med 13 Afdelinger.

VI. Ca-

Caput I.

De fide Christiana Orthodoxa.

Caput II.

De officio Regis et Episcopi, utriusqve Imperio.

Caput III.

De Regibus usurpatoribus.

Caput IV.

Qvod unus Rex Norvegiæ et ejus provinciarum esse debeat tributariarum.

Caput V.

De haeriditaria Regis Norvegiæ successione, tredecem modis.

Ca-

[1]) Her hefr hinn fyrsta lut Gulaþingsbókar oc heitir þessi Kristinndóms bólkr. *Hic incipit prima pars hujus Codicis, qvæ vocatur Jus Ecclesiasticum.* 3260. Her hefr annan lut Gulaþings Bókar. Borgarþings Bókar. *Hic incipit secunda pars Codicis Gulensis.* 62. 3261. *Borgensis.* 3260. *Cod. Tunsb. Reg. Rubra nescit.* 309.

[2]) Um fals Kononga. *De Regibus falsis add.* 60. Um Konongs Kosning. *De Regum electione.* 62.

VI. Capituli.

Um þat hver Konongr scal vera at Noregi, ef sá er engi til, er í Konongs erfd stendr.

VII. Capituli.

Um heit Konongs.

VIII. Capituli.

Um dóttor eda sunar dóttor Konongs.

IX. Capituli.

Um [3]) eid Hertoga eda Jarls.

X. Capituli.

Um eid Baruna [4]).

IX. Capituli.

Um Laugmans eid.

XII. Capituli.

Um Bonda eid.

HER

VI. Capitel.

Om hvilken Konge skal være i Norge, om ingen af dem til ere, som staae i Konge-Arvetallet.

VII. Capitel.

Om Kongens Løvte.

VIII. Capitel.

Om Kongens Datter eller Sønnedatter.

IX. Capitel.

Om en Hertugs og Greves Eed.

X. Capitel.

Om Baroners Eed.

XI. Capitel.

Om Laugmands Eed.

XII. Capitel.

Om Bønders Eed.

Her

Caput VI.

Qvi Rex Norvegiæ esse debeat, si defecerint omnes, qvos lex hæredes Regios statuerit.

Caput VII.

De promisso Regis.

Caput VIII.

De filia et nepte (Regia).

Caput IX.

De Juramento Ducis et Comitis.

Caput X.

De Juramento Baronum.

Caput XI.

De Juramento Judicum Provincialium.

Caput XII.

De Juramento Colonorum.

HIC

---

[3]) Eidstaf. *Formula juramenti.*

[4]) Eda Hirdstióra. *Vel præfectorum prætorii. add.* 62.

[5]) HER HEFR KRISTINNDÓMS-BÓLKR.

I. Capituli.

Um kristiliga trú retta.

Þat er upphaf laga varra [6]) Gulaþíngsmanna, sem upphaf er allra godra luta, at ver scolom [7]) hallda oc hafa kristiliga trú. Ver scolom trúa á Gud faudr [8]) allzvalldanda skapara himins oc jardar. Ver scolom trúa á varn drottinn Jesum Christum hans einka son [9]) er getinn var af krafti heilags Anda oc föddr er af Mario möyu;

Her begynder Kristendoms-Balken.

I. Capitel.

Om den rette kristelige Troe.

Det er Begyndelsen til vores Guletingsmænds Lov, som er Begyndelse til alle gode Ting, at vi skulle have og holde den kristelige Troe. Vi skulle troe paa Gud Fader den Almægtige, Himmelens og Jordens Skaber. Vi skulle troe paa vor Herre Jesum Christum, hans eeneste Søn, som blev undfanget af den hellige Aands Kraft og født af Jomfrue Ma-

HIC INCIPIT LIBER DE JURE ECCLESIASTICO.

Caput I.

De fide Christiana Orthodoxa.

Istud est principium legum nostrarum, qvi Gulenses appellamur, qvod initium est omnium bonarum rerum, ut religionem christianam profiteamur, colamusqve. Nos credamus in Deum patrem omnia regentem creatorem coeli et terræ. Nos credamus in dominum nostrum Jesum Christum unicum Dei filium, qvi conceptus est virtute Spiritus sancti, natus ex Virgine

[5]) Her hefr upp Kristinna manna trú er ver erom Gudi skylldugir. *Hic incipit religio Christiana, qvam Deo debemus.* 309.

[6]) Frostaþingsmanna. *Frostenses.* 69. 72. Skídoþíngsmanna. *Skidences.* 302. AEidsivaþingsmanna. *Eidsivenses.* 309. 68. Borgarþíngsmanna. *Borgenses.* 58. *Tunsb. Reg.* 3261.

[7]) hallda láta. *teneri curemus.* 56.

[8]) almátkan oc. *omnipotentem et.* 72.

[9]) eingetinn. *unigenitum. Hard. Reg. genitum.* getinn var. *genitus fuit.* 302.

möyu; píndr under Pilats vallde; krossfestr döydr oc grafinn; [10]) steig nidr til helvitis *) at löysa þadan alla sína vini. Þridia dag eptir er hann var [11]) döydr [12]) í sinom manndóme, óskaddom sínom Guddóme reis hann upp af dauda, oc var sídan med lærisveinom sínom fióra tygi daga, frá Páskadegi oc til [13]) Uppstigningardags; oc steig þá til himna upp; oc þadan scal hann koma á efsta degi þessa heims at döma hvern eptir sínom [14]) verdleika. Ver scolom trúa á helgann Anda, at hann er sannr Gúd sem fadir oc sonr, [15]) oc þær þriár skilningar er einn Gúd. Ver scolom þat allt trúa

Maria; piint under Pilati Vælde; korsfæstet, død og begraven; foer ned til Helvede for at løse derfra alle sine Venner. Tredie Dag efter at han var død, i Henseende til sin Manddom, men uskadt paa sin Guddom, stod han op fra de Døde, og var siden hos sine Disciple 40 Dage, fra Paaskedag og til Himmelfartsdag, og foer da op til Himmels; og derfra skal han komme paa denne Verdens sidste Dag, for at dømme hver efter sin Fortieneste. Vi skulle troe paa den hellige Aand, at han er een sand Gud, som Fader og Søn, og de tre adskilte Personer ere een Gud. Vi skulle troe alt det, som den hele

gini Maria; passus sub imperio Pilati, crucifixus mortuus et sepultus; qvi descendit in infernum, ut redimeret inde omnes suos amicos. Et die tertia, postqvam ille, ut homo, mortuus erat illæsa sua divina natura, resurrexit ex mortuis, suisqve interfuit discipulis, qvadraginta diebus a die Pascatis usqve ad diem Ascensionis, ubi ad coelos ascendit, unde veniet in supremo hujus mundi die, ad judicandum unum qvemqve secundum suum meritum. Nos credamus in Spiritum sanctum, qvod sit æqve verus Deus ac Pater et filius, et qvod hi tres distincti, sint unus Deus. Nos credamus omne

---

10) fór nidr. *ivit deorsum.* 302. 309. 56. 61. *Tunsb Reg.*

*) oc löysti. *et redemit.* 3260. 3261.

11) nidrgrauinn. *sepultus.* 58. deyddr. *interfectus.* 3260. 3261.

12) í sinum — guddómi. *omitt.* 72. *Hard. R.*

13) Helga þorsdags. *sanctam diem Jovis.* 62. uppstigu dags. *diem ascentionis. Tunsb. Reg.*

14) verkum. *Opera.* 58. verdleikum. *meritis.* 3260.

15) oc þær — einn Gúd. *omitt.* 58.

trúa [16]) er [17]) trúir aull kristilig þiód, oc allra heilagra manna samband oc [18]) heilog Kirkia hefir samþykt [19]) ádr med úbrygdiligri stadfesto. Ver scolom trúa, at syndir [20]) fyrilátaz [21]) í skírn oc idran oc skriftagángi med holldi oc blódi vars [22]) herra Jesu Christi [23]) er í messonni helgaz, med böna halldi, med aulmosogerdom oc faustom [24]), oc med aullom audrom godom lutom er menn gera oc hugsa eda mæla. Ver scolom trúa, at hvars manz líkamr er í er kominn heiminn eda koma kann til dómadags scal þá upprísa, oc þadan af scolo þeir [25]) er illa

hele Kristenhed troer, og alle hellige Mænds Samfund og den hellige Kirke haver samtykket tilforn med urokkelig Stadfæstelse. Vi skulle troe, at Synderne forlades os ved Daaben og Anger og Skriftegang ved vor Herre Jesu Christi Legeme og Blod, som i Messen helliges, ved Bønner at holde, ved Almisser at giøre, og Faster, og ved alle andre gode Ting, som Menneskerne giøre, tænke eller tale. Vi skulle troe, at ethvert Menneskes Legeme, som er kommet ind i Verden, eller herefter kan komme til Dommedag, skal da opstaae, og fra-den Tid skulle de som ilde hand-

omne id, qvod credunt universi Christiani et universa sanctorum communitas, dummodo id sancta Ecclesia antea sanxiverit infallibili suo decreto. Nos credamus, qvod peccata solvantur baptismo, poenitentia, confessione, communione corporis et sangvinis domini nostri Jesu Christi in missa consecrati, precibus, elemosinis, jejuniis et omnibus aliis piis rebus, qvas qvis fecerit, cogitaverit aut dixerit. Nos credamus, qvod corpus unius cuiusqve hominis præsentis et futuri in hoc mundo, usqve ad diem supremum, tunc resurget, et qvod illi, qvi mala perpetraverunt, nec poenitentiam sa-

16) *Hic iterum incipit.* 305.

17) trúir. 385. tryr. *male.* 323. *sed ejusdem sensus.*

18) Kristinn. *Christiana.* 305. 61. 69.

19) ádr. *antea. omitt.* 305.

20) fyrergefazt. *condonantur.* 69.

21) med. *per.* 302. 305. 62. *Tunsb. Reg* 3261. af nád oc miskun Guds, fyrir verdskuldan Jesu Christi: enn eigi fyrir nein vor gódverk. Ver skulum trúa. *Ex gratia et misericordia Dei propter merita Jesu Christi, minime vero ob aliqva nostra benefacta.* 56.

22) drottins. *domini* 302. 305. 309. 61. 68. 69.

23) En *Perperam* 305.

24) meinlætum. *morbis. add.* 58.

25) En. *Perperam.* 305.

illa gerdo oc eigi idraz med yfirbót þessa heims, hafa endalausann úfagnat med [26]) fiandanom oc hans örendrekom i helvíti. Enn þeir sem godt hafa gört þessa heims scolo þá fá oc hafa eilífan fagnat, med Gúdi oc hans helgom [27]) í himinríki.

handlede, og ikke i denne Verden angre og fortryde deres Synder, lide endeløs Marter med Diævelen og hans Haandlangere i Helvede. Men de, som i denne Verden have handlet vel, skulle da og have en evig Glæde med Gud og hans Hellige i Himmelrige.

II. Capituli.

Um [1]) yfirbód Konongs oc Biscops.

Nú of því at Gúds miskon ser til þess [2]) mikla hversdagsliga þaurf útaluligs lyds, oc ymis fiaulmennis, þá hefir hann skipat sínom tveim þiónom at vera [3]) augsyniliga hans [4]) umbodsmenn um þessa helga trú oc hans hei-

II. Capitel.

Om Kongens og Biskoppens Embede.

Da nu Guds Barmhiertighed, formedelst saa mange og adskillige Slags Folkes daglige Trang hertil, finder det nødvendigt, da haver han sat sine tvende Tienere til at være hans synlige Ombudsmænd med Hensyn til denne hellige Troe og

satisfactione data, in hoc mundo egerunt, infinitum apud Inimicum ejusqve ministros in inferno dolorem habeant. Qvi vero bene fecerunt in hoc mundo, æternis cum Deo ejusqve sanctis in coelorum regno gaudiis fruituri sint.

Caput II.

De officio Regis et Episcopi.

Ut Deus misericordia vidit innumeræ gentis variiqve populi rem qvotidie magnopere periclitari, jussit duos ex suis ministris esse suos visibiles procuratores, ut secundum hanc divinam religionem sanctamqve legem

26) Diöflinum. *Diabolum.* 61.

27) mönnom. *viris. add.* 305. 62. 68. 69 3261.

1) Vald oc umbod. *imperio et cura.* 302.

2) mikilega. *valde.* 309.

3) Audsyniliga. 305. 309. 69. *Idem.* Audsælegha. *mala lectio.* 3261.

4) þiónostomenn. *famulos.* 305.

heilagt laugmál, gódom maunnom til verndar oc rettynda, enn uondom maunnom til refsingar oc reinsanar. [5]) Ero þessir tveir annar Konongr enn annar [6]) Biskop. Hefir Konongr af Gudi veraldlikt valld til veralldligra luta, enn [7]) Biskop andlikt valld til andligra luta, oc á hvar þeirra at styrkia annars valld til rettra mála oc laugligra; oc kennazt vid sik, at þeir hafa valld oc [8]) yfirbod af siálfom Gúdi, enn eigi af ser; oc fyrir því at þeir ero Gúds umbodsmenn, oc hins annars, at þat sea allir menn, at þeirra má [9]) á engann veg missa; þess hins þridia er siálfr Gúd virdiz at kalla sik þeirra naufnom, þá er sá sannliga í mikl-

og hans hellige Lov til gode Mænds Beskyttelse og Retshaandhævelse, men til de Ondes Straf og Forbedring. Af disse tvende er den ene Kongen og den anden Biskoppen. Kongen haver af Gud den verdslige Magt over verdslige Ting, men Bisoppen den aandelige over aandelige Ting, og skal hver af dem styrke den andens Magt til rette og lovlige Sager, og erkiende; at de have deres Magt og Ombud af Gud, men ikke af sig selv; Og efterdi de ere Guds Ombudsmænd, og for det andet, da alle see, at de paa ingen Maade kunne undværes, og da, for det tredie, Gud selv værdiges at kalde sig med deres Navne; saa staaer den sandelig i stor Fare

gem bonos protegant et jure frui faciant, malos vero puniant et exstirpent. Isti duo sunt Rex et Episcopus. Rex a Deo accepit imperium in res civiles, Episcopus autem in res spirituales, ita tamen, ut alter alteri mutuum debeat auxilium ad optinendum id, qvod in qvaqvis causa æqvum est et justum: agnoscantqve se a Deo non vero a semet ipsis imperium habere. Et qvoniam Dei sunt procuratores, nec omnino, qvod omnes vident, abesse possunt, et Deus ipse eorum se nominibus signare dignatus est, magnum erga Deum delictum, is committit, qvi eos non adju-

---

[5]) Enn. *sed. add.* 60.

[6]) Ærkibiscop. *Archiepiscopus.* 72.

[7]) Ærkibiscop. *Archiepiscopus.* 72.

[8]) umbod. *curam.* 305. magt. *potestatem.* 56. 62.

[9]) med engo móte. *nullo modo.* 302. 305. *Tunsb. Reg.* 3260.

miklom háska vid Gúd er þá [10]) styrkir eigi [11]) med fullkominni ást oc rezlo til síns vallds, þess er Gúd hefir þeim tilskipat; þar sem þeir bera sva mikla áhyggio fyrir aullo lanzfólkino [12]) oc ábyrgd fyrir Gúdi; allra hellz þar sem laugin vatta med stöddom [13]) endimaurkom, sva at [14]) hvarki mega haufdingiarner, ef þeir goyma þessa, ánaudga eda [15]) þyngia fólkino med of mikilli ágyrnd, oc at eigi megi fávitrir menn synia haufdingionom laugligrar þegnskyldo fyrir þriózko sakir [16]) eda skamsynnar [17]) óvitsko.

III. Ca-

Fare for Gud, som ikke med fuldkommen Kiærlighed og Ærefrygt bestyrker dem i den Magt, som Gud haver sat dem til, da de bære saa megen Omsorg for alle Folk i Landet, og have saa meget Ansvar for Gud, allerhelst der, hvor Lovene bestemme saa faste Grændser, at hverken Høvdingerne, naar de iagttage dette, kunne betrænge eller tynge Folket med formegen Gierrighed, og ikke heller de Uvidende nægte Høvdingerne lovlig Rettighed, formedelst Modtvillighed eller kortsynet Taabelighed.

III. Ca-

adjuvat omni studio et auctoritate, ad munus, qvod iis Deus dederat, exseqvendum, unde tanta iis incumbit de salute populi cura, et ratio Deo reddenda. Cæterum leges fixos habent terminos, ut neqve principibus liceat, si hæc curaverint, subditos opprimere eosve nimia avaritia exhaurire, nec homines imperiti contumacia vel improvida vecordia ducti possint denegare principibus debitum obseqvium.

Ca-

---

10) tryggir eigi. 3260.

11) med — rezlu. *omitt.* 305. 61. 69. *Hard. Reg.*

12) allrahælz þar sem löghin vatta med staddum ændamærkium, þvíat höfdingar mego þvínga folkit med mikilli ágyrnd, ef þeir vilia. *Præsertim cum leges testentur certis terminis qvod principes possint coërcere pupulum magna avaritia, si velint.* 3261. *male.*

13) endimerkiom. *idem.* 305. 309.

14) hvatke. *idem.* 305.

15) þygia folkino. *idem, sed perperam.* 61.

16) eda övitzku. *aut stultitia. omitt.* 68. 3261.

17) fávitzku. *fatuitate.* 302. 305. 309. 56. 58. 62. 69. *Tunsb. Reg.*

III. Capituli.

[1]) Um fals Kononga [2]).

Enn af því, at landzfólkit allt á mikla [3]) lydskyldo [4]) Kononginom at veita, þa væri þat þarflikt, at menn varizt þá miklo villo þoko er mestr lutr fólks þessa landz hefir so *) haurmoliga verit blindat af, sua at í engo audro landi [5]) finnaz dömi til þess, þar sem teknir hafa verit [6]) ymisir menn, oc kalladir Konongar rangliga móti [7]) rettom [8]) Konongom [9]) at laugom hins helga Olafs Konongs, oc aullom þeim rettyndom er hver bóndi villdi

III. Capitel.

Om uretmæssige Konger.

Men da hele Folket i Landet har store Pligter at iagttage imod Kongen, saa er det nodvendigt, at man søger at undgaae den store Vildfarelses Taage, hvorved den største Deel af dette Lands Folk saa sergeligen har været forblindet, at der i intet andet Land findes Exempler herpaa, i det adskillige ere blevne tagne til Konger ulovligen mod rette Konger efter den hellige Kong Olafs Lov og mod enhver Ret, som den hver Bonde ville nyde af en anden

Caput III.

De Regibus usurpatoribus.

Qvem ad modum cives omnes magnam obedientiam Regi debent, sic etiam iis magni interest, ut insidiosam istius erroris caliginem evitent, qva maxima hujus populi pars adeo misere obcæcata fuit, ut in nulla alia gente talia exempla inveniantur: varii enim regio nomine honorati sunt, contra justos Reges, leges St. Olavi et omne jus natalibus qvæsitum,

H

---

[1]) Hvat illt af falskonongon stendr oc stadit hefir. *Qvid malum a falsis s. impostoribus Regibus nascatur et natum sit.* 61.

[2]) oc um skipan Magnus Konongs. *Et de edicto Magni Regis. add.* 309.

[3]) þægnskylldo. *idem.* 302 58.

[4]) Konongdomenom. *Imperio Regio.* 305. 56. Höfdingiom. *Principibus.* 68.

*) herviliga. *idem.* 3260.

[5]) dragazt. *producantur.* 56.

[6]) ymisir. *idem.* 305. 56. 62.

[7]) Guds lögom, oc lögom. *secundum leges divinas et leges a Sto Olavo Regi latas.* 309. 56.

[8]) Konongi. *Regi.* 309.

[9]) oc. *et.* 305. 3260.

villdi [10]) unna af audrom um sínar erfdir; þiónodo oft velbornir menn, þeim er valla mátto vera knapar þeirra, sem enn vattar í dag, hvart þeir misto fleira ódola sinna [11]) eda hinir, sem kaullodo þá Kononga sína. Oc sua hit sama um mannamissornar.

Nú at menn þurfi eigi [12]) griplandi [13]) hendi eda leitandi eptir at fara, hver Konongr á retliga at vera [14]) í Noregi; þá se þat Kunnogt aullom [15]) Noregs maunnom, at Magnus Konongr Hakonar Konongs son [16]) stadfesti sua, oc let í bók setia

i Henſigt til ſin Arvtagelſe; hvorfor og ſaa velbaarne Mænd have tidt tient ſlige ſom neppe vare værdige at være deres Svenne, ſom end beviſes i Dag, at diſſe have lidt mere Skade paa ſine Forfædres Arvegods end hine, ſom de kaldte ſine Konger. Det ſamme giælder om Tab af Menneſker.

Men paa det at man nu ikke ſkal behøve at gribe i Blinde eller famlende at lede efter, hvo med Rette ſkal være Konge i Norge, da være det kundbart for alle Norges Mænd: at Kong Magnus Kong Hakons Søn ſtadfæſtede, ſaa og lod i Lovbogen

tum, qvod civi a cive poscere licet. Etenim viri bene nati seruiuerunt hominibus, qvi vix digni erant illorum esse famuli; et sane præsentis ævi acta docent illos plures amisisse fundos avitos, qvam hi perdiderunt, qvos Reges suos vulgus appellabat. Idem de hominum clade dici potest.

Nunc autem, ne de Rege Norvegiæ, qvis jure debeat esse, dubium errorve supersit, notum sit omnibus Norvegis, qvod Rex Magnus Haqvini Regis filius, talem statuerit ordinem et Codici legum eundem inseri jusserit

---

10) una. *male.* 62.

11) enn. *qvam.* 305.

12) griplandi. *omitt.* 58.

13) haundom. *manibus.* 302. 305. 309. 56. 61. 3261.

14) yfir. *super.* 302. yfir Noregsveldi. *super Norvegico imperio.* 56. 58. 61. *Tunsb. Reg.* 3260. 3261.

15) í Noregs Konongs veldi. *intra imperium Regis Norvegiæ.* 302. 305. 62. 69. *Hard. Reg.* Nordmaunnom. *Nordmannis.* 3206. 305. Frostoþíngsmaunnom. *Frostensibus.* 3260. 72.

16) skipade oc let. *Ordinavit et fecit.* 302.

setia[17]), hver at retom erfdom á at vera [18]) Noregs Konongr eptir laugom; oc því [19]) iátodo oc samþykto allir Noregs menn fyrir sik oc sit afspringi vid Noregs Konong oc hans afspringi med retto [20]) þíngtaki, at þessi skipan scal þar um standa [21]) æfinliga, er þá var gör oc nú fylgir her [22]) oc því scolo þeir fylgia eptir aullo síno megni oc mætti, oc þeim móti standa er þesso samþyckia eigi.

IV. Ca-

bogen sætte, hvo efter Loven skal være arveberettiget til at blive Norges Konge; og det jættede og samtykkede alle Norges Mænd for sig og sit Afkom, til Norges Konge og hans Afkom, ved lovformeligt Samtykke til Tinge, at denne Lov, som da var giort, og nu følger her, skal staae evindelig, og den skulle de, efter al deres Evne og Formue haandthæve, og medstaae dem, som ikke vil samtykke den.

IV. Ca-

serit, qvo qvis recto hæreditatis jure, justus et legitimus Rex Norvegiæ esse debeat. Hanc vero legem universi Norvegi pro se et suis posteris sciverunt, conprobaverunt et stipulata in comitiis manu Regi Norvegiæ suisqve successoribus promiserunt eandem, qvæ tunc lata fuit, et qvemadmodum nunc seqvetur, se æternum observaturos, seqve cunctis suis viribus eam defensuros, contra omnes, qvi sua illi suffragia negaverint.

 Ca-

17) á Gulaþíngi. *in judicio Gulensi.* 60. á Frostaþíngi. *Frostensi.* 72.

18) rettr Noregs velldis. *legitimus imperii Norvegici.* 309. 56. 60. 61. 69. 3260.

19) sem þá var iáttat med ráde oc samþyckt Jons Ærkibiscops oc allra annara liódbiscopa, lendra manna oc lærdra, stallara oc laugmanna oc allra handgenginna manna þeirra er þar voro ihiá oc allra Frostoþíngs manna. Oc því samþyckto allir Noregs menn. *Qvod tunc receptum fuit consilio et consensu Johannis Archiepiscopi, universorumqve Episcoporum, fevdatariorum, tam laicorum qvam ecclesiasticorum, præfectorum prætorii atqve omnium Judicum et stipendia merentium, qvi tunc aderant in Comitiis Frostensibus. Et in qvod omnes Norvegi consentierunt.* 72.

20) þíngtale. *male.* 72.

21) æfinlega — eigi. *omitt.* 309. eilifliga. 72.

22) Oc — eigi. *omitt* 302. 305. 56. 58. 61. 68. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

IV. Capituli.

[1]) At einn scal Konongr vera at Noregi oc í Scattlaundom.

I nafni [2]) faudors oc sonar oc heilags anda, eins Gúds í heilagri þrenningo scal einn hans þiónn Konongr vera yfir aullo Noregs ríki [3]) oc velldi bædi innan lands oc sua scattlaundom.

Hin [4]) fyrsta erfd:

Enn eptir fráfall Konongs vars er sú hin fyrsta erfd [5]) Noregs Konongs, at sá scal Konongr vera yfir Noregs Konongs [6]) ríki sem Noregs Konongs sonr er [7]) skilgetinn hinn elzti einn.

Sú

IV. Capitel.

At een skal være Konge over Norge og Skattelandene.

I Navn Faders, Søns og den hellige Aands, den eeneste Guds i hellig Trefoldighed, skal een hans Tiener være Konge over hele Norges Rige, saavel indenlands som over de dertil skatskyldige Lande.

Den første Arv:

Men efter vor Konges Afgang, er det de Norske Kongers første Arv, at den ældste ægtefødte Søn af Norges Konge skal være Konge over Norges Rige.

Den

Caput IV.

Qvod unus Rex Norvegiæ et Provinciarum esse debeat.

In nomine Patris et filii et spiritus sancti unius Dei in sancta trinitate, unus servorum ejus, totius Regni et imperii Norvegiae tam proprie sic dictæ, qvam provinciarum, Rex solus erit.

Prima Successio:

Sed post obitum Regis nostri hæc prima est Regii in Norvegia juris hæreditaria successio, qva Regis Norvegiæ filius, legitime natus, natuqve maximus Regni Norvegiæ Rex solus esto.

Se-

---

1) *Hoc eubrum nescit.* 305. Her hefr Erfdatal Noregs Konongs. *Hic incipit modus succedendi in Regno Norvegiæ.* 309. Her hefr fyrstu Konongs erfd. *Hic incipit prima successio Regia.* 72.

2) Gúds. *Dei. add.* 302. oc Jesu Christi. *add. Tunsb. Reg.*

3) Konongs velldi. *Regii imperii.* 302. 303. 309. 56. 62. 69. Noregs velldi. *Imperii Norvegiæ.* 61. Noregs Konongs ríki oc. *Regni Regis Norvegiæ.* 72.

4) Aunnr erfd. *secunda successio.* 72.

5) Noregs Konongs. *omitt.* 302. 305. 309.

6) velldi. *imperii.* 56. 58. 61. *Hard. Reg.*

7) skilgetinn. *omitt.* 56.

Sú er aunnr erfd:

Sú er aunnr erfd, at sá sonar sonr Konongs scal Konongr vera, sem skilgetinn er hinn elzti, [8]) sá er fadir hans var skilgetinn [9]) ef engi er sona til skilgetinna.

Hin þridia erfd:

Sú er hin þridia erfd, er brodir Konongs skilgetinn hinn elzti einn scal Konongr vera, sá er [10]) samfedra er vid Konong, [11]) ef engi er þeirra til, sem ádr ero nefndir.

Hin fiórda erfd:

Sú er hin fiórda erfd [12]) at faudrbrodir Konongs samfedra oc skilgetinn hinn elzti

Den anden Arv er:

Det er den anden Arv, at den Kongens Sønnesøn skal være Konge, som er ægtefødt, og den ældste, hvis Fader var ægtefødt, dersom ingen af de ægtefødte Sønner er til.

Den tredie Arv:

Den tredie Arv er, at den af Kongens Brødre som er ældst, ægtefødt og samfædre med Kongen, skal være eene Konge, naar ingen af dem, som før ere nævnte, er til.

Den fierde Arv:

Det er den fierde Arv, at den Kongens Faderbroder som er ældst, samfædre og ægte-

Secunda Successio:

Secunda est Successio, qva Regis ex filio nepos legitime natus, natuqve maximus, si pater ejus similiter legitimo conjugio editus fuerit, solus Rex erit, modo nullus alius adsit filius legitimus.

Tertia Successio:

Tertia Successio est, qva frater Regis natu maximus germanusqve solus Rex fit, si nemo supersit eorum, qvi supra rescensiti fuerunt.

Qvarta Successio:

Qvarta est Successio, ubi patruus Regis germanus, et legitime natus a pa-

---

[8]) Sá — oc skilgetinn. *omitt.* 72. *Hard. Reg.*

[9]) Ef — skilgetinn. *omitt.* 302. 309. 56. 61. 62. 68. *Tunsb. Reg.*

[10]) samfæddr. *Germanus.* 58. fæddr er vid Konong. *Germanus Regis.*

[11]) Ef — taldir. *omitt.* 302. 305. 61. 69. *T. R.*

[12]) fader Konongs. *pater Regis.* 56.

elzti einn scal Konongr vera, sá sem fadir hans var skilgetinn, ef engi er hinna til.

Hin fimta erfd:

Sú er hin fimta erfd, er brodorsonr Konongs skilgetinn hinn elzti einn scal Konongr vera, sá sem fadir hans var skilgetinn oc [13]) samfedra vid Konong, [14]) ef engi [15]) er hinna til [16]).

[17]) Hin setta erfd:

Sú er hin setta erfd, er sá brödrongr Konongs [18]) er skilgetinn er, hinn elzti einn scal Konongr vera, sá sem fadir hans var faudorbródir Konongs samfedra oc skilgetinn [19]) ef engi er þeirra til, sem ádr varo taldir.

[20]) Hin

ægtefødte, hvis Fader var ægtefødt, skal være eene Konge, dersom ingen af de fornævnte er til.

Den femte Arv:

Det er den femte Arv, at Kongens Brodersøn, naar han er den ældste og ægtefødt, skal være eene Konge, dersom hans Fader var ægtefødt og samfædre med Kongen og ingen af hine til er.

Den siette Arv:

Det er den siette Arv, at den af Kongens Sødskendebørn skal være eene Konge, som er den ældste, naar hans Fader var Kongens Faderbroder, ægtefødt og samfædre, og dersom ingen af dem, som før ere opregnede, ere til.

Den

patre legitimo, et natu maximus solus Rex erit, si illorum, qvi supra nominati sunt, nemo exstiterit.

Qvinta Successio:

Successio qvinta est, qva fratruelis Regis natu maximus, patre, qvi communem cum Rege patrem habuit, legitimo editus, solus Rex erit, si nemo illorum supersit.

Sexta Successio:

Successione sexta patruelis Regis legitime natus, natuqve maximus, is tamen, cujus pater Regis erat patruus germanus et legitime natus, solus Rex fiet, si nemo eorum supersit, qvorum supra mentio facta.

Sep-

---

13) oc samfædri. *idem.* 58.

14) ef — til. *omitt.* 302. 305. 309. 56. 58. 61.

15) *Hic incipit lacuna in.* 72.

16) er ádr eru nefndir. *Qvi ante nominati fuerint. add.* 72.

17) *Hanc successionem nescit.* 68.

18) er skilgetinn er. *omitt.* 56. 61.

19) ef — taldir. *omitt.* 61. 69. *Tunsb. Reg.*

[20]) Hin siaunda erfd:

Sú er hin siöunda erfd, er Konongs sonr scal Konongr vera [21]) eptir faudr sínn hinn elzti einn, þó at hann se eigi skilgetinn, sá þó, er hvarki er getinn í hordómi ne frændsemis [22]) spelli, eda [23]) sifskapa, oc Konongr siálfr hefir gengit vid faderni hans, oc sagt siálfr skilríkom maunnom áueni til fyrir [24]) samvisto sakir sinnar oc módor hans, oc svarar sú stund, sem barnit er fött, þeirri tiltaulo sem [25]) tilhöyrir, oc hefir modoren [26]) eigi tvent til faudernis sagt, eptir þeim hætti, sem laugbók vattar, um slík mál. Þesso scolo þeir eigi leyna er vita, yfir

Den syvende Arv:

Det er den syvende Arv, at den Kongens Søn skal vorde eene Konge efter sin Fader, som er den ældste, endskiøndt han ikke er ægtefødt, naar han kun ikke er avlet i Hoer, eller i de formedelst Slægtskab eller Svogerskab forbudne Grader, og Kongen har tilstaaet sig at være hans Fader, og selv fortalt skiellige Mænd Kiendetegn til sin og hans Moders Omgiængelse, og den Tid, da Barnet er født, svarer til det behørige Svangerskab, og Moderen ikke har været ustadig i sit Udsagn om sin Barnefader, saaledes som Lovbogen vidner om slige Sager. De som ere vidende herom, skulle ikke fordølge

Septima Successio:

Septima Successione, filius Regis, qvamis legitime natus non sit, natu autem maximus, post obitum patris solus Rex erit, is tamen, qvi nec adulterio, nec ullo cognationis affinitatisve gradu prohibito ortus sit, et cujus patrem se Rex ipse professus fuerit, virisqve fide dignis de suo et matris pueri concubitu vera fecerit indicia tempus et editi in lucem infantis justo graviditatis computo responderit, nec mater patrem filioli vaga confessione prodiderit, secundum eam normam, qvæ codice legum, in causis hujusmodi præscribitur. Illi autem, qvi hujus rei conscii sunt, istam ultra unum men-

---

20) Her segir um siaundo erfd. *successione.* 302. *Hæc successio sexta est.* 68.

21) eptir faudr sínn. *omitt.* 56. 61. 62. 69.

22) spellum. *idem.* 302. 305. 309. 56. *Tunsb. Reg.*

23) sifia spellum. 302. 305. 309. 56. 61. 69. 3260. 3261.

24) samvistar sinnar oc modr hans. *idem.* 58. *T Reg.*

25) hæfir. *competit.* 62.

26) æcki. *nihi.* 305. 309. *male.*

yfir mánat, nema þeir óttiz [27]) ofríki: þó scolo þeir [28]) einom hveriom skilríkom maunnom fleirom tilsegia, at vitni mego umbera, ef þess þarf [29]).

[30]) Hin áttonda erfd:

Sú er hin áttonda erfd, er dottorsonr Konongs skilgetinn hinn elzti einn scal Konongr vera, sá sem [31]) modir hans var skilgetinn, [32]) ef engi er hinna til [33]) er ádr ero talldir.

[34]) Hin níunda erfd:

Sú er hin níunda erfd, at systorsonr Konongs skilgetinn hinn elzti einn scal

dølge det over een Maaned, med mindre de frygte for Vold; dog skulle de sige det til flere skiællige Mænd, for at de ogsaa, naar det behøves, kunde vidne herom.

Den ottende Arv:

Det er den ottende Arv, at Kongens ægtefødte Dattersøn skal være eene Konge, naar han er den ældste og hans Moder var ægtefødt, naar ingen af de for opregnede er til.

Den niende Arv:

Det er den niende Arv, at Kongens ældste ægtefødte Søstersøn skal være eene

mensem non occultare debent, nisi vim metuant. Viris tamen fide dignis pluribus rem narrent, qvi olim, si necessitas id exegerit, de veritate testimonium perhibere valeant.

Octava Successio:

Successio octava est, qva Regis ex filia nepos, legitime natus et natu maximus solus Rex sit, si mater ejus legitime nata fuerit, et nemo supra nominatorum existat.

Nona Successio:

Nona Successione Regis ex sorore nepos legitime natus, natuqve maximus,

---

27) ófrid. *inimicitias.* 58.

28) æinshverium. 56. skilríkom maunnom fleirom, *omitt.* 305. einom eda fleirom. *uni aut pluribus.* 3261.

29) eda nockr mistrúnadr er á hafdr. *aut aliqva suborta fuerit suspicio. add.* 61.

30) hinn siaunda. *Septima.* 68.

31) fadir. *pater.* 56.

32) Ef — taldir. *omitt.* 58. 61. 69.

33) er — taldir. *omitt.* 302. 305. 309. 61. 62. *Tunsb. et Hard. Reg.* 3260.

34) Hin áttunda. *Octava.* 68.

scal Konongr vera, sá sem modir hans var samfedra vid Konong oc skilgetinn, [35]) ef engi er hinna til.

[36]) Hin tíonda erfd:

Sú er hin tíonda erfd, at sá scal Konongr vera hinn elzti einn er næstr er eptir brödra syni vid Konong, oc skilgetinn er, oc fadir kans var skilgetinn, oc kominn frá [37]) samföddom brödrom [38]) oc skilgetnom [39]) ef engi er hinna til.

[40]) Hin ellefta erfd:

Sú er hin ellefta erfd, at sá scal Konongr vera hinn elzti einn [41]) skilgetinn sá er syskina sonr er vid Konong, kominn [42]) fra þeim syskinom er bædi varo

eene Konge, naar hans Moder var samfædre med Kongen og ægtefødt, dersom ingen af hine er til.

Den tiende Arv:

Det er den tiende Arv, at den ældste ægtefødte, som næst er efter Kongens Broedersønner, skal være eene Konge, naar hans Fader var ægtefødt og kommen fra samfødte Brødre, dersom ingen af hine er til.

Den ellevte Arv:

Det er den ellevte Arv, at den skal være eene Konge, som er den ældste ægtefødte blandt dem, som nedstamme fra Kongens Sødskende, saadanne, som begge vare

mus, cujus mater germana fuit Regis, et legitime nata, solus Rex erit, si nemo supra dictorum existat.

Decima Successio:

Illa est decima Successio, ubi solus Rex fiet, natu maximus proximusqve post nepotes ex fratre Regis, modo legitime natus sit, et ortus ex patre, germano Regis fratre, legitime nato, si nemo supersit eorum, qvi supra nominantur.

Undecima Successio:

Undecima Successio est, ubi amitinus Regis legitime natus, natuqve maximus solus Rex esse debet, modo Rex defunctus Regniqve hæres germa-

I

35) Ef — til. *omitt.* 302. 61. 69. *Tunsb. et Hard. Reg.*

36) Hin níunda. *Nona.* 68.

37) sammöddom. *uterino.* 58.

38) skilfengnum. *idem. Tunsb. Reg.*

39) Ef — til. *omitt.* 302. 305. 58. 61. 69. *Tunb. Reg.* 3260.

40) Hin tíunda. *Decima.* 68.

41) skilgetinn. *omitt.* 69.

42) af. *ex.* 305.

varo [43]) samfædra oc skilgetinn [44]) oc af rettri Kononga [45]) ættenni kominn ef engi er þeirra til [46] sem ádr ero taldir.

[47]) Hin tólfta erfd:

Sú er hin tólfta erfd, at sá scal Konongr vera hinn elzti einn oc skilgetinn er systrungr er vid Konong oc mædor þeirra varo samfæddar oc skilgetnar, oc af rettre Kononga ættinni komnar [48]) ef engi er hinna til.

[49]) Hin trettanda erfd:

Enn ef engi er þessara til, sem nú ero talldir, þá se sá Konongr at Noregi hinn *) elzti einn, er erfdom er þá næstr eptir

vare samfædre, ægtefødte og af den rette Kongeslægt, dersom ingen af de før opregnede ere til.

Den tolvte Arv:

Det er den tolvte Arv, at den skal være eene Konge, som er den ældste ægtefødte Kongens Faders Søsters Søn, og deres Modre vare Fuldsøstre og ægtefødte af den rette Kongeslægt, naar ingen af hine er til.

Den trettende Arv:

Men dersom ingen af disse er til, som hidtil ere opregnede, da være den eene Konge over Norge, som er den ældste og nær-

manis fratribus legitime natis et vera Regum prole ortis editi fuerint, si nemo supradictorum existat.

Duodecima Successio:

Duodecima illa est Successio, qva consobrinus Regis legitime natus natuqve maximus solus Rex erit, si matres eorum iisdem parentibus legitime natæ et vero Regum stemmate oriundæ fuerint, neqve ullus supradictorum existat.

Decima tertia Successio:

Verum, si nemo eorum supersit, qvi supra nominati sunt, solus Rex Norvegiæ is erit, qvi natu maximus, secundum Titulum Juris Gulensis de suc-

---

43) samfædd. *idem.* 302.

44) oc — kominn. *omitt.* 302. 305. 61. 69. *Hard. et Tunsb Reg.*

45) æ terne. *genus.* 68.

46) sem — taldir. *omitt.* 305. 309. 69. *Tunsb. Reg.* 3260.

47) Hin ellefta. *Undecima.* 68.

48) Ef — til. *omitt.* 302. 305. 309. 58. 61. *T. Reg.* 3260.

49) Rubrum. *omitt.* 305. 68.

*) hellzti. *præstantissimus.* 3260.

eptir því sem [50]) Gulaþíngsbók vattar í [51]) erfdatali [52]) Karl þó, enn eigi Kona, oc þó af rettri Kononga ættinni kominn.

V. Capituli.

[1]) Hverr Konongr scal vera at Noregi, ef sá er engi til, er i erfd Konongs stendr.

Enn ef sva [2]) hardliga kann til at [3]) beraz [4]) at engi er [5]) annara til, þá se siálfstefnt Hertoga oc Jarli, ef þeir ero til, biskopom aullom oc ábótom, [6]) lendom maunnom aullom oc hirdstiórom med hird allri at sökia nordr til

nærmest til at arve, i Følge Arvetallet i Guletingsbog, dog at han er Mand, men ikke Kvinde, og at han nedstammer fra den rette Konge-Æt.

V. Capitel.

Hvem der skal være Konge over Norge, dersom ingen af dem til er, som staae i Kongens Arvetal.

Men skulde der nu indtræffe sligt et Uhæld, at ingen anden er til, da er Hertug og Jarl, om de ere til, alle Biskopper og Abbeder, alle Lehnsmænd og Hofstyrere, med Hele Hoffet, forpligtige at søge nord til

cessione ab intestato, successioni est proximus, mas non autem femina, vera Regum stirpe ortus.

Caput V.

Qvis Rex Norvegiæ esse debeat, si defecerint omnes, qvos Titulus Juris de successione Regia enumerat,

Si enim acerbissmus iste casus regno accidat, qvod nemo prognatus Regibus existat, Dux et Comes, siqvi ista tunc dignitate fruantur, Episcopi omnes, Abbates, beneficiarii universi, prætores et prætoriani, Nidarosiam

50) laugbók. *Codex juris.* 302. 305. landsbók. *Codex terræ* 309. 58. 61. 62. 68. 69. *Hard. et Tunsb. R.*

51) almennilegu. *communi. add.* 302. 305. retto. *jure recepta.* 61.

52) Karlmadr. *idem.* 302. 309. 52. Kalmadr. 305.

1) Um Konongs Kosning 3260. oc um ferd til Nidaross. *De electione Regis et profectione Nidrosiam.* 302.

2) þunglæga. *graviter.* 309. 56. 58. 62. 68. 69. 3261. 3260.

3) bera. *idem.* 302. 305. falla. *idem.* 58.

4) fyrir synda manna sakir. *propter peccata mortalium. add.* 62.

5) þessara. *Horum.* 302. 305. 309. 61. 62. 69. *Tunsb. R.* 3260.

6) Barunum. *Barones.* 302. 305. 309. 56. 58. 61. 68. 3261 3260. Hirdstiorum. *prætorio præfecti.* 62. 68. lendum mönn-

til Nidaross [7]) til hins helga Olafs Konongs til umrædo vid Erkibiskop. Oc nefni biskop hver or síno biskopsdömi oc syslomenn [8]) Konongs, þeir, sem þar ero til, tólf hina vitrazto [9]) bændor eptir sinni samvitzko oc se á för innan þess [10]) mánadar er þeir [11]) spyria fráfall Konongs. *) Sva scal oc biskop hver oc syslomenn ætla menn til hegnadar eptir oc gæzlo med böndom at gæta landz fyrir þiófom oc illþydi, sva marga af [12]) lendom maunnom oc syslomaunnom í hverom laugom sem [13]) þeir siá at bezt [14]) ber oc hæfir. Scolo þeir, er [15]) ep-

til Nidaraas til den hellige Kong Olaf, for at raadslaae med Erkebiskoppen. Og skal hver Biskop udaf sit Bispedømme, og Kongens Sysselmænd der hvor de ere, udnævne, efter sin Samvittighed, tolv de forstandigste Mænd, og de skal være paa Færde inden den Maaneds Forløb, som de spørge Kongens Frafald. Ligeledes skal enhver Biskop og Sysselmand efterlade saa mange Lehnsmænd og Sysselmænd i hvert Laugdømme, som de see behøves til at ordne det fornødne og hielpe Bønderne at bevogte Landet imod Tyve og Misdædere. De Sysselmænd som saaledes

siam St. Olavi sedem boream versus sine mora eant, ad consulendum Archiepiscopum. Episcopus autem qvilibet in sua diocesi, et Procuratores Regii, qvi in eadem habitant, duodecim Colonos, qvos prudentissimos esse ducunt, ex animi sui sententia, evocent, qvi intra spatium menstruum ab audito Regis obitu, se in viam mittere debent. Similiter Episcopi et procuratores Regii, tot benecifiariis, et procuratoribus in unaqvaqve tribu relictis curam provinciæ bene regendæ tutandæqve adversus fures et nebulones demandent, qvot pares esse senserint. Qvi domi sic remanent, ea-

---

um aullom oc hirdstiorum. *Vasalli et prætorio præfecti. omitt.* 69.

7) til — Konongs. *omitt. Hard. Reg.*

8) Konongs. *omitt.* 302. 305.

9) bændr. *omitt. Tunsb.* menn. *viros. Hard. Reg.* 3260.

10) hálfs mánadar. *Dimidium mensem.* 305.

11) skyria. *male.* 58.

*) *Qvæ seqvuntur usqve ad perduelles sunto. Codex.* 72. *ad finem Capitis affert.*

12) Barunum. *Baronibus.* 302. 305. 309 56. 58. 61. 62. *H. et T. R.* 3260. 3261.

13) best höfer. *idem.* 302. 305.

14) gegni. *idem.* 309. 68. ber. *omitt.* 62. *Hard. Reg.*

[15]) eptir sitia vera iamnheimilir til gæzlo í audrom syslom sem siálfra sinna, ellegar ero þeir sannir land-ráda menn, ef eigi helldr land fridi sínom [16]) af þeirra vangæzlo.

[17]) Enn í [18]) þann tíma [19]) er þeir ero nordr komnir, er til ero, þá gángi þeir [20]) hinir ólærdo menn, er [21]) nefndir ero, med svornom eidi, til þessa umdæmis, at þeir scolo þann til Konongs taka, er þeim syniz fyrir Gudi at bezt se tilfallinn. Enn þenna eid scolo iafnuel Biskopar ábyrgiaz [22]) vid Gúd, þó at þeir [23]) vinni eigi eid, sem [24]) þeir er sveria, at þeir leggi sannyndis umrödo til þessa máls [25]) iafn-

des blive tilbage, skulle være ligesaa be-rettigede til at bevogte andres Sysler, som sine egne, ellers ere de sande Lands-forrædere, dersom Landet, formedelst deres Forsømmelse ikke kan holde sin Fred.

Men den Tid de ere komne til Nidaraas, da skulle de Leigmænd, som ere udnævnte til denne Forretning, sværge at de ville tage den til Konge, som de for Gud troe at være bedst skikket der-til. Men for denne Eed skulle Bi-skopperne, endskiøndt de selv ikke af-lægge Eeden, være ansvarlige for Gud, ligesaa fuldt, som de der sværge, at de ville i Sandhed overlægge denne Sag, lige-

eadem auctoritate, alienas tribus, qvam proprias administrare debent; secus facientes, si ob eorum negligentiam pax publica turbetur, veri per-duelles sunto.

Evocati, Nidarosiam venientes, Laici nempe juramentum præstent velle se, eum Regem sumere, qvem coram Deo hoc officio præ cæteris dignum judicent. Sed Episcopis, qvamvis illi conceptis verbis jus idem jurandum non edant, eadem ac laicis juramentum interponentibus, obligatio erga Deum incumbit, id consilium dandi, qvod in præsenti casu salu-ber-

15) heima *domi. add.* 305.
16) fyrir *propter.* 305. *T. Reg.* fyrir vangæzlu saker af þeirra hendi. *propter incuriam ab eorum parte.* 309.
17) *Iterum incipit.* 72.
18) þeim. *eo.* 305. 19) sem. *idem.* 305.
20) útlærdir. *bene docti.* 58. (*male*).
21) stefndr. *evocatus. Hard. Reg.*
22) vid Gud, *omitt.* 305. fyrir Gudi. *coram Deo.* 62.
23) sveri eigi sem hinir er eidinn vinna. *idem.* 56. 68. 308.
24) hinir er vinna. *Qvi jusjurandum edunt.* 305. 56.

[25]) iafnvel sem hinir úlærdo er sveria, sem Gúd gefr þeim [26]) syn til, rettligaz at siá. Enn ef þá skil á, þá scolo þeir sitt mál hafa, er fleiri ero saman, oc [27]) skilríkari ero, oc Erkibiskop oc adrir Biskopar fylgia, oc sanna þat med eidi sínom. Nú ef nockor lætr sik audrovís til Konongs taka, enn nú er mælt, þá hafi sá fyrigert fe oc fridi oc se í Páfans [28]) forbodi oc allra heilagra manna, oc eigi [29]) Kirkiogræfr, oc sva hver er honom [30]) fylgir til þess. Nú ef hirdstiórar eda hird fyrirnemazt þessa ferd, þá ero þeir landrádamenn vid Konong, nema full naudsyn banni. Enn hver bóndi, er fyrirnemz þessa ferd, er sekr átta ör-

ligesom Leigmændene, saavidt Gud giver dem Vid til at see sig retteligst for. Blive de uenige, da skulle deres Stemme giælde, som ere de fleste og skiælligste, naar Erkebiskoppen og de øvrige Bispopper følge deres Meening, hvilket de skulle sande med sin Eed. Dersom da nogen, paa en anden Maade end denne, lader sig tage til Konge, da have han forbrudt sin Fred og sit Gods, og være i Pavens og alle hellige Mænds Band, og maa hverken han eller nogen af dem, som ham følge, begraves i eller ved Kirken. Nu dersom Hofstyrerne eller Hoffolket undslaae sig for denne Reise, da ere de Forrædere imod Kongen, med mindre fuldkommen Nødvendighed hindrer dem i at reise. Men hver Bonde, som undslaaer sig fordenne Færd, haver

berrimum esse divina gratia ducti judicaverint. Si omnibus non videatur idem, eorum vota valeant, qvi plures sunt, et fide digniores æstimantur, qvique Archiepiscopi et reliqvorum præsulum suffragiis fulti suis votis jusjurandum addunt. Qvi aliter ac hic dicitur se Regem creari curat, bonis et pace publica privetur, Romaniqve Pontificis et sanctorum interdicto subjectus sepultura christiana careat. Auxilia illi præbentes eandem poenam luant. Si prætores, prætorianive iter hoc negligant perduellionis rei sint, nisi legitima intervenerit causa. Colonus autem, qvi iter hoc defugerit octo

---

[25]) eptir sinni samvitzku. *secundum suam conscientiam. add.* 58.

[26]) sannazt. *verissimum.* 305.

[27]) oc skilrikastir. *fide dignissimi.* 309. 56.

[28]) banni. *idem.* 309. 68.

[29]) at Kirkiu. *apud ecclesiam.* 302. 56. 61.

[30]) veitir til. *idem.* 302. 305.

örtogom oc [31]) þrettann maurkom [32]) silfrs vid Konong; enn Konongr meti naudsyniar med [33]) gódra manna rádi. Enn í þessa ferd fari hver á sínom [34]) kostnade; enn Konongr unni þeim aullom kostnat sínn, er eigi haufdo ádr Konongsfe.

haver forbrudt otte Ørtuger og tretten Mark Sølv til Kongen; men Kongen med gode Mænds Raad bedømme disses Forfald. Denne Reise skal enhver giøre paa sin egen Kost; men Kongen give alle dem, som ikke før have havt Kongens Gods, sin Tæring.

[1]) VII. Capituli.

Um dóttor eda sonardóttor.

Enn ef dótter eda sonardóttir [2]) eda systir eda módir, eda þær konor, sem í erfdatali ero taldar [3]) eptir [4]) Gulaþíngslaugom, sva oc þeir karlmenn, sem í erfdatali standa oc eigi

VII. Capitel.

Om Datter eller Sønnedatter.

Dersom der er Kongens Datter eller Sønnedatter eller Søster eller Moder, eller de Kvinder, som staae i Arvetallet efter Guletingsloven, samt de Mænd, som staae i Arvetallet og ikke

octo ortogarum et tredecim marcarum argenti mulctam solvat Regi, cujus judicio impedimenta æstimanda sunt optimatum concilio. Beneficiarii suis sumptibus iter hoc faciant; Rex vero iis, qvi fevda nondum obtinuerunt, viaticum reddat.

Caput VII.

De filia, et ex fratre nepte.

Filiabus ex fratre, nepti, sorori, matri, et aliis foeminis, virisqve qvos Titulus Juris Gulensis de hæreditatibus ad succedendum vocat, etiamsi ex

---

31) átta. *octo.* 72.
32) silfrs. *omitt.* 56.
33) skinsamra. *gnavorum.* 302. 305. 61. 69. *Hard. et Tunsb. Reg.*
34) kosti. *idem* 302. 69. 3260.
1) *Seqventia omitt.* 304. *usqve ad initium.* Landvarnarbólk.

2) eda syster. *omitt. Hard. Reg.*
3) eptir — standa. *omitt.* 56.
4) Frostoþíngsbók. *Codex Frostensis.* 72. Landsbokinni. *Codex Communis.* 3260. 302. 309. 58. 61. 62. 68. 69. *Hard. et Tunsb. Reg.*

eigi ero af [5]) Kononga ættinni komnir, oc ero þeir eda þær nær meir at skylldo til annars arfs enn Konongdómsins, eptir því sem [6]) vattar almenneligt erfdatal, þá scal eptir því hver tilgánga, sem vattar í almenniligo erfdatali. Oc at því liósari se, þá mego þeir þetta erfua: fyrst [7]) eigner þær er Konongr erfir eptir adra frændor sína, eda þær sem hann kaupir med lausafe; oc þær þó, at hann seli eigi Konongdómsins iardir til, eda skifti þeim í hinar; oc sva scolo þeir oc erfa lausafe oc gripo þá, sem eigi heyra [8]) korononni til, nema Konongr hafe adra skipan ágert, med skilríkom vitnom oc [9]) iarteknom ser til [10]) sálohiálpar oc sömdar oc sínom

ikke ere af det Kongelige Arvetal, samt de, som i Følge det almindelige Arvetal ere mere berettigede til anden Arv end Kongedømmet, da skal hver af dem være arveberettiget i den Orden som det almindelige Arvetal fastsætter. Og at dette skal være des lysere, saa maae de arve dette først: alt det Jordegods som Kongen arver efter sine øvrige Frænder, og det som han kiøber med Løsøre, samt det som han vel har kiøbt for faste Eiendomme, dog saa at han ikke sælger Kongedømmets Jordegods eller mageskifter det dertil; saa skulle de og arve de Løsøre og Klenodier, som ikke høre Kronen til, med mindre Kongen har anderledes forordnet, i Overværelse af skiællige Vidner og med sikkre Kiændsgierninger, og enten givet dem for sin Siæls Frelse,

ex stirpe Regia orti non sint, in alia bona qvam regnum, pateat successio, et singuli capiant hæreditatem ordine, qvem Jus commune de successionibus docet. Ut vero res lucidior fiat, bona, (immobilia) primum dividantur, qvæ Rex a cognatis hæreditate sibi relicta acqvisivit vel ruta cæsa emit, modo fundos regno pertinentes in hunc finem neqve vendiderit, nec eosdem aliis permutaverit. Similiter rutam cæsam et res prætiosas, qvæ ad regnum pertinent, hæredes capiant, nisi Rex testamento et bene fidis signis in præsentia testium fide dignorum, consilio optimatum

5) rettre. *legitima. Hard. Reg.*
6) vatta lög. *leges testantur.* 302. 309. 58. 60 68.
7) Jarder þær allar. *fundi omnes.* 58. 69.
8) Kongdómenum. *Imperium Regium.* 301.
9) Iartæignum. 3261. iardteinum. *male.* 3260. oc iarteiknum. *omitt.* 302. 58. *Hard. Reg.*
10) sálobótar. *animæ reparationem.* 61.

om hollosto maunnom med gódra manna tillaugo, oc er þat haufot rád, at hver geri vel fyrir ser siálfom um sína lífdaga, oc sínom hollosto maunnom, oc helldr heill enn siúkr [11]); þvíat [12]) vasköyt er annars vinátta oc eptirgerd, þóat allskylt se. Finnaz oc fleiri dæmi til þess, at erfingiar hafa [13]) heldr afdregit, enn vid aukit skipan þeirra, sem átto oc fengo oftliga med hollri þiónosto oc lífsháska eda [14]) ymisu eruidi oc mannraunom.

Frelse, eller for at hædre sine hulde Mænd efter gode Mænds Tilskyndelse; og er det en Hoved-Klogskabs-Regel, at enhver forger vel for sig og sine Venner medens han lever, og det heller medens han er frisk end naar han er syg; thi foranderligt er en andens Venskab og Erkiendtlighed, endog den er fortient. Der findes ogsaa flere Exempler paa at Arvinger snarere have formindsket end forøget det som er blevet andre tillagt, og hvortil de ofte ved troe Tieneste og Livsfare eller med en og anden Møie og Besværlighed havde giort sig fortiente.

VIII. Capituli.

Um [1]) heit Konongs.

Nú af því at Konongr viti sik því helldr skyldogan laug at hallda oc um at

VIII. Capitel.

Om Kongens Løvte.

Nu paa det at Kongen desto hellere skal vide sig pligtig at holde over og forbedre

tum facto, in salutem animæ suæ, honorem proprium et remunerationem amicorum suorum aliter decreverit. Etenim prudentissime is agit, qvi in vivis sanus potius, qvam aeger, sibi suisqve fidis amicis prospexerit. Nam lubrica est hæredis amicitia, et in defuncti amicos qvantumvis benemeritos animi affectio. Pluria ejus exempla inveniuntur, qvod hæredes legata potius diminuerint, qvam adauxerint, licet legatarii fido ministerio, vitæ periculis, vario labore et ærumnis donationem meruerint.

Caput VIII.

De promisso Regis.

Qvo magis Regi pateat suum esse officium, subditorum suorum jus ser-

[11]) med gódra manna ráde. *Consilio bonorum virorum. add.* 305. 309. 56. 58. 61. 68.
[12]) varsköyt. *idem.* 302. 305.
[13]) helldr. *potius. add.* 58.
[14]) ymissu. *idem.* 62.
[1]) Játan. *affirmatio.* 3260. 3261.

at böta vid þegna sína, þá scal hann þesso iáta fólki síno med fullkominni [2]) stadfesto [3]) þann tíma, sem hann er til Konongs tekinn. Því iáttar eg Gudi oc hans helgom maunnom, oc því hans fólki sem eg em úverdugr yfirskipadr, at eg scal þau kristin laug hallda, sem hinn helgi Olafr Konongr hóf, oc hans rettir eptirkomendor hafa samþykt millom Konongs oc þeirra, er landit byggia, med hvarotveggia samþykt [4]) oc med gódra manna rádi umböta, eptir því viti, sem Gúd ler mer. Enn Konongr er eigi at eins skylldugr at hallda þenna eid vid þá, er þá ero á þíngi hiá honom, helldr vid þá alla, er í hans þegnskylldo

bedre Lovene for sine Undersaatter, da skal han med fuldkommen Stadfæstelse, den Tid han bliver valgt til Konge, jætte sit Folk: Det lover jeg Gud, hans hellige Mænd, og dette hans Folk, som jeg uværdig er sat over, at jeg vil holde de kristne Love, som den hellige Kong Olaf begyndte, og hans rette Efterkommere have samtykket, at skulle giælde mellem Kongen og dem, som Landet bygge; og jeg vil med fælles Samtykke og gode Mænds Raad forbedre Lovene, efter den Forstand, som Gud giver mig. Men Kongen er ikke aleene pligtig at holde denne Eed imod dem, som da ere paa Tinget hos ham, men ogsaa imod alle hans Undersaatter, fødte

servare et emendare, hoc data publice fide populo promittat eo tempore, qvo Rex constituitur, dicendo: Deo, ejus sanctis et populo, cui ego immeritus, sum præfectus, promitto, me omnes istas christianas leges servaturum, qvas Sanctus Olaus tulit et ejus justi successores reges conprobaverunt communibus incolarum hujus regni suffragiis et optimatum consilio: easdem leges summa prudentia, qvam mihi deus dederit, emendavero. Rex vero hoc juramentum servare debet non solum iis, qvi tunc adsunt, sed uni cuiqve suo-

---

2) fullri ástsemi. *pleno amore.* 71.

3) þan tíma er hann verdr kóronadr, sveria mönnum rettindi med þeim eidstaf sem Konongs vigslu heyrer. *Eo tempore, qvo in Regem coronatur, juret conceptis verbis, qvæ ad Coronationem Regiam pertinent, se justitiam populo distributurum.* 72. *Seqventia hujus Capitis idem Codex hic omittit, totum vero infra inserit.*

4) Jáyrdi oc. *assensuqve, add.* 71.

skylldo ero alna oc úborna. Enn þann tíma sem hann verdr koronadr, þá scal hann sveria maunnom laug oc rettyndi med þeim eidstaf, sem Konongs vígslo fylgir.

IX. Capituli.

Um eid Hertoga eda Jarls.

Enn Hertogi, eda Jarl, ef þeir ero til, scolo þenna eid sveria á því þíngi, sem Konongi er Konongs nafn gefit: þess legg eg haund á helga [1]) bók, oc því skyt eg til Gúds, at eg scal vera hollr oc trúr mínom herra N. Noregs Konongi bædi openberliga oc [2]) löyniliga; oc [3]) þat len sem hann veiter

fødte og ufødte. Men den Tid, som han bliver kronet, skal han sværge, at overholde Lov og Ret, efter den Eeds Form, som følger ved Kongens Indvielse.

XI. Captiel.

Om Hertugers og Grevers Eed.

Men Hertug eller Greve, dersom de ere til, skulle sværge saa lydende Eed, paa det Ting, hvor Kongen bliver givet Kongenavn: Derfor lægger jeg Haand paa den hellige Bog, og det skyder jeg til Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og troe, baade aabenbarligen og lønligen; og det Lehn, som han giver

suo subdito tam nato qvam nascituro. Cum autem Rex coronatus fuerit, subditis solenni ista formula, qvæ ritu inaugurationis præscribitur, juret, se velle jus et æqvum administrare.

Caput IX.

De jure jurando Ducis vel Comitis.

Dux autem vel comes si existant, hæc promittant et jurent dicendo: Propterea sacro libro manum impono et Deum testor, qvod domino meo N. Regi Norvegiæ tam clam, qvam palam sincerus et fidus ero, atqve

1) dóma. *sacris reliqviis.* 302. 307. 309. 58. 60. 61. 62. 69. 71. 72. *Tunsb. Reg.*

2) nöymlega. *male.* 60.

3) þann luta lands sem Konongr fær mer; þat scal eg hanum tryglega hallda eptir því skilorde sem hann fær mer í alla stadi, oc veita scal eg honom alla þá lydni er gódr Jarl. *Illam partem Regni, qvam*

veiter mer, scal eg trygglíga hallda med þeirri lydni oc eptirlæti sem Magnus Konongr sonr Hákonar Konongs skipadi millom Konongs oc Hertoga eda Jarls. Veita scal eg honom alla þá lydni, sem godom Hertoga eda [4]) Jarli ber at veita Kongi. Styrkia scal eg hann oc hans ríki med heilom rádom oc aullom styrk mínom. Hallda scal eg eida þá alla, sem Konongr [5]) hefir iátat mer oc aullo landzfólkino eptir því viti oc skynsemd sem Gúd ler mer. Gúd se [6]) mer *) hollr ef eg satt segi, gramr [7]) ef eg lygr.

X. Ca-

giver mig, skal jeg troeligen holde med den Lydighed og Følgsomhed, som Kong Magnus, Kong Hakons Søn skikkede mellem Kongen og Hertugen. Vise skal jeg ham al den Lydighed, som en god Hertug eller Jarl er pligtig at yde Kongen. Styrke skal jeg ham og hans Rige med gode Raad og efter al min Styrke. Holde skal jeg over alle de Eeder, som Kongen haver jættet mig og hele Landets Folk, efter det Viid og Forstand, som Gud forlener mig. Gud være mig saa sandt naadig som jeg taler Sandhed, vred om jeg lyver.

X. Ca-

qve feudum, qvod mihi dederit, ea obedientia et clientela, qvam Rex Magnus Haqvini Regis filius, ducem inter et Regem statuit, fideliter administrabo. Omnem istam obedientiam et officium illi præstabo, qvod Dux (comes) fidelis Regi debet. Utilibus consiliis et omnibus meis viribus ipsum et illius Regnum corroborabo. Jus jurandum, qvod mihi et universis regni incolis Rex fecit, conservabo ea prudentia, qvam mihi Deus dederit. Faveat mihi Deus ut verum dico, irascetur si mentiar.

Ca-

Rex mihi tradiderit, fide administrabo isto omnino pacto, qvod mihi præscripserit. Omneqve obseqvium, qvod fidum decet Comitem illi præbebo. 72.

[4]) godom. *bonum. add.* 305. 307. 58. 62. 69. 71. *Hard. et Tunsb. Reg.*

[5]) látit sveria eda sver. *Jurejurando confirmari fecit, ipseve confirmavit.* 307. 71. 72.

[6]) honom. *illi.* 69. 72.

*) eptir því. *eo tenus.* 3261.

[7]) Ef. *si, ubiqve legunt.* 302. 305. 56. 62. 69. 72. *Tunsb. Reg.*

X. Capituli.

Um eid Baruna.*)

Nú scolo [1]) Barunar [2]) þenna eid sveria: þess legg eg haund á [3]) helga bók, oc því skyt eg til Gúds **) at eg scal vera hollr oc trúr mínom herra N. Noregs Konongi bædi löyniliga oc opinberliga; styrkia scal eg hann oc hans ríki, bædi med [4]) hollum rádom oc aullom styrk mínom: hallda scal eg oc eida þá, [5]) er Konongr hefir [6]) iátat aullo landzfólkino eptir því viti [7]) sem Gúd ler mer. Sva se mer ***) Gúd hollr sem eg satt segi, gramr [8]) ef eg lygr.

XI. Ca-

X. Capitel.

Om Baroners Eed.

Slig en Eed skulle Baroner sværge: Derfor lægger jeg Haand paa den hellige Bog, og skyder det til Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og troe, baade lønlig og aabenbarlig. Styrke skal jeg ham og hans Rige med Raad og al min Styrke. Holde vil jeg over alle de Eeder, som Kongen haver jættet hele Landsfolket, efter den Forstand, som Gud forlehner mig. Gud være mig saa sandt naadig som jeg taler Sandhed, vred om jeg lyver.

XI. Ca-

Caput X.

De jure jurando Baronum.

Barones tale jus jurandum præstent. Propterea manum sacro libro impono, et Deum testor, qvod Domino meo N. Regi Norvegiæ tam clam, qvam palam sincerus et fidus ero. Utilibus consiliis, et cunctis meis viribus ipsi ac suo regno robur addam. Jus jurandum illud, qvod mihi et omnibus regni incolis Rex fecit, conservabo ea prudentia, qvam Deus mihi dederit. Faveat mihi Deus, ut verum dico, irascetur, si mentiar.

Ca-

---

*) oc Hirdstióra. *præfectorum prætorii. add.* 3261.

[1]) [2]) lendir menn. *feudatarii.* 56. 58. 68. oc hirdstiórar. *et prætorio præfecti. add.* 307. 309. 62. 68. 71. 72. 3260. 3261. oc Riddarar. *et eqvites. add.* 302 305.

[3]) helga dóma. *sacris reliqviis.* 302. 305. 309. 56. 58. 60. 61. 62. 69. 72. *Hard. et Tunsb. Reg.*

**) oc hins helga Olafs Konongs. *et sancti Regis Olavi. add.* 58.

[4]) heilum. *sanis.* 62.

[5]) alla. *ex omni parte. add.* 62.

[6]) svorit. *juravit.* 302. 305. 307.

[7]) oc skynsemd. *et eo intellectu.* 62.

***) eptir því. *add.* 3261.

[8]) ef *si.* 302. 307. 309. 56. 58. 62. *Hard. et Tunsb. Reg. lectio melior.*

[1]) XI. Capituli.

Um laugmanz eid.

Nú scolo laugmenn þenna eid sveria þann tíma er Konongr *) vill. Þess legg eg haund á helga dóma oc því skyt eg til Gúds, at eg scal vera hollr oc trúr mínom herra N. Noregs Konongi. Þau laug scal eg segia þeim maunnom er mínn herra skipar í mína laugsaugo, sem hinn helgi Olafr Konongr hóf, oc adrir hans rettir eptirkomendr hafa nú samþykt millom Konongs oc þeirra er landit byggia. Enn hvervitna þar sem laugbók sker eigi skiluísliga or, þá scal eg sva hvers mans mál döma, sem eg vil andsvara fyrir Gudi [2]) á dómadegi at retligazt er eptir minni samvitzku, oc þó med þeirra

XI. Capitel.

Om Laugmandens Eed.

Laugmændene skulle, til hvilken Tid Kongen vil, aflægge følgende Eed: Derfor lægger jeg min Haand paa den hellige Bog, og det skyder jeg til Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro. Imod de Mænd, som min Herre henlægger under mit Laugdømme, vil jeg udøve de Love, som den hellige Kong Olaf satte, og andre hans rette Eftermænd have nu samtykket at skulle giælde imellem Kongen og Landets Indvaanere. Men overalt, hvor Loven ikke tydelig afgiør Sagen, der skal jeg saaledes dømme i hver Mands Sag, som jeg paa Dommedag vil være ansvarlig for Gud, og jeg veed rettest at være efter min Samvittighed,

Caput XI.

De jurejurando Judicis provincialis.

Judices provinciales tale jusjurandum præstent. Propterea manum sacris reliqviis impono, et Deum testor, qvod Domino meo N. Regi Norvegiæ sincerus et fidus ero. Omne istud jus, populo, qvem Dominus meus voluerit meae subesse jurisdictione, reddam, qvod Rex Sanctus Olaus primus tulit, et legitimi ejus successores, populusqve sciverunt. Semper, ubi Codex legum non definite decernit, de causa cuiusvis hominis tam divitis qvam pauperi, tam juvenis, qvam senis, rei qvam (actoris) cognati, pruden-

---

[1]) *Hoc caput nescit.* 72.

*) er giörr. *factus est.* 3260.

[2]) at dómi. *ad supremum judicium.* 71.

þeirra vitrazto manna rádi [3]) er hiá mer ero, sva um ríkann sem um fátækann; um ungann sem um gamlann; um sakadann sem um sifiadann. Sva se mer Gúd hollr sem eg satt segir, gramr [4]) ef eg lyg.

XII. Capituli.

*) Um Bónda eid.

Enn at bændor oc alþydann viti sik því skyldugri til [1]) hollasto oc þegnskylldo oc lydni vid [2]) Konong, þá scolu þeir þenna eid sveria Konongi sva margir menn or fylki hvero, sem Konongr vill: þess legg eg haund á helga dóma oc því skyt eg til Gúds, at

hed, og dog med de forstandigste Mænds Raad, som hos mig ere, saavel i den Riges som den Fattiges, i den Unges som den Gamles, i den Anklagedes som Anklagerens Sag. Saa sandt være Gud mig naadig som jeg taler Sandhed, vred om jeg lyver.

XII. Capitel.

Om Bønders Eed.

For at Bønderne og Almuen skal vide sig des pligtigere til Huldskab og undersaatlig Pligt og Lydighed mod Kongen, da skulle saamange Mænd af hvert Fylke, som Kongen vil, sværge ham denne Eed: Derfor lægger jeg Haand paa Helligdomme, og det skyder jeg til Gud, at

dentissimorum virorum mihi adstantium consilio usus, ex animi mei sententia judicium feram, cujus supremi judicii die Deo rationem reddere possim. Faveat mihi Deus, ut verum dico, irascetur, si mentiar.

Caput XII.

De jurejurando colonorum.

Qvo magis colonis et plebi pateat, sui esse officii Regi fidem, famulitium et obedientiam præstare, hac formula jusjurandum Regi dent tot ex singulis tribubus, qvot evocasse Regi placuerit. Ideo (unusqvisqve dicat) manum impono sacris reliqviis, et Deum testor, qvod Domino

---

3) oc samþyckt. *et consensu.* 307. 62.
4) ef. *si.* 302. 307. 309. 56. 62. *Tunsb. R. lectio melior.*

*) um almugans eid. *de jure jurando plebis.* 3261. 1) þiónosto. *ministerium.* 56. 58.
2) Konongdominn. *Regio imperio.* 309.

at eg scal vera hollr oc trúr mínom herra N. Noregs Konongi bædi löyniliga oc openberliga med aullom mínom mátt oc megni sva sem gódr þegn scal gódom Konongi: veita scal eg honom alla þá laugliga lydskyldo med þeim aullom laugom oc lunnendom sem hínn helgi Olafr Konongr skipadi millom Konongs [3]) oc landsfólksins oc hans rettir eptirkomendor hafa nú [4]) samþykt millom Konongs oc þeirra er landit byggia medr hvarratveggia samþykt. Sva se mer Gúd hollr sem eg satt segi, gramr [5]) ef eg lygr. [6]) Sver eg eigi at eins þenna eid fyrir mik, nema,

at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og troe, baade lønlig og aabenbarlig, og staae ham bi af al min Magt og Kræfter, som det sømmer sig en god Undersaat: vise skal jeg ham al lovlig Tieneste efter alle de Love og Privilegier, som den hellige Kong Olaf skikkede mellem Kongen og Landets Indbyggere, og som hans rette Eftermænd have nu samtykket mellem Kongen og dem som Landet bygge, efter fælles Samtykke. Gud være mig saa sandt naadig som jeg taler Sandhed, vred om jeg lyver. Denne Eed sværger jeg ikke alleene for mig selv, men ogsaa

mino meo N. Regi Norvegiæ omnibus opibus meis qve viribus tam clam qvam palam omnem præbebo fidem et obedientiam, qvam bonum subditum Regi suo præstare decet. Omne justum officium, omne jus, et omnia privilegia, qvæ Stus Rex Olaus, Regi et populo observanda tulit, qvæqve ejus successores legitimi normam esse voluerunt communi consensu firmatam inter se et populum illi reddam. Faveat mihi Deus, ut verum dico, irascetur si mentiar. Per meam animam non solum juro, sed etiam per ani-

---

[3]) *Incipit iterum.* 57.

[4]) stadfest. *confirmatam.* 307. 309. 57. 58. 71.

[5]) ef. *si.* 302. 309. 56. 58. 62 71.

[6]) ábyrgi eg mer þennan eid oc aullom þeim er í Noregs Konongs þegnskylldo eru alnum oc úbornum (allum oc ödrum 309) oc hans eids (eigo 62) vilia nióta, ero eigi at eins þeir etc. *Periculum hujus jurisjurandi non solum mihi sed universis Regis Norvegiæ subditis tam præsentibus qvam futuris, qvi jurisjurandi ab eo facti participes esse velint, præstandum est.* 302. 305. 309. 56. 57. 58. 61. 62. 68. 3260. 3261. *Hard. Reg.*

nema fyrir allra þeirra sálir er í Noregs Konongs [7]) ríki ero oc þegnskyldu, oc hans eids oc verndar vilia nióta alna oc ùborinna. Ero oc eigi at eins þeir skyldugir til [8]) at halda þenna eid er sveria, helldr oc allir þeir, er í hans [9]) þegnskyldo ero alnir oc [10]) úbornir þeir, sem hans [11]) verndar vilia nióta; [12]) þvíat Noregs Konongr er þeim iamnskyldr til rettra mála at fylgia er heima sitia, sem hinom, er þá ero á þíngi hiá honom. Sva ero oc honom skyldugir til alls tryggleika allir þeir sem ero í landeno, þóat eigi sveri allir honom trúnadar eida. Þat vito oc allir menn, at þat barn, er

saa for alle deres Siæle, som ere Undersaatter i Norges Konges Rige, fødte og ufødte, og som ville nyde godt af hans Eed og Beskyttelse. Ikke blot de, som sværge denne Eed, ere pligtige at holde den, men ogsaa alle, fødte og ufødte, som høre under Norges Konge og ville nyde hans Beskyttelse. Thi Norges Konge er ligesaa forbunden at hielpe dem til sin Ret, som sidde hiemme, som dem, som vare paa Tinge hos ham, og alle de som ere i Landet have de samme Pligter imod ham, som de der aflagde ham sin Troeskabs Eed. Det vide ogsaa alle, at Kongen er ligesaa pligtig at giore det Barn

animas omnium, qvi in regno et famulitio Regis Norvegiæ sunt et erint, qvique voluerint juris jurandi Regii, tutelæqve regiæ participes fieri. Hoc jusjurandum non solum ii servare debent, qvi jurant, sed etiam omnes, qvi in Regno Regis degunt, præsentes et futuri, et regiæ tutelæ participes esse volunt. Ut vero Rex Norvegiæ iis, qvi domi se continent, justitiam et tutelam debet æqve ac his, qvi illi adsunt in comitiis. Sic etiam universi regni incolæ summa fide Regi obligati sunt, qvamvis singuli fidem jurejurando Regi non præstiterint. Etenim omnes sciunt, Regem infanti, qvi

L

---

7) velldi. *imperio.* 56.

8) ábyrgiaz. *periculum præstare.* 305. 307. 71. 72. *Tunsb. Reg.*

9) Konongsríki ero oc. *Imperio regio et. add.* 307.

10) úalnir. *idem. Tunsb. Reg.*

11) hans eids. *Ejus juramenti.* 302. 307. 309. 62. 3260.

12) *seqventia omitt.* 72. *et pro iis inserti rubra de promissis a Rege datis et Juramento Judicis provincialis.*

er fött verdr á [13]) sídazta vetri Konongs [14]) æfar, at Konongr er iamnskyldr því rett at gera, sem þeim manni er Konongr suór eid á fyrsto þíngi. Sva ero honom oc allir skylldugir til allrar lauglígrar [15]) þegnskylldo [16]) þeir sem laga vilia nióta oc þeirra vilia verdir vera. Enn Konongr oc Biskopar oc lærdir menn oc [17]) lendir oc stallarar oc aull *) alþyda scolo sídan fylgia hinom helga krossi oc helgom dómom aptr til kirkio. Enn sídan scal Konongr gánga til altaris oc taka þar blezan oc gánga sídan til herbyrgis oc fylgi honom allir hinir bezto menn. [18])

Barn Ret, som fødes i den sidste Vinter af Kongens Levetid, som den Mand, som sværgede ham Eed paa det første Ting. Saaledes er ogsaa enhver, som vil nyde Loven og være den værdig, pligtig at yde Kongen al lovlig Undersaatlig Tieneste. Men Kongen og Biskopperne, de Lærde og Lehnsmændene og hele Almuen skulle siden følge det hellige Kors og Helligdommene igien til Kirken. Men siden skal Kongen gaae til Alteret og modtage der Velsignelsen, og gaae siden tilbage til sit Herberg, og alle de bedste Mænd skulle følge ham.

qvi ultimo ejus ætatis anno nascitur, parem justitiam debere, ac illi personæ, qvæ in comitiis primis jusjurandum ipsi dederat. Eadem ratione omnes Regi plenam debent fidem et obseqvium in omnibus rebus juri consentaneis, qvi jure frui, et Regio tutamine digni esse voluerint. Rex autem et Episcopi, ecclessiastici ordinis viri, beneficiarii et plebs cum sancta cruce et Sanctorum reliqviis ad templum redeant. Hic Rex altare adiens benedictionem accipiat. Qvo facto in palatium optimatibus stipatus revertatur.

---

13) sídasta Konongs æfe. *novissimo Regis vitæ tempore.* 69. sidarsta áre. *ultimo anno.* 302. 57. 68.

14) æfenar. *male.* 305.

15) luta. *idem.* 62.

16) þóat eigi sværo honom allir eid, þeir sem laga vilia nióta oc þeirra verdir vera. *Etiamsi omnes, qvi jure frui eoqve digni esse cupiant, jusjurandum non præstiterint.* 302. 305. 56.

17) Barunar. *Barones.* 302. 307. 309. 61. 62. 69. *Hard. Reg.*

*) hird. *add.* 309. *prætoriani.*

18) *Hic Jus Ecclesiasticum inserit.* 68. *inscriptum.* þat er því næst at menn scolo kristnir vera oc níta helgom dóme. Alla scal barn hvert er borit verdr oc manz höfut er á. *Hoc proximum est, qvod Christiani esse debeumus sacris operam navaturi. Ali debet infans qvisqve natus, cui caput humanum est.*

LANDVARNAR BÓLKR.

[1]) I. Capituli.
Um leidángrs gerd.

II. Capituli.
Um skipgerd oc smídarkaup.

III. Capituli.
Um Örvarscurd oc gisling.

IV. Capituli.
Um vita vaurd.

V. Capituli.
Um hersaugu.

VI. Capituli.
Ef madr skytz undan leidángri.

VII. Capituli.
Hvar leidángr scal gera.

VIII. Capituli.
Um Styrimenn oc háseta.

IX. Ca-

I. Capitel.
Om at giøre Leding.

II. Capitel.
Om Skibes Bygning og Arbeidsløn.

III. Capitel.
Om at affende en Piil og om Gidsel.

IV. Capitel.
Om Brand-Vagt.

V. Capitel.
Om Hærsagn.

VI. Capitel.
Om nogen undslaaer sig for Leding.

VII. Capitel.
Hvor Leding skal giøres.

VIII. Capitel.
Om Styremænd og Baadsmænd.

IX. Ca-

Caput I.
De Defentione Regni navali expeditione instituenda.

Caput II.
De navium fabricatione et mercede naupegorum.

Caput III.
De sagitta belli nuntia et obsidibus.

Caput IV.
De excubiis ad pyras.

Caput V.
De nuntio belli.

Caput VI.
De eo, qvi militiam subterfugit.

Caput VII.
Ubi navalis expeditio præstanda sit.

Caput VIII.
De gubernatore et classiariis.

Ca-

[1]) Her hefr annan lut Gulaþingsbókar (þridi lutr Borgarþingsbókar. 3261.) oc heitir þessi Landvarnarbólkr. *Hic incipit secunda pars Codicis Gulensis (tertia pars Codicis Borgensis) qvæ Titulus de Jure militari appellatur.* 326 ȯ

IX. Capituli.
Um skips skipan oc farkaup.

X. Capituli.
Um vapnabúnat.

XI. Capituli.
Um vapnabúnat.

XII. Capituli.
Um vapnaþing, nær hallda scal.

XIII. Capituli.
Ef styrimadr laupz af skipi eda háseti, oc um vista þrot.

XIV. Capituli.
Um scips upsát oc gæzlo segls.

XV. Capituli.
Um reidskióta bod.

XVI. Capituli.
Um ránsmenn oc örvarscurd.

XVII. Ca-

IX. Capitel.
Om Skibes Besætning og Hyre.

X. Capitel.
Om Udrustning med Vaaben.

XI. Captiel.
Om Udrustning med Vaaben.

XII. Capitel.
Om Vaaben-Ting, naar det skal holdes.

XIII. Capitel.
Om Styremand eller en af Skibsfolkene undløbe fra Skibet, og om Mangel paa Levnetsmidler.

XIV. Capitel.
Om Skibs Opsætning og Seils Forvaring.

XV. Capitel.
Om Skytsfærd.

XVI. Capitel.
Om Røvere og Piils Affendelse.

XVII. Ca-

Caput IX.
De classe armanda et stipendiis nauticis.

Caput X.
De armis.

Caput XI.
De apparatu armorum.

Caput XII.
De lustratione armorum, qvando sit habenda.

Caput XIII.
De gubernatore Classiariove desertore, et de angusto commeatu.

Caput XIV.
De subductione navis et de custodia veli ac reliqvorum armamentorum.

Caput XV.
De nuntio vecturæ Regi præstandæ.

Caput XVI.
De prædonibus et sagitta nuntia.

Ca-

XVII. Capituli.

Ef madr á kaup vid ránsmenn.

XVIII. Capituli.

Um landráda söc oc lángskipa gerd í heradi.

XVII. Capitel.

Om nogen kiøber med Ransmænd.

XVIII. Capitel.

Om Landsforræderie og Krigsskibes Bygning i Herredet.

Caput XVII.

Siqvis cum prædonibus commercium exercet.

Caput XVIII.

De proditione, et nave longa intra tribun armata.

HER HEFR UPP LANDVARNAR-BÓLKR.

I. Capituli.

Um leidángrs gerd.

Þat er upphaf at Landvarnarbólki varom, at Jesus Christr hinn krossfesti sannr Gúds sonr oc möyar Mario, Konongr allra Kononga, af hveriom er allt valld oc stiórn, [2]) veri hann [3]) vernd oc vardveizla allra vor [4]) Noregs manna eilífliga.

I

Her begynder Landeværns-Balken.

I. Capitel.

Om at giøre Leding.

Det er Begyndelsen til vor Landeværns-Balk, at Jesus Christus den korsfæstede, sand Guds og Jomfrue Marias Søn, alle Kongers Konge, (af ham er al Vælde og Magt,) være alle vores, Norges Mænds Værn og Forsvar til evig Tid.

J

HIC INCIPIT LIBER DE DEFENSIONE REGNI.

Caput 1.

De navali expeditione instituenda.

Hoc est exordium Juris nostri militaris, qvod Jesus Christus, crucifixus, verus Dei et virginis Mariæ filius, omnium Rex, de qvo omne imperium et regimen, sit omnium nostrum Norvegorum æternum tutamen et præsidium.

In

---

[2]) oc Virding. *et honor. add.* 3261.
[3]) vörn. = *protectio.* 71.
[4]) Nordmanna. *Nordmannorum.* 3260.

I þess hins sama Jesu Christs nafni scal var [5]) laugligr Noregs Konongr [6]) hans þiónn ráda bodi oc banni [7]) oc útfaurom varom, oc ráde at laugom, enn eigi at úlaugom, Gúdi til lofs oc [8]) dyrdar, ser til gagns oc oss til þarfenda. Eigi scolom ver honom leidángrs [9]) ne útboda synia ef hann bydr út med þvílíko skilordi sem her fylgir. Konongr á eigi framar útboda at krefia [10]) í fridi, enn hálfs almennings, nema sú einhver [11]) þaurf falli til med honom, at menn vilia [12]) framarr gert hafa fyrir ástsemdar sakir vid hann med godra manna [13]) samþyckt, ef þeir kenna af honom miscon oc gódvilia.

Enga

I den samme Jesu Christi Navn, skal vor lovlige Norges Konge, hans Tiener, raade for Bud og Forbud og Leding, efter Loven men ikke imod Loven, Gud til Priis og Ære, sig selv til Gavn, men os til Tarv. Ikke skulle vi nægte ham Leding eller Udbud, dersom han gior det paa slige Vilkaar som her følge. Kongen maa ikke udbyde i Fred mere end den halve Almue; med mindre noget maatte hænde ham, som giorde ham det saaledes nødvendigt, at man snarere vil have det giort af Kiærlighed til ham, med gode Mænds Samtykke, dersom de erfare af ham Miskund og god Villie.

Ingen

In ejusdem Jesu Christi nomine legitimus noster Norvegiæ Rex ejus servus jus habeat jubendi et prohibendi, militemqve conscribendi, ita ut omnia, justitia, minime vero injustitia, dirigat in dei laudem et gloriam, suumqve commodum et nostrum emolumentum. Minime illi militiam aut delectum abnegemus, si ratione, qvæ hic seqvitur, poscat. Rex tempore pacis ultra dimidium populi numerum non evocet, nisi casus id exegerit, populusve amore Regis ductus ob ejus erga se benignitatem favoremqve majorem delectum sponte sua concederit consensu optimatum.

Nulla

---

5) laugligr. *omitt.* 56. 57. 3261.
6) hans þiónn. *omitt.* 302. 305. 61. 77. *H. R.*
7) oc útförcm varom. *omitt.* 3261.
8) sæmdar. *honor.* 72.
9) ne útboda. *omitt. H. Reg.*
10) frido lande. *regno pacificato.* 307. 71.
11) naudsyn. *necessitas.* 302. 305. 307. 309. 56. 57. 58. 61. 62. 72. 3260.
12) betr. *melius, plus.* 302.
13) ráde. *consilio.* 58.

Enga almenniliga tolla scal Konongr á oss leggia eda hans umbodsmenn, eigi giafir ne veizlor, ne hesta fódr, ne vidarhögstir, þar sem leidángr [14]) geriz, nema reidskióta oc þá adra [15]) lydskylldo sem laugbók vattar.

Nú fyrnaz scip eda naust í heradi eda [16]) förlaz reidir, sva at umbóta þarf eda [17]) af nyu tilfá, þá scal Konongr út láta bióda í þeim luta lands sva mikit, sem honom þyckir tilbera oc [18]) árángre höfir eptir beztra manna rádi. Scal vid því fe taka laugmadr oc [19]) einn hver Konongs handgenginn madr oc einn scilríkr bóndi [20]) í þeim luta lands til vardveizlu, oc til

Ingen almindelig Skat maa Kongen eller hans Ombudsmænd paalægge os hvor Leding gjøres og ingen Gaver eller Giæstebude, Hestefoering eller Vedhugst, undtagen Skyts og de andre undersaatlige Pligter, som Lovbogen viser.

Nu forældes Skibe eller Skibshuus i Herredet, eller Redskabet saaledes forslides, at det behøver Forbedring eller at anskaffes nyt, da skal Kongen lade fordre i den Deel af Landet saameget som ham tykkes nødvendigt og tilstrækkeligt til Arbeidet efter de bedste Mænds Raad. Det Gods skal Laugmanden og en af Kongens haandgangne Mænd, og en skiællig Bonde i den Deel af Landet modtage til Forvaring, og

Nulla publica tributa Rex, aut ejus procuratores nobis imponant in iis tribubus, qvæ naualem expeditionem parant, neqve dona, nec commeatum, nec eqvorum pastionem, nec lignationes, nec aliqvid præter eqvos veredos, et operas, qvas Codex juris statuit, cogant.

Si in pago qvodam navis, vel navalia vetustate labefiant aut armamenta dispereant, ut refectionis aut de integro præstationis indigeant, Rex optimatum consilio tantum tributum ei pago injungat, qvantum sufficere, et opus exigere censeatur. Judex provincialis, vir aliqvis Regis ministerio addictus et colonus fide dignus, pagi incola, hoc tributum curandum accipiant. Tributum

M *au-*

14) gengr. 3260.

15) lidskylldo, *debitum ferendi auxilii*, 3261.

16) fyrnizt, *veterascit*. 307. 71.

17) æmni, *materies*. 62.

18) ígange. *invasio*. 309. áraganom. *lectio vitiosa*. *Tunsb. R.* árangre höfir, *omitt.* 3261.

19) Einn, *unus*, *aliqvis*. 3261.

20) í þeim luta landz. *omitt.* 305.

til einkis annars scal þat snúazt enn þess sem ádr vattar, [21]) eptir Konongs [22]) vitorde. Scolo Konongs [23]) umbodsmenn þeir sem þar hafa [24]) sysslo, sem einnhvers þarf vidr, láta gera eptir því kaupi, sem þeir semia vid þá, er vardveizlu hafa á bónda fe. [25])

II. Capituli.

Um scipgerd oc smídarkaup.

Nú sökir scip fyrnsca þá scal annat gera eptir Konongs rádi af bónda fe, oc þar reisa láta sem þeir vilia, sva at hvartke spilli akri ne eng; enn

og til intet andet skal det anvendes, end det som forhen er omtalt, med Kongens Vidende. Kongens Ombudsmænd i hvis Embedskreds noget i saa Henseende behøves, skulle lade det giøre for den Betaling, som de foreenes om med dem, som have Bøndernes Penge i Forvaring.

II. Capitel.

Om Skibes Bygning og Arbeidsløn.

Nu forældes et Skib, da skal et andet bygges paa Bøndernes Bekostning, og der reises hvor de ville, saaledes at det hverken skader Ager eller Eng; men

tem hoc ad nullum alium usum, qvam supradictum, secundum Regis voluntem convertere fas sit. Procuratores autem Regii, qvi pagis præsunt, ubi rem navalem reficere oportet, opus fieri curent pretio, de qvo inter eos et qvæstores pagi convenerit.

Caput II.

De fabricatione navium et naupegorum manupretio.

Si Navem vetustas obrepserit alia consilio Regis, ære pagi ædificanda in loco a colonis designato construatur, ubi nec agro nec prato no-

21) med Konongs útbode. *edicto Regis.* 57.
22) sk lorde. 71. ráde. 3261.
23) syslomenn. *procuratores.* 3260.
24) starf. *negotium.* 302. 57. len. *feudum.* 58. len í Borgarþíngslaugom. *feudum in Nomo Borgensi.*
25) Enn af bónda fe í Guláþíngslaugom (Borgarþíngslaugom. *Tunsb. Reg.* 309. 3261. Frostaþíngslaugom. 71. 72. Eidsiviaþíngslaugom. 68) fyrir starf sitt, scal laugmadr hafa tío merkor (silfrs. 307. af bóndafe. 3261. enn fim merkor hvarr hinna á hverium tólfmánadom. Scolo þeir skylldir at gera reikning fyrir þessu fe) á hvero Laugþingi (Borgarþíngi. 3261. Gulaþíngi. 3260.) hvat þeir hafa inntekit,

enn ef spillir, böti sem [1]) sex skynsamir menn meta af bónda fe. Konongs iaurd er skylld til at reisa scip á [2]) ef hon er til, sva er oc Konongs [3]) maurk scylld til landvarnarscips at fá oc allra annara þeirra sem markir eigo at iamnade, því at engi scal eins mands maurk öyda.

Nú scal smidi tilkrefia alla þá er innan fylkis edr fiórdungs ero, vídari ef þarf. Stafnasmidr hver er sekr maurk [4]) silfrs vid Konong [5]) ef fyrirnemz til

men giøres derpaa Skade, da skal derfor bødes med Bøndernes Penge efter skiønsomme Mænds Vurdering. Dersom Kongens Jord er til, da skal Skibet reises derpaa. Kongens Skov bør i ret Ligning med alle andres, som eie Skove, anvendes til at reise derpaa Landeværns-Skib, thi en enkelt Mands Skov bør ikke eene at ødes.

Nu skulle alle de Tømmermænd, som ere inden Fylket eller Lands-Fierdingen, og flere, om behøves. Enhver Stavnebygger, som undrager sig fra at komme til Arbeidet, har

noceat; alias possessor fundi satisfactionem secundum æstimationem sex virorum prudentium ex ærario pagi capiat. Fundus Regius, si in pago existat, navali fabricationi subjectus est. Sylva regia, æqve ac qvævis alia fabricæ navis bellicæ pro rata inserviat, nec enim unius sylvam destruere fas sit.

Naupegi omnes intra tribum aut qvadrantem, et si opus fuerit extra eundem, ad navem struendam conscribantur. Qvilibet architectus proræ

eda hvat aptrstendr, sva hvat þeir hafa útgreidt, edr nidrlagt. *add.* 302. 305. 307. 309. 3260. 3261. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 68. 71. 72. *Hard. et Tunsb. R. Hic hiatus inciditia. Cod.* 58. *Verum ex ærario colonorum in Nomo Gulensi (Nomo Borgensi, — Frostensi, — Eidsivensi) pro labore judex provincialis capiat decem marcas (argenti) unicuiqve autem cæterorum, marcæ qvinqve, singulis duodecem mensibus numerandæ sunto. Hujus illi pecuniæ rationem reddant in comitiis, (Borgensibus, Gulensibus) explicentqve qvantum receperint, qvantum supersit, expensumve, et qvæ sit summa pecuniæ residuæ ærario illatæ.*

[1]) sex. *omitt.* 3260. 62.

[2]) ef hun er innan fylkis. *si intra tribum sit.* 61. 69. 72.

[3]) skógr. 3261.

[4]) silfrs vid Konong. *omitt.* 3260.

[5]) ef hann kemr eigi til. *si opus non adeat.* 3261. ef hann vill eigi tifara. *si opus subire noluerit.* 304. 307. 309. 56. 62. 71.

til at fara; enn [6]) filungr hver hálfre maurk.

Nú hafa þeir sett kiöl á backastocka oc til smída tekit, þá ef einnhver þeirra löypr frá þeirri smíd, stafnasmidr er sekr átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong, enn filungr hver fim maurkom silfrs vid Konong, af því at þá fella þeir nidr landvarnir fyrir Konongi.

Nú [7]) scolo smídir fe taka; stafnasmídr tvo aura silfrs á syknum dögom sunnudaga millom; enn filungr [8]) auri, þar med mat oc máldryckio, hálfs bolla scot [9]) á degi.

Nú

har forbrudt een Mark Sølv til Kongen; men enhver Planke-Tømmermand en halv Mark.

Nu have de sat Kiølen paa Bankestokkene og begyndt Arbeidet; dersom nogen da løber fra det Arbeide, da har han forbrudt 8 Øretuge og 13 Mark Sølv til Kongen, hvis han er Stavnebygger, men en Planke-Tømmermand har forbrudt 5 Mark Sølv til Kongen, da de saaledes fælde Landeværn for ham.

Nu skulle Tømmermændene have Arbeidsløn; en Stavnebygger skal have 2 Øre hver Søgnedag imellem Søndagene, men en Planke-Tømmermand een Øre, og dertil Mad og Drikke til hver Spisetiid, til en halv Bolle om Dagen.

Nu

et puppis, qvi venire neglexerit unius marcæ argenti mulctam Regi solvat, naupegus vero contumaciæ reus dimidia argenti marca mulctetur.

Carina fundata et naupegia incepta proræ faber si aufugerit, octo ortogos et tredecem argenti marcas, naupegus vero qvinqve marcas argenti Regi solvant, qvoniam sic fallunt defentionem regni Regi debitam.

Naupegis manupretium dare oportet. Architectus proræ et puppis duas, faber unam oram singulis diebus profestis, dominicas inter, accipiant præ tercibum et potum prandio necessarium, cujus dimidium poculum qvotidie singulis debetur.

Na-

---

[6]) filugr. 223.

[7]) scal smidum fe launa. *Verum naupegis merces danda est.* 305. 3261. 56. 57. 61. 62. 68. 69. 71. 72. *Tunsb. Reg.*

[8]) hver öyri silfrs. *qvisqve oram argenti.* 307. 57. 71.

[9]) um dag. *Interdiu.* 302. 61. 72. *Hard. Reg.*

Nú at görfo scipi, þá scal þat scip bræda oc í naust setia, ef til er; enn ef naust er eigi til, þá scal naust gera [10]) oc föng tilfá oc or hvers manz maurko er vill, sva sem ádr er scilt [11]) til scips. Sva smídi tilnefna oc sva leigu tiltaka.

Segl oc ackeri, bát oc reida allann tiöld, oc alt þat er tilþarf at hafa, þá scal tilsysla med Konongs rádi af bóndafe, sva at scip se í alla stadi vel fört.

III. Capituli.

Um [1]) örvarscurd oc gisling.

Nú ef sva þúngliga fellr fyrir synda manna sakir, at heidinn her eda

Nu da Skibet er færdigt, saa skal det brades og sættes i Skibshuus, om det er til, men er det ikke til, da skal et opbygges, og det fornødne dertil tages af hver Mands Skov, ligesom forhen er meldt om Skibe. Saaledes skulle ogsaa Tømmermænd udmeldes og deres Arbeidsløn bestemmes.

Seil, Anker, Baad og alt Redskab, Telte og alt hvad behøves, skal med Kongens Raad anskaffes paa Boendernes Bekostning, saaledes at Skibet kan i alle Maader være vel brugeligt.

III. Capitel.

Om at affende en Hærpiil og om Gidsel.

Men dersom saa tungt hænder for Menneskenes Synders Skyld, at en hedensk eller

Navis perfecta, pice obducenda est, et in naustibulo, si haberi possit collocanda. Si vero naustibulum desit, exstruendum est, qvem in finem materies per fundos pagi æqva ratione colligatur, ut supra de navium fabricatione dictum est. Eodem modo naupegi conscribantur, iisqve merces persolvatur.

Vela et anchoræ, scapha et armamenta, tentoria et reliqva necessaria Regis assensu ære pagi publico comparentur, ut navis bene instructa sit.

Caput III.

De sagitta belli nuntia et obsidibus.

Verum si gravis adeo casus ob peccata nostra nobis accidat, ut exer-

[10]) Sva scal smidi tilkrefia oc sva leigu taka oc aull faung tilfá. *Hoc modo naupegi sunt vocandi, merces iis solvenda et armamenta expedienda.* 61.

[11]) — til scips — taka. *omitt.* 3260.

[1]) herör hverso fara scal. *Sagittæ belli nuntiæ qvomodo mittenda sit.* 3260.

eda kristinn gengr á Noregs Konongs [2]) ríki í einomhveriom stad, oc þó at á scattlaund hans gángi, þá scolom ver eigi synia Konongi varom allann almenning at lidi oc scipom oc [3]) vapnom, ef hann ser med vitra manna rádi at sva mikils þarf vid. Enn ef minna þarf vid, þá taukom ver þat med þauckom sem [4]) affellr.

Enn ef sva [5]) hardliga fellr, at nockor her gengr á eda hefst innanlands, þá scolo þeir, er saunn hersaga kemr til, [6]) scera upp [7]) herörfar oc láta fara lands enda medal. Sú ör scal fara á landi þiódgautor oc í

eller christen Hær falder paa noget Sted ind i Norges Konges Rige, og endskiøndt den kun anfalder hans skatskyldige Lande, da maae vi ikke nægte vor Konge hele Almuen til Landehielp med Skibe og Vaaben, dersom han med forstandige Mænds Raad seer at saa meget behøves; men dersom mindre behøves, da tage vi med Taknemmelighed imod det, som afgaaer.

Men om saa haardt kunde hændes, at nogen Hær falder ind, eller reiser sig indenlands, saa skulle de som sand Krigstidende komme til, affende Hærpile og lade dem fare igiennem hele Landet. Denne Hærpiil skal paa Landet fare hen ad den al-

exercitus hostilis sive paganus sive christianus regnum Novegiæ vel ejus provincias alicubi invadat tunc Regi nostro generalem ex universo populo militum delectum cum navibus et armis minime abnegemus, si Regi et viris sapientibus, tanto opus esse videatur. Si minori opus sit, id qvod nobis remittitur, Regi acceptum feramus.

Si tristis iste casus regno accidat, ut exercitus hostilis regnum invadat, aut civile bellum excitet, illi ad qvos verus belli nuntius venit, sagittas bellicas ad internunciandum incolis belli motus faciant, emittantqve, qvæ totum regnum ad extremos utrinqve limites percurrant. Qvæ sagitta

---

[2]) veldi. *Imperium.* 302. 304. 305. 307. 309. 56. 57. 61. 62. 68. 69. 71. 3260.

[3]) oc vistum oc. *cibaria et. add.* 307. 62. 71.

[4]) afgengr. *Idem.* 69. 3261.

[5]) þungliga. *graviter.* 62.

[6]) Húss. *ad cujus domum. add. Hardenb. Reg.* 3261.

[7]) hersaugo aurruar. *Tela belli nuntia.* 305.

í minsta lagi med [8]) þriá menn fulltída, enn á sió med scipi scipado, hon scal fara med þiódleid bædi nætor oc daga. Treör scal [9]) útskeraz í bygdir af þiódleid alla vega oc í fiördo inn oc í öyar út oc bera med vattom, oc beri hver ödrom. Enn aullom þeim maunnom er ör kemr til húss, þá gerir hon stefno til scips vid sió, enn samnadar á landi. Enn ef þá sitr nockor kyrr um, þá er sá útlægr af því, at þá scal fara þegn oc præll, ef þess þarf; oc scal hver fá ser siálfr vistir oc sínom heimamönnom þeim sem eigi hafa siálfir föng á at fá ser. Enn ef nockor fellir herbods örfar, eda eigi fer eptir bodi, þá [10]) er hann

almindelige Landevei, og i det mindste med tre fuldmyndige Mænd; men paa Søen med et fuldbemandet Skib; den fare hen ad den almindelige Vei baade Nat og Dag. Træpilen skal opskiæres og udsendes fra den almindelige Landevei hen til alle Stæder, baade ind i Fiordene og ud i Øerne; den skal bæres med Vidner, og hver bære til den anden. Men enhver Mand, til hvis Huus Pilen kommer, giør den Stævne til Skibs, om han boer ved Søen, men til Sammenkomst paa Landet, om han boer der. Men om nogen da sidder stille, da er han fredløs, efterdi at saavel Bonde som Træl skal da fare, hvis Behov giøres, og skal enhver skaffe sig selv Kost og sit Tyende, som ikke have Raad dertil. Men dersom nogen fælder Ufredspile, eller

gitta in terra continente per vias publicas tribus ad minimum commeet viris majorennibus; mari navis bellica viris bene munita sagittam ferat. Sagitta noctu et die vias publias percurrere debet. Sagitta lignea ab utroqve viæ publicæ latere in pagos, sinus et insulas, testibus comitantibus, est circummittenda ferendaqve a vicino ad vicinum. Omnes autem viros, ad qvorum domos venerit sagitta in regione maritima ad naves, in pagis a litore remotis ad conventum convocat. Qvi tum domi remanserit, exul esto: etenim tunc, si opus est, tam liber, qvam servus ito. Qvivis sibi et suis domesticis, rerum gerendarum nervo carentibus, commeatum comparato. Qvi sagittam belli nuntiam moratur aut imperium negligit, exi-

---

8) þridia mann. þriggia manna fulltingi oc fulltída. *Idem.* 71. 72. *trium sui juris virorum custodia.* 61.

9) upskerazt. *Idem.* 302.

10) scal hann giallda tölf aura silfrs Konongi at senum skipum ed. h[illegible]di oc at úberi-

hann útlægr oc alt þat er hann á nema naudsyniar banne: Konongr meti þær naudsyniar.

Enn ef Konongr mistrúir [11]) menn, at ver viliom eigi veria land hans med honom, sva sem ver [12]) höfom megin til, þá eigom ver at [13]) setia honom gisla til trúnædar. Enn ef ver höldom ordom varom vel oc landvörnom vid Konong, þá á hann [14]) at selia oss aptr gisla vara úmeidda. [15]) Enn ef ver gerom af, þá er gislom [16]) fyrirgert, oc ero þeir

eller ikke farer efter Budet, da er han fredløs og alt hvad han eier, undtagen han er hindret ved nødvendigt Forfald, hvilket Kongen har at bedømme.

Men dersom Kongen mistroer os, at vi ikke ville værge hans Lande med ham efter vor Magt, da bør vi at stille ham Gidsler for vor Troskab. Men dersom vi holde vore Ord vel, og værge Landet med Kongen, da bør han sende os vore Gidsler uskadte tilbage; men dersom vi heri forsee os, da have vi forbrudt vore Gidsler; og ere de da

exilio puniatur, exuaturqve bonis omnibus nisi summa necessitas, qvam Rex æstimet, obstiterit.

Si Rex nos habeat suspectos, qvod secum regnum suum pro viribus nostris defendere nolimus, obsidibus de majore fide cavere debemus. Ubi fidem erga Regem nostrum servaverimus, et Regnum ejus fideliter defenderimus, obsides nostros incolumes nobis reddat; si vero fidem fefellerimus obsides

---

udu lande. Enn ef þá aur fellir, er land er heriat, þá er hann útlægr oc allt þat er hann á. Sligt liggr vit ef madr ferr eigi eptir auro; þá er hann slíku sekr sem sá er fellir aurnar naudsynialaust. Enn ef Konongr mistrúir etc. 304. *Visis navibus aut exercitu etiam si regnum hostis nondum invaserit, Regi duodecim argenti oras pendat. Ille, qvi dum patriæ arma inferuntur, sagittum perire facit, exilii damnatus, bonis omnibus privetur. Eadem eum maneat mulcta, qvi sagittam belli nuntiam non seqvitur; ejusdem enim criminis fit reus ac ille, cujus nulla necessitate coacti culpa sagitta intercidit. Si Rex nos etc.* 304.

11) Oss. *Nos.* 69. 3261.

12) agom faung á. *pro facultate rerum nostrarum.* 302. 57. megni. *viribus.* 68. 72. *Hard. Reg.*

13) setia. *tradere.* 71.

14) scipa. *restituere.* 304.

15) Enn ef ver briotum ord vor oc eida. *Verum si fidem et sacramentum violaverimus.*

16) fyrir scotit. *jacturam subeant.* 302. 305. 56. 57. 61. 69. 3260. 3261.

þeir þá í miscon [17]) Konongs, oc svari þeir fyrir þat, er at laugom eigo at svara.

IV. Capituli.

*) Um vita vaurd.

[1]) Enn ef hers er van í land vart þá scolo [2]) menn vita vaurd [3]) reida, þá scal [4]) lendrmadr eda Konongs umbodsmadr láta skera bod upp; **) enn sá er sekr [5]) hálfri maurk silfrs vid Konong, er eigi kemr til.

Böndor ero skyldugir til, [6]) vita at [7]) gera, þar sem verit hefir at forno fa-

da i Kongens Vold og overladte til hans Naade, og svare de derfor, som efter Loven ere ansvarlige.

IV. Capitel.

Om Varselilds-Vagt.

Men dersom man venter Feide i vort Land, da skulle Varselilds Vagter sættes; i hvilke Tilfælde Lehnsmanden eller Kongens Ombudsmand skal lade opskiære Budstikke. Men den har forbrudt halv Mark Sølv til Kongen, som ikke da kommer tilstæde.

Bønderne ere pligtige at tænde Varsel-Ild, der hvor samme haver været fra gamle Ti-

sides nostri periculum accedunt in clementia Regis positum. Hujus illi rationem reddant, qvibus id incumbit jure.

Caput IV.

De custodia pyræ belli nuntiæ expedienda.

Si metuendum sit, ne hostilis exercitus regnum nostrum invadat, pyræ nuntiæ custodes constitui debent. Qvapropter beneficiarius vel procurator Regis incolas nuntio evocet, qvorum, qvi jussa secutus non fuerit, dimidia argenti marca regi debita mulctetur.

Coloni in suæ qvisqve tribus qvadrante pyram, ubi ab antiqvo fuit, stru-

N

[17]) oc valldi. *et potestate. add.* 72.

*) Um her orfvar. *De sagittis bellicis.* 3261.

[1]) *Iterum incipit.* 58.

[2]) ver. *nos.* 62.

[3]) gera. *facere. Hard. Reg.* hallda. *tenere, custodire.* 3261.

[4]) Barun. *Baro.* 302. 305. 307. 309. 57. 58. 61. 62. 68. 69. 72. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260. Syslomadr. 3261.

**) oc stemna þing. *add.* 3261. *et conventum convocet.*

[5]) öyri. *ora.* 304.

[6]) vörd. *excubias.* 68.

[7]) reida. *expedire.* 58. 68.

fari. Fiórdungr heradsmanna, þeirra er næstir búa oc vardhús med oc þak á oc fiórar dyr.

Nú scal umbodsmadr stefna skipreido [8]) þíng vaurd at bióda. [9]) Lendrmadr eda umbodsmadr Konongs scal gera böndom til lagastefno vaurd [10]) at hallda. Þá scolo böndor á verdi sitia hina fimto nótt, frá því er vaurdr var bodinn, nema fyrr þurfi. Enn þeir er vita vaurd eigo at hallda oc [11]) fara eigi til, þá er sá sekr vardvíti vid Konong; þat er [12]) maurk silfrs. [13]) Þrir menn scolo vitavaurd hallda.

Þeir menn ero allir vaurdsætir, er augna heilir ero oc öyrna oc fótheilir

Tider. Fierdepart af Herredsmændene, den Deel nemlig af dem, som boe nærmest, ere pligtige at giøre Varselilds-Vagt og bygge Vagthuus med Tag og fire Dørre.

Nu skal Skibrede-Ting stævnes for at paabyde Vagt ved Ilden. Lehnsmænd og Kongens Ombudsmænd skulle giøre Bønderne Stævne for at holde Vagt. Og skulle Bønderne være paa Vagt den femte Nat efter at Vagten er paabuden, med mindre det før behøves. Men de som ere pligtige at holde Vagt ved Ilden og fare ikke til den, have forbrudt Vagtvide, som er een Mark Sølv hver, til Kongen. Tre Mænd skulle holde Vagt ved Ilden.

Alle de Mænd ere dygtige til at holde Vagt, som have uskadte Øine og Øren, have sunde

struere, et speculam tecto, foribusqve qvatuor instructam ædificare debent. Qvarta pars tribuariorum, qvi proximi sunt, hoc agat. Beneficiarius aut procurator Regius, colonos ad vigilias agendas in Conventu tribus classicæ rite cogat. Coloni qvinta nocte ab custodia indicta, aut prius, si opus fuerit, speculam ineunto. Si ii, qvibus ignes alere et excubias agere incumbit, officium neglexerint, mulctam neglectæ costodiæ marcam argenti singuli Regi solvant. Tres viri pyram custodiunto.

Cui custodiæ idoneus est, qvivis, oculis, auribus, et pedibus sanus, liber-

---

8) þing. *conventus. omitt.* 57.
9) Barun. *Baro.* 302. 305. 309. 56. 58. 62. 68. 69. 72. *Tunsb. R.* 3260. 3261.
10) bióda oc. *ordinandas et, add.* 302.
11) koma. *veniunt.* 305. 61. 71. 72. 3261. *Hard. et Tunsb. Reg.*
12) hálf maurk. *dimidiam marcam.*
13) þrír — hallda. *omitt.* 3261.

heilir, friálsir oc fúlltída oc vel [14]) herfærir í alla stadi, herlendskir [15]) enn eigi útlendskir [16]) oc eigi útlægir or annara Kononga ríki.

Menn scolo á vaurd gánga at midiom degi oc hallda til annars midsdags; enn ef seinna er ágengit eda fyrr af, þá er sá sekr vardvíti maurk silfrs vid Konong *) nema einn gángi erinda þeirra.

[17]) Á verdi scal madr vaka enn eigi sofa. Enn ef allir sofa á víta verdi, oc brennr viti fyrir sunnann eda nordann, þá ero þeir sekir vardvíti **) vid Konong. Nú scolo vardmenn

sunde Fødder, ere frie, og komne til fuld Lavalder, vel vaabendygtige i alle Maader, og indenlandske, men ikke udenlandske eller landsforviiste fra andre Kongers Riger.

Man skal gaae paa Vagt ved Middags Tider og holde ud til anden Middag; men dersom nogen gaaer sildigere paa Vagt, eller før dersfra, da er han brødig Vagtvide til Kongen, undtagen een gaaer i de andres Ærinde.

Paa Vagten skal man vaage, men ikke sove. Men dersom alle sove paa Vagten, og Ilden brænder sønden eller norden for dem, da have de alle forbrudt Vagtvide til Kongen. Nu skulle disse Vog-

libertate, integra ætate et viribus militiæ aptis gaudens, indigena, non vero peregrinus, aut ex aliorum Regum ditionibus profugus.

Media die custodes speculam ineunto et usqve ad proximum meridiem excubias agunto. Qvi stationem serius inierit aut prius reliqverit ob neglectam vigiliam Regi mulctam solvet, nisi qvis reliqvorum mandata peregerit. Custodes oportet vigilare et somnum fugere. Verum si omnes custodes dormierint, cæteris septentrionem et austrum versus pyris accensis, neglectæ custodiæ mulctam singuli pendant. Tribus vel pluribus navibus bellicis visis, ignis accendendus est: qvod si custodes omiserint, neglectæ custodiæ mulctam Regi persolvant. Dubio, naves bellicæ sint

[14]) Hestförer. *eqvos regere apti.* 71. *omitt.* 302. 305.
[15]) oc eigi. *aut, omitt.* 69. 72.
[16]) oc eigi útlægir. *nec profugi etc.* 62. 71. 3261.
*) nema — þeirra. *omitt.* 3261.
[17]) *in margine hanc legem habet.* 322. *in cæteris exemplaribus hæc lex textui illata.*
**) maurk silfrs. *marca argenti. add.* 3261.

menn víta brenna [18]) at þrimr herskipom senom eda fleirom. Enn ef þeir brenna eigi víta, þá ero þeir sekir vardvíti [19]) vid Konong. Nú ef þeir *) efazk í hvart herscip ero eda eigi, þá scolo þeir kalla til hina [20]) skynsamasto menn, þá er nær þeim ero, oc hafa þeirra rád vid hvart vita scal brenna eda eigi. Sá víta vaurdr, er [21]) austarstr er, scal varda átta aurtoga oc þrettán merkor silfrs vid Konong, oc sva sá er þar er næstr. Sva scal oc hinn nordazsti, oc sva sá er þar er næstr, ef nordan kemr her at, [22]) oc sva hver vítna þar sem hers er mest von. Enn hver ann-

Vegtere antænde Ilden, naar de see tre eller flere Krigsskibe. Men tænde de ikke Ilden, da have de forbrudt Vagtvide til Kongen. Dersom de nu tvivle om det ere Krigsskibe eller ikke, da skulle de kalde til sig de forstandigste Mænd, som ere i Nærheden, og raadføre sig med dem om Ilden skal tændes eller ikke. I Tilfælde af Forseelse, skulle Vagten af den østligste Varselild bøde otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen, og ligesaa af den Ild, som ligger nærmest ved hiin. Det samme skal ogsaa giælde om den nordligste, og ligeledes den nærmeste Ild, dersom Fienden falder ind fra Norden, eller en anden Kant, hvor Fienden er meest at frygte. Men enhver af

sint nec ne, exorto, viros prudentissimos sibi proximos de igne accendendo custodes consulunto, et eorum consilia seqvuntor. Custodes pyrarum primæ et secundæ finibus regni orientem versus præ cæteris vicinarum, qvi viso hoste ab ea regione munus neglexerint, mulctam Regi solvant octo ortogos argenti et tredecim marcas. Eandem negligentiæ rei mulctam Regi pendant custodes primæ et secundæ pyræ ad fines Regni Septentrionem versus structæ, si ab ea regione hostis visus fuerit. Idem valet, ubicunqve hostium invasio plurimum metuenda est. Reliqvarum pyra-

---

[18]) at þrimr — vardviti vid Konong. *omitt.* 71.

[19]) maurk silfrs. *marca argenti. add.* 58.

*) ífuaz í. *idem.* 3261.

[20]) vítrazto. *sapientissimos. idem.* 302. 307. 57. *Tunsb. Reg.*

[21]) sunnarzt. *meridie proximus.*

[22]) Oc sva hvervitna etc. *Et sic utrobiqve. etc. add. Hard. Reg.* 302. 305. 307. 309. 56. 57. 60. 61. 62. 71. 72. *unde textui illat.*

annara maurk silfrs í vardvíti vid Konongr.

[23]) Lendrmadr eda Konongs umbodsmadr scal fá til scilríka menn at [24]) ransaka hvern dag vaurd medan þess þarf vid oc greida vaurd [25]) at retto fari. Enn ef þeir glöyma, þá sekiaz þeir átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong, ef scadi verdr at.

V. Capituli.

Um hersaugo.

Nú kemr madr á land vart sá er útlægr var hedan gerr oc ber hersaugo sanna, þá sem landsmenn vita eigi ádr, þá er hann ílendr med Konongs

af de andre bøde een Mark Sølv i Vagtvide til Kongen.

Lehnsmanden eller Kongens Ombudsmand skal faae skiællige Mænd til at randsage Vagten hver Dag medens det behøves, og see til at rettelig forholdes med den. Men dersom de glemme det, saa have de forbrudt otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen, hvis Skade derved maatte foraarsages.

V. Capitel.

Om Feide-Tidende.

Nu kommer en Mand til vort Land, som før var giort fredløs herfra, og mælder sande Krigstidender, som Landsfolket ikke vidste tilforn, da har han derved gienvundet sin

rarum custodes desidiæ macula notati una argenti marca Regi debita mulctentur.

Beneficiarius aut procurator Regis certos viros constituet, qvi custodias circumeant, qvotidie explorent et legitime fieri curent. Cujus officii si obliviscantur, et ob eorum negligentiam res publica damnum capiat, Regi octo ortogos et tredecim argenti marcas solvant.

Caput V.

De nuntio belli.

Siqvis nostra ex patria in exilium pridem actus hostilis invasionis incolis prius ignotæ verus huc redierit nuntius, Regis assensu et manda-

---

[23]) Barun. *Baro.* 302. 305. 307. 309. 61. 62. 56. 71. 58. *Hardenb. Reg.* 3260. 3261.

[24]) scoda oc, *invisere*, *probare.* 302. 3261.

[25]) manntali retto, *justo indice.* 62.

ongs rádi oc [1]) scipan þóat hann væri nídingr ádr.

Nú ber madr hersaugo oc er eigi sönn, þóat hann væri fyrr í landi, þá er hann þó útlægr, nema hann sveri fyrir einseidi, at hann gerdi fyrir gódo oc hann hugdi þat satt vera.

Nú ber madr hersaugo sanna sá er ílendr er ádr, þá scal hann hafa þriár merkor silfrs af Konongi, oc maurk or fylki hvero. [2])

[1]) VI. Capituli.

Ef madr skytz undan leidángri.

Nú scolo allir menn leidángr sínn gera at iamnadi. Enn at útbodnom leid-

sin Ret til at blive i Landet, efter Kongens Raad og Anordning, endskiøndt han tilforn var Niding.

Nu bærer nogen usande Krigstidender, da er han fredløs, endskiøndt han tilforn var Frimand i Landet, med mindre han giør sin Eed paa, at han giorde det i en god Hensigt, og at han troede at de vare sande.

Men naar en Mand, som er indenlandsk og fri Mand i Landet tilforn, bærer en sand Krigstidende, da skal han have tre Mark Sølv af Kongen, men een Mark af hvert Fylke.

VI. Capitel.

Om nogen unddrager sig for Leding.

Nu skulle alle Mænd giøre Leding efter Jævnet. Men naar Leding er udbu-

dato, in civitatis jura restituetur, etiamsi antea nefandi criminis olim fuerit reus.

Nostras, qvi falsum belli rumorem spargit, exilii damnetur, nisi id se pro bono publico fecisse et pro vero habuisse, sancte adjuret.

Nostratem verum belli nuntium afferentem Rex tribus argenti marcis, singulæ vero tribus una marca remunerent.

Caput VI.

Si qvis militiam defugiat.

Omnes incolæ stipendia pro rata faciant. Stipeddiis enim impo-

[1]) sem ádr. *ut antea. add.* 3260.

[2]) maurk scal hann oc hafa af bö varom. *add.* 60 *marcam prœterea habebit ex urbe nostra. add.* 60.

[1]) *Hoc totum Caput. omitt.* 69.

leidángri scolo menn [2]) iamnat sínn greida at iardar höfn oc at fiármegni. [3]) Enn sá leidángr er geriz [4]) af iardar magni friálsar þeim iörd er á. Nú scal sá krefia iamnadar er þarf med rádi umbodsmanz Konongs scipreido menn sína. Enn þeir sem eigi koma til forfalla laust, gialde eptir því sem tala rennr til þóat sídar se, oc svari leidángrs falli á ofan vid Konong; þat ero sex aurar silfrs. Enn ef menn krefia iamnadar med Konongs umbodsmans rádi, oc annara [5]) scilríkra manna í adra scipreido, eda í annan fiórdung eda áttung eda fylki, þá scal [6]) þíngs krefia. Enn ef þeir synia iam-

buden, da skal enhver udrede samme i Forhold til den Lod i Gaarden, som han besidder og i Forhold til sin Formue. Den Leding som ydes af en Gaards Størrelse, hiemler Eieren samme. Nu skal den, som sligt behøver, kræve Jævnet paa sine Skibredes Mænd efter Kongens Ombudsmands Raad. Men de, som uden at have Forfald ikke komme, bør betale efter Jævnet, endog det siden skeer, og svare Ledingsfald desuden til Kongen; det er sex Øre. Men dersom Mand kræver Jævnet med Kongens Ombudsmands og andre skiællige Mænds Raad i en anden Skibrede, en anden Fierding, Otting eller Fylke, da bør det skee til Tinge. Vorder Jæv-

positis qvilibet opum et fundorum proportione illa conferat. Stipendium ratione fundi rite præstitum, eundem possessori vindicat. Qvi nimium sibi stipendium impositum esse credit, id consilio procuratoris Regii ab sociis classicis æqvitate reddendum petat. Præstationem negligentes sine justis impedimentis, debitum pro rata postea persolvant, et mulctam sex argenti orarum Regi insuper pendant. Siqvis procuratoris Regii aliorumve prudentium virorum consiliis usus stipendium incolas qvadrantis aut octantis, alteriusve tribus poscat æqvitate metiendum, con-

---

2) leidángr sinn gera. *expeditionem debitam faciat.* 62.

3) Enn sá leidángr er geriz, þá scal sá gera er á iördu byr af lód oc af lausafe síno, hver sem iörd á. *Expeditionem indictam incola fundi præstet tam ratione usufructus qvam rerum mobilium, nulla domini ratione habita.* 302. 305. 309 3261. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 68. 71. 72. *Hard. Reg.* 3260.

4) at. 302. 305. *Hard. Reg.*

5) godra *bonorum.* 61. *Hard. Reg.*

6) í þíngi. *in conventu.* 3260. 3261.

iamnadar fari sem ádr er sagt. Nú skytz madr undan leidángri eda iamnade oc loypr scipreidna í millom eda fiórdúnga eda fylkna oc gerer hvarke þar ne her, þá geri leidángr þó at sídar se oc sekr leidángrsfalle sex aurom silfrs vid Konong. Hver oc sem hann geriz þriótr oc [7]) er scoradr til leidángrs oc er sóttr til oc vill eigi gera oc löypz undan sókn oc gerer hvergi leidangr á [8]) þrim vetrom, þá scall hann giallda fullann leidángr, þó at sídar se, oc sekr fim maurkom silfrs vid Konong.

VII. Ca-

Jævnet nægtet, skal dermed forholdes som før sagt er. Dersom nogen skyder sig fra Leding eller Jævnet, og løber fra en Skibrede, Fierding, Otting eller Fylke, og yder hverken her eller der, da skal han giøre Leding, endog det skeer sildigere, og betale desuden for Ledingsfald sex Øre Sølv til Kongen. Ligeledes enhver som giør sig modvillig, efterat han er udskreven til Leding, og søgt derfor, og vil ikke giøre den, men søger at undflye Søgsmaalet, og giør ikke Leding i tre Vintre, da skal han betale fuld Leding, endskiøndt han først betaler bagefter, og have forbrudt fem Mark Sølv til Kongen.

VII. Ca-

conventus indicetur. Tunc si stipendium incolæ denegaverint, id, modo lege præscripto cogendum esto. Siqvis militiæ communive stipendio pendendo se subtraxerit, ab una in alteram societam classicam, qvadrantem, octantem vel tribum migrando, nec alicubi æqvationem fecerit, stipendia nihilominus postea faciat, sex argenti oris Regi solvendis insuper mulctandus. Contumax, qvi impositum stipendium monitus non præstiterit, et condictione susqvedeqve habita per tres annos impositum subire onus ubiqve neglexerit, integrum solvat stipendium, qvantumcunqve temporis elapsum fuerit, et Regi qvinqve argenti marcas præterea mulctæ nomine pendat.

Ca-

7) skipadr. *evocatus.* 3260.

8) þrim árom. *tribus annis.* 3260.

VII. Capituli.

Hvar leidángr scal gera.

Nú scolo ver vita hvar ver scolom leidángr varn gera:

Ef madr á hús [1]) í Kaupángi enn bú í heradi oc fer [2]) þar imillom *) oc er ymiz, þá scal gera leidángr í heradi, eptir iardar haufn þeirri, er hann byr á, at iamnadi vid adra böndor; enn af Kaupöyri oc [3]) gardleigom í Kaupstad.

Sva er oc, ef madr á bú tvau í heradi oc í sinni scipreido hvart, þá scal af hvario þar gera, sem stendr eptir iardar haufn [4]) oc iamnadi.

Enn

VII. Capitel.

Hvor Leding skal giøres.

Nu skulle vi vide, hvor vi skulle svare vor Leding:

Dersom man eier Huus i Kiøbstæd, men boer paa Landet, hvorimellem han reiser, og opholder sig vexelviis paa hvert af Stæderne, da skal han svare Leding i Herredet efter hans Gaards Størrelse, og efter Jævnet med andre Bønder; men i Kiøbstædet efter hans Huusleier og Handel sammesteds.

Ligeledes om man eier to Gaarde paa Landet, som ligge i forskiællige Skibreder, da skal man svare Leding af hver Gaard især, hvor den er beliggende, og i Følge deres Størrelse, og efter Jævnet med andre.

Men

Caput VII.

Ubi stipendia navalia persolvenda sint.

Nunc nobis sciendum est, ubi stipendia navalia sint præstanda:

Siqvis in urbe domum habet, et rus simul colit, alternisqve vicibus utrumqve freqventat, et utrobiqve degit, rure ex agris suis, secundum assis rationem cum vicinis, in urbe vero ex mercibus, et mercede domus stipendium conferat.

Idem est, siqvis duo rura in diversis societatibus classicis habeat, ex singulis, ubi sunt, secundum agri rationem et æqvationem vicinorum stipendium faciat.

O Si-

[1]) Kaupstad. *Idem*, 302. 305. 309. 68. *Hard. Reg.*
[2]) þer á medal. *Idem*, 57. 62. 68. *T. Reg.*

*) oc er. *et moratur. omitt. Hard. Reg.*
[3]) gardaleigum. *Idem*, 68. 309.
[4]) fiár magni. *vim pecuniæ*, 72.

Enn ef [5]) eynlöypr madr fer medal [6]) kaupángrs oc herads oc er föddr í kaupángi oc kaupir þar kaupom sínom oc er hann í heradi um Jól, [7]) oc bindr hann oc löysir húdfat sitt allann vetrinn þess á millom i [8]) kaupángi, þá geri hann leidángr sínn í [9]) kaupángi af kaupaure sínom.

Madr hver er föddr er í heradi, oc fer hann í [10]) kaupángr at kaupom sínom, oc hefir hvarki [11]) heimili sit í heradi ne í [12]) kaupángri, þá scal hann gera leidángr sínn i heradi af kaupaure sínom.

Enn

Men dersom en ledig Mand farer imellem Kiøbstæd og Herred, og er født i Kiøbstædet, og driver der sin Handel, og opholder sig paa Landet om Julen, men binder og løser sin Vadsæk hele Vinteren desimellem i Kiøbstædet, da skal han svare Leding i Kiøbstædet af sin Handel.

Enhver Mand som er født paa Landet, og farer til Kiøbstædet for at handle, men har hverken sin Boepæl paa Landet eller i Kiøbstædet, da skal han svare Leding paa Landet af sit Kiøbmandsskab.

Men

Coelebs qvi alternatim oppidum et rus freqventat in urbe natus, si commercium ibi exerceat, natalitiis autem domini rure degit, reliqva parte hiemis vidulum in urbe constringens expediensqve, ex mercede stipendium in urbe reddat.

Homo rure natus, si urbem adeat, nec tamen sedem fixam habet, neqve in urbe, neqve rure, rure stipendium præstet.

Qvi

[5]) einlöypismadr. *Idem.* 72. 307. 56. 57.
[6]) Kaupstad. *Idem.* 72.
[7]) Nú ef hann bindr húdfat sit í heradi (Kaupánge. 304. 309. 62. *Hard. Reg.*) oc löysir í Kaupángre allan vetrin þess á medal, þá geri hann. *Præterea si sarcinas collegerit rure (in oppido.* 304. *etc.) in urbe vero aperuerit tota hieme, reddat.* 307. *etc.*
[8]) í Kaupstad. *in Emporio.* 309. 58. 62 68.
[9]) Kaupstad. *Emporio.* 302. 305. 57. 68. 72. *Hard. Reg.*
[10]) í herat. *rus. Hard. Reg.* Bö. *urbem.* 71. Kaupstad. *Emporio.* 32. 305. 57. 68. 72.
[11]) herbergi ser. *hospitium. Hard. Reg.*
[12]) Kaupstad. *Emporio.* 68. 72.

Enn ef madr [13]) slítr búi síno í heradi oc fer hann til [14]) kaupángrs fyrir manntal oc iafnat manna oc fer hann [15]) aptr sídan í herat, þá eigo böndor gerd hans.

Nú ef madr gerir leidángr í annann stad enn hann á at gera, þá er sem hann hafi úgert. [16])

VIII. Capituli.

Um styrimenn oc háseta.

Sá scal scipi styra sem Konongr nefnir til eda hans umbodsmadr.

Nú

Men dersom man rykker op med sin Boepæl fra Landet, og flytter til Kiøbstædet førend Mandtallet er optaget og Jævning lagt, og gaaer siden tilbage paa Landet, da eie Bønderne hans Aupart i Leding.

Dersom man svarer Leding andet Steds end man skal, da er det som man ingen havde givet.

VIII. Capitel.

Om Styremænd og Baadsmænd.

Den skal være Skipper paa et Skib, som Kongen eller hans Ombudsmand udnævner dertil.

Nu

Qvi relicto rure domicilium in urbe parat, ante censum lustralem et æqvationem eo terminatam, si rus postea redit, ruricolis stipendia pendat.

Siqvis alibi, qvæ debuerit stipendia fecerit, censeatur nulla præstitisse.

Caput VIII.

De præfectis navium et classiariis.

Navim ille gubernet, qvem Rex ejusve procurator constituerit.

O

Ma-

---

13) sundrar. *Qvi rem domesticam rure divìdit, et.* 68.

14) Kaupstad. *Emporio.* 302. 309. 58. 68. 72.

15) oc fer hann aptr í herat. *si* [illegible] *postea redit. omitt.* 57. 61.

16) Ef hann veit siálfr hvar hann skylldi gert hafa. *Si ipse cognoverit ubi stipendia fuerint præstanda. add.* 302. 305. 3260. 57. 58. 60. 68. *Hard. et Tunsb. Reg.* Ef hann veit sik úgört hafa. *Si conscius sibi fuerit omissæ præstationis.* 307. 56. 69. 71. 3261. ránggort hafa. *solutionis jure contrariæ.* 62. Ef hann veit ádr. *si noverit ante. add.* 72.

Nú scal styrimadr nefna háseta at fara med ser. Þá scolo þeir allir skyldugir at fara sem nefndir ero, nema lauglig naudsyn banni [1]) hvarom tveggia, oc se þá adrir í stad nefndir.

[2]) Sryrimadr scal hafa fyrir sit starf oc vanda, ef hann fer vel med því starfi, hálfa maurk [3]) silfrs hverr á mánade af bóndafe; sá þó er eigi hefir ádr len eda veizlo af Konongi, oc taki þetta fe er þeir koma heim aptr. Leidsaugomadr scal hafa fyrir sit starf oc vanda hálfa maurk silfrs or Þrondheimi oc til Biörguinar; or Biörguin hálfa maurk silfrs til Túnsbergs; or Túnsbergi hálfa maurk silfrs til lanzenda;

Nu skal Skipperen udnævne dem som skulle fare med ham. Da skulle alle de, som hertil ere udnævnte, være pligtige at fare, med mindre lovligt Forfald hindrer nogen af dem, og skulle i saa Fald andre strax udmældes.

Skipperen skal for sit Arbeide og Ansvar have halv Mark Sølv, dersom han deri forholder sig vel, hvilken maanedlig skal svares hver af dem af Bøndernes Gods; dog dem allene, som ikke tilforn have havt en Forlening eller Giæsterie af Kongen, og skulle de tage disse Penge naar de komme hiem igien. Lodsen skal for sit Ansvar og Umage have en halv Mark Sølv, naar han lodser et Skib fra Throndhiem til Bergen; fra Bergen til Tønsberg en halv Mark Sølv; og fra Tonsberg til Landets Ende

Magister Navis nautas legat, qvi rite vocati expeditionem obeant, nisi legitimum utiqve obstiterit impedimentum, qvo casu alii substitui debent.

Rector navis qvilibet pro labore, periculis et re bene gesta qvot mensibus stipendium habeat dimidiam argenti marcam ex ærario colonorum communi solvendum modo nullos a Rege prius acceperit reditus fevdumve. Stipendia reducibus domum numerentur. Proreta qvivis pro labore et periculo ex provinciis Thrandhemiam inter et Bergas lectus marcam argenti; a Bergis usqve ad Tunsbergam et a Tunsberga ad fines regni itidem mar-

---

[1]) hvaromtveggia. *utriqve, omitt.* 61. 62. 69.

[2]) styrimadr — fyrstr er nefndr. *Rector etc. omitt.* 304.

[3]) silfrs. *argenti. omitt.* 309. 3260. á mánadi, *per mensem. add.* 3260.

enda; [4]) iamn mykit aptr; þar med mat oc dryck.

Sá scal hverr fara, er í fyrsto er nefndr, [5]) oc eigi umscifti ágera, nema laugligar naudsyniar [6]) gángi til. Engi scal lausnir taka; enn sá er tekr, þá gialdi átta aurtoga oc þrettán merkor silfrs Konongi. [7]) Enn sá er síkt talar til annars oc felz at, svare slíko fyrir sem laug vatta þeim á hendor er annan röyir.

IX. Ca-

Ende en halv Mark Sølv; og ligesaa-meget naar han lodser tilbage igien; og desuden Mad og Drikke.

Den skal først fare som først bliver udmældt, og ingen Ombytning giøres, undtagen lovlig Nødvendighed har Sted. Ingen skal løse sig frie, men den, som det giør, bøde otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen. Men den, som sigter en anden for sligt, og ikke kan bevise det, svare saameget som Loven tilpligter dem, der falskelig søger at besøre en anden.

IX. Ca-

marcam argenti tantumqve pro reditu, stipendii nomine recipiat, præter victum et potum.

Qvi primum lectus fuerit classiarius, stipendia faciat, nec liceat alium substituere, nisi legitima id exigat necessitas. Nemo vacationem classiario lecto largitione redemtam donet, qvi vero dederit, tredecim argenti marcas et octo ortogos Regi solvat. Qvi vero alterum acceptæ pro vacatione data pecuniæ corruptricis accusat, nec factum probare potest, mulctam pendat, qvæ jure irrogatur illi, qvi alium calumniatur.

Ca-

---

[4]) slíkt sama. *Idem.* 72. aptr oc fram. *add.* 3260.

[5]) á þíngi eda móte. *in foro aut conventu. add.* 72.

[6]) banni. *intervenerit.* 307. 309. 62. 71. *Hard. Reg.* 3261.

[7]) fyrir hvern er hann tók lausnir af, enn sá hver er bídr (tekr. 56.) maurk silfrs Konongi. *pro singulis, a qvibus vacationis pretium recepit. Qvi vero obtulit, argenti marcam Regi pendat. add.* 302. 305. 307. 309. 3260. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 68. 72. Enn sá hver maurk er mútuna bídr. *Verum qvi largitionem obtulit una marca mulctatur.* 71.

IX. Capituli.

Um scips scipan oc farkaup.

[1]) Nú scal styrimadr bod uppscera, þá er scip scal *) útsetia oc stefna sva vída maunnom til, sem hann ser at þarf; oc hver sem eigi kemr til [2]) eptir bodi forfallalaust er sekr auri silfrs vid Konong, oc flyti scip til hafnar, þeirra ábyrgd er á þar til er fest er scip. Sva scal hann oc gera nefndarmaunnom eindaga nær þeir scolo til scips koma oc eigi þá scipara stefno, oc scodi nefnd vapn oc klædi manna.

Nú

IX. Capitel.

Om Skibes Besætning og Hyre.

Nu skal Skipperen sende Bud, naar Skibet skal udsættes, og stævne saa vidt omkring Folk tilsammen, som han seer at behøves, og hver, som efter at være opbuden, uden lovlig Forfald ikke møder, har forbrudt een Øre Sølv til Kongen, og flytte dog Skibet til Havn, og staae til Ansvar derfor indtil det er fortøiet. Ligeledes skal Skipperen sætte det udskrevne Mandskab en vis Dag for, naar de skulle komme til Skibs, og holde Mynstring, og besee de Udskrevne, deres Vaaben og Klæder.

Nu

Caput IX.

De classe armanda et stipendiis nauticis.

Magister navis nuntium, ubi navis deducenda, est incolis tot mittat, qvot necessarii illi visi fuerint. Qvi rite vocatus nec impeditus adesse neglexerit, ora argenti Regi solvenda mulctetur, navimqve in portu salvam collocet: etenim absentes, donec navis ligata fuerit, ejus periculum sustineant. Eodem modo classiariis diem navarchus præfiniat, qvo illi ad navim se sistant, lustratio fiat, et arma sociorum, vestimentaqve examinentur.

Si

---

[1]) Nú scal styrimadr gera nefndar maunnum stefnu til er hann scal scip scipa oc bondom aullom sva marga sem tilþarf, scip út at setia. Nú scal hver háseti. *Rector navim classiariis instructurus lectos, et tot incolas, qvot opus esse duxerit, nuntio evocet ad navim educendam.* 304.

*) uppsetia. *subducere.* 3260.

[2]) eptir bódi. *rite vocatus. omitt.* 62. *H. R.*

Nú ef nockor vapn vantar, þá seo þar vapn tekin med styrimanz rádi, sem hann ser at bez [3]) gegnir, oc ábyrgiz sá vapn er hefir eptir laugom.

Nú scal hverr háseti taka auri silfrs í [4]) fararkaup, oc sva hverr matgerdarmadr sem adrir hásetar.

Nú scolo böndor gera tveggia mánada mati smörs oc [5]) þriggia miöls til hömlo; scal vid því taka styrimadr þann tíma er leidángr er úti, oc hallda þar af nefndarmaunnom kostnat þriá mánadi med fornri vistatauko: er þat [6]) at rettri vistatauko á hveriom [7]) hálfom mánadi í tylft hveria pund

Nu dersom nogen Vaaben fattes, da skulle Vaaben der tages med Skipperens Raad, hvor ham synes det beleiligst, og skal enhver staae til Ansvar for de Vaaben som han haver efter Loven.

Nu skal hver Baadsmand tage een Øre Sølv i Hyre, og saa hver Kok, som andre Baadsmænd.

Nu skulle Bønderne svare Fetallie, Smør for to Maaneder, og for tre Maaneder Meel til hver Aare. Skipperen skal tage imod Fetallien saalænge Leding er ude, og holde deraf de udmældte Mænd med Kost i tre Maaneder, efter gammel Sædvane. Det er rigtig Proviantering, naar hver Tylvt Mand faaer

Si arma deficiant, consilio gubernatoris, ubi magis conveniens illi visum fuerit, capiantur. Socius accepta arma secundum leges præservet et curet.

Stipendiarius qvisqve stipendium capiat argenti oram, et tantum coqvis singulis debetur.

Coloni remigibus qvi singulis adsident scalmis cibaria viatica parent, butyrum nempe, qvod per duos menses sat sit, et farinæ modios tres. Rector navis commeatum expediendæ colligat et isto socios tribus mensibus alat more majorum. Secundum istam rationem, commeatus, qvo duodecim socii dimidio mense alantur, consistat pondo navali farinae hordeac-

[3]) höyrir. *Idem.* 72. 3261.

[4]) farar öyrir. *viaticum. add.* 72. öyri silfrs. 56. 61. öyri. *oram.* 307. 68. 71.

[5]) *seqventia. omitt.* 304. *usqve ad novum rubrum.* þriár vætter miöls. 307.

[6]) rettra. *justa.* 61.

[7]) er forn vista taka. *Ratio veteribus recepta cibaria dividendi.* 72.

pund bygmiöls oc þrír laupar [8]) þriggia punda smiörs. Enn sá er þetta [9]) greidir eigi svari leidángrs falli eptir því sem ádr er [10]) mælt, oc söki syslomadr oc hafi af tva luti enn styrimadr þridiung: enn ef hann vill eigi sökia, oc er haunom tilsagt ádr, þá söki styrimadr oc hafi hálft, enn [11]) syslomadr hálft.

faaer et Pund Bygmeel, og tre Løb Smør til tre (Bismer) Pund hver, for hver halv Maaned. Men den som ikke udreder dette, bøde Ledingsfald som før er mældt, og skal Sysselmanden paatale det, og have de to Dele deraf, men Skipperen een tredie Deel; men dersom han ikke vil tale derpaa, og er derom i Forveien underrettet, da skal Skipperen tale derpaa, og have den halve Deel, men Sysselmanden den anden halve Deel.

X. Capituli.

Um vapnabúnat.

Bogi scall liggia vid þofto hveria þann scolo sessar tveir [1]) fá [*]) oc streng á

X. Capitel.

Om Udrustning med Vaaben.

En Bue skal ligge ved hver Tofte, den skulle de to Mænd, som derpaa sidde, skaffe

deacæ et tribus butiri modiis, qvorum singuli duodecim libras contineant. Qvi hæc non præstiterit, neglecti stipendii poenam, qvæ legibus præscripta est, a procuratore Regio, cui trientes duo, sed reliqva pars Rectori navis pertineant, exigendam solvat. Procurator Regius si actionem intendere monitus neglexerit, gubernator navis reum conveniat, dimidium mulctæ adepturus, reliqva ejus parte procuratori Regio relicta.

Caput X.

De armis.

Arcus corda instructus singulis transtris adesse debet communi duorum

[8]) er þat at fornri vista töki. 3261. *Libras tres.* 323. *duodecem. H. R. omitt.* 72.

[9]) gerer. *fecerit.* 72.

[10]) vattar. *exhibita.* 307. 57. skilt. *definita.* 58. 72.

[11]) Konongs. *Regiæ. omitt.* 305.

[1]) er fara. *qvi eunt. add.* 302. 307. 309. 3260 56 57. 58. 61. 62. 68. 71. 72. *Tunsb. Reg.*

[*]) þeir er fara. *qvi eunt.* 3260. 3261.

á eda gialldi Konongi *) halfann auri [2]) silfrs, oc fái boga eigi at sidr, oc tvær tylftir aurua **) eda brodda scefta, þat scolo böndor fá. Enn fyri tylft [3]) aurua [4]) gialdi hálfann annann auri silfrs Konongi.

Enn ef Konongr vill meir scipa láta, þá [5]) veli því fleiri scipreidor um þat scip er fara scal, sva at hverr háseti hafi sva mycla vist sem ádr var [6]) sagt.

Nú fer madr á scip annat enn hann er ánefndr, þá gerir hann bödi [7]) rör leidángrinn, oc geldr vítit.

Nú

skaffe sig, eller bøde til Kongen een Øre Sølv, og dog siden skaffe en Bue; og Bønderne skulle skaffe to Tylvter Pile, eller skiæftede Jernpigge. Men for hver Tylvt Pile som fattes, skulle de bøde halvanden Øre Sølv til Kongen.

Men dersom Kongen vil have flere Skibe, da skulle desto flere Skibreder deeltage i det Skib, som skal fare, saa at hver af Skibsmandskabet kan faae saamegen Kost, som før er mældt.

Nu gaaer nogen ombord paa et andet Skib end det hvortil han er udmældt, da skal den samme baade giøre Tieneste paa Floden og betale Mulkt.

Der-

rum sessorum ære comparandus, secus dimidia argenti ora Regi debetur, et arcus insuper paretur. Coloni præterea viginti qvatuor sagittas vel tela manubriis instructa addant, pro singulis duodecim, qvæ defuerint, sagittis unam cum dimidia argenti oram Regi soluturi.

Si Rex plures naves expediri velit, plures tribus classicæ istas instruant naves, et tantam commeatus copiam iis provideant, qvanta singulis classiariis modo dicto sufficiat.

Siqvis navim aliam, qvam qvæ illi adsignata fuit, conscenderit, et stipendium navale faciat, et mulctam solvat.

 Si

*) maurk silfrs. *marcam argenti.* 57.
[2]) silfrs. *argenti. omitt.* 61.
**) skefta eda brodda. 3261.
[3]) hveria. *singulis. omitt.* 302.
[4]) er missir. *qvæ defuerint. add.* 302. 305. 307. 309. 3260. 3261. 56. 57. 60. 61. 62. 71.
[5]) verde. 62. 3260.
[6]) talt. *exposito.* 56. 68. skilt. *definito.* 57. mælt. *enarrato.* 58. 62. *Hard. et Tunsb. Reg.*
[7]) at hann rör. *expeditionem (litteraliter) naviget.* 305. 62. 68. 56. 58. 57. 71.

Nú ef friálsmadr gengr í matargerd [8]) á scipi, oc misfer hann med-[9]) matargerd, þá segi styrimanni til oc eigi hann sciparastefno oc refsi hann med skynsamra manni rádi, sva at hvartki [10]) lióti hann lemstrar sár ne bana af; því at styrimadr scal mesto ráda innan bords á hverio scipi.

Nú [11]) löysa þeir scip or festom, oc sökir madr eigi hálfrymi sitt, gialdi maurk silfrs Konongi, nema lauglig [12]) forfaull banni.

Enn ef [13]) fellir ferd fyrir þriozco sakir eda ólydni, veri útlægr oc alt þat er hann á. Enn ef naudsynn bann-

Dersom nu en fri Mand paatager sig Madlavningen paa et Skib, og omgaaes ilde dermed, da skal det siges til Skipperen, som bør sammenkalde Skibsraad, og straffe Kokken efter forstandige Mænds Kiændelse, saaledes, at han hverken faaer farlige Saar eller døer deraf; thi hver Skipper skal paa sit Skib have meest at sige inden Borde.

Nu letter man Anker, og dersom nogen da ikke søger sin anviste Plads, da bøde han een Mark Sølv til Kongen, med mindre lovligt Forfald skulde hindre ham.

Men dersom nogen af Modvillighed eller Ulydighed forsømmer at fare, da er han fredløs, og alt det han eier. Men dersom

Si homo ingenuus coctoris munus in nave suscipiat, et eo non rite fungatur, magister navis de re certior factus consilium cum nautis ineat, et reo, arbitrio prudentium virorum infligat poenam, qvæ nec vulnere sanitatem hominis debilitet, nec mortem afferat: Etenim navarchi sententiam in sua cujusqve nave prævalere oportet.

Solutis anchoris, qvi ad partem interscalmii sibi in nave adsignatam non stiterit marcam argenti Regi solvat, nisi se juste poterit excusare.

Qvi vero contumacia inobedientiave ductus abfuerit, exul esto, bonis, qvæcunqve demum habuerit, privandus. Impedimenta, qvæ forte inter-

---

8) á scipi. *in nave. omitt.* 72.

9) koste manna. *cibaria rite paraverit.* T. *Reg.* mat manna. 3260.

10) fáe. 307. 3260. 56. 57. 58. 61. 62. 72. *Tunsb. et Hard. Reg.*

11) *Iterum incipit.* 69. slá þeir scipi. *Tunsb. Regius.*

12) naudsyn. *necessitas.* 307. 72. *Tunsb. Reg.* 3260.

13) madr. *persona. add.* 62.

bannar, þá meti Konongr eptir godra manna rádi oc atvikom.

XI. Capituli.

Um vapnabúnat.

Sá madr er á til sex marka veginna fyrir utan klæde sín, hann scall eiga skiauld raudann [1]) tvíbyrding oc spiót, sverd eda auxi [2]) halfþynno. Enn sá madr er á til tólf marca veginna fyrir utan klædi sín, sá scal eiga [3]) sciæuld oc stálhúfo med hinom fyrrom ánefndom vapnom: oc scal hver scialdari [4]) hafa móttekit mark á sciauldom [5]) sínom, at vita megi hver gert

som Forfald hindrer nogen, da skal Kongen kiænde derpaa efter gode Mænds Raad og Sagens Beskaffenhed.

XI. Capitel.

Om Udrustning med Vaaben.

Hver Mand, som foruden sine Klæder eier sex veiede Mark, han skal eie et rødt Skiold med dobbelt Beslag, Spyd og Sværd eller en Halv-Oxe. Men hver Mand, som eier tolv vægtige Marks Værdie, foruden sine Klæder, han skal eie Skiold og Staalhue, tilligemed de forommældte Vaaben. Og skal enhver, som giør Skiolde, have et vist Mærke paa sine Skiolde, at man kan vide

tervenerint Regis arbitrio optimorum virorum suffragiis fulti æstimanda pro re nata relinqvantur.

Caput XI.

De apparatu armorum.

Qvicunqve bona sex marcis ponderatis æqvivalentia præter vestimenta possidet, clipeum rubrum binis orbibus ferreis cinctum, hastam et ensem, vel securim una acie instructam habeat. Ille vero, cui præter vestimenta duodecem marcæ ponderatæ sunt, scuto, galea chalybea, cæterisqve armis supradictis instructus esse debet. Scutarius qvilibet, scutis suis, qvæ facit, signum imprimat suum, ut sciri possit, cujus sit opus, scu-

[1]) tvibirding. 302. 309. 57. 61. 62. 69. 71. 72. *Hard. Reg.*

[2]) hálf þynnu. 302. 305. 58. 62. 69. 71. 72. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260. 3261.

[3]) raudan. *rubrum.* 72. á tvibyrgdan. *cui est dupplex etc. add.* 302. 305. 3261.

[4]) hafa mark. *signum habeat.* 3261. mót. *ectypon.* 69.

[5]) þeim er hann gerir. *qvæ facit. add.* 309 57. 58. 62. 71. *Hard. Reg.* 3260.

gert hefir ef fals finz í; [6]) enn hver sem eigi hefir, seo scyldir uppnæmir Konongi til handa. Enn sá madr er á til áttian marca veginna fyrir utan klædi sín, hann scal eiga sciauld [7]) oc stálhúfo oc panzara eda brynio [8]) oc aull [9]) full vapn. Enn ef nockor missir þessara vapna, þá liggr vid aurir silfrs vid hvert er missir vid Konong. Enn drengmadr hverr oc þeir menn er minna eigo enn nú er sagt, þeirra hverr scal eiga sciauld [10]) oc spiót oc sverd [11]) eda auxi. Enn breidauxar ero gyldar oc hálfþynnor er [12]) ramliga ero sceftar oc

vide hvem der har giort dem, hvis derved befindes nogen Falskhed; men i Mangel af et saadant Mærke, ere Skioldene forbrudte til Kongen. Men hver den, som, foruden sine Klæder, eier atten veiede Marks Værdie, han skal eie Skield og Staalhue, samt Pantser eller Brynie, og alle fulde Vaaben. Men dersom nogen mangler disse Vaaben, da har samme forbrudt en Øre Sølv til Kongen for hvert af de Vaaben, som han fattes. Men hver Tienestekarl og de Mænd som eie mindre end før er omtalt, skulle hver eie Skiold, Spyd og Sværd eller Øxe. Men †) tveeggede Øxer ere gyldige, samt Halvøxer, som ere forsynede med stærk Skaft og

scutum fraude factum. Scutum, qvod signo scutarii caret, fisco regio cedat. Qvi res præter vestimenta octodecem marcis ponderatis valentes tenet, scutum, galeam chalybeam, thoracem aut loricam cum armis supranominatis habeat. Pro his singulis, qvæ defuerint, armis, reus ora argenti Regi debita mulctetur. Operarii et illi, qvibus supellex est arctior, qvam iis, qvorum supra facta fuit mentio, singuli se muniant scuto, hasta, ense vel secure. Bipennis, securisqve simplex proba est, si firmiter sint manu-

---

[6]) Enn hver sem hefir sciauld eda annat vapn, oc á eigi siálfr, se uppnæmt Konongi. *Qvi scutum aliave arma, qvæ ipse non possidet, gerit, Regi cedenda. Tunsb. Reg.* = upptökr. *idem.* 57. 58.

[7]) raudan. *rubrum.* 71.

[8]) med hinum fyrrom ánefndum vopnum. *cum armis integris supra dictis. add.* 307. 72.

[9]) fólk vapn. *popularibus armis.* 302. 305. 58. 56. 57. 309. 61. 62. 69. 71. 72. *Hord. Reg.* 3260. 3261.

[10]) eda. *aut.* 72.

[11]) oc. *et. add.* 60.

[12]) raustliga. *fideliter. T. Reg.* traustliga. *idem.* 57. 61. 69.

†) Dobbelte, som kan hugges med til begge Sider.

oc spiót þau er ramliga ero sceft, oc tveir geirnaglar ero í [13]) eda sá er ígegnom [14]) stendr, oc [15]) nodit at *) beggia vega. Gyldr scal tresciauldr hverr [16]) þeim maunnom, er þriár iárnspengor liggia um þveran oc þrir mundridar innan vid oc traustliga negldir [17]). Enn er verkmadr gengr í fyrsto vist oc tekr fulla leigo, þá kaupi hann ser fyrsta sumar auxi, annat sciauld, hit þridia spiót. Enn ef hann missir einshvers þessara [18]) þryggia, þá liggr vid auri silfrs vid Konong, fyrir hvert er missir, oc veri hálfrettis madr til þess er hann [19]) á ser vapn.

XII. Ca-

og ligeledes Spyd, som ere forsynede med stærk Skaft, hvorigiennem to Nagler gaaer eller een som gaaer tvers igiennem og er klinket paa begge Sider. Ethvert Træskield skal ansees gyldigt for disse Mænd, naar tre Jernskinner ligge tvers over det, og tre Haandsfang inden til, som ere stærkt naglede. Men naar en Tienestekarl gaaer første Gang i Tieneste og tager fuld Løn, da skal han den første Sommer kiøbe sig en Øxe, i den anden et Skiold, og den tredie et Spyd. Men dersom han fattes ethvert af disse tre Ting, da har han forbrudt een Øre Sølv til Kongen for hvert især, og have kun halv Ret mod andre skiællige Mænd, indtil han har anskaffet sig Vaaben.

XII. Ca-

manubriatæ; et hasta qvoqve bona est, qvæ capulum habet duobus validis firmatum clavis unove transversim acto occlusum. Scutum ligneum legale censeatur, qvod medium extrinsecus transeunt laminæ ferri tres, intrinsecus vero munitum est tribus manubriis clavis firmiter suffultis. Homo qvi operam mercede plena elocat primum suam, prima æstate securim, secunda scutum, tertia hastam, sibi comparet, defectum cujusqve mulcta unius argenti oræ Regi satisdaturus. Qvi vero tria hæc arma neglexerit, pro singulis Regi oram argenti committito et media capitis deminutione notator donec arma sibi comparaverit.

Ca-

---

13) eda — bádu vegu. *unove — occlusum. omitt.* 304.

14) taki. *idem.* 62.

15) útnodinn. *adactum.* 61.

*) tva veghi. *idem.* 3261.

16) þeima. *idem.* 302. 307. 56. 57. 58. *Hard. Reg.*

17) af iarni. *ferreis. add.* 302. 309. 307. 56. 57. 68. 69. 62.

18) vapna. *arma. add.* 56.

19) fær. *nactus fuerit.* 58.

XII. Capituli.

Um vapnaþíng, nær eiga scal.

Nú er þat þíng eitt, er heitir [1]) vapnaþíng; þat scal eiga fyrir endilángann Noreg. Þat scal eigi störrom saman eiga enn scipreidoþíng. [2]) Yrki á at kyndilmesso oc hafi aull átt at midfausto. Þar scal bod uppscera fyrir því þíngi; þat scal sökia bóndi hverr er byz fyrir oc bóndanafn ber [3]) oc hafa *) full vapn sín þar. Enn ef madr sitr heima um þat þíng, þá sekiz hann tveim aurom silfrs vid Konong, oc auri silfrs fyrir vapn hvert, **) er hann scyldi þar haft hafa.

Nú

XII. Capitel.

Om Vaaben-Ting, naar det skal holdes.

Nu er der et Ting, som hedder Vaaben-Ting; det skal holdes langs igiennem hele Norge. Hvert af disse Ting skal ikke være større end Skibrede-Ting. De skulle begynde ved Kyndelmisse, og alle være afholdte til Midfaste. Der skal opskiæres Budstikke til dette Ting, og enhver Bonde som har fast Bolig og Bondenavn fører, skulle møde der, og have alle sine Vaaben med, saa at intet fattes. Men dersom nogen sidder hiemme, naar dette Ting holdes, da har han forbrudt to Øre Sølv til Kongen, og een Øre Sølv for hvert af de Vaaben, som han skulde have havt der med sig.

Nu

Caput XII.

De lustratione armorum, qvando sit habenda.

Conventus qvi a lustratione armorum nomen gerit, per totam Norvegiam cogendus est. Suum qvæqve conventum tribus classica habeat, nec plures una conveniant. Lustratio hæc incipiat ad festum purificationis beatæ Mariæ, ante mediam qvadragesimam finienda. Conventus nuntio convocari debet. Hunc qvilibet, cui nuntius ille allatus fuerit, vir ingenuus et paterfamilias adeat, cum pleno armorum apparatu. Qvi durante conventu domi manet duabus argenti oris Regi mulctetur, præter unam argenti oram pro singulis armis, qvæ secum illuc afferre debebat.

Mor-

---

1) varþíng *vernalis.* 304.

2) yrki — því þíngi. *lustratio — apparatu. omitt.* 304.

3) oc hafi full vapn sín. *cum pleno armorum apparatu. omitt.* 307. 56. 58. 68. *Hard. Reg.* fólk vapn. *cum armis popularibus.* 302. 305. 309. 3260. 57. 62. 71.

*) fólk vapn. 3261. *Hic incipit.* 63.

**) er misser, oc hann. *qvod deest.* 3260.

Nú er madr siúkr eda sárr, þá scal leigomadr hans [4]) bera vapn hans til þíngs, eda [5]) böti bóndi sekt fyrir vapnafall, auri silfrs fyrir hvert er missir. Enn ef einvirki er siúkr eda sárr, *) þá scall hann kalla til sín [6]) nágranna sína oc syna þeim vapn sín á [7]) þeim degi er þíng er; þá er hann sykn saca ef vapn ero aull til; enn ef eigi ero aull til, sekr auri silfrs vid Konong, fyrir hvert, er missir.

[8]) Nú selr madr vapn sín [9]) sva at hann á eigi [10]) full vapn eptir sem nú

Nu er nogen syg eller saaret, da skal hans Tienestekarl bære hans Vaaben til Tinge, eller bøde Vaabenvide, een Øre Sølv for hvert som han mangler. Er den, som ingen Tienestekarl haver, syg eller saaret, da skal han kalde sine Naboer til sig, og vise dem sine Vaaben paa den Dag Tinget holdes; da er han angerløs, dersom alle Vaaben ere tilstede; men dersom han ikke har dem alle, da har han forbrudt een Øre Sølv til Kongen for hvert som fattes.

Nu sælger nogen sine Vaaben, saa at han ikke eier alle de Vaaben, som her

Morbo, aut vulneribus impediti vice fungatur domesticus mercede conductus alioqvi herus muneris oblitus mulctam solvat unam argenti oram pro singulis armis, qvæ defuerint. Paterfamilias cui nullus est operarius, proximos arcescat vicinos, iisqve sua monstret arma eodem die, qvo lustratio agitur; qvo facto a mulcta liber esto, si omnia adfuerint arma; secus unam argenti oram pro singulis, qvæ defuerint, solvito.

Qvi arma vendit sua, nec omnia, qvæ leges statuunt, habet, qvocunqve de-

---

4) eda granni hans. *aut ejus vicinus. add.* 72.

5) þá er hann sykn saka ef aull eru til. *qvo facto culpa careat, si omnia adfuerint arma. add.* 307. bæti bóndi fyrir vapnavíti. *alias colonus defectum mulcta præstet.* 72. *Tunsb. et Hard. Reg.*

*) *Hic incipit.* 63.

6) granna. *proximos. omitt.* 3260. 3261. 57. 58 62. 68. 69. 71. 72.

7) þíngdegi. *die conventus* 63. 69. 71. *Tunsb. Reg.* 3260.

8) Nú selr — hverntíma sem þat er. *Qvi arma vendit — mulctetur. omitt.* 58.

9) naudsynia laust. *nulla inteveniente necessitate. perqvam male. add.* 60.

10) fólkvapn. *arma popularia ɔ: legitima.* 302. 305. 309. 63. 68 56. 57. 72. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

nú er scilt, þá er hann sekr auri silfrs vid Konong fyrir hvert er missir, hvern tíma er þat er. [11])

[12]) Nú scal syslomadr lysa fyrir maunnom á því þíngi, hverso menn scolo gánga at laugom. Enn þá er at laugom gengit, er þrir menn gánga [13]) þiukt oc eigi fleiri, oc gánga tómliga, sva at syslomadr megi vel scoda vapn þeirra. Enn handgengnir menn [14]) oc veizlomenn ero scyldir til at scoda vapn med syslomanni. [15]) Enn ef

her ere opregnede, da har han forbrudt een Øre Sølv til Kongen for hvert som fattes, paa hvad Tid det end er.

Nu skal Sysselmanden bekiendtgiøre for Folk paa dette Ting, hvorledes man skal trække op efter Loven. Og er det efter Loven, naar man gaaer tre Mand høi og ikke flere, og saa langsomt, at Sysselmanden vel kan besee deres Vaaben. Men Kongens haandgangne Mænd og de som have Kongens Lehn, ere pligtige at skue Vaaben tilligemed Sysselmanden. Men der-

demum tempore id acciderit, pro singulis, qvibus caret armis, argenti ora mulctetur.

Procurator freqventi coram concione notum faciat, qvo ordine lustratio rite sit peragenda. Ea vero legitima est lustratio, ubi viri triplice ordine alti incedunt, ut procurator possit arma lustrare. Milites stipendiarii et beneficiarii cum procuratore, arma æstimare debent. Si or-

---

[11]) Hvervetna þar sem madr ler vapn til vapnaþíngs, þá eru vapn uppnæm Kongi til handa; enn hann sekr vapnavíti er let var fyrir hvert er missir. *Ubicunqve sua qvis arma alii lustrastionem adeunti commodaverit, arma regi cedant: et ille cui arma erant commodata, pro singulis qvæ illi defuerint, mulctam solvat.* *add.* 72.

[12]) Nú scolo á þíngi standa þrír menn á þykt, Nefna scal umbodsmadr Konongs menn oc veizlomenn, ef þeir ero til á þíngi. þeir scolo siá vapn manna. Sékr hver er eigi hefir vapn slík sem nú er mælt. *Lustrandi ordine triplici stent alti. Regis procurator viros, præ ceteris feudatarios, si adfuerint, in conventu nominet. Illi arma lustrent. Mulctam qvisqve solvat, qvi non habuerit arma, qvæ superius definita sunt.* 72.

[13]) þuikt. 60. þykt. *idem.* 302. 309. 63. 68. 69. 72. oc eigi fleiri. *nec plures simul. add.* 302. 307. 305. 57. 58. 61. 62.

[14]) oc veizlumenn. *et beneficiarii, omitt.* 72. *Tunsb. Reg.*

[15]) *Incidit hiatus in.* 57.

ef þiuckara er gengit enn nú er sagt, oc fær syslomadr þar eigi prófat vapn manna, gialdi hverr er þat gerir maurk silfrs Konongi fyrir ólydni sína: enn sekr hverr [16]) auri silfrs vid Konong, er eigi hefir vapn sem laug vatta.

dersom man gaaer flere Mand høi, end nu er sagt, da har hver, som det giør, forbrudt een Mark Sølv til Kongen for sin Ulydighed: men hver som ikke har de lovbefalede Vaaben, har forbrudt een Øre Sølv til Kongen.

Enn ef nockor [17]) ler vapn til vapnaþíngs, oc verdr þat vitnisfast, eigi Konongr vapn; enn hinn er let var, gialdi vapnavíti sem ádr. [18])

Men dersom nogen udlaaner en anden Vaaben til Vaabentinget, og vorder det vidnesfast, da eier Kongen disse Vaaben; men den, til hvem de vare laante, betale alligevel Vaabenvide.

XIII. Ca-

XIII. Ca-

ordine altiori lustrandi incesserint, nec ideo licuerit procuratori arma lustrare, singulis sic transeuntibus unius marcæ argenti ob pervicaciam poena irroganda est, præter unam argenti oram pro singulis armis lege præscriptis, qvæ defuerint.

Arma, qvæ qvis alteri lustranda commodaverit, si id rite probari possit, regio cedant fisco; qvi vero arma mutuo sumpsit, mulctam defectus subeat.

Q Ca-

[16]) maurk. *marcam.* 302.

[17]) ber. *fert. male.* 65.

[18]) *Capiti XII. Manus recentior, at Seculi XIV in ima paginæ ora addidit.* Sva mörgh scip gangha uth aff Norghe: VI tuitugh sessor oc XXX oc III hundrud tiröd. Enn á hverio scipi er hundrad manna, þá er þat altsaman VIC oc IIII þushundrud oc XXX manna, oc er utalt Jamtaland oc aull Upplönd oc Scattlönd.

Tot Naves Norvegia mittit sc. trecentas. (centum qvinqve decadibus computatas) triginta sex, qvarum singulas viginti remis agunt centum (sex decadibus constans) nautæ. Horum igitur totus numerus est (præter navarchos) qvadraginta millia sexcenti et triginta. Qvo computo nec Jamtia, neo Upplandiæ, nec provinciæ tributariæ veniunt.

XIII. Capituli.

Ef styrimadr laupz af scipi eda háseti, oc um vista þrot.

Nú hverfir [1]) styrimadr scipi sino á leid med Konongi, oc löypr madr af scipi medan Konongr liggr til landvarnar, hann er sekr átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong. Enn ef styrimadr löypr brot þá er hann med aullo útlægr oc landrádamadr vid Konong.

Nú má eigi lengr leidángr úti [2]) hafa enn menn hafi hálfa mánadar mauto miauls oc smörs, oc lysi því á aunnor scip oc syni þeim mat sínn, at þeir hafa eigi meira mat. Nú fara þeir heimleidis oc verda matþrota, þá

XIII. Capitel.

Om Styrемand eller en af Skibsfolkene undløbe fra Skibet, og om Mangel paa Levnetsmidler.

Nu fører en Skipper sit Skib paa Veien med Kongen, og dersom da en Mand løber fra Skibet, medens Kongen værner Landet, da har han forbrudt otte Øretuge og tretten Mark Sølv til Kongen. Men dersom Skipperen undløber, da er han aldeles fredløs og Landsforræder mod Kongen.

Nu kan Leding ikke længere vare, end til man ikke har mere end en halv Maaneds Fetallie i Meel og Smør, og skal man bekiendtgiøre det paa de andre Skibe, og vise sit Forraad, at man ikke har mere. Nu lide de Mangel paa Levnetsmidler medens de

Caput XIII.

De gubernatore classiariove desertore, et de defectu commeatus.

Classiarius, qvi navim Rege præsente eductam in expeditionem nondum confectam deseruerit, octo ortogos et tredecem marcas argenti Regi solvat. Gubernator autem, si aufugerit, exul esto, perduellionis reus.

Expeditio continuari non debet ultra tempus, qvo commeatus farinæ scilicet et butiri nautis dimidio mense alendis tantum sufficere dignoscitur. Qva de re socii, qvi reliqvis navibus insunt, certiores facti, commeatum, qvantus sit, examinent. Cibaria, si domum redeuntes classiarios

---

[1]) Syslomadr. *Procurator. male.* 68. 302. 305. 309. 3260. 3261. 56. 58. 61. 68. 69. 71. 72. *Hard. Reg.*

[2]) hafa. *habere.* 62. 63. hæsta. *impedire.*

þá mego þeir hauggua tva naut fyrir bónda at ósekio, leggi upp aura tva fyrir kú, oc sva fyrir [3]) uxa [4]) þritídung, enn hálfann þridia auri fyrir [5]) auldung, oc láti liggia eptir haufot oc fætor oc húd, þá ero þeir úsekir. Enn ef adrir hauggua fyrir bónda þeim, er adrir hioggo fyrr fyrir, oc kemr eigi fram haufot oc fætor oc húd, þá hauggua þeir at úsekio ef þeir leggia fe fram sva mikit sem ádr er skilt, oc láti liggia eptir haufot oc fætor oc húd, þá hauggua þeir at úsekio. Enn ef þeir hauggua eigi sem nú er scilt, þá er styrimadr sekr átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong, ef at hans rádi var haugguit; enn háseti hvar maurk silfrs

de fare paa Hiemveien, da maae de angerløst slagte to Nød for Bonden, og lægge to Øre isteden for en Koe, og ligesaa meget for en treaarig Oxe, men halvtredie Øre for en gammel Stud, og skulle de lade Hovedet, Fødderne og Huden ligge tilbage, da ere de angerløse. Men dersom nogle slagte Qvæg ned for en Bonde, som andre tilforn have dræbt for, og Hoved, Fødder og Hud ikke kommer frem, da hugge de angerløst, hvis de lægge saa mange Penge dersor som før er mældt, og lade ligge tilbage Hoved, Fødder og Hud. Men dersom de ikke slagte saaledes, som nu er sagt, da er Skipperen brødig otte Øretuge og tretten Mark Sølv til Kongen, dersom der blev slagtet med hans Minde; men hver af Skibsfolkene een Mark Sølv

rios defecerint, boves duos, ubicunqve obvios illis cædendi jus esto pretio possessori oblato binis nempe oris pro vacca, tanto pro bove trimo, pro tauro duabus et dimidia, relictisqve capite, pedibus et cute. Si alii, qvibus cæsi bovis reliqviæ, caput, pedes et corium, ostensa non fuerint, post ejusdem ruricolæ boves mactant, impune hoc facere possunt, modo pretium legibus statutum offerant, et caput, pedes et corium relinqvant. Classiarii secus agentes, et gubernator cujus auctoritate usi sunt mulctas Regi solvant, hic octo ortogos et tredecem marcas argenti, illorum vero singuli mar-

Q 2

[3]) gradung. *bove nondum castrato.* 62.
[4]) þritídung. *trimo. omitt.* 302. 305. 58. 61. 63. 68. *Tunsb. et Hard. Reg.*
[5]) aldung. *idem.* 63. 68.

silfrs vid Konong, oc böti þó fyrst bónda fullom bótom fyrir bú sit, þat er þeir hiauggo. Enn af [6]) bótom taki bóndi slíkan rett, sem hann er madr til, enn Konongr þat sem auk er. Nú er þeim kent, at þeir hauggua [7]) annan veg enn nú er mælt, oc þeir dylia, þá scal styrimadr synia med [8]) lyrittar eidi fyrir sva marga menn sem hann vill: enn ef hann vill eigi [9]) sveria fyrir þá, sveri hverr fyrir sik lyrittar eid.

Nú gengr madr af scipe fyrr enn scip kemr til [10]) lunz oc lofar haunom engi madr, þá er hann sekr maurk silfrs vid Konong.

XIV. Ca-

Sølv til Kongen, og bøde dog til Bonden fuld Erstatning for det Qvæg som de slagtede. Men af Bøderne tage Bonden slig Ret, som hans Stand giver ham, men Kongen det overblevne. Nu blive de beskyldte for at have slagtet anderledes, end nu er mældt, og dersom de nægte det, da skal Skipperen med tre Mænds Eed nægte for saamange som han vil: men dersom han ikke vil sværge for dem, da skal hver for sig sværge tre Mænds Eed.

Nu gaaer nogen fra Skibet førend det er astaklet, og ikke har Forlov dertil af nogen, da har han forbrudt een Mark Sølv til Kongen.

XIV. Ca-

marcam argenti unam. Cæterum colono ante omnia pro pecore cæso satisdanto. Mulctarum pars colono respectu juris, qvo fruitur, cedat; reliqva ad Regem pertineat. Actione in classarios ex hoc capite secus facientes factumqve negantes instituta gubernator triumvirali jurejurando innocentes esse probet, qvotqvot voluerit. Si vero jusjurandum edere nolit, singulis triumvirali juramento sese purgare liceat.

Qvi navim anteqvam phalangis imposita fuerit, absqve venia reliqvit, mulctam unius argenti marcæ Regi solvito.

Ca-

---

[6]) sektinni. *idem.* Bót. *satisfactio, emenda.* 60. 61. 63. 72. *H. et T. Reg.* 3260. seknenne. 3261.

[7]) á annan. *idem.* 60.

[8]) eins eidi. *simplici v. sui ipsuius.* 309. *Hard. Reg.*

[9]) synia. *negare.* 302. 305. 307. 309. 3260. syni. 57. 56. 58. 62. *Tunsb. Reg.*

[10]) luns. *idem.* 305. 309. 56. 58. 60. 62. 65. 71. *Tunsb. et Hard. Reg.*

XIV. Capituli.

Um scips uppsát oc gæzlo segls oc reida.

Nú koma scip heim til lunz, þá scal styrimadr bod uppscera sva vída sem hann ætlar at þurfi, oç scip má uppgánga.

Hvervitna þar sem styrimadr scer bod upp, þá ego allir þat bod at bera, enn engi at fella, [1]) hvart sem þeir ero í þeirri scipreido eda annare. Enn hverr sá er þat bod fellir, se sekr auri silfrs vid Konong. Enn hver sem eigi kemr til scipdráttar, oc bod kom til húss, þá er hann sekr auri silfrs vid Konong, nema naudsyn banni. Enn þessar *) sektir, hvart sem er [2]) scip upp at setia edr

XIV. Capitel.

Om Skibs Opsætning og Seils og Redskabs Forvaring.

Nu kommer Skib hiem for at sættes op, da skal Skipperen affende Budstikke saa vidt omkring, som han troer at behøves for at faae Skibet opsat.

Overalt hvor Skipperen affender Budstikke, da ere alle pligtige at bære det Bud, og ingen bør forsømme det, enten de saa ere i den Skibrede eller i en anden. Men hver som forsømmer det Bud, har forbrudt een Øre Sølv til Kongen. Men hver som ikke kommer for at sætte Skibet op, naar Bud kommer til hans Hiem, har forbrudt een Øre Sølv til Kongen, undtagen Forfald hindrer ham. Men disse Bøder, hvad enten de ere i Anledning af Skibets Op-

Caput XIV.

De subductione navis et de custodia veli ac reliqvorum armamentorum.

Gubernator navis scutulis subducendæ vicinos nuntio tot arcescat, qvot subductioni pares esse sentierit.

Nuntium, qvem gubernator miserit, coloni alter alteri sine fraude ferant, sive ad istam tribum, sive aliam pertineant. Qvi nuntium ferre neglexerit, unius argenti oræ mulctam Regi pendat. Qvi vero ad navem subducendam nuntio evocatus non venerit, argenti oram Regi committat, nisi impeditus fuerit. Mulctas tam ex deductione, qvam ex subduc-

---

[1]) hvart — annare. *sive — pertineant. omitt.* 307. 309.

*) soknir. 3261.

[2]) scip. *navim. add.* 302. 307. 56. 58. 71. *Tunsb. et Hard. Reg.*

edr út, þá söki syslomadr oc hafi af tva luti, enn styrimadr þridiung. Enn ef syslomadr vill eigi sökia, oc er haunom sagt til ádr, þá söki styrimadr oc hafi hálft, enn syslomadr hálft.

Opsætning eller Udsætning, skal Sysselmanden indtale, og have deraf de to Parter, men Skipperen den tredie. Men dersom Sysselmanden ikke vil tale derpaa, og er dog i Forveien derom tilsagt, da skal Skipperen søge derpaa, og have den halve Deel af Boderne, men Sysselmanden den anden halve.

Nú ef scip gengr eigi út eda upp, oc fyrirnemaz fiórdongr scipreido eda hálf eda meiri, svari sektom sem mælt er oc se scip í þeirra ábyrgd, ef [3]) lestiz.

Nu dersom Skibet ikke bliver sat ud eller op, og en fierde eller halve Deel af Skibreden eller flere have undslaaet sig derfor, da skulle de svare Bøder som ommældt er, og være ansvarlige for Skibet, hvis det fanger Skade.

Nú koma menn fim náttom fyrr eda fim náttom sídarr, þá scolo hvargir audrom vist reida. Enn ef meiri munr

Nu kommer nogle fem Nætter før eller fem Nætter seenere, da skal ingen af dem holde de andre Kost og Tæring. Men komme

ductione navium ortas procurator exigat in tres partes ita dividendas, ut una triente gubernatori navis persoluta, reliqvum sibi retineat. Verum si procurator rite monitus mulctas exigere noluerit, actio navarcho competit dimidiam mulctæ partem recepturo, reliqva procuratori relicta.

Si qvarta, dimidia, majorve pars tribus classicæ nuntio rite evocata venire neglexerit, et navis ob istam causam educi, subducive neqviverit, mulctæ lege definitæ singulis absentibus irrogantor, navim suo periculo salvam reddituris, si damnum illa ceperit.

Evocatorum ad navem subducendam, qvi qvinqve diebus post vel ante diem condictum venerint, neutra pars ab altera victum exigere po-

---

[3]) læsti. *idem.* 302. 309. 58. 62. 65. 71. 72. er letizta. *H. Reg.* læmzt. 69.

munr verdr, þá scolo þeir audrom vist reida er reida eigo at laugom, eptir því sem tala rennr til.

Þeir scolo segl vardveita, er [4]) scilrikaztir ero oc næstir búa kirkio þeirri, er næst er scipi. Enn allir hásetar scolo fylgia segli til kirkio oc aullom reida, oc búi sva um [5]) at eigi spilliz.

Nú ef nockr tekr [6]) þetta segl [7]) bort [8]) útan löyfi [9]) Konongs ábyrgiz at aullo þar til [10]) aptr kemr, oc sekr átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong oc böndor.

Enn

komme nogle seenere, da skulle de, som efter Loven pligtige ere, udrede de andre deres Kost efter rigtigt Forhold.

De skulle forvare Seilet, som ere de skiælligste og nærmest boe den Kirke, som er næst ved Skibet. Men alle Skibsfolkene skulle følge Seilet til Kirken, og saa hele Skibsredskabet, og sørge for, at det ikke fordærves.

Dersom nu nogen uden Kongens Tilladelse tager dette Seil bort, da skal han være ansvarlig for det indtil det kommer tilbage, og have forbrudt otte Øretuge og tretten Mark Sølv til Kongen og Bønderne.

Men

potest: si vero longius temporis intervallum venientes intercesserit, tunc cibaria præstent, qvibus lege id incumbit, justa ratione.

Veli curam habeant viri probitate præ cæteris clari, qvi ecclesiæ navi proximæ maxime vicini sunt. Sed velum cæteraqve navis armamenta, nautæ omnes ad ecclesiam ferant, et ibi custodiæ diligenti mandent, ne qvid damni fiat.

Siqvis inde velum auferat absqve Regis venia, sui sit id periculi, donec restitutum fuerit, et mulctam octo ortogorum et tredecem marcarum argenti Regi et colonis solverit.

Si

---

4) vænastir. 71. vænastir ero til scila. *fide spectatissimi.* 72.

5) sem likligazt þickir at. *ut pro re nata maxime tutum visum fuerit.* 302. 307. 309. 3260. 3261. 58. 62. 69. *Tunsb. Reg.* bezt þickir. 65.

6) þar. *inde, add.* 61.

7) eda reida. *armamentave. add.* 62. 65. *Hard. Reg.*

8) at óleifi. *Rege nolente.* 72.

9) eda bónda. *aut colonorum. add.* 62. 65. oc bónda. *et colonorum add.* 302. 305. 307. 309. 3260. 56. 60. 68. 69. *T. R.*

10) heim. *domum.* 302. 305.

Enn ef Kirkia brennr [11]) ábyrgiz böndor siálfir segl sitt, nema menn brenni at vilia sínom.

Nú [12]) scolo þeir þar uppsátr hafa, sem þeir haufdo at forno fari. Enn ef [13]) á brytr upp sát eda siór, þá scal Konongs iaurd scyld til vera, ef hon er innan fylkis. [14]) Enn ef Konongs iaurd er eigi til, þá scal kaupa túft, hvar er þeir vilia [15]), sva sem scynsamir menn meta, med bónda fe.

XV. Ca-

Men dersom Kirken brænder og Seilet med, da svare Bønderne selv for deres Seil, undtagen nogen med Villie brænder Kirken.

Nu skulle Skibe opsættes der, hvor de fra gammel Tid have opsatte været. Men dersom en Elv eller Søen opbryder den Jord, hvor Skib pleier at opsættes, da sættes det paa Kongens Jord, dersom den er til inden Fylket. Men dersom den ikke er til, da maae man kiøbe Plads for Skibet, hvor man vil, med Bøndernes Gods, efter skiønsomme Mænds Burdering.

XV. Ca-

Si ecclesia incendio pereat, periculum veli coloni sustinento, nisi qvis sponte sua incendii auctor fuerit.

Statio navis subducendæ in eodem loco erit, ubi ab antiqvo fuit; verum si fluvius, mareve læserit stationem, illa in fundum Regium, siqvis in ea tribu existat, transferatur. Si nullus sit ibi regius fundus idoneum coloni ubicunqve voluerint locum communi ære suo, juxta peritorum virorum æstimationem, parent.

Ca-

---

11) oc segl inni. *unacum velo intus deposito. add.* 302. 307. 309. 3260. 3261. 56. 58. 60. 61. 62. 65. 68. 69. 71. *Hardenb. et Tunsb. Reg.*

12) scal scip þá uppsát hafa. *idem.* 62.

13) sær. *mare.* 56.

14) eda fiórdungs. *aut qvadrante.* 60. fiórdungsfylkis. *qvadrante societatis classicæ.* 302. 307. 309. 3260. 56. 58. *Hard. Reg.*

15) helzt. *potissimum. add.* 309. 3260. 56. 58. 62. *Hard. Reg.*

XV. Capituli.

Um reidscióta bod.

Sva er mælt, at böndor scolo gera Konongi reidscióta [1]).

Enn umbodsmadr Konongs scal scera reidscióta bod sva vída sem hann ætlar at Konongr scorti eigi reidscióta.

Enn böndor allir er reidscióta bod kemr til [2]) garz, þá scolo þeir reidscióta gera haunom hvern auk er saudull eda seli hefir ákomit.

Enn ef Konongr scortir reidscióta, þá gialdi bóndi hverr er bod kom til [3]) garz oc eigi greidir reidscióta,

XV. Capitel.

Om Skytsfærd.

Saa er sagt, at Bønderne skulle giøre Kongen Skytsfærd.

Men Kongens Ombudsmand skal afsende Budstikke efter Skytsheste saa vidt omkring, som han troer Behov giøres, for at Kongen ikke skal sattes Skytsheste.

Men alle Bønder, til hvis Gaard Budstikken kommer efter Skytsheste, de skulle hver for sig udgiøre i Skytsfærd hvert Øg, som Sadel eller Seele har før været paa.

Men dersom Kongen mangler Skytsheste, da bøde enhver Bonde, til hvis Gaard Budet kom, og dog ikke skaffede Skyts-

Caput XV.

De nuntio vecturæ Regi præstandæ.

Lege statutum est, ut ruricolæ Regi vecturam præstent.

Procurator Regius nuntio emisso tantam vecturam exigat, qvantam Regi sufficere duxerit.

Colonus qvivis ad cujus domum nuntius ille venerit, jumenta omnia sua sellam et frenum ferre docta Regi mittant.

Si Regem deficiant eqvi, incolarum singuli, qvi nuntio postposito neglexerint vecturam præstare, pro singulis jumentis, in statione defi-

R

---

1) sva mikinn sem hann þarf. *qvanta illi opus est. add.* 302. 309. 307. 305. 3260. 3261. 61. 62. 65. 68. 71. *H. R.*

2) hús. *idem.* 302. 309. 58. 72. *Tunsb. et Hard. Reg.*

3) húss. 63. 72. *H. R.*

scióta, auri silfrs Konongi fyrir hvern auk, er eigi kom til reidscióta sciptis, [4]) forfallalaust.

XVI. Capituli.

Um ránsmenn oc örvarscurd.

Nú ero ránsmenn úbótamenn hvar sem þeir verda [1]) teknir, oc hver sá sem þeim veitir lid til þess eptir því sem segir [2]) í úbótamálom í mannhelgi varri.

Nú heria þeir, oc á sá eigi kost lids til eptir at fara er fyrir hernadi verdr; þá scal hann [3]) aur scera [4]) ef hann vill; þá scal hverr fara þángat, sem

Skytsheste, een Øre Sølv til Kongen for hver Hest, som uden lovligt Forfald ikke kom til Skyts-Skiftet.

XVI. Capitel.

Om Ransmænd og Piils Udsendelse.

Nu ere Ransmænd, hvor de end paagribes, og hver den som er dem behjelpelig Ubodemænd, saaledes som der siges om Ubodemaal i vor Manhelgebalk.

Nu hærje Ransmændene, og den er ikke stærk nok, som ranes, til at sætte efter dem; da kan han udsende en Piil, om han vil; og da skal hver fare derhen, som

definita nullo interveniente impedimento absentibus una ora argenti Regi danda mulctantor.

Caput XVI.

De prædonibus et sagitta nuntia.

Latrones, eorumqve adjutores, ubicunqve prehendi poterint sacri sunto juxta titulum juris personarum, de criminibus, qvæ re nulla expiari possunt.

Qvi vim a latronibus illatam sibi suis viribus repellere non valet, sagitta vicinis missa, si libuerit, auxilium poscat. Qvilibet hoc nuntio monitus la-

[4]) forfallalaust. *nullo etc. omitt.* 302. 305. *Hard. Reg.*

[1]) ero stadnir. *inventi sunt.* 307. 62. 65 staddir. *degunt.* 71. 72. kendir. *cogniti.* 302. 305.

[2]) í úbóta malum. *de nefandis criminibus, omitt.* 61.

[3]) herör scera. *telum belli nuntium.* 60. 72. ör uppscera. 302. 309. 56. 307. 62. 61. 65. 71.

[4]) er fyrir verdr. *læsus. add. Hard. Reg.*

sem aur stefnir honom eptir her. Nú fara þeir eptir þeim, þá scolo þeir allir fara, er fyrir sitia. Enn ef þeir vilia eigi, þá er fe þeirra uppnæmt, nema naudsyn banni.

som Pilen stævner ham, efter Røverne. Nu sætte de efter dem, da skulle alle de være pligtige at følge med som boe der, hvor de, som eftersætte, fare igiennem. Men dersom de ikke ville følge med, da er deres Gods forbrudt, undtagen lovligt Forfald hindrer dem.

Nú koma þeir þar er hinn er fyrir, er aur [5]) scar upp, oc hefir hann rett scorit, þá er vel. Enn ef hann hefir rángt scorit, oc er þar eigi her til húss kominn, þá er [6]) þeim fe hans uppnæmt oc scipti sín í millom. Enn ef hann hefir rett uppscorit [7]), þá scolo þeir fara med haunom sva lángt sem hann vill.

Nu komme de der, hvor den Mand boer, som Pilen udsendte, og har han retteligen udsendt den, da er det vel. Men har han uretteligen udsendt Pilen, og ingen Røverhær er kommen til hans Gaard, da er hans Gods forbrudt til dem, og de har Ret til at dele det imellem sig. Men har han retteligen affendt Pilen, da skulle de fare med ham saa langt som han vil.

Enn ef þeir hitta her oc þorfo at rióda til fiár þess odd eda eggiar; þá [8])

Men dersom de træffe Røverhæren, og behøve at rødsarve Odd eller Egg for at

latrones via indicta perseqvitor. Euntibus omnes viæ accolæ se jungant. Negligentes nullo legitimo præpediti impedimento, bonis, qvæ possident, privantor.

Evocati ad domum sagittam mittentis, si venerint, et illa rite missa fuerit, bene est. Verum si in evocatione error latuerit, nec evocantis domum latrones vi armata infestaverint, bona evocantis cedant evocatis communiter dividenda. Sagitta rite missa evocati mittentem seqvi debent, qvocunqve voluerit.

Latronibus pugna victis, res raptas, qvas suas fuisse probaverit, spo-

R 2

5) hóf. *authoris sagittæ emissæ.* 309. *H. Reg.*

6) þeim. *iis ɔ: evocatis. add.* 309. 58. 61. 68. *Hard. et Tunsb. Reg.*

7) ör. *telo. add.* 309.

8) hafe. *habeat.* 309. 61. 62. 65. 68. 72. *Hard. Reg.* hafe þat er hann var ræntr. *habeat, qvæ rapina amisit.* 307.

á sá, er fe átti, allt þat er hann kennir *); enn þeir scipti sín í millom því sem auk er, oc her menn átto, 9) nema **) kennindir komi til med 10) vitnom.

at naae Godset, da beholder den Plyndrede alt det han kiænder sig ved; men de andre kunne skifte det øvrige, som Røverne eiede, imellem sig, undtagen andre komme, som med Vidner kiænde sig derved.

XVII. Capituli.

Ef madr á kaup vid ránsmenn.

Nú fara 1) þeir er heriat hafa fyrir land fram, oc kaupir madr at þeim einhvern grip, hvat sem þat er, þá scal hver hafa fe þat er fyrri átti, oc komi til medr 2) tveggia manna 3) vitni. Enn sá er vid víkinga köypti, giálldi maurk silfrs Konongi, ef hann vissi.

Enn

XVII. Capitel.

Om nogen kiøber af Ransmænd.

Nu fare Røvere langs med Kysten, og kiøber en noget af dem, hvad det saa er, da skal den have sit Gods, som det før eiede, naar han hiemler sig det med tvende Vidner. Men den som kiøbte af Røvere bøde een Mark Sølv til Kongen, om han kiøbte vidende.

Kan

spoliatus recuperet; pars autem residua spoliorum a prædonibus relictorum evocatis cedat, nisi priores domini testibus idoneis res vindicare qveant.

Caput XVII.

Siqvis cum prædonibus commercium exerceet.

A latronibus littora legentibus, res, qvæcunqve demum fuerit, coemta, priori domino, qvi eandem ad se pertinere duorum virorum testimonio probaverit, addicitor. Emtori venditores scienti esse latrones argenti marca Regi danda irrogator.

Si

---

*) med vattum. *testibus. add.* 302. 305 Enn þeir allir ugylldir er fyrirstanda, enn hiner fridheiligir er til sækia etc. *Omnes impune cæduntor rei armis se defendentes, qvi vero eos aggressi fuerint, pacis beneficio gaudeant. Tunsb. Reg.*

9) nema — vitnum. *nisi etc. omitt.* 65.

**) eigendur. *possessores.* 62.

10) laugligom. *idoneis. add.* 62. 302. 307. 309. 326b. 56. 68. *Tunsb. Reg.*

1) Hermenn fyrir land etc. *Idem.* 63.

2) laugligom vitnom. *legitimis testibus.* 58. 309 *Hard. Reg.*

3) vitnum. *testibus.* 309.

Enn ef hinn fær eigi vitni á hendor þeim er se rángfengit hefir köypt, þá scal stefna haunom til þíngs. Þá eigo þíngmenn hinom fe at döma eda *) lyrittar eid fyrir. 4)

Kan Eiermanden ikke faae Vidner paa den som har kiøbt uhiemlet, da skal han stævne ham til Tinge, og da skulle Tingmændene enten tildømme ham sine Kostet eller paalægge den Sagsøgte tre Mænds Eed derfor.

XVIII. Capituli.

Um landrádasauk oc lángscipa gerd í heradi.

Nú ef Konongr kennir manni [1]) lándrádasauk, þá scal hann synia med tylftar eidi. Nú ef sá eidr fellr, þá fellr hann til útlegdar.

Nú gerir madr lángscip í herade, oc lysir eigi fyrir faur sinni, þá scal Barun eda umbodsmadr Konongs fara til oc spyria hann, hvert hann vill fara.

XVIII. Capitel.

Om Landsforræderie og Krigsskibes Udrustning i Herredet.

Dersom nu Kongen sigter nogen for Landsforræderie, da skal han nægte det med tolv Mænds Eed. Men dersom den Eed fældes, da bliver han fredløs.

Nu udruster nogen Langskib i Herredet, og lyser ikke hvor han vil reise hen, da skal Baron eller Kongens Ombudsmand fare til ham, og spørge, hvorhen han vil

Si actor in rem adversus emtorem agens testibus careat, reum in jus citet, et rem contribulorum judicio recuperet, nisi emtor potuerit triumvirali jurejurando probare, se bona fide emisse.

Caput XVIII.

De proditione, et nave longa intra tribum armata.

Proditionis actione a Regi instituta reus se innocentem esse ostendat duodecemvirali jururejando. Exul esto, qvi jurejurando deciderit.

Qvi navem longam armata manu stipat, nec, qvo iturus sit, notum facit, a Barone vel procuratore regio interrogator, qvis sit finis expeditio-

---

*) sveri. *add.* 3260.

4) ef þeir synia, *si denegaverint, add.* 71. 72.

1) Landrád. *Proditionis,* 63. 65 71. *T. Reg.* 3260.

fara. Enn ef hann vill eigi tilsegia, þá scolo þeir æzta [2]) hann átta aurtoga oc þrettan marka [3]) taks. Enn ef hann vil eigi tak *) föra, þá scolo þeir orhauggva [4]) tveim megom kialar [5]) fim álna lángt bord. Enn ef þeir gera eigi sva, þá scolo böndor gera sva, oc taka frá segl, ef til er, oc [6]) lemia sva för þeirra. Enn ef þeir gera eigi sva, þá ero þeir sekir maurk silfrs vid Konong fyrir þofto hvera, enn fyrir [7]) styrihömlo hvera þrim maurkom, **) þat heita ***) þoftogiauld. [8])

vil fare. Men om han ikke vil sige det, da skulle de affordre ham Borgen for otte Ørtuge og tretten Mark Sølv. Men vil han ikke stille Borgen, da skulle de hugge fem Alen lang Planke fra hver Side af Kiølen. Men om de ikke giøre det, da skulle Bønderne giøre det, og tage Seilet fra, om det findes, og spilde saaledes hans Reise. Men om de ikke giøre det, da have de forbrudt een Mark Sølv til Kongen for hver Tofte, men for hver Roerstrappe tre Mark; det hedder Toftegiæld.

tionis. Responsum dare nolentem prædem octo ortogorum et tredecem marcarum poscant. Si reus prædem præstare nolit, Baro vel procurator regius curet, asseres duos ab utroqve latere carinæ qvinqve ulnas longos excidi. Procuratore id facere negligente, coloni id agent, et velo ablato iter impediant; qvod mandatum si neglexerint, singuli argenti marcam unam pro unoqvoqve transtro præter tres argenti marcas pro singulis clavorum habenis Regi solvunto. Hæc pecunia, transtrorum mulctæ nomine venit.

---

2) hann — taks. *omitt.* 58.

3) silfrs. *argenti. add.* 65.

*) fá. *dare.* 305. 307. 68. 71. 72. 3260. 3261.

4) tva vegu. *idem.* 302. 60. hvarom tveggia megin. 3260.

5) átta álna. *octo ulnas.* 302. 305.

6) senkia. *tardent. Hard. Reg.* hindra. *impediant.* 58.

7) hömlu. *scalmo.* 63.

**) silfrs. *argenti, add,* 56. 71. *Hardenb. Regius.*

***) lokin þoftogiöld. *Qvo argento, transtrorum mulcta solvitur.* 302. 305.

8) Nú höfum ver landvörn vora scrásetta, oc scal sva standa sem scipad er, nema Konongr oc Ærkibiscop oc adrir vitrazto menn siái annat landinu þarfligra. *Nunc defensionem regni scripsimus futuris temporibus observandam, nisi Rex et Archiepiscopus, aliiqve sapientissimi viri aliud regno viderint magis conducere, add.* 71. *Posthæc idem mss. inserit Edictum Regis Haconis, de bonis conjugum.*

MANNHELGI BÓLKR.

I. Capituli.

*) Her hefr upp Mannhelgi vara.

II. Capituli.

Um fe veganda.

III. Capituli.

Um scemdar vig.

IV. Capituli.

Um manna aftauko.

V. Capituli.

Ef madr stendr mann hiá kono sinni.

VI. Capituli.

Um arf eptir útlægan menn.

VII. Ca-

I. Capitel.

Her begynder vor Mandhelge.

II. Capitel.

Om Manddraberens Gods.

III. Capitel.

Om skiændigt Drab.

IV. Capitel.

Om Misdæderes Henrettelser.

V. Capitel.

Om Mand træffer en Mandsperson hos sin Kone.

VI. Capitel.

Om Arv efter fredløs Mand.

VII. Ca-

Caput I.

Hic incipit Jus nostrum de sanctitate personarum.

Caput II.

De bonis homicidæ.

Caput III.

De cæde nefaria.

Caput IV.

De reis capite plectendis.

Caput V.

Siqvis adulterum apud suam uxorem deprehenderit.

Caput VI.

De hæreditate ab exule relicta.

*) Her hefr hinn þridia (fiórda) lut Bókarennar oc heitir sá Mannhelgibólkr. *Hic incipit tertia (qvarta, Hard.) pars Codicis, qvæ vocatur Jus de sanctitate personarum.* 3260.

VII. Capituli.
Ef madr selr friálsann mann.

VIII. Capituli.
Ef madr er haugguinn á þíngi.

IX. Capituli.
Ef ódr madr verdr manzbani.

X. Capituli.
Ef manni er víg kent.

XI. Capituli.
Um víglysing.

XII. Capituli.
Um rettarbötor Magnus Konongs.

XIII. Capituli.
Um vadaverk.

XIV. Capituli.
Um ritninga.

XV. Ca-

VII. Capitel.
Om Mand sælger en fri Mand.

VIII. Capitel.
Om Mand bliver hugget paa Tinget.

IX. Capitel.
Om en rasende bliver nogens Banemand.

X. Capitel.
Om Mand bliver sigtet for Drab.

XI. Capitel.
Om Drabs-Forkyndelse.

XII. Capitel.
Om Kong Magnus's Forordninger.

XIII. Capitel.
Om Vaades Gierninger.

XIV. Capitel.
Om Dolke.

XV. Ca-

Caput VII.
Siqvis ingenuum hominem vendiderit.

Caput VIII.
Siqvis in foro cæsus fuerit.

Caput IX.
Si homo furiosus cædem commiserit.

Caput X.
Siqvis homicidii accusetur.

Caput XI.
De publicatione homicidii.

Caput XII.
De edictis Regis Magni.

Caput XIII.
De casu fortuito et culpa.

Caput XIV.
De pugionibus.

Ca-

XV. Capituli.
Ef menn bítaz um.

XVI. Capituli.
Um hald manzbana.

XVII. Capituli.
Um dóma alla.

XVIII. Capituli.
Um barátto.

XIX. Capituli.
Ef madr bindr friálsann mann.

XX. Capituli.
Um misverka.

XXI. Capituli.
Um pustra oc blak.

XXII. Capituli.
Um þiór.

XXIII. Ca-

XV. Capitel.
Om Mænd bides.

XVI. Capitel.
Om Manddrabereus Anholdelse.

XVII. Capitel.
Om alle Domme.

XVIII. Capitel.
Om Slagsmaal.

XIX. Capitel.
Om man binder en fri Mand.

XX. Capitel.
Om Fornærmelser.

XXI. Capitel.
Om Næveshug og Ørefigen.

XXII. Capitel.
Om Tyr.

XXIII. Ca-

Caput XV.
De eo, qvi alium momorderit.

Caput XVI.
De occisore capiendo.

Caput XVII.
De judiciis omnibus.

Caput XVIII.
De rixa.

Caput XIX.
Siqvis ingenuum hominem in vincula conjecerit.

Caput XX.
De damno injuria dato.

Caput XXI.
De colaphis et verbere pugno inflicto.

Caput XXII.
De tauro.

XXIII. Capituli.

Um ordtöki manna.

XXIV. Capituli.

Um rógsmenn alla.

XXV. Capituli.

Um kvedscap.

XXVI. Capituli.

Um iafnadar eida.

XXVII. Capituli.

Um [1]) bod þlotta.

XXVIII. Capituli.

Ef madr gengr med vanarvöl.

XXIX. Capituli.

Um lagarett.

I. Ca-

XXIII. Capitel.

Om Skiældsord.

XXIV. Capitel.

Om alle falske Beførere.

XXV. Capitel.

Om Riim og Viser.

XXVI. Capitel.

Om brugelige Eeder.

XXVII. Capitel.

Om Snyltegiæster.

XXVIII. Capitel.

Om nogen gaaer om at tigge.

XXIX. Capitel.

Om Lovbøder.

I. Ca-

Caput XXIII.

De injuriis verbalibus.

Caput XXIV.

De Sycophantis.

Caput XXV.

De cantilenis.

Caput XXVI.

De jurejurando consueto.

Caput XXVII.

De parasitis.

Caput XXVIII.

De mendicantibus.

Caput XXIX.

De satisfactione, qvæ lege competit.

Ca-

---

[1]) Um menn þá er gánga í samkundr manna úbodnir. *De personis, qvæ aliorum se conviviis intrudunt absqve invitatione. Hardenb. Reg.*

I. Capituli.

Her hefr Mannhelgi vara.

Þat er fyrst í Mannhelgi varri, at varr landi hverr í Noregs Kongs [2]) vellde scal fridheilagr vera vid annan innanlandz oc utanlandz.

Enn ef madr vegr mann, þá hefir hann [3]) fyrirgert aullo því sem hann átti, nema [4]) iaurdom sínom einom, hvart sem kallmadr drepr kono eda kona drepr kallmann, nema hann hafi vegit scemdarvíg eda gert nídingsverk.

II. Ca-

I. Capitel.

Her begynder vor Mandhelge.

Det er det første i vor Personers-Ret, at alle Indbyggere i Norges Konges Rige skulle være indbyrdes fredhellige, den ene med den anden, baade inden- og udenlands.

Men om nogen dræber en anden, da haver han forbrudt alt hvad han eiede, uden sit Jordegods, hvad enten en Mand dræber en Qvinde, eller en Qvinde dræber en Mand, med mindre han haver begaaet et skiændigt Drab, eller giort Niddingsværk.

II. Ca-

Caput I.

Hic incipit Jus de sanctitate personarum.

Hoc est initium juris nostri de sanctitate personarum, qvod nostrates Norvegiæ cives mutua securitate frui debeant tam intra qvam extra imperium.

Qvi vero alterum, sive vir foeminam, sive foemina virum occiderit, omnia, qvæ possidet bona, fundis avitis exceptis, committat, nisi cædem nefariam, aut crimen nefandum commiserit.

Ca-

---

[2]) ríki. *Regnum.* 302. 305. 307. 309. 56. 61. 62. 63. 65. 68. 71. 72. *Hardenb. Reg.* 3260.

[3]) fyrir vegit. *ob cædem perdat.* 71.

[4]) ódals iaurdom. *terris avitis. add.* 302. 305. 309. 56. 58. 61. 62. 65. 68. 71. 72. *Hard. Reg.* 3260. *qvæ melior est lectio.*

II. Capituli.

*) Um fe veganda.

Enn þó at alt þat, er vegandi átti bædi í lande oc lausom auri, felli ádr undir Konong, utan ódalsiardir, þá gerdi þó hinn virdoligi Herra **) Hacon Konongr [1]) þá miscon oc scipan á [2]) med hinna bezto manna ráde oc böna stad í landino, at hvart sem eptir ero [3]) eignir eda lausafe, þá scal Konongr taka eigi meira þegngylldi enn átta aurtoga oc þrettan merkor [4]) af [5]) lausafe eda eignom [6]) þess er víg vann, nema hann hafi vegit scemdarvíg eda gert nídingsverk.

II. Capitel.

Om Manddraberens Gods.

Men endskiøndt alt hvad Manddraberen eiede baade i Land og Løsøre, undtagen Odelsgods, faldt forhen til Kongen, da giorde dog den hæderlige Herre Kong Hakon den Naade og Skik, efter de bedste Mænds Raad og Forbøn i Riget, at hvad enten det ere faste eller løse Øre, da skal Kongen ikke tage større Bøder for den dræbte Undersaat, af Drabsmandens Jord eller Løsøre, end otte Ørtuge og tretten Mark, undtagen han har begaaet skiændigt Drab eller

Caput II.

De bonis homicidæ.

Qvamvis bona homicidæ omnia tam immobilia, qvam mobilia, exceptis fundis avitis Regi olim cesserint, venerabilis tamen Dominus Rex Hacon consilio et precibus optimorum regni virorum clementer decrevit, qvod Rex majorem non percepturus sit mulctam ob cædem hominis ingenui, qvam octo ortogorum et tredecem marcarum, qvantacunqve fuerint occisoris bona sive immobilia sive mobilia, nisi cædes inexpiabilis aut scelus aliqvid nefandum

---

*) Um þegngildi. *de mulcta homicidii.* 3260.

**) Hakon. *Hard. R.* 3260. 56. *Tunsb. R.*

[1]) hinn kóronadi. *ille coronatus. add.* 302. 309. 56. 62. 65. 68. *H. Reg.* 3261.

[2]) med — í landenu. *consilio — virorum. omitt. H. R.* 3260.

[3]) laund. *fundi.* 62.

[4]) silfrs. *argenti. add.* 309. 60. 3260.

[5]) lausa fe. *bona mobilia.* 65. fe. *pecunia.* 323.

[6]) þess er víg vann. *ejus qvi cædem commisit. add.* 3260. *Hard. R.* veganda. *cædentis. add.* 72.

verk. Enn ef eign er í þegngilldi greidd, þá scolo arfar veganda eiga lausn á, ef þeir vilia löyst hafa innan tío vettra [7]) ef þeirra ódal er. Aldri má erfingi selia [8]) iarder hins útlæga medan hinn útlægi lifir, enn [9]) gialda allar laugligar sculdir [10]) af eignom, ef eigi er lausafe til.

Nú kann sá einnhverr [11]) atburdr til [12]) at geraz, at Konongr gefi mandzbana landzvist, [13]) med böna stad haufdingia eda annarra godra manna, eda kemz hann á fund Konongs, oc fær grid af haunom, þá scal hann sik sva í frid kaupa vid Konong,

eller Niddingsværk. Men dersom Jord er udlagt for slige Bøder, da skulle Drabsmandens Arvinger have Ret til at indløse den inden ti Vintre, om de ville, dersom Jorden er deres Odel. Arvingen maa aldrig sælge den Jord, som han tager efter fredløs Mand, imedens den Fredløse lever, men betale al lovlig Giæld af hans Jorder, om Løsøre ikke er til.

Nu kan noget sligt indtræffe, at Kongen giver en Manddraber Landsvist, efter Høvdingers eller andre gode Mænds Forbøn, eller han kommer selv til Kongen, og erholder Fred af ham, da skal han saaledes kiøbe sin Fred hos Kongen,

dum patratum sit. Si vero mulcta fundis persoluta fuerit, tunc intra decem hiemes eosdem redimendi jus habeant hæredes occisoris, si fundi fuerint aviti. Fundos a proscripto relictos, hoc superstite, hæres ne vendito; verum omne æs alienum legitime contractum, pecunia deficiente, fundis solvi oportet.

Qvod si casu aliqvo acciderit, ut Rex optimatum seu aliorum bonorum virorum precibus commotus, occisori veniam in regno commorandi concedat, aut ipse Regem adiens, securitate potiatur, tunc a Rege, pro sua

---

7) ef þeir vilia laust hafa. *si reluere velint. omitt.* 63. ef þeirra er ódal. *si eorum fundi aviti sint.* 65. 68. 72. *H. R.*

8) eigner. *bona.* 56. 62. 72. *H. et T. R.*

9) Enn lúka scal hann allar sculldir laugligar. *Sed ille solvat æs alienum lege contractum.* 63.

10) þær sem ádr voro görfar, enn fe veganda felli i þá sauk. *Qvod conflatum fuit ante qvam bona occisoris in eum casum ceciderint. add.* 302.

11) tilburdr. *accidens.* 65.

12) til berast. 309. 58. 62. *Tunsb. Reg. male.* berast. *afferri.*

13) med einum hverum atburdum, þá scal hann sik sva í frid kaupa etc. *propter aliqvos eventus, tunc pacem ita redimat.* 63.

ong, sem Konongs er miscon til, oc böti þat sem eptirstód med slíkom sala [14]) stefnom, sem godir menn sea at hann megi orka, nema allar bötor seo ádr [15]) goldnar. Sídan scal þeirra mál fara til sættar er eptir lifa, eptir [16]) Konongs dóme. Enn þeir menn [17]) sem fe hans [18]) vardveitto, medan hann var í útlegd, þá [19]) greidi haunom slíkt [20]) sem þeir tóko í eignom eda lausafe, [21]) utan landzscyldir.

III. Capituli.

Um scemda víg.

Engi madr má [1]) iaurdo sinni fyrirgera, nema hann [2]) vegi scemdar víg

gen, som Kongens Naade maatte bestemme, og bøde det, som staaer tilbage, til visse Betalings-Tider, som gode Mænd skiønne at hans Formue kan taale, undtagen alle Bøder i Forveien ere erlagte. Siden skal deres Sag, som efterleve, gaae til Forlig efter Kongens Dom. Men de Mænd, som forvarede hans Gods medens han var fredløs, svare ham til det, som de modtoge i Jordegods eller Løsøre, uden Landskyld.

III. Capitel.

Om skiændigt Drab.

Ingen bør sin Jord forbryde, uden han begaaer skiændigt Drab eller

sua clementia, pacem redimat solvendo residuam, qvæ nondum præstita fuerat, mulctæ partem, terminis, qvos viri boni duxerint illi oportunos, nisi satisfactio antea præstita fuerit, qvo facto, compositio inter superstites occisi hæredes et reum Regis arbitrio fiat. Qvi proscripti bona custodiverunt, dum in exilio ille abfuit, eadem, qvæ acceperunt sive immobilia fuerint, sive mobilia, illi reddant, reditibus deductis.

Caput III.

De cæde nefaria.

Nullius fundum fiscus capiat, nisi cædem inexpiabilem, aut scelus nefan-

14) dagum. *diebus.* 58.
15) loknar. *solutæ.* 63.
16) laugligum dóme. *legitima sententia.* 302.
17) *iterum incipit.* 69.
18) göymdo. *curabant. Tunsb. Reg.*
19) gialdi. *solvant.* 305. 63.
20) aptr. *iterum. add.* 69.
21) utan landscyldir. *reditibus exceptis. omitt.* 61.
1) ódals iaurdu. *fundos avitos.* 61. 63. *Tunsb. Reg.*
2) eda geri nídingsverk. *aut nefandum com-*

víg eda geri nídingsverk. Þat er hit mesta[3]) nídingsverk, ef madr rædr undan Konongi sínom laund *) eda þegna. Enn ef Konongr kennir manni landrád, þá scal hann nefna mann or hird sinni [4]) iamborinn manni þeim er því máli á at svara. Enn ef [5]) arborinn madr á því máli at svara, þá scal nefna bóndason or hird, ef hann er til, oc hafi rit oc insigli Konongs oc söki þat mál at laugom. Enn sá er arborinn, er kominn er til alz rettar. **) Þat er oc nídingsvíg ef madr vegr trygdamann sínn. Þat er oc nídingsvíg, ef madr vegr mann í gridom. Hvervetna þar sem madr

eller Niddingsværk. Det er det største Niddingsværk, at Mand forraader fra sin Konge Lande eller Undersaatter. Beskylder Kongen nogen for Landsforræderie, da skal han udnævne en iblandt sine Hofmænd af lige Byrd med den, som har at svare til Sagen. Men dersom en velbyrdig Person skal svare til en slig Sag, da bør en Bondesøn udnævnes blandt Hofmændene, om nogen blandt dem findes, og han skal have Kongens Brev og Seigl for at forfølge den Sag efter Loven. Men den er velbyrdig, som besidder alle en fri Mand tilhørende Rettigheder. Det er og Niddingsværk, om nogen dræber den, som han lovede at værge. Ligeledes er det Niddingsdrab, om man dræber nogen mod tilsagt Fred. Overalt, hvor

nefandum commiserit reus. Scelus maxime nefandum est ubi qvis abalienationem regni et subditorum a Rege suo molitur. Rex perduellionis accusatum per militem prætorianum reo natalibus parem actione perseqvatur. In reum honesto loco natum, coloni filius cohorti prætoriæ adscriptus modo adsit, literis sigillo regio munitis, majestatis judicium ex lege cogat. Is honeste natus est, qvi plenum jus habet. Scelus etiam nefandum est, ubi qvis personam, cui ille securitatem condixerat, occiderit. Parricidium committit, qvi alium pace publica munitum cædit. Ille, cui competit actio

T

mittat crimen. add. 307. scemdarvíg. *cædem inexpiabilem.* 61. 62. 68. 69. *Tunsb. Reg.*

[3]) fyrsta. *primum sive maximum.* 307.

*) oc. 3260.

[4]) alias, iamnan at rette. *addit in margine.* 309. *statu æqvalem.*

[5]) árfborinn. *hæreditatis capax.* 322. *male.*

**) Þat er nídingsverk ef madr brennir mann inni. *Crimen nefandum est, siqvis alium incendio conficiat. add.* 305.

madr á á siálfom ser at heimta, eda þeim ómaga [6]) eda eigi fulltída manni [7]) er madr á umbod á at laugom, [8]) eda stendr til arfs hans, oc allra þeirra er hann á rett á, eda laugligt umbod til þess tekit, þá scal sá siálfr grid [9]) setia, oc *) trygdir med vattom. Ero [10]) allir fröndor hans under þeim gridom oc trygdom sem hver veitti siálfr. [11]) Þat er oc nídings víg, ef madr **) drepr laugmann [12]) þann er til þess er ***) scipadr at segia maunnom laug; þvíat sá ****) hauggr nidr rettindi fyrir aullom maunnom, því at hann er aullom scyldugr sva fátök-

hvor man har Skadegiæld at fordre for sig selv eller Umyndige eller de som endnu ikke til fuld Lavalder komne ere, som man efter Loven har Fuldmagt at svare for, eller som man staaer til at arve, og for alle dem, som man med lovlig Fuldmagt har Tiltale imod, der skal man selv med tiltagne Vidner sætte Fred og Tryghed. Og ere alle hans Frænder under den Fred og Tryghed ligesaafuldt, som hver af dem selv det giort havde. Det Drab man begaaer paa den Laugmand som er sat til at sige Lov og Ret iblandt Folk, er ogsaa fuldt Niddingsværk, thi man nedbryder derved tillige Retten for alle Folk, som Laugmanden er pligtig at opretholde, saavel for

atio damni illati aut sibi aut pupillo, aut impuberi, cuius ille tutor, hæresve legitimus existit, aut aliis, qvorum mandatum habet adversus reum jure agendi, potest, satisfactionem consecutus reo ejusqve consangvineis securitatem coram testibus condicere. Cujus pacis ipse et omnes eorum amici participes sunto æqve ac si singuli eam pepigissent. Scelus nefandum est, ubi qvis judicem provincialem, qvi juri dicendo præfectus est, interficit, etenim sic reus jus excidit, qvod judex in suo qvisqve nomo tam egenis qvam divitibus

---

6) oc þeim umaga (er eigi *omitt.* 3261.) er eigi er fulltída. *et pupillo nondum justæ ætatis.* 62. 65. 72.

7) er má svara fyrir orde oc eidi oc madr á. *Qvi causam orare et testimonium ferre potest, et cui actio competis.* 72.

8) eda.— hans. *aut hæres legitimus. omitt.* 307.

9) selia. *tradat.* 302. 304. 309. 56. siá. 71.

*) sekt. *mulctam.* 3260. sættir. *pacta.* 3261.

10) þok. *præterea. add.* 302.

11) Þat er oc scemdar víg, ef madr vegr trygda mann sinn. *Id crimen est nefandum, siqvis occiderit hominem, cui pacem condixerat. add.* 61.

**) vegr. *cædit, occidit.* 309.

12) fyrir retta laugsaugn. *propter sententiam jure latam. add.* 62. 63. 65. 71.

***) tekinn. *lectus.* 305. 309.

****) drepr. *opprimitur.* 62. 65.

tökom sem ríkom, þar sem hann er yfir scipadr. [13]) Þat er oc nídings [14]) víg ef madr brennir mann inni. Þat er oc nídings víg, ef madr myrdir mann. Þat er oc nídings víg, ef madr hefnir [15]) þiófa [16]) eda hefnir á audrom, enn þeim er gerir, eda rædr. Þat er oc nídings víg, ef madr hauggr haund eda fót af manni, eda stíngr út auga manz, [17]) eda scer tungo or haufdi manz, [18]) eda geldir, eda [19]) meidir mann at vilia sínom. Sva ero þeir oc úbótamenn, er hallda þeim fyrir eins hverio þesso sem hinn er gerir [20]), nema Konongr láti refsa til landreinsonar.

for den Fattige som den Rige, som han er sat over. Det er ogsaa Niddings-Drab, om man indebrænder nogen. Ligeledes er det Niddings-Drab om man myrder nogen. Det er og Niddings-Drab, om man hævner Tyve, eller hævner paa andre end dem, som have giort ham imod, eller raadet andre dertil. Det er og Niddingsværk, om man hugger Haand eller Fod af nogen, eller stikker eens Øine ud, eller skiærer Tungen ud af en andens Hoved, eller gilder ham, eller lemlæster nogen med Villie. Ligeledes ere de Ubodemænd, som holde nogen fast under slige Mishandlinger, med mindre Kongen lader saaledes nogen straffe, for at rense Landet fra Misdædere.

bus tribuere debet. Sceleris nefandi reus est, qvi alium igne ædibus subjecto interimit. Crimen nefandum est, qvi alium clam neci dat. Nefas est, ubi qvis poenas furibus eorumve auctoribus, svasoribusqve inflictas ulciscitur. Nefas est, alterius manum pedemve amputare, oculum eruere, lingvam capiti exscindere, alium evirare et animo præmeditato mutilare. Qvi talia committentes crimina adjuvaverint, æqve ac criminis auctor, parricidii rei sunto, nisi Rex pro purgatione regni et pace publica sceleratos jusserit exsting-

13) þat — myrdir mann. *hanc legem. omitt.* 304.

14) verk. 62. 65.

15) óbóta mans. *personis nefandi criminis reis.* 58. 63. eda heimta giöld eptir þá. *aut satisfactionem pro cæde illis illata petit. add. Tunsb. Reg.*

16) eda — rædr. *cætera. omitt.* 305. 309.

17) eda scer — gelder. *lingvam — evirare. omitt.* 307.

18) eda geldir. *aut alium evirare. omitt* 302. 304. 309. 56. 61. 62. 63. 68. 71. 72. *Tunsb. Reg.*

*) *Hic lacuna incidit in.* 58.

19) eda erkumbler. *cicatricem inferre.* 61.

20) eda rædr. *svasorve. add.* 309.

ar [21]). Enn ef þat veitir í vapna sciftom fari þat eptir því sem Kon-ongr scipar med [22]) hinna bezto manna rádi. Enn ef madr drepr faudr sinn eda son, brodr eda modor, dottor eda systor, þá er hann úbóta-madr, nema ódz manz [23]) víg vegi. Sva oc ef madr drepr kono siálfs síns, eda kona bónda sinn, [24]) sva at þat er drap hefir hórat eda hygz at hóra; þat er úbótamál. [25]) Sva oc ef madr tynir siálfom ser. Þat er oc úbóta-mál, ef madr vegr mann innan stoks eda í gardi úti eda innan gards þess, er hverfr um akr eda eng at heimili siálfs hans, nema hann veri hendor sínar. Sva oc þeir menn er at [26]) slík-om

dere. Men om sligt skeer i et Slags-maal, da forholdes dermed eftersom Kon-gen anordner med de bedste Mænds Raad. Dræber nogen sin Fader eller Søn, Bro-der eller Moder, Datter eller Søster, da er han Ubodemand, uden han giør det i Raserie. Saa og, om man dræber sin egen Kone, eller Kone dræber sin Mand, endog den Dræbte enten har bedrevet eller vil bedrive Hoer; det er Ubodemaal. Ligeledes om nogen ombringer sig selv. Det er ogsaa Ubodemaal, om man dræber nogen inde i hans Huus, eller ude i hans Gaard, eller inden det Giærde, som om-hegner Ager eller Eng ved den Dræbtes egen Bopæl, undtagen det skeer af Nød-værge. Ligeledes ere de Mænd, som befin-des

stingvi. Si in conflictu tale qvid acciderit, Rex id æstimet consilio opti-matum. Qvi patrem, filium, fratrem, matrem, filiam, sororemve, suos occi-dit, crimen inexpiabile patrat, nisi furore author actus fuerit. Idem est, si maritus propriam uxorem, uxorve maritum suum, interveniente licet adul-terio, vel animo in adulterium prono, trucidat. Qvi mortem sibi ipsi in-fert, nefandi sceleris reus habetor. Scelus nefandum est, ubi qvis alium in domo sua aut in ejus area, aut extra vel intra sepem, agrum vel pra-tum e medio tollit, nisi id fiat moderamine inculpatæ tutelæ. Qvi tanti sce-

---

21) oc fridar. *et pro pace. add.* 302. 56. 63. 3260.

22) godra manna. *bonorum hominum.* 309. 56 62. 65. 68. 69 71. *H. R.* 3260.

23) verk verdi. *factum ab homine furioso commissum fuisse judicatur.* 60.

24) sva oc sá. *etiam si illi.* 3261. sva — at hóra. *interveniente — alacri. omitt.* 63.

25) sva — ser. *qvi — habeatur. omitt.* 307.

26) þeim únytum lutum. *rerum inutilium.* 62. 65. 68. 71. verkum. *operum, factorum. Hard Reg.*

om uknytom verda [27]) kendir at laupa brot med eignin konom manna, þá ero þeir úbótamenn bædi fyrir Kon-ongi oc karli dræpir oc [28]) dauda verdir, hvar sem þeir verda stadnir.

IV. Capituli.

Um manna aftök.

Menn þeir er láta líf sit fyrir [1]) þiófsco sakir eda útilego hvar sem þeir ræna á scipom eda á lande oc sva fyrir mord oc fordædoscap, oc sva spáfarar allar oc útisetor, at vekia traull upp oc fremia med því heidni. Sva oc þeir menn er geraz flugomenn at drepa þá menn er þeir eigo engar sakir vid, oc taka þar fe til, nema Kon-

des i det Skalkestykke, at de løbe bort med en anden Mands Ægtekone, Ubodemænd baade for Kongen og Bonden, og fortiene at døe og dræbes hvorsomhelst de findes.

IV. Capitel.

Om Henrettelser.

De Mænd som miste deres Liv for Tyverie eller Stiemandskab, hvad enten de røve til Lands eller Vands, ligeledes de som blive henrettede for Mord og Troldom og alslags Spaaen, saaog de som ligge ude om Natten for at mane Trolde og bedrive derved Hedenskab. Saa og de Mænd som lade sig leie til at dræbe de Folk, som de ikke ere blevne fornærmede af, og tage deres Gods, und-

sceleris convictus fuerit, qvod uxorem alterius legitimam abduxerit, ullam nec Regi nec civibus expiationem dare valeat, sed morte dignus cæditor, ubicunqve obviam factus fuerit.

Caput IV.

De personis poena capitali plectendis.

Poenam capitalem luunto convicti furti aut rapinæ sive mari sive terra actæ, Item cædis, magiæ, aruspicii, incantationis, evocationis manium, et gentilis cultus rei, Item sicarii, qvi mercede conducti, suam elocant operam ad necandos, qvibuscum nullam habent litem. Excipiuntor, qvos Rex

[27]) staddir. *deprehensi.* 65. 72. 3260.
[28]) daudaudi. *occidendi.* 309. dauddir. *interimendi.* 62. doyddir. 3261.

[1]) þiófsco. *furti.* 302. 304. 62. 68. 69. 71. *H. Reg.* þyscu. *pessime.* 309. þyscu. 56. 63. 3260. 3261.

Konongr eda hans umbodsmadr láti refsa til landrensonar [2]) eda fridar. Sva oc þeir menn sem konor taka med ráni eda herfángi móti [3]) Guds laugom oc manna, hvartsem þeir taka annara manna konor eda dötor manna, eda adrar frændkonor fyrir utan vilia þeirra [4]), hverso sem sídan verdr þeirra vili til er samvist þeirra verdr. Sva oc þeir menn er hefna þessara úbótamanna, eda heimta giauld fyrir, sva at [5]) vitni vita med sannindom. Nú hafa þessir menn fyrirgert fe oc fridi landi oc lausom aurom; enn þeir ero fridhelgir er fe sitt veria oc frændkonor fyrir þeim er

undtagen Kongen eller hans Ombudsmand lader dem straffe paa Livet, for at rense og frede Landet. Ligeledes de som med Ran og Vold bortføre Qvinder, imod Guds og Menneskenes Love, hvad enten de tage andres Hustruer eller Døttre eller Frændker, imod deres Villie, i hvad de end siden kunne blive eenige om medens de leve sammen. Saa og de Mænd, som hævne disse Ubodemænd, eller fordre Bøder efter dem, saaledes at det med Vidner bliver beviisligt. Nu have alle slige Mænd forbrudt deres Gods og Fred, Land og Løsøre; men de ere fredhellige, som forsvare sit Gods og sine Frændker mod dem, som ville

Rex ejusve procurator jusserit poenas sumere de reis pro purgatione regni atqve pro pace publica. Porro qvi foeminas, sive uxores, filiasve sev consangvineas aliorum raptu, prædave contra jus divinum civileqve auferunt, poenam luent capitalem, qvamvis postea mutuo consensu communi contubernio coëant. Eadem eos homines poena maneto, qvi necem capitis reo illatam ultus fuerit, aut pro eo satisfactionem petiverit, si testes, qvi ea de re certam habuerint notionem, adsint. Homines modo recensiti bonis et pace, fundis et mobilibus priventor. Qvi vero res suas, suasqve consangvineas con-

---

2) oc fridar. *et pacis. omitt.* 302. 305. 307. 309. 56. 61. 62. 65. 68. eda fridar. *aut pacis. H. Reg.*

3) Retti. *Jus.* 305. 309. 56. 69. *H. R.*

4) þeirra manna er forrædi eiga fyrir þeim at at laugum oc sva siálfra þeirra. *Eorum, qvibus illorum tutela jure competit, suiqve sunt juris.* 309.

5) hann veit þat. *ille id scit.* 302. *H. R.* þeir vita þat. *illi sciunt.* 62.

er tilsökia. Enn hinir allir [6]) ógilldir, hvartsem þeir fá sár ben eda bana bædi fyrir Konongi oc karli. [7]) Þat er oc úbótamál ef madr falsar stedia, bref [8]) eda insigli Konongs vars. Þat er oc úbótamál ef madr drepr þann mann, sem hefir bref Konongs vars fyrir ser til landsvistar eda ransaks, ef hinn vissi þat er hann tók af. Þat er [9]) nídings víg, ef madr drepr þann mann er í Konongs herbyrgi er, eda í návisto hans, eda í Konongs gardi, eda á Konongs scipi [10]), þóat Konongr se eigi í gardi eda á scipi. Enn ef innan byar verdr, þar sem Konongr er í bö eda í haufnom, hiá haun-

ville voldføre dem. Men alle de andre skulle tage Skade for Hiemgiæld, enten de faae Saar, Bunder eller Død, baade for Konge og Bonde. Det er og Ubodemaal, om nogen forfalsker vor Konges Myndt, Brev eller Seigl. Det er ligeledes Ubodemaal, om nogen dræber den Mand som haver Kongens Brev for at ham forundes Fred i Landet, eller at han maa føre sin Sag, dersom Manddraberen paa den Tid vidste dette. Det er Niddings-Drab, om nogen dræber den Mand, som er i Kongens Mag, eller i Hans Nærværelse, eller i Kongens Gaard eller Skib, skiøndt Kongen ikke paa den Tid opholder sig der. Men om det skeer i Bye eller Havn, hvor Kongen er,

contra aggressores defenderit, pace fruuntor. Reus omnimoda careat satisfactione tam pro vulnere, qvam plaga, neceve sibi illatis, alioqvin Regi et hæredibus solvenda. Scelus capitale committit, qvi monetam, aut literas sigillumve Regis nostri corruperit. Nefas morte puniendum esto, siqvis hominem, cui Rex suis literis veniam in regno manendi, suamve causam orandi dedit, occiderit, modo illi, qvi talem personam interfecit, regium diploma cognitum fuerit. Nefandum scelus est aliqvem Rege præsente aut in aula, naveve regia occidere, etiamsi Rex ipse non adsit intra aulam aut navim. Si vero in urbe, aut in portu, ubi Rex adfuerit, talis cædes com-

---

6) útlægir. *idem.* 68. *Hard. Reg.*

7) *Hic caput de hæreditate ab exule relicta inserit.* 69.

8) eda insigli. *aut sigillum. add.* 307. 61. *Tunsb. et Hard. Reg.*

9) ubóta mál. *crimen nefandum.* 309.

10) þóat Konongr se eigi í garde eda á scipe. *Etiamsi Rex nec in aula, nec in nave adsit. add.* 305. 309. 60. 65. 69. 71. *Hard. Reg. omitt.* 3260.

haunom, þá fari eptir því sem Konongs er miscon til eptir atvikom. Þat er enn úbótamál, ef madr tekr kono naudga, ef þar ero tvau lauglig vitni til, at þat er satt. Nú ero eigi lauglig vitni til, enn hún segiz naudog tekin, oc segir hon þat samdögris, þá dömi [11]) tólf hinir scynsamasto menn eptir því sem þeim þyckir líkendi tilbera oc hvart þeirra þyckir líkari til sannynda; oc þóat kona geti varit sik fyrir [12]) kvenzco sinnar sakir, sva at [13]) hann komi eigi vilia sínom fram, þá höfir med engo móti, at hann hafi eigi refsingo fyrir eptir laga dómi, oc sannprófaz at hann hafde fullann vilia til þess, oc hallde þó lifino.

V. Ca-

er, da forholdes dermed, som Kongens Naade, efter Sagens Beskaffenhed, vil det bestemme. Det er endvidere Ubodemaal, om man voldtager en Qvinde, om der ere tvende lovlige Vidner til, at det er sandt. Nu ere ingen lovlige Vidner hertil, men hun siger sig at være voldtagen, og naar hun siger det samme Dag, da skulle tolv af de skiønsommeste Mænd dømme eftersom dem tykkes rimeligst, og eftersom de finde hver af Parterne troværdige; og endskiøndt Qvinden kunde forsvare sin Kydskhed saaledes, at Voldtageren ikke kunde faae sin Villie fuldført, da bør han dog paa ingen Maade undgaae Straf efter lovlig Dom, naar det bevises, at han havde fuld Villie til Gierningen; dog beholder han Livet.

V. Ca-

commissa sit, poena ex circumstantiis æstimanda, Regis relinequitur arbitrio. Nefandum scelus est mulierem invitam rapere, si duo testes legitimi facinus hoc revera perpetratum enuntient. Testibus legitimis deficientibus, si foemina vi se raptam queratur, modo reum intra duodecem horas post raptum accusaverit, viri duodecem periti, statuant, qvid sibi verisimillimum visum fuerit, et cuinam parti fides potior adhibenda sit. Verum et si licuerit foeminæ pudicitiam defendere, qvominus raptor scelere suo frui possit, nullo modo decet reum poena, qvam judex illi irrogat, carere, postqvam nefandæ intentionis probe convictus fuerit; at vitam retineat.

Ca-

11) tólf. *duodecem. omitt.* 65.
12) godkvænsco. *pudicitiam integram.* 305. 302. 309. 3261.
13) komest úscemd udan, fyrir manne. *et illæsam evadere contingat ab homine.* 65.

V. Capituli.

Ef madr stendr mann hiá kono sinni.

Ef madr stendr mann med laugligom vitnom á kono sinni, *) gialdi hann full manzgiauld bóndanom slík sem sá er madr til [1]) er kono á, ef hann væri saklaus drepinn. Enn [2]) hálf mandsgiauld ef hann stendr mann á modor sinni eda dottor eda systor ef þær eigo eigi **) böndor ser. Scolo þessi giauld döma tólf menn laugliga tilnefndir af rettaranom.

VI. Ca-

V. Capitel.

Om man finder en anden Mand hos sin Kone.

Finder nogen med lovlige Vidner en anden Mand paa sin Kone, da skal den Skyldige bøde fuld Mandebod til Bonden, saa stor, som den maatte beløbe sig til efter Konens Ægtemands Stand, dersom han var bleven dræbt uskyldig. Men halv Mandebod, dersom han finder en Mand paa sin Moder, Datter eller Søster, om de ikke have nogen Ægtemand. Disse Bøder skulle tolv Mænd dømme, dertil lovligen udnævnte af Dommeren.

VI. Ca-

Caput V.

Siqvis adulterum apud suam uxorem deprehenderit.

Marito, qvi idoneis coram testibus adulterum in flagranti actu deprehenderit stuprum uxori suæ inferentem, reus dabit tantam satisfactionem qvanta illius cædes, si innocens occisus fuisset, expianda esset. Qvi alium cum matre, filia, sororeve sua maritis carentibus rem habere deprehenderit, dimidiam satisfactionis supra dictæ partem capiat a duodecem viris, qvos judex advocaverit, sibi adjudicandam.

U *Ca-*

---

*) gialdi hann full mansgiöld bondanum slík sem sá er madr til er kono lá. *dabit adulter marito plenam homicidii satisfactionem pro dignitate, qvam ipse sustinet, talem nempe, qvali si innocens occisus fuisset, ejus cædis expianda foret.* 3260. sva sem sá er madr til er kono hefir. *qvanta convenit statui ejus, qvi mulierem in matrimonio habet.* 3261.

[1]) veri madr til er kono hefir legit. *præstet reus satisfactionem pro qvalitate personæ, qvam sustinet stuprum inferens.* er kono hefir. *qvi uxorem habet.* 3261.

[2]) enn hálf manngiöld. *dimidiam cædis compensationem. omitt.* 307.

**) ef þær eigo ser bónda. *maritos habentibus.* 56.

VI. Capituli.

Um arf eptir útlægan mann.

Hvervetna þar sem madr vegr *) scemdar víg eda gerir nídingsverk, þá fari hann útlægr oc úheilagr, hafi fyrirgert fe oc fridi, landi oc lausom auri [1]) oc iamnvel ódalsiaurdon sínom, oc komi alldri í land aptr, nema hann beri hersaugo sanna, þá sem [2]) menn vito eigi ádr, þá nái hann landsvist sinni med slíkri miscon oc fridkaupi, sem Konongr gerir á. Enn eigi má madr meiro fe fyrirgera eino sinni enn því sem þá er hann eigandi ordinn. Enn ef manni [3]) tömiz arfr medan hann er í útlegd, oc hafa frændor hans þann arf tekit, medan hann var

VI. Capitel.

Om Arv efter fredløs Mand.

Overalt hvor nogen begaaer skiændigt Drab eller Niddingsværk, da bliver han fredløs og retløs, og har forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre, endog sit Odelsgods, og komme aldrig igien i Landet, undtagen han bringer sande Krigstidender, som man ikke vidste tilforn, da maae han blive i Landet, med slig Naade og Fredkiøb, som Kongen bestemmer. Men ikke kan nogen paa eengang forbryde mere Gods, end han paa den Tid er bleven Eier af. Men dersom Arv tilfalder nogen medens han er fredløs, og hans Frænder have modtaget denne Arv, medens han var fred-

Caput VI.

De hæreditate ab exule relicta.

Ubi qvis cædem inexpiabilem scelusve nefandum perpetraverit, extorris eat impune occidendus pecunia et pace, bonis immobilibus et mobilibus, avitisqve fundis privetur, nec unqvam redire illi liceat, nisi belli civibus antea ignoti verus advenerit nuntius. Qvo facto civitatem recuperet clementia Regis et pretio, qvod ille statuerit. Nemo aliis privari potest bonis, qvam qvæ tempore lati judicii habuit. Sicui in exilio degenti hæreditas obtigerit, qvam ejus consangvinei administrandam susceperunt,

*) nídingsvíg. 3260. eda gerir scemdarverk.

[1]) *Iterum incipit.* 58.

[2]) landsmenn. *conterraneis.* 305. 307. 309. 58. 61. 62. 65. 68. 69. 71. 72. 3260.

[3]) dömizt. *adjudicata fuerit.* 69.

var í útlegd, þá scolo frændor hans þat fe haunom aptr greida med sama scilordi oc hætti sem þeir toko [4]) oc hann átti, [5]) þá er hann [*]) fell í útlegd.

VII. Capituli.

Ef madr selr friálsann mann.

Ef madr selr friálsann mann af landi brot, þá er hann sekr vid Konong átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs, oc komi manninom aptr í land, [1]) oc böti haunom, eptir tólf scynsamra manna dóme laugliga tilnefndom, retti slíkom, sem hann er madr til. Enn ef hann má haunom eigi aptr koma, þá gialdi þann mann fullom [2]) giauldom slíkom

fredløs, da skulle de igien overantvorde ham det Gods paa de samme Vilkaar og Maade, som de modtoge det, og han det eiede, da han blev fredløs.

VII. Capitel.

Om nogen sælger en frels Mand.

Om nogen sælger en frels Mand bort ud af Landet, da har han forbrudt otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen, og skaffe Manden i Landet igien, og bøde til ham slig Fyldestgiørelse, som han er værd, efter tolv lovligen udnævnte skiønsomme Mænds Dom. Men dersom han ikke kan skaffe Manden tilbage igien, da skal han bøde fuld Mandebod, eftersom den

perunt, eam illi reduci restituant ea conditione, qva bona acceperunt, et eodem titulo qvo ille exilii damnatus dominium acqvisiverat.

Caput VII.

Siqvis ingenuum hominem vendiderit.

Siqvis ingenuum hominem ex regno abductum vendiderit, Regi mulctam solvat, octo ortogos et tredecem argenti marcas, hominem patriæ restituat, detqve illi satisfactionem a duodecem viris legitime lectis definiendam juxsta statum, qvo læsus fruitur. Si hominem venditum restituere neqveat, reus, plenam homicidii mulctam, conditioni personæ læsæ

[4]) under hann bar medan hann var í útlegd. *illi cessit, dum in exilio erat.* 309. 58 72.

[5]) medan hann var útlægr. *dum erat exul.* 65. 68. 71. þá er hann var útlægr. *dum exul erat. T. R.*

[*]) var. 3260.

[1]) elligar. *aut. male.* 69.

[2]) bótum. *satisfactionem. T. R.*

slíkom sem hann er madr til. Enn ef hann syniar, halldi fyrir [3]) settar eidi.

Ef madr [4]) hysir oc heimir útlægann mann, etr oc dreckr med haunom bóndi eda einhverr annar madr, þá er sá sekr maurk silfrs vid Konong fyrir eina nótt, en tveim maurkom fyrir tvær nætor. Enn ef hann er þriár nætor med haunom, oc er hann ger útlægr innan þess fylkis [5]), þá er hann sekr átta aurtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong, nema þeim se óvísa vargr, er hysti. Enn syslomadr er scyldr at lysa útlegd hans [6]) á þingi samdaugris, þegar hann veit at hann hefir útlegdarverk gert.

VIII. Ca-

den Forurettede var værd. Men ifald han benægter det, da skal han befrie sig med sex Mænds Eed.

Om nogen huser og hæler en fredløs Mand, æder og drikker med hannem, hvad enten Bonden eller en anden det gior, da haver den forbrudt til Kongen een Mark Sølv for een Nat, men to Mark for to Nætter. Men er han tre Nætter hos ham, og haver han været giort fredløs inden det Fylke, da har han forbrudt otte Øretuge og tretten Mark Sølv til Kongen, undtagen han ikke vidste at den Husede var fredløs. Men Sysselmanden er skyldig at lyse hans Fredløshed til Tinge paa den samme Dag han faaer at vide, at en har udøvet fredløs Gierning.

VIII. Ca-

læsæ congruam solvat. Qvi factum negaverit sevirali jurejurando sese purget.

Extorrem domo et hospitio excipiens, victum potumqve illi dans tam paterfamilias, qvam alius qvivis marcam argenti pro prima nocte, pro secunda duas Regi poenæ nomine pendat. Verum incola tribus, ubi sententia lata fuit exilii, si proscipto per tres noctes hospitium præbeat octo ortogos et tredecem marcas argenti Regi præstet, nisi extorris fuerit hospiti ignotus. Procurator exulem in conventu denuntiato, eodem die, qvo eum noverit crimen commisisse exsilio animadvertendum.

Ca-

---

3) ein eidi. *proprio juramento.* 307.
4) hússar. 69. heimilar. *domo recipit.* 68.
5) eda kaupángs. *urbisve.* 304.
6) á þingi. *coram judicio. omitt. T. K.*

VIII. Capituli.

Ef madr er haugguinn á þíngi.

Enn ef madr verdr haugguinn á þíngi [1]), þá scolo allir eptir [2]) renna til fialls eda scógs, til fiauro eda til scips. Enn sá er eigi rennr eptir, er sekr hálfri maurk silfrs vid Konong, oc sva sá er eptir rennr oc vill eigi taka hann, oc þó má hann ef hann vill, oc ero þar vitni til þess; enn ef engi ero vitni til, þá syni med eins eidi. Fermenningar at frændsemi eda at mægdom [3]) eda nánari scolo eigi eptirrenna, at laugom, útan þeir vili. Enn hverr er biaurg veitir haunom, þá er sá útlægr, nema haunom se úvísa vargr

VIII. Capitel.

Om nogen bliver hugget paa Tinget.

Dersom nogen bliver hugget paa Tinget, da skulle alle sætte efter Gierningsmanden til Field eller Skov, til Strand eller Skib. Men hver som ikke sætter efter, har forbrudt en halv Mark Sølv til Kongen, og ligeledes hver som sætter efter og ikke vil gribe ham, endskiøndt han kan, om det med Vidner bevises; men ere der ingen Vidner herpaa, da skal han nægte det med sin Eed. De som ere ham i fierde Led eller nærmere beslægtede eller besvogrede, skulle ikke sætte efter ham, i Følge Loven, uden de selv ville. Men hvo som hielper ham er fredløs, undtagen han vidste

Caput VIII.

Siqvis in conventu occisus fuerit.

Ubi qvis in conventu constitutus occisus fuerit, tunc omnes præsentes, alii ad montes et sylvas, alii ad littus et naves occisorem persequantor. Qvi persecutionem neglexerit, aut reum, si licuerit, capere noluerit, dimidia uterqve argenti marca regi præstanda mulctator, modo animus ab officio alienus probari possit. Si testes defecerint reus suo se jurejurando purget. Consangvinitate vel affinitate qvarto gradu juncti homicidæ, aut propinqviores, jure non teneantur reum persequi, nisi, ipsi voluerint. Verum, qvi reo auxilium præstat exilio damnator, nisi ignorantia id actum

---

[1]) eda á móti. *aut in conventu.* 56. 62. 71.

[2]) laupa. *cursu instent.* 69. *Tunsb. Reg.*

[3]) eda sifskapum. *aut cognatione. add.* 302. 305. 56. 65. sifskap. 60. 62. 68. *Hard. Reg.* 3260.

vargr oc [4]) sveri fyrir eins eidi. Enn ef madr er særdr á þíngi [5]) eda á móti, oc renna allir eptir þeim manni er víg vakti, til fiálls eda fiauro, til scogs eda scips, oc verdr hann [6]) farinn oc vill hann at laugom veriaz, þá leggi hann nidr vapn sín, þá er hann fridheilagr medan hinn sári lifir. Binda scal þann mann oc föra [7]) syslomanni [8]) bundinn eda fiautradann, eda hans umbodsmanni at vardveita. *) Enn ef [9]) syslomadr [10]) þarf lids vid at [11]) gæta hans, þá scal nefna til [12]) böndor sva marga sem

vidste ikke hvem det var han hialp, og bekræfter det med sin Eed. Men om nogen er saaret paa Ting eller paa et Møde, og alle sætte efter den Mand, som begyndte Voldsomheden, enten til Fiælds eller Stranden, til Skoven eller til et Skib, og han bliver indhentet og vil forsvare sig med Loven, da nedlægge han sine Vaaben, og er han da fredhellig saalænge den Saarede lever. Den Skyldige skal bindes, og bunden eller lænket overantvordes Sysselmanden eller hans Fuldmægtig til Forvaring. Men behøver Sysselmanden Hielp til at bevogte ham, da skal han hertil udmelde saa mange Bøn-

tum esse jurejurando probet. Vulneribus alicui in foro aut conventu illatis, reus, qvem præsentes ad montes sylvasve persecuti ceperint, si depositis armis velit se defendere jure, pace publica fruatur, qvamdiu vulneratus vixerit. Captus vinculis aut compedibus constrictus, ad procuratorem regium ejusve mandatarium, ut custodiatur, transmittitor. Si procurator Regius auxilio indigeat ad custodiendum reum, colonos tot evocare,

---

4) syni. *monstret.* 62. 63.

5) eda á móti. *aut in conventu. omitt.* 305. 307. 309.

6) stadinn. *detinuerint.* 302.

7) Gialdkera eda umbodsmanni Konongs. *Qvæstori aut procuratori Regis.* 305. 65. 68. 56. 62. 71. *H. R.* umbodsmanni. *procuratori.* 302

8) eda hanns umbodsmanni. *aut ejus mandatario add.* 305. *H. R.* Enn hann á at vardveita hann, oc sva ármadr Konongs ef honom er fært. *Verum ille eum debet custodire. Idem incumbit Regis villico, si reus illi tradatur.* 69.

*) oc sva ármadr Konongs ef haunom er færdr. *Idem officium villico Regis incumbit, si reus illi traditus fuerit. add.* 3261.

9) Gialdkeri eda umbodsmadr. *Qvæstor aut ejus mandatarius.* 309. 56. 62. 65. 68. 71. 72. *H. R.*

10) eda hans umbodsmadr. *aut ejus vices agens. add.* 62. 71.

11) vardveita. *servandum.* 307.

12) húsböndr. *patres familias.* 65. 68.

sem hann þarf. Enn ef hann laupz frá [13]) syslomanni oc verdr hinn sári daudr, þá er [14]) syslomadr [15]) siálfr í vedi til Konongs ofscordar, oc scipi hann eptir mála vauxtom med hinna besto manna rádi [16]). Nú ef [17]) syslomadr eda hans umbodsmadr synia vidrtauko, þá scolo þeir hafa vid vatta oc setia hann nidr bundinn á ílet hans, þá vardar haunom hit sama, nema [18]) ofríki taki af haunom. Enn hvervetna þar sem syslomadr tekr útlegdarfe, þá scal hann fá mann til at refsa þeim manni eptir þíngmanna dómi. Enn böndor ero scyldir hver-

Bønder som han behøver. Løber han fra Sysselmanden og den Saarede døer, da er Sysselmanden selv i Borgen til Kongens Kiændelse, som da efter Sagens Beskaffenhed og de bedste Mænds Raad anordner desangaaende. Nægter Sysselmanden eller hans Fuldmægtig at modtage den Skyldige, da skulle de, som bragte ham, sætte ham bunden i Sysselmandens Boepæl, i hvilket Tilfælde Sysselmanden, ligesom for er mældt, er ansvarlig, undtagen Fangen med Vold bliver tagen fra ham. Overalt hvor Sysselmanden tager en fredløs Mands Gods, da skal han skaffe en Mand til at revse den Skyldige efter Tingmændenes Dom. Men Bønderne

care illi liceat, qvot opus fuerit. Si reus pedem struit, mortuo vulnerato, procurator regius culpam sustineto, judicio Regis et consilio optimorum virorum secundum rei circumstantias præstandam. Si procurator regius ejusve mandatarius noluerit occisorem custodiendum excipere, captores coram testibus reum vinculis constrictum deponent in domo procuratoris regii, periculi rem sui, ut dictum est, facturi, nisi captus vi ablatus fuerit. Procurator regius bonis proscripti occupatis hominem conducat, qvi delicti poenas ex sententia judicis et ejus adsessorum sumat. Coloni sontem

---

13) Gialdkera eda Konongs umbodsmanni. *Qvæstor aut Regis procurator.* 309. 65. 71. *H. R.*

14) Gialdkera eda. *Qvæstor aut. add.* 309. 62. 65. 68. *H. R.*

15) eda hans umbodsmanni. *aut ejus vice fungens. add.* 62. 65.

16) er hann kallar til med ser. *qvos advocaverit. add.* 309. 3261.

17) Gialdkeri. *Qvæstor.* 62. 65.

18) úfridr. *bello.* 309.

hvervetna at fylgia þeim manni til refsingar; sekr hálfri maurk silfrs vid Konong hverr er eigi fylgir.[19])

IX. Capituli.

Ef ódr madr verdr bani manz.

Nú vedr madr sva ódr at hann bryzt or baundom oc verdr manz bani, þá scal [1]) böta af fe hans fullom bótom, ef til er. Enn ef eigi er til, oc verdr hann heill, þá fari hann [2]) órlendis þar til er hann hefir bött fullom bótom fyrir sik. Enn ef menn siá [3]) sanna ódi á haunom, þá bindi sá sem vill at [4]) úsekio oc hafi til þíngs oc biódi frændom at löysa, oc löysi

derne ere altid pligtige at følge Misdæderen til Retterstedet; hver, som ikke følger, har forbrudt en halv Mark Sølv til Kongen.

IX. Capitel.

Om gal Mand bliver nogens Banemand.

Nu bliver Mand saa rasende, at han bryder ud af Hægtelse og vorder nogens Banemand, da skulle fulde Bøder udredes af hans Gods, om han eier noget. Men om han intet eier, og bliver siden sund, da skal han fare af Landet indtil han har erlagt de fulde Bøder for sig. Men kan man kiende at nogen er virkelig rasende, da kan enhver, som vil, angerløs binde ham, og føre ham til Tinge, og tilbyde hans Frænder at løse ham, den som hægtede ham skal løse

tem ad suplicium educunto; qui hoc neglexerint, singuli dimidiæ argenti marcæ mulctam Regi persolvunto.

Caput IX.

Si homo furiosus cædem commiserit.

Siqvis adeo furiosus fiat, ut vinculis diruptis cædem committat, ejus bonis, siqvæ habeat, hæres satisfaciat. Si bona defecerint, ille sanitati restitutus, exul eat, donec plenam præstiterit satisfactionem. Qvi furore indubio alium agi viderit, potest, si voluerit, eum in vincula impune conjicere, in conventum ducere, ejus consangvineis offerre vinculis solutum,

[19]) naudsynialaust. *nulla coacti necessitate. add.* 61.

[1]) arfi þess óda. *hæres furiosi. add.* 302.

[2]) fari orlendr. *exul eat.* 68.

[3]) fulla. *pleno.* 302. 305. 307. 309. 56. 62. 65. 72. 3260.

[4]) ósekio. *idem.* 60. 68.

löysi þar, oc segi af sína ábyrgd, oc taki kostnat sínn [5]) úaukinn af fe hins óda ef til er. Enn aullom audrom maunnom eigo menn vaurd at veita at [6]) orsekio. Odr madr er úmagi arfa síns, enn þó eigi fyrr enn arfi veit, at hann er ódr, oc hann má koma [7]) haustom á hann, ef hann vill. Enn ef sakaráberi kennir þat arfa hins [8]) óda, at hann vili eigi vardveita hann, þá halldi hinn fyrir einseidi. Enn ef ódr madr særir mann, þá á arfi at *) láta uppi vera sárbötor oc læknisfe, af fe hins óda, enn Konongr á eigi á því. Nú er þat at eins óds manz [9]) víg eda verk, at hann briótizt or baundom, oc at

løse ham der, og frasige sig al videre Ansvar, og tage uforøget Erstatning af den Rasendes Gods, som hans Omkostninger beløbe til. Enhver er pligtig at bevogte en Rasende og være sagesløs. Men en Rasende skal være sin næste Arvings Myndling, dog ikke førend Arvingen veed, at han er rasende, og han maa hægte ham, om han vil. Men sigter nogen den Rasendes Arving for, at han ikke vil bevogte ham, da befrie Arvingen sig med sin Eed. Men dersom en Rasende saarer nogen, da skal hans Arving erlægge Bøder for Saar, samt Badskerløn af den Rasendes Gods, men til Kongen intet. Det allene ansees for et rasende Mands Drab eller Gierning, naar det skeer ved at han afslider sine Baand, og

tum, se culpa liberum poscere, atqve expensas ex bonis furiosi simplices siqvæ sint, petere. Aliis qvibusvis furiosum custodiendi jus esto. Furiosi tutela hæredi incumbit, nec tamen ante, qvam noverit furorem, et potuerit vincula insano immittere, si voluerit. Si actor hæredem furiosi accuset, qvod noluerit eum custodire, hæres suo se jurejurando defendet. Si furiosus qvempiam vulneraverit, hæres damnum sostrumqve læso, bonis furiosi præstato: Regi nulla debetur mulcta. Cædes vel scelus commissa a furioso, ea solum habentor, qvæ, vinculis

X

---

5) úaukinn. *non auctas. omitt.* 68.
6) usekio. *impune.* 302. 309. 56. 62. 65. 68. 69. *Tunsb. Reg.*
7) böndum. *vincula.* 69.
8) dauda. *mortui. male.* 68.
*) upp at lúka. 309.
9) verk. *factum.* 302. 305. 62. 63. 3260.

at scynsamir menn [10]) viti sanna ödi á haunom.

X. Capituli.

*) Ef manni er víg kent.

Sá scal bani vera, er návistarmenn bera vitni um [1]) oc tveir scilríkir menn segia á hendor, oc eigi med eidom undanförazt, nema því at eins at hann hafi sva fiarri staddr verit á því dögri er víg var vegit, at hann mátti eigi tvívegis [2]) til vígs fara oc frá, oc veri hann staddr at kirkio [3]) eda á þíngi, at samkundom eda á scipom, þá beri tólf þegnar hann undan er hiá haunom

og skiønsomme Mænd finde, at han virkelig er rasende.

X. Capitel.

Om nogen bliver sigtet for Drab.

Den skal være Manddraberen, som nærværende to gode Mænd med deres Vidnesbyrd sige det paa, og maa han ikke værge sig med Eed, uden at han har været saa langt borte paa den Dag, Manden blev slagen, at han ikke samme Dag kunde fare til og fra derimellem, og at han var i Kirke eller paa et Ting, i en Forsamling eller paa et Skib, da maae tolv frie og til fuld Lavalder komne Mænd, som

culis dirent is, et prudentium virorum testimonio furore indubio actus perpetravit.

Caput X.

Siqvis homicidii accusetur.

Cædis auctor habetor, qvem, duo viri probi præsentes testimonio declarant, denuntiantqve. Nec ieo liceat suo se purgare jurejurando, nisi adeo procul abfuerit ut interjectum iter, eundo ad cædis locum et inde redeundo, isto die conficere non potuerit, et adfuerit ad conventum aut ecclesiasticum aut judicialem, aut alium coetum, aut in navi: qvo casu, duodecem cives ingenui et ma-

---

10) eda meta. *aut æstimatione. add.* 305. 307. 309. 61. 65. 68. 71. *Hard. Reg.* eda meti. *add.* 62.

*) um siónarvitni. *de testibus oculatis.* 3261. um dulvige. *de cæde clandestina.* 3260.

1) oc — hendr. *denuntiantqve. omitt.* 305.

2) til vígs koma oc veri hann til vígs. *ad (cædis locum) cædem venerit et cædi adfuerit.* 72.

3) í herade. *in tribu. add.* 305. 62. 65. 71.

om voro friálsir menn oc fulltída. Enn ef hann var í engom þessom stad staddr, oc þó sva fiarri sem nú er mælt, þá komi hann fyrir sik tylftareidom. Enn ef návistar menn mego eigi til þíngs fara fyrir einar hveriar [4]) naudsyniar sakir at bera *) vitni um, þá scolo bera tveir menn, oc bóka saugo þeirra á þíngi. Enn ef madr er særdr oc má hann mæla, þá er menn hitta hann, þá scal sá vera banamadr, er hann segir **) á haund, ef hann má af viti mæla, oc má hann kenna þann, oc saga hans keinr bókot á [5]) fyrsta þíng, nema hinn scíri sik med tylftar eidi.

XI. Ca-

som da vare tilstede hos ham, befrie ham med deres Eed. Men dersom han ikke var paa nogen af disse Steder, og dog saa langt borte, som før er mældt, da værge han sig med tolv Mænds Eed. Kunde de nærværende ved Drabet, formedelst et eller andet Forfald, ikke komme til Tinget for at vidne, da skulle tvende Mænd bære og sværge deres Udsagn til Tinge. Men er nogen saaret, og kan han mæle naar man finder ham, da skal den være hans Banemand, som han udlægger, dersom han ellers har sit fulde Vid, og kan kiende den Udlagte, dog at den Slagnes Udsagn kommer beediget frem paa første Ting, undtagen den Beskyldte kan værge sig med tolv Mænds Eed.

XI. Ca-

majorennes, qvi præsentes fuerant, accusati innocentiam probent. Si vero reus in nullo dictorum locorum adfuerit, qvanqvam ita procul absens, ut antea dictum est, duodecemvirali jurejurando actionem elidat. Si adstantes aliqva necessitate impediti forum adire non potuerint testimonium laturi, eorum effata duo viri, coram judice, manibus evangelio impositis jurent. Si vulneratus, ubi repertus fuerit, loqvi valeat, cædis reus habetor, qvem ille denuntiavit, modo compos mente sit, reum noscat, et denuntiatio ejus in foro, post cædem proximo, sit juramento confirmata, nisi denuntiatus jurejurando duodecemvirali se purgare valeat.

 Ca-

[4]) atburdar. *aliqvo casu. Hard. Reg.*

*) heimsoknar vitni. *domesticæ pacis violatæ testis.* 3261.

**) fyrst. *primum. add.* 3261.

[5]) örvar þing. *judicio sagitta indicto.* 72.

XI. Capituli.

[1]) Um víglysing.

*) Ef madr drepr mann til dauds, þá á sá bani at vera, er [2]) vígi lysir á hendor ser. Enn lyst scal vígi vera samdögris [3]), oc nefna sik á nafn oc náttstad sinn, oc herat þat sem hann er or, oc lysa fyrir friálsom manni oc fulltída. Þá scal á [4]) örfar þingi framkoma náttstaddr mans

XI. Capitel.

Om Drabs Forkyndelse.

Slaaer nogen en Mand ihiel, da skal den være Banemand, som lyser Drabet paa sig selv. Drabet bør lyses paa den samme Dag, som det skeer, og skal Drabsmanden nævne sig ved Navn, hvor han var om Natten, samt det Herred, som han er fra; han skal lyse Drabet for en fri Mand af fuld Lavalder. Paa et ved en Piil sammenkaldet Ting skal

Caput XI.

De publicatione homicidii.

Necis alii illatæ reus censetor, qvi se auctorem cædis profitetur. Denuntiatio cædis, eodem die adjecto nomine auctoris, loci, ubi pernoctaturus est, et pagi, unde venit, coram persona ingenua et majorenni fieri debet. Qvo facto, in foro sagitta indicto, locus ubi reus pernocta-

---

[1]) Um þær konor er madr má vega. Nú ero konor þær siau er madr, má vega um sektarlaust vid Konong oc frændor, ef vitni ero til. Ein er kona mans, aunnr . . . . þridia dótter, fiorda syster, fimta er stiupmóder, siautta er sonarkona, siaunnda er brodorskona. Ör scal uppscera oc láta fara, oc láti fylgia þat þeirri ör, at hann vog þann mann hiá einhverri þeirri kono, er ádr ero nefndar, oc beri vitni um samdögris, návistar konor eda karlar, þvíat hverr má þessa sókn taka. *De foeminis, qvas cæde ulsisci licet. Septem sunt mulieres, qvas impune ulcisci tutum est, tam qvoad Regem, qvamqvo ad consagvineos, si adsint testes. Prima est uxor, secunda — tertia filia, qvarta soror, qvinta noverca, sexta nurus, septima fratria. Auctor cædis sagittam mittat circum ferendam, addito nuntio, qvod e medio sustulerit hominem, qvi cum aliqva mulierum supra dictarum rem habuerit, testimonio sive virorum sive foeminarum, qvi eodem die adfuerint: etenim actio est publica.* 309.

*) Allir menn scolo fridheilagir vera á heimili síno. *Unus qvisqve domi suæ pace fruitor. add.* 69. 3260. *cætera ad finem Juris personarum seqventur infra.*

[2]) er návistar menn segia á hendor. *qvem præsentes dixerint auctorem.* 309.

[3]) innan fylkis. *intra tribum. add.* 302. 309. 56. 58. 61. 62. 63. 68. 71. 72.

[4]) á þingi. *in foro.* 65.

mans [5]), oc scal bóndi sveria, at hann var at hans um nóttina, oc hann kalladi sik sva á nafn. [6]) Víglysing scal framkoma á þíngi. Enn ef madr vill eigi bera víglysingar vitni eda sveria náttstad, þá fari til erfingi hins vegna oc geri haunom fimtarstefno til þíngs, at bera [7]) þar sem framaz veit hann eptir sinni samvitsco, oc ecki löynir hann þar af. [8]) Enn ef þeir vilia hvartki bera af ne á, þá ero þeir sekir [9]) þrim maurkom silfrs hverr þeirra, oc hafi hálft Konongr, enn hálft sakaráberi, oc

skal den Bonde fremkomme, som Drabsmanden overnattede hos, og bekræfte det med Eed, at han var der om Natten, og at han kaldte sig med det Navn. Drabs-Forkyndelsen skal ogsaa fremkomme paa Tinget. Vil nogen ikke vidne Drabs-Forkyndelsen eller beedige Drabsmandens Natteſted, da fare den Dræbtes Arving til ham og giøre ham Femte-Stævne til Tinge, for at vidne der alt det sandeste han veed efter sin Samvittighed og ikke dølge noget deraf. Ville de hverken vidne til eller fra, da har hver af dem forbrudt tre Mark Sølv, Halvdelen til Kongen og Halvdelen til Sagsøgeren, og

tavit, indicendus est, et paterfamilias jurejurando probabit, qvod reus apud se noctem transegerit, et tale sibi nomen esse dixerit. Denuntiatio cædis in foro proferri debet. Si qvis de facta denuntiatione testimonium dicere noluerit, nec jusjurandum de loco, ubi reus pernoctaverit, præstare, hæres defuncti eum citatione qvinaria in jus vocato, ad perhibendum testimonium per suam animam, de singulis facti circumstantiis, qvarum minimam celare nefas esto. Testis citatus, qvi nec aliqvem accusare aut excusare voluerit, tres argenti marcas Regi et actori in æqvas partes dividendas solvet:

---

5) oc víglysing. *una cum denuntiatione cædis. add.* 71. 72.

6) víglysingar vitni. *cædis declaratæ testis in judicio sistere debet.* 72. *H. R.*

7) annathvert af eda á. *pro aut contra* 58.

8) Enn ef þeir vilia eigi bera (sveria, 62. 65.) gialdi maurk silfrs hver þeirra, hafi hálft Konongr, enn hálft sá er söker. *Si noluerint testimonium ferre (jurare) singuli marcam solvant argenti inter Regem et actorem æqvaliter dividendam.* 307. 309. 56. 61. 62. 63. 65. 3260. Oc scolo þó skylldir til at bera. *Neqve tamen minus testimonium edant. add. Hardenb. et Tunsb. Reg.*

9) maurk. *marcam.* 305. 307. 68. 69.

oc nióti enkis vitnis sídan, oc beri ecki vitni, oc fari rettlausir sídan, oc sva um aull vitni er scirscotat er undir menn í mannhelgi. [10]) Nú scal upplykt þessa fiár greida á fimtarþíngi, *) eda taka hálfo meira. Eigi scal vegandi fara sva um þriá böa, at eigi se vígi lyst, þeim degi er víg var vegit á, nema fyrir se fermenningr at frændsemi eda megdom eda nánari hins vegna, eda fiandmenn veganda, þeim sem haunom liggi lífshásci vidbúinn fyrir. Enn ef hann lysir eigi sva vígi, þá er hann mordingi rettr, fyrirgert fe oc fridi [11]). Enn

og skal han derefter hverken tillades at føre Vidner eller aflægge Vidnesbyrd, men være retløs; og saaledes skal forholdes med alle Vidnesbyrd som afæskes nogen i Mandhelge-Sager. Nu skulle alle disse Bøder erlægges paa Femter-Tinget, ellers tages en Halvdeel mere. Drabsmanden maa ikke, den Dag Drabet skeete, fare forbi tre Gaarde inden han forkynder Drabet, undtagen der findes Beslægtede eller Besvogrede af den Dræbte i fierde Leed eller nærmere, eller andre Avindsmænd, af hvilke han kan frygte Livsfare. Lyser han ikke saaledes Drabet, da er han en virkelig Morder, og have forbrudt Gods og Fred. Kom-

vet: nec liceat illi unqvam aut testes producere aut testimonium dicere, sed capite deminutus esto. Eadem lege omnes alii testes ad perhibendum, secundum Jus personarum, testimonium citati tenentor. Mulctæ in foro qvinario solvuntor, cæteroqvin duplione augendæ. Tres fundos a loco cædis occisor ne præterito eodem die qvo cædes facta est, absqve denuntiatione, nisi eosdem fundos inhabitent personæ, qvarto proximiorive consangvinitatis vel affinitatis gradu occiso junctæ, aut inimici, a qvibus vitæ periculum reus timere sibi possit. Qvi cædem forma præscripta denuntiare neglexerit, cædis clandestinæ auctor jure habetor, bonis et pace exuendus. Si

---

*) Nú — meira. *omitt.* 56.

*) elle scolo arfar af haunom taka etc. *alioqvin hæredes duplionem exigant.* 3620. eda atför at taka af hverum þeirra etc. *alias immissione in bona poena dupli singulis irroganda est.* 309. 56. 65. 3261. þvíat þeir drapo nidr rettindom. *siqvidem jus exciderunt.* add. 3261.

[11]) landi oc lausom auri. *bonis immobilibus et mobilibus.* add. 68.

Enn ef bædi kemr fram víglysing á fyrsta þíngi oc saga hins [12]) sára, sva borin sem fyrr var sagt, þá scal saga hins sára [13]) standa, enn eigi víglysing, oc ber þá mord af veganda, [14]) þóat hann se útlægr. *) Enn ef eigi kemr saga hins [15]) sára fram [16]) á fyrsta þíngi, ne heimsóknar vitni, oc kemr fram návistar vitni kono hans, þá scal vitni hennar standa, ef þat er at laugom framborit, af tveggia manna hendi friálsra oc fulltída, enn eigi víglysing. Enn erfingi hins dauda scal fara í [17]) fylki þat eda herat, er sá let sik or vera, oc ef hann

Kommer baade Drabs-Lysning og den Saaredes Udsagn frem paa første Ting, saaledes som før er mælt, da skal den Saaredes Udsigende staae ved Magt, men ikke Drabs-Lysningen, og da frikiendes Drabsmanden for Mord, endog han bliver fredløs. Men dersom den Saaredes Udsagn ikke kommer frem paa første Ting, ikke heller Vidner om skeet Overfald, men hans overværende Kones Vidne kommer frem, da skal hendes Vidne, men ikke Drabs-Lysningen, staae ved Magt, om det vorder lovligen baaret af tvende frie og fuldmyndige Mænd. Men den Dræbtes Arving skal fare i det Fylke eller Herred, som Drabsmanden sagde sig

Si in primo foro et denuntiatio et vulnerati relatio simul edatur, forma supradicta, hæc (scil: læsi declaratio) illa postposita, vim habeat. Quo facto, reus cædis clandestinæ absolvitur, exilio manente. Si vulnerati relatio in primo foro non fiat, nec testis de aggressione appareat, uxoris cæsi, quæ præsens adfuerit, testimonium legitime editum et duobus testibus ingenuis et majorennibus firmatum admitti debet, postposita denuntiatione. Verum hæres mortui ito in pagum tribumve unde, cædis auctor se ve-

---

12) dauda. *mortui.* 62. 65.

13) dauda. *mortui.* 62. 65.

14) þó. *tametsi.* 62. *nescit.*

15) vegna. *cæsi.* 65.

16) Enn ef eigi kemr saga hins sára framm á fyrsta þíngi, enn framkemr siónar vitni oc víglysingar vitni, þá scal siónar vitni standa ef þat er at laugom borit af tveggia manna hende friálsra oc fulltida, enn eigi víglysing. *Si vulnerati declaratio in primo foro edita non fuerit, testes vero et oculati, et denuntiatæ cædis sistantur, testes oculati duo, modo sint personæ jure habiles, ingenuæ et perfectæ ætatis postposita denuntiatione cædis, omni sunto exceptione majores.*

17) eda herat. *aut tribum, omitt.* 305. 307. 62. *H. R.*

hann hittir þann mann, er sva heitir oc líkaztr þyckir haunom til vera, oc þá má hann honom sauk gefa [18]). [19]) Enn ef sá gengr í gegn, þá scal haunom til þíngs stefna, oc á því þíngi scolo [20]) tólf [21]) friálsir oc fulltída menn af haunom bera oc eigi nefndar vitni, oc föri fram þegar þar á þíngino. Enn ef hann vill eigi undanförazt, þá er hann sannr at því máli. Nú ef hann hefir undanförzt, at laugom þá fari erfingi hins dauda oc söki sva marga menn, [22]) sem hann vill, þá er hiá varo vígi til tylftareida med hino fyrra scilordi. Enn ef madr er lostinn [23]) eda særdr, sva at hann má eigi [24]) mæla, sceri hann örfar upp þegar

sig fra at være; og naar han træffer den Mand, som hedder saaledes, og han synes ham rimeligviis at være Drabsmanden, da skal han give ham Sag. Nægter den Sigtede, da skal Anklageren stævne ham til Tinge, og der skulle tolv frie og til fuld Lavalder komne Mænd, dog ikke Nævninger, vidne ham fri, og skulle de vidne der paa Tinget. Vil han ikke lovværge sig, da være han den rette Gierningsmand. Men dersom han lovværger sig, da skal den Dødes Arving komme til, og søge saa mange Mænd, som han vil, af dem som vare tilstæde ved Drabet, til Tylvter-Eed, med de formældte Vilkaar. Men om nogen er slaaet eller saaret saaledes, at han ikke kan tale, da skal han udsende en Piil, saasnart

venisse professus est, et homini, qvi denuntiati nomen gerit, et commissæ cædis maxime suspectus censetur, obviam facto actionem intendat. Factum negans in jus citator, coram qvo se purgabit jurejurando duodecem virorum ingenuorum, qvi non sunt nominati. Qvi se purgare nolit, cædis auctor esto. Verum si ex lege causam oret reus, hæres mortui tot, qvot velit, cædis testes oculatos antestator, qvorum duodecem jusjurandum præstent, forma superius definita. Si cui ictus inflictus fuerit aut vulnus adeo grave, ut loqvendi, eundive facultas præcludatur, loqvela sibi

---

18) þá má honum sök gefa. *tunc actione petat. add.* 305.

19) oc ef sá gengr eigi í gegn, þá scal haunom til þíngs stefna. *et si nolit se jure defendere, in jus citator etc.* 3261. Ef hann gengr vidr. *Si confiatur.* 309.

20) tólf. *duodecem. omitt.* 309.

21) skilríkir. *fide digni.* 65.

22) sem hann vill. *qvot voluerit. omitt.* 305.

23) *Hic nova lacuna.* 72.

24) gánga eda. *eundive. add. H. R.*

þegar hann má mæla, enn þá scal þat örfarþíng iamnfullt, sem samdögris væro örfar uppscornar. [25]) Enn ef hann liggr lengr enn þriár nætor mállaus, þá stefni syslomadr þíng oc ransaki eptir þeim er gerdi. Enn ef hann verdr daudr, þá sceri erfingi örfvar upp oc láti þíng stefna, enn syslomadr, ef eigi er erfingi [26]) til. Enn ef madr rædr manni banarád, eda sára, oc alt þat er manni verdr at scaumm, eda vanvirdingo af hans rádom, böti eptir lagadóme, þeim sem þat mál á med laugom at sökia, oc sva Konongdominom, nema hann förizt undan at laugom. Enn hann, er gerdi, halldi þó uppi at aullo fullom *) bótom, eptir **) lagadomi. Enn

snart han kan tale, og skal det saaledes ved Pilen sammenkaldte Ting være ligesaa gyldigt, som om Pilen var udsendt samme Dag han var slagen. Men ligger han længere end tre Nætter uden Mæle, da skal Sysselmanden stævne Ting og randsage efter Gierningsmanden. Men døer den Overfaldne, da skal Arvingen udsende en Piil og lade Ting sammenstævne, men Sysselmanden, dersom ingen Arving er til. Raader eller tilskynder nogen at dræbe eller saare en anden Mand, og alt det som kan blive en til Skam eller Fornærmelse af hans Raad, da skal han derfor bøde efter lovlig Dom til den, som efter Loven bør at paatale Sagen, og ligeledes til Kongen, uden han befrier sig derfor efter Loven. Men Gierningsmanden skal dog svare alle fulde Bøder efter Loven. Vor-

sibi restituta accolas sagitta emissa in jus citet. Qvo modo judicium istud æqve legitimum erit, ac si fuerit sagitta coactum eo ipso die, qvo ictu aut vulnere damnum datum fuerit. Si percussus ultra tres noctes loqvela careat, procurator judicium cogat, et qvis cædis fuerit auctor diligenter inqviret. Læso mortuo, hæres sagitta emissa judicium indicet. Hærede deficiente procuratori id officium incumbit. Qvi cædis, vulneris, injuriæ statum et famam alterius afficientis instigator existit, et actori, cui jure actio competit, et Regiæ Majestati, secundum sententiam judicis, satisfaciet, nisi exceptione actionem eliserit. Verum auctor plenam mulctam judi-

[25]) Enn – er gerdi. *Si — curet. omitt.* 304. 305. 307. 309. 56 58. 61. 62. 63. 65. 68. *H. et T. R.*

[26]) nær. *non præsente ɔ: absente.* 305. 309. 56. 58. 61. 63. 65 69.

*) lagabótum. 3261. **) sex manna.

Enn ef sá madr verdr [27]) veginn, er eigi er í *) faudarætt kominn at laugom, þóat hann se nockorom manni kendr at syni, þá eigo modorfrændor bötor, oc sva [28]) arf eptir hann. Enn ef hann er bardr, eda særdr, eda scemdr, þá taki hann ret eptir [29]) modorfödr sínom.

XII. Capituli.

Um rettarbötor Magnus Konongs.

[1]) Þessar rettarbötor gaf Magnus Konongr, sonr Hákonar Konongs, *) aullom

Vorder nogen dræbt, som ikke er lyst i Kuld og Kiøn efter Loven, endog han, som Søn er nogen Mand paasagt, da tage hans Mødrenefrænder Bøder og Arv efter ham. Men dersom han er slaaet, saaret eller beskadiget, da tage han samme Ret som hans Moderfader burde tage for slig Skade.

XII. Capitel.

Om Kong Magnus's Lovforbedringer.

Disse Lovforbedringer gav Kong Magnus, Kong Hakons Søn, alle Norges

judicio definitam præstet. Siqvis forma jure præscripta nondum legitimatus, etiamsi patrem habere vulgo creatur, occisus fuerit, cædis mulctam et hæreditatem capiant cognati. Tali cæterum personæ ictu aut vulnere læsæ, aliove damno affectæ, satisfactio debetur juxta statum, qvo maternus ejus avus fruebatur.

Caput XII.

De Regis Magni Rescriptis.

Hæc Rescripta Rex Magnus, Haqvini filius, omnibus Norvegiæ in-

---

[27]) drepinn. *oppressus, cæsus.* 65.

*) erfdir kominn eda faudorætt. *haereditatis capax aut legitimatus.* 3261.

[28]) rett. *Jus, hic mulctam.* 68.

[29]) födr brödrum. *patrueles.* 304.

[1]) *Hoc Caput nescit Codex No.* 3260. Þessar rettarbötur oc einkamál voro tekin um allan Noreg eptir forræde Magnusar Konongs sonar Hákonar Konongs med ásión oc tillaugo Jóns Erkibiscops oc annara Biscopa í landino lærdra manna oc lendra, stallara oc laugmanna, at þá menn etc. *Hæc Rescripta et privilegia data sunt universæ Norvegiæ auctoritate Magni Regis filii Haconis Regis, provida Johannis Archiepiscopi et aliorum, in regno, clericorum. feudatariorum, prætorii præfectorum, judicumqve, cura et consilio, qvod etc.* 58. 3261.

*) sonarsonr Sverris Konongs. *Sverri nepos. add.* 302. 305. 309. 56.

aullòm Noregs maunnom med rádi oc samþyckt hinna bezto manna í landeno oc bönastad alþydo, at um þá menn, er maunnom verda at scada, fari sem ádr vatta laug. Enn af [2]) fe veganda dömi [3]) sex menn scilríkir [4]) laugliga tilnefndir slík giauld eptir [5]) lagadómi sem þeir siá retligazt fyrir gudi oc mála vextir ero á, e fingia hins dauda einom. Enn allar adrar frændbötor oc [6]) sakarauri falli nidr sva [7]) vandliga, at hvarkis frændor adrir taki ne gialldi framar, enn nú er scilt. Nú vinz eigi fe veganda bædi til þegngildis oc bóta, þá scerdi sva fyrir hveriom sem tala rennr til [8]) eptir fiármagni.

ges Mænd, efter de bedste Mænds Raad og Samtykke i Landet, og efter Almuens Bøn og Begiæring, at med de Mænd, som tilføie andre Skade, skal forholdes som Loven viser tilforn. Men af Manddraberens Gods skulle sex skiællige dertil lovligen udnævnte Mænd dømme slige Bøder efter Lovens Bestemmelse, som de vide rettest for Gud, efter Sagens Beskaffenhed, til den Dræbtes Arvinger allene. Men alle andre Frændebøder og Sagetalsører, skulle saavidt bortfalde, at ingen andre Frænder skulle tage eller bøde mere, end som nu er mældt. Nu forslaaer Drabsmandens Gods ikke baade til Undersaatsbøder til Kongen og Godtgiørelse til Arvingen, da affortes begge ligemeget i Forhold til God-

incolis, dedit consilio et consensu optimatum regni, precibus populi motus, ut, qvoad homines, aliis damnum inferentes, communis juris regula valeret. Verum ex bonis rei, viri probi sex legitime lecti addiant solis hæredibus defuncti tantam satisfactionem, qvantam secundum circumstantias, coram Deo, competere æstimaverint. Alia satisfactio ob cædem consangvineorum præstanda, et mulcta qvævis pecuniaria prorsus ita tollantur, ut nemo consangvineorum aliqvid solvere teneatur, præter id, qvod dictum est. Si bona non sufficiant ad mulctam pro cæde Regi præstandam, et satisdandum hæredi, tum utriqve pro rata, tantum detrahatur, qvantum de-

[2]) Arfi. *Ex hæreditate. Hard. Reg.*
[3]) tólf. *duodecem.* 58. 62. *H. R.* 3261.
[4]) iamliga. *more veterum.* 68.
[5]) scilordi. *conditione.* 306. 307. 56. 62. 68. urscurdi. *sententiam.* 65.
[6]) saktal. *mulctæ.* 305. 309. 56. 60. 61. 62. 65. *Tunsb. Reg.*
[7]) fullkomliga. *perfecte.* 307.
[8]) Eptir fiármagni. *Pro qvantitate pecuniæ. omitt.* 305.

magni. Enn ef nockr gengr á þetta, þá hefir sá fyrirgert fe oc fridi, landi oc lausom auri, oc verdi alldri [9]) bótamadr, oc sva allir þeir er rád leggia á, at þessi scipan se rofin eda á hana se gengit.

Þessar rettarbötor oc fleiri let Magnus Konongr fylgia: at þóat [10]) nídingsverk eda scemdavíg se vegit, þá scal þó fyrst bötor aflúka af fe veganda, enn Konongr hafi þat sem auk er. Enn ef minna löypr af enn þegngilldi, þá scerdizt sva fyrir hvariom, sem tala rennr til.

Sva iáttadi oc Magnus Konongr: at Konongr scal hvergi taka fyrr fe manz-

Godset. Overtræder nogen dette, da have den forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre, og aldrig blive berettiget at tage Bøder eller befri sig med Bøder, og saaledes alle de, som give Anslag paa, at denne Lovforbedring vorder ophævet eller overtraadt.

Disse Lovforbedringer og flere lod Kong Magnus komme hertil: at endskiøndt Nidingsværk eller uærligt Drab bliver begaaet, da skulle dog Bøderne først erlægges af Drabsmandens Gods, men Kongen have det som bliver tilovers. Men dersom det Overskydende bliver mindre end Undersaats-Boden, da skal det efter Ligning afkortes hver af de til Godset berettigede.

Det jættede Kong Magnus tillige: at Kongen skal ingensinde tage Manddraberens

deficit. Qvi contrarium ausus fuerit, pecunia et pace, bonisqve, tam mobilibus qvam immobilibus privabitur, nulla unqvam si occisus fuerit, satisfactione expiandus. Eadem lege poenas luant omnes alii, qvi consiliis id agunt, ut hoc edictum violetur, aut illi fraus fiat.

His et aliis edictis Rex Magnus decrevit: ut ex bonis convicti criminis nefandi, turpisve cædis, primum satisdandum sit hæredibus læsi, residua parte bonorum Regi relicta; qvæ satisfactio si minor fuerit, qvam mulcta Regi pro cæde debita, cum Rex, tum hæres æqvali pro rata portione careat.

Rex Magnus præterea edixit: ut bona homicidæ et aliæ mulctae Regi

---

[9]) ílendr sídan, *nec liceat illi unqvam jus civitatis recuperare,* 68.

[10]) nídingsvíg, *cædis nefandæ,* 305. 58. 61. 65.

manzbana oc engann annann útlegdarauri, nema ádr seo loknar allar laugligar sculdir þær sem fyrr varo gaurfar, enn fe [11]) veganda fell í þá sauk.

berens Gods, eller nogen fredløs Mands Midler, førend al lovlig Giæld er betalt, som var giort, førend Drabsmandens Gods blev forbrudt i den Sag.

XIII. Capituli.

Um vadaverk.

Vadaverk ero med mikilli scynsemd greinandi med hveriom hætti er þau kunno til at falla; [1]) þvíat í aullom staudom þeim, sem menn scolo ser til [2]) þarfinda vinna, eda maunnom til þarfligra luta, lid at veita, þá ero þessi

XIII. Capitel.

Om Vaades Gierninger.

Vaades Gierninger bør man med megen Skiønsomhed skielne, paa hvilken Maade de kunne hændes; thi allevegne, hvor Mand enten skal arbeide til sit eget Tarv, eller for at hielpe andre til det de behøve, der bør man mere undskylde slige

Regi præstandæ tum primum fisco cedant, cum expedita fuerint nomina liqvida, facta antéqvam bona in commissum actione de homicidio ceciderint.

Caput XIII.

De delictis culposis.

Ratio, qva casus fortuitus evenerit, probe exploranda est. Etenim damnum ex improviso ortum, dum aliqvis in proprium commodum operatur, aut alii auxiliatricem ad rem acqvirendam manum præstat, majori clementia

---

[11]) eiganda, *possessoris* 307.

[1]) þvíat í aullom staudom þar er madr tekr manni blód eda leggr elld á mann, eda þat annat er med lækningum er oc hvertveggia hyggr heilsubót af verda, þá er þat bóta laust, þóat hinn fái bana af edr mein, er lækningar þurfti. *Etenim in omnibus casibus, ubi qvis alterius venam secat, ignemve adplicat membris, aut medicinam administrat, qvibus uterqve sanitati incrementum conferre sperat, nulla locum habeat poena, si vel medicinæ indigens, ea re, mortem aut damnum ceperit.* 61.

[2]) hagligra, *utile, add.* 309.

þessi vadaverk meir virdandi, enn hin, sem engi naudsyn dregr til, nema gálöysi oc mikit scamsyni.

Nú þóat tveir menn fari í scóg saman oc scyzt annars öx á annann at [3]) úvilia þess, er á scafti helt, oc döyr hann af því, þá scal hann böta fiordung bóta erfinga hins dauda oc syni vilia síns med settareidi, at hann vildi þat verk eigi gert hafa. Oc sva scal hvervitna þessi vadaverk böta, [4]) ef þeir hafaz þat at, er maunnom til nytsemdar horfir, hvart sem menn fá mein af, eda sár, eda bana at úvilia þess, er gerdi, [5]) oc er þat sektarlaust vid Konong. Enn aull aunnor vada-

slige Vaadesgierninger, end der, hvor ingen Nødvendighed foranlediger dem, men ikkun Uagtsomhed og megen Uforsigtighed.

Nu, endog to Mænd fare i Skov sammen, og slipper den enes Øxe af Skaftet paa den anden, imod dens Villie som holdt paa Skaftet, og den anden døer deraf, da skal han kun bøde en Fierdedeel Mandebod til den Dødes Arvinger, og nægte sin Villie med sex Mænds Eed, at han ikke vilde have giort det. Og skal allevegne saaledes bødes for Vaades Gierninger, naar man arbeider noget ~~som er~~ til Nytte, hvad enten Mand kommer til Skade, bliver saaret eller dræbt imod dens Villie, som det giorde: og bødes derfor intet til Kongen. Men for alle andre Vaades-

mentia tractandum est, qvam factum, cujus causa nec fuit necessaria, nec alia, qvam incuria, supinave levitas.

Si duobus una in sylvam euntibus arbores caesum, unius ascia ligno excussa alterum laeserit, absqve voluntate manubrium tenentis, hic occisi mortem haeredi qvadranti mulcta pro caede hominis liberi solummodo expiabit, si animum sibi a damno dato alienum fuisse sevirali jurejurando ostendere valeat. Eandem satisfactionem debet, qvi alii casu fortuito damnum, vulnus, aut mortem, absqve animo laedendi intulit, dum operi incumbit utili: Regi autem eo capite nulla solvetur mulcta. Damni telis osci-

3) vilia. *voluntate.* 71. *lectio evidenter vitiosa.*

4) er þeir hafast þæt at er maunnum horfist til nytsemdar. *dum id operantur qvod ad commodum alicujus spectat.* 305.

5) oc — Konong. *Regi — multa. omitt. Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

vadaverk, sva sem at scióta eda kasta yfir hús, eda scip, eda hædir, eda adra þarflöysi at gera, oc ef menn fá þar af mein eda scada, sár eda bana [6]), þá scal böta hálfom giauldom, oc synia vilia síns med séttareidi, oc er þetta sektarlaust vid Konong. Oc ecki á Konongr á vadaverkom.

Þat má eigi vadaverk kalla, ef madr hauggr eda lystr til manz, þóat á [7]) annan komi, enn hann vildi, med því at hann vildi einshveriom [8]) ílt gera.

*) Enn ef madr gengr til fángs, eda scinndráttar at vilia sínom, ábyrgiz sá sik siálfr at aullo. Enn ef

Vaadesgierninger, saasom at skyde eller kaste over Huus, eller Skib, eller høie Steder, eller at giøre nogen anden unødig Gierning, skal Gierningsmanden, naar nogen derved bliver beskadiget, saaret eller dræbt, bøde halve Bøder, og nægte sin Villie med sex Mænds Eed, og være sagløs for Kongen. For Vaadesgierning tager Kongen aldrig Bøder.

Det kan ikke kaldes Vaadesgierning, om Mand hugger eller slaaer til een, og rammer en anden, end den han vilde, fordi han dog vilde tilføie een af dem Skade.

Dersom Mænd gaae i hinandens Favn med fælleds Villie at brydes, eller i Skinddræt, da skal hver i eet og alt vogte sig selv. Sigter

oscitanter supra aedes, naves, vel alia edita loca, arcu emissis aut projectis, aut alia actione inutili, illati auctor dimidiam ob cædem hominis ingenui satisfactionem præstato, si juramento sevirali ostendat dolum abfuisse. A mulcta Regi solvenda liber esto; siqvidem illi ob damna dolo vacua Regi nihil omnino debetur.

Siqvis animo nocendi cæsim punctimve qvempiam petens, alium pro alio feriat, ad casum improvisum factum hoc haud pertinebit, siqvidem alii nocere voluit.

Si duo ludendi gratia invicem nexis sponte sua congrediantur brachiis, aut pelle manibus tensa, alternis nixibus alter alterum ad se trahere conetur,

---

6) at úvilia þess er gerdi. *absqve voluntate auctoris. add.* 307. 56. 62. 68. 69.

7) engan. *neminem.* 68.

8) mein gera. *damnum inferre.* 68.

*) *Reliqva. omitt.* 3260.

hinn sveri einseidi fyrir, er lek vid hann, at eigi vard at vilia hans, þóat hann fengi mein af, ef sá [9]) tortryggir, er fyrir vard.

XIV. Capituli.

*) Um rytinga.

Þat er oc [1]) flestom maunnom kunnikt, at [2]) rítingar ero fyrirbodnir at bera. Enn sá er ber, er sekr þrim aurom silfrs vid Konong.

Enn sá er bregdr knífi at manni, oc kemr eigi framm, hann scal böta haunom fullretti, eptir [3]) lagadómi, er hann brá at, enn Konongi þriá aura silfrs.

Nú

Sigter den ene den anden for intruffen Skade, da skal den Sigtede vise med sin Eed, at det ikke var med hans Villie, at den anden fik Meen.

XIV. Capitel.

Om Dolke.

Det er ogsaa de fleste Mænd bekiendt, at det er forbudet at bære Dolke. Men den som bærer, har forbrudt tre Øre Sølv til Kongen.

Hvo som drager Kniv imod nogen og giør dog ingen Skade dermed, han skal bøde fuld Ret efter Loven til den, han drager den imod, men tre Øre Sølv til Kongen.

Om

tur, uterqve sibi caveat. Si alteruter laesus alterum doli suspectum habuerit, qvi insimulatur, hoc factum esse absqve sua voluntate jurato.

Caput XIV.

De pugionibus.

Notum est qvamplurimis, vetitum esse, ferre pugiones. Ferens tribus oris Regi solvendis mulctator.

Qvi cultrum in alium stringit, etiamsi nihil damni inferatur, plenam saisfactionem judicis sententia definiendam petito solvet, et Regi tres uncias argenti pendet.

Qvi

---

[9]) mistrúir. *subolet.* 58.

*) *Huic Capiti præmittit Codex* 3261. *Caput XXII.* Um þiór.

[1]) aullum maunnum. *omnibus.* 307. 309.

[2]) rytningar. *Idem. H. R.* rykninger 58.

[3]) sex manna. *sex virorum.* 302. tólfmanna. *duodecem.* 309.

Nú ef madr leggr mann med knífi, þá er sá útlægr, oc böti þeim er hann lagdi, sem [4]) tólf scynsamir menn *) meta, oc þeir siá, at hinn se vel [5]) sæmdr af. Enn Konongs [6]) umbodsmadr scal láta taka þann mann er lagdi, oc föra á þíng. Enn Konongs [7]) umbodsmadr scal taka kníf þann, er hann lagdi med, oc [8]) keyra þar á þíngino í gegnom haund þess, er lagdi, oc scal hann sva kaupa sik í frid aptr med þessari refsingo, ef hinn lifnar, oc ábyrgiz siálfr sár sit, hverso sem haunom tekzt til. Enn ef sá döyr, er saklaus var lagdr, þá er sá dræpr oc **) dauddr, er lagdi. Enn ef hann kemzt undan, fari útlægr oc komi alldre í land aptr, nema

Om nogen stikker en anden Mand med en Kniv, da er han fredløs, og bøde til den han stak, efter tolv skiønsomme Mænds Dom og Tykke, at den, som Skaden fik, kan være vel tient dermed. Men Kongens Ombudsmand skal lade paagribe den Mand som stak, og føre ham paa Tinge. Og Kongens Ombudsmand skal tage den Kniv, som hiin stak med, og slaae den der paa Tinget igiennem dens Haand, som stak, og skal han saaledes med denne Revselse kiøbe sin Fred, om den Saarede lever; dog skal han være ansvarlig for sit Saar, hvorledes dermed end maatte gaae. Men om den døer, som blev uskyldig stukken, da har den, som stak, forbrudt sin Fred og sit Liv. Undkommer den Skyldige, da er han fredløs, og komme aldrig i Landet igien, und-

Qvi alium cultro vulnerat, exul esto, laeso satisfactionem qvam duodecem viri prudentes æstimaverint, duxerintqve honorificam soluturus. Regis procurator reum dati cultello vulneris comprehendi et in forum duci curet. Qvo in foro procurator regius, cultello, qvo vulnus datum fuit, manum convicti transfigat; eaqve poena, si læsus convaluerit, reus pacem redimet; verum mala, qvæ ex vulnere tali nata fuerint, ipse sibi imputet. Si moriatur, qvi insons confossus fuit, reus pace exutus morte mulctator. Si vero fuga salutem qvæsiverit, exul fiat, in patriam nunqvam rever-

Z

[4]) tólfmenn dæma laugliga tilnefndir. *duodecem viri legitime evocati. H. R.*

*) dauma. *judicant.* 3260.

[5]) haldinn. *eum contentum fore.* 58.

[6]) sóknari. *actor.* 305. 307. 68. 69. sóknar madr. *idem.* 61. 62. 71. 3260.

[7]) sóknari. *actor.* 309. [8]) föra. *transigat.* 58.

**) dauda verdr. *morte dignus.* 3260.

nema Konongi virdizt nockor naudsyn hafa tilgengit. Enn fe veganda fari eptir fyrra laga scilorde, bædi þegn oc bötor.

Med sama scilordi scal fara, ef madr scytr at manni, þóat ecki taki, þá böti Konongi þrim aurom silfrs, oc þeim fullretti, eptir lagadómi, er hann scaut at. Enn ef madr særir mann med [9]) spióti, þá scal sá er scaut under saumo refsing búa oc hinn, er lagdi med knífi, oc under sama scilordi. Oc sva, þóat sá döyi, er scotinn var, þá scal sá, er scaut, undir saumo refsing búa [10]), bædi um þegn oc bætor at greida.

XV. Ca-

undtagen Kongen synes, at nogen særdeles Nødvendighed har tvunget ham hertil. Men med Manddraberens Gods skal der omgaaes som før er sagt i Loven, baade med Bøder til Kongen og Arvingerne.

Paa samme Maade skal forholdes, om nogen skyder efter en anden, endskiøndt han ikke træffer, da bøde han til Kongen tre Øre Sølv, og til den, han skiød efter, fuld Ret efter Loven. Men saarer han en anden med et Spyd, da skal den, som skiød, være samme Straf og Vilkaar undergiven som den, der stak med Kniv. Ligeledes, om den Skudte døer, da skal den, som skiød, være samme Straf underkastet, baade med Undersaatsbøder til Kongen og Bøder til den Dræbtes Arvinger.

XV. Ca-

reversurus, nisi causam adesse justam Rex sentiat. Bona vero percussoris ex lege superius allata, tam qvoad mulctam Regi debitam, tam qvoad satisfactionem hæredibus præstandam, insumenda sunt.

Idem juris est, siqvis alium telo petiverit, etiamsi nihil inde provenerit damni, reus tres oras argenti solvat Regi, præter plenam satisfactionem illi debitam, in qvem telum emissum fuit. Qvi alium hasta vulnerat, eandem luat poenam, ac ille, qvi cultellum stringit. Eidem porro legi subsit auctor vulneris sagitta excussa facti, tam ratione satisfactionis, qvam mulctæ Regi persolvendæ, si percussus hasta occubuerit.

Ca-

---

9) scóte. *jactu.* 302. 305. 309. 56. 58. 61. 62. 63. 69. 71. *H. R.*

10) oc hinn er lagdi. *ac ille, qvi cultellum strinxit. add.* 56. 62. 63. 68. 69. *Hard. Reg.* oc hinn er lagdi. 3260.

XV. Capituli.

Ef menn bítazt um.

Þat er úvídrkömilickt, at menn bítizt um, sem hundar eda hestar. Enn sá madr, er mann bítr, þá scal syslomadr láta taka þann mann [1]) oc föra á þíng, oc láta brióta framtennor or haufdi hans, oc se sídan saklaus vid Konong fyrir þessa refsing um þetta mál, nema scynsamom maunnom virdiz nockor naudsyn til hafa gengit, sva at hann megi bótom fyrirkoma, oc böti þó þeim fyrst, er hann beit, eptir því sem tólf *) menn dóma [2]), oc þeir siá fyrir Gudi, at sá se vel sömdr, er bítinn var.

XVI. Ca-

XV. Capitel.

Om Mænd bides.

Det er utilbørligt at Mænd bides, som Hunde eller Heste. Men den Mand, som bider en anden, skal Sysselmanden lade tage og føre til Tinge, og bryde ham Fortænderne udaf Hovedet, og maa han efter denne Revselse være sagesløs for Kongen i denne Sag, uudtagen skiønsomme Mænd synes, at nogen Nødvendighed har drevet ham dertil, saa at han kan befrie sig med Bøder, og bøde dog først til den, som han beed, efter tolv Mænds Dom, saaledes, som dem synes for Gud at den Bidte kan være vel tient med.

XVI. Ca-

Caput XV.

De eo, qvi alium momorderit.

Hominibus valde indecorum est, instar canum eqvorumve mutuis se morsibus petere. Qvi dentibus petit alium, eum in forum duci, et primoribus dentibus privari curet procurator. Qvo supplicio, a mulcta Regi præstanda liberatur, nisi viri prudentes æstimaverint illum necessitate qvadam adactum ita egisse, adeoqve causam adesse, cur pecunia delictum expiare fas sit. Qvo casu reus læso talem satisfactionem, ante omnia præstet, qvalem duodecem viri honorificam esse coram Deo duxerint.

Ca-

[1]) er beit. *qvi alium momordit. add.* 56. 61. 62. 65. *Hard. Reg.* 3260.

*) scynsamir. *add.* 3260.

[2]) lögliga tilnefndum. *jure nominatis. add.* 309.

XVI. Capituli.

Um hald manzbana.

Sva er mælt oc stadfest um alt landit, at ef madr drepr mann, eda veitir þær ákomor, eda gerir þau nockor verk, at hann á at láta líf fyrir eda limo at laugom, þá scolo þeir, er næstor ero, eda þeir, sem fyrst mego ná, at taka þann mann, oc föra syslomanni bundinn eda fiautradann. Enn ef þeir gera eigi sva, oc mego þeir því vidkoma, sva at þeir fái enga scaumm eda [1]) úlut af haunom, þá se sá hver sekr hálfri maurk silfrs vid Konong, nema [2]) fermenningar at frændsemi, eda at megdom; þeir ero eigi scyldir at [3]) taka

XVI. Capitel.

Om Manddraberens Anholdelse.

Saaledes er mældt og stadfæstet over hele Landet, at om Mand dræber en anden, eller giver nogen dødelige Saar, eller giør andre saadanne Gierninger, at han derfor bør miste Liv eller Lemmer efter Loven, da skulle de, som boe nærmest, eller som først kunne, gribe den Mand, og føre ham bunden eller lænket til Sysselmanden. Men om de ikke giøre det, og de dog kunne komme til at giøre det, uden at faae nogen Skam eller Skade af Manddraberen, da har hver af dem forbrudt en halv Mark Sølv til Kongen, undtagen de ere Manddraberens Frænder, eller besvogrede i fierde Leed; thi disse ere ikke pligtige at gribe ham,

Caput XVI.

De occisore capiendo.

Jure communi statutum est, ut qvi alii infert necem, vulnus aut aliud damnum, morte, membrorumve amissione ex jure expiandum, ab accolis, vel qvibus eum assequi primum licuerit, adprehendi debeat et vinculis constrictus sive, catenis onustus ad procuratorem duci. Singulis, qvi omiserint id facere, modo id potuerint sine dedecore aut damno, dimidiam argenti marcam Regi præstent. Excipiuntur consangvinei et affines reo ad qvartum usqve gradum juncti, qvorum nemini inest obligatio prehen-

---

[1]) scada. *Idem.* 307. 309. 68.

[2]) fiórmenningar. *Idem.* 307. 309. 61. 65.

[3]) beria þann mann. *percutere. male.* 57.

taka hann, [4]) nema þeir vili. Syslomadr er scyldr at taka þann mann oc föra á þíng, enn böndor ero scyldir at döma hann eptir laugom á þíngi, enn syslomadr [5]) at láta refsa eftir laugom. Nú er þesso fyrir því sva scilt, at engi má þetta [6]) sektarlaust gera, nema sá dómari, er Konongr hefir til þess scipat: þvíat lauginn refsa, enn eigi hann; þóat hann geri sína scyldo eptir því sem lauginn bióda á haund haunom. Enn adrir gera med [7]) heift oc [8]) aufund, oc því veitir þat alloft, at þeir fá fyrst mannscadann, oc svara sídann stórom [9]) scriftom oc frekom fiárgiauldom. Nú

ham, uden de selv ville det. Sysselmanden er pligtig at tage den Sigtede og føre ham til Tinge, men Bønderne skulle dømme ham efter Loven paa Tinget; men Sysselmanden skal lade ham straffe efter Loven. Nu er derfor saaledes anordnet, at ingen kan giøre det sagesløs uden den Dommer, som Kongen haver dertil skikket: thi Lovene straffe, men ikke han, endog han giør sin Pligt, eftersom Lovene byde ham. Men andre giøre det med Had og Avind, og derfor hændes det ret ofte, at de først lide Mandskade og maae siden taale tunge Skriftemaal og svare store Bøder. Nu

hendendi percussorem, nisi sponte voluerint. Procurator incusatum criminis recipere et in forum ducere debet, ubi coloni eum judicent juxta leges. Condemnatum prætor supplicio ad normam juris affici curet. Igitur constitutum est, ut nemini hoc impune facere liceat, nisi judici, cui talem potestatem Rex dedit: etenim leges puniunt, non vero ille, qvamvis officium jure sibi impositum exseqvatur. Cæteri id agunt ira et invidia ducti; unde sæpius contingit eos primum morte affici, deinde disciplinam ecclesiæ severam et mulctas pecuniarias graves subire. Qvi

---

[4]) þann mann. *eum. add.* 307. 56. 71.

[5]) á at refsa. *officiat.* 57 68.

[6]) synda laust. *sine peccato.* 302. 305. 307. 309. 56. 61. 62. 63. 65. 69. 71. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

[7]) heimst. 62. heimt. 65. *lectio male sensu carens.*

[8]) hafund. *lectio vitiosa.* 68.

[9]) sculldum. *debita.* 304. sektum. *poenas.* 71.

Nú hverr sem audro vís gerir, oc provazt sva, at hann mátti [10]) þvísa vidkoma, þá er hann útlægr til þess, er Konongr gerir scipan á eptir mála vauxtom, hvat naudsyn [11]) tildró þann, sem gerdi.

Nú ef sá hefir eigi lidskost til, sem attelr, þá scal hann segia syslomanni. Enn ef syslomadr [12]) krefr lids medr ser, þá er sá sekr [13]) maurk silfrs vid Konong, er eigi ferr, nema fermenningr at frændsemi, eda at mægdom vid þann, er drap eda ákomor veitti. Nú ero þeir allir fridhelgir, er tilsökia, enn hinir allir [14]) útlægir, hvart sem þeir fá ben eda [15]) bana.

XVII. Ca-

Nu hvo som anderledes giør, og det bevises, at han kunde anderledes handle, da er han fredløs indtil Kongen, efter Sagens Omstændighed, giør Bestemmelse heri, om Nødværge drev Gierningsmanden dertil.

Nu om Sagsøgeren ikke haver Hielp nok, da skal han sige det til Syſſelmanden. Men dersom Syſſelmanden kræver nogen til Hielp med sig, da har hver, som ikke gaaer med ham, forbrudt en Mark Sølv til Kongen, undtagen han er beslægtet eller besvogret i fierde Led med den som dræbte eller saarede en anden. Nu ere alle de fredhellige, som saaledes fare efter Misdæderen, men alle de andre fredløse, enten de fange Saar eller Død.

XVII. Ca-

Qvi secus fecerit, modo probari possit, licuisse illi delictum evitare, pace careat, donec Rex alium jusserit ordinem servari ob causæ circumstantias et qvia reus se moderamine inculpatæ tutelæ usum fuisse probaverit.

Actor, qvem vires deficiunt reum apprehendendi, procuratorem ea de re certiorem faciat. Qvi procuratori Regio poscenti auxilium denegat, una argenti marca mulctator Regi pendenda, nisi fuerit qvarto consangvinitatis seu affinitatis gradu cædis sive vulneris auctori junctus. Qvi reum rite persequuntur, sanctitate publica fruuntor; cæteri vero omnes extorres sunto, sive vulnus, sive mortem patiantur.

Ca-

10) því ödru. *aliter facere. H. R.*
11) rak til. *et necessitate qvæ ursit.* 307. 309. 56. 57. 61. 65. 68. *H. R.*
12) kvedr. *qværente.* 57.
13) hálfri maurk. *dimidia marca.* 69.
14) ugylldir. *impune cædendi.* 302. 63. *Tunsb. Reg.*
15) sár. *vulnus.* 309. mein. *damnum.* 62.

XVII. Capituli.

Um dóma alla.

Nú af því at laugbók vattar sva vída, at um þá menn, sem til refsingar hafa gert, [1]) þá scal á þíng færa oc döma, oc eftir þeim dómi refsing áleggia, þá höfir þeim [2]) innvirdoliga at ransaka, er til dómara ero teknir, oc med mikilli hófsemi at meta hvart misgert er vid saklausann mann, eda fyrir litlar sakir oc þó nockorar, eda miklar sakir oc þó eigi [3]) nógar, eda sva nógar, at full naudsyn þyckir til hafa rekit þann sem gerdi. Sva oc hvert nockor lagabod hafa *) móti komit eda engi, eda þat sem hardazt er, at sá hefir bóta

XVII. Capitel.

Om alle Domme.

Nu efterdi Lovbogen paa saa mange Steder mælder, at de Mænd, som have giort sig skyldige, skulle føres til Tinge og dømmes, og efter den Dom straffes, da bør de, som ere satte til Dommere, paa det nøiagtigste at efterforske, og med særdeles Rolighed skiønne, om der er misgiort mod en uskyldig Mand, eller for ubetydelige men dog nogle Aarsagers Skyld, eller formedelst store Aarsager, men dog ikke tilstrækkelige, eller saa tilstrækkelige, at fuldkommen Nødvendighed kan skiønnes at have drevet Gierningsmanden hertil. Saa og om den, der giorde Skaden, har tilbudet nogen Erstatning efter Loven, eller ikke, eller, det som haardest er, om

Caput XVII.

De judiciis omnibus.

Qvoniam Codex Juris passim docet, homines criminum convictos in judicium ducendos, judicandos et jure puniendos esse, oportet diligenter examinare, et magna animi transqvillitate æstimare, qvid in innocentem commissum fuerit, qvid factum sit ob causam levem sed aliqvalem, sed magnam, nec tamen sufficientem, aut tam justam, ut videri possit auctor necessitate coactus fuisse. Eodem modo inqvirendum est, an satisfactio oblata fuerit, nec ne, aut qvod æqvitati maxime repugnat, utrum læsus

---

1) *Iterum incipit.* 72.

2) er til dóma ero nefndir. *eos, qvi adjudicandum sunt evocati. add.* 305. 307. 309. 60. *T. R.* teknir. *sumti.* 61. 65. nefndir. 56. 58. 62. 63. 68. 71.

3) knógar. *idem.* 62. 65. *) millom. 3260.

bóta beizt, er [4]) misgört var vid, oc þó engar fengit. Sva oc hvart nockot var kært fyrir rettaranom er laga orscordr er scipadr, þeim sem á saklausom maunnom vinna. Enn því er dómrinn tilnefndr, at þá [5]) scal sakir meta oc misgerninga, oc tempra sva dóminu eptir mála vauxtom, sem þíngmenn oc dómarinn sea sannaz fyrir Gúdi eptir sinni *) samvitzco, enn eigi eptir því sem margr snápr hefir svarat her til: at þeir döma ecki annat enn laug, þvíat sannliga scolo þeir því fyrirsvara, sem laug vatta þeim á hendor, er vonda menn láta údömda undangánga, ef vanrefz er af dómaranz hendi, oc sva ef ofrefz er þeim, er misconar ero

om den, som der blev misgiort imod, har forlangt Erstatning, men dog ingen faaet. Saa og om noget er bleven klaget for Dommeren, som haver Ret over dem, som giøre en uskyldig Mand Skade. Men derfor er Retten skikket, at den skal veie Aarsager og Misgierninger, og siden læmpe Dommen efter Sagens Leilighed saaledes, som Tingmænd og Dommeren agte rettest for Gud og deres Samvittighed. Ikke som mange Daarer svare: at de domme ikke anderledes, end efter Loven; thi de skulle sandeligen svare for hvad Loven paalægger dem, som lade onde Mennesker undgaae Dom: hvad enten det er Dommerens Skyld, at Straffen er for liden, og ligeledes om nogen, som fortiener Naade, er, formedelst

sus satisfactionem petierit, nec obtinere potuerit: et deniqve si coram judice competente actio injuriæ innocenti illatæ instituta fuerit. Verum ideo judicia sunt ordinata, ut causæ et delicta æqva lance ponderentur, sententiæqve, pro re nata, temperentur, prouti judex et ejus advocati teste Deo et sua conscientia veritati maxime congruum esse censent, fugientes stultorum morem, qvi postulant, agendum esse in reos summo jure. Etenim rationem, qvam leges exigunt, reddituri sunt, qvi postposito officio malos sinunt judicium subterfugere, aut patiuntur, minorem qvam lex statuit, poenam de reo sumi, sive justo majorem mise-

---

[4]) mishalldinn var. *male habitus.* 304. misþyrmt. *intemperate tractatus.* 305. 307. 68. 309. 61. 72. *T. et H. R.* 3260.

[5]) ransaka oc meta saker. *examinare et æstimare.* 56. 57. 65. 69. 72. *H. R.* 3260.

*) scynsemi. 3260.

ero verdir, af þarfnan þeirra tillaugo. Finnazt oc nóg dömi til þess, at þeir hafa lotit hardar hefndir [6]) af Gudi, er [7]) vandömt hafa; enn þó hinir hardari, er [8]) ofdömt hafa. Oc því scal dóminn hvarvitna til hins betra föra, ef þeir vito iamnvíst hvarttveggia. Þvíat allmiótt er mundangs hófit. Enn því miórra sem er, þá ero þeir því sællri, sem sva fá hæft þeirra fiaugra systra hófi, sem í aullom rettom dómom eigo at vera, sva at Gudi líki oc maunnom hæfi. Enn þat er misconn oc sannyndi, rettvísi oc fridsemi. Misconn á at var-

delst Mangel af Forsvar, blevne for haardt straffede. Der findes ogsaa Exempler nok derpaa, at de have faaet haard Giengiæld af Gud, som have dømt for mildt, men dog de, som have dømt for strængt, endnu haardere; og derfor skal Dommen alletider læmpes til det mildeste, naar de vide ligemeget for og imod. Thi smal er Middelveien. Men jo smalere den er, jo lyksaligere ere de, som saaledes have truffet de fire Søstres Maade, som i alle retfærdige Domme bør at være, saaledes at de behage Gud, og tækkes Mennesker. Men disse ere Miskundhed og Sandhed, Retfærdighed og Fredelighed. Miskundhed skal

misericordia dignis infligi. Plurima namqve inveniuntur exempla, qvod ultione gravi animadverterit Deus in eos, qvi leviorem poenam reis irrogarunt: at iram Dei longe graviorem experti sunt judices, qvi sententias nimis rigidas tulerunt. Idcirco oportet sententiam mitigari, ubi ab utraqve parte æqve perpensa fuerit causa, siqvidem tenue est bilancis examen, at qvo tenuius est, eo magis beati sunt, qvi ita temperare noverint modum qvatuor istarum sororum, qvæ omni judicio addesse debent, ut sit Deo gratum, et hominibus utile: Sunt vero illæ misericordia, veritatas, justitia et charitas. Misericordia ob-

ser-

6) fyrir afgerder. *propter delicta. add.* 307.

7) vanrefst. *leviter castigatus.* 309. 71.

8) ofrefst hafa þeim, sem miscon ero verdir af þarnan þeirra tillaugu, oc því scal dómarinn til hins betra efnis snúa, þar sem þeir vita etc. *Muneris immemores poenis nimium duris affecerunt eos, qvi misericordia sunt digni. Judex igitur æqviorem eat in sententiam, ubi etc.* 57. 65.

varaz, at eigi komi *) grimd eda [9]) heift í dóma. Sannyndi berr at göyma, at eigi verdi lygi framborin. Rettvísi á at vera, at eigi verdi med rángindom hallat rettom dómi. Fridsemi á at vardveita þar til er rettr dómr fellr á, at eigi verdi med ofmikilli [10]) brædi rángr eda ákafr áfellisdómr álagdr. Oc því göymi dómari þessa, at þetta er því þurftuligra sem görr verdr [11]) at röynt í aullom dómom.

Enn at menn varizt því meirr ránga dóma, þá má valla ílt varazt nema viti. Oc því minnizt menn á, at med fiórom háttom verda rángir dómar; annathvart med ræzlo, þar sem madr óttazt þann, sem hann scal um-

skal iagttages, for at hverken Grumhed eller Had kommer i Dommen. Sandhed bør iagttages, at ikke Løgn bliver frembaaret. Retfærdighed bør paaagtes, at ikke ret Dom bliver bøiet med Uretfærdighed. Fredelighed bør holdes indtil retfærdig Dom bliver i Sagen, for at der ikke med formegen Fremfusenhed bliver afsagt en uretfærdig eller haard Straffedom. Og bør Dommeren derfor at agte herpaa: thi jo bedre Sagen bliver undersøgt, jo gavnligere er det for alle Domme.

Men for at man kan desto bedre tage sig i Agt for vrange Domme; thi neppe kan man vogte sig for det Onde, naar man ikke veed det; da erindre man, at vrange Domme paa fire Maader kunne finde Sted: enten formedelst Frygt, naar man ræddes for den, som

servanda est, ne ira aut odium judiciis se immisceat. Veritatis curam gerere decet, ne mendacium proferatur. Justitia colenda est, ne fraus justam sententiam immutet. Studio pacis incumbendum, donec sententia rite feratur, ne fervore nimio et ambitioso judicio reus condemnetur. Igitur memor sit judex, hanc regulam fore eo utiliorem, qvo majori diligentia excussa fuerit causa.

Ut vero ab iniqvis eo libentius sibi caveat unus qvisque judiciis ferendis, siqvidem sibi difficulter a delictis cavere potest, qvi ea nescierit, noscant homines: qvatuor modis fieri prava judicia, scilicet metu propter eum, qvi judi-

---

*) gyrnd. *cupiditas.* 58.

[9]) heimpt. *lectio insana.* 307. 60. 62. 63. heimt. 65.

[10]) brædi. *furore.* 71. brædi eda ákefd. *furore aut æmulatione.* 58. 62. 69. *H. R.*

[11]) athugat. *considerata.* *H. R.*

umdöma: [12]) elligar med fegyrne, þar sem madr siníkir til nockorar [13]) múto: eda medr heift, þar sem madr hatar þann, sem hann scal umdöma: eda med vinátto, þar sem madr vill [14]) veita lid *) felaga sínom. Oc er þá illa scipat, er þessom hórbaurnom er innvísat, enn hinar scilgetno systor ero brottreknar, sem ádr voro taldar: þvíat illa man sá dómr virdazt fyrir godom maunnom, enn allraverst fyrir Gúdi. Er oc því betr, sem þetta Kapitulum er oftarr lesit, þar sem um stór mál er at döma.

[15]) Minnizt menn oc einkanliga á, at fá þeim maunnom prest, sem til bana eda lima láts ero dömdir, oc gefi til þess góda stund oc tóm [16]) ádr enn

som man skal dømme: eller formedelst Gierrighed, naar man higer efter Gave: eller ved Vrede, naar man hader den, som man skal dømme: eller ved Venskab, naar man vil hielpe sin Ven. Og er det slet bestilt, naar disse Hore-unger blive indladte, men de fornævnte ægte Søstre uddrevne: thi ilde vil slig Dom agtes af gode Mænd, men allerværst af Gud. Og er det derfor bedre, jo oftere dette Capitel vorder læst, naar vigtige Sager skulle paadømmes.

I Særdeleshed bør man erindre, at sende en Præst til de Mænd, som ere dømte til Døde eller Lemlæstelse, og give dem dertil god Tid og Leilighed, førend de

judicandus est: aut avaritia, ubi judex donis inhiat: aut odio, ubi pars alterutra, cui judicium faciet, invisa est: aut amicitia, ubi qvis socio suo auxilium ferre voluerit. Et sane res male agitur, ubi proles ista moecha hospitio recepta fuerit, ejectis legitimis sororibus, qvæ supra recensitæ sunt. Sententia etenim iniqva valde offendet omnes bonos, sed maxime Deum. Qvocirca eo utilior erit hujus capitis lectio, qvo majoris momenti sunt causæ judicio dirimendae.

Cæterum probe curent judices reis, capite aut membris, plectendis pastorem dare, concessa sufficienti mora, anteqvam sumatur poena, siquidem

[12]) elligar — umdæma. *aut avarita — invisa est. omitt.* 307.
[13]) muna. *opibus.* 62. 65.
[14]) lidsinna. *idem.* 57. 63. 65.
*) kunpani. *idem.* 3260. [15]) muni. *idem.* 58.
[16]) ádr — refst. *Reliqva. omitt.* 56.

enn honnom verdi refzt; þvíat ill verk scal hata, enn elsca manninn at náttoroligo edli, enn sálina allrahelzt sem iafnkristina ser. [17])

XVIII. Capituli.

Um barátto.

Ef menn beriazt í leidángrsferdom med Konongi, eda á [1]) stefnom, eda á þíngom fyrir laugmanni, eda á fimtarstefnom, í gildom, eda í brúd-

de blive afstraffede paa Liv eller Lemmer; thi onde Gierninger skal man hade, men elske Mennesket, som Naturen byder, men allermeest Siælen som sin Medchristen.

XVIII. Capitel.

Om Slagsmaal.

Dersom Mænd slaaes i Ledingsfærd med Kongen, eller paa Ting, eller Stævner for Laugmanden, eller i Femter-Stævner, i Gilder eller Bryllupper, i

dem delictum utut odio habendum, homo tamen ob naturam, et maxime propter animam communionis christianæ participem, fovendus est.

Caput XVIII.

De rixa.

Siqvis durante expeditione militari Rege duce, in comitiis, aut foro judice præsente, in qvintis judiciis, in conviviis, inter nuptias, natalitiis do-

[17]) Enn þæn tíma, er men döma á þíngi edr á stefno, um líf edr lima laat, edr adrar refsinghar, edr þiófnat, þá scal löghmadr, ef han er ner, ok j hiá stadder, næfna tolf men edr sex til doms, Syslumadr ef loghmadr er eigi til, ok döme þætt maall, ok ganghe aller saman, ok þá er þeir værda samdoma 'þá ganghe after till þinghmanna ok bidi þá samþykkya þenna dom. En ef einhvarer af þingmonnom, villia æighi samþyckya med hinom, þá sværi þeir, at þeir vita eighi annat sannare fyrer Gudi, ellighær sækker hvar þeirra hær mork silfrs vidr Konung. — *Ubicunqve judicium est ferendum, sive in foro, sive in comitiis, de delictis capite, membrorum amputatione, aliave poena dignis, aut de furto, Judex provincialis, si exstat et præsens adsit, advocabit duodecem, sexve viros, (idem faciat procurator Regius, Judice absente) qvi causam discutiant, una ituri. Si unanimes fuerint, redeunto ad pedarios tribuarios, eosqve poscunto, suam velint sententiam adprobare. Pedariis aliqvibus consensum negantibus advocati juranto per Deum sibi nihil verius visum fuisse. Alioqvin Regi marcam argenti singuli solvunto. Cod. No.* 3260 *margini imæ hæc adscripsit manus exeuntis seculi XIV.*

[1]) á mótum. *conventu.* 61.

brúdloupom, í [2]) Jólagridom, eda í síldfisci, [3]) scíridag oc fram um Pásca viko, ero þá siálfsett grid í aullom þessom staudom oc tímom. Enn rettr þeirra öykzt at helmingi, er fyrir scemdom eda sársaukom verda, á þessom staudom eda á þessom tímom, á Konongr fyrir sár hvert, eda [4]) steinshaugg, eda auxarhamarshaugg, eda [5]) lurks, eda kafstöyting, átta aurtoga oc þrettan merkor silfrs. Enn fyrir pústr oc hveria grein er þar fylgir, fiórar merkor. Enn fyrir blak oc hveria grein er þar fylgir, tvær merkor.

[6]) Allir menn scolo fridhelgir vera í heimili síno. Þat er oc heimili manz,

i Julefred eller i Sildefiskerie, paa Skiærtorsdag og frem om Paaskeugen, da er paa alle disse Stæder og Tider Fred selvsat. Men deres Ret foreges til det Dobbelte, som paa disse Tider eller Steder blive skadede eller saarede, og eier Kongen for hvert Saar, eller Steenshug, eller Oxehammershug, eller Kiepshug, eller Nedstyrtning i Vandet, otte Oretuge og tretten Mark Solv. Men for Nævehug og hvad som dertil henføres, fire Mark. Men for Slag med den flade Haand og hvad dertil regnes, to Mark.

Alle Mænd skulle være fredhellige i deres Boepæle. Det er eens Boepæl, som han

domini pace sanctis, in locis, ubi piscaturæ opera navatur, a die Jovis viridi, usqve ad finem septimanæ Pascatos, siqvidem hæc loca et tempora lex sanctitate muniit, læso, vel qvocunqve modo vulnerato satisfactionem duplam reus praestato, atqve Regi pro singulis delictis et ictibus sive lapide, sive malleo securis, sive baculo, sive detrusione in aqvas, datis, octo ortogas et tredecem argenti marcas pendat. Pro ictu pugnis dato et simili casu, qvatuor argenti marcas solvito. Verber vola inflictum et alia ejusmodi delicta duabus argenti marcis expianda sunt.

Qvilibet in sua domo pace inviolabili fruitor. Ædes conducta est domi-

[2]) Jóla fridi. *Natalitiorum domini pace* 58.

[3]) Scíriþorsdag. *Die Jovis viridi.* 302. 305. 307. 63. í scipsdrátt, *dum navis subducitur.* 62. 65.

[4]) staurs högg. *fuste ictus inflictus.* 61.

[5]) lurks högg. *fuste ictus datus* 302.

[6]) allir — huss at. *omitt.* 302. 304. 305. 56. 57. 58. 63. 65. 68. 71. 72. 3:60. *Tunsb. Reg.*

manz, er þeim húsbónda höyrir til, er madr leigir hús af. Enn ef madr særir mann eda ber, eda scemmir fullrettis verkom í heimili siálfs [7]) hans, þá öykzt rettr þeirra at helmingi er fyrir [8]) sársaukom verda. Sva ero þeir oc hálfo meirra sekir [9]) vid Konong, er heimsókn veita oc fridinn brióta, ef þeir lifna, enn med aullo útlægir ef þeir döya.

[10]) Enn ef madr verdr veginn í heimili síno, eda í starfhúsom, eda í grasgardi, á bryggiom eda á stræti, því er til þess gards höyrir, eda á torgi, þá scal þann mann böta tvennom giauldom, oc fari útlægr, sá er gerdi.

XIX. Ca-

han leier af den Husbonde, som hører Huset til. Men dersom man saarer, slaaer eller skiænder nogen i hans egen Bopæl saaledes, at han ellers kunde fordre fuld Erstatning derfor, da forøges dens Ret til det dobbelte, som blev skadet eller saaret. Ligeledes have de, som fare til en andens Hiem og bræke Huusfred, forbrudt dobbelt til Kongen, hvis de Anfaldne leve, men dersom disse døe, ere Forbryderne aldeles fredløse.

Bliver nogen dræbt i sit Huus eller Udhuse, eller i sin Urtegaard, eller paa sin Brygge, eller paa den Vei, som løber til hans Gaard, eller paa Torvet, da skal bødes for den Mand dobbelte Bøder, og Gierningsmanden blive fredløs.

XIX. Ca-

domicilium conductoris, etiamsi alium habeat illa dominum. Qvi alii vulnus, plagam, aut damnum, integra satisfactione expiandum in sua domo infert, læso satisfactionem duplione auctam numerato. Eadem ratione singuli, qvi animo nocendi alterius invadunt domum, et ejus pacem violant, Regi mulctas duplione auctas expedient, si læsus convaluerit; si vero moriatur, exilio plectendi sunt.

Siqvis in domo sua, officina, aut horto suo, aut in ponte aut platea ad domum suam ducente, aut in foro cæsus fuerit, dupla illius hæredi satisfactio debetur, actore pace et bonis exuendo.

Ca-

---

7) síns. *sua.* 302. 62.
8) úluta. *pro injuria illata.* 63.
9) vid Konong. *Regi. omitt. Hardenb. Reg.*
10) Enn ef. *Usqve ad finem rubri. omittit.* 302. 304. 305. 307. 309. 56. 57. 58. 62. 63. 65. 68. 71. 72. *Tunsb. et Hard. Reg.*

XIX. Capituli.

Ef madr bindr friálsann mann.

Ef madr bindr friálsann mann at [1]) úsynio, gialldi fim merkor silfrs vid Konongi, oc hinom fullretti, er bundinn var, eptir [2]) lagadómi. Enn binda má madr þiófþ at úsekio, oc alla þá, er hann kennir, at údádaverk hafa [3]) gert, ef hann hefir vitni til, at hann gat eigi adrouís fört hann til rettarans. Enn ef eigi ero vitni til, [4]) sanni med einseidi.

Enn ef madr lystr mann heiftugri hendi, þar sem eigi ero grida stadir, med auxi eda lurki eda steini, böti Konongi fyrir [5]) hvert haugg maurk

XIX. Capitel.

Om nogen binder en frels Mand.

Den, som binder en uskyldig frels Mand, skal bøde fem Mark Sølv til Kongen, men til den Bundne fuld Erstatning efter lovlig Dom. En Tyv kan man binde angerløs, og alle dem som man veed at have begaaet udædiske Gierninger, naar Vidner haves, at man ikke anderledes kunde føre ham til Dommeren. Men er der ingen Vidner, da skal man sande det med sin Eed.

Slaaer Mand i Vrede en anden, hvor der ikke er fredhelligt Sted, med Øxe eller Kiep eller Steen, da skal han for hvert Slag bøde een Mark Sølv til

Caput XIX.

Siqvis ingenuum hominem in vincula conjecerit.

Qvi homini ingenuo culpa vacuo vincula injicit, Regi qvinqve argenti marcas committit, præter integram satisfactionem læso ex sententia judicis præstandam. Furem et qvemlibet alium criminibus notum impune vincat, qvi testibus idoneis probaverit, se non potuisse reum aliter ad judicem ducere. Testibus deficientibus actor suo se jurejurando purgato.

Qvi alii ira concitatus in locis sanctitate publica haud munitis ictus secure, baculo vel lapide infert, prima vice pro singulis unam argenti mar-

---

1) orsekiu. *idem.* 60. usökiu. 61.

2) Tólfmanna dómi. *duodecem virorum judicio.* 305. 309. 57. 58. 65. 71. 3260. godra manna dóme. *bonorum virorum judicio.* 56. lögliga tilnefndum. *legitime constitutorum.* 307.

3) unnit. 309. 4) synii. *idem.* 309.

5) eitt. *uno.* 309. hit fyrsta högg. *pro primo ictu.* 61. 69.

maurk silfrs. Enn ef hann slær annat samflöyt, böti Konongi tvær merkor silfrs. Enn ef hann slær hit þridia samflöyt, böti Konongi þriár merkor silfrs. Enn ef hann slær hit fiórda samflöyt, böti Konongi fim merkor silfrs. Enn ef hann slær hit fimta sinn samflöyt, böti Konongi átta aurtoga oc þrettan merkor silfrs. Enn þeim, er fyrir vard, eptir tólfmanna dómi, laugliga tilnefndom af rettaranom, hvart sem er eitt haugg eda fleiri.

Enn ef madr lystr mann í haufot eitt haugg, eda rindir á kaf, eda særir mann lemstrarsárom, eda haufotsárom, böti, hvart sem er haugg eda sár, tveim maurkom Konongi fyrir hvart, enn hinom er fyrir vard eptir tólfmanna dóme, laugliga tilnefndom. Enn þat er lemstrarsár, er madr er sídan verr för enn ádr,

til Kongen. Men dersom han slaaer to Slag i eet Væk, da bøde han til Kongen to Mark Sølv. Slaaer han tre Slag i eet Væk, da bøde han til Kongen tre Mark Sølv. Slaaer han saaledes fire Slag, da bøde han til Kongen fem Mark Sølv. Men om han slaaer saaledes fem Slag lige paa hinanden, da bøde han til Kongen otte Ørtuge og tretten Mark Sølv; og til den, som Slagene træffe, efter Dom af tolv Mænd, lovligen udnævnte af Dommeren, hvad enten den Skyldige slaaer eet eller flere Slag.

Men dersom nogen slaaer en anden i Hovedet, eller kaster ham i Vandet, eller saarer ham med Lemlæstelses Saar eller Hovedsaar, da bøde han, enten det er Hug eller Saar, to Mark Sølv til Kongen for hvert, men til den, som fik dem, efter tolv lovligen dertil udnævnte Mænds Dom. Men det er Lemlæstelses Saar, naar man ikke derefter er ligesaa frisk som tilforn, eller

marcam, sed iteratis vicibus, secundum nempe duas, tertium tres, qvartum qvinqve marcas, qvinctum octo ortugos et tredecem marcas argenti Regi solvet, præter satisfactionem læso, ex sententia duodecem virorum, qvos judex rite advocaverit, præstandam, pro singulis ictibus.

Pro detrusione in aqvam, vulnere membrum aliqvod corporis debilitante, et plaga capiti ingesta, pro singulis, sive ictu, sive vulnere, auctor duas pendet argenti marcas, præstita læso satisfactione, qvam viri duodecem legitime lecti decreverint. Vulnus membra debilitans id est, qvod hominem postea

ádr, eda eigi hylr hár eda klædi oc iafnan má á siá. Enn ef sá vill eigi böta er misgerdi laugliga tilsóktr, fari útlægr. Nú vill sá eigi taka bötor, er fyrir vanvirdingo vard, eda syslomadr [6]), þá fridhelgar hann sik til dóms [7]), hvart sem þeir taka vid eda eigi.

Nú ef einn madr lystr eda særir tva menn í eino [8]) atvígi, eda fleiri, böti sínom rette, fyrir hvern þeirra, enn Konongi slíko, sem ádr er scilt. [9]) Enn ef tveir menn eda fleiri lósta eda særa einn mann, þá er hverr þeirra sekr fyrir sik fullri sekt vid Konong, eptir því sem ádr var scilt, oc sva vid þann

eller det ikke skiules af Haar eller Klæder, og det altid kan sees. Vil den Skyldige ikke bøde herfor, naar han lovlig derfor er forfulgt, da er han fredløs. Nu vil den, der Skade fik, eller Sysselmanden, ikke tage imod Bøder, da fredhelliger den Skyldige sig til Doms, enten de tage derimod eller ikke.

Nu om een Mand slaaer eller saarer to Mænd eller flere ved et Anfald, da bøde han hver især sin Ret, og svare tillige til Kongen, som før er meldt. Men dersom to eller flere slaae eller saare een Mand, da har hver af dem giort sig sl.ldig i fulde Bøder til Kongen, som før er meldt, og lig-saa til den

postea magis debilem reddit, qvam antea fuit, vel qvod crine aut vestibus tegi neqvit, ita ut conspectui hominum sit continuo objectum. Auctor delictum expiare negans legitima actione petitus, exilio punitor. Si vero læsus, procuratorve satisfactionem accipere noluerint, reus donec sententiam tulerit judex, pace fruetur, sive mulcta soluta fuerit, sive non.

Qvi solus duos pluresve una aggressione percutit, vulneratve, singulis congruentem satisfactionem, et Regi mulctam supra statutam pendet. Si duo aut plures unum simul verberaverint, vulneraverintve, singuli Regi integram mulctam, et eadem ratione satisfactio-nem

6) afrækist rett at gera. *denegat jus facere.* 71.

7) er misgerdi, ef hann bídr bötor, hvart sem. *reus qvi mulctas obtulerit, sive solutæ fuerint, sive non solutæ etc.* 65.

8) í einu höggui eda atvígi. *uno ictu aut una aggressione. H. R.* atviki. *eodem momento.* 307. 60. 68. *T. R.*

9) Enn ef tveir — oc sva þegn. *Si duo — Regi soluturus, omitt.* 61. 69.

þann, er fyrir vard. Nú ef annars sár gróa, enn annars eigi, oc fær sá af því bana, þá er sá útlægr, er þau sár veitti, er eigi vilia gróa. Enn hann halldi upp at aullo mann giauldom, sem tólf scynsamir menn döma, laugliga tilnefndir, oc sva þegn.

[10]) Þeir menn er veita maunnom lid eda fauronöyti[11]), hylda oc samþyckia med þeim þann hug at taka menn af, svari slíko fyrir Konongdominom oc erfingia hins dauda, sem rettarinn Konongdomsins oc adrir scynsamir menn döma med haunom eptir atvikom. Enn lanzvist þeirra se undir Konongs miscon.

XX. Ca-

den Forurettede. Nu om den enes Saar heeles, men den andens ikke, og døer den Saarede deraf, da er den fredløs som gav de Saar, som ikke vilde læges. Desuden skal han svare fulde Mandebøder, som tolv lovligen udnævnte skiønsomme Mænd dømme, tilligemed Undersaatsbøder.

De Mænd, som giøre de Skyldige Bistand eller Følgeskab, hæle og samtykke med dem som agte at dræbe nogen, bøde sligt til Kongen og den Dræbtes Arvinger, som Kongens Ombudsmand og andre skiønsomme Mænd med ham dømme efter Sagens Beskaffenhed, men deres Landesfred beroer paa Kongens Naade.

XX. Ca-

nem læso debent. Ubi unus ex vulnere convalescit, alter autem vulnere perit, auctor vulneris, qvod sanari non potuit, exul esto, satisfactionem hæredibus defuncti, juxta sententiam duodecem prudentum virorum, qvi rite advocati fuerint, et mulctam pro subdito amisso Regi soluturus.

Qvicunqve meidtantibus aliorum mortem, auxilium, comitatum, protectionem, consensumve præbuerit, Regiæ majestati et hæredibus occisi talem satisfactionem dato, qvalem præfectus Regius et viri prudentes, qvos advocaverit, pro re nata decreverint. Cæterum Regii juris esto, pro lubitu dare reis veniam in regno ultra commorandi.

Ca-

---

10) þeir menn. *Qvicunqve — usqve ad finem capitis. omitt.* 58.

11) hallda. *tenere.* 307. holda. *lectio hæc caret sensu.* 61. fylla. 63. 71. hysa. *domicilio recipere.* 68. 3260. hylla. *favere. Hard. Reg.*

XX. Capituli.

Um misverka.

Nú vill sá eigi böta, er misgerdi, þá scal sá er misgert er vid, kæra fyrir [1]) umbodsmanni Konongs, þeim er hann hefir sit rettynda vald í hendor fengit; þá scal rettarinn þeim bádom til *) sín stefna, oc nefna tólf hina scynsamazto menn at döma millom þeirra, oc setia á salostefnor. Enn ef sá vill [2]) eigi [3]) gialda, er misgerdi, slíkt sem dömt var, þá sæki út med dómrofom oc atferdom. Nú vill sá eigi giallda, er misgerdi, enn Konongs umbodsmadr afrökizt rett at göra, oc hefnizt sá sídan, er misgert var vid, sinnar úvirdingar, oc verdr

XX. Capitel.

Om Fornærmelser.

Vil den, som fornærmer en anden, ikke bode, maae den, som Skade fik, klage for den Ombudsmand, som Kongen haver overdraget Rettens Pleie; da skal Ombudsmanden stævne dem begge til sig, og udnævne tolv af de skiønsommeste Mænd, for at dømme imellem dem, og lægge den Skyldige en vis Dag for at betale Bøder paa. Vil han ikke betale hvad dømt er, da skal det søges fra ham ved Udlæg og Indførsel. Nu vil den Skyldige ikke betale, og Kongens Ombudsmand forsømmer at giøre Ret, men den, som blev fornærmet, hævner selv den sig tilføiede Fornærmelse, og vor-

Caput XX.

De damno injuria dato.

Si delicti auctor satisfacere noluerit, læsus coram procuratore, cui Rex juris dicundi auctoritatem dedit, actionem instituat. Qvo facto procurator utramqve jubeat partem coram se sistere, et sumptis secum duodecem viris præ cæteris prudentibus, qvi litem dirimant, diem satisfactionis condicat. Reus judicatum facere negans contumaciae postuletur, et exsecutio fiat. Si læsus, cui jus tribuere procurator Regius neglexit, sumendo a reo vindictam, alla-

[1]) Rettaranum oc fyrir umbodsmanni Konongs. *Judice et procuratore Regis.* T. Reg.

*) þings. *forum.* 3260.

[2]) eigi. *omitt.* 60. 3.

[3]) böta. *satisfacere.* 305. 309. 57.

verdr hefndin meiri enn til var gert, þat sem millom fer, böti eptir scynsamra manna dómi, þá er þeir sættaz. Þat scal hálft giallda, sá er hefndizt sín, enn hálft Konongs umbodsmadr, bædi Konongi oc þeim, er fyrir vanvirdingo vard; þvíat hann afröktizt rett at gera [4]). [5]) Enn ef hann hefndizt sva, at eigi vard hefndin meiri, enn til var gört, þá er hann [6]) saklaus vid Konong, þvíat hann beiddizt, rettar síns ádr. Enn umbodsmadr Konongs gialldi einn saman Konongi slíka sekt sem vidliggr, þvíat hann afröktizt rett at gera.

[7]) Nú verdr madr scemdr saklaus, oc hefnizt hann þegar í rídinni oc

vorder Hevnen større end Fornærmelsen var værd, da skal det som bliver mere, naar Forligelse skeer, erlægges efter skiønsomme Mænds Dom. Den ene halve Deel heraf skal den betale, som hævnede sig selv, men den anden halve Kongens Ombudsmand, baade til Kongen og den Fornærmede; thi Ombudsmanden forsømte at giøre Ret. Men dersom den Fornærmede hævner sig saaledes, at Hævnen ikke bliver større end Fornærmelsen, da er han sagløs for Kongen, thi han begiærte sin Ret i Forveien. Men Kongens Ombudsmand skal selv betale til Kongen den bestemte Mulkt, thi han viste sig forsømmelig i at giøre Ret.

Nu bliver nogen uforskyldt anfaldet og beskadiget, og han hævner sig strax under det

allatæ sibi contumeliæ modum excedat, æqvivalens pro excessu satisdet secundum prudentum virorum æstimationem, ubi pars utraqve mutuam inierit reconciliationem. Istius satisfactionis dimidiam partem auctor solvet, dimidiam autem procurator Regius et Regi, et contumeliam perpesso, ob munus a se neglectum, expediet. Verum si vindicta delictum non excesserit, vindex a mulcta Regi cæteroqvin debita liber erit, siqvidem ante petiit jus sibi fieri. Qvo casu procurator Regius integram Regi solvito mulctam, propter ea, qvod omisit jus reddere.

Læsus sine prævia causa, si offensam sibi datam ira commotus in con-

---

4) bædi karli oc Konongi. *et civi et Regi. add.* 302.

5) Enn — rett at gera. *Verum — reddere. omitt.* 307.

6) úsekr. *innocens.* 61.

7) Nú — mála vauxtum. *Læsus — insecuta. omitt.* 302. 304. 305. 309. 56. 57. 61. 62. 63. 65. 68. 72.

oc ero þar til tveggia manna vitni scynsamra, þá vinnr hann á úgildom manni, oc á Konongr engann rett þar af, ne siálfr hann, hvart sem hann fær [8]) sár eda bana. Enn ef hann döyr af, þá se undir Konongs miscon eptir málavauxtom.

Hvervetna þar sem sá kærir fyrir rettara, er [9]) misgert er vid, þá á rettari fyrri at gera þeim rett, er mishalldinn er, enn taka Konongi sekt til handa.

Enn hvervitna þar sem [10]) dómarinn væger eptir málavauxtom, [11]) þeim er misgerdi, oc fellir rett þess er fyrir verdr, þá ber rettara Kongsdómsins eptir því at fella Kongs sakarauri, ef þeir vilia rett med

det samme Anfald, og har to skiønsomme Mænds Vidne derpaa, da hævner han sig paa retløs Mand, og bødes derfor hverken til Kongen eller ham, enten han fanger Saar eller Meen. Men døer han deraf, da være det under Kongens Miskund, efter Sagens Beskaffenhed.

Overalt hvor den Fornærmede klager for Dommeren, da skal denne først hielpe den Skadelidte til sin Ret, men siden tage Bøder til Kongen.

Men hvorsomhelst Dommeren efter Sagens Beskaffenhed formilder noget for den Skyldige, og formindsker noget af Bøderne til den Fornærmede, der bør Kongens Ombudsmand ogsaa formindske Bøderne til Kongen, om han vil handle rette-

tinenti ulciscatur, justam de sonte sumsisse vindictam censeatur, si factum testes duo fide digni probaverint. Ex hoc facto Regi nec mulcta debetur, nec ulla satisfactio pro vulnere, morteve insecuta. Si læsus pereat, causa stet arbitrio Regis ex circumstantiis æstimanda.

Ubicunqve læsus coram judice actionem instituit, hic jus illi tribuat, anteqvam mulctam Regi debitam exegerit.

Ubi judex circumstantiis causæ perpensis sententiam in reum mitigat, satisfactionem læso cæteroqvin debitam minuendo, oportet, procuratorem regium æqvitate usum, mulctæ Regi præstandæ pro rata partem subtrahere. *Ete-*

[8]) ben. *idem.* 307.

[9]) mishalldinn er. *male habitus.* 305.

[10]) dómrinn verdr. *sententia fit secundum circumstantias.* 307.

[11]) þeim er misgerdi. *reo. omitt.* 61.

med fara: þvíat sva [12]) gerir Kon-ongr siálfr um þegngilldi. [13])

retteligen: thi Kongen giør selv det samme med Undersaatsbøderne.

XXI. Capituli.

Um pústra oc blak.

Ef madr lystr mann hnefahaugg, eda [1]) rysciazsk menn eda beriazt med nefom, eda rinda á kaf, eda [2]) stíngr madr auxarscapti eda spiótsscapti á mann med heiptogri hendi, böti þeir, er misgerdo, eptir sex manna dómi, [3]) sín í millom, enn Konongi hálfa maurk silfrs fyrir hveria grein þessa. Enn

XXI. Capitel.

Om Nævehug og Slag med den flade Haand.

Slaaer man nogen Nævehug, eller nogen ruskes eller slaaes med Næver, eller man kaster nogen i Vandet, eller i vred Hu stikker til nogen med Øxeskaft eller Spydskaft, da bøde de Skyldige tilsammen efter sex Mænds Dom, foruden en halv Mark Sølv til Kongen, for hver af disse Misgierninger. Men

Etenim Rex ipse hancce juris regulam, qvoad mulctam pro caede ingenui hominis sibi debitam, seqvitur.

Caput XXI.

De colaphis et verbere pugno inflicto.

Siqvis plaga, aut ictu pugnis illato, aut rixa, aut verberibus pugno ingestis, aut dejectione in aqvam lacessitus aut manubrio securis hastæve, animo nocendi impetitus fuerit, satisfactionem a correis junctim dandam juxta cognitionem sex virorum capiat. At Regi pro singulis delictis dimidiam argenti marcam pendet. Si-

---

[12]) scipadi hinn virdulegi herra Magnus Kon-ongr siálfr um þegngylldi. *sic constituit venerabilis ipse dominus Magnus Rex, de mulcta pro subdito læso præstanda.* 307. 58. 3261.

[13]) Enn hvervetna þar sem sá kærir fyrir rettara, er misgert er vid, þá á rettare fyrri rett at gera þeim, er mishalldinn er, enn taka Konongi sekt til handa. *Verum ubicunqve damno affectus coram judice actionem instituit, oportet judicem male habito prius jus facere, qvam multam Regi debitam exigere. add.* 60.

[1]) Eda ryskiazt. *omitt.* 302. 307. yrkir. 58.

[2]) rindir á kaf eda. *in aqvam trudit aut. add.* 307. 60. stingr. 302.

[3]) sín imillum. *mutuam. omitt. T. R.*

Enn um blak alt annat, oc sva ef madr rindir manni eda [4]) nyckir til sín eda frá ser, eda fellir mann, eda rífr klædi manz [5]), oc alt þat, er manni verdr med öfund misþyrmt, med þöma hetti, ef hinn gefr sauk á, er fyrirvard, oc hafa scynsamir menn set *) á, þá scal sá böta, er misgerdi, eptir því sem sex scynsamir menn [6]) meta **) enn Konongi tva aura silfrs. Enn þóat eigi seo vitni til, þá eigi hann kost at beidazt út rettar síns, þegar hann vill. Enn ef sá syniar, er fyrir sauk verdr syni

Men om Fladhaands Slag og sligt mere, saa og om man rusker nogen til og fra sig, eller slænger ham til Jorden, eller sønderriver nogens Klæder, og alle Mishandlinger af Had og Avind paa denne Maade, skal der saaledes forholdes, hvis den Forurettede klager, og skiønsomme Mænd have seet derpaa, at den Skyldige skal bøde til hiin, hvad sex skiønsomme Mænd bestemme, ligesom og til Kongen to Øre Sølv. Endog der ikke ere Vidner derpaa, da kan den Fornærmede dog søge sin Ret, om han vil. Men om den Sigtede benægter det, da værge

Siqvis alium vola percusserit, detruserit, hinc et illinc impulerit, prostraverit, vestes divellerit, vel qvocunqve alio modo invidiose tractaverit, læso, actione instituta, si factum idoneis testibus, qvi oculati fuerint, probari poterit, ex arbitrio sex prudentum virorum reus satisfaciat, et Regi duas argenti oras solvat. Cæteroqvin læso, etsi testes defuerint, jus suum pro lubitu petere liceat. Verum si accusatus factum neget,

[4]) ryckir, *idem.* 309. rindr. *protrudit.* 3260.

[5]) eda drepr ross undir manni, eda byrgir mann í husi, sva at hann kemr eigi burt, nema hann brióti húsit, eda talmar ferd manz edr ausir á mann sauri, eda vatni, eda scer hár af manne med heiptugre hende. *aut eqvum, cui qvis insidet, percutit, aut aliqvem domo sua ita includit, ut non possit exire, qvominus domum frangat, aut cuiusvis iter impedit, aut alium stercore aqvave suffundit, aut crines alterius secat, manu hostili. add.* 61.

*) eda höyrt á. *aut audiverint. add.* 302.

[6]) döma. 305. af rettarans hende laugliga tilnefndir. Enn hinn, er misgerdi, böti Konongi tva aura silfrs. *a Judice legitime lectis. Qvi damnum intulit, satisfaciat Regi duabus argenti oris.* 307. 309. 56. 65. 68.

**) tilnefndir af rettarans hendi, enn hinn er misgerdi bæti. *advocati a procuratore (Regio), sed reus mulctam solvito. add.* 3260.

syni med lyrittareidi, elligar [7]) fari sem ádr er scilt.

[8]) Enn ef madr löypr at manni, oc er halldinn, böti eptir sex scynsamra manna dómi, þeim er hann lióp at, enn Konongi tva aura silfrs. Enn ef madr löypr at manni oc helldr ser siálfr, þat heitir argafas, engann á Konongr rett at því.

Sakaráberi scal vera fyrir hverri sauk. Enn eigi scal sóknari gefa sauk á annars sömdom eda fiárlutum nema [9]) heimilis qvidar vitni fylgi, oc þó því at eins at lemstrarsár verdi eda þau aunnor, er Konongdóminom höyrir til, eda þvílík sekt eda þadann

værge han sig med Eed selv tredie, eller bøde som før er mældt.

Løber Mand mod nogen, men holdes tilbage, da bøde han efter sex skiønsomme Mænds Dom til den han løb imod, men to Øre Sølv til Kongen. Men dersom Mand løber mod nogen og standser sig selv, det hedder vanartige Lader, og eier Kongen ingen Bøder derfor.

En Sagsøger skal der være for hver Sag. Men ingen Sagsøger skal give nogen Sag for at have fornærmet en anden paa hans Ære eller Gods, undtagen Hiemmevidner følge, og dog ikkun i de Tilfælde, at der bliver Lemlæstelsesaar eller nogle andre, hvorfor Kongen bør have slige eller

neget, trevirali juramento sese purget, secus regula juris ante dicta observanda est.

Qvi in alium irruit, etiamsi impeditus fuerit, sententia sex virorum peritorum satisfaciat, cui minatus est, et Regi duas argenti oras pendat. Qvi alium irruiturus, se ipsum sistit, irritum faciendo, impetum ignavorum more, nulla Regi mulcta expiandum.

Qvælibet causa suum habeat actorem, qvi caveat, nec in bona nec æstimationem ullius actionem instituat, nisi adsint testes domestici, et qvidem in hoc solo casu, ubi vulnera inflicta fuerint, qvæ corpus debilitant, aut crimina pro qvibus par aut major, qvam pro vulneribus, mulcta Regi

[7]) böti, *satisfaciat lege superius allata.* 307. 60. 65.

[8]) Enn ef — aura silfrs. *Siqvis — pendat. omitt.* 307.

[9]) heimildar qvidar. *mandati testes.* 309.

ann af meiri. Enn þóat smærri seo, þegar sá gefr sauk, á er mál efni á [10]), þóat hann sættiz sídann, eda gefi upp [11]), þá á Konongr rett sínn, oc mego Konongs sóknarar sökia þegar þeir vilia.

Enn engann á Konongr rett á þeim, sem engann á siálfr á ser.

XXII. Capituli.

[1]) Um þiór.

Nú er þiór í [2]) yxna tali þar til er hann er fim vetra gamall. Alt þat,

eller endnu større Bøder. Men naar den Fornærmede paataler Sagen selv, da bør Kongen at have sine Bøder, endog Parterne forliges, og uagtet Skaden er mindre, og Kongens Ombudsmand kan indtale slige Bøder naar han vil.

Men Kongen eier ingen Ret paa den, som ingen Ret eier paa sig selv.

XXII. Capitel.

Om Tyr.

Nu regnes en Tyr for Oxe, indtil den er fem Aar gammel. Men alt det,

Regi solvenda est, perpetrata fuerint. Si minus fuerit damnum, modo id actione perseqvatur læsus, cujus interest, tunc etiamsi cum reo litem postea componat, aut actionem derelinqvat, ex jure Regis integro procurator mulctas, ubi libuerit, exigat.

Rex nihil juris habet in capite deminutum.

Caput XXII.

De tauro.

Bos inter juvencos, donec qvinqvennis erit, censetor. Pauperies,

qvam

10) vidr hann. *contra eum. add. H. R.*

11) málefni sín. *causam suam.* 302. 307. 65. Engann á Konongr rett á því, ef hann gefst eigi siálfr at grandi. *Actio nulla hoc ex capite Regi competit, si ipse non fuerit in culpa.* 68. Nú verdr madr fyrir lemstrarsárum eda ödrum ólutum þar er Konongr á slíka sökt eda meiri, þóat sá geri enga sök á, er fyrir verdr, þá á Konongr slíkann rett á því mále, sem hinn hefde sök ágefit, ef heimilisqvidar vitni fylgir. *Ubi qvis vulneribus corpus debilitantibus affectus fuerit aliisve damnis, ob qvæ Regi competit pro circumstantiis major minorve mulcta, etiamsi læsus actionem non instituat, Rex capiat mulctam delicto (æqve ac si ille reum in jus vocasset) testibus probato congruam.* 61.

1) *Hoc caput nescit.* 58. 61.

2) öyskna, *lectio vitiosa. T. R.*

þat, er hann gerir sídan, þá á eigandi at ábyrgazt. Enn ef *) hann verdr manni at [3]) bana, þá scal erfingi [4]) beida út hans, enn eigandi leggi band á, oc fái haunom í haundor. Enn ef hann vill eigi, oc födir uxa sídan, böti [5]) fim merkor silfrs oc uxann [6]) ofan á: falli nidr [7]) frændbötor oc rettr Konongs.

Enn ef hestr eda ross bítr eda lystr mann, eda naut stángar, eda svín hauggr, böti sá er fenat á, hálfom sárbótom til þess, er bött er, sva mikit verd, sem þat kuikvendi var vert, er hann feck mein af, eptir sex manna dómi, laugliga tilnefnd-

det, den gior efter den Tid, skal Eieren være ansvarlig for. Men dersom den vorder nogen Mands Bane, da skal den Dræbtes Arving begiære Oxen, men Eieren skal lægge Baand paa den og overlevere til ham. Men vil Eieren ikke det, og opføder Oxen siden, da skal han bøde fem Mark Sølv og Oxen desuden: men Frændebøder, ligesom Bøder til Kongen, bortfalde i slige Tilfælde.

Men om Hest eller Hoppe bider eller slaaer nogen Mand, eller Nød stanger, eller Svin hugger, da skal den, som Fæet eier, bøde halve Saarbøder til den Beskadigede, indtil han har erlagt saameget, som det Dyr var værdt, som hiin fik Skade af, efter sex dertil lovligen udnævnte

qvam inde fecerit, domini periculo fiat. Si cui mortem inferat taurus, hæres mortui poscet injecto manu domini laqveo animal tradendum sibi. Dominus, postulatione postposita, qvi animali pabulum præbet, qvinqve, præter taurum, qvi hæredi cedat, argenti marcas pendet, cæteris, et satisfactione hæredibus, et mulctis Regi, cæteroqvin debitis, cessantibus.

Si eqvus, eqvave personam dente aut ungula lædat, sive bos cornu petat, sive sus feriat, dominus pauperiem, dimidio sostro pretium animalis, arbitrio sex virorum rite lectorum, æqvante, expiabit, nisi probatum

---

*) þiór. *bos.* 62. 65.

[3]) scáda. *damnum.* 302. 305. 307. 309. 56. 57. 68. edr scada, *aut damnum. add.* 71.

[4]) leida. *ducat. H. R.*

[5]) tveim. *duas.* 202. 307.

[6]) erfingia. *hæredi. add.* 71.

[7]) adrar. *cæteris. add.* 71.

nefndom, nema maunnom virdizt af þess vauldom [8]) ordit hafa, er mein feck af, hafi fyrir eptir dómi.

Enn ef hundr [9]) bítr mann, þá scal sá beidazt hunds er bitinn var [10]), enn eigandi leggi band á, oc færi haunom í hendor, er bitinn var, nema scynsaumom maunnom virdizt hans vauld hafa tilkomit, er bitinn var, hafi fyrir eptir dómi. Enn ef födir hund sídan, oc bítr hann mann oftar, böti sem siálfr hann hafi gert. [11]) Enn ef hundr bítr fenat manz, böti sá er hund á, hálft fyrsta sinni, enn alt iafnan sídan, ef vitni ero til.

Enn

nævnte Mænds Dom, uden man befinder at den Beskadigede voldte det selv, da skal han have derfor efter Dom.

Men dersom Hund bider nogen, da skal den Bidte forlange Hunden, men Eieren lægge Baand paa den, og overgive den i den Bidtes Hænder, undtagen skiønsomme Mænd tykkes, at den Bidte har selv været Aarsag dertil, da have han derfor efter Dom. Føder Eiermanden Hunden siden, og den bider et Menneske tiere, da bøde Eieren som han selv det giort havde. Dersom Hund bider anden Mands Fæ, da skal den, som Hunden eier, bøde halv Skade første Gang, men altid siden heel Skade, naar det med Vidner bevises.

Men

tum fuerit læsum damni illati ansam dedisse, qvo casu, sententia judicis causa decidenda est.

Si canis alicui noceat, læsus canem poscet a domino, qvi canem, laqveo propria manu injecto, pauperie affecto tradat, nisi damnum peritis viris visum fuerit culpa læsi venisse: qvo casu judex, qvid justum sit, statuet. Dominus, qvi canem postea alit, si alicui nocuerit, damnum, acsi ipse author esset, expiabit. Si canis alterius pecudem mordeat, dominus pauperiem prima vice datam dimidio animalis pretio, secundum integro præstato.

Si

8) *Incidit lacuna in.* 72.

9) bítr. *mordeat.* 302. 305. 307. 56. 57. 60. 62. 63. 65. 68.

10) eda hafi fyrir eptir dómi. Enn ef hann fædir hund etc. *alioqvin satisfactionem habeat sententia definitam. Verum si dominus canem alit etc.* 302.

11) *Reliqva omittunt omnes Codices.*

Enn ef eigi ero vitni til, halldi fyrir einseidi, at sinni vitund, fyrir hveria grein þessa.

Men ere derpaa ingen Vidner, da bekræfte Eieren med sin Eed, for hver af disse Poster, at han ikke veed deraf.

XXIII. Capituli.

Um ordtöki manna.

Engi scal þat vid annann mæla, at hann hafi þegit scaumm á ser, hvartki syslomadr ne annar madr, nema haunom fylgi tío menn til þíngs at sanna mál hans, sem mælt er í laugom manna, at tveir scolo sveria [1]) enn átta sanna mál hans, oc tveir þeir hafa bók í hendi, oc sveria sva: þess legg eg haud á [2]) bók, [3]) at þat haufom ver höyrt, enn

XXIII. Capitel.

Om Digt og Løgn.

Ingen, end ikke Sysselmanden eller en anden Mand, maae sige til nogen, at han haver ladet med sig begaae Utugt, undtagen ti Mænd følge den Sigtende til Tinge, for at sande hans Tale, i Følge Loven, som byder: at to skulle sværge, men otte sande hans Sigtelse; og de to have Bogen i Haanden, og sværge saaledes: paa det lægger jeg Haand paa Bogen, at det have vi hørt, men

Si testes defuerint, læsus juramento probato, se inscio, pauperiem utcunqve datam esse.

Caput XXIII.

De injuriis verbalibus.

Nec procuratori Regio, nec cuipiam alii liceat aliqvem criminis sodomiæ insimulare, nisi decem viri coram judice crimen re vera commissum esse asseverent, ex lege, qvæ jubet, duos, reliqvis octo testimonium confirmantibus, sacrum librum manibus tenentes jurejurando, conceptis verbis, præire. Ideo manus libro inponimus (ajant) qvod audivimus crimen rumore spar-

[1]) *Incidit lacuna in.* 57.

[2]) heghu bók. *lectio vitiosa.* 307. helga. *sacrum. add.* 309. 62. helga. 3260.

[3]) oc því skyt ek til Guds. *et Deum testem invoco.* 3260. at þetta hefir flotit um þriá bya oc vidare. *per tres domos fluxisse ultraqve. add.* 71.

enn eigi vitom ver hvart satt er. Enn ef hann missir þessara vatta, þá er hann [4]) sekr fióroin maurkom silfrs vid Konong, oc böti þeim [5]), er hann mælti til, eptir sex manna dómi, laugliga tilnefndom. Enn sá er til er mælt, scal þó hafa fyrir ser lyrittareid, [6]) at hinn hafi alla þessa vatta.

Enn ef madr mælir þat vid mann, at hann hafi rádit laund oc þegna undan Konongi, þat scal hvartki mæla syslomadr ne annar madr, nema heimilis kvidar vitni fylgi. Enn ef þat mælir nockr, þá er hann sekr fióroin maurkom silfrs vid Konong, oc slíkann rett, sem sex scynsamir menn *) döma [7]) þeim, sem mælt er til.

Enn

men ikke vide vi om det er sandt. Men dersom han mangler disse Vidner, da har han forbrudt fire Mark Sølv til Kongen, og bøde den, som han tiltalte, efter sex lovligen udnævnte Mænds Dom. Men den Beskyldte skal dog have tre Mænds Eed for sig, endog hiin haver alle disse Vidner.

Men om nogen siger det til en anden, at han forraader Land og Undersaatter fra Kongen, da skal hverken Sysselmanden eller nogen anden sige det, uden Hiemme-Vidner følge med. Siger nogen sligt, da har han forbrudt fire Mark Sølv til Kongen, og den Fyldestgiørelse til den Sigtede, som sex skiønsomme Mænd tilkiende ham.

Sig-

sparsum, at nobis ignotum est, verum sit nec ne. Si cui testes dicti defuerint, mulctam ille pendet Regi qvatuor argenti marcarum, et læso satisfaciet arbitrio sex virorum, qvi rite constituti fuerint. Verum criminis accusatus triumvirali jurejurando se purgato, etiamsi actor decem testes produxerit.

Nec procuratori Regio, nec cuivis alii integrum esto alterum denuntiare, qvod voluerit a Rege aliqvam regni partem, aut subditos alienare, nisi adsint testes domestici. Qvi secus fecerit, mulctam Regi, qvatuor argenti marcarum solvet, et læso satisfactionem arbitrio sex virorum peritorum definitam præstabit.

Qvi

[4]) fiölmælis madr oc sekr. *mendacio infamis et reus habeatur, ct.* 71.

[5]) fullretti sitt. *satisfactionem perfectam.* 71.

[6]) þóat. *etiamsi.* 62.

*) meta oc. *æstimant et. add.* ꝭ260.

[7]) laugliga tilnefndir. *legitime constituti. add.* 58.

Enn ef madr mælir [8]) þat vid kono manz, at hon [9]) liggi hiá audrom manne enn bónda sínom, eda kennir þat dottor manz, eda systor manz, at hon liggi hiá manni [10]), þat scal engi mæla utan heimilis kvidar vitni fylgi. Enn ef mælir, þá er sekr fiórom maurkom silfrs vid Konong, enn hinom [11]) eptir sex manna dómi, laugliga tilnefndom.

Sigter nogen en anden Mands Hustrue for at have ligget hos nogen anden Mandsperson end sin Husbonde, eller beskylder anden Mands Datter eller Søster for at have ligget hos nogen Mandsperson, da bør ingen sige sligt, undtagen Hiemmevidner medfølge. Siger nogen sligt, da have han forbrudt fire Mark Sølv til Kongen, og den Fyldestgiørelse, som sex lovligen udnævnte Mænd tilkiende den Fornærmede.

Enn ef madr mælir [12]) úkvædis mál vid [13]) karl eda kono, þat er þessor sekt liggr vid, þá scal þó fullretti uppi vera eptir sex manna dómi vid þann, er mælt er til, þóat hinn [14]) helgi sik med heimilis kvidar vitni, nema hinn eigi at laugom [15]) sókn

Taler nogen slige usømmelige Ord, hvorfor ovenmældte Boder finde Sted, til Karl eller Qvinde, da skal dog den Sigtede erholde fuld Godtgiørelse efter sex Mænds Dom, uagtet Sagvolderen befrier sig selv med Hiemmevidner, med mindre han efter Loven er berettiget til at

Qvi alterius uxori crimini vertit, quod cum alio, qvam marito proprio rem habeat, filiæ, sororive alterius stuprum objicit, nisi præsto adsint testes domestici, qvatuor argenti marcis mulctabitur, satisfactionem sex virorum rite constitutorum arbitrio præstaturus.

Qvi pipulo, mulcta superius definita expiando virum foeminamve differt, læso satisfactionem dato, qvam sex viri decreverint, etiamsi testibus domesticis suam probet auctoritatem, modo non fuerit actor competens, qvo

[8]) þá skömm. *dedecus.* 309. 62. 63. 65. *Hard. Reg.* 3260.

[9]) hafe legit. *concubuerit.* 302.

[10]) löynilega. *clandestine. add.* 58.

[11]) fullretti. *plenam satisfactionem.* 302. 309. rett sinn. *jus suum.* 307.

[12]) úkvædis ord. *nefanda verba.* 307. 58. *T. R.* ord eda mál. *verbis aut sermone.* 68.

[13]) mann. *idem. add. H. R.*

[14]) friálsi. *liberet se.* 302. scíri. *purget se.* 61.

[15]) sauk. *lectio insana.* 323.

sókn á því máli, þá er þar ecki rettar far á. Oc sva scal um aull fiaulmæli oc fullrettis ord.

XXIV. Capituli.

Um rógsmenn alla.

Sva er mælt um [1]) rógsmenn alla, at sá madr er at því verdr kunnr oc sannr, at hann rögir mann vid Konong eda [2]) biscop, Jarl eda *) lendan mann, svare slíko fyrir sem, sá ætti, er rögdr var, ef hann væri sannr at því máli, nema sá er rögdi, syni, oc hafi fyrir ser sex manna eid. Enn ef madr kennir þann róg manni, at hann hafi fengit óþocka Konongs af hans órdom, halldi fyrir ein-

at tale paa den Sag, da ere derfor ingen Bøder. Og ſaaledes ſkal forholdes med alle Slags Taut og ærerørige Ord.

XXIV. Capitel.

Om alle Slags falſke Beførere.

Det er beſtemt om alle falſke Beførere, at hver den, ſom bliver tiltalt og overbeviiſt at have beført nogen hos Kongen eller Biſkoppen, Græve eller Lensmand, ſkal belægges med ſamme Straf, ſom den Beførte ſkulde have lidt, hvis Beſkyldningen var bleven ham overbeviiſt, medmindre han giør Benægtelſe med ſex Mænds Eed. Beſkylder nogen Mand Beføreren for at have forvoldet ſig Kongens Unaade, da ſkal han værge ſig med ſin

qvo casu satisfactio cessat. De cæteris injuriis et diffamatione, integra satisfactione expiandis, idem juris esto.

Caput XXIV.

De delatoribus.

Sic statutum est de delatoribus, ut qvi notus, convictusqve fuerit alium detulisse coram Rege, Episcopo, Comite aut beneficiario, talis de eo sumatur poena, qvalis expetenda fuisset a delato criminis condemnato, nisi delator rem monstret, et sex virorum jusjurandum edat. Siqvis se gratia Regis excidisse alterius delatione, qveratur, reus suo se jure-

---

[1]) Noregs menn. *Norvegia virorum* 68.
[2]) Hertog eda. *Duce aut. add. Tunsb. R.*
*) Baron. *Barone.* 3260. 304. 305. 307. 309. 56. 61. 71. *Hard. Reg.*

eineidi, eda gialldi fyrir eptir sex [3]) manna dómi, [4]) sakaráhera, enn engi á sauk á saunno róge.

XXV. Capituli.

Um kvedscap.

Enn ef madr yrkir um mann þat er maunnom virdiz til [1]) háđungar eda níds [2]) fiórdungi lengra, þá scal sakaráberi [3]) kvedia þíngs, oc [4]) kveda á þíngi, enn hinn föriz undan med lyritareidi, ef hann er för til, eda gialldi fiórar merkor silfrs Konongi, oc hinom rett sinn eptir [5]) sex manna dómi, laugliga tilnefndom.

Nú

sin Eed eller bøde Sagsøgeren derfor efter sex Mænds Dom. Men ingen tilkommer Sag for Sandhed.

XXV. Capitel.

Om Versemagerie.

Dersom nogen digter om en anden en Fierdedeel af et Vers, som Folk synes at være ham til Spot og Spee, da skal Sagvolderen forlange Ting sat, og qvæde det paa Tinget, men den Sigtede skal nægte det med Eed selv tredie, hvis han kan, eller bøde fire Mark Sølv til Kongen og den Fornærmede sin Ret, efter sex lovligen udnævnte Mænds Dom.

Nu

jurejurando purgato, alioqvin actori satisfaciat ex arbitrio sex virorum. Cæterum in vera dicentem nulla datur actio.

Caput XXV.

De carmine famoso.

Siqvis carmen occentassit qvartam distichi partem excedens, qvod alteri facere infamiam et flagitium æstimetur, læsus diem reo dicet et coram judice carmen recitabit. Hic reus se triumvirali jurejurando, si valeat, purgato: secus qvatuor marcas Regi pendet, et actori jus suum arbitrio sex virorum, qvi rite lecti fuerint, reddet.

Qvod-

[3]) scynsamra. *peritorum. add. H. R.*
[4]) sakaráberi scal vera fyrir hverri sauk. *suæ qvisqve causæ actor sit. add.* 68.
[1]) aufundar *invidia.* 65.
[2]) eda. *qvartam partem distichi æqvantes excedentesve. add.* 58. 63.

[3]) krefia þíng. *judicium postulato.* 302. 61. stefna þíng. *judices convocato.* 304. 307.
[4]) oc láta qveda þat. *recitari faciat.* 63.
[5]) laga dóme. *Sententia rite lata.* 61.

Nú mál hvert, er madr mælir vid annann, sva at haunom horfi til hneygsla, eda kennir hvinzco eda fordædoscap, oc á hann eigi siálfr [6]) sokn á því máli, þá er hann fiaulmælis madr, nema hann hafi heimiliskvidar vitni á hendor haunom, þá scal hann sveria fyrir settar eid. Enn ef hann missir heimiliskvidar vitni á þíngi, þá er hann sekr fiórom maurkom silfrs vid Konong, oc hinom rett sinn eptir sex [7]) manna dómi [8]).

Enn ef madr gerir sva mikit [9]) úhöfoverk, at hann legzt med kono manz, þá scal hann böta eptir tólf manna dómí, laugliga tilnefndra [10]) af

Nu i Henseende til alt det, som man taler til anden, og kan blive den til nogen Vanære, eller sigter en anden for Tyvagtighed og Troldom, uden at have Ret til at paatale Sagen, da er han en Løgner, undtagen han haver Hiemmevidner imod den Sigtede, og skal denne da værge sig med sex Mænds Eed. Mangle ham Hiemmevidner paa Tinget, da har han forbrudt fire Mark Sølv til Kongen, og til den Fornærmede sin Ret efter sex Mænds Dom.

Begaaer nogen saa udædisk Gierning, at han ligger hos en anden Mands Hustrue, da skal han bøde til hendes Husbond saameget, som tolv af Syssel-man-

Qvodlibet dictum alterius famæ infestum, sive involvat insimulationem furti, sive magiæ, sive alius cujusvis criminis capitalis, actorem, cui jure actio non competit, mendacii reum efficit, nisi adversus accusatum testes domestici producti fuerint. Qvo casu insimulatus sevirali jurejurando sese purgato. Si actorem testes domestici in judicio deficiunt, Regi mulctam qvatuor argenti marcarum, et læso jus suum, ex sententia sex virorum debet.

Siqvis tantum scelus committat, ut uxori alterius stuprum inferat, marito læso satisfactionem, qvam viri duodecem a judice rite advo-

6) sauk. *causa.* 63. 65.
7) scynsamra. *peritorum. add.* 71.
8) laugliga tilnefndum. *legitime lectorum. add.* 56. 61. 63. 65. 69. *H.R.* 3260.
9) úhöyris verk. *nefas.* 62.
10) af rettaranum. *a judice. omitt.* 302. 309. 58. 62. 63. *H. R.*

af rettaranom, þeim er kono á. [11]) Enn ef sá vill eigi böta haunom, þá stefni syslomadr þíng oc geri hann útlægann. Enn ef hann er för til undanförslo, syni med tylftar eidi. Nú ef madr sættizt vid þann mann, er legit hefir kono hans, þá scal sá veita trygdir, er kono á. Enn ef hann tekr kono sína í hiúnscap aptr, oc liggr hinn hana annat sinn, medan þau ero saman, þá er hann trydgrofi sem sá, er [12]) vegr á trygdir úspiltar. [13]) Enn ef bóndi kononnar vinnr sídann á haunom, þá vinnr hann á trygdrofa manni, oc úgildum bædi Konongi oc fröndom.

XXVI. Ca-

manden lovligen udnævnte Mænd dømme. Men vil han ikke bøde til Husbonden, da skal Sysselmanden stævne Ting og giøre ham fredløs. Men kan han lovværge sig, da giøre han det med tolv Mænds Eed. Om nu Husbonden forliger sig med den, som hans Hustrue beligget haver, da skal den, som eier Konen, tilsige den anden Sikkerhed. Men træffer han sin Hustrue paa ny i Utroskab, og den samme beligger hende anden Gang, medens de ere sammen, da bryder denne sin Sikkerhed, ligesom den, der uden Aarsag dræber den Mand, som han har tilsagt Fred. Hævner Husbonden sig paa ham, da hævner han sig paa fredløs Mand, uden Boder til Kongen og den Dræbtes Frænder.

XXV. Ca-

advocati statuerint, præstato. Si reus noluerit satisfacere læso, procurator Regius judicium coget et reum ibi exulem pronunciabit. Cæterum reus, qvi se defendere valet, innocentiam duodecem virorum jurejurando ostendeto. Maritus, qvi cum moecho, de illato uxori suæ stupro, paciscitur, pacem servato. Qvi cum uxore a marito in gratiam recepta iterum coit, fædifragus æstimatur, par illi, qvi pacem innocentis violat. Igitur si maritus uxoris violatæ moechum occidat, foedifragum occidisse censetur, cujus ob cædem nec Regi, nec hæredibus ulla satisfactio debetur.

Ca-

---

[11]) Enn — utlægann. *Si — agat. omitt.* 305. 307. 56. 58. 61. 62. 63. 68. *Tunsb. R.* 3260.

[12]) vinnr. *idem.* 63. *T. R.*

[13]) *Reliqva capitis omitt.* 302. 305. 307. 309. 56. 61. 62. 63. 65. 68. 71. *H. et T. R.* 3261.

XXVI. Capituli.

[1]) Um iafnadar eida.

Sva lízt oss oc audrom scynsamom maunnom, at um iafnadareida, þá er menn hafa dömt í sættar gerdi, at þat se meir med ofkappi oc óhófi gert, enn med laugom eda rettyndom. Oc af því at ver haufom aullom laug [2]) svarit í landino, þá viliom ver at þessir eidar falli nidr vandliga, enn þá eida eina uppiláta vera, sem laugbók vattar. Enn þat ero dula eidar oc um kenzla mál [3]) þar sem eigi ero lauglig vitni til. Sva lízt oss oc at háscasamligt se fyrir Gúdi, at ef sá madr sver fyrir, er

XXVI. Capitel.

Om brugelige Eeder.

Saa synes Os og andre skiønsomme Mænd om de brugelige Eeder som nogle have dømt i Forligelsemaal, at det mere er giort af Hidsighed og Fremfusenhed end efter Lov og Ret. Og da vi have soret, at lade alle i Landet nyde Lov og Ret, saa ville vi at disse Eeder aldeles skulle bortfalde, men allene de Eeder have Sted, som Lovbogen byder: men det ere Benægtelses- og Sigtelses-Eeder i de Sager, hvortil ingen lovlige Vidner haves. Det synes os ogsaa at være voveligt og farligt for Guds Aasyn, at naar den, som for Sagen er, sværger, at

Caput XXVI.

De juramentis consuetis.

Ita nobis et aliis prudentibus viris videtur de juramentis consuetis, qvæ vulgo introducta sint ad decidendas lites, qvod illa v' magis et insolentia nitantur, qvam jure et æqvitate. Ergo nos, qvi singulis regni incolis justitiam jurejurando promisimus, nos illis jus servaturos, volumus, jusjurandum ejus generis omnino aboleri, isto duntaxat servato, qvod Codex Juris statuit. Ejus modi sunt juramenta diffisionis atqve accusatorium, si legitimi defuerint testes. Nobis præterea nimis periculosum esse videtur coram Deo, qvod eo, cujus interest, jusjurandum eden-

---

[1]) *Hoc caput omitt.* 302. 309. 56. 61. 65. 68. 71. *H. R. ad finem Juris Personarum hoc Caput exhibet.* 3260.

[2]) iáttat. *promisimus. omitt.* 58.

[3]) þau mál, sem eigi eru lauglig vitni til *cui — testes. omitt.* 58.

er máli á at svara, þá scolo þeir allir sveria eptir hans eidstaf, þóat þeir viti eigi, hvart er þeir sveria sat eda úsat. Nú viliom ver þá scipan á gera, at sá sveri fullann eid fyrir sik, er máli á at svara; enn allir adrir sanni mál hans med því scilordi: at eigi vito þeir annat sannara um þetta mál.

XXVII. Capituli.

Um [1]) bodslotta.

Menn þeir er til þess vilia hafa sik, at gánga í samkundor manna [2]) úbodit [3]) af þess hendi, er veizlona á, oc sitia þar sídan slímo setri, oc þóat þeir verdi hardliga brotreknir eda þar nockot misþyrmt, þá scolo þeir vera hálfrettismenn, oc sekir auri silfrs vid Kon-

at alle de andre da skal sværge efter hans Eeds Udtryk, endog de ikke vide, om det de sværge paa sandt eller usandt. Nu ville ville vi giøre den Skik, at den, som for Sagen er, skal sværge fuld Eed for sig; men alle de andre skulle sande hans Eed med de Ord: at de ikke vide andet sandfærdigere i den Sag.

XXVII. Capitel.

Om Snyltegiæster.

De Mænd, som ville bruge sig til at gaae i Folks Giæstebud, ubudne af den som giør Giæstebudet, og sidde og dovne der, da skulle de være halvrettes Mænd, og have forbrudt en Øre Sølv til Kongen, endskiøndt de blive voldsomt bortjagede eller noget mishandlede paa Ste-

edendo præeunte, omnes ab eo producti testes iisdem ac ille conceptis verbis jurent, incerti vera ne an falsa dicant. Nos igitur volumus legem dare, qva ille, cujus interest, jusjurandum conceptis verbis solus præstet, ejus vero testes, rei juratæ veritatem eatenus jurejurando asseverent, qvatenus ea iis certo liqvet.

Caput XXVII.

De parasitis.

Homines, qvi insvescunt adire convivia, nulla ab eo, qvi convivium instituit, invitatione accepta, et more parasitorum moram ibi nectunt otiosam, si expellantur, aliove modo dure tractentur, capite deminuti censeantur, et sin-

---

[1]) Bodflotta. *lectio vitiosa. H. R.*
[2]) úbodnir. *idem.* 63.
[3]) af þess hendi — á. *ab eo — instituit. omitt.* 63.

Konong. Enn þetta er fyrir því gert, at margr gódr madr hefir fengit scemdir oc [4]) vandrædi fyrir þeirra úlutvendi.

Stedet. Men dette er derfor bestemt, at mangen en god Mand har lidt Skade og Ulæmpe af slige Menneskers Næsviished.

XXVIII. Capituli.

Ef madr gengr med vanarvaul.

Madr hverr, er fulltída er, oc gengr húsa medal oc þiggr almoso, hann á engann rett á ser medan hann gengr á vanarvaul, þóat hann se naudigr brotrekinn, oc er hann heill oc [1]) verkför, nema hann bidi ser vistar oc fái eigi. Enn þegar er hann fær ser matar siálfr oc klæda eda vapna, [2]) eda fröndor hans gefi haunom, þá er hann þegar rettnæmr, þóat

XXVIII. Capitel.

Om Betlere.

Enhver myndig Person, som gaaer Dør fra Dør og tager imod Almisse, har ingen Ret saalænge han gaaer omkring og tigger, uagtet han mod sin Villie bliver bortjaget, forudsat at han er karsk og arbeidsfør, medmindre han forgiæves søger Tieneste. Men naar han flyer sig selv Kost og Klæder, eller Vaaben, eller hans Frænder hielper ham dertil, da nyder han strax sin Ret, endog

singuli mulctam unius argenti marcæ Regi solvent. Hæc vero lex ideo lata est, qvod multis viris bonis damna et pericula istorum hominum petulantia attulerit.

Caput XXVIII.

De mendicantibus.

Homo majorennis, ostiatim vagatus cum baculo mendico, eleemosinæ qværendæ causa, juris exsors habetur, si, dum mendicationi vacat, sanus et labori par invitus ejiciatur foras, nisi operas locare suas frustra nitatur. Qvi victum, vestes vel arma, sive proprio sumtu ipse sibi suppeditat, sive a consangvineis dono accipiat, integro personarum jure perfruitur,

---

[4]) vanvirding. *contumelia.* 309. sárs auka. *vulnera.* 58.

[1]) heiför. *armis aptus.* 305. velfær. *Hard.*

[2]) eda frændor — honom. *sive — accipiat. omitt. Tunsb. R. g.*

[3]) þóat hann kasti eigi staf ne scræppo á þíngi. Enn Konongr á engann rett á þeim, er engann á á siálfom ser.

endog han ikke i Forsamlinger kaster sin Stav og Pose. Men Kongen eier ingen Ret paa dem, som ingen Ret have paa sig selv.

XXIX. Capituli.

Um lagarett.

[1]) Sva er mælt oc tekit um alt landit, at um konor þær allar, er maunnom ero scyldar, oc menn vilia enga rökt á leggia, [2]) þá viliom ver at engi þeirra taki meira enn lagarett á þeim, þat er maurk silfrs. Enn ef fröndor kononnar vilia leggia til hennar heimanfylgio, slíka sem sex scynsamir menn meta, at hann megi vel vidtaka, er kono hefir legit, oc vill hann þá eigi festa hana, þá scal hann giallda

XXIX. Capitel.

Om Lovret eller Bøder.

Saa er skikket og vedtaget over hele Landet, at angaaende alle de Qvinder, der have Slægtninge, som ikke ville drage nogen Omsorg for dem, ville vi, at ingen skal tage mere end Lovret for dem: det er en Mark Sølv. Ville Qvindens Frænder hielpe hende til saamegen Medgivt, som sex skiønsomme Mænd agte, at han vel kan nøies med, som hende beligget haver, og vil han da ikke ægte hende, da skal han erlægge slige

tur, qvamvis nec baculum nec peram in conventu abjecerit. Regi nihil juris est in hominem juris exsortem.

Caput XXIX.

De satisfactione, qvæ lege competit.

Lege lata universo populo suffragante circa foeminas, qvarum curam consangvineorum nemo gerere voluit, ordinamus, qvod neqvis pro stupro fæminæ illato satisfactionem capiat majorem, qvam qvæ jure statuitur, unam scilicet argenti marcam. Dote a cognatis fæminæ, qvalem viri sex periti dignam æstimaverint, oblata illi, qvi cum ea rem habuit, si ille

---

[3]) þóat — á ser. *qvamvis — abjecerit. omitt.* 302. 305. 307. 309. 56. 61. 62. 63. 65. 68. *H. et T. R.* 3260.

[1]) Sva er — at um. *Secundum — regnum. omitt.* 302. 305. 307. 309. 56. 62. 63. 68. 3260.

[2]) þá taki engi meira rett. *nemo satisfactionem majorem capiat.* 62.

giallda slíkann rett fyrir þá kono, sem tólf scynsamir menn vilia dömt hafa, laugliga tilnefndir. Enn ef fröndor kono vilia eigi tilleggia, þá scal sá, er kono hefir legit, bædi bióda oc böta lagarett. Enn ef sá vill eigi vidtaka er þann rett á at laugom at taka, oc vinnr hann á þeim manni, er kono hefir legit, þá vinnr hann á saklausom manni, oc svari slíko fyrir sem laug vatta. Enn allar þær [3]) möyar eda konor, er menn leggia rökt á, oc verda þær legnar, þá scolo þar döma tólf menn [4]), laugliga tilnefndir, bædi rett oc rádspell, eptir því sem þeir siá, at sá er vel sömdr af, er rettinn á [5]) at taka. Nú ef madr væniz því, at hann hafi legit med kono, oc þóat hon föriz undan med laugom, gialdi slíkann rett fyrir þá kono, sem hann væri

slige Bøder for den Qvinde, som tolv lovligen udnævnte skiønsomme Mænd ville dømme. Ville ikke Frænder hielpe hende, da skal den, som Qvinden beligget haver, tilbyde og erlægge fuld Lovret. Men vil den, som efter Loven bør tage imod Bøderne, ikke tage imod dem, men hævner sig paa den, som belaae Qvinden, da hævner han sig paa sagløs Mand, og bør bøde derfor efter Loven. Men angaaende alle de Møer eller Qvinder som nogen drager Omsorg for, og blive beliggede, da skulle tolv lovligen udnævnte Mænd dømme, baade om Fyldest for den hende tilføiede Vanære og Givtermaals Spilde, eftersom de see, at den kan være vel sømmet med, som skal have Bøderne. Berømmer nogen sig for at have lagt hos en Qvinde, da skal han, naar hun efter Loven befrier sig derfor, bøde slige Bøder for den Qvinde,

ille violatam ducere nolit, satisfactionem læsæ dato, a viris duodecem peritis, rite lectis statuendam. Si consangvinei foeminam dotare nolint, reus satisfactionem et offerre, et præstare debet: qvam si accipere neget ille, cui jure competit, et vim reo inferat, innocentem invasisse judicatur satisfactionem jure definitam præstaturus. Cæterum cuilibet virgini et foeminæ, alicujus cura protectæ, qvæ vitiata fuerit, viri duodecem rite constituti satisfationem et stupri et amissæ spei matrimonium ineundi, dignam viro curam foeminæ gerenti adjudicanto. Qvi se jactat concubuisse cum foemina, qvae forma jure praescripta factum negat, satisfactionem æqve ac si con-

[3]) iúngfrúr oc möyar. *domicellæ et virgini.* 68.

[4]) scynsamir menn. *periti. add.* 68.

[5]) sem rettinn á at heimta. *cui satisfactio competit.* 305. 56. 62. 65. 68. *H. R.* 3260.

væri sannr at því máli, [6]) oc heiti madr at verri: þat heita snáps giauld. Erfingi scal rett taka á kono hverri, ef hon er legin, karlmadr þó, enn eigi kona, þóat hon se erfingi: sva sá er í umegd er [7]), oc taki umbodsmadr hans haunom til handa, nema hon eigi ser bónda, þá taki hann rett á kono sinni siálfr. Kona siálf tekr rett á ser, ef hon er börd, oc á hon eigi bónda ser. [8])

Qvinde, som om han sagde sandt, og hedde mindre Mand: dette er en Løgners Straf. Arvingen skal tage Boder for hver Qvinde, om hun bliver beligget, dog Mand men ikke Qvinde, endog hun er Arving: Umyndig er ogsaa berettiget til Bøder, hvilke Værgen bør tage for sin Myndling, undtagen Qvinden er givt, da skal Husbonden selv tage Bøder for sin Hustrue. Qvinde som ikke haver Husbonde, tager selv Bøder, om hun bliver slaaet.

convictus fuerit, integram solvet, et infamis erit: hæc mendacis poena est. Hæres, mas, sed non foemina, satisfactionem ob consangvineam violatam capit. Idem hæredi minorenni jus est, cujus vice tutor satisfactionem recipit. Marito uxoris læso satisdandum est. Fæmina, qvæ verberata fuit, satisfactionem capit ipsa, si maritum non habeat.

---

6) oc — verri. *et — æstimetur. omitt.* 69.

7) sem adrir. *ac aliis. add.* 309. 56. 58. 62. 71. *H. R.* 3260.

8) Enn slíkann rett á madr á kono sinni, sem á siálfum ser, ef henni verdr med afund misþyrmt. *Tanta satisfactio pro uxore petulanter habita, qvanta pro se ipso, marito competit.*

Um festing: Gud se vattr minn, enn þer erut mer nefndir vattar, at ek N lögfesti mer N. med þeim máldaga, sem nu er upptíndr fyrir vattum at Guds lögum oc manna. Scal þú vera mín kona enn ek þinn eiginn bóndi medan vid lifum bædi, med aullu lögligu sambandi ockars híúscaps. *De sponsaliis: Deus mihi testis sit, vos autem testes antestati eritis, qvod ego N. jure mihi spondeo N. conditionibus nuper recensitis coram testibus, secundum jus tam canonicum qvam civile. Tu mea eris uxor, ego vero tuus maritus, dum nos ambo vivimus, omni vinculo legali nostri conjugii. add.* 58.

Sva er mælt, at allir menn sculu vera fridheilagir á heimili sinu. Þat er heimili manz, er þeim husbonda höyrer til, er madr læighir hús af. Enn ef madr verdr veginn í heimili síno, eda í starfhúsum, eda í gardi, eda á bryggium, eda á stræti því, er til þess gardz höyrir, eda á torghi, þá scal þann mann böta aptr tvennum giölldum, oc sva ef madr verdr særdr. *Lex promulgata est, qvod persona qvævis sancta esse debeat propria in domo. Domus cuiqve propria est, qvam qvis conduxit sibi. Si vero qvis cæsus fuerit sua in domo, aut in æde ubi operi incumbit, aut in area domus suæ, aut in litore, cui naves junctæ sunt, aut in via, qvæ domum ducit, aut in foro, dupplo præstari debet. Eadem pro vulnere inflicto satisfactio danda est. add.* 3261. *post Cap. XI.*

ERFDABÓLKR.

*) HER HEFR ERFDATAL, OC HEFR:

I. Capituli.

Medr kvenna giptingom.

II. Capituli.

Ef kona giftizt útan frönda rádr.

III. Capituli.

Engi scal fyrirgera fe kono sinnar.

IV. Capituli.

Um hiúna scilnat.

V. Ca-

Her begynder Arvetallet, og indeholder:

I. Capitel.

Om Qvinders Giftermaal.

II. Capitel.

Om Qvinde giftes uden Frænders Raad.

III. Capitel.

Ingen skal forøde sin Hustrues Formue.

IV. Capitel.

Om Egtefolks Adskillelse.

V. Ca-

HIC TITULUS DE HÆREDITATIBUS INCIPIT.

Caput I.

De foeminis nuptum dandis.

Caput II.

Si foemina nubat absqve consilio consangvineorum.

Caput III.

Nemo bona uxoris consumi faciat.

Caput IV.

De dissolutione matrimonii.

 Ca-

*) Her hefr hinn fiórda lut Bókarennar oc heitir þetta Erfdabólkr. *Hic incipit pars qvarta Codicis de successionibus.* 3260. Hinn fimti lutr Bókarinar oc hefr um kvenna giptingar. *Pars qvinta Codicis, de foeminis in matrimonium dandis.* 3261.

V. Capituli.

Ef kona legzt med manni undar bónda sinn.

VI. Capituli.

Ef meinleiki sundrar hiúna samvist.

VII. Capituli.

Her hefr fyrsto erfd.

VIII. Capituli.

Um ætleiding.

IX. Capituli.

Um villo víg.

X. Capituli.

Ef menn falla í orosto.

XI. Capituli.

Ef eigi er erfingi til arfs.

XII. Ca-

V. Capitel.

Om Qvinde lader sig beligge af en anden Mand end sin Husbonde.

VI. Capitel.

Om Hindringer afbryde Ægtefolks Samlevnet.

VII. Capitel.

Her begynder den første Arv.

VIII. Capitel.

Om Ætleding.

IX. Capitel.

Om overlagt Drab.

X. Capitel.

Om nogen falder i et Slag.

XI. Capitel.

Om der ikke er nogen Arving til Arven.

XII. Ca-

Caput V.

Si marito adhuc superstite cum alio rem habuerit uxor.

Caput VI.

Si grave qvoddam impedimentum conjuges cogit ad dissolvendum matrimonium.

Caput VII.

Hic incipit successio prima.

Caput VIII.

De adoptione.

Caput IX.

De cæde præmeditata.

Caput X.

Si qvi in bello cæsi sint.

Caput XI.

Si relictæ hæreditatis nullus adfuerit hæres.

Ca-

XII. Capituli.

Um sculda scipan.

XIII. Capituli.

Um úmaga auri.

XIV. Capituli.

Um úmaga scifti.

XV. Capituli.

Ef bónda sökir þrot.

XVI. Capituli.

Um arf sókn.

XVII. Capituli.

Her segir ef madr sitr í arfi.

XVIII. Capituli.

Um arfs scipti.

XIX. Ca-

XII. Capitel.

Om Giælds Betaling.

XIII. Capitel.

Om Umyndiges Gods.

XIV. Capitel.

Om Umyndiges Skifte.

XV. Capitel.

Om Bonden bliver fattig.

XVI. Capitel.

Om Søgsmaal efter Arv.

XVII. Capitel.

Her mældes om nogen indesidder med Arv.

XVIII. Capitel.

Om Arveskifte.

XIX. Ca-

Caput XII.

De solutione æris alieni.

Caput XIII.

De bonis, qvibus pupilli aluntur.

Caput XIV.

De divisione alendorum pupillorum.

Caput XV.

Si colonus egestate ad incitas redactus fuerit.

Caput XVI.

De petenda hæreditate.

Caput XVII.

Si qvis alterius hæreditatis injurium se agat posessorem.

Caput XVIII.

De familia herciscunda.

Ca-

XIX. Capituli.

Um arfs sókn.

XX. Capituli.

Um úmaga scifti.

XXI. Capituli.

Um giafir hveriar halldazt scolo.

XXII. Capituli.

Ef madr kemr í úmaga scifti.

XXIII. Capituli.

Ef madr veitir úmaga.

XXIV. Capituli.

Um brudlaupagerdir.

XXV. Capituli.

Um erfisgerdir.

HER

XIX. Capitel.

Om Søgsmaal angaaende Arv.

XX. Capitel.

Om Umyndiges Deeling.

XXI. Capitel.

Hvilke Gaver der skulle holdes.

XXII. Capitel.

Dersom nogen kommer paa Myndlingeskifte.

XXIII. Capitel.

Om man opføder en Myndling.

XXIV. Capitel.

Om Bryllups-Gilder.

XXV. Capitel.

Om Arve-Gilder.

Her

Caput XIX.

De petenda hœreditate.

Caput XX.

De divisione inter pupillos.

Caput XXI.

De donis legitimis.

Caput XXII.

De tutela pupillorum.

Caput XXIII.

Si qvis suopte pupillum alat.

Caput XXIV.

De nuptiis.

Caput XXV.

De parentalibus.

HIC

HER HEFR ERFDATAL.

I. Capituli.

Um kvenna giptingar.

*) Fadir oc modir scolo ráda giptingom [1]) dötra sinna, ef þau ero til. Enn ef þeirra [2]) missir vit, þá scolo faudrfröndor oc [3]) modorfrændor hinir nánozto giptingom ráda. Enn gipt-

Her begynder Arvetallet.

I. Capitel.

Om Qvinders Givtermaal.

Fader og Moder skulle raade for sine Døttres Givtermaal, naar de ere til. Men i Mangel af dem, skulle de nærmeste Fædrenefrænder og Mødrenefrænder raade for Givtermaal. Men For-

HIC INCIPIT TITULUS DE SUCCESSIONIBUS.

Caput 1.

De foeminas nuptum dandis.

In patris et matris, modo supersint, arbitrio situm esto filias elocare. Defunctis parentibus, jus idem transit ad proximos agnatos et cognatos. De-

---

*) Ef fadir ædr brodir ædr faudrbrodir ædr faudrfrændor gifta manni möy med loghleghri fæstingh ok hafua hana ser at fiarkaupum hinn jattar er fæsta skal ok gangha þæir á fullmælle vidr þæn er fyrer rædr, þá hældz þæt ecki længher en til þærs, en hon er giift, ok sidan ma hon fa umbod sit hvæim er hon vill at soikia ut faudr arf sin ædr þæt sæm fadir hennar gaf henni, ok hafua alt uskiært, hin æithir madr þærs hæimskari er þæt kaup giærdæ. Skal þætta Capitulum standa næsta fyrer: faudur oc modær skolu ráda giptingha döttra sinna. *Si pater, aut frater, aut patruelis, aliive agnati virginem alicui rite despondet, qvæstum inde aucupantes, qvem nuptias ambiens promiserit, mutuo, utriusqve partis consensu, pactum sic initum diutius haud valeat, qvam desponsata nuptias inierit. Etenim tunc illi tutum erit actionem, cui voluerit dare, integram hæreditatem a patre ad se devolutam et qvidqvid pater illi dederit petendi, ut suum habeat sartum tectum. Sponsor Verveeis nomine appelletur. Hoc Capitulum proximum habeat locum ante Caput, cui titulus: In patris et matris modo supersint etc. Hæc in ima margine* Cod. 3260. *manus exeunte Sec. XIV adscripsit.*

1) barna. *liberos.* 69. 2) *Incipit iterum.* 57.

3) oc modorfrændur. *et cognati. omitt.* 304. 305. 307. 57. 71. *Tunsb. Reg.*

giptingarmadr scal [4]) scilia heimanfylgio oc tilgiauf, fyrir frændkono sinni, sva sem þeim kemr á samt, þá scolo þeir oc eindaga, nær brudlaup scal vera. Enn ef þá scil á um [5]) máldaga, þá leidi [6]) festarmadr tveggia manna vitni um heimanfylgio, hvat mælt er, þeir er hiá varo. Enn ef þá scil á um tilgiauf, þá nióti [7]) giptingar madr tveggia vatta med hino fyrra scilordi. Eigi scal oc í klædom meira heimangefazt medr kono, enn þridiungr. Enn þat sem giptingarmadr gefr meira, þat scal vera í þeim lutom, at þat megi verda þeim til [8]) þarfa, er kono fær eda til áuinnings. Enn enga heim-

Forloveren skal bestemme Medgivt og Tilgivt for sin Frænke saaledes, som de komme overeens; da skulle de ogsaa bestemme en vis Dag, naar Bryllupet skal holdes. Men komme de ikke overeens herom, da skal Fæstemanden føre tvende Mænds Vidne om Medgivten, hvad der blev bestemt, da de vare tilstede. Men ere de ueenige angaaende Tilgivten, da skal Forloveren nyde tvende Vidner, paa de fornævnte Vilkaar. Qvindens Medgivt i Klæder skal ikke overgaae en Tredieddeel af hele Medgivten. Men det som Forloveren giver mere, det skal være i de Ting, som kunne blive den, som faaer Qvinden, enten til Nytte eller Fordeel. Men Forloveren

Desponsatoris jus esto dotem et dotalitia foeminæ sibi sangvine junctæ dicendi, prout inter eos convenire qviverit, die itidem nuptiis constituto. Qvodsi de stipulatione non convenerit, sponsus duos producet testes, qvi stipulantibus adfuere, de dote testimonium laturos. Si vero de dotalitio dissensio forte fuerit orta, eadem, qva prius ratione, binis testibus veritatem probat desponsator. Portio dotis, qvæ vestibus constat, tertiam dotis partem ne excedito; id, qvod plus donaverit desponsator, erit ejusmodi, unde usum et fructum qværere possit maritus. Sunt esse possit nullam

[4]) ráda. *idem.* 68.

[5]) eindaga. *diem condicere.* 309. 58. 61. þá láti festarmadr bera. *faciat desponsator produci.* 323.

[6]) Giftingarmadr. *desponsator, male.* 322. Festarmadr. 3221—61.

[7]) Festarmadr. *sponsus.* 322. *male.* Giptingarmadr. 3260—61.

[8]) afla. *fructum.* 57. 61. 68. afla ok ávinnings virda. *emolumentum et qvæstum.* 63.

[9]) heimanfylgio má arfi giptingar manz riúfa, þá er sva er ger, sem nú er mælt.

Enn ef dötor verda faudr síns arfar, eda módors, eda brodrs hverskyns arfar, er þær verda, sumar giptar enn sumar úgiptar, þá scolo þær, er úgiptar ero, taka sva mikit af úsciftom arfi, [10]) sem þær, er mest haufdo heiman. Oc þóat allar seo heiman giptar, oc er eigi scipt heimanfylgio þeirra til iafnadar med þeim, þá taki þær af ósciptom arfi iafnmikit sem *) sú, er mest hafdi í heimanfylgio, æ medan fe vinzt til.

Gripir þeir allir, er ledir ero til heimanfylgio, oc ero þeir metnir oc

loverens Arving maa ikke tilintetgiøre hans Handling angaaende Medgiven, naar den kun er skeet saaledes, som her er sagt.

Men naar Døttre vorde sin Faders, eller Moders, eller Broders, eller nogensomhelst andens Arvinger, og nogle af dem ere givte, men andre ugivte, da skulle de, som ere ugivte, tage saameget af udeelt Arv, som de, der fik den største Medgivt. Og endskiøndt de alle ere givte, men deres Medgivt ulige, da skulle de, som fik mindst, tage af udeelt Arv ligesaameget som den, der havde størst Medgivt, saalænge Boet strækker til.

Alle de Ting af Værdie, som ere laante til Medgiven, dem eier han, som faaer Qvin-

Nullam vero dotem tali, qvalis præscripta est, ratione stipulatam, hæredi sponsoris mutare licet.

Si filiarum aliæ nuptæ, aliæ innuptæ, sive in patris, sive matris, sive fratris, cujusvis horum hæreditatem successerint, innuptæ tantum ex massa capient, qvantum ceperant dotatæ, qvæ dotem summam sunt sortitæ. Idem valet, si omnes nuptæ dotem acceperint inæqvalem, æqva cum ea, qvae maximam dotis portionem nacta est, massæ portione reliqvæ potiantur, donec bona hæreditaria suffecerint.

Siqvæ res pretiosæ commodato acceptæ ad augendam dotem una-cum

---

[9]) enga gifting. *nulla sponsalia.* 63.

[10]) Sem þær haufdo er heiman voro giftar. *qvantum elocatæ domo patria extulere.* 3260. 305. 307. 309. 56. 57. 71. gefnar. *datæ in matrimonium.* 58. 61. 63. 65. 68. *Hard Reg.* 3260.

*) sem þær haufdo í heimanfylgio heiman medan fe var úskilt. *qvantum dotis*

oc myndir í hendor þeim, er kono fær, þá á hann þá iafnheimola, sem [11]) fader oc moder leti heimanfylgia. Enn ef madr segir, at hann ledi eigi til þess þá gripi, þá sveri hann eineidi fyrir, sva karl sem kona, enn söki sídan til iafnmikils [12]) gripar giptingar mann kononnar, oc scerdi þat tilgiöf hennar eptir rettri tiltaulo.

Qvinden, med ligesaa stor Hiemmel, som om Fader og Moder gav dem til Medgivt, naar disse Ting ere ham tilvurderte og givne i Hænder. Men dersom nogen siger, at han ikke udlaante de Ting til sligt Brug, da skal den, være sig Mand eller Qvinde, nægte det med sin Eed, og søge siden af Qvindens Forlover en anden ligesaa god Ting, hvilken efter rigtigt Forhold igien skal afkortes i hendes Tilgivt.

II. Capituli.

Ef kona giptizt utan frænda rádz.

[1]) Enn ef kona giptizt utan frænda rádz, eda faudrs síns, eda bródrs, eda

II. Capitel.

Om Qvinde givtes uden sine Frænders Raad.

Dersom en Qvinde givtes uden sin Frændes Raad, eller sin Faders, Broders, eller

cum cæteris taxatæ et in manum traditæ fuerint ei, qvi uxorem sibi matrimonio jungit, eodem cum reliqva a mulieris parentibus accepta dote titulo possidenti cedunt. Si vero qvis tales res a se ea mente non fuisse traditas contenderit, rem se ita habere ostendet jurejurando solitario sive mas fuerit, sive foemina, remqve deinde æqve bonam, ac res, qvæ reddita est, uxoris desponsatorem poscet, cujus rei pretium pro re nata diminuet dotem uxoris addititiam.

Caput II.

Si foemina sine consangvineorum consilio et consensu nupserit.

Mulier, qvæ nupserit sine consensu patris, fratris aut matris, aut legi-

nomine domo extulerant, rebus nondum divisis. 3260.

[11]) fadrleifd sina. *hæreditate a patre relicta.* 58.

[12]) gripar. *res. omitt.* 305.

[1]) Ef madr eda kona. *Si mas aut foemina.* *T. R.* mær. *virgo* 63. Nú, *usqve ad* ... sú er arfe verdr. *Mulier, usqve ad: Virgo hæres facta. omitt.* 58. 69.

eda modor, eda þess er giptingarmadr er fyrir rádi hennar, hafi fyrirgert aurfom aullom þeim er undir hana kunno at falla þedan í frá, oc taki sá þann arf, er erfdom er næstr, sva sem sú kona veri eigi til þess arfs [2]) komin, nema giptingarmadr vili fyrra hana iafnrædi, þá má hon giptazt med scynsamra frænda sinna rádi, ef þeim lízt iafnrædi eda betr, oc megi þeir þat med eidi sínom sanna, oc á þó at leita þessa [3]) ádr vid giptingarmann. Enn ef giptingarmadr er fader eda [4]) broder [5]) samfæddr, þar næst móder scilfengin; ef hon er eigi til, þá karlmadr XX vetra gamall, eda elldri, sá er næstr er erfd-

eller Moders Samtykke, eller dens, som er hendes rette Forlover, da har hun forbrudt al den Arv, som hende fra den Tid kunde tilfalde, og tage den imod Arven, som efter hende er nærmest til at arve, ligesom den Arv ikke var Qvinden tilfalden; medmindre Forloveren vil hindre hende fra at givte sig med en, som er hendes Ligemand, thi da maa hun givte sig med sine skiønsomme Frænders Raad, naar dem synes Partiet lige eller bedre, og de kunne bekræfte det med deres Eed, dog skal man andrage paa dette for Forloveren. Men Forloveren er Fader eller Fuld-Broder, dernæst Moder, som ægte er; men er hun ikke til, da en tyveaarig eller ældre Mandsperson, nærmest til at arve den

legitimi sponsoris, sibi ab eo usqve tempore, justo alias jure cessuræ hæreditatis cujuslibet exsortem sese reddit, qva potiatur hæres proximus protinus, acsi ad ipsam mulierem nullum talis hæreditatis jus unqvam pervenerit, qvod si autem sponsori ipsam ab æqvalis conditionis matrimonio prohibendi mens fuerit, liceat foeminae propinqvorum suorum, qvi cordati sunt, consensu nubere, modo his mariti futuri conditio ipsius sortem adaeqvare vel et meliorare videatur, id qvod suo jurejurando probent, in antecessum consulto nihilo secius sponsore. Qvod si sponsor fuerit pater aut frater germanus, aut post hos mater in legitime nupta: qvæ si desit, tum mas vicenarius vel natu grandior, foeminæ, qvæ matri-

[2]) getin. *natalibus.* 61.
[3]) ádr. *in antecessum. add.* 309. 68.
[4]) eda moder. *aut mater. add.* 305.
[5]) samfæddr. *ex eodem patre. omitt.* 302. samfedra. 302.

erfdom eptir þá kono, er giptizt. Enn sá er slíks dirfizt gialldi fullretti giptingarmanni [6]) eptir tólf manna dómi, nema audrom frændom virdizt iafnrædi, sem fyrr segir.

Eckia má siálf gipta sik hveriom sem hún vill [7]) med nockrs frænda síns rádi. Enn konor þær, er liázt til þess, at locka til þess eda annars slíks saurlifis, baurn manna eda frændkonor, oc verdr þat vitnisfazt, þá böti eptir tólf manna dómi [8]), peningom sú, er [9]) peninga hefir til, enn hun, sem eigi hefir peninga til at böta, hafi refsing eptir dómi.

Mær

den Qvinde, som giftes. Men den, som fordrister sig til at handle anderledes, bør staae Forloveren tilrette efter tolv Mænds Dom, undtagen de andre Frænder finder det at være et passende Partie, som før er sagt.

Enke maa med een af sine Frænders Raad gifte sig med hvem hun vil. Men de Qvinder, som lade sig bruge til at lokke andres Børn eller Frænker til slig eller anden Løsagtighed, og de blive med Vidner overbeviiste herom, da bøde den, som Formue haver, med Penge efter tolv Mænds Dom, men den, som ingen Formue haver til at bøde med, skal lide Revselse efter Dom.

Moe

matrimonio jungitur, proximus haeres. Qvicunqve secus facere ausus fuerit, satisfactionem dabit sponsori pro hujus dignitate duodecemvirali legitimo aestimatam arbitrio, nisi caeteris propinqvis, uti antea dictum est, par visa fuerit conditio.

Viduæ, cui libuerit nubere, liceat suorum aliqvo consangvineorum consentiente. Mulieres qvæ se venundant elices liberis aliorum et propinqvis foeminis ad impudicitiam solicitandis, modo sceleris convictæ fuerint testibus, mulctam solvent pecuniariam e sententia duodecem virorum, modo fuerint solvendo pares, sin minus ex arbitrio judicis poenam luunto.

Virgo

---

6) eptir tólf manna dómi. *duodecem virali — arbitrio. omitt.* 61. laugliga tilnefndum. *qvi legitime constituti fuerint. add.* 62.

7) útan nockors síns ráds. *præter aliqvid suum consilium, vitiose.* 68. ok þó med nockors etc. *tamen cum alicuius consilio. Tunsb. Reg.*

8) sú er fe hefir til. *qvæ bona habet.* 302. 309. 63. 65.

9) fe. *pecunia.* 57.

[10]) Mær, sú er arfi verdr, [11]) hverskyns arfi, er hún verdr, hún má gipta sik siálf, þeim er hún vill, þá er hún er fimtán vetra gaumul, med frænda sinna rádi, þó þeirra sem nánaztir ero [12]) oc vitraztir, bædi í faudrætt oc modor ætt. [13]) Engi mær scal hafa forrædi fiár síns fyrr enn hún er tuttogo vettra gaumul, þóat under hana hafi borit, nema hún se gipt med frænda sinna rádi: oc á þá sá, er fær, bædi forrædi á henni oc sva peningom hennar. Enn hverr, er giptingarmadr er rettr at kono, láti alt heimolt vera í heimanfylgio. Enn alt þat, er sökia scal at laugsoknom, þá

Møe, som Arv tilfalder, hvis Arving hun end saa bliver, maa givte sig selv til hvem hun vil, naar hun er femten Aar gammel, dog med de fornuftigste af sine nærmeste Fædrene- og Mødrene-Frænders Raad. Ingen Møe skal, førend hun er tyve Aar gammel, være raadig over sit Gods, skiøndt noget har tilfaldet hende, undtagen hun er givt med sine Frænders Raad: og er da hendes Mand baade hendes Værge, og hendes Godses Værge. Men hver, som er retmæssig Forlover, skal sørge for, at der er intet uhiemlet i Qvindens Medgivt. Men imod alt det, som skal søges ved lovligt Søgsmaal, skal

Virgo hæres facta, qvalemcunqve nacta hæreditatem, cuicunqve libuerit, nubendi sortitur potestatem annos nata qvindecim e consangvineorum, qvi proximi sunt et prudentissimi, consilio tam adgnatorum qvam cognatorum. Virginum nulla annos viginti nondum nata sua bona, etsi eorundem hæres facta administrandi jus habet, nisi propinqvis fuerit consentientibus in matrimonium tradita: ipsius tunc marito tam uxorem, qvam ipsius facultates tuendi jus est. Justo autem ac legitimo mulieris sponsori incumbit cura providendi, ut, qvidqvid dotis fuerit, titulo nitatur justo. Qvidqvid vero, aut qvantum actione de dote petendum venerit careat

---

[10]) mær sú — modorætt. *virgo — maternorum. omitt.* 302. 305. 301. 304. 56. 57. 61. 62. 63. 65. 68. 75. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

[11]) faudr síns. *patris sui. add.* 58.

[12]) ok vitraztir. *et prudentissimi. omitt.* 58. 60.

[13]) Engi mær — *usqve ad* einhver. *Virginum nulla — usqve ad justo autem. omitt.* 58.

þá scal engi tilgiauf moti koma. Enn ef eckia giptir sik heiman oc lætr hon meta fe annara manna í heimanfylgio sína, oc ler hinn til er átti, þá á hann þat iafnheimolt, sem hitt, er eckian átti. Enn ef madr qvezt ecki til þess let hafa, þá syni med eineidi, oc er heimanfylgia hennar því minni.

skal ingen Tilgivt komme. Giver Enke sig selv bort, og lader anden Mands Gods vurdere til sin Medgivt, og Eiermanden udlaaner det dertil, da eier Husbonden det med ligesaa god Hiemmel, som det Enken eiede. Men siger hiin, at han ikke har udlaant det til sligt Brug, da nægte han det med sin Eed, og bliver hendes Medgivt da saa meget mindre.

III. Capituli.

At engi scal fyrirgera fe kono sinnar.

Fe kono sinnar scal engi föra af landi brot, [1]) nema hon vili. Ráda scal hann fe þeirra aullo þeim til þarfa. Hvartki þeirra scal fyrirmæla ann-

III. Capitel.

Ingen skal forøde sin Hustrues Formue.

Sin Hustrues Formue skal ingen uden hendes Samtykke føre af Landet. Husbonden skal raade for deres fælleds Gods til begges Tarv. Ingen af dem kan med Ord eller

careat congrua dotalitii portione. Qvod si vidua nupserit, et bona aliena dotis nomine æstimari fecerit, qvæ ipsorum dominus commodata concesserit, hæc maritus æqvo ac bona viduæ propria dominii jure tenet, qvod si creditor eadem bona asseverarit a se non alienata, sed commodata fuisse, suam assertionem proprio firmet jurejurando, et hinc dos mulieris pro re nata decrescit.

Caput III.

Nemo bona uxoris consumi faciat.

Bona uxoris ne peregre avehet maritus, nisi accepta ipsius venia. Bona communia integra in commune emolumentum et usum dispensandi jus habet maritus. Conjugum neutri alterius bona nec contractu nec cri-

---

[1]) nema hun vili. *nisi accepta ejus venia.* *omitt.* 302.

annars fe ne fyrirgera. Slíkann rett á hverr madr á kono sinni sem á siálfom ser, ef henni verdr med aufund misþyrmt. Engi kona á at synia bónda sinom felags. [2]) Enn med því

eller Gierning forgiøre den andens Gods. Slig Ret eier hver Mand for sin Hustrue, som for sig selv, om hun vorder med Avind mishandlet. Ingen Hustrue skal nægte sin Husbonde Fællig. Men paa denne

crimine commisso perdere potest. Pro injuria uxori facta, tanta marito satisfactio competit, qvantam ipse invidiose habitus exigendi jus habet. Uxori non licet marito bonorum communionem denegare. Hac autem con-

---

[2]) *Pro seqventibus, usqve.* lysa skal. *sic legit.* 58. Nú fær madr eckiu eda mey, barnlausa. Eigi meiga þau leggia felag sín á millum, nema arfar þeirra iáti, þeir sem til arfs þeirra standa. Enn ef þau ala baurn til arfs sins, þá meigu þau leggiu felag sín á millum, helmings felag ef vid baurn þeirra er ad skifta, þá hafi þat þeirra tvo luti er lengur lifir, enn odul þeirra fari eptir því sem laugbók vattar. Nú fær madr eckiu; á hún barn til arfs síns, ok eru þau í úmegd ok vill hann þó leggia felag vid hana, þá skal gera stefno fiarhalldsmanni barnanna ok leggia felag þeirra saman eptir fiarmegni, leggia iaurd iaurdu, enn öyri öyri imót. Nú má þat felag eigi riúfa, er sva verdr lagt. Enn ef þau leggia felag sitt adruvis, þá má meta ef vill, á þá lund, at fara á þing ok segia í sundr því felagi. Hvervetna þar sem hión tvau leggia felag sitt saman, þá skal þat felag haldazt eptir því sem vitni eru til. Enn ef arfr eda ómegd ber undir annathvert þá fellr iamt til hvarotveggia, eptir því sem felag þeirra var, þvíat þau skolo sva búa vid aumd sem vid afla. Sú tilgiöf skal heimol vera er til hennar var gefin, ok vattar vito, ok lyzt var á giftingar degi, ef hun lifir honom lengr, lysa skal. *Ubi qvis matrimonium init cum vidua liberis carente, aut virgine, non liceat iis communia habere bona, nisi hæredes consentiant, qvibus jure successio competit. Si liberos procreant hæreditatis capaces, communionem bonorum inire iis erit tutum, modo inter liberos hæreditas sit dividenda. Qvo casu conjux qvi alteri supervixerit dimidiam capiat bonorum massam: cæteroqvin de fundis avitis regula juris observabitur. Qvi viduam, cui sunt liberi, sui hæredes, at minorennes, uxorem ducit, et in votis nihilo minus habet cum illa bonis communibus frui, tutorem liberorum arcescet bona cummunioni inferenda pro rata æstimatum; ita ut fundos et rutam cæsam pars utraqve æqvis portionibus capiat. Communionem bonorum, tali modo definitam mutare non licet. Communione aliter inita nova bonorum fieri potest æstimatio, et contractus coram judice rescindi. Ubicunqve conjuges communionem bonorum*

því móti mego þau felag leggia sín í millom, at hvart þeirra leggi til felags alt þat, er þá á, eda eigandi verdr med erfdom oc audrom lutom. Falla sídan ómagar til annars hvars, þá scal þat iafnt beggia þeirra kostnadr vera, þóat engi komi á annars fe. Enn ef misdaudi þeirra verdr, þá scolo úmagar þeirra þeim á hendor hverfa, er þá á fyrir laga sakir fram at föra. Enn þat hiúna, er meira lagdi til felags, scal meira upptaka, eda þess erfingiar; sídan se scipt í helminga, þóat eydzt hafi: enn ef aflazt hefir, þá scal karlmadr, eda hans erfingi taka tva luti afla, enn kona þrid-

denne Maade kunne de gaae i indbyrdes Fællig, at hver af dem lægger i Fællig alt hvad de paa den Tid eier eller eiende vorder, tilligemed Arv og andre Ting. Tilfalder da den ene af dem at underholde nogen Vanfør, da skal det skee af begges Kost, endog ingen bliver beregnet paa den andens Gods. Men døer den ene før den anden, da skulle de Vanføre tilfalde den, som efter Loven burde forsørge samme. Men den Ægtefælle, som førte mere ind i Fællig, og dens Arvinger, skulle tage saa meget mere forlods af Boet; siden skal det øvrige deles i to Dele, endog Godset er blevet formindsket: men har Godset voxet, da skal Mand eller hans Arving tage to Dele af det, som er tilvoxet, men

conditione communio inter conjuges est licita, ut bonorum qvicqvid uterqve conjux, sive dominio, sive jure hæreditario, sive alio qvovis titulo acceperit, id utriqve est commune. Pupilli deinde alterutri supervenientes utriusqve communibus impensis alentur, etsi alterius bonis pupillorum nemo sustineri necesse habeat. Si fato fungatur conjux alteruter, pupilli iis, qvos lex innuit, alendi tradentur. Qvod si alteruter conjugum plus in commune contulerit, plus etiam auferet, ejusve hæredes. In duas deinde æqvales divisio partes fiat, etsi imminuta fuerint bona. Qvod si vero adaucta, tum marito, aut ejus hæredi duo rerum acqvisitarum trientes cedunt; reli-

---

ineunt, pactum stet testium auctoritate. Hæreditas et tutela eorum, qvi sui juris non sunt, ad utrumqve conjugem devolvetur pro rata, respectu bonorum communioni illatorum, etenim hac ratione suam uterqve tam oneris qvam emolumenti habebit partem. Donatio propter nuptias testibus præsentibus mulieri facta et die nuptiarum declarata firma manet, si illa marito supervixerit.

þridiung, þurfa þau engann mann at þvísa felagi at spyria. Enn ef þau leggia annann veg, þá scal eigi halldazt, þóat erfingi kunni eigi eda vili eigi riúfa, [3]) þvíat laug riúfa [4]) þat felag. Nú er eigi felag hiúna ímillom, þá scal henni tilgiauf heimol vera, er til hennar var gefin, oc vattar vito at lyst var á giptingardegi, ef hún lifir haunom lengr. Lysa scal giptingom kvenna [5]) oc tilgiaufom á hveriom tió vetrom, oc lysa [6]) í fiaulda hvart er vill at kirkio [7]) eda á þíngi. Enn ef hann missir hennar vit, þá taki arfar hennar heimanfylgio, enn tilgiauf falli nidr.

Enn

men Qvinden en Trediedeel: og behøve de ikke at spørge nogen om Fællig. Lægge de anderledes Fællig, da skal det ikke holdes, endog Arvingen ikke kan eller ikke vil modsætte sig det; thi Loven selv tilintetgiør sligt Fælledskab. Nu ere Ægtefolk ikke i Fællig med hinanden, da skal Qvinden tilfalde den Tilgivt, som hende blev given, og som Vidner vide at lyst var paa den Dag hun blev givt, dersom hun overlever sin Husbonde. Qvinders Medgivt og Tilgivt skulle lyses hver tiende Vinter, og lyses i talrig Forsamling, enten man vil ved Kirke eller til Tinge. Men døer Qvinden forend Husbonden, da skulle hendes Arvinger tage hendes Medgivt, men Tilgivten bortfalder.

Men

reliqva pars viduæ competit: ad hanc communionem ineundam alterius nullius consensu qværendo eis opus est. Alio pacto bonorum communionem sancitam sartam tectam servare non licet, utpote ipso jure nullam, qvantumvis neqveant, nolintve hæredes rescindere. Nulla inter conjuges pacta communione, dotalitium mulier capit, qvod testes die nuptiali manifestatum fuisse probare qviverint. Decima qvavis hieme mulierum dotes dotalitiaqve in celebritate vel ad templum, vel in foro manifestantor. Qvod si uxorem supervixerit maritus, ad defunctæ hæredes dos transit, dotalitio penitus cessante.

Si

[3]) þvíat laug riufa þá skipan. *utpote legali vi rumpendam.* add. 305. 307. 56. 57. 62. 71.

[4]) þá skipan ok felag. *dispositionem et communionem.* 65.

[5]) oc tilgiaufum. *dotesqve addititiæ.* omitt. 71. *Hard. Reg.*

[6]) fiolda fyndum. *in conventu numeroso.* 63. *Tunsb. Reg.*

[7]) eda á þíngi. *vel in foro.* omitt. 305. 57.

[8]) Enn ef mær hefir fiárhalld bródor síns, þá scal hon ecki taka af fe hans ser til heimanfylgio, *) þá liái faudorfrændor oc módorfrændor sveinsins slíkt henni til heimanfylgio af fiárlutom sveinsins sem þeim syniz er hygnastir ero. Enn ef þá scil á, þá scolo þeir ráda faudorfrændor, er arfi þeirra ero næstir, ef þeir hafa vit til, oc gefi ecki meira heiman, enn dötrom vattar, eptir iafnadi i fyrsto erfd [9]).

Enn ef karlmadr kvangaz, enn kona giptiz fyrir utan frænda ráds, hafi fyrirgert landscylldom oc ávexti fiár síns vid erfingia. Enn ef arfi gefr þá sauk, þá er hann er fulltída, at

Men om Møe forestaaer sin Broders Gods, da skal hyn ikke tage sig Medgivt deraf, men da skulle Svendbarnets Fædrene- og Modrene-Frænder laane hende saamegen Medgivt af hans Gods, som de forstandigste synes. Men blive de herom uenige, da skulle de Fædrenefrænder giøre Udslaget, som ere nærmest til at arve dem, dersom de have Forstand herpaa, og skulle de ikke give større Medgivt, end Døttre efter Jævnet tilkomme i den første Arvefølge.

Men dersom Mand qvænnes, eller Qvinde gives uden sine Frænders Raad, da have de forbrudt Landskylden og Fordelen af deres Gods til Arvingen. Men dersom Arvingen, naar han er bleven suldmyndig, sag-

Si vero penes virginem fuerit procuratio bonorum fratris sui, ex bonis istius pueri dotem sumere illi prohibetur, sed propinqvi pupilli tam agnati qvam cognati id ei commodanto, qvod doti ejus inserviat, ex arbitrio eorum inter ipsos, qvi prudentissimi sunt. Si inter eos ortus fuerit dissensus, penes pupilli propinqvos, ipsius haeredes proximos litis scindendæ jus esto, si modo prudentia eis suffecerit: nec filiabus plus dotis, qvam pro re nata juxta primam hæreditatis classem concedent.

Si mas matrimonium inierit, nupseritve foemina sine propinqvorum consensu, fundorum reditus, fructusqve inter reliqvos hæredes dividendi plane exsors erit. Qvod si hæres majorennis postulet sororis suæ sponsorem, dotem

---

[8]) *Reliqva hujus capitis. omitt.* 58. *T. Reg.*
*) *Seqventia usqve ad.* Enn ef arfi gefr. *omitt.* 3260. 3261. *H. et T. Reg.* 65.

[9]) *confusa, nec tamen, qvæ textui lucem afferunt, seqventia exhibet.* 61.

at giptingarmadr hafi gefit fe hans med systr hans, þá standi sá fyrir med eineidi, er sú sauk kemr á hendor. Enn ef einhverr verdr sannr af því, at hann hafi múto tekit til þess, greidi slíkt upp, sem hann tók í mútona sveininom, oc heiti drengr at verri.

*)Enn um framrád þeirra manna, er nú ero tilscildir, þá scal eigi ega kost meira á at taka ser heimanfylgio. Enn ef hon tekr annann veg enn nú er scilt, þá halldizt því at eins, at brodr hennar vili, þegar hann er fulltída.

Enn ef brodr giptir systor sína med frænda sinna rádi, sá er elztr er, oc ero sumir í úmegd, þá scal þat

saggiver Forloveren for at have givet hans Gods Søsteren til Medgivt, da skal den Sigtede værge sig med sin Eed. Men vorder nogen overbeviist, at have taget Gave derfor, da betale han til Svenden ligesaa meget, som han tog i Bestikkelse, og hedde mindre Mand.

Men imod deres Raad, som her ere ommældte, skal ingen Qvinde have Tilladelse til at tage sig mere Medgivt. Men tager hun anderledes, end her er sagt, da holdes det kun saavidt, som hendes Broder vil, naar han er bleven fuldmyndig.

Givter ældste Broder sin Søster med sine Frænders Raad, medens nogle af hans andre Brødre ere umyndige, da skal det

dotem ex bonis sibi relictis dedisse, accepta id propter pecunia corruptrice, defendet se reus jurejurando solitario. Si qvis acceptæ pecuniæ fraudulentæ convictus fuerit, tantum pecuniæ rependet juveni, qvanta se corrumpi fecerat, neqvam hominis nota insuper insignis.

Sed ultra consilium arbitriumqve virorum nuperrime nominatorum dotem extendere non licet. Si vero alia, qvam qvæ jam definita est, ratione dotem ceperit mulier, rata solummodo manebit dos, si mulieris frater, dum maturus erit, suo eam consensu sanxerit.

Qvod si fratrum natu maximus, reliqvis fratribus ex ephebis nondum egressis, sororem, consultis propinqvis, in matrimonium dederit, dos, qvam

*) *Seqventia. omitt. Cod. 3260.*

þat halldazt sva sem þeir væro allir fulltída, ef hann gefr henni eigi meira heiman, enn scil í fyrsto erfd.

IV. Capituli.

[1]) Um hiúna scilnat.

Nú ef annathvart hiúna missir annars vit, oc þrytr [2]) brudlaupsvitni, þá scal þat hiúna, er lengr lifir, leggia fram fe oc scipta sva sundr, sem þat vill [3]) sveria fyrir Gud at rett er, oc eptir því sem í [4]) gipting þeirrar kono kom, oc hvartki se þá vanhalldit af audro, oc sveri þat at fullann eid, oc [5]) tveir

det holdes som om de alle vare fuldmyndige, dersom han ikke giver hende større Medgivt, end som første Arvefølge bestemmer.

IV. Capitel.

Om Ægtefolks Adskillelse.

Nu dersom den ene af Ægtefolk ved Dødsfald mister den anden, og der mangle Bryllupsvidner, da skal den Længstlevende fremlægge deres Gods, og dele det saaledes, som den vil sværge for Gud at ret er, og saaledes, som hvert af dem ved deres Giftermaal førte ind, at den ene ikke har noget af hvad den anden tilkommer, og skal den bekræfte det med fuld Eed, og to

qvam ei dederat, haud secus, ac si singuli sui juris fuissent, modo summam non excesserit in prima successionis hæreditariæ classe determinatam, rata maneto.

Caput IV.

De dissolutione matrimonii.

Altero conjugum defuncto, si testes desiderentur pactorum nuptialium, superstes conjunx bona prometre licta atqve pro rata distribui curabit prout in conspectu Dei justum esse jurare velit, ut et juxta pactum ante nuptias initum, adeo ut suum qvisqve sibi habeat, qvod se ita habere, suo duorum-

---

1) *Hoc caput ordine ultimum habet. Hard. Reg.* 69.

2) þrytr older husvitni. *superstiti defuerint testes domistici.* 58.

3) svara. *respondere. T. R.*

4) kaup oc. *pactum et. add.* 305.

5) oc tvær skilrikar konor med. *duarumqve fidedignarum mulierum.* 307.

tveir scilríkir menn med hanom eda henna [6]). Enn ef madr kaupir iaurd med gripom eda lausafe, eda búfe kono sinnar, [7]) oc lifir hon haunom lengr, þá scal hon þat eitt hafa or iaurdo af arfi hans, er hón hafdi heiman [8]), oc tilgiauf sína med, oc þat eina meira er erfingi vill, *) þó sva at hann leidi hana til bókarscöyting at taka, þvíat laug riúfa þat mál. [9]) Oc lausafe er arfar greida henni í hendor. Enn ef hón tekr fe í erfd sídan er þau koma saman, oc verdr þat fe fyrir iaurd greidt, þá scal sú iaurd hennar.

Nú

to skiællige Mænd med ham eller hende. Men dersom Husbonden kiøber Jord for sin Hustrues Kostbarheder, Løsøre eller Qvæg, og hun lever længere end han, da skal hun have det af Jordegodset efter ham, som svarer til det hun bragte ind i Boet, og sin Tilgivt desforuden; men ikke mere, uden Arvingens Villie, og dog saaledes, at han giver hende skrivtligt Skiøde derpaa, thi ellers hæver Loven den Sag. Det samme giælder om Løsøre, som Arvingerne overlevere hende. Men tager hun Gods i Arv efterat de ere komne sammen, og bliver det Gods anvendt til Jordegods, da skal det høre hende til.

Nu

duorumqve insuper virorum fide dignorum confirmabit juramento. Si maritus prædium cimeliis, mobilibus, pecoribusve uxoris domesticis emerit, acciderit-qve, uxorem marito factam esse superstitem, tantam solummodo ex prædio hæreditariam capiet portionem, qvantam permittit hæres, aut ipsius doti tam profectitiæ qvam addititiæ respondet, ea tamen lege, ut scotatio litteris consignetur; tali aliter contractui lex vim adimit. Capit etiam vidua bona mobilia ab hæredibus oblata. Si nupta hæreditario jure bona obtinuerit, qvibus prædium qvoddam fuerit emtum, in ejus dominium idem transibit prædium.

E

---

[6]) oc hverki er þá vanhaldit af ödru. *ne parti alterutri damnum fiat. add.* 305.

[7]) oc — leingr. *acciderítqve — superstitem. omitt.* 61.

[8]) oc þat meira er erfingi vill. Enn ef hún tekr fe i erfd sídan etc. *Ea nihilominus — Qvodsi nupta. omitt.* 302. 304. 305. 307. 309. 356. 57. 61—71. *Hard. et Tunsb. Reg.*

*) þó — í hendor. *omitt.* 3261.

[9]) oc — í hendr. *tali — oblata. omitt.* 58. 62. *T. R.*

Nú ef aureigar tveir koma saman at lanzlaugom, oc [10]) aukazt þeim fe, þá hafi þat tva luti, er lengr lifir, bædi í landi oc lausom auri, ef vid útarfa er at scipta, enn [11]) helming, ef vid baurnum þeirra er at scipta.

Nu dersom to aldeles Uformuende komme sammen i Ægteskab efter Lands-Loven, og de erhverve sig Formue, da skal den Længstlevende have to Dele baade i Land og Løsøre, naar deles skal med Udarvinger, men Halvdelen naar der skal deles med deres Børn.

V. Capituli.

Ef kona legzt med manni undar bónda sinn.

[1]) Enn ef kona legzt med manni undir bonda sinn, eda scilr vid hann móti Guds laugom oc manna [2]) saklaust, þá hefir hún fyrirgert tilgiauf sinni. Enn bóndi hennar bydr henni sam-

V. Capitel.

Om Qvinde lader sig beligge af en anden Mand end sin Husbonde.

Lader Qvinde sig af en fremmed Mand beligge, eller mod Guds og Menneskers Love skiller sig fra sin Husbonde uden given Aarsag, da haver hun forbrudt sin Tilgivt. Men dersom hendes Husbonde tilbyder

E duobus egenis legitimum ingressis matrimonium superstes ex aucta re familiari tam immobili qvam mobili, tam fundis scilicet, qvam rutis cæsis binas sumit trientes, si cum hæredibus remotioribus divisio obtinuerit, qvod si inter liberos divisio fiat, dimiaia hæreditatis relictæ pars superstiti competit.

Caput V.

Si marito adhuc superstite cum alio rem habuerit uxor.

Si cum alio, qvam marito, dum adhucdum superstes fuerit, concubuerit uxor, aut cum marito, contra divinas humanasqve leges divortium fecerit culpæ exsorte, dotalitio penitus privatur. Si oblatam uxor a marito

[10]) aflaz. *increscente.* 309. 61. *H. R.*
[11]) hafuing. *vitiosa.* 62.

[1]) *Alia in hoc capite omittit alia alio ordine recenset.* 69.
[2]) saklaust. *culpæ exsorte.* omitt. 302. 304.

samvisto, enn hon vill eigi, þá scal hann aullom fiárlutom hennar vardveita medan hon lifir. Enn sídann taki sá heimanfylgio, er arfi hennar er næstr, [3]) enn eigi tilgiauf. Enn ef þau sættazt á mál sín, oc tekr hann vid henni, þá fari þat sem hennar mál væri úspellat. Enn ef oftar hendir hana sá glöpr, þá scal hann þó fiárlutom hennar vardveita [4]) medan hennar líf er, þóat hann vili eigi oftar vid henni taka, enn fari sídan, sem ádr er mælt. Enn ef hon hefir eigi fyrr meir vit þann glöp kend verit, oc heitir hon yfirbót vid Gúd oc vid bónda sinn, oc bydr bónda sínom samvist, oc hann vill

byder hende sit Selskab, men hun afslaaer det, da skal han holde hele hendes Gods under sin Forvaring saalænge hun lever. Men siden skal den, som er nærmest til at arve hende, modtage hendes Udstyr, men ikke hendes Tilgivt. Men blive de forligte med hinanden, og han tager hende igien, da skal dermed forholdes som ingen Brøst var skeet. Men giør hun sig oftere skyldig i samme Forseelse, da skal han dog beholde hendes Gods under sin Forvaring saalænge hun lever, endog han ikke oftere vil tage mod hende, men siden forholdes som før er mældt. Men dersom hun ikke før har været befunden skyldig i slig Forseelse, og hun lover Gud og sin Husbonde at forbedre sig, og tilbyder denne sit Selskab, og han vil

marito cohabitationem repudiarit, qvælibet uxoris bona, qvamdiu ipsa in vivis agit, ille custodiet administrabitqve. Defunctæ hæres proximus dotem capiet, non vero dotalitium. Mutua vero inter conjuges reconciliatione facta, si eam ille recipiat thori consortem, uxoris conditio erit, acsi illa vacaverit culpa. Uxori ejusdem criminis iterum convictæ, dum in vivis est, maritus veniam culpæ denegans bona nihilo minus curat conservanda, de qvibus in posterum fiet, ut ante dictum est. Si istius criminis in antecessum notam non incurrerit uxor, suorum in melius morum emendationem Deo et conjugi pollicita, oblata marito cohabitatione; mari-

[3]) enn eigi tilgiauf. *non vero addititiam. omitt.* 307.

[4]) medan hennar líf er. *dum in vivis est. omitt.* 71.

vill eigi [5]) vit henni taka, þá hafi hon heimanfylgio sína, [6]) enn eigi tilgiauf. Enn ef bóndi hennar vill firra hana [7]) heimanfylgio sinni, oc segir sva: at slíkr glöpr hafi hana fyrr meir hent, [8]) oc var sú sakar gipt eigi fyrr meir uppi vid hana af hans hendi, sva at maunnom væri kunnikt, þá standi hon fyrir med eineidi, oc hafi hon heimanfylgio sína, [9]) ef hann vill eigi vid henni taka, enn eigi tilgiauf. [10]) Nú ef giauld koma á hendor adro hvaro þeirra, þá á þat med síno fe at böta fyrir sínn misverka, er gert hefir. Enn ef þau hafa lagt felag sín í millom, þá á þat þeirra, er eigi hafa giauldin

vil ikke beholde hende, da skal hun have sin Medgivt, men ikke Tilgivten. Men dersom hendes Husbonde vil betage hende sin Medgivt, og siger: at slig en Last forhen har hændet hende, og den Beskyldning fra hans Side ikke, saavidt nogen veed, før har været giort imod hende, da befrie hun sig med sin Eed, og beholde sit Udstyr, dersom han ikke vil tage hende igien, dog mister hun sin Tilgivt. Nu dersom een af dem kommer i Pengebøder, da skal den af dem, som haver forseet sig, bøde med sit eget Gods for sin Forseelse. Men naar de have deres Gods i Fællig sammen, da skal den af dem, som ikke er falden i Pengebøder,

maritus vero uxorem recipere recusaverit, dotem retinet uxor, dotalitii expers. Si vero marito dotalitii eam spoliandi mens sit, instetqve ipse tali eam impudicitia antea fuisse inqvinatam, cujus attamen ab ipso olim nunqvam publice accusata fuit, juramento se purgabit uxor solitario, dote potitura; carebit autem dotalitio, si noluerit maritus eam recipere. Si alterutri deinde mulcta forte solvenda fuerit, qvi deliqvit, luet et suis facultatibus damnum restituet a se utiqve illatum. Qvod si communio bonorum conjuges inter obtigerit, tum ei, qvi mulctis solven-

[5]) eiga hana. *habere.* 323. *H. R.*
[6]) enn eigi tilgiauf. *addititiæ expers.* *omitt.* 63. *T. R.*
[7]) heimanfrd. 71.
[8]) oc maunnum væri þat kunnukt. *vulgo cognito.* 65.
[9]) Enn ef hann — tilgiauf. *Qvodsi — addititiam. omitt. H. R.*
[10]) *Reliqva capitis omitt.* 58.

giauldin á hendor komit, at hafa iafnmarga aura af óscipto áuaxta lausa, eda þess þeirra erfingiar, þann tíma, er misdaudi þeirra verdr, eda þau sciliazt laugliga.

Nú kemr legordsauk á þá kono, er madr hefir ser [11]) festa eda handselda, [12]) þat legord, er fyrr gerdizt, oc fær hann þeirrar kono, þá á hann rádspell, enn giptingarmadr rett. Enn ef sídan er lagzt med henni, enn hann [13]) handseldi ser, eda festi hana, oc fær hann hennar [14]), þá á hann bædi rett oc rádspell. [15]) Enn ef hann fær [16]) eigi hennar, þá á sá karlmadr bædi sem fyrr scilr.

Enn

bøder, have ligesaameget Gods, men uden Renter, forlods af Boet, eller deres Arvinger, hvis de ikke døe paa een Tid, eller adskilles efter Loven.

Nu kommer der Leiermaalssag imod den Qvinde, som Mand haver fæstet, eller ved Haandtag trolovet sig, da naar dette Leiermaal har iforveien havt Sted, og han bliver givt med den Qvinde, da tage han Bøder for Givtermaalsspilde, men Forloveren tilhøre hendes krænkede Ret. Men bliver hun beligget efter at han friede eller trolovede hende med Haandtag, og han bliver givt med hende, da tilkommer ham baade Givtermaalsspilde og hendes Ret. Men bliver hun ikke givt med ham, da eier hendes Værge begge Dele, som før er mældt.

Men

vendis non præbuit ansam, ejusve hæredibus par mulctæ summa, ex massa bonorum indivisa, sed absqve foenore competit, eo tempore, qvo conjugum sive fatalis, sive legitima facta est separatio.

Si mulier alteri stipulata impudicitiæ post convicta fuerit in antecessum commissæ, et cum sponso matrimonium inierit, satisfactio pro stupro sponsæ illato sponso debetur, desponsatori autem juris foeminæ læsi mulcta Si post sponsalia, aut postqvam sponsam sibi uxorem duxerit, cum ea qvis concubuerit, marito et mulcta pro stupro illato, et pro læsa dignitate plena satisfactio competit reddenda. Qvod si illa non fuerit nupta desponsatori utrumqve cedet, ut antea dictum est.

Si

11) mælta eda. *desponsata vel. add.* 305.
12) þat — gerdizt. *in antecessum. omitt.* 57.
13) feck hana oc festi. *manu stipulatus est et adscivit.* 63. *T. R.*
14) sídan. *postea. add.* 71.
15) Enn ef — skilr. *Qvodsi — memoratum est. omitt.* 302.
16) hennar. *ipsius. add.* 56. 63.

Enn ef madr gengr í sæng til kono, oc vill koma legordi á hana, [17]) þóat hann komi eigi vilia sínom fram, þá böti sá [18]) eptir tólf manna dómi.

Men gaaer Mand i Seng med en Qvinde, og vil paadrage hende Leiermaal, da, endog han ikke fik sin Villie, skal han bøde efter tolv Mænds Dom.

VI. Capituli.

*) Ef meinleiki sundrar hiúna samvist.

En ef meinleiki sundrar samvisto hiúna med þess ráde er ráda á at Gúdslaugom [1]) oc manna, hafi sit fe hvart þeirra. [2]) Enn ef þau sciliazt**) fyrir þann [3]) hiúnscap at karlmanz vauld hafa tilgengit, oc vissi hann þá þat er hann festi kono oc löynir hann

VI. Capitel.

Om Brøde afbryder Ægtefolks Samlevnet.

Men hvis Brøde afbryder Ægtefolks Samlevnet, med dens Raad, som efter Guds og Menneskers Love derover har Magt, da skal hver af dem beholde sit Gods. Men adskilles de formedelst Feil paa hans Side, som han vidste dengang han trolovede sig Qvinden, men lægger

Si qvis thorum mulieris conscendat stuprum eidem illaturus, etsi voti compos haud factus fuerit, mulctam pendet duodecem virali statutam arbitrio.

Caput VI.

Si grave qvoddam vitium conjuges cogit ad dissolvendum matrimonium.

Qvodsi vitium qvoddam gravioris momenti prohibeat conjuges, qvin mutuum colant contubernium, divortiumqve svadeat is, cujus consilium heic prævaleat, prout jus divinum humanumqve jubet, suis uterqve conjugum fruetur facultatibus. Qvod si vinculum conjugale solvatur ob vitium ex parte sponsi, qvod ille ante sponsalia noverit qvidem,

[17]) hún geti goimt sín, sva at hann komi eigi vilia sinum fram. *etsi illa se tueri potuerit qvominus votis ille frui poterit.* 63. T.R.

[18]) er þat gerdi. *reus.* Hard. Reg.

*) Um meinbugi. *idem.* 3260.

[1]) oc manna. *humanumqve.* *omitt.* 302. 307. 57. 62. 63. 65. H. R.

[2]) Enn ef — ádr segir. *Qvodsi — valeant. omitt.* 61. 69.

**) Enn ef þau skiliazt at hiúskap, fyrir þat at karlmanz vauld hafa tilgengit. *Si matrimonium dissolvant ex parte viri.* 3260.

[3]) Sifskap. *Cognationem.* 309.

hann því, þá böti hann fyrir suík sín eptir tólf manna dómi, hafi kona hálft, enn giptingarmadr hálft. [4])Enn fyrir hvern meinleika annan, er þau sciliazt, þá fari sem ádr segir.

Enn ef madr fær kono at [5]) lanzlaugom rettom, oc gefr móti henni tilgiauf, oc ellr hann sidan frá, þá scolo lúkaz henni þíng sín, [6]) oc heimanfylgia af siálfs hans fe, medan þat vinzt. Enn ef þat vinzt eigi, þá scolo erfingiar ecki tilleggia af síno fe, þvíat: engi scal ser kono kaupa med annars fe [7]).

VII. Ca-

lægger Skiul derpaa, da bøde han for sit Svig efter tolv Mænd Dom, hvoraf Qvinden tilfalder det halve og Forloveren den anden halve Deel. Men for hvilkensomhelst anden Hindring de adskilles, skal dermed forholdes som før er meldt.

Men faaer Mand en Hustrue efter ret Landslov og giver Tilgivt imod hende, men frafalder det siden, da skal hende udbetales sit Gods og Hiemgivt af hans eget Gods saavidt det tilstrækker. Men strækker det ikke til, da skulle Arvingerne intet tillægge af deres Gods, thi: ingen skal sig Hustrue kiøbe med andres Gods.

VII. Ca-

dem, sed celarit, pro tali dolo solvet, qvantum duodecemviralis determinaverit sententia, cujus mulctæ mulieri dimidia pars, reliqva desponsatori cedit. Qvævis autem alia obstacula conjugium facientia irritum, prout antea dictum est, valeant.

Si qvis sibi uxorem ad regulas juris qvæsiverit dote stipulatam addititia, at deinde conjugium recusaverit, uxori ipsius cimelia, ut et dos addititia e mariti opibus, dum modo suppeditent, solventur; qvæ si non suffecerint, e suis nihilum hæredes addent facultatibus: alienis enim opibus uxorem sibi ne qværet qvisqvam.

[4]) Enn — segir. *Siqvis — etc. om.* 63. *T. R.*

[5]) med Gudslaugom. *legis divinæ.* 71. Frostaþíngslaugom. *legis Frostensis.* 69.

[6]) oc heimanfylgio. *dote addititia. omitt.* 69. *T. R.*

[7]) Hvervetna þar sem madr verdr veginn oc er eigi goz eptir, oc þoat skylder se eptir, þá scal eigi skylder lukazt af giauldom, þvíat þat var eigi hans godz utan rettr erfingians. *Ubicunqve occisus qvis fuerit cui defuere bona, æs alienum, qvod, conflavit, minime hæres solvet, etenim, præter jus succedendi res nulla, ad eum venit. add. T. R.*

VII. Capituli.

Her hefr fyrsto erfd.

Sú er hin fyrsta erfd, er baurn scilgetin taka arf eptir faudr sínn oc modr sína [1]) scilfengna at Gúds laugom oc manna, oc sá sonarsonr, sem hann er scilgetinn, oc sva fadir hans, nema fadir hans hafi haft ádr sinn luta af erfd, oc tekr [2]) þó sonarsonr fyrr enn í adra erfd gángi. Enn sva scal [3]) fe scipta eptir faudr eda modr, at tvær [4]) dætor scolo taka [5]) iafnt vit einn son, oc slíkann lut scal taka sonarsonr af arfi, sem dótter, ef hann er til. Nú er einn sonr

VII. Capitel.

Her begynder den første Arv.

Det er den første Arv, som ægte Børn tage efter sin i Følge Guds og Menneskers Love ægteviede Fader og Moder, og saa Sønnesøn, naar baade han og hans Fader ere ægtefødte, uden hans Fader før har faaet sin Deel af Arven, men dog tager Sønnesønnen førend det skal gaae over i en anden Arv. Men saaledes skal Godset skiftes efter Fader og Moder, at to Døttre skulle tage lige imod een Søn, og slig Anpart skal Sønnesøn tage af Arv, som Datter, om hun er til. Nu er een Søn

Caput VII.

Hic incipit successio prima.

Primus successionis ordo optinet, ubi liberi legitimo thoro nati patris matrisqve ad normam legis tam divinæ qvam humanæ itidem, justis ortorum natalibus hæreditatem capiunt cum nepote et patre utroqve legitimo, nisi hic in antecessum suam hæreditatis nactus sit portionem, nepos nihilominus hæreditatis fit particeps prius qvam ipsa ad alteram successionem transeat. Parentibus, sive pater fuerit, sive mater, defunctis, hæreditatis hunc in modum fiet distributio: Duæ filiæ æqvam cum filio hæreditatis capiunt portionem, æqvam cum filia superstite nepos, si existat. Filius

---

1) skilgetna, *legitimorum.* 309. 63. *T. R.*
2) þá. *tunc.* 305.
3) arfi. *hæreditate.* 305. 307.
4) systor. *sorores.* 62. 65.
5) lamt. *æqvum.* add. 302. 305. 309. 56. 51. 63. 69.

sonr oc ein dótter, þá tekr hon þridiong, enn hann tva luti. Enn ef fadir á ódal eptir, þá scolo synir snúazt til ódla, enn dötor til útiarda oc lausafiár, [6]) ef eigi ero iardir til; oc scal hinn elzti einn eignazt haufutból, enn hinom lotniz *) adrar ódalsiardir í sinn lut, sva at iafngódar seo at laugligri virdingo. Enn sonarsonr taki í sinn lut þau ódol, er fadir hans stód til, til þess er hann hefir iafnt móti dottor. Enn þau ódol, sem meiri ero, oc fadir hans stód til, þá löysi hann af [7]) faudorbrödrom sínom, fimta lut minna enn verd ero. Enn eigi scal hann fyrr löysa af faudorbródr sínom, enn fadir hans er andadr, nema fadir hans verdi

Søn og een Datter, da tager hun en tredie Deel, men han to Dele. Efterlader Fader Odelsgods, da skulle Sønnerne tage Odelsgods, men Døttrene Udgaarde, og Løsøre, hvis der ikke ere faste Eiendomme; den ældste Søn skal allene tage Hovedgaarden, men de andre tilfalde de øvrige Odelsgaarde, saaledes at de i Følge lovlig Vurdering erholde Jævnet med den ældste. Sønnesøn skal i sin Andeel udlægges de Odelsgaarde, som hans Fader skulde have arvet, indtil han faaer en Datterlod. Men hvad Odelsgods der maatte overstige den Deel, som skulde tilfaldet hans Fader, da kan han løse det af sine Farbrødre for en Femtedeel mindre end det er værdt. Men ikke skal han løse det fra sine Farbrødre førend hans Farfader er død, undtagen han

Filius et filia ad hæreditatem admissi, ille duas, hæc unam sortitur hæreditatis partes. Qvod si prædia avita sive odalia reliqverit pater, hæc ad filios vergant, fundi vero alii ad filiam, hisqve deficientibus bona mobilia. Prædium capitale sive primarium filiorum natu maximo cedit, cæteris vero reliqva avita pretio cætera legitime adæqvantia. Nepos capesscet odalia, qvæ patri vivo cessissent, usqve donec æqvam cum filia nactus sit portionem. Qvæ autem superfuerint odalia, qvorum pater hæres factus fuisset, a patruelibus redimet qvinta pretii justi detracta parte. Nepoti vero a patruelibus odalia non prius redimere licet, qvam mortem obierit avus vel

[6]) ef eigi ero iardir til. *fundis deficientibus, omitt.* 307. 309. *T. R.*

*) adrar iardir. *alii fundi.* 3 60.

[7]) frændum. *cognatis* 304.

verdi ómagi suna sinna. Enn ef fadir missir sunar síns eda dottor, eda sunarsunar, þá tekr hann arf eptir þau, ef þau eigo eigi baurn scilgetin eptir sik. Oc þó tekr barn eptir faudr sinn oc adra menn at þat se getit enn eigi föt, ef þat kemr lífs í liós, oc verdr scirt. Slíkt fe sem moder leggr til barna sinna oc andazt þaú barnlaus, þá erfir hon þat alt eptir þau. Enn ef modir er aundut, þá eigo baurn hennar scilgetin at taka þann arf fyrr enn fadir. Enn ef dottr er legin í faudor gardi [8]) eda brodrs, þá á hon hvatki at taka arf eptir faudr eda moder [9]), nema hon hafi slíka miscon sem fadir eda

han formedelst Alderdom og Svaghed maa underholdes af sine Sønner. Mister Fader sin Søn eller Datter, eller Sønneson, da tager han Arv efter dem, dersom de ikke efterlade ægtefødte Børn. Og tager Barn Arv efter sin Fader og andre, endog det først er undfanget, men ikke født, naar det bliver levende født og døbt. Det Gods, som Moder giver sine Børn, arver hun igien efter dem, hvis de døe uden Børn. Men er Moder død, da skulle hendes ægtefødte Børn tage det Gods forend Fader. Men dersom Datter lader sig beligge enten hiemme hos sin Fader eller Broder, da tage hun ikke Arv, hverken efter Fader eller Moder, men have slig Miskund, som Fader eller

vel suorum idem filiorum sumtibus ali necesse habuerit. Qvod si pater vel filium vel filiam vel nepotem amiserit, ipsorumdem ipsemet hæres fit, nisi hi liberos reliqverint legitimos. Attamen infans, etsi non natus, saltem genitus, defuncti patris, aliorumqve vocetur hæres, modo in lucem deinde vivus editus baptismatisqve ablutionem nactus fuerit. Bona a matre liberis olim oblata, his defunctis improlibus jure hæreditario ad matrem redeunt omnia: qvod si mortua sit mater, liberi ipsius legitima ista, priusqvam pater bona capiunt. Qvod si filia intra patris vel matris vel fratris penates se corrumpi passa sit, nec patre, nec matre, nec fratre defunctis, hæreditatis qvit particeps fieri, nisi qvantum gratia patris,

---

8) eda modor eda, *vel matris vel, add.* 302.

9) eda broder, *nec fratre, omitt.* 57. 3260.

eda moder vill gert hafa, [10]) ef eigi er fadir til. Nú er eigi sonr til arfs, enn til er sonarsonr, sva tilkominn, sem nú er mælt, oc sú dotter, er eigi var legin, þá taki sú er í faudrgardi var legin, [11]) eda brodrs, hálft minna enn hvart hinna. Enn ef ecki er hinna til, er ádr er talt, þá tekr hon sva allann arf, sem mál hennar væri úspellat. [12]) Hvervitna þar sem felag er hiúna ímillom, þá scal gipting dötra oc heimanfylgia greidazt af beggia þeirra fe, eptir því sem felag þeirra var gert. Enn ef eigi er felag hiúna ímillom, þá scal eptir fiármagni hvert leggia til barna sinna. Eigi á fadir eda moder at kvanga son sínn, eda gipta dóttor

eller Moder, om Fader ikke er til, vil giøre hende. Nu er Søn ikke til, men Sønnesøn, saaledes baaren til Arv, som før er mældt, og en Datter, som ikke har ladet sig beligge, da skal den Datter, som saaledes er bleven krænket enten hiemme hos sin Fader eller Broder, tage kun halv saameget i Arv, som hver af de andre. Er ikke nogen af disse til, som før er sagt, da tager hun hele Arven, ligesom hendes Sag var uspildt. Overalt hvor der er Fælledskab imellem Ægtefolk, da skulle Døttres Bryllupskost og Medgivt udredes af Forældrenes fælleds Gods, eftersom Fælliget er giort imellem dem. Er der ikke Fælledskab imellem Ægtefolk, da skal hver af dem koste paa sine Børn, som deres Formue er til. Fader eller Moder maa hverken qvæne sin Søn

tris vel eo deficiente, matris, adepta forte fuerit. Si filius non adsit hæres, nepote, uti ante dictum est, ut et filia incorruptæ virginitatis præsentibus, filia in patris aut fratris domo stuprum passa, dimidiam, ubi cæteris solida competit, hæreditatis capiet portionem. Si vero hæredum nuper dictorum nemo exstiterit, eadem filia penitus, ac si nil prorsus deliqvisset, hæreditatis jure fruitur illibato. Ubicunqve societas bonorum inter conjuges pacta fuerit, ex utriusqve conjugis facultatibus juxta pactum societatis filiabus, dum dotantur, dos prometur profectitia. Si vero bonorum sociatio conjuges nulla intersit, pro sua uterqve conjux facultate liberis dispertietur. Neqve patri neqve matri filio filiæve matrimonium ini-

[10]) ef eigi er fadir til. *vel patre deficiente, omitt.* 302. 62. 63.

[11]) eda broder. *aut fratris. omitt.* 305. 307.

[12]) hverntíma. *qvocunqve tempore.* 3260.

dóttor sína med meira fe heiman, enn [13]) slíkt kömi á lut þeirra, er eptir ero, ef þá væri erfdom scipt, nema þeir lofi, er næstr ero arfi. Enn ef meira gefr heiman, þá iafnizt, er arfr [14]) tömizt – medan vinzt arfr til. Enn ef arfr vinzt eigi, leggi aftr til iafnadar, hverr er meira [15]) hafdi, enn laug vatta. Sva er stadfezt um alt landit, at þegar madr festir ser kono at Gúds laugom oc samþyckt beggia þeirra, þá ero þau baurn, er hann á med þeirri kono, aull laugliga til arfs komin, hvart sem þau ero getin fyrir festing eda eptir.

Aunnr

Søn eller givte sin Datter bort med mere Gods end der kunde tilfalde enhver af de øvrige Børn, dersom Arven paa den Tid blev deelt, undtagen med deres Villie, som ere nærmest til at arve; men give de dem mere Gods i Hænder ved slige Leiligheder, da skal det fradrages deres Arvelod, saavidt den kan tilstrække, naar Arven falder. Men strækker deres Arvelod ikke til, da skal hver af dem give saameget tilbage, som de fik mere, end hvad Loven tilsiger. Saaledes er ogsaa stadfæstet for hele Landet, at naar en Mand fæster sig en Hustrue efter Guds Lov, og med deres fælleds Samtykke, da ere de Børn, som han avler med den Qvinde, alle lovligen arveberettigede, enten de ere avlede før eller efter Trolovelsen.

Anden

inituris plus pecuniaram tribuere conceditur, qvam qvod, responderit hæreditariæ portioni reliqvorum, si familiam tunc hercisci contigerit, nisi bona hæredis proximi venia id fiat. Qvod si plus domu datum fuerit, reliqva cum vacaverit hæreditas, justa, si per massam licuerit, æqvatio fiet. Qvod si non suffecerit hæreditas, qvi plus, qvam lege licuit, accepere, ad æqvationem usqve restituant. Cæterum per univeversum regnum universi populi suffragiis lex lata est, ut ubicunqve sponsam duxerit qvis uxorem, ex lege divina et utriusqve conjugis ultronea voluntate accedente, liberi omnes, qvos maritus ex ea conjuge genitos susceperit, pro legitimis habeantur hæredibus, sive ante, sive post sponsalia fuerint concepti.

Secunda

---

13) iam mikit. *æqvale, æqvum.* 305. 307. 57. 68.

14) meir. *magis.* 63.

15) fe. *pecunia.* 57. tók. *bona.* 305. 307.

Aunnr erfd:

Sú er aunnr erfd, er ættleidingr tekr sá er med laugom er til arfs leiddr, oc sonarsonr scilgetinn, þóat fadir hans se fridlosonr, oc sonardotter scilgetin, ef fadir hennar er scilgetinn, oc dottursonr scilgetinn, ef móder hans var scilgetin, sínn fiórdong hvart þeirra, bædi í landi oc lausom auri. Enn þóat sunardotter se ein, enn þeir allmargir, þá tekr hon þó fullan lut sínn vid þá. Nú þóat einn se þeirra til, enn þær allmargar, þá tekr hann oc fullan lut, þóat fleiri seo í annari ættkvislinni. Enn ef eitt er þessara til, þá tekr þat þann arf allann. Nú er engi þessara til, sem ádr ero taldir, þá tekr

Anden Arv:

Det er anden Arv, som En lyst i Kuld og Kiøn lovlig ledt til Arv tager, saaog Sønneson ægtefødt, endog hans Fader var uægte, og ægtefød Sønnedatter, naar hendes Fader var ægtefødt, samt ægtefødt Dattersøn, dersom hans Moder var ægtefød, og skal hver af dem have een Fierdedeel baade i Jord og Løsøre. Men endog der kun er een Sønnedatter, men de mange, da tager hun dog fuld Lod imod dem. Nu hvorvel der kun er een Mand, men ret mange Sønnedøttre, da tager han dog fuld Lod imod dem, endog de ere flere i den anden Linie. Men er der kun een af disse til, da tager den hele Arven. Er ingen af dem til, som før ere opregnede, da tager

Secunda successio:

Successione secunda ad hæreditatem vocantur, personæ solenniter adoptatæ, neposque legitimus etsi patre satus spurio, ut et neptis legitima, modo patre progenita legitimo, item ex filia nepos legitimus matre natus legitima; horum singulis qvarta hæreditatis contingit portio rerum tam immobilium qvam mobilium. Etsi neptis unica sit inter illos complures, æqvam nihilominus cum illis portionem capit. Qvod si illorum unicus exstiterit inter illas complures, plena tamen potitur portione, etsi altera linea pluribus constet gradibus. Si unicus prædictorum exstiterit, hæres fiet ex asse. Qvod si prædictorum nemo exstiterit, hæres constitui-tur

tekr dottordotter scilgetin, ef modr hennar er scilgetin.

Hin þrida erfd:

Sú er hin þridia erfd, ef brodir verdr brodrs arfi, oc ero þeir samfedra oc scilgetnir. Enn ef brodr missir, þá tekr syster samfedra oc scilgetin. Nú er hon eigi til, þá tekr moder [16]) scilfengin eptir barn sit. Enn ef hon er eigi til, þá tekr fridlosonar dotter scilgetin, oc fridlodottor sonr scilgetinn. Enn ef þau ero eigi til, þá tekr frillodottor dotter [17]) scilgetin. Nú ef hon er eigi til, þá tekr modorfader oc faudrsmoder scilfengin. Enn ef hvarki er þeirra til, þá tekr modorsmoder [18]) scilfengin.

Hin

tager ægtefødt Datterdatter Arv, hvis hendes Moder var ægtefødt.

Tredie Arv:

Det er den tredie Arv, naar Broder vorder Broders Arving, og de ere samfædre og ægtefødte. Men er Broder ikke til, da tager samfædre og ægtefødt Søster Arv. Nu er hun ikke til, da tager Moder ægtefød Arv efter sit Barn. Men er hun ikke til, da tager uægte Søns ægtefødte Datter, eller uægte Datters ægtefødte Søn Arv. Men ere de ikke til, da tager uægte Datters ægtefødte Datter Arv. Men er hun ikke til, da tager Moderfader og Fadermoder ægtefødte Arv. Men er ingen af dem til, da tager Modermoder ægtefødt.

Fierde

tur e filia neptis, modo matri prognata legitima.

Tertia successio:

Tertia successio fratrem fratris hæredem facit, si ambo eodem patre legitime gnati fuerint. Defuncti vero fratris soror consangvinea legitime sata hæres esto. Qva deficiente mater legitima suæ soboli succedit; mater, ubi non fuerit superstes, filii ex concubina, legitima filia atqve filiæ ex concubina filius legitimus. Prædictorum nemine existente hæres esto neptis legitima ex filia concubinæ. Qvo deficiente avus maternus, ut et avia paterna legitima succedunt. Utriusqve defectum supplet avia materna legitima.

Qvarta

[16]) skilgetinn. *legitimi.* 69.
[17]) skilfengin. *idem.* 60. 63.
[18]) skilgetinn. *idem.* 65.

Hin fiórda erfd:

Sú er hin fiórda erfd, er tekr faudrs brodir scilgetinn samfedra, ef fadir hans er scilgetinn, oc brodrssonr scilgetinn, sá er fadir hans er samfedra oc scilgetinn, oc brodir sammæddr scilgetinn, ef modr hans er scilgetin, sinn þridiong hverr þeirra, ef allir ero til. Scal iafnan sá fyrre arf taka, er scilgetin faudr á eda scilgetina modor, hvart sem helldr leider hann til þess arfs fader eda moder. Þá er honom því næst iafnscyldr, þóat fadir hans se fridlosonr eda moder fridlodotter. Enn ef faudrs broder er einn, enn brodrs synir [19]) fleiri, þá scal hann taka iafnt

Fierde Arv:

Det er den fierde Arv, som samfædre og ægtefødt Farbroder tager, dersom hans Fader er ægtefødt, og ægtefødt Brodersøn, dersom hans Fader er ægtefødt og samfædre, og sammødre ægtefødt Broder, dersom hans Moder er ægtefødt: enhver af dem skal have en Trediedeel, hvis de alle ere til. Den skal altid først tage Arv, hvis Fader eller Moder er ægtefødt, hvad enten Arven falder paa Faderens eller Moderens Side. Den nærmeste ham og lige nær beslægtet er den, hvis Fader var uægtefødt Søn, eller Moder uægtefødt Datter. Men er der ikkun een Farbroder, men flere Brodersønner, da skal han tage lige

Qvarta successio:

Qvarta successione ad hæreditatem admittitur patruus legitimus eodem, qvo defunctus, patre prognatus, modo hujusce pater fuerit legitimus, itemqve patruelis legitimus, cui pater fuerit eodem ac defunctus patre satus legitime, et frater ex eadem matre legitimus, cui mater etiam fuerit legitima. Horum singuli superstistes tertiam hæreditatis relictæ accipiunt partem; is semper prior hæreditatis fit compos, cui legitimus est pater materve legitima sive a patre sive a matre relicta fuerit hæreditas. Proximus huic æqve consangvineus, etsi patrem nactus spurium spuriamve matrem. Patruo unico existente, fratribus autem ex nepote pluribus, æqvam ille cum

[19]) allmargir. *valde multi.* 65.

iafnt vit þá. [20]) Nú er brodrssonr einn, enn faudrsbrædor fleiri, þá tekr hann *) iafnt vit þá. Sama mál á broder sammöddr: oc sva scal hverrvitna upp þadann af: at iafnmikit scal taka einn í [21]) sina kvísl, þóat allmargir seo í adra kvísl til sins lutar. Enn ef einn er til, þá tekr hann þann arf allann. Nú ero þeir eigi til, er fyrr varo taldir, þá tekr faudrs syster scilgetin samfedra oc brodrs dotter scilgetin, komin af samföddom brodor oc syster sammödd scilgetin med fyrra scilordi. Enn hvervitna þar sem ódalsiaurd er til í scipti, þá hafi þat ódal, er til er borit, enn hit lausa aura.

Hin

lige med dem. Nu er der kun een Brodersøn, men flere Farbrødre, da tager han lige med dem. Den samme Ret har sammødre Broder: og saaledes skal der herefter allevegne forholdes, at een eneste af een Linie skal tage ligesaameget som mange tilsammentagne af en anden. Men er der kun een til, da tager denne eene hele Arven. Nu ere de forhen opregnede ikke til, da tager ægtefødt og samfædre Faster, og ægtefødt Datter af samfædre eller sammødre Broder, og sammødre ægtefødt Søster, Arven, paa de fornævnte Vilkaar. Men allevegne hvor Odelsgods kommer paa Skifte, da skal den Odelsbaarne have Odel, men de andre Løsøre.

Femte

cum his capiet portionem. Qvod si ex fratre nepos extiterit unicus, plures vero fuerint patrui, æqva cum his fruitur parte: idem jus successionis est fratri uterino. Hinc semper idem erit succedendi modus, unicus nempe in sua linea constitutus, æqvæ cum pluribus, in alia linea etsi permultis, portionis fit particeps. Si exstiterit qvis solus, tota potitur, qvae vacat, hæreditate. Si antea dictorum nemo prorsus extiterit, hæres esto amita legitimo loco nata, eodem sata patre, ut et neptis ex fratre legitima, fratre sata ejusdem patris filio, itemqve soror ex eadem matre legitima, conditione ante memorata, jure qvoqve haereditario fruitur. Odelici autem fundi, ubicunqve relicti fuerint, illi cedunt, cui in odelica succedendi jus est; at bona mobilia cedant haeredibus reliqvis.

Qvinta

[20]) Nu — vid þá. *Qvodsi — genito. omitt.* 302. 305. 307. 309. 68. 69. *Hardenb. Reg.*

*) fullan lut vid þá, þóat fleiri se í annari ættqvislinne. 3260.

[21]) sinn luta. *sua parte.* 302. 305. 307. 3260.

Hin fimta erfd:

Sú er hin fimta erfd, er tekr modorbroder scilgetinn samfedra oc systorsonr scilgetinn [22]) samfedra. Enn ef þeir ero eigi til, þá tekr modorsyster scilgetin samfedra oc systordotter scilgetin af samföddom systrom komin.

Femte Arv;

Det er den femte Arv, som ægtefødt og samfædre Morbroder og ægtefødt og samfædre Søstersøn tage. Men ere de ikke til, da tager ægtefødt og samfædre Moster, og ægtefødt og samfædre eller sammødre Søsterdatter Arven.

Hin setta erfd:

Sú er hin setta erfd, er takazt brödrasynir arf eptir scilgetnir oc *) samföddir, þá þeir næst þóat fedr þeirra seo fridlosynir. Enn ef þeir ero eigi til, þá taka brodrsdætor scilgetnar med sama scilordi. Nú ero þær eigi til, þá taka [23]) syskinasynir scil-

Siette Arv:

Det er den siette Arv, som ægtefødte Brodersønner tage, dersom deres Fædre ere ægtefødte og samfædre eller sammødre, og de dernæst, hvis Fædre ere uægte. Men ere de ikke til, da tage ægtefødte Broderdøttre Arv paa samme Vilkaar. Nu ere de ikke til, da tage samfædre og ægtefødte

Qvinta successio:

Qvinta successio ad haereditatem vocat avunculum legitimum eodem patre natum, itemqve nepotem ex sorore legitimum eodemqve ortum patre. His deficientibus haeres esto matertera legitima ex eodem fratre, neptisqve ex sorore, qvae sororibus ejusdem patris ortum debet.

Sexta successio:

Sexta successio est, ex qva haeredes fiunt nepotes ex fratre legitimi, horum deinde patres ex patre eodem legitimi ipsi, etsi horum patres fuerint illegitimo loco nati. His deficientibus ad haereditatem admittun-

---

[22]) samfedra. *omitt.* 3260.
*) sammæddir. 3260.

[23]) systra synir. *sororum filii.* 304. syskinadóttor. *perperam.* 309.

scilgetnir af [24]) samföddom komnir. Enn ef þeir ero eigi til, þá taka syskinadætor scilgetnar. [25]) Nú ero þær eigi til, þá taka [26]) systrasynir scilgetnir af [27]) samfædrom systrom komnir. Enn ef þeir ero eigi til, þá taka systradætor scilgetnar. [28]) Enn ef engir ero þeirra til, þá tekr fridlosonr einn eda fleiri, ef til ero, oc eigi í hórdómi getnir eda [29]) fröndsemis spellom [30]) nær meir en lofat er í laugom [31]).

Hin

fødte Sødskendes Sønner Arv. Men ere de ikke til, da tage ægtefødte Sødskendes Døttre. Nu ere de ikke til, da tage ægtefødte samfædre Søstre Sønner Arv. Men ere de ikke til, da tage ægtefødte Søstredøttre. Nu ere ingen af disse til, da tager een Frillesøn eller flere Arven, naar de ere til, og de ikke ere fødte i Hordom, eller avlede af nærmere Beslægtede end Lovene tillade.

Sy-

mittuntur consobrini e fratribus legitimi. Si illi desint, horum in succedendo vicem supplent consobrinæ legitimæ. Qvibus deficientibus consobrini legitimi ex sororibus eodem patre genitis orti, hæredes sunto. Qvi si defuerint, seqventur neptes ex sororibus legitimæ. Deficientibus singulis nuperrime recensitis, filiorum naturalium vel nothorum unicus vel plures, si exstiterint, nec ex adulterio nec intra gradus lege prohibitos prognati succedunt.

Sep-

24) samfæddum. *idem.* 304. 3260. samfæddrum. *eodem patre. omitt.* 304. 58. syskinom. 305. 56. 57. 71.

25) Nú — systradætr skilgetnar. *Si neptis — legitimæ. omitt. T. R.*

26) systradottor synir. 57.

27) samfæddum. 56. 69. 3260.

28) Enn — skilgetnar. *Deficientibus — etc. omitt.* 56. 58.

29) syskina dætor. 57.

30) eda sifiaspellum. *aut cognatione prohibita add.* 302. 305. 307. 56. 57. 58. 61. 63. 68 69. 3260. sifskapum. *affinitate. T. R.* 62. 65.

31) Sva oc af því at moder skilgetin stendr ecki í ærfdatali ádr eptir frilluborit barn sit, þá skal hún hedan af arf taka eptir þat sama barn í setto ærfd, næst eptir frilluson, þat þó en ei er getit í hordome frændsemisspellum eda sifskapum. *Cæterum, cum mater legitima ante hac sobolis illegitimæ hæres non fuerit, in futurum capiet illa hæreditatem sexto ordine liberis sic natis delatam proxime post filium concubina editum qvi nec adulterio, nec gradu prohibito sive cognationis, sive affinitatis satus fuerit. add.* 65.

Hin siaunda erfd:

Sú er hin siaunda erfd, er tekr faudrsbroder scilgetin sammöddr, oc brodorssonr scilgetinn af [32]) samföddom brodr kominn. Nú ero þeir eigi til, þá tekr faudrssyster scilgetin sammödd, oc brodrsdotter scilgetin *) af sammöddom brödrom komnar.

Hin áttunda erfd:

Sú er hin áttunda erfd, er modorsbroder tekr scilgetinn sammöddr, oc systorsonr scilgetinn af sammöddri systor kominn. Nú er hann eigi til, þá tekr modorssyster scilgetin sammödd, oc systorsdotter scilgetin af sam-

Syvende Arv:

Det er den syvende Arv, som ægtefødt sammødre Farbroder tager, og ægtefødt og sammødre Brodersøn. Nu ere de ikke til, da tager ægtefødt sammødre Farsøster og ægtefødte sammødre Broderdøttre Arv.

Ottende Arv:

Det er den ottende Arv, som ægtefødt sammødre Moderbroder, og ægtefødt Søstersøn af en sammødre Søster tage. Nu ere de ikke til, da tager ægtefødt sammødre Modersøster, og ægtefødt Datter af en sammødre

Septima successio:

Septima successione ad hæreditatem admittuntur patruus legitimus uterinus, itemqve nepos ex fratre uterino: qvi si defuerint, amita legitima uterina neptisqve ex fratre legitima, utraqve progenita fratribus eandem agnoscentibus matrem, hæredes sunto.

Octavo successio:

Successione octava hæreditatem adeunt avunculus legitimi loci, uterinus, et nepos ex sorore legitimus ex ejusdem sororis matre progenitus. Qvi si desint, hæreditatis potis esto matertera legitima ex eadem, qvæ sorori fuit, matre genita, neptisqve legitima ex sorore, cui

---

[32]) samfæddum, *eodem patre.* 58. 69. 71. 3260.

*) sammöddri systor komin, oc verdr hvarr annarar arfi, oc sva er hvarvitna, þar sem tvær eda fleiri standa til eins arfs, [33]) ef engi er sá til, er ádr er nefndr.

Hin níunda erfd:

Sú er hin níunda erfd, er madr tekr arf eptir brödrungs barn sit af **) samföddom [34]) komnir, nema manni [35]) scyldari finnizt, þvíat í þessari erfd nemr hinn nánari. Þar næst tekr iafnscyldr af [36]) samföddom syscinom komit, oc tekr fyrr í karllegg enn í kvennlegg. Enn ef þeir ero eigi til, þá tekr móder arf eptir [37]) systrongs barn sit.

Hin

mødre Søster Arven, og bliver saaledes den ene af disse den andens Arving, og saaledes overalt, hvor to eller flere ere berettigede til een Arv, dersom den førstnævnte af dem ikke er til.

Niende Arv:

Det er den niende Arv, naar man tager Arv efter sin Farbroders Søns Barn, som nedstammer fra samfædre Farbroder, undtagen der findes andre nærmere Beslægtede: thi denne udelukker den fiernere. Dernæst tager ligesaanær beslægtet Afkom af sammødre Sødskende, dog først Mand, siden Qvinde. Men ere ingen af dem til, da tager Moder Arv efter sin Fasters Barnebarn.

Tiende

cui eadem, qvæ fratri, mater fuit, prognata, ubi altera alterius fit hæres; idemqve eveniet, ubi duobus vel pluribus unius ejusdemqve hæreditatis obtinendæ spes affulserit, exstiteritqve nemo ante memoratorum.

Nona successio:

Successione nona hæreditas aditur a prole patruelium, qvibus pater communis fuit, derelicta, nisi alius uno gradu propinqvior adfuerit hæres. Deinde qvi æqvo propinqvitatis gradu est, ortumqve ducit ab ejusdem patris liberis, ubi mares semper præferuntur foeminis. Hi si defuerint, in hæreditatem a liberis, nepotibus vel neptibus a sorore relictam, succedit mater.

Decima

*) af samfæddre. *consangvineis.* 3260.

**) sammæddum. *uterinis.* 3260.

[33]) ef — nefndr. *exstiteritqve — memoratorum.* *omitt.* 302. 305. 307. 309. 57.

[34]) brædrom. *fratrum.* *add.* 309. sammæddum. 62. 65.

[35]) nánare. *idem.* 69.

[36]) sammeddom. *uterinis.* 60. 62. 71. syskynom. *omitt.* 3260.

[37]) Brödrungs. *fratruelis.* 304. 57. 3260.

Hin tíunda erfd:

Sú er hin tíunda erfd, er taka þeir menn, er eptir ero brödrabörn scilgetin *) oc komin af [38]) samföddom. Enn ero þeir eigi til, þá taka þeir er eptir ero syskinabaurn scilgetin. Enn ef þeir ero eigi til, þá taka þeir menn, er eptir ero systrabaurn scilgetin, oc þridia manni at fröndsemi, oc taki æ fyrri iamnscyldr karlmadr enn kona.

Hin ellefta erfd:

Nú er hin ellefta erfd, er taka brödra synir arf eptir scilgetnir [39]) ef fedr þeirra ero **) scilgetnir oc sammöddir; þá hinir næst, þóat fedr þeirra

Tiende Arv:

Det er den tiende Arv, som de tage, der komme efter ægtefødte Brødrebørn og nedstamme fra samfædre Brødre. Nu ere disse ikke til, da tage de, som komme efter ægtefødte Sødskendebørn. Men ere de ikke til, da tage de imod Arv, som komme efter ægtefødte Søstre Børn, og ere den Afdøde beslægtede i tredie Leed, og er Mand altid nærmere til Arv, end Qvinde.

Ellevte Arv:

Det er den ellevte Arv, som Brødres ægtefødte Sønner tage indbyrdes, naar deres Fædre ere ægtefødte og sammødre; dernæst de, hvis Fædre

Decima successio:

Ad decimam successionem pertinent, qvi supersunt sobrini germanis orti patribus, ipsi legitimi. Talium si sit defectus, tum, qvi hæredes restant sobrini legitime prognati. Deficientibus vero his, succedunt nati sororibus legitimi tertio cognationis gradu distincti, ea tamen lege, ut inter æqve propinqvos foeminæ semper præcedat mas.

Undecima successio:

Undecima successione veniunt nepotes ex fratribus legitimi, si eorum patres fuerint legitimi, et matre ex eadem progeniti; his proximi hæredes fiunt, qvo-

*) Oc — eigi til. *omitt.* 3260.

[38]) sammeddom. *eadem matre.* 57.

[39]) af sammæddom brædrum komnir. *fratribus communi matre ortis.* *T. R.*

**) skilgetnir oc. *legitimi et.* *omitt.* 302. 307. 56. 57. 65. 3260.

þeirra seo fridlosynir. Enn ef þeir ero eigi til, þá taka brödradötor scilgetnar med sama scilordi. Nú ero *) þær eigi til, þá taka syskinasynir scilgetnir af [40]) sammöddom systrom komnir. [41]) Þeim næst syscinadætor scilgetnar. [42]) Enn ef þær ero eigi til, þá taka systrasynir scilgetnir af sammöddom systrom komnir. Enn ef þeir ero eigi til, þá taka systradötor scilgetnar af [43]) sammöddom systrom komnar.

Hin tólfta erfd:

Sú er hin tólfta erfd, er madr tekr arf eptir [44]) brödrongsbarn sitt af [45]) sammöddom komnir, nema manni

Fædre ere uægte. Men ere de ikke til, da tage ægtefødte Brødredøttre Arv paa de fornævnte Vilkaar. Nu ere de ikke til, da tage ægtefødte Sødskendesønner Arv, naar de ere komne af sammødre Søstre, dernæst Døttre af ægtefødte Sødskende. Men ere de ikke til, da tage af sammødre Søstre ægtefødte Sønner Arven. Men ere de ikke til, da tage ægtefødte Døttre komne af sammødre Søstre Arven.

Tolvte Arv:

Det er den tolvte Arv, som man tager efter sin Broders Barn, som nedstammer fra Sammødre, undtagen nogen

qvorum patres fuerunt illegitimi. Hi si desiderentur, neptes ex fratribus legitimæ eodem modo hæreditatem adeunt. Has ubi desideres, a fratre et sorore nepotes legitimi sororibus eadem matre genitis orti; horum vices subeunt a fratre et sorore neptes legitimæ. Has excipiunt a sorore nepotes legitimi sororibus eadem matre natis orti. Has seqvuntur a sorore neptes legitime ortæ sororibus, qvæ eandem agnoscunt matrem.

Duodecima successio:

Duodecima ea est successio, ubi qvis hæredem agit filius nepotis ex fratre, qvi cum fratribus eandem habuit matrem, nisi extiterit cognatione

---

*) *Incidit lacuna in* 3260 *usqve ad hæc verba Cap. XIII.* Nú er eigi fe sva mikit.

[40]) samfæddum. *germanis patribus. H. R.*

[41]) þeim — skilgetnar. *Horum — legitimæ. omitt.* 309.

[42]) *Hunc articul. omitt.* 56.

[43]) samfæddum. *germanis patribus. H. R.*

[44]) systrungsbarn. *nepos ex consobrinis. H. R.*

[45]) samfæddum. *germanis patribus.* 62.

manni scyldari finnizt: þvíat her nemr hinn nánari. Þar næst tekr iafnscyldr af sammöddom syskinom komnir. Þar næst tekr madr arf eptir systrongsbarn sit af sammöddom komnir. [46]) Þá taka þeir menn, er eptir ero [47]) brödrabaurn scilgetin, af sammöddom komnir. Þar næst þeir, er eptir ero syskinabaurn scilgetin af sammöddom syskinom komnir, oc fyrri í karllegg enn í kvenlegg. Þar næst þeir, er eptir ero systrabaurn, af sammöddom komnir, scilgetnir, þrimenningar at frændsemi, oc taki æ fyrr karlmadr enn kona.

Hin

nogen findes nærmere beslægtet: thi denne udelukker den fiernere. Dernæst tager en som er ligesaanær beslægtet og nedstammer fra sammødre Sødskende. Dernæst tager man Arv efter sin sammødre Fasters ægtefødte Barnebarn. Dernæst tage de Arv, som komme efter ægtefødte og sammødre Brødrebørn. Dernæst de, som komme efter ægtefødte Sødskendebørn af sammødre Sødskende, og tage Mand Arv førend Qvinde. Dernæst de, som komme efter ægtefødte og sammødre Søstres Børn, som ere hinanden i tredie Led beslægtede, dog skal Mand altid tage Arv førend Qvinde.

Tret-

tione propior alter, qvi enim propior defuncto, propior fit hæreditati asseqvendæ. Deinde hæreditatem sibi vendicat æqvo cognationis gradu propinqvus liberis ortus communem habentibus matrem. Hinc ad consobrinos hæreditatis fit digressio uterinos: inde hæredes fiunt superstites nepotibus vel neptibus a fratre legitimo matrimonio natis matre communi ipsi orti. Deinde devolvitur hæreditas ad superstites, nepotibus vel neptibus a fratre vel sorore legitimis a fratre vel sorore prognatis communem habentibus matrem, prævaletqve hic foemineo masculinum genus. Tandem hæredes fiunt, qvi supersunt amatinis communi matre nati legitimi tertio alter alterum tangentes consangvinitatis gradu, qvos inter mas semper habetur ut potior, ita et prior.

Deci-

[46]) Nú er engi þessara til. *Ubi nemo horum superest. add.* 309. 58.

[47]) syskinabaurn. *idem.* 69.

Hin þrettanda erfd:

Sú er hin þrettanda erfd, er tekr fridlodotter. Nú er hon eigi til, þá tekr broder [48]) samfedra fridlosonr. Enn ef hann er eigi til, þá tekr syster [49]) samfedra fridlodotter. Nú er hon eigi til, þá tekr iafnfram faudrbroder samfedra oc brodrsonr sammöddr fridlosonr: þeir eigo allir einn arf at taka, oc verdr hverr þeirra annars arfi. Nú ero þeir eigi til, þá taka konor iafnscyldar. Enn ef þær ero eigi til, þá taka brödrongar, fyrri karlmenn enn konor. Enn ef þessara missir allra, þá taki þeir, er at fiórda manni

Trettende Arv:

Det er den trettende Arv, som uægte Datter tager. Nu er hun ikke til, da tager samfædre Broders uægte Søn. Men er han ikke til, da tager samfædre Søsters uægte Datter. Nu er hun ikke til, da tager paa eengang samfædre Farbroder, samfædre Brodersøn, og sammødre uægte Broder: de skulle alle tage een Arv, og alle blive hinandens Arvinger. Nu ere de ikke til, da tage ligesaanær beslægtede Qvinder. Men ere de ikke til, da tage Farbroders Børn, dog Mand førend Qvinde. Men dersom alle disse mangle, da, heller end Arven skal hiemfalde til

Decima ac tertia successio:

Successionis decimæ ac tertiæ particeps est filia ex concubinatu nata. Qva deficiente, hæres admittitur eodem, quo defunctus, patre satus frater ut nothus. Si defuerit ille, soror fit hæres cum fratre defuncto, qvæ communem agnoscit patrem ipsa notha. Hujus desideratæ vicem obeant succedendo æqvalis singuli portionis consortes et patruus eodem patre natus, et nepos ex fratre eodem itidem satus patre, ut et fratre eadem matre concubina natus. Hi omnes unius massæ hæreditariæ fiunt hæredes, ita ut unus alterius fiat hæres. Hi si defuerint, in hæreditatem succedunt foeminæ cognatione invicem æqve propinqvæ. Talibus non existentibus, foeminis ad hæreditatem vocantur nepotes ex fratre, sed mares priusqvam foeminæ. Horum ubi omnium ac singulorum exstiterit defectus, hæres

---

48) sammædr. *matre*. 77.

49) sammædra. *matrem*. 71.

manni ero at frændsemi, nema nánari finnizt scilgetnir fyrri af samföddom, enn sammöddom, sva sem fyrr greinir í erfdatali, fyrr enn undir Konong falli. [50]) I þeirri erfd scal hverr taka sem hann er talinn í, enn engi taki fyrir hendor audrom fram.

til Kongen, skulle Beslægtede med Arvesladeren i fierde Led tage Arven, undtagen der findes nogen nærmere Beslægtede ægtefødte, først blandt samfædre siden blandt sammødre, som før omtales i Arvetallet. Hver skal tage Arv i den Orden, som ham bestemt er, thi ingen maa forbigaae en anden og tage hans Arv.

VIII. Capituli.

Um ætleiding.

Sva má madr böta rád sonar síns, at leida hann í ætt, ef hann vill, ef sá iáttar, er arfi er næstr. Nú ef hann á sono scilgetna, þá má sá hverr iátta fyrir sik, er fulltída er,

VIII. Capitel.

Om Ætleding.

Man kan saaledes forbedre sin Søns Vilkaar, at man kan ætlede ham om han vil, dersom den nærmest Arveberettigede samtykker deri. Nu dersom han har ægtefødte Sønner, da kan hver af dem, som er kommen til Lavalder,

hæres esto, qvi in cognatione propinqvitatis qvarta fuerit, nisi exstiterit propinqvior alter legitimo natus thoro: hic ut alias semper observandum, præcedere eodem patre natos his, qvi matrem habent communem, ut antea dictum est in computatione graduum circa successionem, priusqvam hæreditas regi obvenerit. Eo, qvo vocatur, ordine sibi qvisqve hæreditatem qværat vindicandam, neqve eandem alteri præripiat.

Caput VIII.

De adoptione.

In cujuscunqve patris familias libero situm est arbitrio opes et rem familiarem filii sui augere bona cum proximi haeredis venia. Filiorum legitimorum pro se qvisqve maturae aetatis consensum dare potis est, non vero

---

[50]) þeirra erfd — audrum fram. *Eo — præripiat. omitt.* 302. 305. 307. 56. 57. 63. 65. 71. *Hard. et Tunsb. Reg.*

er, enn eigi fyrir þá, er óalnir ero eda í úmegd, oc tekr þá ættleidingr eigi meira arf enn sá stód til, er arfi iátadi. Sá scal ódli iátta, er ódal á med þeim.

[1]) Nú scal sá, er mann ætleidir, oc sá, er iáttar arfi eda ódli, oc sá, er ætleiddr er, gánga allir saman fyrir kirkiodyr, oc hallda allir á einni bók, þá scal sá mæla sva, er ætleidir: Ek ætleidir þenna mann til fiár þess, er ek gef haunom, til gialds, oc til giafar, til sess oc til sætis, oc alls þess rettar, er laugbók vattar, oc ætleidingr á at hafa at laugom. Sva scal konor ætleida sem karlmenn. Nú

alder, samtykke for sig selv, men ingen kan sige ja for dem, som ere endnu ufødte eller umyndige, og tager den Ætledede da ikke større Arv, end den tilstod, som samtykkede. Den skal samtykke i Henseende til Odel, som er Medeier i Odelsgodset.

Nu skal den, som vil ætlede nogen, tillige med den, som vil samtykke i Arv og Odel, samt den, som skal ætledes, gaae for Kirkedøren, og alle holde paa een og samme Bog, hvorpaa den, som ætleder, skal tale saaledes: Jeg ætleder denne Mand til det Gods, som jeg giver ham til Indgiæld og til Gave, til Sæde og Samqvem, og til al den Ret, som Lovbogen mælder, at en Ætleding lovlig bør have. Paa lige Maade kunne Qvinder som Mænd ætledes. Bro-

vero pro nondum editis in lucem, aut iis, qvi immaturæ adhucdum sunt ætatis, nec plus hæreditatis sortitur, in familiam lectus, qvam qvod, qvi hæreditatem concessit, justo accepturus esset jure. Cohæres fundi odelici, qvantum in se est, fundorum avitorum jus alteri potest concedere.

Is, qvi alterum in familiam adsciscit, et adscitus in successionem hæreditatis vel fundi odelici, ut et, qvi consentit, ad fores templi se sistent comites sacrum omnes manibus eundem complexi codicem. Qvi alterum adoptat hac loqvendi utitor formula: Ego præsentem hancce personam in familiam meam adscisco fruituram omnibus iis, qvibus ipsum impertior bonis, mulctis, donis, pulvinare et sede, omniqve jure in codice legum explicito, et qvibus in familiam lecto fruendi jus est. Ut mares, ita et foeminas

[1]) *Incidit lacuna duorum follorum in.* 63.

Nú má leida bródir brodr í ætt, oc faudor brodrs brodrson í ætt. Sva mego oc fleiri menn mann i ætt leida, sem nú er [2]) talt, oc sva kona sem karlmadr, ef sá iáttar, er arfi er næstr. Nú scal hann alt þat fe hafa, er hann er tilleiddr, medan þeir lifa, er ætleiddo hann, alt til þess, er arf ber undir hann. Sídan ber arfr haunom vitni um alldr oc um æfi. Lysa scal madr ætleiding sinni á hveriom [3]) tuttogo vetrom til þess, er hann tekr arf.

Enn hverr, er audrovis er leiddr, enn nú er mælt, þá er sem úgert se.

IX. Ca-

Broder kan ætlede sin Broder, og Faderbroder sin Brodersøn. Saaledes, som nu er mældt, kunne ogsaa flere ætlede, og ligesaavel Qvinde som Mand, dersom den nærmest arveberettigede samtykker deri. Nu skal den Ætledede have alt det Gods, som han er ætledet til, saalænge de leve, som ætledede ham, indtil Arven tilfalder ham. Og da bærer Arven ham Vidne til evig Tid. Man skal hver tyvende Vinter, indtil man tager Arven, lyse til Tinge eller Kirke, at man er ætledet.

Men bliver nogen anderledes ætledet, end nu er sagt, da er det som ugiort.

IX. Ca-

minas adoptare licet. Licet fratri fratrem, patruoqve ex fratre nepotem pluribusqve unum in familiam, ea, qva prædictum est, ratione, idemqve foeminæ, ac mari adoptandi jus est, veniam modo concesserit, consenseritqve hæres proximus. In familiam qvi rite adoptatur, qvibuslibet bonis, in qvæ lectus est, jure fruitur, dum vixerint adoptantes. Hæreditas ad eum relicta perpetuo ei testimonio erit. Adoptatus vicesimo qvovis anno inde ab adoptione præterlapso donec hæreditatem adierit, se in familiam legitime esse adscitum publice coram judice aut in ecclesia manifestabit.

Qvævis adoptio alia, qvam qvæ hic præscripta est, ratione instituta, nullius plane valoris est.

Ca-

---

[2]) er tallat. *idem.* 61.

[3]) Tío vetrom. *decima hyeme.* 305. 57. 58. 65. *Hard. et Tunsb. Reg.*

IX. Capituli.

Um villo víg.

Sva er mælt, ef madr verdr fyrir þeirri villo, at hann vegr mann til arfs, þá hefir hann [1]) fyrirvegit þeim arfi, enn arfr sá fari at erfdom rettom, sem sá madr væri eigi til, er mann vegr, til arfs. [2])

IX. Capitel.

Om overlagt Drab.

Saaledes er mældt og bestemt, at om nogen begaaer den Forvildelse, at slaae en anden ihiel for at arve ham, da haver Gierningsmanden forbrudt den Arv; men den Arv skal gaae i den rette Arveorden, ligesom den ikke var til, som slog den anden ihiel for Arv.

X. Capituli.

Ef menn falla í orosto.

Nú ef menn falla í orosto, oc kemr engi [1]) brot, eda drukna allir eda innibrenna, þá fari arfr þeirra, sem þeir hafi allir í senn látit líf sit

X. Capitel.

Om Mænd falde i et Slag.

Nu om Mænd falde i et Slag, og ingen af dem undkommer, eller de drukne eller indebrænde allesammen, da fare deres Arv, ligesom de alle paa eengang havde mistet

Caput IX.

De cæde præmeditata.

Si qvis falsa spe lactatus hæreditatis potiundæ alterum occiderit, exhæres esto, et ad coeteros hæredes hæreditas justo transfertor jure, cædis auctore, ac si non exstitisset, in totum neglecto.

Caput X.

Siqvi in bello cæsi sint.

Plurium vel mari, vel bello, vel incendio ita absumtorum, ut nemo supervixerit, relicta bona iisdem, qvibus, si uno eodemqve momento vita alias de-

---

1) fyrergert. *perdat hæreditatem.* 65.

2) nema á annan veg prófizt. *nisi aliter probetur. add.* 508.

1) aftar. *redierit.* 61.

sit, [2]) nema annan veg provizt sídan med laugligom vitnom.

XI. Capituli.

Ef eigi er erfingi til arfs.

Hvervetna þar sem engi er erfingi til arfs í [1]) nánd til at kalla, þá scal arfr standa [2]) virdr í þess heimili, er madr er dáinn í, med fullom vaurdslom tólf mánadi. Enn ef engi kemr laugligr erfingi til innan tólf [3]) mánada, þá taki Konongr þann arf virdan oc vardveiti oc eignizt, ef eigi kemr laugligr erfingi til innan tío vetra. [4]) Enn útlendscra manna erfdir

mistet sit Liv, undtagen det siden med lovlige Vidner anderledes befindes.

XI. Capitel.

Om der ikke er nogen Arving til Arven.

Allevegne hvor der ingen Arving er tilstede for at kaldes til Arv, da skal Arven staae i tolv Maaneder vurderet og under fuld lovlig Varetægt hos den, i hvis Boepæl Arvesladeren er død. Kommer den lovlige Arving ikke inden tolv Maaneder, da tage Kongen den Arv vurderet, og forvare den; og, hvis den lovlige Arving ikke indfinder sig inden ti Vintre, da tilfalder Arven Kongen. Men Udlændingers Arv

defuncti essent, hæreditaria cedunt, nisi postea rem se secus habere testibus probetur legitimis.

Caput XI.

Si relictæ hæreditatis nullus adfuerit hæres.

Ubicunqve a defuncto relicta bona, præsto fuerit nemo, qvi sibi vindicet hæres, in ædibus iisdem, in qvibus defunctus decessit, æstimata maneant probe conservanda per menses duodecem, qvos intra præterlapsos si justus se non præsentem stiterit hæres, hæreditas certo æstimata pretio regis curæ tradita ipsius dominio tandem cedit, ubi intra decem exinde hyemes legitimus non adfuerit haeres. Bona vero ab alienigenis relicta

[2]) nema — vitnom, *nisi — legitimis. omitt.* 58.

[1]) ná munda. *idem.* 61. innanlandz, *intra regnum, add.* 65.

[2]) virdan. *æstimata, omitt.* 302.

[3]) fim. *qvinqve.* 304. 57. 62. 65. *T. R.*

[4]) Enn utlendra manna arfr scal standa einn dag oc tólf mánadi. *Extraneorum hæreditas maneat unum diem et duodecem menses. T. R.*

erfdir liggi sem ádr er scilt um: þat er einn dagr oc tólf mánadir, ádr enn Konongr taki [r]).

XII. Capituli.

Um sculda scipan.

Þat er nú því næst, at enginn má gefa arf undan audrom, útan lauggiáfir. Vela kaup scal at vettugi hafa. Engi scal audrom arfsuik gera. Nú er madr daudr, þá scal erfingi í [1]) aundvegi setiazt, oc geri hann sculdar maunnom stefno, at þeir komi allir þar at siaund, oc hafi hverr sína sculd brot slíka sem vitni bera til. Nú ef eigi er fe til, þá

Arv skal ligge som før er mældt, det er een Dag og tolv Maaneder, førend Kongen kan tage den.

XII. Capitel.

Om Giælds Betaling.

Det er nu dernæst: at ingen kan bortgive Arv fra en anden, uden lovlige Gaver. Svigagtigt Kiøb skal intet agtes. Ingen maa begaae Arvesvig mod en anden. Naar nogen Mand døer, da skal Arvingen sætte sig i det fornemste Sæde, og give dem, der have Fordringer i Boet, Stævne, at de alle inden syv Dage skulle komme til Stedet, og tage hver slig Betaling, som med Vidner kan bevises. Række ikke Pen-

licta defunctis, ut ante memoratum est, manebunt per menses duodecem diemqve agendi, anteqvam Regi cedant.

Caput XII.

De solutione æris alieni.

Proximum est, qvod nemini hæreditatem, cui non competit legitime, in alium transferre liceat, exceptis donis lege approbatis. Emtiones venditiones fraudulentæ incassum cedunt: fraudes circa hæreditatem minime aamittuntor. Cum qvis fato functus fuerit, primariam hæres occupato sedem, et creditores intra septimum diem omnes adesse jubeto debita sua singulos testibus probata reportaturos. Qvod si massa relicta

r) ádr enn Konongr taki. *anteqvam Rex eam capiat.* add. 302. 304. 305. 307. 309. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 65. 68. 71. *H. R.*

1) þá scal erfingi gera sculda maunnom stefno. *Hæres creditori diem condicat.* 58.

þá scolo allir þarfnazt, sem tala rennr til. Sá scal meira þarfnazt, er meira átti fe [2]). Enn sá er eigi kemr til at siaund, söki hann sitt fe med [3]) vattom, ef fe er til, oc stefni erfingia til vatta saugo. Enn þeir, er fyrir naudsynia sakir koma eigi at siaund, oc ef fe er eigi meira enn hinir hafa ádr tekit er fyrr komo, þá gialdi þeir aptr, er fyrri toko, oc missi allir sem tala rennr til, oc er erfingi vidscildr, ef hann [4]) baud til laugliga.

XIII. Ca-

Pengene til, da skal noget forholdsmæssig fratrækkes hver især. Den skal mere afkortes, som mere haver at fordre. Men den, som ikke kommer tilstede paa den syvende Dag, skal søge sin Fordring med Vidner, dersom Gods i Boet er til, og stævne Arvingen for at høre Vidner afhørte. Men hvis nogle formedelst lovligt Forfald ikke møde, og Godset i Boet ikke er mere end som de have taget, der først indfandt sig, da skulle alle de som før mødte, betale tilbage i Forhold til enhvers Fordring, og bør enhver afkortes efter Jævnet. Haver Arvingen advarslet Creditorerne lovligen, da er han qvit.

XIII. Ca-

relicta non suffecerit satisfaciendo creditoribus, pro rata diminuitur portio eorum cuiqve recipienda. Ita ut cui plus pecuniæ debebatur, plus detrahetur. Qvi vero intra septem dies non affuerit, qvod suum est, qværat testibus adhibitis, si facultates suppetierint, citetqve hæredem ad comparendum die et loco condictis testes ipsius, qvod proferant, auditurum. Qvod si qvidam necessitate prohibiti intra septimanam non comparuerint, nec pecuniæ qvid restet superfluum, qvi in antecessum accepere, pecunias qvisqve portionem pro rata restituent, hæresqve, si modo singulis legitime obtulerit, liber esto.

[2]) at heimta. *exigere. add. 65. Tunsb. Reg.*

[3]) laugum. *modo jure præscripto. T. R.*

[4]) stemdi. *diem dixerit. T. R.*

XIII. Capituli.

Um úmaga auri.

Nú er þar úmaga aurir í gardi, oc máli kono, þá er vel, ef þeim vinzt bádum fe. Enn ef þeim vinzt eigi fe [1]), þá scal hon þarfnaz [2]) gagngialds oc giafar. Enn ef eigi [3]) endizt í alla stadi fe, þá scal sá mest þarfnazt, er mest átti fe at haunom, sva kona hans sem adrir sculdonautar. Taulo scal hafa til þess, nema madr ætti ved í einom hveriom grip, þá á hann þann fyrst at hafa. [4]) Fyrri scal kona [5]) þarfnazt tilgiafar sinnar enn þeir menn, sem fyrr átto fe at haunom, enn hann fengi hennar: þvíat

XIII. Capitel.

Om Umyndiges Gods.

Staaer Umyndiges Gods og Qvindes Med- og Tilgivt i nogens Gaard, da er det vel, om Boet strækker til at fyldestgiøre begge. Men strækker det ikke til, da skal hun miste Tilgivten og hvad Gaver hun faaet haver. Strækker det ikke til at betale alle, da skal mest trækkes fra den, som havde den største Fordring, saavel hans Hustrue som andre Tilgodehavende. Enhver skal affortes af sin Fordring, undtagen nogen haver Pant i en Ting, da tage han først. Hustruen skal heller miste sin Tilgivt, end de Mænd skulle lide Tab, som havde Fordringer paa den Afdøde, førend han fik hende: thi

Caput XIII.

De bonis, qvibus pupilli aluntur.

Qvod si massâ bonorum a defuncto relictorum solvenda sint bona pupilli depositoria, ut et dos uxor's tam profectitia, qvam addititia bene est, si utrisqve suffecerint facultates, alias uxor detrimentum patietur dotis profectitiæ et donatarum sibi rerum: qvod si singulis satisfieri neqveat, persona, cui maximum debetur, maximum faciet damnum, sive uxor fuerit, sive creditor. Pro rata cuiqve detrahetur, ad justam usqve æqvationem, nisi qvis in certam qvandam rem pignoris jus habeat, qvæ ipsi præ coeteris obtinenda cedit. Dotis addititiæ jacturam faciet uxor, potius qvam creditor pecuniae, marito, anteqvam matrimonium inierat, concreditae: nemini qvippe con-

---

[1]) í alla stadi. *utrobiqve. add.* 69.
[2]) bædi gialds oc. *et solutions et dotis.* 65.
[3]) vinzt. *suffiitc.* 62.
[4]) Helldr. *Potius.* 305.
[5]) missa. *dotem profecititiam potius amittat.* 69.

þvíat engi scal ser kono kaupa med annars fe. [6]) Nú er eigi fe sva mikit, þá missi sva hvartveggia sem [7]) fiármegin er til. Engi madr á sculdir at gialda, þar sem hann tekr ecki fe, hvarki sonr ne annar madr. Nú eigo hiún felag saman oc döyr annat tveggia þeirra, þá scal sva sculdom gegna þat sem lifir, sem fiárlag þeirra var til.

XIV. Capituli.

Um úmaga scipti.

Sva scal kaurlom scipta oc kerlingom [1]) sem audrom sculdom. Enn baurnom þeirra oc fe scal sá vardveita,

thi ingen skal sig Hustrue kiøbe med en andens Gods. Nu er der ikke saameget Gods, da skulle de begge miste i Forhold til deres Fordringer. Ingen er pligtig at betale Giæld der, hvor han ikke tager noget Gods, hverken Søn eller nogen anden. Nu have Ægtefolk Fælledskab med hinanden, og den ene af dem døer, da skal Giælden betales efter deres Fælledskabs Indretning.

XIV. Capitel.

Om Umyndiges Skifte.

Saa skal gamle Mænd og Qvinder skiftes som anden Giæld. Men deres Børn og Gods skal den forvare,

conceditur uxorem aere alieno emendi venia. Re familiari non suppetente, tanto carebit qvisqve, qvantum cuiqve pro rata injungit pecuniæ deficientis proportio. Ad solvenda debita nemo obligatur, neqve filius, neqve aliorum qvisqvam, ad qvem nihil pecuniae in antecessum redundavit. Qvodsi conjugum, inter qvos communio bonorum pacta fuerit, alteruter obierit, pro societatis ratione æris alieni fiet solutio.

Caput XIV.

De divisione alendorum pupillorum.

In senum æqve marium ac foeminarum sustentatione dividenda eadem, qvæ circa solvendorum debitorum distributionem observanda venit regula,

[6]) Nú scal hon hafa heimanfylgio sina enn umage sit fe. *Cæterum illa dote fruetur, suaqve bona habeat sibi pupillus. add.* 305. 307. 309. 56. 57. 58. 61. 65. 68. *Hard. Reg.*

[7]) tala rennr til. *pro rata.* 305. 307.

[1]) oc audrum umagum. *aliorumqve pupillorum. add.* 71.

veita, er arfi þeirra er næstr. Hvartsem helldr verdr halldsmadr karlmadr eda kona, [2]) þá scal í virdann auri setiazt. Föra eigi fe úmaga or fylki, nema hann fái vaurdslomann [3]) þann er þar eigi iardir oc at þar se fe goldit sem hann tók, er úmagi er rettnæmr. Nú virdizt þat fe sva, at þar er [4]) instaudo aurir fullr, fiórar merkor fyrir úmaga hvern, vel er, ef meira er, þá scal hann taka þat fe, oc scal þat hvarki vaxa ne þverra, [*]) gialdi slíkt er hann tók. Enn ef úmagi á sva miklar iardir, oc lausafe, at fröndom hans synizt hann var-

vare, som er deres nærmeste Arving. Hvad enten Værgen er Mand eller Qvinde, da bør Godset vurderes førend det tages i Forvaring. Den Umyndiges Penge maa ikke udføres af Fylket, undtagen Værgen stiller Borgen med en Mand som eier Jordegods, samt at Pengene, naar Myndlingen vorder myndig, blive tilbagebetalte der, hvor Værgen tog imod dem. Nu bliver Godset vurderet, saaledes at der for hver Umyndig bliver en Hovedstoel af fulde fire Mark, vel, om der er mere, da bør Værgen tage det Gods, og skal det hverken voxe eller svinde, thi han skal tilbagebetale saameget som han tog imod. Men dersom den Umyndige eier saameget Jordegods og Løsøre, at hans Frænder

gula, liberorum vero, hisqve competentium bonorum tutela ad proximum pertinet hæredem sive marem sive foeminam: facultates autem certo pretio æstimantor. E tribu, bona pupillorum auferre nemini licet, nisi illi, pro qvo fidejuserit fundorum id loci sitorum dominus, qvi valeat bona reddere in eodem loco, qvando pupillus sui juris fit. Pecunia deposita, si tanti æstimetur, ut qvatuor marcis æqvivaleat, pupilli cujuslibet portio, qvæ si superabundet, perbene est, eandem ad se recipiet curator pecuniam, curabitqve, eadem ut nec decrescat, nec accrescat, ejusqve tantum, qvantum accepit, reddet. Qvod si pupillo tanta sit bonorum tam immobilium, qvam mobilium copia, ut ipsius propinqvis nimis tenu-

[2]) scal engi, 68. scal engi í uvirdan eyri setiaz. *nemo bonorum hæreditate obvenientium curam suscipiat, nisi ante fuerint æstimata. H. R.*

[3]) þau — iarder. *fundorum — dominus. omitt.* 307.

[4]) forlaugu eyrir. *ut sit expensis par etc. Hard. Reg.*

[*]) luki. *solvat.* 3260.

[5]) varliga haldinn af forlags auri þeim, sem ádr scilr, þá scal ætla haunom klæda verd, oc vel at halda, oc þeim fyrir starf sit, er fiárhald hans hefir, sva at hann se velhaldinn af, oc á þá úmagi allann avauxt á fe síno. Enn frændor hyggi at á hveriom tólfmánadom, hverso med er farit, oc fái audrom, ef sá dugir eigi med fullom vaurdslom at sá leggi móti, er vidtekr. Nú ef eigi vinzt innstödo aurir, þá scal úmagi nöyta hálfrar merkor [6]) iardar leigo á hveriom tólfmánadom, til þess er hann er tólf vetra gamall, þá

der see, at Capitalen, som før er mældt, vel rækker til hans Underholdning, da skal ham udlægges af hans Penge til Klæder og god Underholdning, tilligemed god Betaling for Værgens Umage med Myndlingens Gods. De øvrige Renter tilfalde Myndlingen. Men hans Frænder skulle eengang hver tolv Maaneder efterse hvorledes Værgen omgaaes med Myndlingens Gods, og, hvis han ikke er duelig, antvorde det til en anden, som modtager samme, og stille fuld Borgen derfor. Nu dersom Capitalen ikke er tilstrækkelig, da skal den Umyndige nyde hvert Aar en halv Mark i Jordskyld, indtil han er tolv Aar gammel, da

tenuiter habitus esse videatur pupillus respectu facultatum, unde reditus ei in alimenta cedunt, tantum e reditibus ei tribuetur sustentando, quantum tam qva vestimenta, qvam qva coetera necessaria comparanda bene satis sit, ut et tutori suus liberaliter compensandus est labor: qvicqvid e reditibus præterea superfuerit, pupillo cedet domino illibatum. Propinqvis autem pupilli officium esto inspiciendi singulis duodecem mendecem qvalem tutor curam gerat commendatarum ipsi facultatum; qvæ si probe minus gesta fuerit, alteri mandanda est cura, cui tantæ opes sint, quantæ sufficiant pignori opponendo. Qvod si usura non suffecerit pupillo alendo, ex mercede fundi locati dimidia ille fruetur marca singulis duodecem mensibus, donec duodecem expleverit annos: exinde

[5]) hardlíga. *ægre.* 62. 65.

[6]) á tólf mánodom. *singulis duodecem mensibus.* *add.* 302. 304. 305. 307. 309. 56. 57. 58. 60. 61. 65. 68. 69. *Hardenb. Reg.*

þá scal hann vera matlauna madr sídan. Umagi scal nöyta hálfrar merkor iardar leigo. Nú scal sú virding standa í iardarleigo, er fyrsta ár er vird, hvart sem sídan vex eda þver. Fiárhaldsmadr scal eigi selia audrom fe at halda. Enn ef hann selr audrom manni, þá á úmagi kost at gánga á hendor hveriom er hann vill at heimta sitt. [7]) Enn ef úmagi á hálfrar mercor ból, þá er þat innstaudo aurir. Enn ef madr lætr úmaga auri lausann, nema [8]) dömt se or haundom haunom á dómi, þá scal hann þá setia sit fe fyrir: þvíat sculd er engi lokin, nema vattar vito. Enn ef hann dylr [9]) at sculd er

da skal han fra den Tid ansees at kunne arbeide for sin Føde. Den Umyndige skal nyde en halv Mark Jordskyld. Nu skal den Vurdering staae ved Magt i Jordskylden, som det første Aar er sat, enten det voxer siden eller aftager. Værgen skal ikke give nogen anden Godset i Forvaring. Men giver han det til en anden, da kan den Umyndige søge hvilken af dem han vil, for at erholde sit. Men dersom den Umyndige eier en halv Marks Jord, da er det frugtbringende Capital. Lader Værge Myndlingens Gods løst, medmindre det vorder udlagt ved Dom, da skal han lægge sit eget Gods i Steden: thi ingen Giæld er betalt, undtagen Vidner vide det. Men dersom han fordølger, at Giæld er

inde victui sibi parando aptus habetur. Pupillus dimidiam mercedis fundi locati marcam percipiet. Qvæ primo anno constituta est mercedis æstimatio, eadem manebit, sive in posterum aucta sive diminuta fuerit. Ne liceat tutori bona pupilli alteri tradere procuranda: si tradiderit, pupillo eadem ab utrolibet qværendi jus est. Si pupillus dominus sit fundi, cujus merces sit dimidiæ marcæ æstimata, eadem pro sorte censetur usuraria. Si qvis bona pupilli alicui tradiderit, nisi e jussu fiat judicis, ex propriis facultatibus pecuniæ tantum, qvantum pupillo ablatum est, restituet: æs qvippe alienum neqvit rite solvi, nisi adhibiti fuerint testes. Qvod si debitum esse

---

[7]) Enn ef — innstædo eyrir. *Si pupillus — usuraria. omitt.* 305. 307. 57. 58.

[8]) heimt. *idem.* 309. 57. 58. *H. R.*

[9]) at skuld er lokin. *debitum esse solutum. omitt.* 309. 57.

er lokin, þá verdr hann at gialda ádra. Nú er bóndi daudr, enn [10]) kona lifir eptir, oc er eigi fe meira enn hon [11]) á at hafa, þá scal hon veita vaurd baurnom sínom felausom. Enn ef hann á aunnor baurn, hverfi þau til faudor frönda sinna.

er betalt, saa maa han selv betale det anden Gang. Nu er Manden død, men Hustruen lever, og Godset er ikke større, end det hun bør have, da skal hun forsørge sine egne Børn, som intet eie. Men haver han andre Børn, da gaae de til sine Fædrene Frænder.

XV. Capituli.

Ef bónda sökir þrot.

Nú sökir þrot bónda í heradi, þá scal scipta úmaugom þeirra eptir því sem felag þeirra var lagt. Scal móder föra úmaga sína á hendor frændom þeim, sem arfi ero næstir, ef þeir ega forlagsauri til fyrir úmaga hvern,

XV. Capitel.

Om Bonden bliver fattig.

Dersom Bonden bliver fattig i Herredet, da skulle hans umyndige Børn fordeles saaledes, som Ægtefolkenes Fællesskab var. Og skal Moderen føre sine Umyndige til dem, som ere nærmest til at arve, dersom de eie Forlagspenge for hver

esse solutum creditor denegarit, idem restituere tenetur debitor. Defuncto marito, vidua superstes relictis, qvantæ ei competunt, nec supra, facultatibus, prolis egenæ, sustentandæ curam gerito; matri, si qvi e priore matrimonio liberi procreati extiterint, iis ab agnatis victus procurandus est.

Caput XV.

Si colonus egestate ad incitas redactus fuerit.

Si qvem colonorum contribulium egestas presserit, liberorum impuberum pro communionis bonorum inter conjuges ratione fiat divisio. Successoribus hæreditatis proximis mater liberos tradito impuberes, modo his tantum sit pecuniæ, qvantum alendis suffecerit, pro qvolibet nempe pupillo

[10]) huspreyia, *domus domina, hera.* 61. | [11]) þarf, *qvantas capere deberet.* 305.

hvern: fiórar merkor *) silfrs, þat er ¹) forlagsaurir. Nú ef afgánga fiórar merkor af því fe, þá scal sá taka einn úmága, oc taka sva marga, sem hann á forlagsauri til; enn þeir fari umfram, er afgánga, þeim á hendor, er þá ero næstir arfi, ef sá á forlags auri til. Enn ef sá á eigi forlags auri, þá scolo úmagar fara fram í ætt til þeirra, er forlagsauri hafa. Sva scal oc ²) hinom ³) scipta, er ⁴) fedrom fylgia.

hver Umyndig: fire Mark Sølv, det er Forlagspenge. Nu om der ere fire Mark tilovers af det Gods, da skal den tage een eller saa mange Umyndige, som han eier Forlagspenge til; men dersom der ere flere end han har Forlagspenge for, da gaae de ham forbi til dem, som efter ham ere nærmest til at arve, dersom de have Forlagspenge til. Men dersom den ikke eier Forlagspenge, da skulle de Umyndige gaae længere frem i Ætten til dem, som have Forlagspenge. Saaledes skulle og de Umyndige fordeles, som følge Faderen.

Nú ⁵) festir madr úmaga í vist, þá scal þat haldazt. Enn ef hann vísar haunom or vist, oc gengr hann húsa

Nu fæster man en Umyndig til Tieneste, da skal det Fæste holdes. Men viser man ham fra sig igien, og han gaaer

pupillo qvatuor argenti marcarum portio. Si qvatuor argenti e bonis pupilli superfuerint marcæ, unus tot sustentet pupillos, qvot alendis ipsius suffecerint facultates: huic si opes defuerint, pupillus ad eos transfertor, qvibus opes suppetunt alimentariæ inter remotiores hæreditatis successores. Eadem, qvæ antedicta est, divisionis regula obtinet circa agnatos.

Si qvis pupillum sibi operarium stipulatus fuerit, pactum maneat ratum statum: Si vero eundem herus e pacta mansione pepulerit, ut ostiatim expul-

---

*) silfrs. *omitt.* 3260.

¹) felags öyrer. *pecunia communis.* 56. felags eyrir. *idem.* 68.

²) hiúnum. *familiæ dividendæ.* *H. R.*

³) fylgia. *idem.* 309.

⁴) í fadernit höyra. *qvod eos qvi pertinent ad consangvinitatem paternam.* *T. R.* fædernom. 3260.

⁵) feler. *lectio vitiosa.* 309.

húsa á millom, þá scal hann gialda sex aura silfrs Konongi oc vardveita haunom sem [6]) ádr. Sva scal oc hverr gialda [7]) sá er gánga lætr sinn úmaga húsa millom sem nú er talad [8]) þegar hann veit til visso, at hann er hans úmagi.

gaaer at betle, da skal den, som fæstede ham, bøde sex Øre Sølv til Kongen, og dog forsørge ham, som før. Saaledes skal hver den bøde, som lader den Umyndige gaae og betle, naar han veed tilvisse, at den Umyndige er hans Myndling.

XVI. Capituli.

Um arf sókn.

Arf scal sökia í því fylki, sem arfr er dáinn: enn ef hann leidir í audru fylki vatta sína, enn arfr er dáinn, eda at [1]) Kaupángsmanna laugum, þá [2]) hefir hann [3]) fyrirgert því.

XVI. Capitel.

Om Søgsmaal efter Arv.

Arv skal man søge i det Fylke hvor den er falden. Men dersom nogen fører sine Vidner i et andet Fylke, end det, hvor Arven er falden, eller efter Kiøbstæds Ret, da haver han tabt den Arv.

expulsus victum cogatur mendicare, qvi pepulit, reus erit sex argenti orarum regi solvendarum, pupillumqve in suam tutelam receptum ut antea curare tenetur. Prædictæ mulctæ reus habetur, qvicunqve pupillum ejectum vicatim victum qværere cogit, dum modo pro certo sciverit eundem pupillum sua sutentandum esse cura.

Caput XVI.

De petenda hæreditate.

Hæreditas in tribu, intra cujus terminos a defuncto relicta fuit, petenda est: siqvis extra istos limites qvæsiverit hæreditatem, testibus id loci comparere jussis, aut juxta leges municipales, ea privatur. *Ne-*

[6]) mælt var. *initum. add.* 307.

[7]) Konungi. *Regi erogandæ. add. H. R.*

[8]) þegar etc. *dummodo etc. omitt.* 69.

[1]) Æidsiva þíngsmanna laugom. *Heidcivenses.* 309.

[2]) þá er vattum hans fyrerskotit. *testes auctoritate careant. T. R.*

[3]) fyrerskotit. (*auctoritas*) *susqve deqve habentur.* 302. 309. 56. 58. 65. 68. 69. 3260.

því. Alt þat, er í [4]) kaupángi er gert, þá scal þat at [5]) kaupángrs retti sökia, enn alt þat, er í heradi er gert, oc hvarfar millom var heradsmanna, þá scal þat allt at [6]) heradsmanna retti sökia.

Arv. Alt, hvad der er giort i Kiøbstæd, skal forhandles for Kiøbstæds Ret; men alt det, som er giort i Herredet, og gaaer imellem Herremænd og Byemænd, skal paatales og forhandles for Herreds-Ret.

XVII. Capituli.

Her segir ef madr sitr í arfi.

Nú sitr madr í arfi oc leggr dóm fyrir, enn annar kallazt tilkominn, þá scal sá stefna honom heimstefno retta, oc krefia hann arfs oc *) útfarar. Nú vill hann eigi or fara, þá scal hann stefna honom þíng fyrir rán oc [1]) íseto. Oc ef þá fullnazt honom vitni oc gaugn til síns máls, oc

XVII. Capitel.

Her mældes om nogen indesidder med Arv.

Nu indesidder Mand med Arv, og paastaaer Dom derfor, men en anden kalder sig berettiget til den, da skal han stævne ham ret Hiemstævne, og kræve ham Arv og Opladelse. Nu vil han ikke oplade den, da skal han stævne ham til Tinge for Ran og Indesidden, og dersom Vidner og Beviisligheder tale for hans Sag, og

Negotii cujusvis in municipio gesti, coram judicio municipali actio instituetur, qvicqvid vero litis acciderit inter colonos et municipes in foro rurali discindetur.

Caput XVII.

Si qvis alterius hæreditatis injurium se agat posessorem.

In hæreditate si qvis injuste occupata maneat, provocetqve ad judicis sententiam; sibi vero eandem alter vindicet hæreditatem, hic illi dicam juste dicet domesticam, postulabitqve ab eo relinqvendam hæreditatem. Si relinqvere renuerit alter, in jus citatum accusato rapinæ et vi occupatæ hæreditatis. Actori si testes et probationes suffecerint, nec contrarii pro-

[4]) æidsiva þingsmanna laugom. *intra jurisdictionem heidsivensem.* 309.

[5]) æidsivaþings retti. *jure heidsive.* 309.

[6]) at heradsretti. *jure heredæ s. provinciali.* 56. *) orfarar. 3260.

[1]) þeir — setu. 105. yfersetu. 58. *male.*

oc koma engi andvitni moti, þá eigo þíngmenn honom arf at döma. Enn hinn scal gialda Konongi sex aura silfrs fyrir þat, at hann hafdi lagdann laug oc dóm fyrir arf þann, er hann átti ecki í. Nú vill hann eigi orfara, þá scal hinn æsta þíngmenn lids [2]) sva at hann se [3]) fullafla at föra hann or arfi sínom: enn sekr hverr auri silfrs vit Konong, er synjar honom tilfarar. Nú koma þeir þar, oc ver hann oddi oc eggio, þá er hann sekr tío maurkom silfrs vit Konong, [4]) enn hinna hverr [5]) sex aura silfrs vit Konong, er forstaudo veita med hanom. Nú beriazt þeir, þá fellr

og ingen Vidner komme derimod, da skulle Tingmænd tildømme ham Arven. Men den anden skal bøde til Kongen sex Øre Sølv, fordi han havde paastaaet Lov og Dom for en Arv, som han ikke eiede Lod i. Nu vil han ikke fratræde Arven, da skal Sagvolderen æske Hielp hos Tingmændene, saa at han har Styrke nok til at fordrive ham fra Arven: men hver, som nægter at følge med ham, har forbrudt een Øre Sølv til Kongen. Nu komme de til Indesidderen, og han modstaaer dem med væbnet Haand, da har han forbrudt ti Mark Sølv til Kongen, men hver af dem, som hielpe ham til at giøre Modstand, sex Øre Sølv til Kongen. Nu slaaes de, da falder

prodeant testes a parte rei stantes, assessores judiciales hæreditatem actori adjudicanto. Cæterum reus sex orarum argenti regi solvet, eoqvod lege et judicio hæreditatem non suam a se peti fecerit. Qvod si nihilo secius in hæreditate manere perseveraverit, actor consessorum judicialium opem poscet, qva valeat ab hæreditate mala fide possessa adversarium removere. Qvicunqve præsentem huic opem ferre renuerit, oram argenti pendet regi. Si vero advenientibus armis restiterit, decem argenti marcarum mulctam regi reus luere tenetur, sociorum vero simul cum eo resistentium pro se qvisqve solvet regi oras argenti senas. Si res ad arma

---

2) sva marga [redacted] hann vill. *qvot voluerit. add.* 61.

3) fullrída. *mala et sensu carens letio.* 302. 304. fulllída. *auxilio bene fultus.* 305. 62. 65. 68. *Hard. Reg.* 3260.

4) *incipit iterum.* 72.

5) þremor. 3260.

fellr hverr [6]) átlægr, er fyrir stendr arfi dömdom, enn hinir fridheilagir, er tilsökia.

XVIII. Capituli.

Um arfs scipti.

Hvervetna þar sem madr kallar eigi til arfs fyrir [1]) fáfrödis sakir, oc er þó tilkominn, þá hafi sóktann innan tío vetra þeirra [2]) sem hann er innanlands oc or ómegd, ef hann hefir [3]) vit til, eda [4]) scyld naudsyn banni.

Nú eigo menn arfi at scipta, þá er vel, ef þeir fara til allir, er lut eigo

falder hver den fredløs, som forholder en anden tildømt Arv, men hver af de andre, som eftersøge den, ere fredhellige.

XVIII. Capitel.

Om Arveskifte.

Allevegne hvor nogen, formedelst Vankundighed, ikke fordrer en Arv, som han dog med Rette bør have, da skal han have søgt den inden ti Vintre, derson han i den Tid har været i Landet og er bleven myndig, medmindre lovligt Forfald har hindret ham.

Nu skulle Mænd skifte Arven, da er det vel, om de komme alle tilstede, som have Lod

arma venerit, pro cæde eorum, qvi ab addictis bonis hæredem repellere student, æqve ac exulis, nulla venit pendenda mulcta: Qvi vero alterum ab occupata hæreditate excutere, communi nituntur opera, pace fruuntor publica.

Caput XVIII.

De familia herciscunda.

Delatam sibi jure hæreditatem inscitiæ ergo si qvis sibi vindicare neglexerit, eandem intra decem hyemes a sua in regno mansione computandas petet, modo interea temporis sui juris, mentisqve compos nulla necessitate legitima prohibitus fuerit.

Si hæreditas obvenerit herciscunda, optandum qvidem est, ut omnes simul

---

6) úgyldr. *impune cædendi. T. R.*

1) fávitsku oc vankunnenda. *Stultitiæ et inopiæ.* 71.

2) er arfr tamdez oc. *ex die, qvo obvenit et. add.* 71.

3) vitni. *testium. male.* 71. 72.

4) full naudsyn. *plena necessitas.* 302. 58.

eigo at scipta þeim arfi. Nú ef sumir vilia eigi til fara, þá scal þeim stefno gera til at scipta. Nú ef sumir koma eigi til, þá scal scipta fyrir vattom oc leggi lút á, þá scal hann þann lút hafa, er þá lytr hann. Nú ef hann kallar misscipt, oc kallar at hann hafi löynt fe af, þá scal hann synia med lyrittar eidi.

Lod i den Arv der skal skiftes. Dersom nogle ikke ville gaae derhen for at skifte, da skulle de stævnes dertil. Men om nogle ikke komme til, da skal skiftes i Vidners Overværelse og kastes Lod om, og da skal den udeblevne have den Deel, som tilfalder ham. Men siger han, at der er urigtigen skiftet, og at den, som skiftede, har fordulgt noget af Godset, da skal han nægte det med Eed selv tredie.

XIX. Capituli.

Um arfs sókn.

Nú leikr á tveimor túngom hvart madr, er afgengr edr eigi, [1]) stefni þem til þíngs, er honom stendr fyrir arfi, þá scal hann [2]) nióta vatta sinna,

XIX. Capitel.

Om Søgsmaal angaaende Arv.

Nu tvistes der om Mand er arveberettiget eller ikke, da skal han stævne dem til Tinge, som staae ham i Veien for Arven, og skal han føre sine Vidner frem,

simul adsint cohæredes. Si horum qvidam adesse recusarint, ad dividendum convenire invitentur: si qvidam nihilominus abfuerint, in justas portiones coram testibus dividetur hæreditas, qvarum qvævis pro sortibus conjectis cuiqve competet. Si qvis dolo factam esse divisionem qveratur bonorum parte fraudulenter occultata, accusatus se purgabit jurejurando ipse tertius.

Caput XIX.

De actione familiæ herciscundæ.

Si in dubium vocetur, utrum qvis hæres sit legitimus, nec ne, is, de qvo dubitatur, alterum ipsi hæreditatem denegantem in jus vocato, ubi testibus

[1]) *Incipit iterum.* 63. segia med vattum. 3260.

[2]) oc segia vattum sinum at hann stefndi. *et suis dicat testibus, si illum in jus vocasse.* 302. 304. 305. 56. 58. 68.

sinna, at hann stefndi honom til þíngs. Nú scolo þat adrir vattar bera, er nær varo þar, sem móder hans var fest laugliga, oc nefni stad, þá eigo þíngmenn honom arf at döma.

Hvervetna þar sem madr vill sik til arfs föra, leidi vatta sína fram oc stefni þeim audrom, er þeim arfi ero næstir: Enn ef hann stefnir honom eigi til, þá er hans vattom fyrirscotit.

Þar scal um arf döma, sem dáínn var, eda ódalsiardir ero, eda bú hins dauda.

Engi madr scal fe fyrri scipta edr arfi enn þess er löyfi til, er ádr á, nema menn siái at med spellom fari.

Ef

frem, at han stævnede ham til Tinge. Nu skulle andre Vidner aflægge sligt Vidnesbyrd: Vi vare der, hvor hans Moder lovligen blev trolovet, og nævne Stedet, da skulle Tingmændene tildømme ham Arven.

Allevegne hvor nogen vil bevise sin Arverettighed, da føre han sine Vidner frem, og stævne de andre til, som ere den Arv nærmest. Men om han ikke stævner dem dertil, da er hans Vidneførelse ugyldig.

Der skulle Arvesager paadømmes, hvor den Afdøde sidst opholdt sig, eller hvor den Afdødes Boe eller Odelsjorder ere.

Ingen skal dele Gods eller Arv førend den tillader, som før eiede det, undtagen man seer, at Godset tager Skade.

Hver

bus adhibitis probandum est illum a se in jus citatum esse. Alii testes, dicent: Nos præsentes eramus, dum mater hæredis desponsata fuit, locumqve sponsaliorum indicanto: his actis consessores judicii petenti hæreditatem adjudicabunt.

Qvicunqve sibi hæreditatem vindicaturus testes producito proximos defuncti successores et eos affore jubeto citatos, qvod si neglexerit, testes experietur irritos.

Id loci de hæreditate judicium ferendum est, ubi a defuncto est relicta, aut ubi fundi aviti siti sunt, aut prædium, qvod defunctus inhabitarat.

Ne cui liceat bona vel hæreditatem dividere, nisi prioris bona impetrata domini venia, aut rebus pessum ituris.

Qvi-

Ef madr hefir vit sit [3]) oc má [4]) búi síno ráda oc kaupom, oc er hann herfærr, hestfærr oc ölfærr, þá scal hann siálfr fe síno ráda, oc má þúi engi madr scipta. Enn þóat nockor scipti, þá má þat þó eigi halldazt. [5])

Hver Mand, som har sin fulde Forstand, kan bestyre sit Boe og Handel, føre Vaaben, sidde til Hest, og er ædru, da skal han selv raade for sit Gods, og maa ingen dele det. Nu endog nogen deler det, da maa det dog ikke holdes.

XX. Capituli.

Um scipti á úmögom.

Nú scipta menn úmögom sín í millom fe lausom hvergi er þeir scipta, oc luta sídan, þá scal scipti haldazt þeirra millom. Sídan scolo þeir örsom fylgia, ef sá er úmagi, er fe á.

XX. Capitel.

Om Umyndiges Fordeeling.

Nu skifte Mænd fattige Umyndige imellem sig, og kaste siden Lod derom, da skal den Fordeling holdes imellem dem. De skulle siden modtage den Arv, som de Umyndige kan tilfalde.

XXI. Ca-

XXI. Ca-

Quilibit mentis compos, reiqve familiari, et contractui ineundo par, itidem arma ferendi eqvumqve regendi potens, nec non cerevisia solutus suarum rerum curator esto, nec eas dividere alteri licebit. Divisio secus facta neutiqvam servabitur.

Caput XX.

De divisione pupillorum.

Sustentandos, si qvi pupillos inter sese diviserint egenos, sortibus conjectis, mutua inter eos instituta divisio in posterum rata manebit. Tutores pecuniam, pupillis, si qvæ hæreditate venerit, accipient.

Nn Ca-

[3]) oc er hann bryggiu fær, hestfær oc aulfær oc holmfær. *ponti transeundo, eqvo regendo et cerevisiæ ferendæ par et duello. add.* 71. 304. allfær. *omni operi aptus.* 305. ölfær. *potui sumendo par. omitt.* 309. 58. 68. 72. *Tunsb. Reg.*

[4]) búi. 3260.

[5]) *Huic capiti conjungit seqvens caput absqve rubro,* 3260.

XXI. Capituli.

[1]) Um giafir hveriar halldazt scolo.

Nú scal þær giafir telia er halldazt scolo. Þær giafir scolo halldazt, er Konongr gefr oss, eda ver honom [2]). Hverr madr má oc gefa fiórdongs giöf af því fe, er hann hefir aflat bædi í landi oc lausom auri, hveriom er hann vill, [3]) börnom sínom scilgetnom sem ödrom mönnom, eino ef þat vill hann. Enn tíundar giöf, af því fe, er hann hefir at erfdom tekit bædi í landi oc löisom auri, þóat hann spyri eigi erfingia at, hvart sem hann er heill eda siúkr. Enn þar scal fyrst aflúkazt tíundargiöf

XXI. Capitel.

Hvilke Gaver der skulle holdes.

Nu skulle de Gaver opregnes, som skulle holdes. De Gaver skulle holdes, som Kongen giver os eller vi ham. Hver Mand kan give en Fierdedeel af det Gods, som han selv haver erhvervet, baade i Land og Løsøre, til hvem han vil, saavel sine ægtefødte Børn som til andre, eller een af dem, om han vil. Men en Tiendedeel af det Gods, som han haver arvet, maa han bortgive, baade i Land og Løsøre, endog han ikke spørger Arvingen derom, og det hvad enten han er sund eller syg. Men af Fierdedeels- og Tiendedeels-Gaver, som

Caput XXI.

De donationibus legitimis.

Inter donationes, qvæ ratæ manebunt, recensendæ veniunt seqventes. Dona, qvæ vel a Rege in nos, vel a nobis in Regem conferuntur, rata sunto. Cuivis licitum est qvadrantem bonorum acqvisitorum tam immobilium qvam mobilium pro lubitu, sive liberis legitimis, sive aliis, sive uni ex iis, donare. Decimam itidemqve partem bonorum hæreditariorum, ut mobilium, ita et immobilium, sive cum, sive absqve venia et consensu hæredum, ipse, sive integræ, sive infirmæ sit valetudinis, dare potest. Oblationes Deo animæ con-

---

[1]) *Hoc caput seqventi postponit.* 69. *duobus seqventibus postponit.* 71.

[2]) nema med scilordi hafi gefit verit. *nisi conditio, qvæ adjecta fuerit, donationem irritam reddat. add.* 72.

[3]) bornum — vill hann. *sive — donare. omitt.* 71.

gïöf oc fiórdungsgiöf, er madr gefr Gudi fyrir sál sína hveriom manni, er hann gefr löggiöf sína.

XXII. Capituli.

Ef madr kemr í úmaga scipti.

Ef madr kemr í úmagascipti, þá er hann or úmegd er hann er XX vetra gamall, þá á hann at fá hveriom fiárhald sit er hann vill, ef hann kann eigi siálfr fyrir at sea oc aull aunnor forrædi. Enn ef karlmadr kvangazt eda kona giptizt fyrir útan [1]) frænda rádz, hafi fyrirgert landscyldom oc ávexti fiár sins vit erfingia. Nú kemr sá úmagi á hendor manni, er hann á eigi at [2]) vardveita,

som man giver Gud for sin Siæl, skulle forlods udlægges, til hvem lovlige Gaver end ere giorte.

XXII. Capitel.

Dersom nogen kommer paa Myndlingeskifte.

Bliver en Umyndig nogen tilskiftet, da vorder han myndig naar han er tyve Vintre gammel, og kan han da overdrage sit Gods i Forvaring og al anden Raadighed til hvilken han vil, dersom han ikke selv kan sørge derfor. Men dersom Mænd qvænes eller Qvinde giftes uden sine Frænders Raad, da have forbrudt Landskyld og Renter af sit Gods til Arvingen. Nu bliver en Umyndig tilført nogen, som ikke er pligtig at underholde den,

consulendi gratia factæ præcipiantor primum tam qvadranti, qvam decunxi cuivis jure donatis.

Caput XXII.

De pupillo ex divisione hæreditatis tutorem nacto.

Pupillus nactus tutorem viginti annos natus sui juris fit, et cui libuerit, bonorum suorum et negotiorum curam mandare potest ipse suæ rei gerendæ impar sibi visus. Qvod si vir uxorem ducit, aut foemina nubit sine propinqvorum consilio, qvosvis bonorum fructus, et mercedem e fundis prorsus perdit, qvi cohæredibus cedunt. Si cui pupillus traditur alendus, cujus ipsi tutela non incumbit, eum, qvi pupillum

[1]) faudor eda modor eda frænda rádz medan í úmegd er. *patris, matris aut, sui nondum juris facti inierint. add.* 71. 72.

[2]) framfæra. *sustentare.* 71.

veita, þeim scal hann heimstefna til þess, er vardveita á. Sva scolo vattar hans mæla: "Her er sá úmagi, er þú scal vardveita, enn eigi sá er [3]) hegat fördi," þá scal fela honom ábyrgd á hendi þess úmaga. Nú kemr úmagi á hendor manni, geri hvart sem hann vill at láta fara aptr á hæl, eda til þíngs, oc meti þíngmenn hvert föra scal. Enn ef á hæl förir, þá scal hann föra at náttstödom þeim, er þangat fór hann, oc sekr auri silfrs vid Konong, er eigi tekr vit honom, oc böti eptir lagadómi fullar bötor, oc sva þegn, ef hann döyr af biarglöysi.

Nú

den, da skal han hiemstævne den, hvis Pligt det er at være Formynder. Saaledes skulle hans Vidner sige: „Her er den Umyndige, som du, men ikke den, som førte ham hertil, bør forvare," da skulle de paalægge ham, Ansvar for den Umyndige. Nu bliver en Umyndig tilført nogen, da skal denne giøre hvilket af to han vil, enten at lade den Umyndige føre strax tilbage eller til Tinge, og skulle Tingmændene da eragte, hvorhen han skal føres. Men fører han ham strax tilbage, da skal han føre ham til det Nattested, hvorfra han sidst kom, og har den, som ikke tager imod ham, forbrudt een Øre Sølv til Kongen, og bøde fulde Bøder efter Loven, og tillige Undersaatsbøder, om han døer af Hunger.

Nu

pillum curare jus jubet, domi comperiturum citet alter. Eum adhibiti testes his alloqvuntor: "En tibi pupillus, cujus tutela tibi, non ei, qvi huc transvexit, justo incumbit jure;" ipsius deinde tutelæ penitus commendatum tradunto pupillum. Is, cui pupillus advectus committitur, pro lubitu, vel eo, unde venerat, revehendum curabit, vel in forum adducendum, ubi consessores, qvo demum juste pupillus sit deferendus, decident. Qvi pupillum statim rejecerit, illum ad loca ejus mansionis nocturnæ, ubi manserat, dum ad ipsum adducebatur, transvehito. Siqvis eum hospitio nocturno excipere recusarit, reus erit oræ argenti regio solvendæ ærario, plenas vero e legitimo judicio mulctas, et satisfactionem pro nece homini libero illata solvet, si pupillus fame perierit.

Divi-

---

[3]) hingat. 65.

Nú eigo menn úmagom at scipta, oc vill annar scipta enn annar eigi, þá scal sá stefna honom til úmaga sciptis. Nú ef hann kemr, þá er vel, enn ef hann kemr eigi, þá leidi hann fram vatta sína, at hann hafi stefnt honom þángat; scipti sídan valinnkunnir menn, oc luti þeim úmagom. Hafi hann sinn luta í brot oc ábyrgi hinom sinn lut, er eigi kom þar.

*) XXIII. Capituli.

Ef madr veitir úmaga.

Enn ef madr förir fram þann úmaga, sem hann er scyldugr til fyrir laga sakir fram at færa, þóat annar se erfingi, oc ber sídan arf eda rettar far

Nu om Mænd skulle skifte Umyndige, og den ene vil skifte, men den anden ikke, da skal hiin stævne denne til Skifteretten. Møder den Stævnte, da er det vel, men om han ikke møder, da lede han frem sine Vidner, at han har stævnet ham did; siden skulle skiællige Mænd skifte de Umyndige ved Lodkastning til hver af dem især. Hver bør sit Lod at bortføre, og skal den Udeblivende være ansvarlig for den ham tilfaldne Myndling.

XXIII. Capitel.

Om man opføder en Myndling.

Men dersom man underholder den Umyndige, som man efter Loven er pligtig at forsørge, endog der er en anden Arving, og den Umyndige siden ved Arv eller Dom, eller

Divisione pupillorum instituta, ubi a qvibusdam accepta a reliqvis recusata fuerit, qvi recusat, ad comparendum citandus est. Si comparuerit citatus, perbene est, sin minus, proferet testes actor asseverantes citatum esse reum; qvo facto divisionem instituent probitate noti viri, portionesqve justas sustentationum pro rata determinabunt, qvas qvisqve præsens sortiatur: absens qvivis periculum pupilli pro sua subito portione.

Caput XXIII.

Si qvis suopte pupillum alat.

Qvod si qvis pupillum aluerit præscripto legis obligatus, etsi alter ipsius hæres exstiterit, pupillusqve facultates vel successionis jure, mulctisve

---

*) *Hoc Caput superiori jungit absqve rubro Cod.* 3260.

far undir þann, er úmagi var, eda medr hveriom hætti honom aflazt fe, oc ef sá á fe eptir er fram var fördr, þá er hann andazt, þá scal sá eda þess erfingi, er hann fördi fram, taka ávaxtarlaust, slíkt sem hann lagdi fram fyrir hann, enn erfingi þat sem auk er. Nú veitir madr manni fyrir Guds sakir þeim er hann er fyrir laga sakir eigi scyldr til fram at föra, þá scal Gúd ambuna honom, enn koma eigi fe fyrir hann ne hans erfingia.

XXIV. Capituli.

Um brudlaupagerdir.

Þat er aullom maunnom kunnikt, um þann mikla kostnat, er menn hafa her meir í vanda haft um brudlaupagerdir í þesso landi, enn í nock-

eller paa andre Maader erhverver noget, og om den, som saaledes blev forsørget, eier Gods, naar han døer, da skal den, eller deis Arving, som underholdte den Umyndige, tage uden Renter, hvad han paa den Umyndige kostede, og dennes Arving tage det øvrige. Underholder man for Guds Skyld nogen, som man efter Loven ikke er pligtig at underholde, da have han Guds Løn, og bør hannem og hans Arvinger ikke derfor at gives Betaling.

XXIV. Capitel.

Om Bryllups-Gilder.

Det er enhver Mand bekiendt, hvor stor Bekostning man her, fremfor i noget andet Land, har giort en Vane af ved Bryllups-Gilder, og

tisve sive qvavis alia ratione acqvisitas defunctus reliqverit, ex his pupilli sustentator, ipsiusve hæres tantum capiet, qvantum impensis in defunctum factis, absqve tamen usuris, responderit: residuum autem ei, qvi defuncti hæres est, cedet. Si qvis propter Deum, pupillum egenum aluerit legibus minime coactus, huic Deus ipse remunerator erit; nec ipsi sustentatori, nec illius hæredibus ulla id propter e bonis pupilli competit satisfactio.

Caput XXIV.

De nuptiis.

Satis omnibus nota res est, qvantos sumtus celebrandis nuptiis intra hujusce regni terminos, præqvam in ullis aliis regionibus, incolæ impendere

[1])nockorom audrom, sva sem margir hafa raun af medr miklom oc stórom sculldom. Oc því gerom ver aullom maunnom kunnikt, at nú er sva tekit um allt landit: at eigi scal brudlaup sit lengr gera enn tva daga. Enn sá er lengr gerir, hann er sekr þremor aurom silfrs vid Konong, er veitir, enn hverr annara auri silfrs, er þiggr.

og som mange have stor Besværlighed af med megen og stor Giæld. Derfor giøre vi alle vitterligt: at det er nu vedtaget over hele Riget, at ingen skal holde sit Bryllup længere end i to Dage. Men hvo som holder det i længere Tid, skal have forbrudt tre Øre Sølv til Kongen, og hver af Bryllupsgiæsterne, som længere bliver ved Gildet, een Øre Sølv.

XXV. Capituli.

Um erfisgerdir.

Erfi þessi, er menn gera, þá syniz oss, at þau se meir ger til ofsa oc frásagnar, enn til sálobótar vid þann, er fram er farinn. Oc því gerom ver aullom maunnom kunnikt, at

XXV. Capitel.

Om Arve-Gilder.

Begravelse-Gilder, som man holder, synes Os mere giorte af Overmod og Ærgiærrighed, end for den Afdødes Siæls Vels Skyld, og derfor giøre Vi alle Mænd vitterligt: at

dere consveverint, iisqve erogandis plurimos gravi ære alieno fuisse oppressos. Hinc est, qvod omnibus notum facimus universi populi suffragiis cautum esse, ne qvis diutius, qvam per duos dies nuptiale celebret festum. A qvolibet secus facienti mulcta trium orarum debetur Regi, cui convivæ singuli oram eodem nomine solvent.

Caput XXV.

De parentalibus.

Talia, qvalia hodie celebrantur convivia parentalia fastum plus et famæ aucupationem, qvam consilium defuncti animæ salutem procurandi, redolere videntur. Nos igitur neminem ignorare volumus, nobis plus

---

[1]) engom audrom, *in nullis aliis.* 72.

at því betr þickir oss, at meiri aulmúsa, er gör fyrir sálom manna. Enn þat fyrirbiódom ver, at nockorar [1]) dryckior se þar medan þat erfi er gert. Enn sá er ödrovís gerir enn mælt er, þá er hann sekr þremor aurom silfrs vit Konong, enn hverr sá er þiggr auri silfrs. Hafa þessi erfi verit gör med miklom kostnadi oftlega oc úvidrkömilega: þvíat feit er eydt medr engari [2]) scynsemd; enn scyldir úloknar þess er feit átti; oc oftlega stór vandrædi oc mannadráp afvordet fyrir sakir ofmikillrar ofdryckio.

at jo større Almisse der gives for Afdødes Siæle, jo bedre synes det Os at være. Men det forbyde Vi, at have noget Drikkelag der imedens Arve-Tiltrædelse holdes. Men den, som gior anderledes end nu er sagt, da har han forbrudt tre Øre Sølv til Kongen; ligeledes erlægger hver en Deeltager i sligt Giæstebud een Øre Sølv. Disse Arvegilder have ofte været giorte med stor Bekostning og Uskikkelighed: thi Godset er blevet forødet uden al Skiønsomhed; dens Gield, som Godset eiede, ubetalt; og ofte have udædiske Gierninger og Manddrab havt Sted formedelst umaadelig Drikken.

plus placere, si pro animabus defunctorum inferiæ et eleemosynæ agantur. Prohibemus ergo, dum justa defunctis peraguntur, symposia qvædam fieri. Si vero secus, ac ordinamus, fecerit qvisqvam, tres oras argenti Regi luet, et unam talem convivarum qvisqve. His enim conviviis, ultra qvam fas erat, impendio celebrandis sine necessitate et usu rationis defuncti res familiaris sæpe exhausta est, ejusqve æs alienum nunqvam postea solutum; Et nimiæ potationes periculis gravioribus cædibusqve materiam crebro præbuere.

---

[1]) nátt dryckior. *nocturnæ compotationes.* 72.

[2]) nytsemd. *usu.* 56.

LANDABRIGDI.

HER HEFR LANDABRIGDI, OC SEGIR I

I. Capitul.

Hverso brödor scolo ódolom scipta.

II. Capituli.

Um ódalsiardir manna.

III. Capituli.

Hverso menn scolo ódolom scipta.

IV. Capituli.

Hverso madr scal ódolom bióda.

V. Capituli.

Hverso madr scal ódalsiaurd sína löysa.

VI. Ca-

Her begynder Odels-Retten og mældes i

I. Capitel.

Hvorledes Brødre skulle dele Odelsgods.

II. Capitel.

Om Odelsgods.

III. Capitel.

Hvorledes Odel bør skiftes.

IV. Capitel.

Hvorledes Odelsgods bør lovbydes.

V. Capitel.

Hvorledes Odelsgods bør løses.

VI. Ca-

HIC INCIPIT TITULUS DE REDEMPTIONE FUNDORUM AVITORUM, EXPONENS

Capite I.

Qvomodo bona avita inter fratres dividenda sint.

Caput II.

De fundis avitis.

Caput III.

Qvomodo dividendi sint fundi aviti.

Caput IV.

Qvomodo avitos qvis fundos offeret redimendos.

Caput V.

Qvomodo fundus avitus redimendus sit.

Ca-

VI. Capituli.

Sva scal Konongr ódal bióda sem adrir menn.

VII. Capituli.

Sva scal kono sem karlmaunnom bióda ódal.

VIII. Capituli.

Hverso madr scal ódali síno brigda.

IX. Capituli.

Hverso veriandi scal leida fram vitni sín.

X. Capituli.

Nú ef hann svarar því.

XI. Capituli.

Hverso iaurd scal af haundom láta.

XII. Ca-

VI. Capitel.

Kongen bør ligesaafuldt som nogen anden lovbyde Odel.

VII. Capitel.

Qvinde bør ligesaavel som Mand lovbyde Odel.

VIII. Capitel.

Hvorledes man bør løse sit Odel.

IX. Capitel.

Hvorledes den Saggivne bør føre sine Vidner.

X. Capitel.

Dersom han tager Gienmæle.

XI. Capitel.

Hvorledes Godset bør udredes.

XII. Ca-

Caput VI.

Fundum avitum, ut qvilibet, ita Rex redimendum offeret.

Caput VII.

Qva ratione foeminæ maribus fundum offerant redimendum.

Caput VIII.

Qvomodo qvis fundum poscat avitum.

Caput IX.

Testes suos qvomodo proferat reus.

Caput X.

Si reus litem contestetur.

Caput XI.

Qvo modo fundum qvis debeat alteri tradere.

Ca-

XII. Capituli.

Hveriom aurom fyrir iörd scal greida.

XIII. Capituli.

Um iardar lysing.

XIV. Capituli.

Hverso madr scal kono fyrir iörd seigia.

XV. Capituli.

Ef veriandi er eigi nær.

XVI. Capituli.

Um iardfolgit fe.

XVII. Capituli.

Ef umbodsmadr misfer med iördo.

HER

XII. Capitel.

Hvori Betaling for Odel gives bør.

XIII. Capitel.

Om fast Eiendoms Lysning.

XIV. Capitel.

Hvorledes man bør forkynde Qvinde Odels-Lysning.

XV. Capitel.

Dersom den Saggivne ikke er nærværende.

XVI. Capitel.

Om jordgravet Gods.

XVII. Capitel.

Dersom en Fuldmægtig mishandler Godset.

Her

Caput XII.

Qvibus rebus fundus redimendus sit.

Caput XIII.

De manifestatione fundi.

Caput XIV.

Qvo modo fundum a muliere possessum retrahere qvis debeat.

Caput XV.

Si reus non fuerit præsto.

Caput XVI.

De thesauro terra abdito.

Caput XVII.

Si mandatarius fundum sibi concreditum male habeat.

HIC

*) HER HEFR LANDABRIGDI.

I. Capituli.

Hverso brödro scolo ódol scipta.

Nú scipta brædr tveir eda fleiri ódlom sín í millom, eda konor þær sem ódlom scolo fylgia, þat er dotter oc sunardotter, födrsyster oc brodrdotter, þá scal í þá qvisl ódal hverfa sem **) látinn ero bædi at bodom oc at ábud: bióda því at eins í adra qvisl, at þá sæki þrot eda aldauda arfr verdi. Enn eigi scilizt ódal fyrr med þeim, enn hverr má eiga dottr annars. Enn ef bædi er iamscyllt til ódals karlmadr oc kona, þá scal sva

Her begynder Odels-Retten.

I. Capitel.

Hvorledes Brødre skulle skifte Odel.

Nu skifte tvende Brødre eller flere Odelsgods imellem sig, eller og de Qvinder, som til Odel ere berettigede, saasom Datter og Sønnedatter, Faster og Broderdatter; da skal Odelen blive i den Linie, som den paa sin Lod er tilfalden, baade til at opbyde og besidde: og ikke tilbydes en anden Linie, uden saa er, at hele Linien er i Armod eller aldeles uddød. Men Odelen skiftes ikke iblandt dem, forend hver maa have den andens Datter. End om Mand og Qvinde ere begge lige nær til Odelen, da skal

HIC INCIPIT TITULUS DE JURE REDIMENDI FUNDOS AVITOS.

Caput 1.

Qvomodo bona avita inter fratres dividenda sint.

Si fratres duo vel plures prædia avita odelica inter sese dispertiantur, aut foeminæ, qvæ seqvi debent fundos avitos; tales sunt, filia et neptis, amita et neptis ex fratre; in eam lineam fundus vergit avitus, qvam indigitarint sortes, tum qvoad offerenda, qvam inhabitanda talia prædia, nec in diversam lineam fiat fundi oblatio et delatio, nisi ubi illam vel presserit egestas, vel nullus in vivis existat hæres. Tamdiu prædia intra utramqve lineam indivisa maneant, usqve dum unius filio alterius filiam matrimonio jungi jure liceat. Si vero mas et foemina, uterqve, æqvali propinqvitate, æqvali etiam fundum avitum obtinendi jure gau-

*) *Inscriptionem nescit.* 3260.

** lotin, *idem.* 3260.

ma scipta ódlom þeirra millom sem arfi, [1]) nema í fyrsto erfd.

*) Nú ero [2]) brædr tveir eda fleiri, oc andazt einnhverr þeirra fyrr enn fadir þeirra, oc lifir eptir sunr eda dotter, þá scal þad þeirra sem til er, þann lut leysa ódla, at fimtungsfalli undan födrbrödrom sínom, sem fadir hans stod til at taka eptir födr sínn, enn eigi má hann fyrr leysa, en födrfadir hans er andadr.

II. Capituli.

Um ódalsiardir manna.

Nú scal þær iardir telia er ódolom scolo fylgia.

Sú

skal Odelen skiftes imellem dem som anden Arv, undtagen i første Arv.

Nu ere to Brødre eller flere, og døer een af dem, førend deres Fader, og efterlader han sig Søn eller Datter, da skal den indløse fra sine Farbrødre den Deel af Odelsgodset, som dens Fader tilkom efter sin Fader, for en Femtepart mindre, end det er værdt. Men det maa ikke indløses, førend Farfader er død.

II. Capitel.

Om Odels-Jorder.

Nu skulle de Jorder opregnes, som Odelen skal følge.

Den

gaudeant, prædia avita inter eos eadem, qva bona hæreditaria, ratione dividantur, si primam exceperis hæreditatis successionem.

Si fuerint fratres vel duo, vel plures, horum aliqvo, antеqvam obierit pater, defuncto, in vivis superstes filius vel filia, eam portionem fundorum avitorum pro qvinta pretii parte a patruis suis redimet, qvæ patri ejus ab ipsius fratre relicta justo hæreditatis cesserat jure, talem autem portionem ei redimere non licet prius, qvam ipsius avus paternus oppetierit.

Caput II.

De fundis avitis.

Hic prædia, qvæ avita haberi debent, veniunt recensenda.

Ilorum

---

[1]) nema — erfdom. *si — classem.* 302. 309. 56. 58. 62. 63. 65. 68. 71. *Tunsb. Reg.*

*) *Seqventia Capitis nescit.* 3260.
[2]) *incidit lacuna in.* 58.

Sú er ein, er vattar í rettarbótom vars Herra Magnusar Konongs [1]) hins coronada, er hann gaf í rettarbætor aullom [2]) Noregs maunnom: at ef iaurd liggr undir [3]) sama ættlegg [4]) sextigi vetra eda leingr, þá verdr þeim, er hefir, sú iaurd at ódali, sva at þá iaurd má eingi undan haunnom brygda. Sú er aunnr, er madr þiggr af Konongi, nema hann hafi at audro scilordi gefit. Sú er hin þridia, er þrír [5]) lángfedr hafa átt, oc komit undir hinn fiórda samflytt. Sú er hin fiórda, er menn scipta ódalsiaurdom sín i millom, enn eigi ódolom annara manna, oc verdr þat þá hvers ódal er [6]) í því scipti fær.

III. Ca-

Den er for det første, som vises udi vor Herre Kong Magni den Kronedes Forordning, som han gav alle Norges Mænd: at om Jord ligger under een Linie i tredsindstyve Vintre eller længere, da bliver den Jord til Odel for dem, som den haver, saa at ingen maa løse den Jord fra dem. Den er den anden, som man faaer af Kongen, undtagen han giver den med andre Forord. Den er den tredie, som trende Forfædre have eiet, den ene efter den anden, og nu er kommen til fierde Led. Den er den fierde, naar Mænd mageskifte Odels-Jorder imellem sig, som ere deres eget Odel og ikke anden Mands, da bliver det hvers Odel, som han faaer til Mage-Skifte.

III. Ca-

Illorum unum esse testantur Edicta qvæ Dominus noster Rex Magnus coronatus dedit universis Norvegiæ incolis: Prædium, qvod per annos sexaginta, et qvotqvot excesserunt, in eadem manserit familia, suo domino avitum cedit, adeo ut nemini liceat idem jure gentilitio redimere. Alterum id esto, qvod qvis a Rege dono accepit, nisi alio idem Rex pacto donaverit. Tertium est, qvod a tribus ejusdem lineæ dominis sibi invicem succedentibus jure possessum jam ad qvartum descendit, idqve continuatim. Qvartum obtinet, qvum fundos avitos, suos, non alienos, semet inter dividant, tum, qvod cuiqve contigerit, ipsi cedit prædium avitum.

Ca-

---

1) hins coronada. *coronati. omitt.* 302.
2) Nordmaunnom. *Nordmannis.* 71. 72.
3) lángfedrom. *dominus habuit unum ab altero in eadem linea descendentes.* 71.
4) fiaurotígi. *qvadraginta.* 302.
5) fædor. *idem.* 305. 56. 65.
6) er. 68.

III. Capituli.

Hverso menn scolo ódolom scipta.

Nú vilia menn ódolom scipta sín ímillom, eptir því sem *) látin ero, oc scipta ódalsscipti, oc ero þeir allir á eitt sáttir, scipti þeir sem þeir vilia, oc leggi lut á, hafi þat hverr er lytr, oc lysi því á þíngi hvat hverr hefir lotit, oc ef þeir iátta því allir, þá má þat scipti eigi riúfa.

Nú vilia menn ódolom sinom scipta, oc hafa heradsmenn vid, þá scal sá, er scipta vill, stefna aullom til iardar, er móti eigo, sva laungo fyrir, at um [1]) lid meigi sysla at [2]) óúnninni iaurdo oc ósáenni. Sá scal scipti ráda er

III. Capitel.

Hvorledes Odel bør skiftes.

Nu ville de Mænd, som eie Lod udi efterladt Odelsgods, skifte med Odelsskifte, og ere de alle deri eenige, da maae de skifte som de finde for godt, og kaste siden Lod derom, og have da hver det, som hannem bliver tilloddet, og lyse det til Tinge, hvad hver haver faaet paa sin Lod, og om de alle samtykke det, maa det Skifte ikke rykkes.

Nu ville Mænd skifte deres Odel, og have Herredsmænd derved, da skal den, som vil skifte, stævne alle sine Medeiere til Jorden, naar den er aaben og usaaet, med saa lang Varsel, at de kunne have Tid til at forsyne sig med Vidner. Den skal raade, som

Caput III.

Qvomodo dividendi sint fundi aviti.

Si prædia avita hæredes sibi relicta dividere voluerint, jure gentilitio et communi consensu, divident pro lubitu; sortibus conjectis, qvicqvid qvis acceperit, retinebit, et acceptum in foro manifestari faciet. Divisio talis communi facta consensu irrita reddi neqvit.

Si cui prædia avita præsentibus contribulibus dividere libuerit, qvi divisionem poscit, qvotqvot commune cum ipso fundorum est dominium, indicto loco comparituros citabit, dum inculta nec consita sit terra, tamqve mature, ut probationes colligendi tempus habeant illi. Penes eum,

*) lotin. 3260.
[1]) bod. 61.
[2]) opinni. *aperta et.* 61. 62. 63. 65. 69. 72. *T. R.*

er [3]) mesto vill scipta. Medr scapti má iaurdo scipta innan gardz, nema [4]) alburdr þyckir betri vera, enn medr [5]) augnascoti útann gardz. Marksteina scal þar nidrsetia [6]) oc grafa sem menn verda ásáttir oc leggia íhiá [7]) þria steina *) oc ero þeir kalladir lyrittar. Nú ef einhverr vill eigi til sciptis koma, sá er stefnt var, þá scal sva scipta þó, sem nú er mælt. Vitni scal sá láta [8]) bera, at hann stefndi hinom þángat til iardarsciptis vit sik. Luti scal þá í scaut bera sva marga sem þeir eigo í iaurdo til. Siá scolo scilríkir menn mark þeirra luta, oc vita hvat hverr þeirra lytr

som meest vil skifte. Med Stang maa Jorden maales inden Giærdes, undtagen Reebning synes dem bedre, men efter Øiesyn uden Giærdes. Skiælstene skulle der nedsættes og nedgraves, hvor Mænd blive forenede om, og skulle trende Stene nedlægges hos hinanden; disse kaldes Lyritter. Nu om enhver, som er stævnet, ikke vil komme til Skifte, da skal der dog skiftes, som nu er mældt. Vidner skulle føres, at man stævnede hin did til Jordeskifte med sig. Da skulle Lod kastes i Skiøde for saa mange, som eie Deel i Jorden, og siden skulle ærlige Mænd mærke hver Lod, og vide hvad enhver af Deeltagernes Lod

eum, qvi plurimum fundorum dividi petit, arbitrium esto potissimum. Fundos intra sepimentum pertica metiri liceat, nisi funis mentiendo aptior esse videatur: extra sepimentum oculorum valeto obtuitus. Ubi mensoribus necesse visum fuerit, lapides terminales ponantur vel sepeliantur terni simul numero, vulgo lyrittar sive tergemini, vocati. Si qvis citatorum ad divisionem præsentem se sistere recusarit, divisio nihilo secius perficietur regula nuper dicta. Qvi alterum citavit, instructus esto citationis factæ testibus, qvi probent illum fuisse ad divisionem inter ipsos instituendam legitime citatum. De portionibus tot, qvot fuerint fundi domini, sortes conjicientur. Sortium notas inspicient viri

3) stærsto. *maximum.* 61. 62. 63. 65. 69. 71. *Hard. Reg.*
4) tuumburdor. *funis ductilis.* 71. 72.
5) taumburd eda. *funis ductilis aut. idem.* 71.
6) oc grafa. *vel sepeliantur. omitt.* 56.
7) tvo. *bini male.* 69. 3261.
*) adra. *alios. add.* 3260.
8) leida. *ducat.* 63.

lytr í húsom eda í iaurdo: adrir menn scolo luto þeirra í [9]) bera, ef þeir vilia eigi siálfir. A þíng scolo þeir þá fara oc lysa ódalsscipti sino, þá hafa þeir at laugom ódolom sinom scipt. Nú ef sá madr er eigi innanlands, er ódal á med þeim, þá scal gera honom tólf mánada stefno aptr til iardarsciptis vit sik. Enn ef hann kemr eigi aptr at þeirri stefno, þá scal stefna arfingia hans til sciptis vit sik, oc scipta sva sem hann væri siálfr í hiá. Nú vill hann eigi til sciptis koma, þá scal stefna honom til höfutbölis, [10]) oc nióta þar vatta sinna, at hann stefndi honom til iardarsciptis. Sá scal scipti ráda,

Lod er i Huse eller Jord: andre Mænd skulle kaste Lod for dem, som ikke selv ville kaste. Dernæst skulle de fare paa Tinget og lyse deres Odelsskifte, og da have de efter Loven skiftet deres Odel. Nu om den Mand er ikke indenlands, som eier Odel med dem, da skulle de give ham tolv Maaneders Varsel til Jordskifte med sig. Men om han ikke kommer efter den Stævning, da skulle de stævne hans Arving til at skifte med sig, og skifte, som han var selv tilstede. Nu vil han ikke komme til Skifte, da skal man stævne ham til Hovedbollet, og fremføre der sine Vidner, at man haver stævnet ham til Jordeskifte. Den skal raade,

viri probati, ut iis inde innotescat, qvænam ædificiorum fundorumqve portio cuiqve obtigerit. Sortes alii, dum modo, qvibus competit, ipsi noluerint, conjicient. Forum deinde adeant, ibidem notum facturi factam esse divisionem inter consortes odalicam; tum legitima inter ipsos obtinet fundorum avitorum divisio. Si vero peregre absit communis cum coeteris fundi aviti dominus, duodecim mensium facta citatione ad divisionem inter ipsos constituendam invitandus est. Qvod si jam denuo citatus non comparuerit, ipsius hæredem citatum alter præsto adesse jubeto, dum divisio ipsos inter peragatur; divisio ista, æqvi, ac si alter præsens adesset, valoris erit. Si adhuc renuerit ad dividendum se præsentem sistere, ad prædium principale citabitur, ubi actor duos producet testes probantes alterum ad fundorum divisionem rite esse invitatum. Penes eum,

 qvi

9) í scaut bera. *in sinum. add.* 71.

10) vid vatta tva. *in præsentia duorum testium.* 61. 72. 3260.

[11]) ráda, er stærstom vill scipta, scipt bæom heilom í sundur eda hálfom, nema þeim þickir annat sannara. Nú scolo [12]) valinnkunnir menn scipta oc luta á þíngi; sídan merki hann sin lut siálfr. Enn valinnkunnir menn kastí lut þriótz [13]) úmarkadom, oc lysi þar [14]) hvat hverr laut: þat scipti scal halldaz um aldr oc um æfi sidan. Engi scal audrom [15]) álburdar synia innan þriggia vetra. Sá scal afláta, er meira hefir er [16]) alburdr segir til, oc leggia til hins, er minna hefir, oc hafi þo hverr þann lut hann laut. [17])

IV. Ca-

raade, som meest vil skifte, og skifte hele Gaarde i to eller flere Dele, uden saa er, at de finde andet rigtigere. Nu skulle ærlige Mænd skifte og derefter loddes der paa Tinget; siden mærke enhver sit Lod selv. Men ærlige Mænd kaste den Modtvilliges Lod umærket, og lyses der hvad hver ved Lodkastning bekom. Det Skifte skal holdes til evig Tid. Ingen skal nægte anden Reebning inden tre Vintre. Den skal lægge fra sig, som efter Reebning haver mere, og skal det da lægges til den, som mindre haver: og have da hver den Deel, som blev ham tilloddet.

IV. Ca-

qvi plurimum prædiorum petit distribuendum, arbitrium esto poscendi prædium integrum in duas vel minores portiones dividendum, nisi alia ad veritatem propius accedere videatur sententia. In comitiis tribuariis viri probatiores in portiones divident, sortesqve conjicient; actor suam ipse sortem certo notabit signo. Viri vero integritate noti sortem contumacis conjicient nota carentem. Qvalemqve portionem qvisqve fuerit sortitus, in iisdem comitiis notum fiet. Talis in posterum divisio rata semper manebit. Nemo alteri funis mensuram denegabit intra tres elapsas hyemes. Qvantum funis mensura monstrat alterum præ altero justo majus fundi possidere, tantum is ei, cui minus est, concedere tenetur: Qva facta æqvatione, qvam qvisqve sortitus est, portionem retinebit.

Ca-

---

[11]) scipti ráda. 68.

[12]) scinsamir. *gnari*. 63.

[13]) mærkium. *signis*.

[14]) þar þegar edr á þíngi. *eodem momento aut in conventu*. 71.

[15]) taumburdar. *idem*. 71. 72. *H. R.*

[16]) alen. *ulna*. 63. *T. R.* taumr. *funis*. 71. ól. *funis coriaceus*. 3261. ál. *idem*. 3260.

[17]) at andverdo. *primum*, *ab initio*. *H. R.*

IV. Capituli.

Hverso madr scal ódal bióda.

Ef madr vill ódalsiaurd sina selia, þá scal madr med þessom hætti [1]) ódol bióda, [2]) ef faul verda: fara til þings þar innann fylkis, sem iaurd liggr, þá er syslomadr er á þingi, oc tala sva hátt, at allir mego heyra, þeir sem þar ero, oc nefna eignina á nafn med þessom ordom: Eign þessor, er ódal mitt er, oc ek verdr nú at selia, þá byd ek aullom minom frændom þeim sem til lausnar ero komnir, oc gerir ek til stefno aullom ódals [3]) maunnom, þeim fyrst, er nánaster ero, oc eigo

IV. Capitel.

Hvorledes Odelsgods skal losbydes.

Vil nogen sælge sin Odelsjord, da skal han paa denne Maade losbyde samme: Han skal fare til Tinget inden det Fylke, hvor Jorden ligger, naar Sysselmanden er paa Tinget, og tale saa høit, at alle de, som ere nærværende, kunne høre det, og nævne Jorden ved Navn med disse Ord: Denne Eiendom, som er mit Odelsgods, og som jeg nu agter at sælge, løsbyder jeg alle mine Frænder, som til dens Løsning ere berettigede, og stævner jeg herved alle Odelsmænd, den første, som er nærmest, og have

Caput IV.

Qvomodo avitos qvis fundos offeret redimendos.

Prædium avitum si qvis venum dare cupiat, idem ille hac regula offeret. Comitia adibit tribuaria ubi prædium situm est, et præsente ibidem procuratore, alta adeo voce, ut a præsentibus qvibuscunqve facile percipi qveat, prædioqve vel fundo nominatim nuncupato, conceptis in hunc modum verbis usus loqvetur: fundum huncce vel prædium, cujus dominium mihi jure competit, sed qvod me venundare præsens cogit necessitas, omnibus meis consangvineis, qvibus idem redimendi jus est, proximos qvidem primos invito, et deinde coeteros, qvi avi-

---

[1]) *incipit iterum.* 58.

[2]) ef faul verda. *venale. omitt.* 58. 68.

[3]) nautum. *qvi jure — fruuntur.* 65.

eiga þó allir ódalsmenn bod á at leysa medr slíkom verdaurom, sem sex scynsamir menn meta: oc gerir ek ydr lagastefno til verds lyktingar at fullnade [4]) oc at Gulaþíngslaugom rettom. Oc sva scal lagastefna vera, at þeir hafi leyst iaurd þá innan [5]) sex mánada naudsynialauzt. Þessa bods vatta scal hann eigi leingr ábyrgiazt enn tío [6]) vetor. Enn þessar ero naudsyniar: Ef madr er fe laus, oc lysir hann því á hverioin [7]) tíunda vetri innan [8]) sextigi vetra, at hann er synn [9]) at brigdar manni oc hans ódal er. Enn ef hann kann fe at fá, þá gángi hann til ódals síns,

have dog alle Odelsmænd Ret at løse den for saa mange Penge, som sex skiønsomme Mænd vurdere at den er værd: og stævner jeg dem med lovlig Stævning, til samme Penges og Værdies fulde Betaling efter Guletingslovens Ret. Og saa skal Lovstævningen være, at de skal have løst den Jord forfaldsløst inden sex Maaneder. Vidner til denne Lovbydning skal han ikke svare til længere end i ti Aar. End ere disse lovlige Forfald: Om nogen er ikke ved Penge, og lyser han det hvert tiende Aar inden tredsindstive Aar, at han haver isinde at indløse den Jord, og at det er hans Odel. Faaer han da siden Penge, da tiltræde han sin

avitum fundum retrahendi jus habent, emendum offero, tanto, qvantum sex prudentiores æstimarint viri: pretium coram judice die dicto, solvendum posco integrum ad amussim legum Gulensium. Intervallum istud legale comprehendit menses sex, intra qvos prædium redimendum est, nulla interveniente necessitate. Ultra decem hyemes hujus oblationis in foro manifestatæ testes exhibendi non sunt. Impedimenta legitima sunto. Primum est, si ob defectum pecuniæ solvendo qvis non fuerit: per sexaginta hyemes qvavis decima hieme talem defectum publice notum fieri curabit, seqve probabit verum esse, imo proximum, cui fundum avitum retrahendi jus competit. Interea si pecunia potitus fuerit, fundum vel prædium avito sibi jure com-

---

4) oc laugum. *juris.* 58. Frostaþíngs. *Frostensis.* 69. 71. 72. Borgarþíngslaugum. *Borgensis. T. R.*

5) þriggia mánada. *intra tres mense.* 61. 3260.

6) *incidit lacuna unius folii im* 305.

7) fiaurutiu. *qvadraginta.* 69.

8) fim. *qvinqve.* 302. 63. 3260.

9) saunr. *verum.* 58. at sonno. *in veritate. H. R.*

síns, [10]) þóat sá hafi leyst sem haunom var næstr ódali. Sú er aunnr naudsyn, ef madr er úttanlands, oc sva ef Konongr gerir mann ørinda sinna, eda er madr siúkr eda sár, oc sva ef madr vissi eigi, at sú iaurd var [11]) bodin. Nú ef *) nockr hefir leyst undan þessom maunnom sín ódol, þau er **) þeir eiga laugliga at leysa, þá scolo þeir leysa innan þeirra tólf mánada er þeir koma heim í þat fylki, er sú iaurd liggr í, oc þeir verda varir vid at iaurd var bodínn.

sin Odelsjord, endog den kunde have indløst samme, som næst ham var berettiget til Odelen. Dette er det andet Forfald, om nogen er udenlands eller i Kongens Erinde, eller han er syg eller saar, eller om nogen vidste ikke, at den Jord var lovbuden. Nu om nogen haver havt disse Forfald, da skulle de løse det Odelsgods, som de have Løsningsret til, inden tolv Maaneder efterat de ere hiemkomne i det Fylke, hvor Jorden ligger, og de have erfaret, at Jorden var lovbuden.

V. Capituli.

Hverso madr scal ódalsiaurd sína löysa.

Nú ef hinn hefir fe tilfengit, er ódalsmadr gerdi stefno til, at leysa, oc

V. Capitel.

Hvorledes Odelsgods skal løses.

Nu om den, som Odelsmanden stævnede, kommer med Penge for at løse Jorden, men

competens qvin et ab altero ipsi proximo interim emptum repetere illi licebit. Secunda necessitatis causa est, si qvis peregre egerit; etiam siqvis negotiis regiis expediundis occupatus fuerit; ut et siqvis morbo aut vulneribus gravis laborarit; aut si nescierit prædium tale esse venum exhibitum. Si qvis prædia hæc redimendo, jus præripuerit legitimis eorundem redemtoribus, hi intra duodecim menses ab eo usqve tempore, qvo domum facti fuerint reduces, et in tribum, in qva situm est prædium, revecti redimant, necesse est, qvam primum certiores facti sint de prædio redimendo.

Caput V.

Qvomodo fundus avitus redimendus sit.

Qvod si demum adsit pecuniæ jam potis, cui citato redimendum antea

[10]) þegar hann fær peninga. *qvam primum pecuniam nactus fuerit.* add. 71.

[11]) laugbodin. *jure oblatum.* 58.

*) konur. *foeminæ.* 3261. **) þær. *illæ.* 3261.

oc ódalsmadr vill þá eigi selia haunom, sva sem hann gerdi haunom stefno til, þá scal hann leysa iaurd sina undan haunom med kauprofom eyri [1]) tío aura kaup hvert. Enn ef [2]) hann tortryggir er selia vill, hverr aura þá eigi, er hinn vill fyrir iaurd greida, þá sveri hann, er kaupa vill, einseidi: at þat hefir hann í sinni ætlan, at kaupa ser til ódals, enn eigi medr [3]) arfsvikom undir adra menn: þvíat engi scal annars ódalsiaurd at fiandbodom hafa: oc kaupi slíkt, sem þá hefir hann [4]) verd til: enn hann scal sva dyrt kaupa, sem sex [5]) scynsamir menn meta, bædi iaurd oc hús oc

men Odelsmanden vil ikke sælge ham den Jord, som han stævnede ham til, da skal han betale ham nægtet Løsnings-Bøder, een Øre for hver ti Øre Kiøb. End om den, som vil sælge, mistroer hiin, at det ikke er hans egne Penge, som han vil kiøbe Jorden for, da sværge Løsningsmanden sin Eed, at han haver isinde, at kiøbe Jorden sig selv til Odel, og ikke med Arvesvig til nogen anden: thi ingen maa have anden Mands Odel for Avindsbud: og skal han kiøbe saaledes, som han da haver Værd til: men han skal kiøbe den saa dyrt, som sex skiønsomme Mænd vurdere den for, baade Jord og Huse, og alle

tea prædium alter obtulerat, nolitqve, qvi obtulit, prædium eodem nunc, qvo antea, cum citaret, pacto vel pretio idem venum dare, tum ille ab hoc fundum sibi jure competentem pretio diminuto sive mulcta rescissi contractus venditionis, ora nempe de qvibusvis decem oris detracta retrahet. Qvod si venditor in dubium vocaverit, ipsène an alius pecuniæ oblatæ justus sit dominus, redemtor juramento firmabit solitario, sibi propositum esse, fundum suum avitum cev domino, non alii cuiqvam fruituro, jure succedendi violato redimere: nemo (enim alterius prædium invidiose venundet) tanto tum pretio promte exhibito, qvanti prædium cum pertinentibus ad idem terris et ædificiis, cæterisqve qvibuslibet commodis a sex prudentibus viris

[1]) fyrir. *pro. add.* 58. 61. 62. *Hard. Reg.*
[2]) ódalsmadr. *dominus juris aviti.* 71.
[3]) fiandbodom. *hostili oblatione. add.* 309.
[4]) fe. *pecunia.* 309. 3260.
[5]) scilríkir. *fide digni.* 60.

oc aull lunnendi, þóat hann hafi dyrra keypt, *) er eigi var ódalsmadr til. Nú verdr þessom falt ódal er keypti, þá scal hann enn bióda hinom, er hann keypti af, ef hans ódal var, oc hans frændom, ef þeirra ódal var.

VI. Capituli.

Sva scal Konongr ódal bióda sem adrir menn.

Sva scolo ver Konongi varom ódol sínn bióda, er undir oss hafa borit, þau sem hann hefir eigi gefit oss, þegar oss verda faul, sem Konongr scal oss bióda var ódol, þegar undir hann ber, oc sva scal hann aullom sinom ódalsnautom bióda, sem

alle tilliggende Herligheder, endog han, som ikke var Odelsmand til Jorden, haver kiøbt dyrere. Nu vil den, som kiøbte, sælge Jorden igien, da skal han lovbyde samme til den, som han kiøbte den af, og hans Frænder, dersom det var hans og deres Odel.

VI. Capitel.

Saa skal Kongen lovbyde Odelsgods som andre Mænd.

Saaledes skulle vi lovbyde til vor Konge hans Odel, som kan være kommet under os, og han ikke haver givet os, naar vi ville sælge det, ligesaa bør Kongen lovbyde os vort Odel, som kan være kommet under ham; og saaledes skal han lovbyde til alle sine Odels-Medeiere, som

viris æstimatum fuerit, redimet, etsi ipse odalii dominus non existens idem carius emerit. Si emtori odalium emtum venum venerit exponendum, ipsi, a qvo emerat, modo jure avito gavisus fuerit, ejusqve consangvineis, si his idem, qvod illi jus sit, offeret redimendum.

Caput VI.

Fundum avitum, ut qvilibet, ita Rex redimendum offeret.

Nos eqvidem obligati sumus ad offerenda regi nostro prædia, qvæ ipsi jure competunt avito nostra aliqvando usurpata possessione, ab ipso nobis non donata, qvoties ipsa nostrapte venerint venalia, ut et regi convenit nobis nostra odalia ipsius dominio prius subjecta redimenda offerre; singulis certe ad qvos tale jus pertigerit avitum, æqve ac nos regi talia

avita

*) Er engi var ódalsmadr til. 3260.

sem þeir scolo bióda honom þau er þeirra ódol ero í þeirra ódalsneyti, eptir því sem laugbok scyrir.

som de skulle lovbyde til ham det Odel, som er kommet under dem, efter som Lovbogen udviser.

VII. Capituli.

Sva scal kona sem karlmenn bióda ódal.

Sva scolo konor karlmaunnom iardir bióda, þær er til ódala ero taldar, sem karlmenn konom. Enn systir scal systor iaurd bióda, ef þær verda arfar ódala.

Odalsiardir þær allar, er konor arfa eptir baurn sín, eda konom er gefit í tilgiauf, eda menn gefa í tiúndargiauf, eda aflaga gengr undann maunnom, þar scal aldri fyrnsca á falla medan scilrík vitni ero til: þá má sá ódalsmadr, er bodi er næstr brigd

VII. Capitel.

Qvinde bør ligesaavel som Mand lovbyde Odel.

Saaledes skulle Qvinder, som til Odel ere berettigede, lovbyde til Mænd, som Mænd til Qvinder. End skal Søster lovbyde Jord til Søster, om de blive Arvinger til Odel.

Alle de Odelsjorder, som Qvinder arve efter deres Børn, eller faae i Tilgivt, eller Mænd faae i Tiendegaver, eller paa ulovlig Maade kommer under nogen, de skal aldrig kunne fanges Hævd paa, medens skiællige Vidner ere til: men den Odelsmand, som er nærmest berettiget til

avita prædia eodem usurpantes jure concedere tenemur, eadem, qvam codex juris fieri debere præscribit, conditione.

Caput VII.

Qva ratione foeminæ maribus fundum offerant redimendum.

Ut mares foeminis, ita et hæ illis, qvæ inter avita referuntur, prædia publice venalia offerre obligantur. Sic sorori soror venum exponet avitos fundos hæreditario acqvisitos jure.

Jus gentilitium retrahendi prædia qvælibet avita sive a liberis defunctis ipsis hæreditate relicta, sive propter nuptias donationis titulo, sive doni decimalis nomine, sive extra regulas juris a justo hærede alienata, nullo annorum numero præscribi possunt, qvin potius dum adsint testes fide digni

brigd hefia, oc sækia til lausnar, þegar hann vill, eptir því sem laugbók vattar.

VIII. Capituli.

Hverso madr scal ódali síno brigda.

Þat er nú því næst, at andsvör valda ódalsbrigdom: dóms er hverr madr verdr fyrir sinni iaurdo at hafa. Enn ef madr vill ódal sitt brigda, þá scal hann fara til um haustit, þá er gardi er [1]) umlokit, med vatta tvo, oc segia þeim fyrir iaurdo, er hann vill brigda undan iaurd, hvar sem hann hittir hann: scal hann þat gert hafa fyrir nottina helgo. Hann scal stefna haunom til iardar þeirrar, er hann

til sammes Løsning, maa indtale og indløse dem, naar han vil, eftersom Lovbogen vidner.

VIII. Capitel.

Hvorledes man bør løse sit Odel.

Det er nu dernæst, at Svar forvolder Odelsløsning: thi Dom er enhver Mand værd at have for sin Jord. Men om nogen Mand vil indtale sin Odelsjord, da skal han fare til om Høsten, efter at Giærder ere oplukkede, med tvende Vidner, og sige den fra Jorden, som han vil indløse den fra, hvor han end finder ham, det skal han have giort før den hellige Nat (Jule-Nat). Han skal stævne ham til den Jord, som han vil

digni, hæres aviti juris proximus et retractus capax, actionem instituet, et reluitionem qvando voluerit poscet, juxta normam juris.

Caput VIII.

Qvomodo qvis fundum poscet avitum.

Cæterum responsis nascitur materia juris retractus gentilitii. De suo qvilibet fundo judicis sententiam obtineat, jus et fas jubet. Qvod si qvis avita bona sibi reluere qvis cupiat, prædii usurpatorem adiens circa tempus autumnale, qvo campus permissus est pecori, præsentibus duobus testibus illi, ubicunqve sors eum invenire obtulerit, annuntiabit se ab ipso prædium esse redemturum: ante noctem festum natalitium servatoris proxime præcedentem id fieri debet. Actor possessorem prædii, citabit in prædio qvod

[1]) upplokit. *melior lectio.* 68. *T. R.* þá er garduinnom er lokit. *dum finitæ fuerint operæ agrariæ.* 3260.

hann brigdir, tyrsdagin næsta eptir páscaviko, at [2]) lyda þar ódalsvitnom fyrir domi, oc taka þar vid aurom slíkom sem iaurd virdiz eptir [3]) scynsamra manna metordi. Enn ef hinn svarar því: þar segir þú mer fyrir iaurdo þeirri, er leigit hefir undir oss langfedrom betr enn sixtigi vetr. Hann má því audro ordi svara: [4]) at þat er mitt ódal, enn eigi þitt. Hann má því þridia ordi svara: þú segir mer frá þeirri iaurdo er ydr var laugbodin frændom, bædi ódalsmaunnom oc ódalsnautom brygd oc scöyt [5]) undir mik oc minn ættlegg, oc ver ek þessa iaurd laugom oc domi. Nú

vil indtale, Tirsdagen næst efter Paaskeugen, at høre der hans Odelsvidner for Dom, og tage der imod den Betaling, som skiønsomme Mænd agte Jorden værd. Men om den Indstævnte svarer dette: Du varsler mig fra den Jord, som har lagt under mine Forfædre i mere end tredsindstive Vintre. Han maa og svare for det andet: Det er mit Odel og ikke Dit. Han maa og svare for det tredie: Du varsler mig fra den Jord, som var eders Frænder lovbuden, baade Odelsmænd og Odelsbrugere, og blev siden hiemlet og skiødet mig og min Æt, og forsvarer jeg denne Jord med Lov og Dom. Nu

qvod redimere vult, die martis hebdomadam paschalem proxime seqvente compariturum ad audiendos testes de jure suo odalio, coram judice producendos, et ad accipiendum ibidem pecuniam tantam, qvanta prædium æstimaverint viri peritiores. Ita forte alter responderit: Hic prædium interdicis mihi, qvod supra sexaginta hyemes meorum majorum dominii fuit. Secundum forte hoc dabit responsum: Hunc fundum jure meum esse, non tuum ajo. Tertio licet regerere: Prædium interdicis mihi, qvod tuis consangvineis tam odalici juris dominis, qvam consortibus venale oblatum fuit, ac deinde mihi meæqve lineæ rite et sine fraude redemptum scotatumqve: id legibus justoqve judicio, mihi domino vindico.

Sub-

---

[2]) oc lysa. 68.

[3]) sex. *sex. add.* 304.

[4]) at þat — þridia arde. *Hunc etc. omitt.* 68—72. *H. R.*

[5]) *iterum incipit.* 305.

Nú koma þeir bádir til iardir um varit, þá scal sækandi dóm setia sex manna scilríkra af sinni hende, oc [6]) bidia verianda setia dóm móti ser hálfann, oc nefna sex menn [7]). I þessom dómi scolo eigi vera frændr ne mágar, [8]) fermenningar, ne nánare: oc eigi vitni bera, fiandmenn, ne aufundarmenn: enn ef annarhvarr setr þann í dom, þá scal [9]) stefna þeim úr dómi medr tveim vattom, oc setia scilríkann mann í stadinn. Nú scal sækandi framleida vitni sín, þau fyrzt; at hann sagde honom fyrir iaurdo fyrir [10]) Jól, oc stefndi honom til iardar tyrsdaginn næst

Nu komme de begge til Jorden om Vaaren, da skal den Søgende sætte Dom, sex skiællige Mænd paa sin Side, og byde sin Vederpart at sætte Dom, og udnævne sex Mænd paa sin Side. Udi denne Dom skulle ikke være Frænder eller Beslægtede udi fierde Led eller nærmere: ikke heller skulle Fiender eller Avindsmænd bære Vidne. Men om nogen af dem sætter saadan Mand i Dom, da skal man stævne ham af Dommen med tvende Vidner, og sætte en anden skiællig Mand udi hans Sted. Nu skal den Søgende fremføre sine Vidner; Først dem, med hvilke han sagde hiin fra Jorden før Juul, og stævnede ham til Jorden Tirsdagen næst

Subseqvente tempore verno prædium uterqve adibit, ubi actor sex viros cordatiores a sua parte constituet judices, poscetqve defensorem, ut dimidiam consessus judicialis partem ordinet itidem sex viros nuncupando. In tali consessu probe cavendum, ne constituenti qvidam consangvinitatis aut affinitatis vinculo ad qvartum usqve gradum connexi; inveniantur nec inimici aut æmuli alterius testes sunt tolerandi. Si qvis horum repertus fuerit ab alterutro constitutus, duobus testibus adhibitis, ceu inhabilis removebitur, substitueturqve ei alter idoneus. Dehinc actor testes producet fide dignos, probaturos, fuisse reo prædium interdictum eumqve citatum esse ante festum natalitiorum ad comparendum die martis hebdomadam pa-

---

[6]) bióda. *petat.* 305. 309. 58. 72.
[7]) adra. *alios. add.* 56. *T. R.*
[8]) fermenningar ne nánare. *qvarto gradu vel propiori. omitt.* 63.
[9]) nefna. *idem.* 305. 56. 58. 62. 63. 72.
[10]) nottina helgu. *noctem sanctam. Hard. Reg.*

næsta [11]) eptir Páscaviko til vitna, oc aura töko. Þarnæst scal hann framleida ódalsvitni sín, oc [12]) árofa þriggia, þá er túttogo vetra varo þá er fadir þeirra andadizt, oc þar ódalsbornir í því fylki, oc þat í eidi hafa, at þeir scolo bera [13]) ord faudr sins oc einskis mannz annars. Enn þá scal hann hafa adra þriá, er vitni þeirra sanna, oc fimtan vetra varo þá fadir þeirra andadizt. Nú fullnazt honom þessi vitni, þá scal hann bióda verianda at leida fram sín vitni, oc ef þeir vilia andvitnom á etiazt, þá scal hvargi sveria [14]) láta, enn til laugmanns scal þá stefna,

næst efter Paaskeugen til at høre sine Vidner, og tage imod Penge for Jorden. Dernæst skal han fremføre sine Odels-Vidner, trende gamle Mænd, som vare tyve Aar gamle, da deres Fædre døde, og som ere odelsbaarne udi det Fylke, de skulle giøre deres Eed, at de ville vidne hver sin Faders Ord, og ingen anden Mands. Han skal og have trende andre Mænd, som skulle sande de førstes Udsigende, og skulle hver af disse have været femten Aar gamle, da deres Fædre døde. Nu haver han ført disse Vidner tilfulde, da skal han byde den Værgende at fremkomme med sine Vidner, og ville disse vidne imod hine, da skal ingen af dem sværge; men de skulle indstævnes til Laugmanden,

paschalem proxime subseqvente in prædio suo ad audiendum testes ibidem producendos, recipiendumqve prædii pretium id loci et temporis a sese promendum. Suos deinde de jure avito testes producet senes tres, qvi annos fuerint viginti nati, cum ipsorum patres mortem oppetierint: hi testes intra idem territorium progeniti atqve jure gaudentes avito juramento se obstringant, non aliorum, qvam patrum relationem prolaturos esse. Tres alios præterea testes in promtu habeat, illorum testimonium confirmantes, qvorum qvilibet annos natus fuerit qvindecim patribus ipsorum diem obeuntibus. Hi si testes probati exstiterint, defensorem invitet actor ad ipsius producendum testes. Verum si testibus litigantes cupiant certare contrariis, neutrius partis testibus juramentum dabitur, sed ad judicem provincialem appellatio fiet,

---

[11]) lokinni pasca viku. *præterlapsa septimana pascatos.* 72.

[12]) arfva. *hæredes.* 58. *perqvam vitiose.*

[13]) saugn. *idem.* 63.

[14]) láta. *præstet.* 68. *faciat. omitt.* 68.

stefna, oc scal sá sveria láta, sem laugmanni synizt at sannara hafi, oc þar aura greida, iamfulla sem á domi, eptir því sem iaurd var metin. Enn ef laugmanni synizt sá rettara hafa, sem vardi, þá liggi iaurd, sem komin var til þess, er laugliga verdr undan [15]) leyst. Nú kemr sá eigi til iardar, er stefnt var, þá scal sækiandi láta bera stefnovitni sín, sídan ódalsvitni sín, þá scolo [16]) dómendr dæma honom iaurd, enn hinom aura slíka sem sex [17]) scynsamir menn meta, oc syni aura, oc hafi at láni þar til er hinn heimtir oc ábyrgizt, sem sitt fe.

Nú

manden, og skal da den Part sværge, som Laugmanden synes at have rettest, og skal da strax udredes fuld Betaling efter Dom og Jordens Vurdering. Men dersom Laugmanden synes, at den haver rettest, som værger, da bliver Jorden der hvor den er, indtil den lovligen bliver løst. Nu kommer den ikke til Jorden, som var stævnet, da skal den Søgende fremføre sine Stævnevidner, og dernæst sine Odelsvidner, og da skulle Dommerne tildømme ham Jorden, men hiin saa mange Penge, som Jorden er værd, efter sex skiønsomme Mænds Vurdering, og skal den Søgende fremvise Pengene, og have dem tillaans, indtil den anden henter dem, og være imidlertid ansvarlig for dem, som for sit eget Gods.

Nu

fiet, qvi jusjurandum dabit ei, cujus testes probatiores viderit, et veniam concedet deponendi tantam pecuniam, qvanta prædium æstimatum est, æqve ac si res judicata fuisset. Qvod si judex provincialis defensoris causam justiorem esse sentierit, prædium ad eundem, qvi se dominum adhucdum venditarat, pertinebit, donec ab altero ejus dominium rite evictum fuerit. Qvod si in prædio comparere jussus non stiterit, actor nihilo secius citationis primo, juris deinde sui aviti testes proferet: his actis actori judices prædium, alteri vero absenti prædii pretium sevirali arbitrio determinatum, et palam expositum adjudicabunt: pecuniam hanc ipse actor qvasi commodatam æqva ac si ipsius esset, cura custodiet, usqve dum poposcerit alter.

Esto

---

15) sott. *actione.* 305. 58. 62. 63. 68. *Hard. Reg.*

16) bændor. *coloni.* 60.

17) valinkunnir. *sex virorum probitate clarorum.* *H. R.*

Nú er honom fellzt þessor brigd fyrir einar hveriar naudsynia sakir eda vankunnenda, er scynsamir menn meta, þá brigdi þeirri iaurdo, þó sva sem nú er mælt, þóat sidar se.[18])

Nu om nogen forsømmer at indtale sit Odelsgods formedelst noget lovligt Forfald eller Vankundighed, som skiønsomme Mænd skulle skiønne paa, da indtale den det siden, dog saaledes, som forhen er mældt.

IX. Capituli.

[1]) Hverso veriandi scal leida fram vitni sín.

Nú ef hann svarar því: at þessi iaurd hefir legit undir varom ætlegg frænda þeirra er ódalom eigo at fylgia sextigi vetra, eda betr, oc ver ek þessa iaurd laugom oc domi, oc geri ek þer stefno til at lyda hefdar vitnom minom tyrsdagin næsta eptir Pásca-

IX. Capitel.

Hvorledes den Saggivne bør føre sine Vidner.

Nu om den Værgende svarer dette: denne Jord haver lagt under vor Slægtskabslinie og de Frænder, som Odelen bør at følge, udi tredsindstive Vintre eller længere, og værger jeg denne Jord med Lov og Dom, og stævner jeg dig til den samme Jord, som du varslede mig fra, til at høre paa

Qvod si actorem a prædio gentilitio rite vindicando avocaverit vel causa qvædam necessitatis, vel etiam imperitia arbitrio virorum prudentiorum pensitata, idem in posterum, observata tamen præscripta regula ipsi vindicare liberum esto.

Caput IX.

Testes suos qvomodo proferet reus.

Si reus tale responsum dederit: hocce prædium dominii titulo a nostræ familiæ consangvineis in eadem linea per hyemes sexaginta usurpatum est. Igitur ipsum legis et judicii tutamine ad me dominum pertinere dico, teqve citatum comparere jubeo hoc loci die martis hebdomadam paschalem

[18]) slika iaurd scal sá aptr selia sem hann tók enn ef betri er iaurd, þá stodar honom þat, enn ef verri er, þá bæti sem valinkunnir menn meta. *talem fundum, qvalem possessor occupavit, reddet. Melior fundi redditi status illi prodest, illatum damnum arbitrio virorum fide dignorum præstabit.* add. 71. *vide infra Cap. XI.*

[1]) *Hoc Caput omitt.* 71.

Páscavico til þessarar saumo iardar, er þú sagdir mer fyrir. Þá scal veriandi láta bera hefdarvitni sín fyrir [2]) dómsmaunnom, oc scolo þessir menn þetta vitni bera, er þat meigo muna at þessi iaurd kom undir þeirra ætlegg. Enn ef þeir ero eigi til, þá beri þeir, er tuttogo vetra varo þá fadir þeirra andadizt, ob beri saugo faudr sins, oc einskis manns annars. Enn ef haunom fullnazt þessor vitni, þá verdr honom sú iaurd at ódali, þóat hins ódal væri ádr. Enn ef verianda fullnazt eigi þessor vitno, þá nióti sækandi ódalsvitna sinna, sva sem laugbók vattar.

X. Ca-

paa min Hævds Vidner, Tirsdagen næst efter Paaske-Ugen. Da skal den Værgende lade føre sin Hævds Vidner for Domsmændene, og skulle de Mænd dette Vidne bære, som kunne erindre, naar denne Jord kom under deres Æt. Men om de ikke ere til, da maa de bære Vidne, som vare tive Vintre gamle da deres Fædre døde, og vidne hver sin Faders Ord og ingen anden Mands. Nu om han fører tilfulde disse Vidner, da bliver den Jord ham til Odel, endog den tilforn var den andens Odel. Men om den Værgende kan ikke tilfulde faae disse Vidner, da nyde den Søgende sine Vidner, som Lovbogen udviser.

X. Ca-

lem proxime subseqvente ubi præsens audias, qvid testes meæ præscriptionis sint prolaturi. Tunc coram judicibus suæ usucapionis producet testes defensor, qvi asseverent, se memoria revocare posse, qvo tempore prædium, de qvo lis est, ab ista familia coeperit usurpari. Deficientibus his testibus, prodibunt testes, qvi viginti hiemes nati cum ipsorum patres decesserint, qvorum dehoc relationem, non vero alterius cujusdam singuli recensento. Qvod si testes ipsi probati agnoscantur, prædium defensori cedit avitum, etsi idem antidhac ab altero, eodem obtentum fuerit juris prætextu. Si testes producti insufficientes et irriti censeantur, actori sui testes usui sunto odalici prout codice juris statutum est.

 Ca-

---

[2]) domi. *judicio. Tunsb. Reg.*

X. Capituli.

[1]) Nú ef hann svarar því.

Nú ef [2]) hann svarar [3]) þesso: at hon var ydor laugbodin frændom trygd oc [4]) sceyt undir mik oc minn ætlegg, oc ver ek þessa iaurd laugom oc dómi, oc geri ek þer stefno til iardar þeirrar, er þú sagdir mer fyrir tyrsdagin næsta eptir pascavico, at lyda þar bods vattom minom oc sceytingar, scal þá veriandi leida fram vitni sín fyrir dómi, þau er þat beri: at þar varom vit nær, er þessi iaurd var [5]) laugbodin oc scoyt undir þennan

X. Capitel.

Dersom han tager Gienmæle.

Nu om han svarer saaledes: Jorden var eders Frænder lovbuden, og blev siden solgt og skiødet til mig og min Stamlinie, og derfor værger jeg denne Jord med Lov og Dom, og stævner jeg dig til den Jord, som du varslede mig fra, at møde Tirsdagen næst efter Paaske-Ugen, for at høre der mine Vidner paa Lovbydelsen og Skiødningen, da skal den Værgende fremføre sine Vidner for Dommen, hvilke skulle vidne: at de vare nærværende, da Jorden blev lovbuden og skiødet til denne

Caput X.

Si reus litem contestetur.

Si hoc responsi regesserit alter: prædium hocce, mihi, meæqve familiæ olim adsertum et sine fraude traditum, vobis autem consangvineis venale oblatum, mihi jam vendico legum et judicii tutela defendendum, et ad prædium, cujus dominium mihi interdixisti, te citatum comparere jubeo die martis post hebdomadam paschalem primo auditurum ibidem, qvid proferant testes mei de oblatione et traditione prædii. Heic defensor suos producet testes coram judice, qvi asseverent, se ibidem præsentes fuisse, ubi prædium istud venale oblatum, itemqve traditum fuisse huicce viro

---

[1]) *Hoc caput omitt.* 71.

[2]) veriandi. *defensor. H. R.*

[3]) því at þessor iaurd. *qvoniam hoc prædium fuit. add.* 69.

[4]) scaut. *idem.* 302.

[5]) bodlaugd. *idem.* 309.

þennan mann oc hans ætlegg. Nú ef haunom fullnazt þessor vitni, þá verdr haunom sú iaurd at ódali, nema hinn framleidi naudsyniar vitni sín, at hann var felaus, þá er iaurd var bodin, oc þat med: at hann lyste á hveriom [2]) tío vetrom, at hann var synn, at brigdar manni, oc láti þar fylgia ódalsvitni sín.

denne Mand og hans Stamlinie. Nu om han fører disse Vidner tilfulde, da bliver den Jord hans Odel, undtagen hiin fremfører Vidner paa sit Forfald, at han var ikke ved Penge, da Jorden blev lovbuden, og at han erklærede hvert tiende Aar sig at være erkiendt Løsningsmand. Dernæst lade han sine Odelsvidner fremkomme.

XI. Capituli.

[1]) Hverso iaurd scal af haundom láta.

Slíka iaurd scal hverr aptr [2]) greida, sem hann tók: enn ef betri er, þá stodar honom þat: enn ef verri er, þá bæti sem sex scynsamir menn oc valennkunnir meta.

XII. Ca-

XI. Capitel.

Hvorledes Godset bør udredes.

Enhver skal saaledes antvorde Jorden fra sig, som han den modtaget haver: befindes den bedre, da erstattes ham det: men er den værre, da bøde han efter sex skiønsomme og ærlige Mænds Vurdering.

XII. Ca-

viro ipsiusqve familiaribus. Hice si probati agnoscantur, testes, prædium istud ipsi cedit odalicum, nisi necessitatis inhibitoriæ produxerit testes defensor, id nempe temporis, qvo prædium venale oblatum fuerit, pecunia se indiguisse, ut et semet legitimum jus avitum habere publice notum fecisse decima qvavis hieme, qvod publicationis præsentes probent testes verum esse.

Caput XI.

Qvo modo fundum qvis debeat alteri tradere.

Tale, qvale accepit qvis prædium restituere tenetur. Qvod si melius reddiderit, ei propterea satisfaciendum est: si deterius, damnum restituetur, prout æstimarint sex viri prudentia et integritate bene noti.

Ca-

[6]) fim vetrum. *qvinta.* 72.
[1]) *Hoc caput. omitt.* 71.

[2]) aftr selia. *reddat.* 56. 62. 69. *H. Reg.* 3260.

XII. Capituli.

Hveriom aurom fyrir iaurd scal greida.

Nú vill madr iaurd sína selia at [1]) forsaulo til [2]) aptrlausnar. Sú er forsaulo máli rettr, at madr scal slikann eyrir taka, sem hann [3]) greidir. Nú vill hann iaurd sína leysa, þá scal hann hafa [4]) bodit haunom fe sitt fyrir nottina helgo oc eptir Mikialsmesso, oc geri bædi í senn, at stefna honom til iardar tyrsdagin næsta eptir Páscavico, oc til aura vidrtauko, nema hann vili þegar vit aurom taka, slíkom sem vattar vita at hann greiddi haunom; enn ef hann dylr þess, þá halldi hann fram sókn sinni oc nióti vatta

XII. Capitel.

Hvori Betaling for Odel gives bør.

Vil nogen afhænde sin Jord med Pantsættelse, og han vil løse den tilbage, da er det ret Pantsættelse, at den, som pantter, skal igien tage imod saamange Penge, som han udgav. Vil den, som pantsatte med saadanne Vilkaar, løse sin Jord tilbage, da skal han have tilbudet Panthaveren sine Penge inden Jule Nat og efter Mikkelsmisse, og giere begge Dele tillige, at stævne ham til Jorden Tirsdagen næst efter Paaske-Ugen til at tage imod Betaling, undtagen han strax vil modtage slige Penge, som Vidner vide han gav Pantsætteren. Nægter Panthaveren, da forfølge hiin sin Sag, og føre

Caput XII.

Qvibus rebus fundus redimendus sit.

Cæterum fieri potest, ut suum qvis prædium venale habuerit eo tamen pacto oblatum, ut eodem, qvod acceperit, pretii genere, ipsi redimendum veniat. Qvi prædium auctoritate conditionis venditioni adjectæ, redimere cupit, emptori qvam dederat pecuniam offeret recipiendam ante noctem sanctam, vel post diem Michaeli archangelo dicatum. Utrumqve una eademqve vice absolvet; scilicet ad prædium creditorem citare affuturum die martis hebdomadam paschalem proxime seqventi, et ad recipiendum prædii pretium, nisi idem statim receptum fuerit tale, qvale et qvantum in antecessum testibus præsentibus acceperat. Qvod si defensor negarit, actori

---

[1]) forsaulo máła rettom. *conditione prævia et qvidem juri consentanea* 56. *Hic lacuna incidit in H. R.* rettri sorsaulo. 62.

[2]) útlausnar. *idem.* 63.

[3]) ræidir. *idem.* at reida. *promere.*

[4]) lokit. *solvisse oportet. Tunsb. Reg.*

vatta sinna, [5]) hverso hann sagdi haunom fyrir iaurdo, oc hverso hann stefndi haunom til aura tauko; oc ef þat berzt ad fullo, þá scal hann niota vatta sinna þeirra, hverso mikla aura hann á í þessari iaurdo; þá scal hann bióda honom aura slíka, sem vattar hafa honom vitni umborit. Hann scal honom greida í slíko fe, sem hann hefr til, í gulli eda í brendo silfri eda í gángs silfri, kyr oc korn, smör oc vauro iammikit, sem hann mátti kaupa med því gulli oc brendo silfri, er hann keypti þá iaurd med, oc sex scynsamir menn meta, at þetta fe se eigi verra enn þat, er fyrir iaurdina var greitt. Enn ef hann missir vatta þeirri, er hiá varo

føre sine Vidner, hvorledes han varslede sin Vederpart fra Jorden, og stævnede ham til at tage imod Betaling. Fører han disse Vidner tilfulde, da skal han fremkomme med sine Vidner, som vide hvormeget han fik for Jorden; derefter skal han tilbyde sin Vederpart saa mange Penge, som Vidnerne have sagt. Han skal betale Jorden med sligt Gods, som han haver Leilighed til, med Guld, uarbeidet eller forarbeidet Sølv, Køer og Korn, Smør og andre Varer, ligesaameget, som han kunde kiøbe for det Guld eller Sølv, som han fik for Jorden, og eftersom sex skiønsomme Mænd eragte, at det Gods er ikke slettere end det, som blev betalt for Jorden. Men om han mister de Vidner, som vare overværende,

actori actio continuanda est, et testibus probandum, interdictum interpositum, citatumqve esse reum ad recipiendum prædii pretium. Qvod si sufficienter probatum fuerit, testibusqve ostensum qvantum prædii taxati creditori competat pretium, pecuniam, qvam testes statuerint, illi offeret istis, qvæ in promtu sunt, rebus, sive auro, sive argento puro, sive moneta argentea currenti, sive vaccis, sive frumento, sive butyro, sive alia qvavis merce, tantum nempe mercis, qvanto auri argentiqve puri prædium constitit, et id emere licuit: qvas res oblatas pretio æstimatas sex viri cordatiores nihilo deteriores asseverent esse pecunia pro prædio soluta. Si vero testes defuerint, qvibus præsentibus prædii pretium acce-

---

[5]) hosso, *ubiqve, T. R.*

varo, þá er hann feck fe fyrir iaurd, oc scilr þá á hverso mikit eda hvílíkt þat fe var, oc hefir sá eigi vitni til, er fe greiddi fyrir iaurdo, þá sanni sá madr eins eidi er gelldur, at her er iammikit fe oc iamgodt, sem fyrir iaurd var greitt, nema hinn láti framkoma tveggia manna vitni, at fe var meira oc betra. Nú ef sækanda fullnazt [6]) vitni oc sókn sín, þá veiti hann vaurd iaurdo sinni, enn hinn aurom: þvíat þá hefir hann iaurd sina [7]) leyst aptr at scylom oc laugmáli retto. Nú ef hinn vill hafa fe sitt, er iaurd hefir, sæki sem vita fe.

XIII. Ca-

værende, da han fik Pengene for Jorden, og tvistes der om hvormeget, eller hvad for Gods, der blev betalt for Jorden, og haver den ikke Vidner, som betalte Godset, da skal den, som vil tilbageløse det, sande det med sin Eed, at her er ligesaa meget og ligesaa godt Gods, som før var betalt, medmindre Panthaveren lader fremkomme tvende Vidner, som godtgiøre, at det han tilforn udredede var mere og bedre. Haver den Søgende ført fulde Vidner og vundet Sagen, da tage han Jorden i sit Værge, og den anden sine Penge: thi da haver han løst sin Jord efter Lov og Dom. Vil den, som Jorden havde, siden have sit Gods, da søge det som vitterlig Giæld.

XIII. Ca-

accepum fuit, emtoriqve et venditori de qvantitate et qvalitate pretii non convenerit, nec redemtori, qvi jam pretium offert, testes sint, solitario firmet ille juramento hic adesse prædii pretium æqve cum priori magnum bonumqve, nisi alter testibus duobus productis probet prius prædii pretium ut majus, ita melius fuisse. Si actoris testes agnoscantur sufficienter probi, probeturqve itidem actio ipsius esse legitima, prædium ipse curabit servandum, pecuniam vero creditor sibi habeto etenim prædium dominus rite et legitime qvæsivit et evicit. Qvod si prior prædii usurpator pretium cupiat recuperare, id ceu nomen liqvidum poscet.

Ca-

---

[6]) vitni oc. *omitt.* 62. 72. sóknarvitni. 63. *T. R.*

[7]) sótt *pro* sókt. 305.

XIII. Capituli.

Um iardar lysing.

Nú liggr iaurd [1]) tío vettor, oc þar er engi lysing á, þá liggr hon til fullra aura [2]) þeim sem [3]) á. Enn lysing er at eingo nyt, nema bádir iátti kaupi oc sali. Enn ef annarhverr neittar þá nióti sá vatta sinna þeirra er hiá voro scilordi þeirra oc kaupi. Nú á eckia eda mær fulltída bod á iaurdo, þá scolo þeir fá umbodsmann iamnann at retti þeim er veria scal, oc sæki sva sem hverr var undan audrom, oc sva scal hverr varr undan audrom brigda.

XIV. Ca-

XIII. Capitel.

Om fast Eiendoms Lysning.

Nu ligger Jord ti Vintre, og der er ingen Lysning derpaa, da ligger den til fuld Betaling for den, som eiede den. Men Lysning er for ingen nyttig, uden begge vedtage det, baade den som solgte og den som kiøbte. Men om den ene siger nei, da fremføre den anden sine Vidner, som vare tilstede ved deres Forening og Kiøb. Nu haver Enke eller fuldvoxen Møe Ret til nogen Jord, da skulle de tage dem en Fuldmægtig af lige Stand med den Værgende, og føre Sagen, som hver af os ville søge en anden, og saaledes skal enhver af os indtale sit Odel.

XIV. Ca-

Caput XIII.

De interdicto fundi.

Qvod si prædium sine legitimo interdicto manserit per decem hyemes, idem a possessore pleno pretio redimet ille, cui reluendi jus competit; irritum vero censetor interdictum, nisi emtor et venditor de pacto convenerint. Si horum denegarit alteruter, ipse in suum convertat usum testes, qvi emtioni venditioni et conditionibus adjectis adfuere. Si viduæ aut maturæ virgini jus prædium retrahendi competat, constituent mandatarium ei, a qvo redimendum est prædium, dignitate parem, qvorum alter cum altero reciproca fide aget, prout nos actoris et defensoris vices agere vellemus.

Ca-

---

[1]) tuttogo. *viginti.* 71. fim vetr. *qvinqve.* 72.

[2]) þeim er á. *possessore. omitt.* 62.

[3]) átte. *ab eo qvi possedit.* 56. 69.

XIV. Capituli.

*) Hverso madr scal kono fyrir iaurd seigia.

Nú kemr sú iaurd undir kono, er menn standa til lausnar undann henni, þá scolo þeir seigia henni fyrir iaurdo um haustit fyrir nottina helgo medr vatta tva, oc stefna henni til iardar þeirrar tyrsdagin næsta eptir Páscavico, at taka þar vit aurom slíkom, sem sex scynsamir menn meta.

Nú kemr iaurd undir úmaga, sú er menn standa til lausnar undann honom, þá scal þá undann fiárhalds manni sækia, sva sem ádr er sagt.

XV. Ca-

XIV. Capitel.

Hvorledes man bør varsle Qvinde fra Jord.

Kommer den Jord under Qvinde, som Mand kan løse fra hende, da skulle de varsle hende fra Jorden om Høsten før Jule-Nat med tvende Vidner, og stævne hende til Jorden Tirsdagen næst efter Paaske-Ugen, for at tage der imod saamange Penge, som sex skionsomme Mænd vurdere.

Kommer Jord under en Myndling, som den kan indløses fra, da bør Jorden saaledes søges fra hans Formynder, som forhen er mældt.

XV. Ca-

Caput XIV.

Qvo modo fundum a muliere possessum interdicere qvis debeat.

Jam si prædium mulieri competat, cujus redimendi jus ad alios pertinuerit, illi interdictum proponent autumno ante noctem festum natalilium proxime præcedentem duobus adhibitis testibus eamqve in prædio evincendo citatam præsto esse jubeant die martis hebdomadam paschalem proxime seqvente, tantum ibidem pro prædio pretium, qvanti æstimarint sex viri prudentiores, recuperaturam.

Si pupillo tale competat prædium, cujus evictores extiterint, hi prædium a pupilli tutore curanto evincendum.

Ca-

---

*) Hverso brigda scal ódal undan kvennmaunnom. *Qvomodo a foeminis reluendum sit prædium avitum.* 302.

XV. Capituli.

[1]) Ef veriandi er eigi nær.

Nú vill madr stefno iaurd sina brigda eda mála iaurd, oc er sá uttan laga varra eda uttanlandz, er haund hefir at, þá scal hann undan umbodsmanni brigda, ef hann er til. Enn ef hann er eigi til, þá scal iaurd brigda undan erfingia, sva sem undan hinom scyldi. Nú selr madr [2]) iaurd ur stefno, þá scal hann brigda undan hvarom sem hann vill, þeim er seldi, eda hinom er haund hefir at. Oc sva mála iaurd hit sama.

XVI. Ca-

XV. Capitel.

Dersom den Saggivne ikke er nærværende.

Vil nogen indløse sin til vis Tid og med Forord afhændede Jord, og er den udenfor vort Laugdømme, eller udenlands, som er i Besiddelse af Jorden, da skal man løse den fra hans Fuldmægtig, om samme er tilstede. Men om der ingen Fuldmægtig findes, da skal Jorden saaledes indløses fra den Fraværendes Arving, som den fra ham selv burde at løses. Nu sælger nogen den Jord, som skal til en vis Tid igien tilbageløses, da maa hiin løse den fra hvem han vil, enten fra den som solgte, eller fra den som haver den i Haand og havendes Værge. Ligeledes skal der og forholdes med den Jord som solgtes med Forord.

XVI. Ca-

Caput XV.

Si reus non fuerit præsto.

Si qvis prædium certo tempore, et pacto reluendum vindicare cupiat, is vero peregre aut extra nostram jurisdictionem absit, in cujus possessione est prædium, a possessoris mandatario, si qvis exstiterit, vindicet: hic si desit, ex hærede æqve ac possessore evictum curabit. Siqvis condicto die fundum redimendum vendiderit, domino eum vindicare liceat ab utrolibet, sive possessore sive conductore.

Ss *Ca-*

---

[1]) *Hoc caput omittit.* 67. 3260.

[2]) stefnu iaurd sina. *T. R.*

XVI. Capituli.

Um iardfolgit fe.

Ef madr finnr iardfolgit fe, þá hafi Konongr þridiong, enn sá þridiong er næst á til [1]) haug ódals at telia, oc sá þridiung er finnr, ef hann heldr at laugom upp, [2]) ella hafi hálft Konongr, [3]) enn hálft ódalsmadr. Enn ef engi er sá til, er til haug ódals á at telia, þá eignist sá, er iaurd á, þann þridiong. Enn ef sá madr hittir fe í iaurdo sinni, er eigi er haug ódalsmadr at, hafi hann hálft enn Konongr hálft. Nú ef madr hittir fe í ódalsiaurdo sinni, þá

XVI. Capitel.

Om jordgravet Gods.

Finder nogen jordgravet Gods, da have Kongen deraf en Trediepart, men den en Tredieparf, som er næste Odelsmand til Grunden, og den en Tredieparf, som finder, om han lyser det op efter Loven, ellers tilkommer Kongen den halve Deel og Odelsmanden den anden halve Deel. Men om ingen findes, som kan regne sig Odelsberettiget til Grunden, da tage den en Tredievart, som eier Jorden. Finder den Mand Gods i sin Jord, som ikke er Odelsmand til Grunden, da have han Hælvten og Kongen Hælvten. Finder Mand Gods i sin Odelsjord,

Caput XVI.

De thesauro terra abdito.

Thesaurum si qvis humo latentem invenerit triens una regi altera fundi domino qvi thesaurum sibi, cev hæredi proximo jure avito competere postulat: reliqva deniqve triens cedat inventori modo rite et legitime thesaurum ostenderit, alias id, qvod repertum fuit, æqva lance inter Regem et dominum fundi aviti dividetur. Nemine existente, cui liceat jure avito thesaurum petere, triens cedat fundi possessori. Qvod si abditam invenerit pecuniam is, qvi fundum possidet avito jure carens dimidia retenta sibi partem reliqvam regi cedet. In fundo suo siqvis avito thesaurum

---

[1]) haugs at telia. *Jumulum sepulcralem suum esse (postulat).* 56.

[2]) *incidit lacuna unius folii in* 305.

[3]) ella verdr hann þiófr at. *alias furti reus fit.* 305.

þá hafi hann tva luti enn Konongr þridiung. Nú finnr madr fe í almenningi, þá hafi sá þridiung er finnr enn Konongr tva luti. Nú brytr madr haug, eda grefr madr iaurd mannz til fiár at óleifi þess er iaurd á, færi aptr þeim er iaurd á þat sem hann fann, oc leggi á landnám oc [4]) iardar spell, þeim er [5]) iaurd á. Nú mistrúir sá er iaurd á, at hann hafi sva mikit aptr fært sem var, syni med lyrittar eidi. Enn ef eidr fellr, þá fellr hann til slikra sekta, sem hann hafi stolit iammiklo: enn fe scilizt eptir fyrra scilordi.

XVII. Ca-

jord, da have han de to Parter og Kongen den tredie. Nu finder nogen Gods i Alminding, da have han en Trediepart, som finder, men Kongen de to Parter. Nu bryder nogen en Høi eller graver i anden Mands Jord efter Gods, uden Tilladelse af Eiermanden, da føre han det tilbage, som han fandt, til Grundeieren, og bøde desuden Landnam og Jordspilde. Nu mistroer Jordens Eiermand ham, at han ikke haver ført alt tilbage som han fandt, da skal han værge sig med tre Mænds Eed. Men om Eeden falder, da falder den til slig Sigt, som om han havde stiaalet ligesaameget: men Godset skiftes som forbemeldt er.

XVII. Ca-

saurum invenerit, duos ipse nanciscitur trientes, rex autem reliqvum. Si in fundo universitatis reperta sit pecunia, unum inventor, duos rex trientes capient. Si perscrutatus qvis fuerit in tumulis aut humo aliena opes abditas absqve ejus, qvi fundi est dominus, venia, qvicqvid invenerit, domino fundi tradat, eidemqve injuste occupati violatiqve fundi mulctam pendat. Si fundi dominus alteri fidem deneget circa opes detectas, qvod nempe tantum non fuerit redditum, qvantum repertum, jurejurando triumvirali inventor se purget. Qvod si juramentum non rite præstitum fuerit, mulctæ talis se reum reddit ille, qvalis, qvi tantundem furto abstulerit, obnoxius sit: prolata autem pecunia juxta qvodpræscriptum est, dividetur.

 Ca-

[4]) fyrir, *pro (violatione). add.* 71.

[5]) ódal, *fundi aviti.* 309.

XVII. Capituli.

Ef umbodsmadr misferr med iaurdo.

Ef madr er innanlands oc uttan laga varra, þá hafi sá umbod medan hann vill, er hann feck til. Enn ef hann vill af honom taka, [1]) þá biódi um þeim sem hann vill, at taka umbod af honom, enn sá hafi tveggia manna vitni til, at landsdrottinn baud honom um at taka umbod af þeim, er ádr hafdi, oc fái umbod þeim sem hann vill, at iamfullo sem landsdrottinn siálfr.

Enn ef landsdrottinn [2]) segir, at umbodsmadr hefir tekit af eigo hans, oc ser nytt, hvart sem þat er uttan gards

XVII. Capitel.

Om Ombudsmand handler ilde med Godset.

Er nogen indenlands og uden Laugdømmet, da have den hans Ombud, som han antvordede det, imedens han vil. Men om han vil, at en anden skal tage det Ombud fra hiin, da give han den sin Fuldmagt, som han vil skal tage Ombudet fra hiin. Men denne skal have tvende Vidner paa, at Jorddrotten gav ham Fuldmagt at tage Ombudet fra han, som tilforn havde det, og skye han da siden Ombudet til hvem han vil, ligesaafuldt som Jorddrotten selv.

Men om Jorddrotten siger, at Ombudsmanden haver taget noget af hans Eiendom og sørt sig til Nytte, hvad enten det er uden

Caput XVII.

Si mandatarius fundum fraudulenter tractet.

Prædii cujusdam domino in regno, sed extra jurisdictionem nostram degente, mandatarius, qvem constituit, absentis res aget, qvamdiu ille voluerit. Si dominus datam suo mandatario auctoritatem rescindere gestiat, hoc pro lubitu facere potest per qvemcunqve voluerit. Novus hunc infinem procurator constitutus duos habeto testes, datæ sibi a fundi domino auctoritatis primum mandatarium submovendi, et in qvem libuerit curam iterum transferendi eadem potestate, ac si dominus ipse præsens fuisset.

Qvod si prædii dominus mandatarium incuset, qvod fraudulenter qvid fundo subtractum in sui ipsius converterit usum, sive intra sive extra

[1]) umbod. *add.* 72.

[2]) kallar sva. 62. 71. 72.

gards eda innan, oc vita godir menn á því scil, enn hann kallazt keypt hafa af þeim, er þá átti, er hann keypti, þá hafi hann scilrík vitni til at þat se sátt, er hann segir. Enn ef honom bresta þau vitni, þá meti sex scilríkir menn hvers landsdrottinn hefir mist, oc sæki hann medr utbeizlom oc leggi umbodsmadr landnam ofan á. Þar scal eigi fyrnsca [3]) á falla, sæki þann er afdró, eda hans arfa, enn til eignar þann er þá [4]) handhafdi at iaurdenni.

Enn ef sá sitr á iaurdo er afdró, þá er sem hann sitti á ótekinni iaurd: enn ef annar byr á, þá se sá sykn

uden eller inden Gaards, og vide gode Mænd derom Beskeed, men den Sigtede siger, at han haver kiøbt det af den, som det eiede, da have han skiællige Vidner til at det er sandt hvad han siger. Men brøste den Sigtedes Vidner, da vurdere sex skionsomme Mænd hvad Jorddrotten haver mistet, og maa Jorddrotten da søge det til Indførsel efter Vurdering, og Ombudsmanden skal desuden bøde ham Landnam. Sligt Gods kan aldrig Hævd paafalde, men maa søges hos den, som afgik eller hans Arvinger; ligeledes Eiendommen af den som samme i Værge haver.

Boer den Ombudsmand selv paa Jorden, som afgik, da er det som han sad paa ufæstet Jord: men boer en anden derpaa, da

tra fuerit sepimentum, idqve probatiores viri probe noverint; ille vero se a justo domino emisse asseveret, hanc suam assertionem veram esse probet duobus integræ fidei testibus: qvod si tales non adsint testes; damnum domino illatum sex viri probatioris notæ et integritatis æstiment, et repetundarum a domino reus postuletur mandatarius, qvi et mulctam violentæ occupationis solvere tenetur. Hic in occupando nil valet usucapio qva temporis diuturnitatem. Damni illati, aut a reo, aut ab ipsius hærede petetur satisfactio: dominium a possessore poscendum.

Si vero prædium, qvo fraudulenter usus est mandatarius, ipse incolat, idem esto, ac si fundum non rite conductum qvis incolat: qvodsi inhabitarit

---

[3]) fyrirgánga. 62. 63. 65.

[4]) hafanda at. 309. handhafe. 62.

sykn saka fyrir nttan landscyld, [5]) enn landsdrottin á [6]) kost af at taka af honum umbod, þegar hann vill, enn máli halldizt allt at eino sem hann átti at byggia, þat ero þriár ardir.

da er han sagløs, uden forsaavidt, at han bør betale Landskyld til Jorddrotten, men denne haver Frihed at tage sit Ombud fra hiin, naar han vil. Haver Ombudsmand, imedens han havde Ombudet, bortfæstet nogen Jord; da skal hans Aaremaal, som er tre Aar, holdes.

Umbodsmadr scal eigi byggia annann mála fyrr enn annar er [7]) úti. Enn ef landsdrottinn eda umbodsmadr andazt, þá halldizt einn ardar máli sídan, oc sva ef madr ferr af landi brott, þá halldi [8]) umbodi þriá vetr, nema hinn andizt fyrr, þá

Ombudsmanden maa ikke bortfæste nogen Jord, førend forrige Aaremaal er ude. End om Jorddrotten eller Ombudsmanden døer, da skal dog et Aaremaal holdes. I lige Maade om nogen farer bort af Landet, da beholder Ombudsmanden sit Ombud udi tre Aar, undtagen hiin døer før, da

bitarit qvis aliud prædium, inhabitator culpæ immunis censetur, excepta fundi mercede. Liberum esto domino, qvando libuerit, mandatario procurandi adimere provinciam: conductionis autem terminus stipulatus servandus est nihilo secius illibatus, qvi terminus tres arationes (sive annos) continet.

Mandatario ne licitum sit novum conductionis terminum, nisi priori præterlapso, stipulari. Qvod si fundi dominus ejusve mandatarius oppetierint, unius integer arationis terminus servetur: idem valet, si qvis peregre profectus sit, etenim sic mandatarius per tres hyemes procurandi habet curam, nisi

[5]) gialdi hana landsdrotni enn landrotten á kost. 62. 65.
[6]) vald. 63.
[7]) farinn. 304. 309. 63. 68.
[8]) umbodsmadr. *add.* 58.

þá er umbod siálftekit af honum. Enn ef umbodsmadr tortryggir fráfall landsdrottins, þá hafi arfi hans eins vitni til þess tíma, er þeir spyria til sanns, þess er sveria vill, at hann hyggi þat satt vera, enn þá taki arfi vid.

Umbodsmadr má eigi leyfa, oc eigi siálfr í yrkia í hollt ne haga, nema hálfo meira enn leiglendingr má leifa. Enn hann má eigi leifa leiglendingr, nema leifi landsdrottins se til. Enn landsdrottinn má [9]) leifa

da er Ombudet selvtaget fra ham. End om Ombudsmanden vil ikke troe, at Jorddrotten er død, da have Arvingen sine Vidner, som vare tilstede der, hvor han spurgte sand Tidende om hans Dødsfald: de skulle sværge, at de troe det at være sandt, og tage saa Arvingen mod Godset.

Ombudsmanden maa hverken give andre Tilladelse til at bruge, ei heller selv bruge i Skov eller Mark, uden halv mere end Leilænding maa give Tilladelse til. End maa Leilænding ikke give Tilladelse dertil, uden Jorddrottens Forlov. Men Jord-

nisi dominus diem antea obierit, tali enim in casu procuratio ipso jure cessat. Si mandatarius nuntium de morte fundi domini pro falso habuerit, hæres unico teste instructus sit, usqve donec de obitu verum innotuerit: testis iste juramento aiat se credere de morte alterius verum referri, cui tum succedet hæres.

Mandatarius nec ipse qvidem habet jus nec terræ salebrosæ nec pascui fructum exercendi, nec usurpationis veniam alteri concedendi, ulterius qvam dimidio plus, qvod conductori concessum est. Conductori vero nil tale alii elocare licet usurpandum, nisi accepta prius a fundi domino

---

[9]) eigi löyfa nema löyfi lands drottens etc. 56. 62. 65.

leyfa slíkt sem hann vill, oc þó sva at eigi scadi leiglending allt þat er undir kaup þeirra [10]) var scilt.

Jorddrotten maa give Tilladelse til saa meget han vil, dog saa, at Leilændingen fanger ikke Skade deraf paa det, som kom udi hans Tagemaal.

domino venia. Ipsi autem fundi domino qvantum et cui libuerit, elocare liceat absqve tamen damno conductoris, qvi tantum, qvantum mercede stipulati sunt, sartum tectum retineat.

---

10) kom. 304. 62.

LANDSLEIGO-BÓLKR.

I. Capituli.

Hverso madr scal leigia iaurd af landsdrottin.

II. Capituli.

Um húsa scildaga vit leigolida.

III. Capituli.

Hverso leiglendingr scal húsum uppi hallda.

IV. Capituli.

Ef leiglendingi er scilt fornt húss upp at gera.

V. Capituli.

Ef madr byggir eina iaurd tveim maunnom.

VI. Capituli.

Engi scal sína iaurd ólaugliga byggia.

VII. Ca-

I. Capitel.

Hvorledes Mand bør fæste Jord af Jorddrotten.

II. Capitel.

Forening om Huse med Leilænding.

III. Capitel.

Hvorledes Leilænding bør vedligeholde Huse.

IV. Capitel.

Dersom Leilænding bør at opbygge et forfaldet Huus.

V. Capitel.

Dersom en Gaard bygsles til to.

VI. Capitel.

Ingen maa bygsle sin Jord ulovlig.

VII. Ca-

Caput I.

A fundi domino qvomodo qvis prædium debeat conducere.

Caput II.

De pacta circa ædes stipulatione cum conductore.

Caput III.

Qvomodo conductori ædificia illæsa servanda sint.

Caput IV.

Si vetustate labafactas ædes restaurare debeat conductor.

Caput V.

Si qvis binis conductoribus integrum utriqve prædium simul elocatum sit.

Caput VI.

Prædium suum nemo dominus illegitimis elocet conditionibus.

[1]) Her hefr Búnadarbólkr oc Landsleigo. 61. Her hefr Landsleigobólkr. *Hic incipit titulus de re rustica et locatione conductione fundorum.* 62. Her hefr upp VII lutr Borgarþíngsbókar oc er fyrsta Capitulum Landsleigobólkr. *Hic incipit septima pars Codicis Borgensis, cujus primum Capitulum est de locatione conductione fundorum.* 3261.

VII. Capituli.

Ef umbodsmenn taka mútr til iardir at byggia, oc kalldakol gera.

VIII. Capituli.

Um húsa scipti í fardaugom.

IX. Capituli.

Hverso madr scal myki á iaurd reida.

X. Capituli.

Hverso madr scal vit leigoból sciliazt.

XI. Capituli.

Ef madr sitr á ótekinni iaurdo hvat vardar.

XII. Capituli.

Um scipti á korni oc hey.

XIII. Capituli.

Ef leiglendingr ferr af iaurdo.

XIV. Ca-

VII. Capitel.

Dersom Fuldmægtig tager Stikpenge for Bygsel, og om Flytning.

VIII. Capitel.

Om Huse-Deeling ved Fardag.

IX. Capitel.

Hvorledes Møg bør udflyttes paa Ageren.

X. Capitel.

Hvorledes Mand bør forlade sin Gaard.

XI. Capitel.

Om Mand boer paa en Gaard uden Bygsel, hvad det gjælder.

XII. Capitel.

Om Deeling af Korn og Hø.

XIII. Capitel.

Om Leilænding forlader Gaarden.

XIV. Ca-

Caput VII.

Si mandatarii ad prædia elocanda se pecunia corrumpi faciant et de foco exstincto.

Caput VIII.

De ædium divisione inter migratores.

Caput IX.

Qvodmodo fimus in agrum vel fundum efferendus.

Caput X.

Prædii qvalis legitima debeat esse derelictio.

Caput XI.

Si qvis prædium non legitime conductum inhabitarit.

Caput XII.

De divisione foeni et frumenti.

Caput XIII.

Si de prædio migrarit conductor.

Ca-

XIV. Capituli.

Ef menn þurfa frækorn at kaupa [2]).

XV. Capituli.

Um húsa scipti.

XVI. Capituli.

At madr scal búa á ódalsiaurd sinni.

XVII. Capituli.

Um spellvirki.

XVIII. Capituli.

Um akra scipti oc eingia.

XIX. Capituli.

Um laugfesto.

XX. Capituli.

Hverso mikit landnam hverr scal taka.

XXI. Ca-

XIV. Capitel.

Dersom Mand behøver at kiøbe Udsæd.

XV. Capitel.

Om Deeling af Huse.

XVI. Capitel.

Om Mand behøver at beboe sin Odelsgaard.

XVII. Capitel.

Om Spilde.

XVIII. Capitel.

Om Deeling af Ager og Eng.

XIX. Capitel.

Om Forbud eller Lovfæste.

XX. Capitel.

Hvormeget Skadegiæld Mand bør tage for sin faste Eiendom.

XXI. Ca-

Caput XIV.

Si emendum sit frumentum sementitium.

Caput XV.

De divisione ædificiorum.

Caput XVI.

De jure prædium avitum inhabitandi.

Caput XVII.

De damnis.

Caput XVIII.

De dividendis agris et pratis.

Caput XIX.

De inhibitione.

Caput XX.

Qvantum mulctæ pro violatione fundi alieni cuiqve debeatur fundi domino.

Ca-

---

2) Um staudogarda. *add.* 304.

XXVIII. Capituli.
Um brenno.

XXIX. Capituli.
Um lauggarda oc scipti manna.

XXX. Capituli.
Um grindar gerd granna oc stefnor.

XXXI. Capituli.
Um garda manna.

XXXII. Capituli.
Hverso ut scal leysa fenat.

XXXIII. Capituli.
Ef fátækr madr þarf bú sitt at útleysa.

XXXIV. Capituli.
Ef madr spellr gaurdom manna.

XXXV. Ca-

XXVIII. Capitel.
Om Brand.

XXIX. Capitel.
Om lovlige Giærder og deres Deeling.

XXX. Capitel.
Om Grinder at giøre og Naboemøder.

XXXI. Capitel.
Om Giærder.

XXXII. Capitel.
Hvorledes optaget Qvæg bør udløses.

XXXIII. Capitel.
Om den Fattige behøver at udløse sit Qvæg.

XXXIV. Capitel.
Om nogen giør Skade paa en andens Giærde.

XXXV. Ca-

Caput XXVIII.
De ncendio.

Caput XXIX.
De sepimentis legitimis eorumqve partitione.

Caput XXX.
De januis clatratis vicinorum et conventibus.

Caput XXXI.
Qvomodo e claustris pecora redimantur.

Caput XXXII.
De sepimentis.

Caput XXXIII.
Si pauperculo pecora inclusa redimendi necessitas incumbat.

Caput XXXIV.
Si qvis sepimentis damnum intulerit.

Ca-

XXXV. Capituli.

Ef ross manns spellir rosse.

XXXVI. Capituli.

Ef menn etia hestom manna.

XXXVII. Capituli.

[3]) Ef fiárfæling verdr á bú manns.

XXXVIII. Capituli.

Ef madr tynist med láni.

XXXIX. Capituli.

Um setraferd manna.

XL. Capituli.

Um setramerki manna.

XLI. Capituli.

Hverso fe scal vardveita.

XLII. Ca-

XXXV. Capitel.

Om nogens Heſt giør en andens Heſt Skade.

XXXVI. Capitel.

Om nogen ſammenhidſer andens Heſte.

XXXVII. Capitel.

Om Qvægtyverie.

XXXVIII. Capitel.

Om Laantageren forgaaer med det laante Gods.

XXXIX. Capitel.

Om Flytning til Sommer-Græsgang.

XL. Capitel.

Om Skiæl mellem Sommer-Græsgange.

XLI. Capitel.

Hvorledes Qvæg bør vogtes.

XLII. Ca-

Caput XXXV.

Si cujus eqvus alterius eqvum læserit.

Caput XXXVI.

Si qvis eqvos alienos ad certamen incitarit mutuum.

Caput XXXVII.

Si cædes et occultatio facta sit pecoris alieni.

Caput XXXVIII.

Si qvis unacum rebus commodo acceptis perierit.

Caput XXXIX.

De migrationem in mapalia.

Caput XL.

De limitibus mapalium.

Caput XLI.

De custodia pecoris.

Ca-

[3]) Ef hundr bítr fe manns. *Si canis pauperiem fecerit.* add. 304.

XLII. Capituli.

Um þióðgautr oc handrán oc brúargiörð.

XLIII. Capituli.

[4]) Um lagastefno til vegabóta.

XLIV. Capituli.

Um brúargerd á þióðvegom.

XLV. Capituli.

Um baugreid.

XLVI. Capituli.

Um flutning manna yfir þióðár.

XLVII. Capituli.

Um laxár oc veidivel er menn gera.

XLVIII. Capituli.

Um sildfisci ef menn gera scada.

XLIX. Ca-

XLII. Capitel.

Om almindelige Veie, om Haandran og Broer at bygge.

XLIII. Capitel.

Om Lovstævninger til Vei-Arbeide.

XLIV. Capitel.

Om Broers Anlæg paa almindelige Veie.

XLV. Capitel.

Om Veies Besigtelse.

XLVI. Capitel.

Om Færgefart over store Floder.

XLVII. Capitel.

Om Laxe-Elve og Fisker-Ruser, som Mænd giøre.

XLVIII. Capitel.

Om nogen fordærver Sildfiskerie.

XLIX. Ca-

Caput XLII.

De viis publicis, rapina manuali et pontibus sternendis.

Caput XLIII.

De citationibus legitimis ad vias reparandas.

Caput XLIV.

De pontibus struendis in viis publicis.

Caput XLV.

De legitima lustratione viarum publicarum.

Caput XLVI.

De vectura trans amnes majores.

Caput XLVII.

De amnibus salmoniferis et technis piscatoriis, instrui solitis.

Caput XLVIII.

De piscatura halecum, huic si qvis offecerit.

 Ca-

---

[4]) *Hic iterum incipit.* 305.

XLIX. Capituli.

Ef menn takazt fyrir med aufund.

L. Capituli.

Um fiscifarar útródrar manna.

LI. Capituli.

Um haukaveidar.

LII. Capituli.

Um bodburd af rádstad.

LIII. Capituli.

Um bodburd bæa ímillom.

LIV. Capituli.

Um akr oc engflutning oc bod fyrir andir.

LV. Capituli.

Hverso bændr scolo þíng sækia.

LVI. Capituli.

Um fátækra manna flutning.

LVII. Ca-

XLIX. Capitel.

Om nogen med Avind giør en Forfang.

L. Capitel.

Om Landboens Fiskerier paa Fiskeleierne.

LI. Capitel.

Om Falkefangst.

LII. Capitel.

Om Budfart og dets Hvilesteder.

LIII. Capitel.

Om Bud at bære mellem Gaarde.

LIV. Capitel.

Om Ager og Eng og Bud at bære til Døren.

LV. Capitel.

Hvorledes Bønderne bør søge Tinget.

LVI. Capitel.

Om de Fattiges Skyts.

LVII. Ca-

Caput XLIX.

Si præ invidia alter alteri damnum inferat.

Caput L.

De negotiis piscatorum in locis remotioribus.

Caput LI.

De aucupio accipitrum.

Caput LII.

De tesseræ convocatoriæ portatione e prædio nuperrime extructo.

Caput LIII.

De tesseræ convocatoriæ inter prædia transvectione.

Caput LIV.

De agro et prato et tesseræ convocatoriæ vectura ad fores anteriores.

Caput LV.

Qvomodo colonis cura freqventandi fori incumbit.

Caput LVI.

De vectura pauperum.

Ca-

LVII. Capituli.

Hverso madr scal veida biörn oc ulf.

LVIII. Capituli.

Um dyraveidi.

LIX. Capituli.

Um elgiaveidi.

LX. Capituli.

Ef manna scil á um almenninga.

LXI. Capituli.

Hverso madr scal bæle sitt hafa.

LXII. Capituli.

Um veidivelar til dyra.

LXIII. Capituli.

Um hvalreksta ef finar hval.

LXIV. Capituli.

Um selaveidar.

HER

LVII. Capitel.

Hvorledes Mand maa fange Biørne og Ulve.

LVIII. Capitel.

Om at fange vilde Dyr.

LIX. Capitel.

Om at fange Elge.

LX. Capitel.

Tvister Mænd om Alminding.

LXI. Capitel.

Hvorledes Mand bør have sine Graver.

LXII. Capitel.

Om Ruser for Dyr.

LXIII. Capitel.

Om Hvaledrift og funden Hval.

LXIV. Capitel.

Om Sælhundefangst.

Her

Caput LVII.

Qvomodo ursum et lupum venari deceat.

Caput LVIII.

De venatione ferarum.

Caput LIX.

De alcium venatione.

Caput LX.

Si de fundis communibus disceptatio oriatur.

Caput LXI.

Qvomodo sua sibi mapalia struat qvis, colatqve.

Caput LXII.

De technis qvæ feris insidiandi ergo strui solent.

Caput LXIII.

De balænis sicubi inveniuntur ejectæ.

Caput XLIV.

De captura phocarum.

HER HEFR LANDSLEIGOBÓLKR.

I. Capituli.

Hverso madr scal leigia iaurd af landsdrottni.

Ef madr vill annars iaurd leigia undir bú sitt, þá scal hann taka ser bóli vel oc vandliga, med tveim vattom scilríkom, oc er því betr er fleiri ero.

Enn ef madr leigir iaurd af landsdrottni, þá scal hann á þeirri iaurdo búa sva leingi, sem vattar hans vita, at hann tók ser ardarmála. Nú þóat landsdrottinn gefi iaurd sína, eda seli, eda gialldi, eda scipti, þá scal sá hafa *) ardarmála sínn, er tók. Enn ef lands-

Her begynder Landsleie-Balken.

I. Capitel.

Hvorledes Mand bør leie Jord af Jorddrotten.

Vil nogen leie anden Mands Jord til at boe paa, da skal han tage den Jord med omhyggeligt Overlæg i tvende skiællige Vidners Overværelse, og er det desto bedre, om man haver flere.

Dersom nogen leier Jord af Jorddrotten, da skal han boe paa den Jord saalænge, som hans Vidner vide, at han tog sig Aaremaal. Nu endog at Jorddrotten giver, sælger, betaler eller mageskifter sin Jord bort, da skal dog Leilændingen have sit rette Aaremaal. Men dersom Jord-

HIC INCIPIT TITULUS DE LOCATIONE ET CONDUCTIONE FUNDORUM.

Caput I.

Qvomodo fundum a fundi domino conducere oporteat.

Si qvis prædium alterius sibi inhabitandum conducere velit, istud rite et diligenter sumat, duobus, et qvo pluribus, eo potius, idoneis testibus adhibitis.

Ubi autem a fundi domino prædium qvi conduxerit, idem per tantum temporis spatium inhabitet, de qvanto locatorem inter et conductorem testibus consciis convenerat. Etsi vero dominus prædii, idem alteri dono, aut venum dederit, aut pro solvendo debito abalienaverit manciparitve, drœstitutum arandi tempus sartum, tectumqve maneto. Qvod si fundi domi-

*) iardar mála, 3260.

landsdrottin andazt, þá scal leiglendingr hafa [1]) eina ord sídan, þóat almargar se *) teknar. [2]) Enn ef leiglendingr andazt, þá hafi arfi eina ord sídan, þóat almargar væri teknar.

Jorddrotten døer, da beholder Leilændingen Jorden et Aaremaal derefter, endog han havde taget nok saamange. Men om Leilændingen døer, da beholder hans Arving Jorden et Aaremaal derefter, endog flere kunde være tagne.

Enn umbodsmadr má eigi leingri mála byggia, enn þriá vetr.

Fuldmægtig maa ikke bortbygsle nogen Jord længer end i trende Aar.

Abúd iardar [3]) heimilar tekio, enn [4]) landscyld heimilar lód oc allann áverka þann er í kaup þeirra kom. Lykt scal landscyld vera [5]) fyrir [6]) sumar mál, eda [7]) særr oc scerr þeim er iaurd á.

Enn

Gaardens Besiddelse hiemler Leiecontracten: men Landskyld hiemler saavel Afgrøden som alt andet Brug, efter indgaaet Forening. Landskyld skal være betalt før Sommerens Begyndelse, ellers slaaer og meier den som eier Jorden.

Dersom

dominus diem obierit supremum, conductori solido, qvod pactum erat, tempore fruetur, unius nempe exinde arationis, licet de pluribus antea convenerit. Si vero fato functus fuerit conductor, hæredi proximo una abinde cedat aratio, licet de pluribus pepigerit pater.

Mandatario autem supra triennium elocandi tempus extendere non licet.

Possessio prædii incolæ evictionem præstat securæ habitationis, justaqve mercedes pactæ solutio liberum conductori præstat usum fructumqve e fundo reduntantem. Priusqvam inierit æstas, qvicqvid mercedis nomine a conductore pendi jus est, persolutum esto, fundi coeteroqvin domino tam foenisecium qvam messis cedit.

Qvod

---

[1]) Einn vetr iaurd. *per unam annum fundum.* 3260.

*) ákvednar. 3260.

[2]) Enn — teknar. *omitt.* 3260.

[3]) heimildar. *titulus possessionis, auctoritas. Hard. Reg.*

[4]) landsleiga. *merces fundi.* 304. 63. 65.

[5]) at sumarmálom. *ad initium æstatis.* 72.

[6]) Jól. *Festum nativitatis Domini.* 56.

[7]) sær. 304. 65. 71.

Enn ef landsdrottinn verdr búslitz madr, oc vill fara til iardar sinnar, þeirrar er hann hefir ádr audrom bygt [8]), þá scal hann leysa iaurd sina af hinom er ádr hefir lekit, [9]) einni ardarleigo, oc seigi haunom til fyrir nóttina helgo, at hann er búslitz madr oc sanni þat medr eidi sinom, ef leiglendingr mistrúir haunom.

II. Capituli.

*) Um husa scildaga vit leigolida.

Nú scal hús gera sem scilt er: ef eigi er gert, þá á landsdrottinn í lodinni sva mikit sem húsit metzt, oc se sva sem iammikit se úlokit í landscyld-

Derſom Jorddrotten bliver huusvild, og vil fare til ſin Jord, ſom han til en anden bortleiet haver, da ſkal han løſe ſin Jord af den, ſom tilforn havde den i Leie, med et Aaremaals Leie; og ſige ham til før Juul, at han er huusvild, og ſande det med ſin Eed, om Leilændingen mistroer ham.

II. Capitel.

Foreening med Leilænding om Huus at bygge.

Nu ſkal Huus bygges ſom aftalt er: bygges det ikke, da eier Jorddrotten ſaameget af Afgrøden, ſom Huſet vurderes for, og er det ligeſom ſaameget af Landſkylden var

Qvod si fundi dominus mansione careat, prædiumqve, cujus dominus est, occupare necessum habeat, alteri antidhac elocatum, inhabitandi veniam a conductore redimet unius arationis mercede, eidemqve se esse habitaculo carentem jurejurando probet, si ipsi fidem alter detraxerit.

Caput II.

De pacta circa ædes stipulatione cum conductore.

Ex pacto ædes exstruendæ sunto: verum si exstructio ædium juxta pactum debita a conductore neglecta fuerit, ad dominum fundi tantum pertineat ususfructus qvanti ædificium æstimatur, perinde ac si tantundem de

---

8) Einni ardar leigo (iardarleigo. 3260) oc seigia honom til fyrir nottina helgo, at hann er busliz madr etc. *Unius arationis terminus: et ei notum faciet, ante noctem sanctam, qvod domicilio careat. Hard. Reg.*

9) einom mála. *uno termino.* 309. 72.

*) *Hoc caput priori absqve rubro jungit.* 3260.

scyldinni. Enn ef hús er verri gert enn scillt er, þá scolo [redacted] scynsamir menn meta húsit, enn leiglendingr bæti sem metid verdr, oc vardi lód þar til lokit er.

III. Capituli.

Hverso leiglendingr scal húsom upphallda.

Nú scal leiglendingr húsom upphallda aullom þeim, er á iaurdo ero, þá er hann kom til, þeckia vell oc hallda dropalausom, oc hallda upp torfvaulom oc vindsceidom oc krókröftom oc [1]) lifa sva um at eigi komi slag á veggi. Oc ef sva er umbúit, þá má leiglendingr eigi ábyrgiazt, at hús

var ubetalt. Men om Huus er slettere bygget end afstalt var, da skulle sex skiønsomme Mænd vurdere Huset, og Leilændingen bøde, som vurderet bliver, og borge hans Avl derfor, indtil Betaling skeer.

III. Capitel.

Hvorledes Leilænding skal vedligeholde Huse.

Nu skal Leilænding vedligeholde alle de Huse, som ere paa den Jord han kommer til, tække dem vel, og holde dem draabefrie. Han skal holde Ryggen af Grønsværstaget, Gavlbrederne og Krografter i god Stand, og indrette alting saaledes, at Slagregn ikke falder paa Væggene. Er Huset saa forvaret, da bør Leilængdingen ikke være ansvarlig, [redacted]

de fundi mercede restiterit nondum persolutum. Si vero ædificia peius qvam par est, extructa fuerint, tale ædificium taxetur [redacted] sex viris prudentibus, tantumqve locatori, qvanti æstimatum est, persolvat conductor, estoqve pignori, ipsi competens proventus portio, usqve donec satisdatum fuerit.

Caput III.

Qvomodo conductori ædificia illæsa servanda sint.

Incumbit conductori ædificia, qvotqvot ad prædium, cum eo migrarat, pertinebant, conservare; bene tegere; stillicidium arcere; culmina capreolis, et suggrundis tueri, et sedulo cavere ne imber parietibus noceat. Si hunc in modum ædificio prospectum fuerit, conductor extra culpam

---

[1]) hús. *parar.*, 302, 309. 58. 62. 65. 68. 69. 71. 3260.

hús fyrnizt. Enn ef [2]) hann [3]) feyr hús nidr fyrir vanræktar sakir, geri annat *) nyt í stadin.

Enn ef madr gerir hús á annars manns iaurdo þat er eigi var scillt á hendr haunom, oc eigi vard þeim leigofallat, er í iaurd átti, tók hann timbr í annars manns maurko oc aull tilfaung, oc setr hús á audar tuptir, [4]) er eingi stódo hús, á þá er hann kom til iardar, þat er kallat hæginda hús. Þat scal bióda landsdrottni at kaupa medr vatta tva, þá er leiglendingr ferr af iaurdo, oc kaupi sem sex scynsamir menn meta. Enn ef hann

om Huset forældes. Men om han lader Huus forfalde for Vanrygts Skyld, da bygge andet nyt i Stæden.

Bygger nogen Huus paa en anden Mands Jord, som han ikke var pligtig at bygge, og den, Jorden tilhører, intet mister af sin Landskyld, og fik han Tømmer og anden Tilfang udi anden Mands Skov, og sætter Huus paa øde Tofter, hvor ikke stod Huus tilforn, da han kom til Jorden, det kaldes Mageligheds Huus, og skal han tilbyde Jorddrotten med tvende Vidner at kiøbe det, naar han flytter af Jorden. Jorddrotten skal da kiøbe det efter sex skiønsomme Mænds Vurdering. Men om han

pam est, si præ senio ædificium damnum ceperit. Si vero ædificium ejus incuriæ ergo perputruerit, pro tali novum exstruet.

Si qvis ædificium in area prædii alieni exstruxerit, ad qvod exstruendum a domino fundi non erat obligatus, nullumqve mercedis damnum fundi dominus exinde patiatur, materiemqve in sylva alterius, et necessaria qvæcunqve aliunde acqvisiverit, posueritqve ædificium in area, ædificiis in antecessum, cum prædium adiret, plane vacua, cui ædificio commoditas nomen parit, idem fundi domino, binis testibus adhibitis emendum offeret, cum ipsi conductori e prædio migrandum est, tanto, qvanti sex virorum arbitrio æstimatum fuerit, pretio. Si emere recusarit

---

[2]) ef hús foyr. *si ædes cadere faciat.* 68. Enn ef hús fellr nidr. *Si domus ruat.* 3260.

[3]) foyr. 302. 62. 65. 3261.

*) iafn godt. *æqve bonam.* 3260.

[4]) þat heita alt audar tofter, er eigi stodo hús á. *Id omne pro vacua habeatur area, qvæ ædes non hæbuit.* 302. 309. 62. 63. 65. 68. 71. 72. *Tunsb. Reg.*

hann vill eigi kaupa, seli hveriom er hann vill, eda hafi flut brot at krossmesso um varit. Enn ef þá er eigi brotto, þá á landsdrottinn húsit.

han vil ikke kiøbe det, da maa Leilændingen sælge det til hvem han vil, eller have det affort til Korsmisse om Vaaren. Men om det da ikke er affort, da eier Jorddrotten Huset.

IV. Capituli.

Ef leiglendingi er scilt fornt húss upp at gera.

Nú ef fornt hús er scilt upp at gera, oc verdr eigi uppgert, þá scal þat bæta, sem sex scynsamir menn meta. Enn ef hinn vill eigi [1]) lúka, þá scal landsdrottinn festa laug fyrir lód hans, oc leggia fimtarstefno, oc scolo bændr [2]) dæma iammikit landsdrottni or lódi hans, sem hús metzt.

V. Ca-

IV. Capitel.

Dersom Leilænding bør at opbygge et forfaldet Huus.

Nu dersom forfaldet Huus skal opbygges paa nye, og det bliver ikke bygget, da skal Leilændingen bøde eftersom sex skiønsomme Mænd vurdere Huset. Vil han ikke betale, da skal Jorddrotten giøre Forbud paa hans Avl, og lægge ham Femtestævne for, og skulle da Bønderne tildømme Jorddrotten saameget af hiins Avl, som Huset vurderes for.

V. Ca-

sarit alter, cuicunqve placuerit venundare conductori licitum esto, coeteroqvin intra festum inventionis Stæ crucis vernum devehendum curet. Qvod si neglexerit, ædificii dominium domino fundi cedit.

Caput IV.

Si vetustate labafactas ædes restaurare debeat conductor.

Si veterascens ædificium reædificari necesse fuerit, nec tamen reædificetur, pro incuria e sevirali sententia mulcta solvetur; qvam si alter expendere tergiversatus fuerit, prædii dominus usum fructum fundi interdicet et reum citatione qvinqve dierum in jus vocabit: judicio autem coacto, coloni tantum e frugibus domino adjudicabunt, qvanti ædificii extructionem pretii taxaverint.

 Ca-

[1]) böta, *reparare.* 69.

[2]) virda, *æstimare.* 302. 309. 56. 58.

V. Capituli.

Ef madr byggir eina iaurd tveim maunnom.

Nú selr madr iaurd á leigo, oc vill eigi þann láta hafa, er tók, þá scal sá [1]) laugfesta iaurd, er leigdi, oc leggia fimtarstefno, oc nióti vatta sinna hverso hann hefir iaurd tekna. Oc ef honom berazt þau vitni at fullo, þá eigo bændr at dæma haunom leigo iaurd sína aptr, eptir því sem vitni baró.

Nú leigir madr iaurd, oc vill eigi hafa, þá scal landsdrottinn fara til iardar, er hálfr mánadr er af sumre, oc [2]) sá þá iaurd, oc nyti ser sva sem hann hefdi eigi leigt, oc byggi audrom,

V. Capitel.

Dersom nogen bygsler en Jord til to Mænd.

Nu leier nogen en anden sin Jord, og vil siden ikke lade den beholde Jorden, som leiede den, da skal den, som tog Jorden til Leie, lovfæste Jorden, og lægge hiin Femtestævne for, samt nyde sine Vidner hvorledes han haver taget Jorden. Og om han fører fuldt Vidnesbyrd derpaa, da bør Bønderne at tildømme ham sin Leiejord efter Vidnernes Udsigende.

Nu leier nogen Jord af en anden, og vil siden ikke have den, da skal Jorddrotten fare til Jorden, naar en halv Maaned er af Sommeren, og saae Jorden og føre sig den til Nytte, ligesom hiin havde ikke leiet den, eller

Caput V.

Si qvis binis conductoribus integrum utriqve prædium simul elocaverit.

Si cui qvis prædium elocaverit, at vero nolit conductori tradere, hic fundum lege interdicet, et citatione qvinqve dierum interposita testes producet, qvorum testimonio probabit, qvali pacto prædium conduxerit: si horum suffecerit testimonium, eidem elocatum prædium coloni iterum adjudicanto.

Si qvis prædium rite conduxerit, at retinere deinceps recusarit, eo se fundi dominus conferet, elapso æstatis semestri, fundumqve seret, et exinde usum fructum capiet, acsi alter non conduxerit, aliiqve, si lubeat,

---

[1]) *incidit lacuna in.* 58.

[2]) *sái, seminet, Tunsb. Reg.*

om, ef hann vill þat, oc heimti þó leigo af þeim er leigdi, oc svara sva leidángre sem landsyld.

eller leie den til en anden, om han vil, og hente sin Leie af den første Leier, som bør svare saavel Leding som Landskyld.

VI. Capituli.

Engi scal sína iaurd ólaugliga byggia.

Nú selr madr iaurd sína, eda byggir tveimr maunnom á leigo, þá scal sá hafa, er fyrri [1]) leigdi, oc hvervetna þar sem madr selr tveggia maunnom hit sama, þá scal sá hafa, er fyrri kaupir eda leigir: hallda scal hann scila dómi fyrir, oc nióta vatta sinna at hann tók fyrri. Adra iaurd iamgóda scal hann hinom fá, ef [2]) hann hefir til: enn ef hann hefir eigi til, þá scal landsdrottinn gialda fe honom

VI. Capitel.

Ingen maa bygsle sin Jord ulovlig.

Nu sælger eller leier nogen sin Jord bort til tvende Mænd, da skal den have Jorden, som først leiede den, og allevegne der hvor man sælger eller leier to Mænd eet og det samme, da skal den have det, som først kiøbte eller leiede, han skal forfølge Sagen til endelig Dom, og nyde sine Vidner, at han først kiøbte eller leiede. Den anden skal have ligesaa god Jord isteden, om Jorddrotten eier nogen. Eier han ikke nogen, da skal han betale hiin saa-

lubeat, elocabit, at nihilominus a conductore mercedem poscet, qvam, ut et stipendia præstare tenetur conductor.

Caput VI.

Prædium suum nemo dominus illegitimis elocet conditionibus.

Prædium si qvis duobus elocet, qvi prior conduxit, illud retineto; qvæ regula semper valet, ubi qvis duobus unum idemqve elocaverit, aut venum dederit. Qvi conduxit aut emit, causam legitime secari curabit testibusqve adductis probabit se priorem factum esse rei compotem. Prædium aliud priori conductori, qvod æqve commodum sit, si qvid tale ei est, elocabit fundi dominus: qvod si neqveat præstare, tantum pecuniæ ei solvet, qvan-

[1]) tók. *cepit, conduxit.* 62. 71. 260.

[2]) kaupti eda leigdi. *emit aut conduxit. add.* 65.

honom iammikit, sem [3]) hann scildi taka í landscyldina: oc fe sídan sáttir. Þetta scolo þeir reynt hafa innann hálfsmánadar sídann iaurd er tveim bygd.

VII. Capituli.

Ef umbodsmenn taka mútr til iardir at byggia, oc kalldakol gera.

Nú ef umbodsmadr Konongs byggir iardar Konongs í heradi at ardarmáli, þá scal haldazt eptir þeirri ábúd oc landscyld sem leigolidi hefir vitni til, þvíat sva scal Konongs iardir byggia sem um adrar iardir scil í í laugom: þóat umbodsmanna scipti verdi, þá scal hverr sínn leigomála hafa.

Enn

saamange Penge, som han skulde have havt til Landgilde: og dermed skulle de siden være forligte. Det skal være paatalt inden en halv Maaned efterat Jorden er bygslet til tvende.

VII. Capitel.

Dersom Fuldmægtig tager Stikpenge for Bygsel, og om Flytning.

Nu om Kongens Ombudsmand bortleier Kongens Jorder i Herredet efter Aaremaal, da skal det holdes, saavel i Henseende til Besiddelse som Landskyld, hvorpaa Leilændingen haver Vidne: thi saaledes skulle Kongens Jorder bortleies, som om andre Jorder er mældet i Loven. Endog Ombudsmand forandres, skal dog hver beholde sit Tagemaal.

Men

qvantum alteri mercedis loco solvendum erat: et hæc esto litis componendæ ratio. Hoc jure experti sunto intra elapsum semestre, a qvo prædium duobus erat elocatum.

Caput VII.

Si mandatarii ad prædia elocanda se pecunia corrumpi faciant, et de foco exstincto.

Qvod si procurator Regis fundos regios rure per certum tempus elocet, pactum de inhabitatione, et mercede solvenda servetur tale, qvale semet inter locator et conductor stipulati sunt: eadem enim lege et conditione, fundi regii, elocandi veniunt, qva coeteri; et si præfectorum fiat permutatio, idem esto conductoris, ac olim, inhabitandi terminus; eadem mercedis ratio.

Si

[3]) hann scildi ser, *qvantum stipulatus est.* 62.

Enn ef madr tekr mútu fyrir Konongs iardir at byggia, eda annara manna, gialdi aptr slíkt sem hann tók í mútuna, oc gialdi slík tvenn Konongi: enn fyrir þær iardir, er Kongr á eigi, gialdi hálft Konongi enn hálft iardareiganda, oc se scylldr vit umbod [1]), oc heiti dreingr at verri. Enn sá, er mútuna gaf, gialdi slíkt sem hann gaf til, eptir því sem ádr er scillt, oc se scilldr vit [2]) ábúd iardarinnar.

[3]) Nú byggir madr dyrra enn vandi hefir á verit [4]) acti því dyrra oc frammarr til leidángrs oc landvarnar, sem leiga er meirri álaugd se annathvart

Men om nogen tager Gaver for at bortfæste Kongens eller anden Mands Jorder, da skal han betale tilbage det han tog i Stikpenge, og bøde dobbelt saameget til Kongen, naar det er Kongens Jorder. Men for de Jorder, som Kongen ikke eier, skal der betales halvt til Kongen og halvt til Jordeieren, og skal den, som Gaven tog, være skilt ved sit Ombud, og hedde mindre Mand. Men den, som gav Stikpenge, bøde ligesom tilforn er sagt og være skilt ved Jorden.

Nu bortfæster nogen Jord dyrere end sædvanligt haver været, da forøges ogsaa Leding og Landeværn, eftersom Leien er voxet; og saaledes forholdes allevegne

Si vero qvis pro elocando fundo, sive ad regem fundus, sive ad alios pertinuerit, pecuniam acceperit corruptricem, tantum pecuniæ, qvantum fraudulenter collatæ acceperat, rependet, duplum qvidem regi, ast pro fundis ad regem non pertinentibus dimidium regi, dimidium vero fundi domino: præfectura præfectus privator, et levioris infamiæ notam incurrito. Qvi vero pecunia alterum corruperat, tantum, qvantum dederat, mulctæ nomine persolvet, prout prædefinitum est, prædium inhabitandi jure privandus.

Siqvis majori qvam pro solito, mercede prædium elocaverit, tanto majores, qvam antea ex eodem fundo expensæ reddendæ sunt, ad regni custodiam sumtusqve in classem impendendos. Qvo major merces fundo fuerit im-

---

[1]) iardarennar. *fundi, add.* 65. oc heiti etc. *omitt.* 65.

[2]) umbod oc ábud. *cura et inhabitatio.* 69.

[3]) Nú byggir — ef hann vissi þetta. *omitt.* 61.

[4]) aukizt. *augetur.* 71.

athvart aukit fyrir bádom, eptir því sem [5]) byggiz.

Enn ef umbodsmadr Konongs lætr Konongs eignir undangánga at vilialeysi oc vanræktar, oc þóat kongdómorinn fái aptr, gialdi þó umbodsmadr iamnikit af síno, sem undangeck af hans vanrækt, eda scadi vard at, ef hann vissi.

Enn ef madr segir eigi iaurd mans lausa fyrir nóttina helgo, þá scal hann hafa þá iaurd, ef landsdrottinn vill hallda vit hendr haunom, þá tólf mánadi at leigo slíkri er ádr var: enn ef eptr helgo nótt, þá bíódi landsdrottinn haunom iaurd þá. Nú vill hann eigi hafa þá iaurd, þá hafi landsdrottinn iaurd sína siálfr, oc

vegne med Leding og Landeværn, eftersom Jorden vorder bygslet.

Men om Kongens Ombudsmand lader Kongens Jorder bortkomme formedelst Skiødesløshed og Forsømmelse, da endog Kongen faaer Jorden tilbage, skal dog Ombudsmanden betale ligesaameget af sit Gods, som der, formedelst hans Skiødesløshed bortkom, eller Skaden blev om han vidste deraf.

Dersom nogen ikke opsiger sin Leie-Jord før Jule Nat, da skal han beholde Jorden, og om Jorddrotten vil, det hele Aar for ligesaameget Leie, som han gav forhen. Og skal Jorddrotten efter Jule Nat tilbyde him Jorden: vil han end ikke have den Jord, da beholde Jorddrotten selv sin Jord, og

imposita, utrinqve aut augendæ, aut minuendæ expensæ, prout locatum conductumqve fuerit prædium.

Qvod si præfectus regius prædia regia sive voluntarie, sive incuria alienari passus fuerit, eadem licet regio restituantur fisco, nihilo secius talem persolvet mulctam, qvalis responderit damno ejus incuriæ ergo, modo conscius fuerit, illato.

Si qvis inhabitatione prædii conducti in futurum renuntiare neglexerit ante noctem sanctam, idem prædium, poscente domino inhabitandum, eadem qva prius mercede conductum retinebit per duodenos proxime seqventes menses. Præterlapsa autem nocte sancta, fundi dominus ei idem prædium inhabitandum offeret: qvod si ille renuerit, suum sibi habet prædium

[5]) tala rennr til, *secundum rationem.* 71. 72.

oc leigo af hinom er affer, slíka sem ádr var scillt.

Enn ef madr gerir kaldakol á iaurdo manns, þá er þat er hann ferr af iaurdo fyrir nóttina helgo, sva at engi madr er eptir á, þá á landsdrottinn allt þat er eptir er á, oc gialldi haunom á ofan maurk silfrs.

Enn ef sá madr andazt, er á iaurdo byr, oc kallar landsdrottinn úlokna *) landscyld, þá nióti arfi hins dauda sinna vitni at lokit er: oc sva um alla ábúd iardar. Enn ef hann hefir eigi vitni til, þá hafi landsdrottinn. Enn ef hvargi hefir vitni til, þá sveri arfi oc húsfreya hins dauda, at eigi stendr land-

og tillige Leien af den, som bortflyttede, eftersom forhen er mældet.

Naar nogen udslukker Ilden paa en Mands Gaard, det er: om han farer fra Jorden før Jule Nat, saa at ingen Mand er tilbage paa Gaarden, da eier Jorddrotten alt det, som er tilbage, og bør den, som flyttede, desuden betale en Mark Sølv.

Men om den Mand døer, som boer paa Jorden, og Jorddrotten siger, at Landskylden er ubetalt, da nyde Arvingen sine Vidner at den er betalt, og det samme giælder i et og alt om Gaardens Vedligeholdelse. End om han haver ikke Vidner dertil, da tage Jorddrotten. Men om ingen af dem haver Vidne dertil, da sværge Arvingen og den Dødes Hustrue, at Land-skyld

dium locator et mercedem a migrante præstandam tantam, qvantam olim stipulati erant.

Laris desertor audit, qvi eundem foco extincto incolis vacuum dereliqverit ante noctem sanctam: tali in casu res qvascunqve ille reliqvit ibi, domino fundi cedunto, eiqve insuper a desertore marca argenti pendetur.

Si is, qvi prædium incoluit, diem obierit, postulet vero fundi dominus mercedem non esse persolutam, hæres defuncti testibus adductis ostendat fundi domino pro mercede satisfactum esse. Idemqve valet de omni actione ex inhabitatione nata. Si petitus actione testibus fuerit destitutus, domino fundi, qvod poscit, persolvetur. Si utriqve parti testes defuerint, hæres et vidua defuncti jurejurando probabunt in solidum satisfactum esse stipulationi, tam

*) alin eda landscold, 3260.

landscyld eda ábúd sva eptir, at þau viti scil á. Enn ef þau sveria, hafi landsdrottinn sva búit: oc sva ef [6]) landbúi er í útlegd.

skyld og Godtgiørelse for Gaardens Brøstfældighed ikke staae tilbage, saavidt de vide. Dersom de sværge, da have Jorddrotten tabt sin Fordring: og saaledes skal og forholdes, om Leilænding bliver fredløs.

VIII. Capituli.

Um húsa scipti í fardaugom.

Sá er fardagr hinn fyrsti í [1]) Gulaþíngslaugom er rúmheilagr en næstr eptir þrettanda dagh [2]) Jóla. Hann scal láta [3]) tæma hálf hús [4]) er ádr byr

VIII. Capitel.

Om Huse-Deeling ved Fardag.

Denne er den første Fardag i Guletingslov, som er den første Søgnedag næst efter trettende Juledag. Da skal han, som boer paa Jorden, giore de halve

tam qvo ad inhabitationem observanda, qvam qvoad mercedis solutionem, prout iis innotuerit. Hoc jurejurando rite præstito litem amittit fundi dominus: eadem valet regula si conductor solum exilii causa verterit.

Caput VIII.

De ædium divisione inter migratores.

Dies primus post Epiphaniam Domini profestus migratrioni ex jure Gulensi indictus esto. Incola fundi dimidiam ædificiorum partem evacuari curet,

---

[6]) landsdrottinn. *fundi dominus.* 302. 69. landbuit er. 3260.

[1]) ÆEidsivaþíngs laugom. *Legibus ÆEidcivensibus.* 309. Frostaþíngs laugom. *Legibus Frostensibus.* 68. 69. 71. 72. Enn Gulaþíngs laugom hinn næsti eptir Mario messo í fausto. *Sed intra jurisdictionem Gulensem, proximo post festum Mariæ Annuntiationis qvadragesimale. add.* 71. 3260.

[2]) Jóla. *Natalitiorum. omitt.* 302. 307. 56. 57. 69.

[3]) *Incipit iterum* 68. tæma. 69.

[4]) er ádr byrr á iaurdo, *omitt.* 304. hálf hús til sumarmála enn fiórdong til krossmesso. *Dimidias ædes ad initium æstatis, sed qvadrantem ad festum inventionis sanctæ crucis.* 62. 69. 71. 72. *Hard. et Tunsb Reg.* 3260. hafi hálf hús, enn at útekinni iaurdo á hann hálf hús til sumarmála. Sá scal krefia. *Habeat dimidias ædes, ædes nondum conducto fundo teneat usqve ad initium æstatis.* 307. 60. 63. 68.

byr á iaurdo til þess er hann tekr ser iaurd, oc mánad fra því er hann hefir ser iaurd tekit, hafa hálf hús til sumarmála, enn fiórdong til krossmesso, ef hann er búslitz madr. Enn sá scal krefia húsasciptis, er til ferr iardar, oc hafa vit vatta tva, oc [5]) scírscota undir þá, at hann krefr hann húsasciptis, oc geri honom fimtarstefno til. Enn ef hann vill eigi þá scipta, þá nefni hann granna sinna tva, oc scipti þeir til lutfallz, oc luti sídan. Enn ef hann stendr fyrir sídann, gialldi þeim maurk silfrs, er til iardar ferr, oc hafi hann hús sín eigi at sídr. Oc ef hann vill þá eigi giallda, sæki hinn sem vita fe. Enn þegar at scipt er

halve Huse ledige, indtil han tager sig Jord, og en Maaned efter at han haver taget sig Jord, og beholder han de halve Huse til den første Dag af Sommeren, men den fierde Part af Husene til Korsmisse, om han er huusvild. Den skal kræve Huseskifte, som kommer til Jorden, og have to Vidner overværende, og bede dem drages til Minde, at han forlanger Huseskifte af hiin, og giøre ham Femtestævne. Men om han vil da ikke skifte, da nævne hiin tvende af sine Naboer, og lade dem skifte Husene, og kaste siden Lod derom. Staaer hiin siden imod, da bøde en Mark Sølv til den, som kommer til Jorden, og skal han dog siden have Husene. Og vil hiin da ikke bøde, da søge det som vitterlig Giæld. Men naar Husene ere

curet, altera sibi reservata, donec factus fuerit novi domicilii compos, a qvo tempore, exacto unius mensis spatio exinde, qvadrantem tantum ædificiorum ad festum usqve crucis vernum, si ejus familia domicilio caruerit. Qvi ad prædium inhabitandum migrat, ædificiorum divisionem poscet in præsentia duorum testium, citatione qvinqve dies continente reo data. Qvod si divisionem instet recusare, arcesset actor duos vicinorum, qvi acciti sortes jacient, qvibus jactis divisio juxta sortes fiet. Qvod si resistere perstiterit, reus marcam argenti pendet ei, qvi prædium inhabitandi jus habet, qvi nihilominus sua retinebit ædificia. Qvod si mulctam solvere tergiversetur reus, ejusdem ceu debiti liqvidi postuletur. Ædium facta divisione suarum cuiqve ædium

[5]) lysi því undir þá, *coram testibus declarabit.* 56. 57. 58.

er húsom, þá scal sínom húsom hvarr ráda. Oc þóat eitt naut bindi á lut annars manns leyfislaust, sekr tveim aurom silfrs vit þann, er til iardar ferr. [6])

IX. Capituli.

Hverso madr scal myki á iaurd reida.

Enn af iaurdo scal leggia fiórdong í tród. Vetrarmyki alla scal reida í tród, þar sem ómykiat er, nema þá eina nótt, er hann ferr brott um morgoninn eptir. Enn ef tród er mykiat, þá scal þangat reida sem mest er þörf at, oc hann meigi þat med eidi sínom sanna,

ere deelte, da skal hver raade for sine Huse. Og om der bindes ikkun et Nød paa den andens Deel uden hans Tilladelse, da bøde to Øre Sølv til den, som kommer til Jorden.

IX. Capitel.

Hvorledes Møg bør udflyttes paa Ageren.

Nu skal den fierde Part af Jorden ligge i Traad. Al Vintermøgen skal henlægges i Traad der som ugiødet er, undtagen den ene Nats Møg, naar han Morgenen derefter flytter. Men om Traad er møget, da skal han føre Møgen didhen, hvor det meest behøves, og han vil sande det med

ædium arbitrium esto. Qvod si bovem in ea bovilis parte, qvæ ad alterum pertinet, absqve data sibi venia ligaverit, duarum orarum argenti mulctam pendet ei, ad qvem eadem bovilis pars pertinet.

Caput IX.

Qvomodo fimus in agrum vel fundum efferendus.

Quadrans fundi cujusqve prædii qvovis anno compascuum esse oportet. In talem agri partem totus fimus hybernus vehendus est in antecessum non stercoratam, excepta fimi portione, qvæ nocte collecta fuit, diem, qvo inde migrandum erat, proxime præcedente. Si vero hæc agri portio fimo obducta fuerit, eo, qvo maxime videtur urgere necessitas, fimus transportetur, qvod ita factum esse sui ipsius jurejurando probabit conductor, dum modo

---

[6]) eda þat hús á at hafa. *add.* 71. 72.

sanna, ef landsdrottinn vill. Enn ef hann vill eigi sveria, þa gialldi hann scada þann allann, eptir því sem sex scynsamir menn meta, þeim sem til iardar ferr, ef hann hefir at [1]) úlaugom [2]) unnit. Kyrlag í minsta lagi, scal hafa á hálfs pundz sádi kverio, eda gialldi landsdrottni hálfan eyri silfrs fyrir hvert er missir.

Enn ef madr sár vetrarrúg þar sem akr er, oc ferr hann af iaurdo, hafi af allz eckert. Enn ef hann grefr vaull til innangardz, hafi af fræ mæli sínn. Enn ef hann grefr [3]) uttan gardz,

med sin Eed, om Jorddrotten forlanger det. Men om han vil ikke sværge, da betale han Skaden efter sex skiensomme Mænds Vurdering til den, som flytter til Jorden, fordi han haver giort ham Skade imod Loven. Een Koes Møg skal han i det mindste have paa hvert halve Punds Sæd: eller bøde til Jorddrotten en halv Øre Sølv for hver der fattes.

Men om nogen saaer Vinter-Rug der hvor Ager er, da saaer han aldeles intet deraf, om han farer af Jorden. Men om han dertil bryder Eng op inden Giærdes, da have han sit Sædekorn igien. Men bryder han uden Giærdes dertil,

id fundi dominus exigat. Si vero jusjurandum edere recuset, ei, qvi ad prædium se confert, universum exinde enatum damnum resarcire tenetur, tantam nempe ei solvet mulctam, qvantam alteri, qvi in prædium migrat, persolvendam adjudicabunt sex viri prudentiores. Unius vaccæ fimi portio ad minimum reqviritur ad lætificandam qvamlibet agri portionem, cui serendæ frumenti selibra vulgo destinatur: alias pendet fundi domino dimidiam argenti oram pro tali qvavis agri portione, qvæ debita fimi qvantitate defraudatur.

Si qvis frumento hyberno severit agrum, et e prædio migraverit, nihilum exinde recipiet. Si vero fundum effoderit intra sepimentum, semen ei restituetur. Qvod si extra sepimentum foderit, et sepimento

[1]) úlaugom, *incommodo*, 307. 58. 69.
[2]) numit, *captum*, 56.

[3]) vaull til innan gardz hafi af fræmæli sínn, *Si agrum intra septum foderit, segetem habeat. add.* 3260.

gardz, oc gerdir um, hafi hálfan hvarr sá er sádi oc hinn er til ferr iardar.

Enn af iaurdo scal sá er leigir ecki veita, nema þriú löss vidar oc *) tva scaps. Enn landsdrottinn slíkt sem hann vill, sva þó at þeim, er leigdi, verdi eigi scadi at, eptir því sem í [4]) kaup þeirra kom.

dertil, og giærder derom, da have Halvten hver, den, som saaede og den, som farer til Jorden.

Leilænding maa ikke give nogen Tilladelse til at hugge i den Skov, som ligger til hans Gaard, mere end tre Læs Veed og to Læs Fagotter. Men Jorddrotten maa give Tilladelse til ligesaameget som han vil, dog saa, at Leilændingen ikke faaer nogen Skade deraf, imod deres Foreening.

X. Capituli.

Hverso madr scal vit leigoból sciliazt.

Nú ef madr ferr af iaurdo, þá scolo hurdir þriár standa, þóat eingi væri, þá er hann kom þar: stofuhurd oc búrshurd oc eldahússhurd, oc

X. Capitel.

Hvorledes Mand bør forlade sin leiede Gaard.

Nu om nogen farer af Jorden, da skal trende Dørre staae, endog ingen var tilforn, da han kom til Jorden: Stuedør og Staburσdør og Kiøkkendør, og des-

mento cinxerit, uterqve retineat dimidium et qvi sevit, et qvi ad prædium migrat.

Sed fundi conductori ex fundo alii non ultra tres vehes lignorum, surculorumqve duas concedere licet: ast domino fundi qvantum libuerit, dummodo id fiat absqve damno conductoris, juxta stipulationem inter ipsos factam.

Caput X.

Prædii qvalis legitimus debeat esse decessus.

Ubi qvis a prædio migrat, tres januas relinqvat, etsi cum eo commigrarit conductor, nulla affuerit: una nempe fores claudet anteriores, ædium, altera

*) citt. 3260.

[4]) kaupmála. *pactum*, 69.

oc standa allar þær, sem fyrr stodo. Nú ef hann tekr einhveria þá hurd, oc hefir brot, þá scal hann aptr færa oc leggia landnám á landsdrottni, ef hann hefir leyst frá; enn ef þar leypr nockot af [1]) þrescildi, eda [2]) ofdyri, eda [3]) gáttartre, þóat ein flys fylgi, þá er þat húsbrot, bæti maurk silfrs: [4]) hafi Konongr hálfa, enn sá hálfa, er iaurd á. Enn ef hann brytr setstocka or húsom, eda bríkr þær sem greiping hefir nomit, þá scal hann þat aptr [5]) færa, oc gialldi maurk silfrs: hálft Konongi, enn hálft þeim er iaurd á. Enn allt þat, er húsbrot næmr, bæti maurk silfrs: hálft Konongi,

desuden skulle alle de Dørre staae, som før stode. Tager han nogen af de Dørre bort, da skal han føre den tilbage, og bøde Landnam til Jorddrotten, om han haver taget den løseligen af sine Hængsler; men om dermed er fulgt noget af Dørtærskelen eller Dørtræet, eller Dørstolperne, om endog det ikkun er en Fliis, da er det Huusbrud, og bødes derfor een Mark: Hælvten til Kongen og Hælvten til Jordeieren. Bryder han Bænke af Huset, eller den Paneling, som er sammenpløiet eller fastnaglet, da skal han føre det tilbage, og bøde ligeledes een Mark Sølv: Hælvten til Kongen og Hælvten til Jordeieren. For alt det som kaldes Huusbrud bødes en Mark Sølv: halvt til Kongen

altera sit cellæ penuariæ, tertia culinæ, omnes qvoqve loco immotæ, qvo solebant, maneant. Si harum qvandam amoverit, amotamqve avexerit, revehet, fundiqve domino tantam, qvantam, si fundo damnum intulisset, mulctam persolvet, si illæsam resolverit. Qvod si de limine interiore qvid fractum avellatur, vel superliminari, vel antis, etsi frustulum qvoddam exinde adhærens remanserit, damnum ædi illatum censetur, pro qvo marcam argenti mulctæ nomine, regi dimidiam, dimidiam fundi domino reus persolvet. Qvod si fregerit sedilia, vel scamna disruperit intra ædes, vel tabulas, qvæ sulcis insinuatæ compactæ fuerint, vi dirutas removerit, revehet et restituet, et marcam insuper argenti, regi dimidiam, fundi domino dimidiam solvet. Pro qvovis damno ædibus ruptura illato marca argenti penditor, dimi-

---

[1]) þreskalda. *Limen.* 56.
[2]) uppdyri. *ostei pars superior, fores superiores.* 302. 58. 61. 62. 69.
[3]) dyra scúli. 61.
[4]) þeim er iaurd átti. 61.
[5]) bauta. 304.

ongi, enn hálft þeim er [6]) iaurd á, oc geri hús iamgodt sem ádr.

Nú scal leiglendingr af iaurdo flytia allt þat, sem hann á med retti af at flytia: hey sitt oc korn at lokinni landscyld [7]) eptir hina fyrsto fardaga; oc aull aunnr annbod, þegar hann vill. Hann scal brottflytia *) lausa þili oc vidarköst, hiálma oc hiálmrodr, langdili oc þverdili, oc allt þat, er eigi hefir greiping numit, eda oc [8]) naglat er undir bita eda biálka, þá scal hann brottflytia verkvid sínn oc allann medr ser, þegar hann vill.

Enn

gen og halvt til Jordeieren, og giøre Huset ligesaa godt, som tilforn.

Nu skal Leilænding flytte af Jorden alt det, som han med Rette bør at flytte: sit Høe og Korn, naar Landskylden er betalt, efter første Fardag, og alt andet Boskab, naar han vil, og alt det, som ikke er grøftet under Bielke eller Slaa. Han skal og bortføre Aflagsbræder, Veedbunker, Skuurtag og Stolper, Side- og Tverpanel, og alt det, som ikke er grøftet under Bielke eller Slaa. Han skal og bortføre alt sit Gavntømmer med sig, naar han vil.

Men

dimidia regi, fundi domino dimidia, ædificiumqve rei impensis et cura statui restituitor pristino.

Qvæcunqve e prædio justo avehenda sunt, avehenda curet foenum nempe et frumentum, cum mercedem fundi præstiterit, statim post primos migrationis dies, et coetera qvæqve utensilia rustica qvando libuerit. Auferat itidem asseres pendulos vel laceros, ut et struem lignorum tegumenta siccanea eorumqve fulcimenta, item tabulata in longum et transversum ducta, et qvæcunqve sulcis non fuerint insinuata aut clavis hæserint affixa trabibus transversis vel erectis tignis. Ligna itidem omnia fabrilia secum pro lubitu auferet.

Si

---

[6]) hús. *domus.* 69.

[7]) sva mikit [illegible] hann þarf til eykio fódrs oc til ungsmála eptir etc. *tantum, qvanto illi opus est ad alenda jumenta, pecudes juniores.* 61.

*) lava þili. *arcæ tabulata.* 3261.

[8]) naglafast. *clavis firmum.* 304. 61. 63. 71. naglafast vordid. 62. 69. neglt er. *Hard. et Tunsb. Reg.* 3260.

Enn ef madr gerir ser hvanngard eda laukagard, hafi brott fyrir krossmesso á varit. Enn allt þat, er eptir er at efztum fardaugom, eignizt sá er iaurd á, nema hinn hafi fært á fiauro eda [9]) hælkn uttangardz, þar sem hvarki er at aka yfir akr ne eng, oc hafi brott flytt at [10]) bótólfsvauko: enn ef leingr liggr, þá á landsdrottinn.

XI. Capituli.

Ef madr sitr á ótekinni iaurdo, hvat vardar.

Hvervetna þar sem madr sítr á útekinni iaurdo, þá á landsdrottinn lód alla, enn leysi [1]) bú sitt undann med

Men om nogen planter Angelica- eller Løg-Hauge, da maa han have det bort før Korsmisse om Vaaren. Men alt det, som er tilbage efter Fardagen, hører den til, som eier Jorden, undtagen hiin haver ført det paa Stranden, eller paa Klipper uden Gaards, hvorfra det hverken skal ages over Ager eller Eng, og have det bortført til Botolphs-Ugen: men om det ligger længere, da eier Jorddrotten det.

XI. Capitel.

Om Mand boer paa en Gaard uden Bygsel, hvad det giælder.

Allevegne der, hvor nogen sidder paa Jord uden Bygsel, da eier Jorddrotten al Afgrøden, men hiin løse sin Boe med

Si in proprios usus exstruxerit ille hortum angelicis cepisqve serendis, qvævis avecta curabit ante festum crucis vernum. Qvæ autem præterlapsis diebus migrandi postremis relicta fundi domino cedent, nisi ad litus vel loca inculta removeri curaverit alter extra limites fundi, unde nec per agros, nec per prata transferre res necesse habeat, prorsus remota sunto ante vigiliam Botolphi, qvod si diutius immota remanserint, fundi domino sunto.

Caput XI.

Si qvis prædium non legitime conductum inhabitarit, et qvæ sit mulcta.

Siqvis prædium legitima stipulatione non conductum inhabitet, ad dominum fundi universus ususfructus pertineto, et pecudes a fundi domino redi-

---

[9]) Bærg. *Mons.* 302. 307. 56. 58. 69. 71. 72. Halkn. *solicitum. Hard. Reg.*

[10]) Botolfs messo. *Festum Botolfi.* 309. 69.

[1]) fe. *pecus.* 63.

med landnámi vit landsdrottinn. Nú vill hann eigi af iaurdo fara, þá scal iardeigandi stefna honom þíng, oc beida bændr lids at færa hann af iaurdo sinni. Hverr er sekr eyri silfrs vit Konong, er eigi vill tilfara. [a]) Armadr Konongs er scilldr til at fara fyrir bóndum, oc audlazt med því hálfa maurk silfrs Konongi til handa.

med Landnam til Jorddrotten. Nu vil han ikke fare af Jorden, da skal Jordeieren stævne ham til Tings, og forlange Hielp af Bønderne til at føre ham af Jorden: hver er brødig een Øre Sølv til Kongen, som ikke fare. Kongens Foged er pligtig at fare med Bønderne, og forhverver derved Kongen en halv Mark Sølv.

XII. Capituli.

Um scipti á korni oc hey.

Nú ef madr á korn fallt í [1]) stada eda hey, þá scal bióda landsdrottni at kaupa medr vatta tva, oc gera til hálfs mánadarstefno til verds lyktingar,

XII. Capitel.

Om Deeling af Korn og Høe.

Nu om nogen eier Korn til Fals i Stakke, eller Høe, da skal han med tvende Vidner tilbyde Jorddrotten at kiøbe det, og give ham halv Maaneds Stævne til Be-

redimendæ sunto, tanta mulcta, quanta in eum, qvi alienum fundum temere occuparit, violaritqve, præstanda cadit. Qvod si inde migrare recusarit, fundi dominus ei diem dicet, et a colonis opem poscet contumacem a prædio suo ejiciendi. Colonus auxilium denegans, oram argenti regi pendito. Villicus regius colonis præfectus eo se conferet, dimidiam eo nomine argenti marcam regi qvæsiturus.

Caput XII.

De divisione foeni et frumenti.

Si cui fuerit frumentum in acervo, foenumve venibile, fundi domino emendum offeret ille in præsentia duorum testium, et tempus, intra qvod pre-

[a]) umbodsmadr. *procurator.* 302. 309. 56. 57. 58. 61. 63. 68. 71. 3260.

[1]) stali. 307. lada edr stada. 72.

gar, slíks sem [2]) scynsamir menn meta, þrír af hvars hálfo. Enn ef hann líkr eigi þá verdi, seli hveriom hann vill. Nú ef tveir menn eda fleiri eiga [3]) stada saman, hvartsem þat er korn eda hey, þá scal hvartgi brott flytia fyrr enn scipt er. Enn ef madr [4]) hauggrr hey á lut annars mans, þá sekizt hann eigi medann hann á iammikit eptir sem hann þarf [5]) til at leggia. Enn ef hann flytr allt brott, sekr tveim aurom [6]) vit þann, sem hey eda korn átti, oc eineidi hans medr, at hann flutti eigi minna hey eda korn aptr, þat er granni hans átti, enn hann flutti brott.

XIII. Ca-

Betaling, eftersom skiønsomme Mænd, tre paa hver Side, vurdere det. Men om han betaler ikke det Værd, da maa hiin sælge det til hvem han vil. Nu om to Mænd eller flere eie Stakke i Lade sammen, hvad enten det er Korn eller Høe, da skal det ikke bortføres, førend Skifte er skeet. Dersom nogen slaaer Høe paa en anden Mands Lod, da bøder han intet, saalænge han eier ligesaameget tilbage, som han behøver at giengiælde det med. Men flytter han alt bort, da er han brødig to Øre til den, som Høet eller Kornet eiede, og giøre sin Eed, at han førte ligesaameget Høe eller Korn tilbage, som han bortflyttede.

XIII. Ca-

pretium ex arbitrio trium ab utraqve parte virorum solvetur, semestre condicet. Si vero intra præstitutum tempus pretium non fuerit præstitum, cuicunqve placuerit, proprietarius vendet. Si bini pluresve communem frumenti vel foeni possederint cumulum, neuter qvicqvid inde avehet, priusqvam inter eos divisum fuerit sive frumentum sive foenum. Si vero qvis in damnum alterius foenum secuerit, mulcta ei non infligetur, qvamdiu tantum habuerit, qvantum ad alterius damnum resarciendum suffecerit. Si vero totum avexerit, duarum orarum reus erit, ei, cujus frumentum vel foenum erat, solvendarum, et sui unius jurejurando præstito probabit se non minus frumenti vel foeni revexisse, qvam qvod vicino abstulerat.

 Ca-

2) sex. *add.* 63.
3) lod. 307. lod alt. *messis, usus fructus.* 3260.
4) heggr. *cædit.* 61. flytr. *vehit.* 3260.
5) til iamnadar. *pro rata. add.* 72.
6) silfrs. *argenti. add.* 304. 3260.

XIII. Capituli.

[1]) Ef leiglendingr ferr af iaurdo.

Nú ef leiglendingr ferr af iaurdo oc hefir slitit upp staudogardi [2]) fim faudmom [3]) leingra, geri gard slíkan sem ádr var, oc bæti landsdrotni landnám á ofan. Enn ef uppslítr staudogardi [4]) tío faudmom leingra [5]) oc berr heim, þat heitir [6]) bálkabrót, gialldi landsdrotni maurk silfrs oc geri gard iamgódann oc iamlangann, sem ádr var. Tradargard scal hann eigi [7]) uppslíta í almenningom,

XIII. Capitel.

Om Leilænding farer af Jorden.

Farer Leilænding af Jorden og haver revet op Stavregiærde, som Favne eller længer, da giøre Giærdet saa godt, som det var tilforn, og bøde desuden Landnam til Jorddrotten. Men dersom han haver revet op Stavregiærde, ti Favne eller længere, da hedder det Balkebrud, bøde derfor til Jorddrotten een Mark Sølv, og giøre Giærdet saa godt og saa langt, som det var tilforn. Overdrevs-Giærde maa han ikke rive op i Alminding,

Caput XIII.

Si de prædio migrarit conductor.

Si conductor a prædio migrans sepimentum stipitibus compactis firmatum ultra qvinqve orgyas longum evulserit, sepimentum restituet ex integro, pendetqve fundi domino mulctam violati fundi. Si tale sepimentum ad decadem usqve orgyarum spatis evellendo violaverit, stipitesqve domum asportarit, tale damnum audit fractura sepimenti, pro qva auctor mulctam luet marcæ argenti, qvæ fundi domino cedit, sepimentiqve fractam partem æqve ac prius bonam longamqve redintegrabit. Sepimentum qvod agrum com-

---

[1]) *Hoc caput seqventi postponit.* 302. 309. 309. 56. 57. 58. 61. 62. *hoc cap. omitt.* 63. 68. 69. 71. 72. *Tunsb. Reg.*
[2]) tío. 61. þrim. 3260.
[3]) scemra. *brevius.* 307. 69.
[4]) fim. *qvinqve.* 71.
[5]) oc ber heim. *omitt.* 302. 307. 309. 57. 58. 62. 68.
[6]) gardabrot. *Sepimenti fractio, violatio.* 69.
[7]) slita. 58.

ingom, enn ef hann slítr upp, [8]) geri annan iamgódann í stadinn, oc leggi á landnam.

XIV. Capituli.

*) Ef menn þurfa frækorn at kaupa.

Nú þurfa menn frækorn at kaupa í bygdom heima, þá scal sá, er kaupa þarf, fara til umbodsmans Konongs med vatta tva, oc bidia hann stefna þíng, oc nefna scynsama menn til at ranzaka bygd alla, sva vida sem þarf, oc þar sem korn finzt til [1]) aflaups, ætli bónda frækorn oc [2]) hiúna fóstr til þess er hann færr nyt korn. Engi scal oc melta korn til salo í bygd-

ding, men river han det op, da giøre andet ligesaa godt Giærde istedet, og bøde desuden Landnam.

XIV. Capitel.

Dersom Mand behøver at kiøbe Udsæd.

Nu behøver Mand at kiøbe Udsæd hiemme i Bøigden, da skal den, som trænger til at kiøbe, fare til Kongens Ombudsmand med to Vidner, og bede ham stævne Ting, og udnævne skiønsomme Mænd til at randsage hiemme i Bøigden, saavidt som der behøves, og dersom Korn findes tilovers, da erlægge Bønderne ham Sædekorn og Underholdning for sin Familie, til han faaer nyt Korn. Ingen skal giøre Malt til at sælge hiemme

compascuum cingit, non evellet, evulsum vero restituet æqve bonum, mulctam fundi violati soluturus.

Caput XIV.

Si emendum sit frumentum seminale.

Si qvis frumento sativo emendo in pago indigeat, qvi indiget duobus stipatus testibus procuratorem adibit regium, ab eoqve petet conventum indici peritos inqvisitores evocatum, qvi totum pagum, in qvantum necesse fuerit, explorent, et si frumentum inventum fuerit superabundare, ruricolæ colonum indigentem frumento ad sementum et familiam alendam sublevent donec recentis frumenti potis fuerit factus. Nemini ruricolarum licet frumentum in polen-

[8]) gerdi. 56.
*) *Hoc caput infra exhibet Cod. 3260.*

[1]) kaups. 56. 57. 58. 63. 68. 72. *T. R.*
[2]) hiuna förslu. 62.

bygdom heima í slíkom stór naudsyniom, nema þar sem Konongr lofar medr brefum sínom. Nú þar sem finnzt [3]) aflátskorn eda miöl, þá seli þeim sem þarf, eptir því sem gengr fleztra manna millom. Enn sá, er eigi vill selia, gialldi hálfa maurk silfrs Konongi, hafi Konongs umbodsmadr tva aura, enn sá adra tva aura, er kornkaups var syniat eda miöls, oc taki korn eda miöl fyrir engann penning sem ádr, oc scipti þeirra millom, sem þurfa. Nú beidazt þeir [4]) at upp se lokit fyrir þeim, oc fá þeir eigi, brióti húss eda hirdslor at ósekio, hvarr sem á. Enn ef Konongs umbodsmadr afrækizt, þá gialldi hann þessa hálfa maurk, þeim sem korn

hiemme i Bøigden i slig stor Trang, undtagen hvor Kongen tillader det med sine Breve. Nu om der findes Korn tilovers, eller Meel, da skal man sælge det til dem, som trænge, efter Markets Priis. Men hvo, som ikke vil sælge, bøde en halv Mark Sølv til Kongen, deraf tager Kongens Ombudsmand to Øre, og den, som blev nægtet Korn eller Meel tilkiøbs, de andre to Øre, og skal man da tage Kornet eller Melet for ingen Penge, og skifte imellem dem, som trænge. Nu begiære de, at der skal lukkes op for dem, men det bliver dem nægtet, da maae de bryde Huus eller Giemsel sagløs for dem, som eier det. Men dersom Kongens Ombudsmand undslaaer sig herfor, da bøde han den fornævnte halve Mark til dem, som Korn

polentam promercalem vertere penuria tam acri premente, nisi ubi rex per proprias permiserit literas. Far vel frumentum superfluum, ubi inventum fuerit, indigenti vendetur pretio, de qvo inter plurimos convenerit. Vendere nolens regi dimidiam argenti marcam committet, et datis procuratori regio duabus oris, totidemqve, cui rescissa erat frumentum vel farinam emendi facultas, solvet, frumentum vero farinave sine ulla retributione auferetur inter egenos distribuendum. Qvod si fores ædificiorum clausas sibi aperiri poposcerint, idqve negatum fuerit, easdem ut et cellas popinarias effringent impune, ad qvemcunqve demum pertinuerint possessorem. Si procurator regius muneris sui fuerit negligens, itidem ipse dimidiam expendet mar-

[3]) afluupkorn, 307. aflaupskorn, 56, 3260.

[4]) lykla oc fá þeir eigi. 304. 307. 309. 56. 57. 58. 62. 63. 68. 69. 71. *T. R.* 3260.

korn eda miöl þurfa at kaupa, oc þat var syniat. [5]) Enn ef nockor verr odde eda eggio, veri [6]) útlægr hvart sem hann færr sár eda adrar ákomr. Enn ef hann deyr af, veri undir Konongs miscon.

XV. Capituli.

Um húsa scipti.

Nú ef fleiri menn búa í húsom samann, enn einn, hverso sem þeir scipta húsom, þá eigo allir dyrr iamheimolar, þar sem ósciptar ero. Enn ef madr hauggr fleiri dyrr á húsom, enn þá varo, er hann kom til, gialdi [1]) maurk silfrs: hálfa Konongi, enn hálft

Korn eller Meel behøve at kiøbe, og samme var nægtet. Men om nogen værger med Odd eller Egg, da er han fredløs, hvad enten han faaer Saar eller anden Skade; men [illegible] han derved bliver dræbt, da være det under Kongens Naade.

XV. Capitel.

Om Deeling af Huse.

Nu om flere Mænd boe sammen i Huse, da, hvorledes de end skifte Husene, eie alle de Døre lige hiemmelt, som ere udeelte. Men dersom nogen giør flere Døre paa Husene end der vare, da han kom til Jorden, da bøde een Mark Sølv: Halvten til Kongen og

marcam iis, qvibus frumentum vel farinam emere fuerat necessum. Qvi mucrone vel acie restiterit, jure suo carebit pro vulneribus sive gravioribus, sive levioribus sibi injectis, at si mors illata fuerit, causa regio submittetur arbitrio.

Caput XV.

De divisione ædificiorum.

Si plures simul ejusdem prædii ædificia incoluerint, qvacunqve demum ratione semet inter eadam partiti sint, æqvo ad singulos jure fores indivisæ pertinebunt. Si qvis vero plures, qvam eo, qvo ad prædium se recepit tempore, aderant, fores exsciderit, marcæ argenti reus esto, cujus pars

---

[5]) Enn ef. *cætera. omitt.* 63.
[6]) úgildr. *impune occidendus.* 304. 58. *T. R.*

[1]) gialdi maurk silfrs landsdrotni. *marcam argenti domino fundi solvet.* 69.

hálfa landsdrotni, oc bæti hús eptir því sem [2]) scynsamir menn meta.

Nú scal madr þat tadfall hafa, er þess mans bú feldi, er þar bygdi, sem hann hefir bóli tekit. Enn ef madr [3]) reidir myki af annars mans bólfesto, oc færir á akr sínn, þá er hann sekr eyri silfrs vid þann, er mykina átti, oc [4]) reidi haunom iammikinn akr oc iamval sem hann taddi ser [5]) medr myki hans, er hann flutti ádr af.

Nú koma leigolidar eigi allir í senn til iardar, þá scal sá krefia sciptis, er hafa vill, med vatta tva, ef [6]) úbygd er iaurd, eda er sá eigi kominn, sem tekit hefir iaurd, þá mæli

og Halvten til Jorddrotten, og bøde Huset efter skiønsomme Mænds Vurdering.

Det Møg, som han efterlod sig, som tilforn boede i Husene, skal den beholde, som kom i Boligen igien. Men dersom nogen tager Møg fra en anden, og fører paa sin Ager, da bøde een Ore Sølv til den, som Møget eiede, og møge ham ligesaa stor Ager igien, og ligesaa vel, som han møgede sit eget med det Møg, han førte fra hiin.

Nu komme ikke alle Leilændinge paa eengang til Jorden, da skal den, som vil skiste, kræve Deeling med tvende Vidner. Er Jorden ikke bortleiet, eller den ikke er kommen, som haver taget Jorden til Leie, da

pars dimidia regi, altera fundi domino cedet, ædificiumqve e sex peritorum virorum arbitrio reficiet.

Novus conductor fimum habeto egestum ex pecore, qvi illi fuit, qvi fundum reliqvit. Si vero qvis fimum a fundo, alteri iam elocato in suum transvexerit agrum, oræ argenti mulctam pendet ei, cujus fimus erat, tantamqve agri partem læso competentem, æqve prope ac proprium agrum fimo prius avecto stercoret.

Si conductores non simul omnes prædium adierint, divisionem, qvi cupit fieri, poscet, in præsentia duorum testium. Si fundus non fuerit elocatus, aut, si conductor non affuerit, fundi partem dimensam æqve bene

---

[2]) sex scynsamir menn. *Sex viri prudentes, gnari.* 56. 3260.

[3]) tækr. 61. [4]) tædi. 61.

[5]) myki. *fimus.* 63. med — ádr af etc. *omitt.* 3260.

[6]) bygdir. *rus.* 304. úscipt. *indivisum.* 62.

mæli hann ser iammikinn teig oc [7]) iamval tedi, oc geri sídann hvart er þeir vilia luti, eda hafi þann hvarr er taddann hefir; enn leigolida scipti halldazt medann [8]) einn þeirra byrr á iaurdo. Enn ef einnhverr ferr af iaurdo brott, enn annar kemr til, hafi sá er til kemr teiga oc þá iaurdo oc hús, er hinn hafdi, er brott fór, oc nióti hverr sinnar ábúdar.

Sva scal iaurdo scipta, at allir hafi teiga iambreida oc iamlánga, oc iamgóda eptir *) leigoburd. Enn ef einhverr hefir breidari teig eda leingra, þá láti falla frá sínom teigi oc akri, oc til hins, er minna hefir, láti sva af sánom akri, sem úsánom oc

da maale den, som først kommer, Jorden i lige store og lige vel giødede Parter, og giøre siden hvilket de ville, enten kaste Lod, eller hver beholde hvad han haver giødet. Leilændings Skifte skal holdes imedens een af dem boer paa Jorden. Men om nogen farer af Jorden, og en anden kommer i hans Sted, da have den, som kommer til, den Part af Jorden og de Huse, som hiin havde, som bortfoer, og nyde hver sin Besiddelse.

Saaledes skal Jord skiftes, at enhver Lod er lige bred, lige lang og lige god efter Gaardens Beskaffenhed. Men dersom nogen af dem haver taget bedre eller større Lod, da give fra sine Agre til den, som mindre Lod haver, hvad enten det er af saaede eller usaaede Agre, og

bene stercorari curabit: sit vero ipsorum libero relictum arbitrio, utrum sorte sibi agri portionem eligant, suamqve qvisqve sibi, qvam fimo ipse lætificavit, retinebit: distributio autem inter conductores firma maneto, qvamdiu eorum aliqvis prædium incoluerit. Si cui a prædio migranti alter successerit, qvicqvid agri, prati, ædiumve antecessor conduxerat, successor recipiet: cæterum ex sua cuiqve conductori ususfructus portione cedet.

Prædii divisio hæc erit: singuli conductores agros habento æqve latos, æqve longos, et æqve pingves ratione mercedis, qvæ cuilibet præstanda est. Si vero qvis conductor latiorem vel longiorem qvam reliqvi nactus fuerit portionem, cui minor est, de sua concedet, qvantum alii deest agri sive

---

[7]) tædi iamvæl, 63.

[8]) einhverr, *qvisqve*, 62. þeir, 3260, *lectio melior.*

*) iardarhöfn, 3260.

oc hafi ecki fyrir starf sitt [9]). Enn ef hann vill eigi afláta, sæki [10]) leiglendingr sem vita fe.

XVI. Capituli.

At madr scal búa [redacted] ódalsiaurd sinni.

Nú scal madr hafa ódalsiaurd sína at búa á, helldr enn hverr annar valinnkunningr madr, oc allt þat er [1]) samtynis liggr. Nú ef ódalsnautar vilia eigi byggia haunom, þá scal hann bióda þeim leigo [2]) fyrir fardaga, slíka [redacted] adrir menn vilia leigt hafa, oc se þó eigi at fiandbódi, þvíat eigi scal hann at fiandbódi

og have intet for sit Arbeide. Vil han ikke give fra sig, da søge Leilændingen det som vitterlig Giæld.

XVI. Capitel.

Om Mand behøver at beboe sin Odelsgaard.

Nu bør Odelsmand være nærmest berettiget til at beboe sin Odelsjord, fremfor en anden god Mand, og at bruge alt det, som ligger til den Gaard. Nu om hans Odels-Opsiddere ikke ville leie Gaarden til ham, da skal han tilbyde dem for Fardag saadan Leie, som andre ville give, dog at det ikke er Avindsbud: thi han skal ikke have Jorden efter

sive seminati, sive semente vacui, nec impensi laboris hic ulla ratio habetor. Conductori in negantem jus sibi, competit actio debiti liqvido comperti.

Caput XVI.

De jure prædium avitum inhabitandi.

Prædium avitum legitimo odelici juris hæredi inhabitandi fundusqve ad hoc prædium pertinentes colendi jus esto præ qvovis alio, qvantumvis probo et honesto viro. Si vero talis prædii aviti usurpatores id noluerint hæredi locare, iis ille mercedem offeret talem, qvalem alii solvere velint, idqve ante diem migrationis: ista vero oblatio ne sit invidiosa: nemo siqvidem secundum invidiosam alterius oblationem præstare cogetur mer-

9) þvíat engi scal af audrom slá eda scera. *Etenim nemo alterius foeno aut messe se immittet, add.* 71. 72.

10) landsdrottin, *dominus fundi,* 58.

1) samtyms. 302.

2) fyrir fardaga. *ante dies migrationis, omitt.* 69.

bodi annars hafa [3]). [4]) Enn ef nockr madr ferr á iaurdo, nema sá vili [5]) ábúa, sem fe á í iaurdo, þá rænir sá fyrir bióda þann er kann maunnom á at fara. Enn ef menn fara á, þá scolo þeir [6]) afláta iaurdunni, oc giallda Konongi hálfa maurk silfrs fyrir iardar rán. Nú liggr iaurd [7]) eigi samtynis, þá scal hann þó hafa [8]), ef hann hefir ádr sína iaurd alla oc liggr samherads, oc [9]) þeir etia *) andvirki aullo á. [10]) Eigi má hann iaurd hafa, ef fiall eda forad, eda fiaurdr eda ár [11]) úfærar banna.

Nú

efter en andens Avindsbud. Farer da nogen Mand paa Jorden, uagtet den, som eier Deel i Jorden, vil boe der, da begaaer hiin Ran imod den, som kan forbyde ham at flytte did. Men om nogen alligevel flytter til Jorden, da skal han fare af igien, og bøde Kongen en halv Mark Sølv for Jord-Ran. Ligger nogen Jord, som Mand eier, ikke næst ved eller i eet med den Jord, han boer paa, og haver han tilforn brugt alle sine Jorder selv, da maa han og bruge den Jord, naar den ligger i samme Herred, som den han boer paa, og han formaaer at bruge al sin Avling derpaa. Men den Jord maa han ikke have, hvorimellem ligger Field eller Fiorder eller Aaer, som man ei kan vade over.

Nu

mercedem. Qvi prædium ab alio rite conductum occupat alius, qvam cui pars prædii ceu domino est, et id inhabitare velit, rapinæ reus habetor. Qvo casu, dominus interdicto caveat, ne qvis ibi sedem figat. Qvi prædium interdicto posthabito usurpaverit, prædium relinqvito, regiqve dimidiam argenti marcam solvito mulctæ nomine, pro occupatione fundi alieni violenta. Fundos, etiamsi prædio dicto non fuerint contermini, retinebit dominus, modo in eadem tribu jaceant, et integrum prædium constituant, ubi opera rustica rite exerceantur. Fundum monte, sinu, aut fluvio impervio [redacted] prædio divisum domino incolere vetitum esto.

[3]) [redacted] sá vili búa [redacted] er á. *Nisi dominus suum fundum inhabitare velit. add.* 58.
[4]) Enn ef — iardar rán. *omitt. T. R.*
[5]) iaurd hafa. 302.
[6]) affara. 62.
[7]) eigi. *omitt.* 69.
[8]) þessa iaurd, ef hann hefir sína iaurd fyrr, *hunc fundum, si suum ipsæ ante habuerit.* 56.
[9]) neyta þeir allir andvirki á. *omnes materie utantur.* 57. 58.
*) virki. 3260.
[10]) eigi má hann — banna. *omitt. T. R.*
[11]) úvaudar. 65. 307.

Nú ef fleiri menn búa [12]) í husom samann enn einn, þá scolo þeir vida at hiúna tali; enn eigi at iardar magni: þvíat hiún þurfa elldingr [13]), enn eigi iaurd.

Nu om flere Mænd boe sammen i Huus, da skulle de skaffe Brændsel efter som de have Folk til; men ikke efter som de have Jord til: thi Folket behøver Varme, men ikke Jorden.

XVII. Capituli.

Um spellvirki.

Nú ef madr hauggr [1]) eyk fyrir plogi eda ardi, eda [2]) herfi, eda [3]) í [4]) eyk reidi á varsdegi, sá er at því verdr kunnr oc sannr, þá er hann sekr fim mörkom silfrs vid Konong, oc bæti grip þann, er hann spillti vid þann er átti, oc aufundarbót slíka á ófan [5]), sem

XVII. Capitel.

Om Spildeværk.

Nu om nogen hugger Øg for Plov eller Harve, eller spilder Seletøi eller Plov-Redskab om Vaardag, og saadant bliver ham overbeviist, da bøde han fem Mark Sølv til Kongen, og det han spildte til Eiermanden, og desforuden Avindsbod, efter-

Si plures vel bini prædium incolant, pro domesticorum numero lignationem exerceant, siqvidem familiæ materia ignis altrice, non autem fundo opus est.

Caput XVII.

De damnis.

Qvod si qvis occiderit jumentum vomerem, aratrum vel occam trahens, vel vinculis jugalibus adstrictum tempore verno; qvisqvis ejuscemodi facinoris convictus fuerit, marcas argenti qvinqve regi committet, dominoqve damno pro hujus jactura satisfaciet pretio æqvivalente, et insuper mulc-

---

12) [redacted] einom bö enn einn. 63.

13) oc sva hit [redacted] lysing. *et idem de interdicto. add.* 71. 72.

1) oyk. *jumentum.* 304.

2) hæyrfi. 61.

3) spillir. *violat. add.* 56.

4) oyreidi. 302.

5) eptir sex manna dómi. *ex sex virorum arbitrio.* 302. 57. 61. [redacted] sex etc. 72.

sem scynsamir menn dæma eptir málavauxtom, laugliga tilnefndir. Enn ef stelr iárni af ardri eda plógi, þrigilldi þat er hann stal vid þann er átti, [6]) oc sex aura silfrs í [7]) þockabót, enn Konongi tvær merkor silfrs. Enn ef madr spillir plóg mans, eda ardi, eda [8]) hersi, eda hauggr festi eda sela, beizl eda tauma, eda scocla, eda [9]) bygil, eda hornspenzl, ef þat verdr eitthvart spillt, bæti sem sex scynsamir menn meta, oc sex aura í aufundarbót [10]). Enn ef hann stel [11]) einohverio þesso, þá [12]) heiti æ hvinn at úsekio, þrigilldi þat er hann stal, þeim

eftersom skiønsomme Mænd, dertil lovligen udmældte, dømme efter Sagens Beskaffenhed. Men dersom nogen stiæler Jern af Harve eller Plov, da bøde det igien tredobbelt til Eiermanden, og sex Øre Sølv som Forligelse-Bøder, og to Mark Sølv til Kongen. Dersom noger spilder anden Mands Plov eller Harve, eller hugger hans Fæste eller Sele, Bidsel eller Tømme, Skagler eller Byggel eller Hornspængel, om eet af disse bliver spildt, da bøde efter sex skiønsomme Mænds Vurdering, og sex Øre i Avindsbod. Men om han stiæler noget af dette, da hedder det Snapperie, betale det han stial tredobbelt til

mulctam solvet pro scelere invidioso tantam, quantam viri jure delecti pro statu causæ æstimaverint. Si vero ferramenta vomeris vel aratri furtim qvis abstulerit, rei furto ablatæ pretium reddat triplum ei, qvi dominus est, argentiqve oras sex favoris ergo reconciliandi, at regi pendet duas argenti marcas. Si qvis alterius vomerem, vel aratrum vel occam læserit, disscideritve qvis catenam, lora, frena, habenas, scapos transversos, stateras, fibulasve corneas; si qvid enumeratorum læsum fuerit, mulctam, qvam seviri peritiores determinarint, resarcietur; dominoqve insuper solventur sex oræ pro damno invidiose dato. Si qvid horum furtim qvis abstulerit, furunculus audiat impune dominoqve pro qvovis furtim surrepto triplum pen-

6) oc aura silfrs í þockabót. *et sex oras argenti pro compositione. omitt.* 69.

7) scadabót. *satisfactio pro damno dato.* 309.

8) hæyri. 61.

9) bygit. *omitt.* 304. bygst. 58.

10) þeim er átti. *cui dominium erat. add.* 68. 71. 72.

11) eda spillti. *aut violavit. add.* 71.

12) heiti æ hvinn at úsekiu. *homo furtiivæ indolis impune appelletor.* 309. 57. 58.

þeim er átti. Enn hauggva má madr ser til plógs oc til ards í hvers mans mörko, er hann vill, þóat hann bidi eigi *) leyfis til.

til Eiermanden. Men til Plov og Harve maa man hugge Træ i hver Mands Skov, uden at begiære Tilladelse dertil.

XVIII. Capituli.

Um akra scipti oc eingia.

Nú scal madr krefia engia sciptis sem akra: af audrom scal hvargi slá, ne scera, ne ser nyta. Enn ef scer akr eda slær eng annars mans, þá scal sá fara til, er á, oc festa laug fyrir akrinn eda engina, hvart sem korn liggr á eda hey, oc leggi sá fimtarstefno er helldr þickizt þurfa. Enn ef þess verdr akr eda eng, er laugfesti

XVIII. Capitel.

Om Deeling af Ager og Eng.

Nu skal man forlange Skifte paa Agre og Enge, og skal ingen slaae, skiære eller benytte sig af en andens Deel. Men om nogen skiær anden Mands Ager eller slaaer anden Mands Eng, da skal Eiermanden fare til og lovfæste den Ager eller Eng, hvad enten Korn eller Høe ligger derpaa, og lægge hiin Femtestævne for. Fører han da Kornet eller Høet bort fra den Ager eller Eng, som var

pendet pretium. Lignum autem cædere in sylva cujuslibet domini, qvod resarciendo vomeri vel aratro inserviat, cuicunqve licitum esto, etsi veniam caedendi non qvæsierit.

Caput XVIII.

De dividendis agris et pratis.

Divisonem tam agrorum qvam pratorum poscere qvis debet. In ea qvæ alteri competit parte, nec secare, nec metere, nec in suum qvid vertere usum potest. Si qvis in alterius agro vel prato messuerit, vel secuerit, dominu seo se conferat, et agrum pratumve lege inhibeat, ubi vel messum jaceat frumentum, sectumve foenum, dica, si necessum visum sit, qvinqve dierum interposita. Agro pratove inhibenti adjudicato revectionem poscat

*) Iofs. 3260.

festi fyrir, þá scal hann beidazt aptrfærslo at aptr komi fyrir fimtarstefno, oc leggi á landnám oc eineidi medr at hann flutti eigi minna aptr enn brott [1]). Enn ef hann færir eigi aptr, beidi út oc stefni heim innan hálfs mánadar, oc ef eigi kemr heim, stefni haunom þíng fyrir rán oc laugleyso, oc láti bera vitni sín á þíngi hverso farit er, oc beidi bændr dóms oc atfarar at taka, sem vita fe.

[2]) Leiglendingr scal engom lofa reit at gera [3]), nema [4]) sunom sínom oc verkmaunnom, oc hvargi gera, nema þar sem falli vid akr eda eng. Enn

var lovfæstet, da skal man begiære, at han fører det tilbage før Femtestævne, tilligemed Landnam, og sværge, at han førte ikke mindre tilbage end han førte bort. Fører han det ikke tilbage, da kræve det, og stævne ham hiem inden en halv Maaned. Kommer han ikke hiem, da stævne ham til Tinge for Ran og Lovstridighed, og lade saa sine Vidner afhøre paa Tinget, hvorledes den Tiltaltes Omgang har været, og begiære af Bønderne Dom og Adfærd at tage det som vitterlig Giæld.

Leilænding maa ikke tillade nogen at saae sin Jord, uden sin Søn og Tienestekarl, og heller ikke dem, undtagen han haver Affalds-Jord af Ager eller Eng. Men

poscat ille fieri ante qvintum abinde diem, mulctamqve simul pro damno fundo illato poscat, et jurejurandum solitarium exigat, qvo alter probet se revexisse non minus eo, qvod avexerat. Reum ablata revehere nolentem, in hujus domo actor executionem poscat fieri intra medium mensem citatione indictum. Si domi die indicto se non stiterit reus, ob rapinam, et jus violatum in judicium vocandus est, ubi testibus adductis ostendat actor, qvomodo se et adversarium inter, res comparata sit, a colonis sententiam et executionem petat, ut res judicata instar debiti liqvidi sibi restituatur.

Conductor nemini aliqvam fundi portionem subigendam concedat, nisi suis filiis et operis, qvibus oras agri pratiqve colere licet. Si secus

[1]) þat er granni hans átti enn hann flutti brott. *Qvod vicinus possedit ab eo ablatum. add.* 63.

[2]) landbúi. *ruricola.* 304. 309. 58. 71. landbóli, 62. 3260.

[3]) í leigoiaurd sinni. *in suo fundo, qvem add.* 71. 72.

[4]) binom, *conduxerat,* 71.

Enn ef fleirom leyfir eda audrovís gerir, þá á landsdrottinn þat er ávex, oc landnám á ofann af þeim er gróf: enn leiglendingr bæti hannom allt þat, er [5]) hann verdr [*]) síns í fyrir landsdrotni, fyrir sitt ordlof.

Men om han giver flere eller andre Tilladelse dertil, da eier Jorddrotten alt det, som paa Jorden voxer, og desuden Landnam af den, som brugte: men Leilænding, fordi han gav Tilladelse, betale hiin saa meget, som Jorddrotten tog fra ham.

XIX. Capituli.

Um laugfesto.

Nú ef madr laugfestir iaurd sína innan gardz eda uttan hollt eda haga eda veidistadi, þá scal laugfesta at kirckio eda á þíngi, þar sem iaurd liggr. [1]) Enn sá, er laugfestir, scal tala

XIX. Capitel.

Om Lovfæste.

Nu om nogen lovfæster sin Jord inden eller uden Giærdet, Skov eller Fæmark eller Jagt, da skal han lovfæste ved Kirke eller til Tinge, hvor Jorden ligger. Den, som lovfæster, skal tale saa

secus faciendo aliis permiserit, domino fundi universus cedit fructus, eiqve insuper pendatur pro fundi violatione debita mulcta ab iis, qvi terram vomere secuere: qvibus satisfaciat conductor ob injuste concessam serendi veniam tanto, qvantum ipsi solvere coacti sunt fundi domino.

Caput XIX.

De inhibitione.

Qvi de fundo suo sive intra sive extra sepimentum, aut de sylvis, aut pascuis, aut locis venationi aptis, interdicto uti velit, interdicere debet aut in templo aut in foro. Interdicens autem tam alta voce inter-

[5]) haunom verdr scadi at. *Si damnum inde capiet.* 58.

[*]) er hann verdr suiptr í. 3260.

[1]) Enn sva scal mæla: at Ek laugfestir eignir minar her í dag hvarttveggia at ord fullo oc laugfullo oc þíngsmáli (Konongsmáli. 62) fyrir bíd ec hveriom manni ser at nyta at vitni ydro, er hiá standit (Guds oc godra manna þeirra, [illegible] ord mín heyra. 60. *Hard. Reg.*) kasta ek þarfyrir laga kefli. Enn sá er laugfestir etc. — *Verum sic dicendum est: Interdico* [illegible] *fundos hic hodie et solenni et legali, forensiqve formula (legi a Rege*

tala sva hátt, at allir heyri þeir sem þar ero, [2]) ef þeir vilia. Enn sú laugfesta scal standa tólf mánodi [3]) hína næsto eptir, er eigandi laugfestir eda hans laugligr umbodsmadr.

saa høit, at alle Tilstædeværende kunne høre det, om de ville. Denne Lovfæstelse skal staae ved Magt de næste tolv Maaneder efter at Eieren eller hans lovlige Fuldmægtig haver lovfæstet.

XX. Capituli.

Hverso mikit landnam hverr scal taka fyrir iaurdo sína.

Nú ef í er ort Konongs iaurd [1]), þá á hann áverkabót sva mikla sem áverki er verdr eptir scynsamra manna virdingo, oc landnám iammikit áverkabót,

XX. Capitel.

Hvormeget Skadegiæld enhver bør tage for sin faste Eiendom.

Naar Skade er giort paa Kongens Jord, da bør han derfor have Skadegiæld, saameget som Skaden er værdt efter skiønsomme Mænds Vurdering, og ligesaameget Land-

interdictum proclamet, ut ab omnibus præsentibus, si modo velint, exaudiri possit. Interdictum istud per duodecim proxime seqventes menses a fundi domino vel ejus mandatario rite prolatum valeat.

Caput XX.

Qvantum mulctæ pro violatione fundi alieni cuiqve debeatur fundi domino.

Qvi convictus fuerit fundo Regio (absqve venia) usum esse, Regi pro damno, secundum æstimationem solertium virorum satisfaciet, mulctamqve

---

datæ conformi). Interdico unicuiqve usum fructum. Vos, qvi adestis mei sunto testes (Deum et bonos viros, qvi mea verba audiunt, testes invoco). Projicio igitur ad legis normam baculum. Qvi vero interdicit etc. 309. 60. 62. 65.

2) Ef þeir vilia. *omitt.* 57.

3) hinn — umbodsmadr. *omitt. Tunsb. R.*

1) þá scal hann eigi meira landnám taka enn scynsamir menn meta áverka at verdr se, til þess er áverki er verdr þriggia marca, enn hálfo meira ef laugfest er. 61. Enn ef í er ort iaurd hertoga etc. *Majorem pro damno fundo illato capiet non mulctam, qvam viri gnari pro damno æstimaverint, usqve dum illud tres æqvaverit marcas. Mulcta si interdictum interpositum fuerit dimidio crescit. Siqvis fundum Ducis usurpaverit injuste etc.* 61.

bót, þar til er áverki er verdr þriggia marka silfrs, hálfo meira [2]) enn laugfest er. Enn þóat áverki se meira verdr, þá scal landnám eigi leingra framgánga. Enn ef í er ort iaurd erkebiscops eda hertoga, þá scolo þeir hafa áverkabót eptir virdingo, hvart sem áverki er meiri eda minni, oc sva scolo allir áverkabót taka, enn [3]) landnám þeirra iamni áverki, þar til er verdt er tuttogo aura; hálfo meira enn laugfest er. Enn ef í er ort iaurd liódbiscops eda iarls, þá scolo þeir taka landnám eptir áverkabót, þar til er áverki er verdr tvær merkor; hálfo meira enn laugfest er. Enn

Landnam som Skadegiæld, indtil Skadegiælden vurderes for tre Mark Sølv; men er Løvfæstelse skeet, bliver Landnam en halv Gang større. Endog Skaden er mere værd, skal dog ikke høiere Landnam tages. Men om Skaden er giort paa Erkebiskops eller Hertugs Jord, da skulle de have Skadegiæld efter Vurdering, som Skaden er til, stor eller liden, og saa skulle alle have; men Landnam skulle de have lige med Skagiælden, indtil den er vurderet for tyve Øre; halv mere om løvfæstet er. Men er Skaden giort paa Stiftbiskops eller Greves Jord, da skulle de tage Landnam lige med Skadegiælden, indtil samme er vurderet for to Mark; halv mere om løvfæstet er. Men

qve satisfactioni parem usqve ad tres argenti marcas; duplum vero si interdicto agatur, solvet. Etsi damnum pluris fuerit æstimatum, mulctam augere non licet. Qvi fundum ad archiepiscopum vel ducem pertinentem illegitime usurpaverit, illatum damnum dominis, sive grave, sive leve fuerit, ad æstimationem rite factam resarciet. Mulcta autem pro fundi violatione satisfactioni pro damno dato æqvaliis esto, donec damnum viginti oris æstimatum fuerit; qvæ mulcta ad dimidiam usqve crescit, si interdictum fuerit. Si fundo episcopi suffraganei vel comitis damnum illatum fuerit, damni respondebit mulcta satisfactioni, donec duas adæqvaverit marcas; duplo plus pendetur si inter-

---

[2]) cf. *si.* 62. 63.

[3]) Enn landsdrottinn iammikla áverkabót þar til áverki er verdr tutugo aura, enn hálfo meiro enn laugfest er. Enn ef í er ort etc.

Sed domino fundi æqvalem mulctam pro damno fundo illato donec id viginti uras æstimetur. Interposito interdicto mulcta dimidio crescit. 97.

[4]) Enn ef í er ort iaurd ábóta eda abbadisar, eda umbodsmanns heilagrar kirkio, þá scolo þeir taka landnám eptir áverkabót þartil er áverki er verdr tólf aura; hálfa meira ef laugfest er. Enn ef í er ort iaurd baruns eda stallara eda merkismans, þá scal hverr þeirra taka landnám eptir áverkabót, þartil er áverki er verdr nió aura; hálfa meira ef laugfest er. Enn ef í er ort iaurd haullds, þá scal hann taka landnám eptir áverkabót þar til er áverki er verdr sex aura; hálfo meira ef laugfest er. Enn ef í er ort iaurd bónda, eda þeirra manna, er or androm kongaríkiom ero, oc her í landi stadfestazt, þá scolo þeir taka landnám eptir

Men om Skade er giort paa Abbeds eller Abbedisses eller andre den hellige Kirkes Fuldmægtiges Jord, da skulle de tage Landnam lige med Skadegiæld, indtil Skaden er vurderet for tolv Øre; halv mere om lovfæstet er. Er Skade giort paa Barons eller Drostes eller Standartsbærers Jord, da skal enhver af dem tage Landnam lige med Skadegiæld, indtil Skaden vurderes til ni Øre; halv mere om lovfæstet er. Men om Skade er giort paa Odelsmands Jord, da skal han tage Landnam lige med Skadegiæld indtil Skaden beløber til sex Øre; halv mere om lovfæstet er. Men om Skade er giort paa Bondes Jord, eller de Mænds, som ere af andre Kongeriger, og her i Landet have nedsat sig, da skulle de tage Landnam lige med

interdictum propositum fuerit. Si vero ad abbatem vel abbatissam vel procuratorem bonorum ecclesiasticorum pertineat, qvi læditur, fundus, mulcta ipsis damno illato adæqvata solvetur ad oras usqve duodenas, antecedente duplo major evadet mulcta interdicto. Si fundo aut baronis aut magistri aulæ aut signiferi injuria illata sit, cuiqve satisfiet, usqve donec novem oris mulcta responderit, qvam interpositum interdictum duplo majorem reddit. Si dominus prædii aviti pro damno, fundo suo illato mulctam capiet damno adæqvatam ad sex usqve oras, qvæ si interdicto agatur, in duplum crescit. Si coloni, vel personæ, qvæ ex regno alieno huc migrarit, hicqve sedem fixerit, inhabitato fundo damnum datum fuerit, itidem læso

[4]) enn ef í er ort iaurd hauldzt etc. *omitt.* 304.

áverkabót, þar til áverki er verdr hálfrar merkr; hálfo meira ef laugfest er, nema þeir seo hærri at nafnbotom, scal einscis mans landnám leingra framgánga enn her er áqvedit [5]). Enn allann áverka iardar scolo sex scynsamir menn meta.

med Skadegiæld, indtil Skaden er en halv Mark værd; halv mere om lovfæstet er, undtagen de ere af høiere Stand. Ingen Mands Landnam skal stige høiere end her er sagt. Al Skade paa Jord skal vurderes af sex skionsomme Mænd.

XXI. Capituli.

Hverso konor scolo landnám taka.

Nú ef fleiri menn eigo iaurd saman, þá scolo þeir allir eptir hinom besta manni landnám taka, at úsciptri iaurdo þeim er í iaurdo á medr þeim, oc [1]) scipti landnámi oc áverkabót eptir iardar magni þeim er

XXI. Capitel.

Hvorledes Qvinder skulle tage Landnam.

Nu om flere Mænd eie en Jord sammen udeelt, da skulle de alle tage et Landnam efter den fornemste Medeiers Værdighed, og dele baade Landnam og Skadens Erstatning i Forhold til enhvers Lod

læso, damno æqvalis competit mulcta, donec ad dimidiam marcam se extenderit: duplo pro fundo lege interdicto augeatur mulcta, crescatqve prout dignitas domini fuerit major. Nemini pro damno fundis illato satisfactio ulla excedet modum lege superius constitutum. Damna cuilibet fundo sex viri solertes pro re nata æstiment.

Caput XXI.

Qvantum mulctæ fundi violati foeminis debeatur.

Si ad plures dominos communis pertineat fundus, mulctam domini ex fundi indivisi capite damni dati pro dignitate optimatis inter eos capient, dividentqve mutuo et satisfactionem et mulctam ratione portionis fundi,

[5]) þóat áverki [illegible] meira verdr etc. *Etsi damnum pluris æstimatum fuerit.* add, 61. *Hard. Reg.*

[1]) scoyta, *tradere*, 63.

er iaurdo á. Enn [2]) mær taki landnám eptir faudor sínom, enn eckia eptir þeim er næstr átti hana.

Enn ef sumir leyfa í neytzlo í iaurdo, enn sumir eigi, þá taki sá er eigi leyfdi landnám sitt fullt, eptir því sem hann er madr til, enn [3]) af áverka sem hann á í iaurdo til. [4]) Enn ef fleiri hafa úleyst, þá taki allir eitt landnám, enn slíkt hverr af áverka er í iaurdo á. Enn ef iaurdo er ódalsscipti scipt, þá tekr hverr fult landnám af sínom luta eptir því sem hann er madr til.

Nú

Lod i Jorden. Møe tager Landnam efter som hendes Faders Værdighed haver været, men Enke efterson hendes sidste Husbondes Stand var.

Naar een af Lodseierne haver givet Tilladelse til at bruge Skov eller Jord, men en anden ikke, da tager den, som ikke gav Tilladelse, sit fulde Landnam, efterson hans Stand er, men af Skadens Erstatning saavidt han eier Lod i Jorden. Men om flere have ikke givet Tilladelse, da tage alle lige Landnam og Skades Erstatning i Forhold til deres Deel i Jorden. Er Jorden skiftet ved Odelsskifte, da tager hver fuldt Landnam af sin Part, eftersom hans Stand er.

Nu

fundi, qvæ singulis est. Virgini tanta mulcta, qvanta patri debebatur pro violato fundo cedet, et viduæ tanta, qvanta novissimo ejus conjugi.

Si qvidam communis fundi dominorum usum agri alii concesserint, absqve reliqvorum venia, is, qvi non concesserat, pro sua legitima dignitate agri violati capiet mulctam, sed pro damno illato tantum, qvantum sua fundi pars exegerit. Qvod si plures veniam fundum usurpandi non concesserint, singuli simplicem violationis accipient mulctam: sed pro usurpatione tantum singuli, qvanta cuiqve est portio fundi, acqvirent. Si fundus avitus fuerit divisus, violationis mulctam pro sua qvisqve portione hæres capiet illibatam juxta suam dignitatem.

 Si

[2]) Enn mær átti hana. *omitt.* 309. 58.
[3]) slíkt af áverka. *tantum mulctæ pro illato damno,* 56.
[4]) Enn ef fleiri — sem í iaurdo á. *omitt.* 309.

Nú ferr madr í maurk annnars mans at úleyfi þess er á, oc vinnr í, þá scal sá er á, leyda scynsama menn til [5]) stafs, at siá oc meta markarspell, þa scal hann bæta iardeiganda markarspell, eda synia med lyrittar eidi, ef eigandi hefir eigi vitni til. Hvervetna þar sem madr hittir áverka í [6]) maurk sinni, þá scal hann brott taka at úsekio.

XXII. Capituli.

Ef vinnr í scogi at úscipto.

Nú ef tvei menn eda fleiri [1]) eiga maurk eda úthaga samann, þa scal eingi meira ívinna enn í [2]) eign á, oc

Nu farer nogen i anden Mands Mark uden Tilladelse af Eiermanden, og arbeider derudi, da skal Eiermanden bede skiønsomme Mænd til Stedet, for at see og vurdere Marke-Skaden, da skal han bøde Eiermanden Marke-Skade, eller værge sig med tre Mænds Eed, om Eiermanden haver ikke Vidner dertil. Allevegne hvor man finder giort Arbeide udi sin Skov, der maa man sagløs tage det bort.

XXII. Capitel.

Om Hugst i udeelt Skov.

Nu om to eller flere eie Skov eller Udmark sammen, da skal ingen bruge mere i fælles Skov eller Mark end hans Lod og

Si qvis sylvam, cujus ad alium pertinet dominium, sine ipsius domini venia ingressus damnum intulerit, dominus viros perducet ad cædem lignorum, inspecturos et taxaturos damnum cæde sylvæ illatum: tum cædis auctor sylvæ domino satisfactione resarciet damnum sylvæ illatum, aut purget se trium virorum jurejurando, si testes defuerint domino. Ubicunqve qvis intra propriæ sylvæ limites cæsa offenderit ligna dominus, impune auferendi habeat jus.

Caput XXII.

Si sylvam communem qvis ceciderit.

Si duo vel plures sylvam vel pascuum in commune possederint, nemini major ibidem ususfructus competit, qvam pro rata et ratione suæ cui-

[5]) stomfs. 57. stofns. 71.
[6]) iaurdo. 56.

[1]) búa í einom bö oc eigo. *Easdem inhabitent ædeset possideunt*, 307. 309. 58.
[2]) eng. *pratum*. 304.

ec tala rennr til, at úsciptri iaurdo, nema elldivid. Enn ef einhverr vinnr meira í enn tilkemr, þá scal sækia þá til sciptis er [3]) móti eigi, eptir því sem laughók vattar í ódalsciptom: þvíat sá scal scipti ráda er scipta vill. Enn eingi scal ráda ne gera audrom spellvirki ne fiárscada. Enn ef í yrkir at úscipto meira enn tilkemr, þá svari slíko fyrir vid þann er maurk [4]) á, sem sá scylldi, er í vann [5]) med úleyfi, oc ecki átti í iaurdenni, bædi [6]) áverka oc landnámi.

Engi scal haugga i annars mans maurko, nema umferdarmenn farar greida bót, hvart sem helldr búar at [7]) slæda, eda scipi, eda til elldneytiz, ef

og rette Forhold tilkommer, undtagen fornøden Ildebrand. Bruger nogen mere end ham tilkommer, da skulle Medeierne forlange Skifte, eftersom Lovbogen udviser om Odelsskifte: thi den skal Skifte raade, som vil skifte. Men ingen skal raade eller giøre andre Spildeværk eller Skade paa sit Gods. Men om nogen arbeider udi fælles Jord mere end ham tilkommer, da svarer slig Skades Erstatning og Landnam til sine Medeiere, som den der arbeider paa andens Jord, uden Eiermandens Tilladelse.

Ingen maa hugge i anden Mands Skov, undtagen omfarende Mand, hvad enten han behøver det til at istandsætte sit Skib eller sin Slæde, eller til Ildebrand, om

cuiqve partis competit, excepto, qvod igni alendo inservit. Si qvis ultra id, qvod æqvum est, usumfructum sibi vindicet, distributionem fieri, qui vult, poscet juxta regulam juris de fundis avitis herciscundis. Qvi divisionem petit, illi detur actio de communi dividundo. Nemini liceat alii nocere, nec consilio nec animo lædendi. Qvi vero fundo indiviso ultra ratam usus fuerit, domino fundi tantum mulctæ nomine solvet, qvantum illi, qvi sine venia usurpavit, et ad qvem nulla fundi portio pertinebat, pro fundo læso et usurpato solvendum erat.

Nemini in fundo alieno ligna cædere tutum est, nisi qvantum necesse fuerit iter facientibus ad reparationem rhedæ vel navis, vel qvantum usus

[3]) maurk. *sylvam.* 56.
[4]) imot eigo. *participes.* 68. 62.
[5]) *incidit lacuna unius folii.* 57.
[6]) áverkabót. *damni satisfactio.* 56.
[7]) styri eda scipi eda sleda. *clavum aut navim aut traham.* 69.

ef úti byr um nætr sakir í sama stad, nema hann nái hvarki kaups ne ordlofi á, oc gengr naudsyn vid, þá hauggi medan hann þarf, oc bæti markarspell landnámzlaust, ef sá ámálgar|sem á, eda hans umbodsmadr. Enn ef á scipi byr, hafi eigi meira enn þeim vinnzt samdægris. Enn ef meira hauggr, bæti markarspell oc landnám landsdrotni, nema hann leyfi.

om han er nødt til at ligge ude om Natten, eller og man kan hverken faae til kiøbs eller til givendes, og han lider Fare, da maa han hugge saameget han behøver, og betale Skovspilde, uden Landnam, om Eiermanden eller hans Fuldmægtig paataler det. Til Skibs Behov maa man ikke mere hugge end man bruger samme Dag. Hugger man mere, da bøde Skovskade og Landnam til Jorddrotten, uden man havde hans Forlov.

XXIII. Capituli.

Um scips uppsát.

Nú þarf scip upp at setia eda út, sceri sytimadr bod upp sva vída at

XXIII. Capitel.

Om Skibs Opsættelse.

Nu behøver man at sætte Skib op eller ud, da sende Styrmanden en Budstikke saa

usus poposcerit ad ignem alendum, ubi noctu sub dio viatori agendum sit. Verum hæc lex iis solum prodest, qvibus nec ligna emendi data fuerit facultas, nec venia cædendi, et qvos necessitas urserit; hi arbores, qvot indiguerint cædent, et damnum domino ejusve mandatario poscente sylvæ illatum, nullam autem mulctam præstent. Qvi in nave manserint, iis non plus, qvam qvantum diurno sufficiat usui, lignorum excidere licet: si plus ceciderint, illatum sylvæ damnum restituent, fundiqve violati mulctam solvent fundi domino, nisi ab eo cædendi veniæ participes facti.

Caput XXIII.

De navis subductione.

Si navis deducenda vel subducenda fuerit, nauclerus tot undiqve nuntio

at þeir verdi [1]) full afla til at setia upp eda út þat scip, sekr hverr hálfan eyri silfrs, sá er eigi kemr til þess scips drattar. Hvarvetna sem mennn brióta scip sín oc þickiazt eigi fá siálfir borgit ser, þá sceri þeir þeim bændom bod upp, sem næstir búa, sva margom sem þeir þickiazt þurfa innann þeirrar scipreido, oc komi þeir til med eykom sínom, er því koma vid. Scolo þeir hafa sex aura [2]) fyrir lest hveria, er þeir [3]) ná upp; þeir scolo þar medr biárga scipi oc reida. Enn hvarr, sem eigi kemr eptir bodi, sekr sex aurom silfrs vid Konong: hafi Konongr hálft, enn scipsbróts menn hálft.

XXIV. Ca-

saa vidt, at han haver saamegt Mandskab som han behøver til at trække Skibet op eller ud; hver er brødig en Øre Sølv, som ikke kommer til Skib at op- eller udtrække. Allevegne der, hvor nogen lider Skibbrud, og kan ikke selv bierge sit Gods, da maa han sende Budstikke omkring i de nærmeste Skibreder, og forlange saamange Bønder, som han synes behøves, og skal da Bønderne indfinde sig med deres Øg, naar Budet kommer til dem, og skulle de have sex Øre for hvert Læst, som de bierge; derfor skulle de og bierge Skib og Redskab. Men hvo, som ikke kommer efter Budet, er brødig sex Øre Sølv til Kongen: deraf tager Kongen Hælvten, og de Skibbrudne den anden halve Part.

XXIV. Ca-

nuntio arcessat viros, qvot pares sunt navi deducendæ subducendæve. Qvi nuntio monitus navi ducendæ se subduxerit, dimidia mulctabitur ora. Nautæ naufragi, ubi se viderint impares suis servandis rebus, tot vicinorum suis cum jumentis in eadem tribu classica nuntio cogant, qvot necessum duxerint. His pro qvavis lasta bonorum, qvæ servaverint, sex oræ solventur navantibus operam, ut navis et sua armamenta ab interitu vindicentur. Qvi accepto nuntio auxilium ferre recusarit, pendet sex oras argenti, qvarum dimidia pars Regi, naufragis altera cedet.

Ca-

---

[1]) fulltída. *plenæ ætatis.* 309.

[2]) silfr. 62.

[3]) vinna. 62. hialpa á land. 63.

XXIV. Capituli.

Um laugfesto til fimtarstefno.

Allt þat, er menn scil á um áverka á akri eda engi, á hollte eda haga, þá scal laugfesta fyrir, oc leggi sá fimtarstefno, er helldr þickizt þurfa, oc scal nefna [1]) sex scynsama menn, hvarr þeirra [2]) á stefno at virda vitni þeirra oc málefni. Enn allt þat, er madr vinnr á akr eda eng til fimtarstefno, oc færist eigi undann dómi, þá sekizt hann eigi. Sá scal fyrri tiá vatta sína fyrir dóms maunnom, er fyrri lagdi laug oc dóm fyrir, enn veriande sídann, oc scal sá láta sveria sína vatta, er dómsmaunnom þickir sannara hafa, oc þeir

XXIV. Capitel.

Om Forbud til Femte-Stævning.

Alt det, som Mænd twiste om angaaende Arbeide paa Ager eller Eng, i Skov eller Mark, da skal derfor lovfæstes, og skal den, som formener sig forurettet at være, giøre den anden Femtestævne, og skal da paa Mødet udnævnes sex skionsomme Mænd paa hver Side, at grandske deres Sag og Vidnesbyrd. Men for alt det man arbeider paa Ager eller Eng under Femtestævning og ikke unddrager fra Retten, gives ingen Bøder. Den skal først føre sine Vidner for Domsmændene, som forlangte Lov og Dom, og siden den Værgende, og Domsmændene skulle lade dens Vidner sværge, som dem synes størst Ret at have, og

Caput XXIV.

De inhibitione in foro intra qvintum diem citationis interponenda.

Lite de agro, prato, sabuleto, pascuove orta, interdictum proponet, qvi vim pati sibi visus fuerit, et diem condicet reo in judicio sistere. Pars utraqve sex evocet viros solertes, qvi testimonia utrinqve prolata causamqve æstiment. Pro usu agri ad diem citationis qvintum nulla maneat reum mulcta, dummodo contumax non fuerit. Qvi interdicto agit judiciumqve poscit suos prior coram adsessoribus judicii testes producet. Reus deinde suos sistat testes. Testes vero, qvi adsessorum arbitrio veriores habiti fuerint, et qvorum effata, coram Deo et sua conscientia duxe-

---

[1]) þriá til dóms. 58.

[2]) í dóm. *in foro. add.* 71.

þeir vilia svara fyrir Gudi, at rettari hafi at sinni samvitzco, enn eigi bádir sveria láta. Enn ef þeim sem eigi, leggi til laugmanz.

XXV. Capituli.

Um sekt manna ef rángt dæma.

Enn um allar þær eignir eda landscyldir, er menn scolo fimtarstefno til leggia, þá scal sakaráberi laugfesta oc [1]) leggia til vatta tva, oc leggia stefno eptir, oc scal þeirri stefno eigi [2]) spilla meiga. Enn ef spillir, gialldi sex aura silfrs; hafi Konongr hálft, enn hálft sakaráberi. Enn vattar scolo sva bera, at hallda á einni bók, oc scióta því til Guds, at þeir varo því nær, at fimtarstefna var

og de ville svare for Gud at være sandest efter deres Samvittighed; men begge Parters Vidner maae ikke sværge. Kunne de ikke forenes, da henvise de Sagen til Laugmanden.

XXV. Capitel.

Om Mulkt for vrange Domme.

Nu angaaende alle de Eiendomme og den Landskyld, som man maa indtale med Femtestævning, da skal Sagsøgeren lovfæste, nævne tvende Vidner og forkynde Stævning, og den Stævning maa ingen forhindre. Men om nogen forhindrer den, da bøde sex Øre Sølv, hvoraf Kongen tager det halve, og Sagsøgeren den anden halve Deel. Vidnerne skulle saaledes føres, at de holde alle paa een Bog, og skyde det til Gud, at de vare tilstede, da Femtestævning blev

duxerint proprius ad veritatem accedere, jusjurandum edant; etenim utriusqve partis testibus jusjurandum præstare non liceat. Dissensu inter adsessores de testibus orto casus ad judicem provincialem feratur.

Caput XXV.

De mulcta falsi judicii.

Si de fundis eorumqve mercede jus perseqvendum sit citatione qvinqve dierum, actor agat interdicto, citatione coram duobus testibus reo dicta. Hanc citationem irritam habere nefas sit. Secus facere ausus sex oras, tres nempe Regi, reliqvas actori pendat. Testes manibus codicem tenentes Deo dicant, se præsentes adfuisse, ubi actor reo diem qvintum dixit; nec

[1]) nefna til. 304. 307. 56. 58. 60.

[2]) synia. 58.

var [3]) laugd, oc sveri [4]) eigi framar. Enn ef þá scilr á, er í dómi sitia, oc verda eigi samdóma, þá gialldi þeir sex aura silfrs er rángara hafa [5]) hálft Konongi enn hálft sakarábera, nema þeir sveri þess, at þeir visso eigi annat sannara fyrir Gudi.

blev lagt, og sværge ikke videre. Blive de, som sidde i Retten, da ikke eenige, og dømme ikke alle eens, da bøde de som have dømt Uret sex Øre Sølv, halvt til Kongen og halvt til Sagsøgeren, undtagen de sværge, at de ei vidste andet sandere for Gud.

XXVI. Capituli.

Ef umbodsmadr heldr leigo fyrir þeim er á.

Hverr madr innan laga varra er iaurd á, scal hafa ser umbodsmann innan fylkis þess, er iaurd liggr, nema hann se siálfr innan fylkis, oc þó má hann hafa umbodsmann, ef hann vill. Enn sá er umbod hefir, scal sækia

XXVI. Capitel.

Dersom Fuldmægtig forholder Eieren sin Leie.

Hver Mand inden vort Laugdømme, som Jord eier, skal have sin Fuldmægtig inden det Fylke hvor Jorden ligger, undtagen han boer selv inden Fylket, og dog maa han have Fuldmægtig, om han vil. Men den, som haver Fuldmagt, skal søge

nec ultra jurent. Si adsessorum vota varient sententiam, nec possit concors omnibus esse animus, sex oris, ex æqva parte dividendis Regi et actori illi solvant, qvorum a recto deflectit opinio, nisi jurejurando ostenderint, se coram Deo nil verius scivisse.

Caput XXVI.

Si mandatarius fundorum reditus eorundem domino reddere recuset.

Fundi qvemcunqve dominum nostris subjectum legibus, mandatarium habere oportet intra tribus classicæ terminos, in qvo prædium situm est, nisi ipse in eodem habitet territorio, et licet affuerit, si velit, mandatarium habeat. Mandatarius autem, qvasi ipse esset fundi domi-

---

[3]) ger oc, *add.* 304.
[4]) eigi.

[5]) hálft Kongi — fyrir Gudi. *omitt.* 304.

sækia landnám um allann áverka sem hann eigi siálfr, hálft til handa landsdrotni enn hálft ser; enn ef hann sækir eigi, hafi af alls ecki. Umbodsmadr má iarder byggia audrom, enn eigi siálfom ser, oc leigo af taka, ef *) landsdrottinn vill. Enn ef umbodsmadr tekr leigo, oc vill eigi láta landsdrottinn fá, þá beidi landsdrottinn út leigunnar, oc sæki sem vita fe. Enn ef umbodsmadr dylr, at hann hafi vid umbodi tekit, þá hafi landsdrottinn til tveggia manna vitni. Enn ef landsdrottinn dylr, oc qvedzt honom eigi umbod fengit hafa, þá hafi sá, er umbod hafdi tekit, tveggia manna vitni til, at landsdrottinn eda hans

søge Skadegiæld for al Skade, som om det var hans Eiendom, og tager han selv deraf den halve Deel og Jorddrotten den anden halve Deel. Men om han ikke paataler det, da have han aldeles intet. Fuldmægtig maa bortfæste Jorder til andre, men ikke til sig selv, og tage imod Leien, om Jorddrotten vil. Men om Fuldmægtig tager imod Leien, og vil ikke lade Jorddrotten bekomme den, da fordre Jorddrotten Leien, og søge den som vitterlig Giæld. Nægter Fuldmægtig, at han haver taget imod Fuldmagten, da bevise Jorddrotten det med tvende Vidner. Men om Jorddrotten siger, at han ikke haver givet hiin nogen Fuldmagt, da have Fuldmægtigen tvende Vidner for sig, at Jorddrotten eller hans

dominus mulctam pro qvavis illegitima usurpatione qværat, cujus dimidia pars ad fundi dominum, reliqva ad mandatarium pertinebit. Si vero mulctam non exegerit, nullam ejus obtineat partem. Mandatarius cuivis alii qvam sibi ipsi fundos elocet, ipsi insuper licet modo fundi dominus permittat, ex elocatis mercedem tollere, si vero mercedem exegerit mandatarius, acceptamqve fundi domino restituere recuset, mercedem poscat fundi dominus eadem, qva debitum legale actione. Si mandatarius neget se fundi procurationem suscepisse, eum convincat, fundi dominus duorum testimonio. Si vero fundi dominus inficias iverit, se alteri fundi procurationem mandasse, mandatarius duorum virorum testimonio probet, fundi dominum aut

*) *Incipit iterum.* 57.

hans umbodsmadr feck honom umbod, oc hafi umbod at laugom.

XXVII. Capituli.

[1]) Um elds ábyrgd, ef laus verdr.

Þrír ero arinnelldar at laugom: sá er einn, er bóndi á at hafa í husom, þeim er hann sitr [2]) í, eda sefr í. Sá er annar, er baka scal vid oc sióda, oc sá elldr, er hiún scolo hafa innan húss til híbyla bóta. Sá er hinn þridi, er heitir [3]) kylnoelldr [4]) oc lafa. Vit þeim elldi scal eingi frammar ábyrgiazt enn sitt, [5]) uttan þann lut, er hann byrr á leigolandi. Húss þau aull er í hans leigomála ero,

hans Fuldmægtig overdrog ham Fuldmagten, og at han haver den efter Loven.

XXVII. Capitel.

Om Ansvar med Ild naar samme vorder løs.

Tre Slags Ildsteder ere nødvendige efter Loven: paa det første er den Ild, som Bonden maa have udi de Huse, hvor han opholder sig eller sover i. Det andet holder den Ild, hvorved han skal bage og koge, og den Ild, som hans Huusfolk skulle have til Huusfornødenhed. Den er den tredie, som kaldes Kiølneild og Lys paa Loen. Skeer der Skade ved disse Slags Ild, skal Bonden ikkun svare for sit eget og den Deel af Gaarden som han beboer. Brænde de Huse, som vare i hans

aut ipsius mandatarium fundorum procurandi provinciam sibi mandasse, et deinceps pro legitimo censendus procuratore habeatur.

Caput XXVII.

De ignis, si forte efferbuerit, reddenda cura.

Tres sunt foci igne alendi legitimo: Primus qvo paterfamilias in triclinio, dormitoriove utitur. Secundus pani pinsendo et cibo coqvendo, ut et familiæ usibus domesticis intra ædium limina inserviens. Tertius (qvi ignis p o l e n t a r i u s *et* a r e a l i s *vocatur; polentæ faciendæ et granis terendis inservit, damno ex tali igne nato paterfamilias non magis aliis qvam ipse sibi cavere potest, nec reparatione facienda teneatur, nisi pro rata fundi*

---

[1]) *Hic caput integrum inserit.* 302. 309. 56. *Qvod exscribendum est vid fol. XXXV.* 57. 58. 62. 63. 68.

[2]) er hann sitr oc sefr í. 62.

[3]) kylfu. 57.

[4]) oc lafa. *omitt.* 307. 58.

[5]) fyrir útan. 302.

ero, oc brenna þau upp af vada, þá á leiglendingr at flytia timbr á tupt, oc allann tilfánga til slíkra húsa sem ádr stodo á, enn landsdrottinn er scylldr til at gefa fe fyrir at láta upp-gera aull. Enn útburdarelld allann, þá scal sá ábyrgiázt er útber, oc gánga frá sloknom. Enn ef menn fá mein af þeim elldi, þá scal sá giallda scada þann allann, er úttber, eptir því sem sex scynsamir menn meta. Eingar leg-gia þar sektir vid: þat heitir vadaelldr. Enn ef madr vísar úmaga sínom eptir elldi, þá scal sá ábyrgiazt aull úmaga-verk er á. Enn ef fulltída madr vísar úmaga annars mans eptir elldi, eda at gera þat sem mönnom verdr mein af, þá scal sá þann scada bæta, er úmaga vísti, enn hann laupi laus undan.

XXVIII. Ca-

hans Tagemaal, op af Vaade, da bør Leilænding at føre Tømmer paa Tomten og alle andre Materialier til sligt Huus, som stod der tilforn, og da bør Jorddrotten paa sin Bekostning lade Huset opbygge. Men for al den Ild som bæres ud, skal den staae til Ansvar, som bærer den ud, og gaaer fra den, uden at slukke den. Faaer nogen Skade af den Ild, da skal den betale Skaden, som bar Ilden ud, eftersom sex skiønsomme Mænd vurdere den. Men derfor gives ingen Bøder, thi det hedder Vaadeild. End om nogen viser sin Myndling efter Ild, da skal Værgen svare til al den Skade, som ved Myndlingen skeer. Men om fuldmyndig Mand viser anden Mands Myndling efter Ild eller til at giøre noget, hvoraf nogen faaer Skade, da skal den bode Skaden, som sendte Myndlingen, men Myndlingen være fri.

XXVIII. Ca-

fundi conductitii qvem incolit, ad singula ædificia, qvæ qvis mercede conduxerit, incendio absumta fortuito reædificanda, necessaria ligna et qvæcunqve usus poscit, ad aream, in qva antea stetere extructa, advehi curet; sed dominus fundi ædes igne consumtas suis sumptibus exstruendas curet. Qvi ignem domo effert culpam sustineat, nec eum relinqvat anteqvam extinctus fuerit. Damnum aliis ex illo igne natum ex æstimatione sex virorum solertium, qvi ignem domo extulit, præstet mulcta solutus, siqvidem ignis fortuitus evenit. Siqvis pupillum, cujus curam gerit, ignem qværere jusserit, suo id periculo fecisse censeatur, etenim tutor rationem cujusqve damni a pupillo commissi sustineat. Homo ætatis perfectæ, qvi alterius pupillo auctor fuerit ignis portandi aut cuiqvam nocendi, damnum præstet, pupillo culpa vacuo.

Ca-

XXVIII. Capituli.

Um brenno.

Nú scal eingi fyrir ödrom brenna húss, ne [1]) lada, setrbúd, ne [2]) saltketilsbúd, eda scip, heiptugri hendi. Enn ef nockorr verdr at því kunnr oc sannr, þá er hann útlægr [3]) oc heitir brennovargr, oc hafi fyrirgert hverom penningi fiárs síns í landi oc lausom eyri, oc tvígilldi þat aptr, sem hann brendi, eptir því sem sex scynsami rmenn meta, oc rett sínn eptir lagadómi, ádr enn í Konongs gard falli. Enn ef med audrom hætti verdr, þá fari eptir scynsamra manna [4]) rádi eptir atvikom. Nú ef hann qvedr nei vid, þá scal hann fara til heimils hans oc stefna honom þíng fyrir

XXVIII. Capitel.

Om Brand.

Nu skal man ikke brænde en andens Huus eller Lade, Sæter-Bod eller Salt-Kiedel-Bod, eller Skib, af vred Hu. Bliver sligt nogen overbeviist, da er han fredløs, hedder Mordbrænder, og have forgiort alt sit Gods, Land og Løsøre, og skal det, som han brændte op, betales dobbelt, efter sex skiønsomme Mænds Vurdering til den, som leed Skaden, tilligemed hans Ret efter lovlig Dom, førend den Skyldiges Gods falder til Kongen. Men dersom Branden skeer anderledes, da skal dermed forholdes eftersom sex skiønsomme Mænd dømme efter Sagens Beskaffenhed. Nu om den Sigtede nægter, da skal Sagsøgeren fare til hans Bopæl, og stævne ham til Tinge for

Caput XXVIII.

De incendio.

Ne qvis alterius ædificium, horreum, mapalia, aut salis coqvendi tabernam, aut navim manu invidiosa igne illato consumat. Qvi istius facinoris accusatus convictus fuerit, exilio mulctetur, audiatqve neqvam incendiarius, cujus bona mobilia et immobilia fisco regio cedant, qvæcunqve fuerint, postqvam duplum damni pretium ex arbitrio sex virorum cum mulcta juris violati læso solutum fuerit. Si vero alia ratione incendium factum sit, consilio prudentium virorum pro re nata causa cadet. Qvod si accusatus inficias iverit ejus domicilium actor adeat, eumqve, ut incendii exilii-

[1]) laudo. 57.
[2]) saltbud. 61.
[3]) oc úheilagr. *add.* 302. 307. 56. 63. 69.
[4]) dómi. 307. 309. 57. 63. 68.

fyrir útlegd oc brenno, oc þá scal hann festa tylftar eid á því þíngi. Þann eid scal hann [5]) svorit hafa innann tío vikna [6]) særradaga naudsynialaust, fellr til útlægdar, ef fellr.

Nú rædr madr brenno, oc verdr at því kunnr oc sannr, þá scal hann tvígiallda þat aptr, sem brennt var. Enn ef hann qvedr nei vit, syni medr [7]) settar eidi, fellr til hálfra giallda.

Enn ef madr brenner vidarkaust eda gerdivaund, timbr eda [8]) þak, grindor eda sleda, eda aunnr faung, þau er maunnom þickir betra at hafa enn án at vera, oc hverr, er þat gerir, er sekr maurk silfrs vid Kon-ong,

for fredløs Gierning og Brand, og da skal den Sigtede paa det Ting fæste tolv Mænds Eed. Den Eed skal han have foret inden ti Uger Søgnedage, kan han ikke faae Eeden giort, da bliver han fredløs.

Raader nogen en anden til Brand, og sligt bliver ham overbeviist, da skal han bøde Skaden dobbelt. Siger han nei derfor, da værge sig med sex Mænds Eed; kan han ikke faae Eeden giort, da betale han halv Skade.

Dersom nogen brænder Vedkast eller Gierdefang, Tommer eller Tag, Grinde eller Slæde, eller andet Træfang, som man vilde heller have end miste; hvo som bliver overbeviist om slig Misgierning, bøde een Mark Sølv til Kongen, og

exiliique reum in jus vocet, ubi citatus vadimonio dato duodecim virorum juramento se purget: tale juramentum præstare tenetur intra decem hebdomadas dierum profestorum, nulla, qvæ impediat, intercetende necessitate.

Reus causa cadens exilii condemnetur; qvi autem accusatus fuerit consiliis incendium fovisse, damnum igne illatum, dupla satisfactione præstet. Si negaverit, purget se sevirali juramento dimidium aliqvin mulctæ pendat.

Siqvis lignorum struem, vel sepimentorum, scopas purgatorias, materialia lignea, vel clatrata ad legendum apta trahamve aut qvamvis aliam ligneam supellectilem qvam dominus ipsorum retinere potius qvam amittere maluerit, ille qvi tale qvid commiserit, reus erit marca argenti regi pendenda

---

[5]) unnit hafa. 57.
[6]) sagno daga. 69.
[7]) lyrittar eidi. 62. 69.
[8]) þak grindr eda. 58.

ong, oc tvígilldi þeim, er hann brendi fyrir, oc aufundarbót eptir lagadómi. Landsdrottinn á iafnan landnám, ef þat er brent, er hann scadar.

XXIX. Capituli.

Um lauggarda oc scipti manna.

Nú scal gördom scipta eptir iardarhöfn oc aullom áverka. Nú er gardr granna settr, hann scal gera sva hífann, at hann nái undir haund medal manni. Enn sá gardr er gilldr, er álin er millom hvers staurs oc hiástaur hinn þrídi hverr oc [1]) iadradr allr oc sva þyckr at eigi meigi kasta [2]) bolöxi í gegnom; þeir gardar ero

og Skaden dobbelt tilligemed Avindsbod efter Loven til den, som han brændte for. Jorddrotten bør ogsaa at have Landnam, om noget blev brændt, som var ham til Skade.

XXIX. Capitel.

Om lovlige Giærder og deres Deeling.

Nu skulle Giærder skiftes eftersom enhver haver Jord og Avling til. Er Nabogiærde sat, da skal det være saa høit, at det kan naae op under en Mands Arm af Middelvæxt. Det Giærde er gyldigt, som haver en Alen imellem hver Stavre, samt en Støtte ved hver tredie Stavre, og alt vel kantet, og saa tykt, at man ikke kan kaste med en Vedøxe derigiennem; de Giærder

denda combustarumqve rerum domino duplum reddat pretium unacum mulcta invidiæ judicio legitimo definita. Fundi domino mulcta pro vi fundo suo illata cedit, si incendio fundus damnum ceperit.

Caput XXIX.

De sepimentis legitimis eorumqve partitione.

Sepimentorum divisio fiat pro fundi portione et usu, atqve si extruenda sit pars sepimenti ad vicinum pertinens, ipsa surgat ad brachium usqve viri mediocris staturæ extensum, tale vero sepimentum justum censeatur, ubi spatium inter palos cubitum æqvet, et tertius qvisqve palorum palo suffulcienti innitatur oblique posito. Omnis ora sit bene munita et sepimenti crassities tanta, qvantam ne securis caudicibus cædendis aptæ unicus ictus per-

[1]) vardfastr, *bene firmus.* 58.

[2]) öxi, *securis.* 307. 60.

ero gilldir at laugom, oc hafi hverr gerdann sínn gard at krossmesso í varit, oc ábyrgizt hverr sínn gard til vetr nátta, þann sem um andvirki stendr. Enn sá er annar gardr, er heitir [3]) rimagardr, þar scolo vera [4]) fiórar rimar í oc ockar á endom, oc festi sva fast med [5]) höukom, at eigi falli fyrir vindi eda búfe. Sá er hinn þrídi, er heitir [6]) scidnagardr, oc búi um eptir vanda [7]) þar sem gott er til vidar. Sá er hinn fiórdi, er menn kalla [8]) hagfellogard, er menn hafa ser fyrir merki gard millom eigna sinna, hann scal sva þiuckann gera, at eingi fenadr gangi í

der ere gyldige efter Loven. Enhver skal have sine Giærder færdige til Korsmisse om Vaaren, og svare hver for sit Giærde, som staaer om Høe eller Korn, til Vinter-Nat. Det er det andet Giærde, som hedder Lægte-Giærde: derudi skulle være fire Lægter med Revler paa begge Ender; og skal det fæstes saa fast med Vidie, at det ikke falder ned, enten ved Blæst eller ved Qvæg. Det er det tredie Giærde, som kaldes Bredegiærde: det skal man og sætte til Rette efter Sædvane, hvor man haver godt Forraad af Veed. Det er det fierde Slags Giærde, som man kalder fælleds Markegiærde, hvilket Mand sætter som Grændsegiærde imellem sine Eiendomme: de skulle være saa tykke, at intet Qvæg

permeare valeat: talia sepimenta pro legitimis habeantur. Qvisqve pro sua portione sepimenta exstruenda fieri curet, intra festum crucis vernum, illæsaqve servet ad noctes usqve hyemales, (initium hyemis), qvæ opera rustica cingunt. Secundum sepimenti genus cancellatum appellatur, ubi perticæ qvatuor, utraqve extremitate singulæ hamatæ, tam arcte vimine colligatæ cohæreant, ut nec venti vel pecoris vicini irruentis vis ea sternere valeat. Tertium sepimentorum genus ex longuriis fissis constructum esto, eandem in exstruendo et servando curam poscens, ubi lignorum satis est. Qvartum sepimentum e limitum pascua dirimentium officio nomen trahit, incolis hagfellugardur vocatum: id adeo crassum faciendum est, ut pecora a transitu pro-

[3]) kima gardr. 302. 304. 307. 309. 56. 57. 58. 60. 62. 63. 68. 69. *Hard. et Tunsb. lectio male.*

[4]) þriar. 302. 304. 56. 57. 62. 63. 68 69. *Hard. et Tunsb. Reg.*

[5]) staudvom oc. *add.* 302. 307. 309. 57. 69.

[6]) staudogardr. 69.

[7]) þar — vidar. 304. *Tunsb. Reg.*

[8]) lagfellegardr. 57.

í gegnom, þá er hann gilldr. Nú gerdir um eignir manna fen [9]) eda forad, þat scal fyrir gard hafa medann þat má, enn ef þar ferr fenadr yfir, þá scal hverr hallda gardi uppi um sinn akr eda eng; enn bæti scada þann, sem fenadr gerir hans nágrönnom fyrir hans vangirdingar sakir.

Qvæg kan gaae derigiennem, da ere de lovlige. Nu hegner Field eller Mose for nogen Mands Land, da skal det regnes for Giærde, medens det kan hegne. Men ganger Qvæg derover, da skal hver giærde for sin Ager eller Eng, eller bøde den Skade, som Qvæg giør hans Naboer,

XXX. Capituli.

Um grindargerd granna oc stefnor.

Nú ef þiódvegir renna at gardi, þá scal lid vera, oc grind fyrir oc rimar í, oc ockar tveir á endom, oc krossband á, þá er grind gilld. Sva scal

XXX. Capitel.

Om Grinder at giøre, og Naboestævner.

Nu om alfar Vei løber giennem Giærder, da skal være Leed derpaa, og Grind for med Lægter deri og Revler ved Enderne, samt Korsbaand, da er Grind gyldig. Saaledes

prohibere valeat, si legitime structum censeri mereatur. Si fundos cinxerint paludes vel fossæ perviæ, hæ sepimentorum, dum licet, fungantur vice, qvamdiu pecora a transitu inhibere valuerint: si vero transierint pecudes, suum qvisqve agrum pratumve exstructo cingat sepimento; damnum autem ab ipsius pecore vicinis illatum ob negligentiam exstruendi sepimenti juste resarciet.

Caput XXX.

De januis clatratis vicinorum et conventibus.

Si viæ publicæ duxerint per sepimentum, porta et janua clatrata instructum sit, oportet. Janua constet perticis qvatuor erectis, duabus itidem transversis: harum extremitates sunto aduncatæ; si rite instructa censeatur,

---

[9]) ne. 302.

scal grind setia at hún renni siálf aptr. Enn ef madr scytr upp grind, oc gengr fenadr í akr eda eng, bæti scada þann, er görr var, oc landnám ofanná þeim er korn eda grass á. Enn ef hauggr [1]) grindarhæla, eda veltir stein frá, þeím er vid liggr, oc stendr af því [2]) opin grind, bæti [3]) scada þann allann, er þar verdr gört, oc landnám ofann á þeim, er [4]) grass á.

Hallvardsmesso dag scal vera grannastefna. Þeir gardar ero gilldir, er þeir taka þá fyrir gillda á grannastefno. Enn ef gardr verdr brotinn, þá scal leida menn til oc láta siá gardinn. Enn ef gardr hefir gilldr

ledes skal Grind sættes, at den falder til af sig selv. Men om nogen lukker Grind op, og gaaer Qvæg i Ager eller Eng, da bøde Skaden, som blev giort, og Landnam desuden til den, som eier Korn eller Græs. Hugger nogen Grind ned, eller brækker Klinken, eller vælter Stene derfra, som hos ligge, saa Grinden derudover staaer aaben, da bøde al den Skade, som skeer, og desuden Landnam til den, som eier Græsset.

Paa Halvardsmisse Dag skal Naboestævne være. De Giærder ere gyldige, som Naboer tage for gyldige paa Mødet. Men om Giærde bliver brudt, da skal man tage Mænd til at besee Giærdet. Dersom Giærdet da haver været

tur, januæ istius talis situs esto, ut aperta sua sponte claudatur. Si qvis portæ, apertâ januâ, pecori patere fecerit transitum in agros vel prata, pro damno illato et fundi violatione satisfaciet domino frumenti vel foeni. Si qvis pessulos vel lapidem applicatum januæ amolitus fuerit, adeo ut janua aperta maneat, damnum penitus restituet exinde illatum, et pendat insuper mulctam pro fundi violatione fundi domino.

Die Halvardi conventus vicinorum celebretur. In tali vicinorum conventu sepimenta pro legitimis habeantur, qvæ ab ipsis rite extructa censentur. Si sepimentum destructum fuerit, testes adducantur sepimentum inspecturi; qvod si antea juste extructum fuerit, damnum resar-

[1]) grind. *et athrum.* 3260.
[2]) opit lid. *melius. Tunsb. Reg.*
[3]) ausla. 302. usla. 3260. *ubiqve.*
[4]) korn eda. *frumenta aut. add.* 2307.

gilldr verit, þá scal sá giallda auslann, sem fenat átti. Enn ef gardr hefir eigi gilldr verit, þá scal sá giallda auslann, er gard átti. Enn ef merkigadr hefir verit [5]) bæa í millom, oc er sá nidr fallinn, þá scolo þeir, sem hafa viliat, gerda sínn luta, [6]) oc bióda þeim, sem til mótz eigo at gerda sinn luta. Enn sá, er eigi vill gerda, ábyrgizt sá scada allann, er gerr verdr, hvers fenadr sem gerir, oc tva aura silfrs ófann á þeim, er fyrir scada verdr.

XXXI. Capituli.

Um garda manna.

Ef menn vilia gard hafa bæa í millom, þar sem eigi hefir fyrr verit, gerdi

været lovligt, da skal den betale Skaden, som Qvæget eiede. Men haver Giærdet ikke været lovligt, da skal den betale Skaden, som Giærdet eiede. Haver Grændsegiærde været imellem Gaarde, og er det nedfaldet, da skal den, som vil have det, giærde sin Andeel, og byde den, som boer imod ham, at giærde sin Part. Men den, som ikke vil giærde, svarer til al den Skade som bliver giort, af hvis Qvæg det end maatte være, og bøde des uden to Øre Sølv til den, som Skaden fik.

XXXI Capitel.

Om Giærder.

Ville Mænd have Giærde imellem Gaarde, hvor tilforn intet haver været, da

resarciet pecoris dominus. Qvod si illegitimum fuerit, mulctam pro damno illato pendat is, cujus erat sepimenti exstruendi et servandi cura. Si inter prædia sepimentum limitaneum olim exstructum jam destructum jaceat, qvi suam fundi partem sepimento cingi cupiunt, a vicinis, ad qvos reliqva sepimenti pars pertinet, petant, ut ipsorum fundi partem circumsepiant. Qvi sepire noluerit, damnum qvodvis a pecore alterius illatum restituere teneatur, pendatqve insuper duas argenti oras, ei, cui damnum illatum est.

Caput XXXI.

De sepimentis.

Si vicini suos sepimentis disjungi velint fundos, qvisqve suas pro rata fundi

[5]) bóta, *idem*, 62, 68.

[6]) oc bióda — sinn luta. *omitt.* 304.

gerdi at iardar magni sá er hafa vill, oc sva sá er til móz á, oc at iardar hösn halldi hverr sídan sínom luta. Enn sá, er eigi vill gardi hallda eda gerda, sá gialldi scada allann er af gerizt. Fimt scal gera till gördom ad scipta oc luta, hafa vid vatta, hvart sem vil eda eigi, oc ábyrgi honom gardinn oc scada þann allann er af fenade verdr hverr sem á. Enn at görfom gördom, þá scal fenadi aullom [1]) oc svínom heim bióda oc leggia laga [2]) sekt vid, þat ero tva aurar silfrs, oc bæti auslann: enn allann auslann scolo sex scynsamir menn meta.

XXXII. Ca-

da giærde den, som det vil have, efter sin Jords Størrelse, og ligesaa den, som eier imod ham paa den anden Side, og holde siden hver sin Deel indelukt efter rigtigt Forhold. Men den, som ikke vil giærde eller holde Giærde vedlige, betale al den Skade, som derved foraarsages. Femte-Stævne skal sættes til Giærde at skifte og lodde, og haves Vidner dertil, hvad enten hiin vil eller ikke, og skal da den Uvillige svare for Giærdet, og al den Skade, som giøres af Qvæg, hvem det end tilhører. Naar Giærderne ere færdige, da skal alt Qvæg og Sviin drives hiem, og svares da lovlig Sigt, nemlig to Øre Sølv, samt Skadegiæld: men al Skade skulle sex skiønsomme Mænd vurdere.

XXXII. Ca-

fundi portiones contiguas vicini sepe ambiant, et suam qvisqve sepem pro rata servet illæsam. Qvi sepimentum aut exstruere, extructumve servare noluerit, restituet. Qvinqve dierum citatione facta, ad sepimenta sorte dividenda adhibeantur testes, sive juxta, sive extra alterius velle fiat, eventum alteri præstandum nuntiet, si qvid damni vel sepimento, vel fundo, sive agro sive prato ex pecore cujuslibet domini illatum fuerit. Sepimentis vero exstructis, jumenta qvævis, pecora et sues domum acta includentur, et mulcta poscetur lege definita, qvæ est orarum argenti duarum, damnumqve plene reficietur, pretio a sex prudentibus viris æstimato.

Ca-

[1]) oc svinum, *omitt.* 57.

[2]) sök, 3260.

XXXII. Capituli.

[1]) *Hverso út scal leysa fenat.*

Nú ef einn madr á fenat, enn annar akr, hinn þrídi gard úgilldann; enn sá er akrinn á scal [2]) gera eptir [3]) maunnom oc láta þá siá, at fenadr er kominn í akr eda eng, þá scal hann ór taka medr vitnom oc láta sex scynsama menn meta scada þann er gert er, oc setia inn fenat þann sem í er kominn, oc reki lausann í hús inn, oc liggi hvarki á bast ne band, oc þóat hvart stángi annat, þá er þat í ábyrgd eiganda enn eigi þess er inn satti. Enn allt þat sem sá er búit á, missir fyrir þeim er akrinn

XXXII. Capitel.

Hvorledes optaget Qvæg bør udløses.

Nu om een Mand eier Qvæg, en anden Ager, men den tredie ulovligt Giærde, da skal den, som Ageren eier, hente Folk, og lade dem see, at Qvæg er kommen i hans Ager eller Eng, da skal han tage det af med Vidner, og lade sex skiønsomme Mænd vurdere Skaden, som giort er, og sætte Qvæget ind, dog skal han drive det løst ind i Huus og lægge hverken Bast eller Baand paa. Og omendskiøndt det ene stanger det andet, da er det paa Eierens eget Ansvar, og ikke paa dens, som det indsatte. Alt hvad den, som Qvæget eier, mister hos den, som Ageren

Caput XXXII.

Qvomodo e claustris pecora redimantur.

Qvod si uni sit dominium pecoris, alteri agri, tertio sepimenti illegitime extructi, agri dominus viros arcessat perhibituros pecora aliena, agrum ipsius vel pratum intrasse, et damni illati æstimatores, qvæ deinde abigi faciat, in testium præsentia, et a sex prudentibus viris damnum æstimari, includatqve, qvæ irruperant, pecora nullis impedita vinculis. Nulla illi incumbit sollicitudo periculi, qvi inclusit, si vel pecora sese mutuis cornuum ictibus læserint, sed periculo ipsorum domini fiat. Pretium vero damni, qvod pecoris dominus agri domino persolvit, huic integrum restituet,

---

[1]) Um fenadar insetning. *De pecoris arrestatione.*

[2]) eptir gánga. *eat arscesatum.* 3260.

[3]) grannum sínum. 58.

akrinn á, þá scal sá giallda haunom er gardinn átti úgilldan. Gera scal eiganda bod samdægris, er [4]) fe er innsett. Enn ef hann vill eigi úttleysa, þá láti standa inni til fimtar; enn ef eigi er þá úttleyst, þá á sá þat er innsetti, oc ero þá lokinn ausla giölld. Enn ef madr tekr fenat þann brótt, er inn var settr, oc vill eigi úttleysa at laugom, þá heitir þat lokorán, þá er höfdingi sekr maurk silfrs vid þann er innsetti, enn hverr annarr, er at er med haunom brót at reka, tva aura silfrs. Enn ef svín kemr í akr eda eng, eda annat búfe, at gördom gilldom, þá scal innsetia til ausla giallda, enn sá leysi útt

Ageren eier og Qvæget indsatte, det skal den igien betale ham, som havde ulovligt Giærde. Eiermanden skal giøres Bud samme Dag, som Qvæget indsættes; men vil han ikke indløse det, da lade det staae indtil femte Dag; er det da ikke udløst, da eier den Qvæget, som det indsatte, og være dermed betalt for sin Skade. Men tager Eiermanden det ud, og vil det ikke lovligen udløse, da hedder det Lokkeran, og er Hovedmanden brødig een Mark Sølv til den, som Qvæget indsatte, men hver af de andre, som vare med at borttage Qvæget, bøde to Øre. Men om Sviin eller andet Boe-Qvæg kommer udi Ager eller Eng, naar Giærder ere lovlige, da skal man indsætte det til Skadens Erstatning, men Eiermanden skal løse Qvæ-

tuet, is, cujus sepimentum erat e legis præscripto minus rite exstructum. Eodem, qvo pecus includitur, die nuntius ad pecoris dominum mittatur, qvi si redimere noluerit pecus inclusum, ad qvintum usqve diem idem inclusum maneat, qvo temporis elapso intervallo, pecus non redemtum peculium cedit inclusori pro damno illato restituendo; si dominus vero inclusa pecora abegerit, nolueritqve legitime redimere, id facinus audit, obicis rapina, vel abrepta janua pecoris inclusi rapax abactio; mulctam solvat facinoris auctor ei, qvi inclusit, marcam argenti, eorum vero, qvi auctorem in pecore eximendo et abigendo adjuverant, pro se qvisqve oras duas. Si porci aut alia domestica animalia in agros vel prata irruperint sepimentis licet legitimis cincta includantur, inclusa legitime redimet dominus soluto

---

[4]) bú. 62. 3260.

er á at laugom. Enn tiódr heste eda tiódr kyr, oc allt þat bú, er bændr setia siálfr innan gards, oc verdr þat laust oc gerir scada, seti inn til ausla giallda, oc leysi eigandi útt at laugom.

Qvæget ud efter Loven. Tøirer Bonden Heste, Kiør eller andet Qvæg inden Giærdes, og det kommer løs og giør Skade, da maa det indsættes indtil Skaden bliver betalt, og Eiermanden løser det ud efter Loven.

XXXIII. Capituli.

[1]) Ef fátækr madr þarf bú sitt at útleysa.

Nú ef madr á gardbrytil í búi síno, oc vita þat [2]) grannar hans, biódi heim ádr enn þat gerir nockorn scada, oc seti inn iáfnan sídann til ausla giallda, [3]) enn ef þat kemr í akr eda eng, þá leysi eigandi útt at laugom.

XXXIII. Capitel.

Om den Fattige behøver at udløse sit Qvæg.

Nu om nogen eier Gierdebryder blandt sit Qvæg, og hans Naboer vide det, da skulle de bede ham at holde det hiemme, forend det giør nogen Mand Skade; men kommer det siden i Ager eller Eng, da sætte det ind, indtil Eiermanden udløser det efter Loven.

soluto damni pretio; eqvos autem aut vaccas aliave pecora, domestica, ad palos fune ligata intra sepimenta, qvæ coloni ipsi, ipsorum domini pascentia tenent inclusa, extractis palis vel disruptis funibus libere vagantia damnum intulerint, qvod cui illatum est, includat, domino ipsorum damnum restituendo legitime redimenda.

Caput XXXIII.

Si pauperi pecora inclusa redimendi necessitas incumbat.

Si qvis inter jumenta vel pecora domestica sepimentorum habeat corruptorem, id qvod notum fuerit vicinis, priusqvam qvid damni istud animal intulerit, domum transvectum includant redimendum mulcta damni restituendi, qvoties agrum vel pratum irruperit, dominus legitime redimet. Si

---

[1]) Um gardbriót. *De sepimenti fractore.* 3260.

[2]) vattar oc. *testes et.* 3260.

[3]) enn. *omitt.* 3260.

laugom. Nú vill madr bú sitt útleysa, oc hefir eigi [4]) silfr till, þá scal hann ved leggia, eda fá vaurzlo mann iamgódann vedi. Enn ef hann vill eigi útláta fyrr enn hann hefir [5]) sekt í hende, þá [6]) sveltir hann hiörd hans [7]) oc hiún, oc sekr maurk silfrs vid þann er bú á, oc bæti þó [8]) búmisso sem sex scynsamir menn meta. Nú vill hann eigi bú hans út láta, [9]) ne sekt giallda, þá scal hann krefia med vattom bú síns, oc lysi á ráni, oc stefni sá er bú á kirkiosóknar þíng, oc beidi bændr atfarar, at taka bú sitt oc sektina medr. Enn hverr er sekr eyri silfrs vid Kon-ong

Loven. Nu vil Mand udløse sit Boqvæg, men haver ikke Sølvpenge dertil, da skal han sætte Pant eller Borgen for sig, som formaaer at betale Skaden. Men vil den, som Qvæget indsatte, ikke lade Eieren faae sit Qvæg ud, førend han faaer Penge i Hænderne, men svælter Qvæget, da bøde til den som Qvæget tilhører en Mark Sølv, og betale ham sit Qvæg efter sex skiønsomme Mænds Vurdering. Vil han ikke lade Qvæget ud, ei heller betale sine Bøder, da skal Eieren fordre sit Qvæg med Vidner, og lyse ham Ran paa, og stævne Kirkesogns-Ting, og kræve Bønder at fare med sig, for at udtage sit Qvæg og Bøderne. Enhver, som ikke farer med ham, er brødig en Øre Sølv

Si, cui pecus domesticum redimendum est, pecunia non suffecerit argentea, pignus dabit aut fidejussorem damno restituendo parem. Si vero noluerit inclusor pecus dimittere, anteqvam mulctam damno æqvivalentem receperit, ipsius interea jumenta operasqve domesticas jejunare facit. Qvapropter mulctam pendere debet marcam argenti pecoris domino, ipsiqve omne damnum restituet, qvod ex incluso retentoqve pecore effluxerit, juxta æstimationem seviralem. Qvod si alter tergiversetur pecora dimittere mulctamqve pendere, poscet læsus testibus pecora sua, rapinæqve reum argruet, vicinos ad commitia citet parochialia, ad eximendum pecora ipsius, unacum mulcta debita. Vicinus, qvi tergiversatus fuerit, dicto loco et tempore se præsentem sistere, reus esto oræ argenti fisco pen-dendæ

4) siálfr. *ipse.* 3260.
5) sitt. *suum.* 3260.
6) sekir hann. 57.
7) oc hiún. *omitt.* 58. bú. 68.
8) bú vyslu. 58.
9) ne sekt giallda. *omitt.* 307. 56.

ong er eigi ferr. Umbodsmadr Kongs [10]) á fyrir at fara, ef hann er í [11]) nánd, oc audlazt med því hálfa maurk silfrs [12]) fyrir búrán. Þeir ero allir fridhelgir, er til sækia, enn hinir allir úgilldir, er fyrir standa, hvart sem þeir fá [13]) ben eda [14]) bana.

XXXIV. Capituli.

Ef madr spillr gaurdom manna.

Gautr allar oc garda lid scolo sva vera, sem at forno fari hafa verit. Enn ef madr rídr eda gengr yfir akr eda eng, oc vill eigi fara veg rettan, sá madr er sekr maurk silfrs vid þann er akr eda gard á. [*]) Enn ef madr brytr gard mans, þá leggia tva

Sølv til Kongen. Kongens Foged bør at fare med, om han er i Nærheden, og forhverver derved en halv Mark Sølv for Boe-Ran. De ere alle fredhellige som tilsøge, men alle hine falde ugilde som modstaae, hvad enten de faae Saar eller Død.

XXXIV. Capitel.

Om nogen giør Skade paa en andens Giærde.

Alle Veie- og Giærde-Led skulle være som de fra gammel Tid været haver. Rider eller gaaer nogen over Ager eller Eng, og vil ikke fare den rette Vei, da er han brødig en Mark Sølv til den som Ageren eier. Men om nogen bryder en andens Giærde, da svare to

dendæ regio. Procurator regius, modo in vicinia affuerit, se colonis ducem præbeat, cui debetur marca argenti dimidia pro rapina pecoris. Pace publica fruuntor omnes, qvi conventum freqventarint; qvi vero restiterint, sive læsi sive cæsi fuerint, iis nulla pro vulnere vel cæde mulcta debetur.

Caput XXXIV.

Si qvis sepimentis damnum intulerit.

Semitæ et portæ sepimentorum eundem, qvem antiqvitus situm habuere, retinento. Si qvis aut eqves vel pedes agrum vel pratum transierit justo tramite neglecto, reus marcam argenteam illi, cujus est sepimentum vel ager, pendito; apertura sepimenti frangendo vel cædendo facta, qvæ ad

10) ífyrer at vera. 307. 62. 3260.
11) namunda. 302. 3260. í namund. 59.
12) Konongi. *Regi.* *add.* 302. 3260.
13) bót. *satisfactio.* 304. *T. R.*
14) eigi. *non.* 3260.
*) Enn ef madr brytr gard [illegible] eda hauggir

tva aurar vid lid hvert. Nú heitir lid til þess er tió fadma er lángt; enn þat heitir [2]) balkabrot er leingra er, þar liggr vid maurk silfrs, vid þann er gard á, oc geri gard iamgódann sem ádr var.

XXXV. Capituli.

Ef ross manns spellir rosse.

Nú ef madr á hest, þá scal hann annathvert kaupa ross til eda fá at láne. Enn ef honom er let ross, þá scolo þat vattar vita. Nú ef þeir hestar bítazt, er sva ero vardveittir, oc færr annar bana af, þá scal þann meta er daudr er, oc giallda hann hálfom verd aurom, nema því at eins

to Øre for hvert Lid. Nu kaldes det Lid indtil det er ti Favne langt, og da hedder det Bielkebrud, som er længer, derfor bøde den Skyldige en Mark Sølv til den som Giærdet eier, og giøre Giærdet saa godt, som det var tilforn.

XXXV. Capitel.

Om Heste giøre hinanden Skade.

Nu om nogen eier Hest, da skal han enten kiøbe eller laane Hoppe dertil. Faaer Mand Hoppe til Laans, da skulle Vidner vide det. Bides Heste, som saaledes ere forvarede, og døer een deraf, da skal den, som er dræbt, vurderes, og dens halve Værd betales, undtagen den som

ad decem orgyas in latum se extenderit, Hlid audit, et duarum orarum mulctam poscit; si aperturæ latitudo plurium orgyarum fuerit, ruptura vocatur Balkabrot, pro tali pendatur ei, cujus est sepimentum, marca argenti sepemqve, qvi læsit, in pristinum statum restituet.

Caput XXXV.

Si cujus eqvus alterius eqvum læserit.

Si cui fuerit eqvus, eqvam aut emtam aut commodo datam acqvirat. Qvod si commodatam acqvisiverit, commodationi testes adhibendi sunt. Qvod si eqvi eo modo servati mordicus invicem conflictentur alterqve ad necem usqve læsus fuerit, enectus æstimetur et pro eo dimidium pretii solvatur, nisi

(heiggr 3260) til iardar nidr i sundr. *Siqvis alterius sepimentum frangat dejiciatve in terram.* 60. 62. 307. 56. 57. *H. R.* 3260.

[2]) - gardabrot. *sepimenti fractio.* 69.

eins at hann se verri allr er lifir, enn sá hálfr er daudr er, þá má hann ecki meira fyrirgera enn siálfom ser. Nú ef madr á hest þann sem ecki ross fylgir, ok bítzt hann til stallstaudo annars hest, á þeim hesti er allgilldi; enn ef sá færr bana af, er til leypr, þá liggr hann daudr á verkom sínom siálfs úgilldr eigandi. Enn ef hestr bítr ross til *) bana þat er algilldi. Enn ef ross bítr hest til bana, þat er hálfgilldi. **) Enn ef gradr hestr bítr iálk til bana, þat er algilldi. [1]) Enn ef iálkr bítr [2]) ross til bana, þat er hálfgilldi. Enn ef ross liggr daudt úti, þá scal menn til leida oc láta siá; oc ef þeim synizt

som lever er ringere end den Dræbtes halve Værd: thi hiin kan ikke forgiøre mere end sig selv. Nu eier nogen Hest, som Hoppe ikke følger, og bider han en andens Hingst, da skal Hingsten tilfulde betales. Bliver den Hest død, som selv løber til Hingsten, da ligger han paa sine Giærninger, og Eiermanden faaer ingen Erstatning derfor. Men om Hest bider Hoppe tildøde, da betales dens hele Værd. Men bider Hoppe en Hingst til døde, da betales dens halve Værd. Bider Stodhest en Vallak ihiel, da erlægges dens hele Værd. Bider Vallak en Hoppe ihiel, da betales dens halve Værd. Men om Hoppe ligger død ude paa Marken, da skal Eiermanden kalde Vidner til at see den; og synes

nisi vivi pretium integrum minoris æstimetur, qvam dimidiatum pretium mortui; majus enim damnum, qvam qvod sui ipsius pretio responderit, inferre neqvivit. Si qvis eqvum habeat, cui eqva non sit comes, isteqve alterum eqvum admissarium mordendo læserit, pro læsione sufficienter satisfiet. Si eqvus alterum adorsus neci datus fuerit, pro tali suæ necis auctore ipsius domino nulla detur damni restitutio. Si eqvus eqvam mordendo necarit, plena obtingit damni reparatio. Si vero eqva eqvum occidit, enecti dimidiatum rependatur pretium. Si eqvus non castratus exsectum, ad necem usqve momorderit, pro enecto integrum ipsius pendatur pretium. Si exsectus eqvam morsu læserit lethali, dimidiatum eqvæ pretium solvatur. Si eqva enecta in communi pascuo deprehensa fuerit, viri adducantur inspecturi; qvibus, si eqvam

*) til dauds. *ad mortem.* 3260.

**) Enn ef geldingr bítr ross til bana. *Si eqvus castratus eqvam morsu occidat.* 3260.

1) enn ef iálkr — halfgildi. *omitt.* 309. 3260.

2) hest eda ross. *eqvum aut æqvam.* 57. geldan hest. 62.

synizt hest verk á vera, þá má hann gefa sauk á, þrim maunnom til iams rettar, þeim er hesta eiga i grend, oc þóat eins hinom fiórda, at hann geri þann vitnis sannan at, oc sveri hverr þeirra eins eidi eptir sinni samvitzco fyrir sínn hest. Enn ef einnhverr vill eigi sveria fyrir sínn hest, gialldi sá ross verdaurom. Enn ef ross er rekit í dauck eda dy, fyrir fiall eda forad, oc má siá tveggia rossa far til enn eins frá, þá scolo þeir menn, er hesta eigo í grend, svara hínom sama retti sem ádr var scillt. Enn ef ross eda naut drepr smá fenat, gialldi algilldi þeim er á, fyrir allt þat, er ofríki gengr at.

XXXVI. Ca-

synes de da at en Hest haver forvoldet det, da maa den, som Hoppen eier, give trende Naboer, som eie Heste, lige Sag, og den fierde, ifald han kan overbevise hans Hest Giærningen; enhver af dem skal nægte med sin Eed efter sin Samvittighed for sin Hest. Vil nogen ikke sværge for sin Hest, da betale han Hoppens Værd. Men om Hoppen er dreven i Dige eller Dynd, ned af en Klippe eller i Morads, og man seer tvende Hestes Spor dertil, men ikkun eens derfra, da skulle de Mænd, som eie Heste i Nabolauget, svare den Søgende samme Ret, som tilforn er sagt. Dræber Hest eller Nød smaat Qvæg, da erstattes fuld Værd derfor til Eiermanden, og saaledes for alt det, som Vold vederfares.

XXXVI. Ca-

eqvam ab eqvis illato mordaci eoqve lethali vulnere affectam censere, visum fuerit, domino eqvæ liceat reos agere tres viros, qvi in vicinia eqvos habuerint pascentes, qvos æqvalis noxæ incuset, itidemqve qvartum modo testibus adhibitis convictum, horum singuli, pro suo qvisqve eqvo, juramento juxta conscientiam præstito solitarie se purget. Juramentum istud edere si qvis detrectarit, æqvivalens eqvæ persolvat pretium. Eqvo vero, in loca voraginosa vel paludes, impervia vel montium præcipitia acto qvo duorum simul eqvorum ducentia cernere licet vestigia, unius tantum recedentis, qvi in vicinia pascantur, eqvorum domini, itidem ac in priori casu, damni retributionem præstent, vel se purgent. Qvod si vel eqvus, vel bos minora læserit pecora, qvæcunqve vi oppressa fuerint, opprimentis dominus domino oppressi justum restituat damni pretium.

Ca-

XXXVI. Capituli.

[1]) Ef menn etia hestom manna.

Hvervitna þar sem menn etia hestom manna, at úleyfi [2]) þess er hest á, bæti scada þann er af verdr, oc aufundarbót eptir lagadómi þeim er hest á. Enn ef hálfrar merkr scadi verdr at, bæti fullretti eptir lagadómi, sva sem medr heipt eda aufund væri gört, enn hverr ábyrgizt sik siálfr at hesta vigi hverir sem etia. Enn ef madr lystr hest á hestavigi naudsyniarlaust, gialldi eiganda aufundarbót eptir lagadómi. Enn ef hann spillizt af, bæti fyrir spell oc [3]) aufundarbót

XXXVI. Capitel.

Om nogen sammenhidser andens Heste.

Allevegne hvor nogen egger anden Mands Heste sammen at bides uden Tilladelse, da bøde den Skyldige Skaden, som deraf flyder, og Avindsbod efter lovlig Dom, til den som Hesten eier. Men faaer Hesten Skade til en halv Mark, da bøde fuld Ret efter lovlig Dom, ligesom det med vred Hu eller Avind giort var. Ved Hestekamp tage hver Vare paa sig selv, hvo de end ere som egge Hestene. Slaaer nogen Hest udi Hestekamp uden Fornødenhed, da bøde til Eieren Avindsbod efter lovlig Dom. Faaer Hesten deraf Skade, da bøde Skaden

Caput XXXVI.

Si qvis eqvos alienos ad certamen incitarit mutuum.

Ubicunqve eqvi ad certamen incitati fuerint, sine venia eorum, qvi eqvorum sunt domini, pro qvovis eqvis illato damno inde accepto, eqvi læsi vel enecti domino satisfiat, persoluta insuper pro invidia mulcta legitimo judicio definita. Qvod si damnum æstimatum fuerit marcæ dimidiæ, pro eqvi domini dignitate e sententia legali mulcta pendatur, ac si facinus præ odio vel invidia patratum fuisset. Incitantium singuli suo stent periculo. Si qvis autem eqvum in certamine percusserit, nulla id urgente necessitate eqvi domino pendat mulctam invidiæ legitimo definitam judicio. Qvod si ictus eqvum læserit, pro læsione satisfaciat percussor eqvi domino addita pro

---

[1]) *Hoc caput seqventi postponit.* 62. *cum præterito conjungit.* 2360.

[2]) þeim er hest á. *qvi eqvum possidet. add.* 304.

[3]) fullrette. *plenam satisfactionem.* 57. 62.

bót eptir lagadómi, þeim er hest á. Nú tekr madr hepting af rosse manz*), gialldi eiganda eptir dómi oc ábyrgizt ross at aullo oc verk þess, til þess er eigandi kemr haundom á, eda syni med eins eidi, nema innseti til ausla giallda. Enn ef eikr eda annar fenadr rennr eptir manni, seti inn fenat fyrr enn hafi farit um þriá bæa, elligar ábyrgizt at aullo.

Skaden og Avindsbod til Eieren efter lovlig Dom. Nu tager nogen Hilde af anden Mands Hest, da bøde til Eieren efter Dom, og staae til Rette for al den Skade, Hesten tager eller giør, indtil den kommer igien udi Eierens Hænder, eller værge sig med sin Eed, undtagen han sætter den ind for den Skade, som den har tilføiet hans Ager eller Eng. Dersom Øg eller andet Qvæg løber efter reisende Mand, da bør han lade det indsætte, førend han haver faret forbi trende Gaarde, ellers staaer han til fuld Ansvar.

XXXVII. Capituli.

Ef fiárfæling verdr á bæi manns.

Nú verdr fiárfæling á geitom oc á saudom, ef madr drepr oc vill eigi

XXXVII. Capitel.

Om Qvægtyverie.

Nu bliver Qvægdølgning paa Gieder og Faar, om man dræber dem, og vil ikke

pro invidia, mulcta legitima. Si qvis vinculum inhibitorium demendo eqvum vagari fecerit liberum, e sententia lege præscripta mulctam solvat, et ipsius periculo fiat, qvicqvid damni ejus ergo ab eqvo illatum fuerit, usqve donec eqvi dominus eqvum capiendi ansam fuerit nactus, aut purget se juramento solitario, nisi inclusum teneat, donec pro damno sibi satisfactum fuerit. Jumenta aut qvævis pecora sese subseqventia, anteqvam tres præterierit villas, inclusa fieri curet, sin minus, eventum qvalemcunqve præstet.

Caput XXXVII.

Si cædes et occultatio facta sit pecoris alieni.

Tum caprarum oviumqve jactura obtinet, qvum qvis enecàverit, nec

*) olafat. *sine venia*. *add.* 302. 309. 56. 57. 69. *Tunsb. Reg.*

vid gánga. Enn ef madr á giafgollt þann, er verdr er hálfrar merkr, þar verdr fiárfæling á því eino [1]) sinni. Á nautom oc rossom er þó fiárfæling at [2]) eigi drepi, oc þegar er fiárfæling á fenadi, er eigi bera fætr heim till húsa eiganda, enn maurk silfrs liggr vid fiárfæling, hálft Konongi, enn hálft þeim er fenat átti, oc bæti scada sem sex scynsamir menn meta. Enn ef madr drepr [3]) fleire geitor, eda [4]) svín eda saudi höfdatals, enn fióra, þá bæti lagadómi oc aufundarbót þeim er fenat átti. Enn ef madr dylr verka sinna, syni med lyrittar-eidi. Enn ef naut eda ross er sært eda

ikke tilstaae det. Eier man en mæsket Galde, som er værd en halv Mark, da bliver Qvægdølgning paa det ene Svin. Paa Nød og Heste er Qvægdølgning endog man ikke dræber dem, og dog er Qvægdølgning paa Qvæg, naar dets Fødder ikke bærer det hiem til Eierens Bopæl. Men en Mark Sølv bødes for Qvægdølgning, halvt til Kongen og halvt til Qvægets Eiermand, og bøde Skaden efter sex skiønsomme Mænds Vurdering. Nu om nogen dræber færre Giedder, Svin eller Faar end fire, da bøde efter lovlig Dom, og Avindsbod til Qvægets Eiermand. Nægter man Gierningen, da værge sig med tre Mænds Eed. Men om Hest eller Nød er saaret eller

nec se cædis auctorem velit confiteri. Si qvis verrem saginatum dimidiæ marcæ valoris æstimatum occiderit, tum unius ejusdemqve porci obtinet jactura. Boum et eqvorum jacturam jure dixeris, si pecora hæc, etsi non fuerint neci data, adeo læsa vel membra fracta fuerint, ut ne pedibus niti valeant domum domini agenda, pecudis jacturam auctor pendat marcam dimidiam argenti, hujus dimidium fisco cedat regio, dimidium pecoris domino et damnum insuper huic restituatur e taxatione sevirali. Si qvis capras, sues, ovesve numero pauciores, qvum qvatuor occiderit, mulctam legitimo definitam judicio, ac insuper invidiosi facinoris ergo domino peremti pecoris solvat. Siqvis negarit facinus a se perpetratum trevirali juramento negationem confirmet. Qvod si bos aut eqvus vulnere vel membrorum

[1]) sinni. 302. 304. 309. 68. 71. 72. *Hard. et Tunsb. Reg.*

[2]) eitt. *unum.* 307. 57.

[3]) fleiri. *pluris.* 307. 58. 71. *T. R.*

[4]) svín eda. *omitt.* 309.

eda bart, oc bera þó fætr heim till húsa eiganda, af er þá fiárfæling, oc bæti þó aufundarbót eptir lagadómi, hálft Konungi enn hálft þeim er fenat á. Enn ef madr drepr fenat mannz oc gengr vid oc segir siálfr á hendr ser, hafi hann hitt dauda er drap, enn hinn heilt fyrir er átti. Alldrei geingr fenadr ser till úgilldis. Nú er ein sókn á aullom aufundar retti þessum. Enn ef madr drepr fenat mannz, oc gerir [s]) á fiárfæling, þa scal eigandi fiárs stefna heradsþing um nætr þriár: þar scal hann sækia oc satt gera med tveggia manna vitni, nema hinn vili vidganga. Leida scal tveggia manna vitni um, at

eller slaget, og kan dog bære sig selv hiem til Eiermandens Huus, da er det ikke Qvægdølgning; men Giærningsmanden bøde dog Avindsbod efter lovlig Dom, halvt til Kongen og halvt til Qvægets Eiermand. Men om nogen dræber anden Mands Qvæg, og tilstaaer, at han selv haver giort det, da have han det døde Qvæg, og skaffe Eiermanden andet friskt isteden igien. Aldrig kan Qvæg forgiøre sig selv. Søgsmaal for alle Avindsbøder er altid det samme. Men om nogen dræber anden Mands Qvæg, og begaaer derpaa Qvægdølgning, da skal Eieren stævne Herredsting om tre Nætter. Der skal han søge og bevise sin Sag med to Vidner, undtagen den Søgte vil bekiænde. To Vidner skulle føres at

rum læsa contusione suopte domuitionem enixa fuerit, jacturæ non est locus, sed ob malitiosum facinus legitima nihilo secius solvatur mulcta: hæc regi dimidia cedit, pecoris læsi domino dimidia. Si qvis ultro confiteatur se pecus alterius occidisse, sui ipsius facinoris index occisor, occisum retineat, ast occisi pecoris priori domino alterum pecus integrum restituat. Pecora nunqvam tam gravem inferunt pauperiem, ut impune occidi mereantur. Unus idemqve est procedendi modus in exigendis mulctis pro qvavis noxa invidiose illata. Si qvis alterius pecora occiderit, pecorisqve causatus sit jacturam, factumqve occultarit, pecoris dominus conventum cogat provincialem intra trinoctium, ubi reum convincat criminis duumvirali testimonio, nisi reus confiteatur. Duos adhibeat accu-

[s]) *incidit lacuna unius folii in* 58.

at þeim synizst manna handaverk á vera fenade, [6]) þá scolo þíngmenn dæma á hendr honom lyrittareid. Þann scal hann unnit hafa innann mánadar særradæga. Enn ef sá eidr fellr, gialldi fenat verdaurom, oc leggi á ofan mörk silfrs: hálft Konungi, enn hálft þeim er fe átti. Enn ef madr ber fenat mannz edr særir, þá scal hann bæta [7]) löstu á, sem sex scynsamir menn meta. [8]) Eigi er sárbót á fenadi, ef heill verdr. Verkafall oc nytfall scal bæta, sem sex scynsamir menn meta. Eyrir liggr vid [9]) auga á nauti, sva vid horn, oc sva vid hala, enn

at der synes Mandsgiærning at være paa Qvæget, da skulle Tingmændene dømme den Sigtede til treMandsEed. DenEed skal han have vundet inden en Maaned Søgnedage. Falder Eeden for ham, da betale Qvægets Værd, og desuden en Mark Sølv: halvt til Kongen og halvt til Qvægets Eiermand. Slaaer eller saarer nogen en anden Mands Qvæg, da bøde Lyden efter sex skiønsomme Mænds Vurdering. Men der bødes ikke Saarbøder for Qvæg, hvis det bliver sundt igien. Tillige skal der bødes for det Brug og den Nytte man kunde have af Qvæget, efter sex skiønsomme Mænds Vurdering. Een Øre forbrydes ved Øie paa Nød, saaog ved Horn, og Hale. Men slaaer man Øie ud

accusator testes, qvi asseverent visum ipsis fuisse humana manu pecori vim illatam esse. Qvo facto judices a reo exigant juramentum triumvirale intra mensem dierum profestorum præstandum. Si tale juramentum incassum evaserit, pretium pecoris persolvat, addita argenti marca, qvæ dimidia regi cedit, pecoris domino dimidia. Si qvis alterius pecora vulneraverit, aut ferierit, damnum illatum restituat ex arbitrio virorum sex proborum et peritorum. Si sanitati pecus restitutum fuerit, pro vulneribus nulla exigatur mulcta, sed usus et fructus jactura ex sevirali sententia resarciatur. Bovis oculi, vel cornu, vel caudæ læsio mulctam poscit oræ argenti. Si qvis eqvo oculum excusserit, damnum resarciat

[6]) brista þau vitni oc synazt þó mannaverk á fenadi. *Si desint testes, appareant vero nihilominus vestigia noxæ ab homine qvodam pecudi illatæ. add.* 62.

[7]) lemstr. *noxa.* 62.

[8]) eigi er sárbot — meta. *omitt.* 309.

[9]) öyra. 69.

enn fiórdungr verds liggr vid auga á rosse. Enn ef madr hauggr hala af rossi, sva at af [10]) rófo fylgir, hann er sekr mörk silfrs: hálfre Konongi, enn hálfri þeim er ross átti, oc gialldi ross verdaurom aptr; hafi sá stöckn er stytti, oc heiti madr at heimscari, enn hinn heilt ross, er átti. [11]) Enn ef madr hauggr hala af rossi fyrir nedann rófo, gialldi hálfa mörk Konongi, enn hálfa mörk þeimer ross á. Nú scer madr tagl af nautom þrimor eda þrimor fære, bæti eyri silfrs Konongi, oc eyri þeim er naut átti. [12]) Enn ef af fleirom scer, sekr maurk silfrs: hálfa Konongi, enn hálfa þeim er naut átti.

Enn

ud paa en Hest, da bøde Fierdeparten af dens Værd. Men dersom man hugger Hale af en Hest, saa at noget af Rumpen følger med, da bøde en Mark Sølv: halvt til Kongen og halvt til Hestens Eiermand, og betale Hestens Værd, men beholde selv den stakrumpede, og hedde en Daare; men Eiermanden skal have ubeskadiget Hest igien. Men om nogen hugger Hale af Hest neden for Rumpen, da bøde halv Mark til Kongen og halv Mark til Eiermanden. Dersom nogen skiærer Rumpehaarene af to eller tre Nød, da bøde een Øre Sølv til Kongen og een Øre til Eiermanden; men om han skiærer af flere, da bøde een Mark Sølv: halvt til Kongen og halvt til Eiermanden.

Mal-

ciat qvadrante pretii, qvo constiterit eqvus illæsus. Si qvis pilos caudæ eqvinæ ita absciderit, ut de cauda ipsa qvid defectum fuerit, marcam pendat argenti, regi dimidiam, dimidiam eqvi domino, integrumqve pro læso eqvum restituat; mutilatum, qvi mutilavit, retineat, et stultus æstimetur. Si qvis absciderit pilos pendentes infra caudam eqvinam, aut si bobus, itidem oras duas pendat regi, totqve domino eqvi vel bovis. Si bubus duobus vel tribus pilos demserit pendentes oram argenti persolvat regi, itidemqve bovis domino. Si pluribus demserit pilos pendentes, pendat marcam argenti, dimidiam regi, dimidiam bovis domino.

 Si

---

[10]) rofa fylgir. *cauda seqvitur.* 302.

[11]) Nú sker madr tagl af nautum etc. *Siqvis bovi abscidit caudam.* 309. 56. *T. R.*

[12]) ef. *si. add.* 302.

Enn ef madr miólkar búfe annars mannz, láti húd sina eptir laga refsing rettarans, [13]) nema soltinn madr miólki, oc gialldi þó nytfall, sem vert er, þeim er bú átti.

Nú [14]) fer allt samann [15]) hiörd oc hirdir, þá scal hirdingi vita hvat af hiördo verdr, oc bera um [16]) bókar vitni, ef hann er [17]) vitnisbær um þat mál. Enn ef uxi stangar uxa, þat er hálfgilldi; enn ef uxi stangr kú, þat er algilldi, oc aull þau naut, er yngri ero enn þriá vetr, þá er algilldi

Malker nogen en anden Mands Boqvæg, da miste sin Hud efter Dommerens lovlige Revselse, undtagen man giør det for Hungers Skyld, da betale dog Melkens Værd til Eiermanden.

Følger Hyrde Hiorden, da skal Hyrden vide hvad Qvæget vederfares, og bære derom Bogvidne, om han er vidnesfør. Nu om Oxe stanger Oxe, da betales ikkun halv Skade; men naar Oxe stanger Koe, da betales den fulde Skade, ligeledes for alle de Nød, som ere yngre end tre Aar, og for alle hornløse

Si qvis mulserit pecora alterius domestica, cæditor virgis, poenamqve luito qvalem judex determinarit, nisi suxerit fame coactus, ast pretium lactis pecoris domino justum persolvat.

Gregem pastor curet, oportet, unde qvicqvid gregi acciderit, probe nosse pastoris interest, et testimonio suo, si ei par fuerit ferendo causam casumqve illustrare. Si taurus cornutus taurum læserit, pro damno dimidium præstetur mulctæ; si taurus vaccam cornu ferierit, damnum resarciatur integrum, omnibusqve bubulis trimulis junioribus damnum illatum ple-

---

13) nema — miolku. *omitt.* 69.

14) fæller. *idem.* 57.

15) hird. *grex.* 307.

16) boka vitni. *testis super codicem sacrum jurans.* 302. 304. 309. 56. 57. 60. 62. 63. 69. 71. 72. *Hard. Reg.*

17) vitnisbær. *testis habilis.* 302. vatbær. *idem.* 307. 57. 63. 68. 69. 71. 72. *H. Reg.*

gilldi [18]) á þeim, ok aullom kollóttom nautom. Nú ef naut er stangat, þá scal menn till beida at láta siá, oc ef þeim synizt, at naut hafi stangat verit, þá scal hyggia at nautom þeim er med hiörd hafa gengit; enn ef eitt hvert naut hefir ben á hornom, gor eda blód eda hár, þá er þat líkazt til, oc bæti sá er þann fenat á, eptir því sem ádr segir. Enn ef hundr bítr fenat manna, eda elltir fyrir forad, bæti sá er hund á hálft fyrsta sinni, enn allt iafnan sídan, ef vitni ero till. Enn ef eigi ero lauglig vitni till, halldi fyrir eins eidi at sinni [19]) vitond fyrir hveria grein þessa.

XXXVIII. Ca-

løse Nød betales den fulde Skade. Nu om Nød er stanget, da skal man kalde Vidner til at syne det, og om dem tykkes, at Nødet har taget Skade, da skal man besee de Nød, som findes i Hiorden, hvoriblandt det beskadigede Nød haver gaaet, findes da Tegn paa noget Nøds Horn, nemlig Gor eller Blod eller Haar, da er det ligest til at have giort Skaden, og bøde da dets Eiermand, som forbemældt er. Men bide Hunde nogen Mands Qvæg, eller jager det udi Morads, da bøde den, som Hunden eier, første Gang halv Skade, men siden altid den fulde Skade, om dertil ere Vidner. Men ere dertil ingen lovlige Vidner, da værge sig med sin Eed efter sit Vidende udi enhver af disse Poster.

XXXVIII. Ca-

plenaria reparetur mulcta, idemqve de bubus incornibus valet. Si bos cornu alterius infestatus fuerit, adducti inspectores testentur de bove læso, invisantur nempe boves armentorum in vicinia pascentium, horum si qvis boum cornua gerat e vibice maculata vel sangvine tincta, vel si pili cornibus eorum adhæreant, hunc bovem, cui tale est cornu inventum, alteri pauperiem intulisse vero videtur simillimum, cujus ergo bovis dominus damnum resarciat, juxta id, qvod antea memoratum est. Si vero canis dente pecora infesto læserit, aut in loca perseqvendo abegerit periculosa, qvi canis est dominus, prima vice dimidium solvat damni pretium, at iteratis integrum semper vicibus, si testes sufficiant: qvi si defuerint, juramento solitario pro qvacunqve vice probet se factum nescire.

Ca-

---

[18]) *Hic Caput XXII. Juri personarum inserunt,* 309. 62. 65. 69.

[19]) vitsemd, 67.

XXXVIII. Capituli.

*) Ef madr tynizt med láni.

1) Nú ef madr ler 2) grip sínn, þá scal hverr láni heilo heim koma, eda gialldi verd eiganda, sem sex scynsamir menn meta, nema hinn tynizt med láni, er let var: þvíat eigi má hann þar lán ábyrgiazt, sem hann má eigi líf siálfs síns. Nú scal engi lán hafa leingr enn let var. Enn ef hann hefir leingr, þá er hann sekr maurk silfrs vid eiganda, ef sá krefr er á 3): þat heitir fornæmi, nema laugleg naudsyn banni. Nú þott

XXXVIII. Capitel.

Om Laantageren forgaaer med det laante Gods.

Laaner man en Ting af sit Gods til en anden Mand, da skal hvert Laan komme skadesløst hiem, eller det skal betales efter som sex skiønsomme Mænd bestemme, undtagen den, som laaner, omkommer tillige med Laanet: thi han kunde ikke der svare for Laan, hvor han ikke kunde redde sit eget Liv. Nu skal ingen have Laan længere end det var laant: bruger han det længere, da er han brødig een Mark Sølv til Eiermanden, om denne paataler det. Det hedder Forfang, uden lovligt Forfald hindrer ham. Nu

Caput XXXVIII.

Si qvis unacum rebus commodo acceptis perierit.

Si qvis qvid ejus, cujus dominus est, alteri commodo tradiderit, is cui traditum est, illæsum idem restituat, fas et jus jubet, ejusve, qvod commodo datum est, pretium sevirali taxatione definitum domino rei rependat, nisi simul cum commodato perierit, qvi acceperat, nam ad rei accommodatæ tutelam nemo obligatur sui ipsius vitæ conservandæ ipse non potis. Nemo diutius, qvam concessum est, rem commodo datam retineat, qvod si diutius retinuerit, reus esto marcæ argenti domino rei pendendæ, modo ipse repoposcerit, qvod facinus præreptionis vel retentionis injustæ nomine venit, excepto, si causæ impediverint sonticæ. Qvic-

*) *Hoc caput ignorat* 2360.

1) Nú er þiór i yxnu tali til etc. *add.* 307.

2) skyv sín. 69.

3) ok ledi. 71.

þott at madr fari med eyk mannz at láni eda leigo, þá scal sá ábyrgiazt hestverk at aullo er á, þóat hann geri nockorn scada, ef eigi er af þess völdom eda vangiætzlo sem med fer. Enn ef madr tekr grip mannz úledann, hest eda scip, hvart sem scip er meira eda minna, eyki eda adra luti þvílika, bæti eptir lagadomi þeim er tekit var frá eptir atvikom hvart naudzyn tildró þann er tók, eda hverr öfund þeim er igör, eda hverr scadi þeim var gör, er tekit var frá, eda hvat manni sá er, er tekit var fyrir, bæti scadabót oc slíka sekt, sem [4]) menn dæma honom, oc sva [5]) konongdominom, ef þau atvik ero á. Enn ef madr tekr scip

Nu endog anden Mand bruger laant eller leiet Hest, da skal dog den svare for alle Hestens Gierninger, som eier den, dersom den gior nogen Skade, og det skeete ikke formedelst dens Forseelse, som bruger Hesten. Men om nogen tager anden Mands Eiendom ulaant, saasom Hest eller Skib, stort eller lidet, eller anden Mands Øg eller andre deslige Ting, da bøde til Eieren efter lovlig Dom og efter Sagens Beskaffenhed, efter hvad Fornødenhed ham paakom, eller om han giorde det af Avind, hvad Skade Eieren derved blev tilføiet, og hvad Person den er, som frataget blev, og da skal Skaden bødes og slig Sigt, som Mænd domme, til Eiermanden, saaog til Kongen, naar Omstændighederne ere saadanne. Men tager nogen

Qvicqvid damni, qvod ab eqvo sive commodato sive mercede conducto illatum fuerit, a domino eqvi resarciatur, nisi conductoris incuriâ factum sit, qvi istud cavere et avertere tenebatur. Qvi sine venia domini ejus abstulerit bona, sive fuerit eqvus, sive navis majoris minorisve magnitudinis, si jumenta, sive alias qvalescunqve res, mulcta legitimo judicio definita solvatur ei, qvi damnum passus est, et juxta circumstantias, num ille, qvi abstulerit, auferendi necessitate fuerit coactus, nec ne, qvantaqve ex invidia facinus patratum sit, aut qvantum damni rerum ablatarum domino illatum sit easdem auferendo, aut qvantæ hic sit dignitatis, rapinæ auctor damni pretium, mulctam judicio definitam solvendo resarciat, addita majestati, siqva debetur, mulcta. Si navim alterius qvis

---

[4]) sem skynsamir. *add.* 60.

[5]) *incipit iterum.* 88.

scip mannz, þá scal hann einni [6]) sök svara fyrir sik oc úmaga sína.

nogen en anden Mands Skib, da svare han een Sag for sig og sin Myndling.

XXXIX. Capituli.

*) Um setraferd manna.

Hvervetna þar sem [1]) setr ero til bæa manna, þá scal fara or húsa haga, er tveir mánader ero af sumri, nema þeim þycki ollom annat sannara. Nú sitr einnhverr leingr nidri, þá scal fyrirbióda honom þar setu. Nú sitr hann kyrr eigi at sídr, þá scal stefna honom heradsþíng fyrir rán oc þarsetu, þá eigo þíngmenn at dœma Konongi hálfa maurk silfrs fyrir grasrán, enn leiglendingi hálfa maurk

XXXIX. Capitel.

Om Qvægets Flytning til Sommer-Sæter.

Allevegne hvor Sommer-Sæter ligge til Folks Gaarde, da skal man drive sit Qvæg af Hiemmemark, naar to Maaneder ere af Sommeren, undtagen de alle finde andet tienligere. Bliver nogen længere hiemmesiddende, da skal man forbyde ham det. Bliver han endda længere hiemmesiddende, da skal man stævne ham til Herredsting for Ran og Hiemmesidden, da bør Tingmændene tildømme Kongen en halv Mark Sølv for Græsran, men til Leilænding

qvis abstulerit, injusto titulo, pro se ipso, ipsiusqve familia solus eventum præstet.

Caput XXXIX.

De migratione in mapalia.

Ubicunqve mapalia villis addita fuerint, commigrandum est cum pecoribus e pascuis domesticis, cum bini menses æstivi fuerint præterlapsi, nisi communi consensu alias visum fuerit. Si qvis diutius manserit, domi mansionem ei vicini interdicant. Interdictum si susqve deqve habuerit ad comitia provincialia citandus est, ubi in eum actio de rapina commissa graminis in pascuo domestico, et proterva domi mansione instituatur, judices in comitiis regi adjudicanto pro rapina graminis marcam argenti dimidiam

[6]) sæt. 88.

*) *Hoc caput deest in* 3260.

[1]) setra ferdir. 69.

maurk silfrs fyrir grasverd. Nú scal hann [2]) æsta bændr oc heradsmenn sva marga sem hann þarf, at færa [3]) búfe hans úr húsa haga sínom. Hverr er sekr [4]) hálfom eyri silfrs vid Konong, er eigi fer oc er tilkalladr. Slíkt liggr vid ef hann fer heim í [5]) fyrir tvímánad í [6]) husa haga.

XL. Capituli.

*) Um setramerki manna.

Nú scal till setra á fiall upp merki vera, sem at forno fari verit hefir, færa eigi or stad, nema hann færi eingom at meini. Sva scal þar setr á sömu. Þar scal smali eigi

ding en halv Mark Sølv for Græsværd. Dernæst skal han begiære saamange Bønder og Herredsmænd, som han behøver til at drive den andens Boqvæg af sin Hiemmemark. Enhver er brødig en halv Øre Sølv til Kongen, som ikke farer med ham, naar han dertil er kaldet. Saaledes skal og bødes, dersom nogen om Høsten flytter hiem før Tvimaaned (September).

XL. Capitel.

Om Skiæl imellem Sæters.

Nu skal det Mærkeskiæl være mellem Sæters til Fields, som fra gammel Tid været haver, og maa ikke flyttes af Stedet, undtagen det ikke skeer nogen til Skade. Saaledes skulle ogsaa sælles Sæters være; ingen

diam, dimidiumqve fundi conductori pro pretio graminis consumti. Tot colonorum et contribulium poscat, qvot sufficiant ad abigenda e pascuo ejus domestico alterius pecora. Qvivis citatorum, qvi non adfuerit, reus erit dimidiæ oræ argenti, qvæ regi pendatur. Eandem mulctam solvat, qvi ante bimensem domum migraverit.

Caput XL.

De limitibus mapalium.

Mapalium montanorum limites antiqvitus positi maneant immoti, nisi id fiat sine aliorum damno. Hoc modo pascua communia sunto,

2) hæsta bændr heradsþings ok af þingi. 72.
3) bú. *T. R.*
4) öyri. 302. 304. 307. 60. 61. 62. 68. 69. *T. R.*
5) fyrir tveggia mánada frest. *T. R.*
6) i húsa haga. *in pascua domestica.* 58. 68.
*) *Hoc caput nescit.* 3260.

eigi fara med heimbodom, þar scal mæta horn horni enn hófr hófe.

XLI. Capituli.

*) Hverso fe scal vardveita.

Ef tveir menn eda fleiri búa á einom bæ [1]). Nú ef einnhverr hefir fyrr scorit oc ladit enn adrir, oc vill þegar láta smala sinn i gerdi, þá scal hann sva láta hallda smala sínom í gerdi, at eigi komi í akr eda [2]) eng granná hans. Enn ef í kemr, bæti sem [3]) sex scynsamir menn meta, oc [4]) landnám ofan á þeim er korn eda gras á. Nú hefir sá

ingen maa forbyde en anden at have der sit Qvæg. Der skal møde Horn mod Horn og Kløv mod Kløv.

XLI. Capitel.

Hvorledes Qvæg bør vogtes.

Boe to Mænd eller flere paa een Gaard, og faaer den ene høstet og indført før den anden, og vil have sit Qvæg i Fold, da skal han saaledes forvare det i Folden, at det ikke gaaer udi hans Naboes Ager eller Eng. Kommer det derudi, da bøde Skaden eftersom sex skiønsomme Mænd kiende, tilligemed Landnam til den, som Kornet eller Græsset eier. Nu haver den

sunto, ut cornata cum cornatis et ungulata cum ungulatis una pascantur.

Caput XLI.

De pecoribus custodiendis.

Si duobus vel pluribus simul incolis commune sit prædium, unusqve vel alter priusqvam reliqvi messuerit, congesseritqve messem ideoqve pecora sua intra septum acta pasci velit, pecora tam probe custodiri curet, ut ne vicinorum agros vel prata invadant, qvod si invaserint, damnum illatum sevirali arbitrio definita mulcta, addita insuper, qvæ pro fundo violato debetur satisfactio agri vel prati domino detur. Si qvis posterior messuerit et in horreum ingesserit frumentum, pecora sua alter ab invadendo fundo vicini,

---

*) *Hoc caput abest in* 3260.

[1]) ok sá aller einn bö. *et omnes eundem fundum serunt. add.* 309. 60. 61. 62. 65. 71. *Hard. et Tunsb. Reg.*

[2]) beit. *pascuum.* 62. eda beit. *aut pascuum. add.* 68—69.

[3]) sex. *omitt.* 62.

[4]) öfundarbót. *invidiæ mulctam.* 72.

sá ladit korni síno, er sídar [5]) scar, þá scal hinn enn hallda sva smala sínom, at eigi komi í [6]) hábit granna hans, fyrr enn [7]) iambitit er, eda gialldi þeim landnám, er gras á. Sva oc ef fenadr manz geingr i akr eda eng at gördom gilldom [8]). Enn ef madr liggr trod sína vid akr eda eng annars manz, þá scal hann hverfa gardi gilldom um.

XLII. Capituli.

[*]) Um þiódgautr oc handrán oc brúargerd.

Þiódgata oc setrgata oc allar [1]) rekstrar scolo sva vera, sem verit hafa at forno fari.

Nú

den indhøstet sit Korn, som sidst meiede, da skal hiin dog forvare sit Qvæg, at det ikke gaaer paa den andens Ævret, indtil Jordbedet er, eller bøde Landnam til den, som Græsset eier. Ligesaa om nogen Mands Qvæg gaaer i anden Mands Ager eller Eng, hvor Giærder ere lovlige. Naar nogen lægger sin Fægang ved en anden Mands Ager eller Eng, da skal han indhegne det forsvarligen.

XLII. Capitel.

Om alfare Veie, om Haandran og Brobygning.

Alfare Veie, Sommergræsgangs-Veie og alle Driftevеie skulle være, som de have været fra gammel Tid.

Nu

vicini, qvi posterior messuit, abstineat, usqve donec utriusqve fundus æqve depastus fuerit, alias pro fundi violatione graminis domino satisfaciat. Itidem si cujus pecora alterius agros vel prata ingressa fuerint trans sepimenta legitime exstructa. Eadem lex esto, si qvis fundum alterius agro vel prato conterminum vel agendis vel pascendis pecoribus suis teri fecerit, idem eundem sepimento circumcingi curet.

Caput XLII.

De viis publicis, rapina manuali et pontibus struendis.

Viæ publicæ, ut et, qvæ ad mapalia ducunt, et per qvas aguntur pecora, eundem, qvem antiqvitus habuere, situm teneant.

Colono

[5]) sádi. *seruit.* 61.
[6]) bæti. *pascuum.* 302. 309. beiti. 62. *T. R.* bit. 72. akr eda eng. *agram aut pratum.* 307. 65. bit. 56. 57. 68. 71.
[7]) iambitit. *æqve depastum.* 60. 71. 72. sambitit. *una pastum.* *T. R.*
[8]) gialdi sá usla ■ fenat á. *satisdet damnum, qvi pecora possidet.* 309.
[*]) *Hoc caput deest in* 3260.
[1]) rekstrarvegir. *actus pecoris.* 307. 65.

Nú liggr þiódgata um bæ manz, þá má hann affæra bæ sínom, med þeim kosti, at gera adra iamgóda utann gardz, at fara í þurro oc vato. Þá scal þó þá fara, at hon [redacted] leingri.

Nú scal þiódgata vera átta alna breid. Enn ef madr spillir vidari akri eda eng, þá scal sva bæta sem sex scynsamir menn meta, oc landnám ofann á. Nú rænir madr annann þiódgöto, þá scal hann giallda Konongi hálfa mörk silfrs, sva oc hit sama, ef madr rænir mann handráni, oc þeim fullretti, er ræntr var, sem hann er madr til, eptir lagadómi.

Nú brytr madr brú af þiódgöto, geri aptr adra iamgóda sem ádr var, oc

Nu ligger alfar Vei igiennem nogen Mands Gaard, da maa han lægge Veien ud af sin Gaard med det Vilkaar, at han uden Giærdes gior anden ligesaa god Vei at fare paa, hvad enten samme er vaad eller tør; da skal man fare den Vei endog den er længere.

Nu skal alfar Vei være otte Alen bred. Beskadiger nogen videre en anden Mands Ager eller Eng, da skal han bøde efter sex skiønsomme Mænds Tykke og Landnam desuden. Nu raner man en anden alfar Vei, da skal den Skyldige bøde til Kongen en halv Mark Sølv, og ligesaa for Haandran, og desuden fuld Ret efter lovlig Dom til den, som blev hindret eller ranet, ligesom hans Stand er.

Nu bryder man Bro paa alfar Vei, da skal man giøre Broen saa god, som den var

Colono viam publicam prædio ipsius nimis appropinqvantem liceat longius removere, ea tamen conditione, ut alteram sterni faciat extra sepimentum, iter facientibus, sive madidum sive aridum fuerit solum, æqve commodam, per qvam licet altera longiorem viatores tansire necesse habent.

Latitudo viæ publicæ ad octo se ulnas extendat. Si qvis agrum pratumqve extra determinatum spatium læserit, damnum illatum tanto resarciatur, qvantum æstimarint seviri solertes, mulcta pro violato fundo super addita. Si qvis alterum a viæ publicæ transitu violenter prohibuerit, pendat regi dimidiam argenti marcam. Eadem mulcta solvatur, si qvid alicuius qvis manibus extorserit ereptum, et insuper pro læsi dignitate mulctam e sententia judicis expediat.

Si qvis pontem viæ publicæ destruxerit, æqve ac prius erat, perfectum

oc leggi á maurk silfrs þeim er brú átti. Nú rænir madr annann [2]) sætrgöto, eda rekstri þeim er verit hefir at forno fari, bæti Konongi [3]) maurk silfrs, fyrir vegarán, oc hafi hinn göto sína sem ádr.

var tilforn, og bøde [illegible] Mark Sølv til den, som Broen eier. Nu forbyder man nogen Vei til Sommer-Sæter eller Driftevei, som haver været fra gammel Tid, da bøde til Kongen en halv Mark Sølv for Veiran, og have hiin sin Vei som tilforn.

XLIII. Capituli.

*) Um lagastefno til vegabóta.

Umbodsmadr Konongs scal krefia vegabótar á midföstu þíngi, oc bióda vegabætr þar sem bændom þyckir best til fallit at bætr se í heradi, oc gera bændom [1]) lagastefuo til þegar snjór er af, oc til þess er plógr kemr útt. Sú er aunnr, er lokit er var

XLIII. Capitel.

Om Lovstævninger til Vei-Arbeide.

Kongens Fuldmægtig skal paa Midfaste-Ting kræve Vei-Arbeide, og paabyde det, hvor Bønderne synes, at Veiene i Herredet behøve Forbedring. Bønderne bør lovlig stævnes at møde, saasnart Sneen er af Marken, og indtil Ploven kommer ud. Den anden Stævning er, naar

fectum restituat, pontisqve domino marcam solvat argenti. Si qvis alterum via aut actu frui, qvi ad mapalia ducit, et per qvem pecora agi solent, violenter prohibuerit, regi pro viæ prohibitione violenta marcam argenti pendat, viaqve ut olim alteri pateat.

Caput XLIII.

De citationibus legitimis ad vias reparandas.

Procurator regius in conventu, circa jejunii qvadragesimalis initium rite habendo viarum refectionem fieri jubeat, ubicunqve colonis necesse fieri visum fuerit, intra tribus limites. Tempus indictum primum esto post nivem vere liqvefactam, usqve ad initium arationis. Secundum cedat

---

2) þióðgauto. *viam publicam.* 72.

3) hálfa. *dimidiam.* 302. 304. 61. 68. 69.

*) *Hoc capite caret.* 3260.

1) stefno [illegible] vegir seo bættir, *citatione moneat, ut viæ reparentur.* 307. 62. 68. 69. Sú er hin fyrsta lagastefna etc. *Illa est citatio legitima.* 69. 72. *Tunsb. R.*

var orko oc til hey sláttar. Sú er hinn þridia, er hefst [2]) þá er andvírki er í gardi, oc helldr til þess er sniór kemr á spöni: þat ero lagastefnor til vegabóta, þat heitir anna í millom. Allt þat er þar í millom spillizt, þá scal um þessar stefnor bætazt.

naar Vaar-Arbeidet er til Ende, og indtil man kan slaae Høe. Den tredie Stævning begynder, naar man haver faaet indhøstet, og varer til Sneen falder paa Stubben. Disse ere lovlige Tider til Veies Arbeide, og hedder det Mellem-Arbeide. Alt det, som imidlertid forværres, skal paa disse Stævner giøres til rette.

XLIV. Capituli.

*) Um brúargerd á þióðvegom.

At midföstoþíngi scal vegabóta krefia, sem ádr er sagt; enn bændr ero scyldir at [1]) gera þar sem þeir seá at bezt hæfir í heradi. Nú scal vego

XLIV. Capitel.

Om Broers Anlæg paa alfare Veie.

Paa Midfaste-Ting skal stævnes til Vei-Arbeide, som tilforn er sagt; og Bønderne ere pligtige at forbedre Veiene i Herredet, hvor det giøres fornødent. Nu skulle alle

cedat a fine arationis vernæ usqve ad foenisecium. Tertium incipiat ubi opera rustica cessant, sive foenum et segetes in sua conditoria fuerint illata, usqve ad tempus, qvo stipulam nix obduxerit. Hæc tempora viis reficiendis indicta inserviunt, interpositis operis rusticis majoris momenti, qvodvis damnum prædicto tempore viis illatum isto intervallorum tempore restituendum venit.

Caput XLIV.

De pontibus per vias publicas struendis.

In conventibus circa initium jejunii qvadragesimalis celebratis viarum reparatio poscatur, uti dictum est, qvam perficere colonorum interest, ubicunqve præcipue necesse fuerit visum intra tribus limites. Viæ tam probe refi-

2) lagastefno til vegabóta þat heitir anna á millom. Allt þat [redacted] þar í millom etc. 304. 65.

*) *Hoc capite caret* 3260.

1) [redacted] reida. *præstare*. 57. 62. 68.

vego alla bæta, at færir seo bædi at renna oc rída, hvart sem er vetr eda sumar. Nú ef ár falla fyrir [2]) þiódvego, þær sem ei ero [3]) scipom færar, þá scolo þeir gera vegofæra, er iardir eigo tveimmegom, at gera brú yfir, ef þeir hafa abl til, eda flota oc tog í á bædi lönd, eda [4]) pram, eda eikior [5]); enn ef eigi er sva gört, þá liggr vid hálf mörk silfrs Konongi, oc fái far eigi at sídr. Aull þau foraud, er sva ero á þiódvegom, at hesti verdr á kaf at leypa, eda med manna lidi up at draga, þá liggr þar vid hálf maurk silfrs Konongi, enn hin aull, er af baki þarf at fara, undir at leida eda yfir

alle Veie saaledes forbedres, at man der paa baade kan løbe og ride, hvad enten det er Vinter eller Sommer. Ligge saadanne Aaer paa alfare Veie, som man ikke kan fare over med Baade, da skulle de, som eie Jord paa begge Sider Aaen, giøre Veie færdige, og lægge Bro derover, om de formaae det, eller Flaade med et Toug udi paa begge Aabredder, eller og holde derudi en Pram eller Ege; og om ikke saa giøres, da bøde til Kongen en halv Mark Sølv, og giøre det dog siden, saa at Reisende kunne komme over. Er der Morads paa alfar Landevei, som Heste synke udi, saa at de med Folkehielp maae drages op deraf, da bødes derfor en halv Mark Sølv til Kongen. Men i Tilfælde at man maa stige af sin Hest, og

reficiendæ sunt, ut æqve pateant transeundæ eqviti ac pediti viatori sive æstivo sive hyberno tempore. Qvod si flumina intercipiant vias publicas navibus inpervia, tum prædiorum ab utroqve fluminis latere sitorum domini ipsius trajectum parabilem procurent, vel ponte, modo vires suffecerint struendo, vel rate funibus ad utramqve ripam pertingentibus tractis. Qvod si neglectum fuerit, solvenda est regi marca argenti dimidia, et nihilo secius viatoris transvectura procuretur. Ubi in viis publicis paludes occurrerint adeo imperviæ, ut eqvos profundo immersos luto hærentes ope humana retrahi necesse fuerit, debetur pro viæ reficiendæ incuria regi marca argenti dimidia; si talia luto impervia loca impediverint, qvo minus eqvi sarcinis onusti transire possint, nisi aut manu ducti ab iis, qvi antea

---

[2]) *Hic lacuna incidit in* 57.

[3]) stórscipom. *magnis navibus*, 56. 58. 61. 62. 65.

[4]) pramma. 62.

[5]) nema adrovisi hafi fyrr verit. *nisi aliter ante fuerit, add.* 69.

yfir at keyra, þá liggia vid tveir aurar silfrs Konongi. Aull þau tre, er fallinn liggia yfir þiódveg þverann, oc scal hesti [6]) frosk leypa yfir undir manni, þá liggr vid eyrir silfrs Konongi. Tre hvert, er liggr um þverann veg, oc bregdr hestr ras [7]) fyrir, gialldi Konongi hálfann eyrir silfrs.

og lede den over, da bødes derfor to Øre Sølv til Kongen. Ere Træer faldne omkuld, og ligge tværs over alfar Vei, saa at man maa lade sin Hest springe derover, da bødes for hvert Træ een Øre Sølv til Kongen. For hvert Træ, som ligger tværs over Veien, saa at Hesten snubler derover, bødes til Kongen en halv Øre Sølv.

XLV. Capituli.

*) Um baugreid.

Baugreid heitir þat sem Konongs umbodsmadr scal hafa, ef hann vill, anna í millom, oc scera upp bod medr vattom, oc stefna heradsþíng. Sídann scolo þeir reid hafa, þar fyrst,

XLV. Capitel.

Om Greenrid.

Det kaldes Greenrid, som Kongens Fuldmægtig skal foretage mellem Ager-Arbeidet, naar han vil, efter at have ved Vidner opbudet Bønder, og stævnet Herredsting. Siden skulle de ride der først,

antea insederint jam peditibus vel loris coacti, oras argenti duas ærario pendant regio. Arbores qvæcunqve per viam publicam transversim jacentes, ita ut eas eqvus eqvite insidente saltu superare cogatur, oram argenti expetunt regi. Trunco, qvi per viam transversim dejectus eqvum lapsare fecerit, dimidiam argenti oram Rex reqvirit.

Caput XLV.

De legitima lustratione viarum publicarum.

Baugreid sive eqvitatio ramis lustrica viarum publicarum fiat, ubi procuratori regio intermedio tempore operarum rusticarum tribulis per tesseram conventus indicem testibus adhibitis, evocare libuerit. Dicto igitur die incipiat

[6]) þræsk-leypa. *saltus major.* 58. þrosk. 65. oc scal loypa yfir. *T. R.*

[7]) rasvid. 65.

*) *Hoc caput abest in* 3260.

fyrst, sem Konongs umbodsmanni þyckir mest þurfa, oc rída þiódvego retta. Þat heita allt þiódvegir, er renna eptir endilaungom bygdom, oc þeir er renna frá fialle oc til siöro. Enn allir adrir vegir, er renna til bæa manna, þat heita þvervegir, oc liggia þeir eigi undir baugreid. Mæla scal spiótzscapt [1]) átta alna lángt, oc gera til henkor tvær af vidiom, heingia adra á odd, enn adra á scapt. Nefna scolo heradsmenn þann bonda til, sem þeir vilia: hann scal stíga á hestbak, oc leggia spiótz scapt fyrir sik um þvert hestbak, oc rída at þiódveg midiom; liggr [2]) ærtog silfrs at giallda Konongi, vid tre hvert, er hönk tekr af scapti: þat hefir

først, hvor Kongens Fuldmægtig synes, at der giøres meest Behov, og skulle de ride den rette alfare Vei. Det kaldes alfar Vei, som løber langs igiennem Bøigden, fra den ene Ende til den anden, og de, som løbe fra Field til Stranden. Men alle andre Veie, som løbe til Mænds Gaarde, kaldes Tverveie; de ligge ikke under Green-Rid. Man skal tage Spydskaft otte Alen langt, og giøre dertil to Hanke af Vidie, hænge den ene paa Odden og den anden paa Skaftet. Dernæst maa Herredsmændene udnævne en Bonde, hvilken de ville: han skal stige til Hest, og lægge Spydstagen foran sig tvers over Hestens Ryg, og ride midt ad den alfare Vei, og bødes da til Kongen een Ørtug Sølv for hvert Træ, som river Hanken af Skaftet. Det haver

piat eqvitatio lustrica per loca, qvæ præ cæteris procuratori regio visa fuerint lustratione indigere. Inspectores prorsum recta pergant secundum vias publicas. Publicæ vocantur omnes viæ, qvæ ab una extremitate tribus ad alteram recta ducunt et qvibus a montibus ad litora itur: reliqvæ omnes inter vicos incolarum sitæ transversæ audiunt, a lustratione exemtæ. Manubrium hastæ octo ulnas longum instruatur appensis utriqve extremitati, mucroni nempe et capulo circulis vimineis. Contribules pro lubitu eligant, qvi conscenso eqvo, cujus dorso transversim impositam hastam præ se ferant, secundum tramitem viæ publicæ medium eqvitent. Pro qvavis arbore, in qvam illisa impegerit hasta, adeo ut circulus amoveatur, ortuga argenti solvatur. Hhh *Hunc*

[1]) sex. *sex.* 62.

[2]) eyrir silfrs. *ara argenti.* 309. 56.

hefir heitit baugreid [3]) at forno fari. Allar hálfrar merkr sektir at vega fálle ábyrgizt sá er iaurd á; enn allar þær, er minni ero, þá ábyrgizt [4]) leigolidi, oc veri scylldr at bæta vego, oc sva heimrost hit sama. Enn heimrost scal sva löng vera, sem verit hefir at forno fari til hvers manz eignar. Enn þeir vegir allir, er renna yfir almenninga, þá ero þeir í allra heradz manna ábyrgd þeirra, er í þann almenning vinna oc hann eigo.

XLVII. Capituli.

Um flutning manna yfir þiódár.

Nú heita þat þiódár, er sva ero stórar, at florennar ero, oc eigi má brúom uppi

haver hedt Greenrid fra gammel Tid. Alle Halvmarks-Boder for Veiefald, svarer Landdrotten, men alle mindre Boder skulle Leilænding udrede, og være pligtig at forbedre Veie for sin Jord og Hiemme-Stier, som løbe over hans egen Mark. Men Hiemmestier skulle være saa lange til hver Mands Eiendom, som de fra gammel Tid været have. For alle de Veie, som løbe igiennem Alminding, skulle alle de Herredsmænd være ansvarlige for, som eie og bruge udi den Alminding.

XLVII. Capitel.

Om Færger over Floder.

Det kaldes Almindings-Floder, som ere saa store at Tømmer der kan flaades, og ingen

Hunc in modum institutæ eqvitationi lustratoriæ nomen vetustas indidit B a u g r e i d. *Mulctarum dimidiæ marcæ ex capite viæ neglectæ solvendarum dominus fundi periculum sustineat; qvæ vero minoris fuerint valoris, conductor fundi præstet et vias reficiat tam publicas, qvam illas, qvibus illius itur domum. Hæ vero tantæ sunto longitudini, qvantam olim habuit, cujusqve fundus. Viæ autem per communes ducentes sylvas sub omnium, ad qvos communitatis dominium usus fructusqve pertinent, contribulium cura et cautione sunto.*

Caput XLVII.

De vectura trans flumina majore.

Amnes publici dicuntur, qvi tantæ sunt magnitudinis, ut non nisi rati-

---

3) þat scal Konongr hafa, *id rex habebit, add.* 58.

4) landbúi, *colonus*, 72.

uppi hallda, þóat yfir seo gervar. Nú ef þar er þiódvegr til oc yfir, þá scal sá landdrotinn fá farhirdi til er iaurd á næst, enn allir gefi fe til, er yfir vilia fara: þat heitir almenningsfar. Þat er scylldar farleiga af vegferle [1]) pening silfrs fyrir mann hvern, oc annann fyrir hest hvern. Enn bygdarmenn komi kaupi síno sem þeir meigo vid farhirdi, fyrir sik oc alla fátæka menn, oc hann se vel halldinn af, enn aulmosomenn ero í ábyrgd bygdarmanna, [2]) nema bygdarmenn gefi farhirdi, sva at hann hafi fullnat fyrir hvartveggia. [3]) Nú ef farhirdir neydir vegferla til meiri farleigo enn nú

gen Bro derover kan underholdes, var den endog bygget. Hvor der ere Færgestæder, der skal Jorddrotten næstved Elven skaffe Færgemand; den skal enhver, som vil over Elven, betale: Det kaldes Almindings-Færge. Det er lovlig Færgeløn for de Reisende een Penning Sølv for hver Mand, og en anden Penning for hver Hest. Men Bøigmændene foreene sig, som de kunne, med Færgemanden for sig og alle fattige Folk, saa at han er vel holden. Men for Almissemænd svarer den ganske Bøigd, medmindre Bøigdmændene fornøie Færgemanden under eet, baade for sig selv og dem. Tvinger Færgemand Reisende til at betale større Færgeløn, end nu

ratibus trajici, nec pontibus tuto jungi possint durabilibus. Qvod si trans tales viæ tendant publicæ, domino prædii proxime adjacentis incumbat cura portitorem qværendi; singuli vero tansituri portorium solvant. Vectura talis publica dicitur. Vectura nummo constat argenti numerati pro qvovis viatore, pro eqvo autem altero tali. Contribules tantum, de qvanto inter eos et portitorem convenerit, pro se et pauperculis portorium solvant, prout ipsi satisfieri potest. Pro pauperibus elemosinariis contribules omnem eventum præstent, nisi pro utrisqve portitori satisfecerint. Qvod si majus prædicto portorium portitor a viatore expresserit, actio in portitorem

1) penning talen. *obolus numeratus.* 72.

2) nema bygdarmenn geri annat scilord vid farhyrdi. *nisi aliud pactum contribules inierint.* 61.

3) Sú er ein sök farhyrdirs, er hann neydir. *Id una est actio in nauclerum, si coëgerit.* 302.

nú er mælt[4]). Sú er aunnr sauk, ef han syniar þeim manni fars er [5]) leygo bídr. Sú er hin þridia sauk, ef þess fars missir dægri leingr, oc verdr farhirdir at því kunnr oc sannr, þat heitir vegarfall, oc er hann sekr hálfre maurk silfrs vid Konong, enn annare hálfre maurk vid þann er farhirdi feck til, oc hafi þat til farscips umbóta. Nú ef madr lætr flytia naut á scipe, komi kaupi síno sem hann má. Enn ef madr geingr á scip farhirdis eda tekr fyrir hendr honom, þat heitir fornæmi, sekr sá er þat gerir maurk silfrs, hálfri Konongi enn hálfri vid farhirdi. Nú er farhirdir eigi lengr scylldr at flytia [6]) enn sólo er sett, oc eigi fyrr enn sól

nu er sagt, da er han skyldig ligesom om han nægter at sætte nogen over for Penge, eller om Færgen sattes en Dag eller længere; bliver Færgemanden sligt overbeviist, da hedder det Veifald, og bødes derfor en halv Mark Sølv til Kongen, og en halv Mark Sølv til den, som beskikker Færgemanden, hvilket han skal have til Færgens Forbedring. Vil nogen have Nød over Færgestedet, da forene sig derom, som man kan. Nu om man gaaer ind paa Færgen og farer bort med den imod Færgemandens Villie, da er det Forfang, hvo det giør, bøde en halv Mark Sølv til Kongen, og en halv Mark Sølv til Færgemanden. Nu er Færgemanden ikke pligtig at føre nogen over efter at Sol er nedgaaen, og ikke før

torem detur. Secunda idem, si transvectionem denegarit portitor offerenti debitum. Tertia deniqve, si viator diurna longiorem pati cogatur itineris moram, cujus culpæ si convictus fuerit portitor, reus erit itineris impediti dimidiamqve eo nomine regi pendat argenti marcam, alteram ei, qvi ipsum constituerat, qvæ mulcta inserviat reficiendæ cymbæ vectoriæ sumtibus impendendis. Si bovem qvis navigio transvehi necesse habuerit, pretium, prout inter eos convenerit, pendatur. Qvi portitore invito scapham vectoriam ingressus avehit, rapinam committit marca argenti mulctandus, cujus dimidium regi, reliqva pars portitori cedat. Portitor ad transvehendum non diutius obligatur, qvam ad solis usqve occasum, nec prius, qvam exorto

---

4) láti húd sína. *cutem amittat.* 61.

5) fars. *navigii. add.* 309. 61. 72. flutning. *vecturam.* 62.

6) um sumar. *æstate. add.* 61.

sól rennr upp: þvíat sól scal um sumar ráda flutningi [7]), enn dagr um vetr. Enn ef hann flytr þióf yfir ódulldr, þá hefir hann fyrirgert húd sinni, oc heiti þiófs nautr. Enn ef farhirdir fer or sundi sysli landzdrotinn eda hans umbodsmadr annann i stadinn innann *) þriggia [8]) nátta, eda bæti maurk silfrs, hálfri Konongi enn hálf leggizt til farsscips ummbóta: þvíat þat er far-tálmi, er scip er eigi í sundi. Enn ef scip fyrnizt sva, at eigi er fært, þá scolo bygdarmenn fá annat í stadinn innann þriggia nátta, eda gialldi [9]) maurk silfrs **) oc fá scip sem ádr.

XLVIII. Ca-

før Sol staaer op: thi Solen skal raade om Sommeren og Dagen om Vinteren. Fører Færgemanden vidende Tyv over, da haver han forbrudt sin Hud, og hedde Tyvens Staldbroder. Drager Færgemanden bort fra Færgestedet, da skaffe Jorddrotten eller hans Ombudsmand en anden Færgemand istedet igien inden tre Nætter, eller bøde en Mark Sølv, halvt til Kongen og halvt til Færgens Forbedring: thi det er Reisens Forhindring, om Færgen ikke er flot. Bliver Færge gammel, saa at den vorder ubrugelig, da skulle Bøigdmændene skaffe en anden i Stedet igien inden tre Nætter, eller bøde een Mark Sølv, og skaffe dog siden Færge som tilforn.

XLVIII. Ca-

exorto sole, huic enim labori terminos ponit sol æstivus, diesqve hybernus, oriens uterqve et occidens. Si portitor furem sciens transvexerit, jacturam cutis faciat, utpote qvi cum fure commercium habuerit notandus. Si portitor villam loco transvectionis adjacentem stationemqve dereliqverit, dominus fundi, ejusve mandatarius alterum priori intra tres noctes suffici curet, cujus neglectus constat marca argenti, dimidia pendetur regi, reliqvum cymbæ reficiendæ inserviat, itineris qvippe est impedimentum cymbæ vectoriæ defectus, qvæ in litore adesse debet. Si navigium præ vetustate rimis adeo dehiscerit, ut ad transvehendum minime sufficiat, tribus incolæ intra trinoctium aliud pro priori acqvirant, et marcam cæteroqvin solvant, nihilominus scapham præstituri vectoriam.

Ca-

---

7) flutningi. *vectura. add.* 309. 62. 72. *Tunsb. Reg.*
*) VII. 3260.
8) daga. *dies. T. R.*
9) Konongi. *Regi. add.* 68.
**) Konongi. *Regi add.* 3260.

XLVIII. Capituli.

Um laxár oc veidivel, er menn gera.

Hverr á [1]) vötn oc veidi-stöd fyrir síno lande, þá sem at forno hafa verit, nema med laugom [redacted] frá komit. Vötn scolo sva renna sem at forno fare hafa runnit, þat scal engi veita af bæ annars eda á, nema þat brióti siálst. Enn ef þat er veitt, þá scal þat veita aptr, oc giallda iardarspell eiganda, oc landnám ofann á. Nú ef á eda beckr rennr millom bæa manna, oc ero fiscar í, þá eigo hálfa hvarir, ef þeir eigo sva iardir til tveimvegom [2]). Enn ef á eda

XLVIII. Capitel.

Om Laxeaaer og Fiskeruser, som Mænd giøre.

Enhver eier det Vand og Fiskeflade for sin Grund, som af gammel Tid haver været, undtagen det er ham med Loven frakommet. Vand skal rinde, som det fra gammel Tid rundet haver, og maa ingen lede det hverken af eller paa nogen Mands Gaard, undtagen det bryder ud af sig selv. Men om nogen saaledes afleder Vand, da skal han lede det tilbage igien, og bøde til Eieren Jordspilde og Landnam foruden. Nu om Aae eller Bæk rinder imellem Mænds Gaarde, og er der Fisk udi, da eier hver Hælvten deraf, om de eie saaledes Jord paa begge Sider. Men om

Caput XLVIII.

De amnibus salmoniferis technisqve ad piscaturam adhiberi solitis.

Cuilibet fundi domino competit jus piscaturæ et piscandi exercitium in fluminibus fundum alluentibus prout antiqvitus moris jurisqve fuit, nisi a fundo legitime fuerit separatum. Flumina eundem, qvæ olim habuerunt, liberi fluxus retineant alveum. Nemini licet spontaneum fluminis fluxum mutare sive in fundum alienum inducendo, sive inde abducendo. Si qvis fluminis alveum mutarit, pristino alveo restituat, excepto, si flumen ultroneo fluxus ductu et impetu obstacula perruperit. Si vero qvis fluminis lapsum mutarit, iterum restituat priorem, et injuriam fundo alieno illatam resarciat domino, mulctamqve pendat; si amnis vel rivus piscosus prædia interfluxerit, piscium captura utriqve cedit dimidiata, si fundi utriusqve utrinqve ita fuerint dispositi, ut per eorum situm liceat. Si amnis vel

---

[1]) vörn. *defensio.* 301. 304.

[2]) nema med laugom se frá komit. *nisi jure relictum fuerit, add.* 61. Nema ádr hafi

eda beckr rennr rett, brytr á hvarkis land, þá geri sva hvarr [3]) veidivel af síno landi, sem gert hefir verit at forno fare [4]). Nú ef á brytr af annars hvars iaurdo, þá á sá á, er iaurd átti, þá er hon braut, enn hinn granda eda eyri aptr þangat til, sem hon var, medan hon ran rett. [5]) Eingi scal fyrir ödrom veidistaud spilla ne banna, þar sem madr hefir haft at forno fare, eda vatn veita. Enn hvervetna er menn eigo laxá saman, þá scal hverr gera [6]) veidivel í [7]) sinni á, oc gera þó sva, at fiscar

om] Aae eller Bæk rinder ligefrem, og bryder den paa ingen af Siderne ud, da nyde hver sit Fiskerie for sit Land, som fra gammel Tid været haver. Men bryder Aae ud paa een af Siderne, da eier den Aaen, som mistede Jorden, og den anden den Jord, som Vandet forlod, indtil det kommer did, som var midt i Aaen, da den havde sit rette Løb. Ingen maa spilde eller forbyde en anden sit Veidested, som han tilforn havt haver, ikke heller maa han lede Vand. Hvorhelst flere Mænd have Laxe-Fiskerie tilsammen, da maa hver giøre Fiskeruser udi sin Aae, og giøre det saa, at Fisken

vel rivus lapsu recta tendat, sine utriusqve fundi damno, pro suo uterqve fundo, ut olim moris fuit, piscandi impune struat insidias. Si vero amnis fluxu intentiore alterius fundo damnum intulerit, fundi istius, qvem læserat amnis, domino amnis pro soli disrupti jactura cedit, alteri vero isthmus vel ora arefacta competit ad medium usqve alvei prioris. Si ulterius a latere deflexerit fluvii cursus, fundi detriti dominus a medio usqve, qvalis olim fuit, alveo, oram cum integro flumine obtinet. Nemo locum piscaturæ piscando inhabilem reddat, vel prohibeat usum antiqvitus receptum, aut amnis lapsum alio deflectat. Ubicunqve duobus vel pluribus amnis piscosus fuerit communis, qvisqve in ista, cujus dominus est, fundi parte

---

audrovis scipt verit. *Nisi olim aliter divisum fuerit.* 69.

3) viel. *insidias. Hard. Reg.*

4) nú ef — veita. *omitt.* 61.

5) Enn ef hon brytr meir, þá á sá er iaurd á, bædi á oc granda þangat til sem hon var mid medan hon ran rett at forno. *Si fregerit plus, tunc ille, cujus est fundus, possideat et terminos et fluvium, usqve ad ejus medietatem, qvalis illa olim fuit, dum fluvius rite decurrebat. add.* 62. 65. 68. 71. 72. *Hardenb. Tunsb. Reg.* 3260. 3261.

6) reida vell. *bene curet.* 302. 65.

7) fyrir síno landi. *pro suo fundo.* 62. 71. af síno landi. *ex suo fundo.* 72.

fiscar meigi fara upp oc ofann í [8]) hverre á: þvíat gánga scal Guds giöf til fiálls sem til fiöro, ef gengit vill hafa. Enn sá madr, er gerdir fyrir, þá scolo þeir menn, er fyrir ofann eigo, gera honom fimtarstefno til á þíngi or at brióta. Enn ef hann vill eigi or brióta, þá scolo þeir æsta lidz til or at brióta. Bondi hverr, er syniar honom tilfarar, sekr eyri silfrs vid Konong, enn þeir, er gard gerdo í á at úlaugom, gialldi þeim, er fyrir ofann búa, maurk silfrs, oc þeir [9]) misto veidi fyrir. Eingi scal fara í annars á, [10]) nema hann vili þeim veida, er

Fisken kan gaae op ad hver Aae; thi Guds Gave skal gaae ubehindret baade til Fields og til Stranden. Men om nogen giærder derfor, da skulle de Mænd, som boe for oven, stævne ham med fem Dages Varsel til Tinge til at opbryde Giærdet. Vil han ikke bryde det op, da skulle de begiære Hielp til at bryde det op. Hver Bonde, som nægter at fare med for at bryde det op, er brødig en Øre Sølv til Kongen, og den, som giorde Giærdet over Aaen imod Loven, bøde til dem, som boe ovenfor, en Mark Sølv, fordi han formente dem deres Fiskerie. Ingen maa fiske i anden Mands Aae, undtagen han vil fiske for den, som

parte, qvam alluit amnis, piscandi technas struat, ita tamen, ut in medio amnis alveo sursum deorsumqve natandi liberum piscibus relinqvatur spatium, dono siqvidem divino, qvocunqve se vertat, sive montem sive litus petat, non est præstruendum iter. Eum, qvi aggere transversim structo fluminis cursum impedit, illi, qvorum fundos amnis superior præterfluit, citatione intra qvinqve dies coram judice comparere, aggeremqve removere jubeant. Qvi si refragetur, vicinorum sibi colonorum opem poscant ad vallum destruendum. Horum qvicunqve detrectarit adesse, oram argenti singuli pendant regi; qvi vero tali aggere lege prohibito alveum amnis præstruxere, superioribus incolis facultate piscandi privatis marcam solvant argenti. In amne, cujus dominium ad alterum pertinet, nemo piscaturam exerceat, nisi velit pisces captos, domino cedere, mulctam nihilominus pro violatione

8) midri á. *medio flumine*. 71.

9) vidadu. 307 62. 62. meinado veidi, *prohibuerint piscaturam*. 65.

10) at úlöyni. *pro damno*. 65.

er ána á, oc gialldi þó landnám ofann á. Eingi scal audrom veidi-stöd banna fyrir síno landi, oc eingi annars veidi-stöd spilla [11]). Enn ef menn spilla eda brióta upp garda, nema þver gardar se, þar sem fyrirbodnir ero at laugom eda veidigögnom, sekr hofdingi maurk silfrs vid Konong fyrir laugbrot; annare maurk silfrs vid eiganda [12]) í aufundarbót; enn hverr annara, er haunom veitir lid til, sekr hálfri maurk silfrs vid Konong, oc annare hálfri maurk vid eiganda, oc bæti gard aptr oc aufundarbót, oc aull gögn oc spellvirki, sem [13]) sex scynsamir menn meta. [14]) Alla álaveidi oc aurida, er því spillir,

som eier Aaen, dog bør han bøde Landnam. Ingen maa nægte nogen Veidested paa hans egen Grund, eller fordærve en andens Fiskested. Dersom nogen spilder eller bryder op Fiskegaarde, undtagen de som ere giorte tvers over Aaen, og som ere forbudne ved Loven, eller om nogen fordærver en andens Fiskeredskab, da bøde Hovedmanden en Mark Sølv til Kongen for Lovbrud, og en Mark Sølv til Eieren i Avindsbod; men alle de, som derudi ere ham behielpelige, bøde hver en halv Mark Sølv til Kongen og en halv Mark Sølv til Eiermanden, og giøre Gaarden færdig igien, og betale Avindsbod, og alt Fiskeredskabet og Skaden efter sex skiønsomme Mænds Vurdering. Spilder nogen en andens Aale-Fiskerie, eller

tione fundi jure pendat. Nemo locorum, in qvibus alteri piscandi jus competit, oportunitatem vel prohibeat, vel perturbet. Si vero qvis læserit, vel aggerem, excepto transverso, qvi lege prohibetur, destruxerit, aut instrumentis piscatoriis damnum intulerit, et qvi istis facinoribus patrandis se ducem præbuerit, regi marcam argenti pro violatione legis pendat, alteram argenti marcam solvat domino pro facinore invidioso, cæteri auxiliatores dimidiam argenti marcam regi, alteramqve dimidiam singuli domino præstent, aggerem reficiant, mulctamqve invidiæ instrumentiqve læsionem, damnum item qvodvis illatum restituant, prout sex viri prudentes taxaverint. Qvicunqve angvillarum, auratarumqve capturæ impe-

11) þeirri fisci. *isti piscaturæ. add.* 68. 72.
12) oc aufundarbót. *et invidiæ mulctam.* 62.
13) þrír á hvers hendi. *tres ab utraqve parte. add.* 301. 62.
14) Alavirki. *Angvillarum.* 302. 56. 68.

spillir, sekr hálfri maurk silfrs vid Konong, enn annare hálfri maurk vid þann er fiscina átti: þat heitir spellvirki, oc bæti sem sex scynsamir menn meta, þrír af hvars hendi. Scolo iafnan sex menn meta, er hálf merkr sekt fylgir scadabótom, [15] enn tólf menn, er meiri sekt fylgir scadabótom.

eller Ørret Fiskerie, bøde en halv Mark Sølv til Kongen og en halv Mark Sølv til Eiermanden: det hedder Spildeværk, og bødes efter sex skiønsomme Mænds Tykke, tre paa hver Side; thi sex Mænd skulle altid skiønne paa den Skades-Erstatning, hvorpaa følger en halv Marks Sigt, men tolv Mænd skulle skiønne paa Skadens Erstatning, naar større Sigt følger derpaa.

XLVIII. Capituli.

Um sildfisci ef menn gera scada.

Sva er oc mælt, ef menn fara í sildfisci, þá scal bædi verpa á akr oc eng, oc hvar sem vill at úsekio, oc hafa af at [1]) sumarmálom. Enn ef hann hefir þá eigi allt af, þá á landz-

XLVIII. Capitel.

Om nogen fordærver Sildfiskerie.

Saa er mældt, om man farer i Sild-Fiskerie, da maa man sagløs kaste Fangsten baade paa Ager og Eng, og hvor man vil, og have det affsørt til Sommerens Begyndelse. Men haver man da ikke alt affsørt, da

impedimentum vel detrimentum attulerit, mulctam marcæ dimidiæ argenti fisco debet, alteriusqve dimidiæ domino capturæ, qvod facinus scelestum dicitur, id qvod e sevirali arbitrio, virorum nempe trium ex parte utraqve constitutorum. Sex viri sunto taxatores, ubi dimidiæ marcæ mulcta sit pendenda, ultra damni retributionem; duplo plures æstimatores sunto si dimidiam excesserit mulcta marcam, comes mulctæ damni resarciendi.

Caput XLVIII.

Capturæ halecum si officiatur.

Ubi halecum captura exercetur, in cujusvis agro vel prato ejectionem facere tuto et impune licet, harum vero totalis avectio curetur ante initium æstatis. Qvæ si neglecta fuerit, fundi domino cedit, utrum elegerit

---

[15]) enn tolf. *usqve ad finem. omitt.* 304.

[1]) sumarnátum. *ad noctes, i. e. initium æstatis.* 65.

landzdrotinn hvart sem hann vill landnám eda sild, þá er á liggr, ef hann hefir ádr fimtad af. Enn allann þann ausla, er fiscimenn gera í sildfisci framar enn lofat er at laugom, bæti auslan allann sem sex scynsamir menn meta, hvart sem er innann gards eda uttan; vili þeir eigi þar bæta, leggi á landnám. Enn ef þeir ellda gördom, eda grindom, eda andvirki, gialldi scada þann, sem metinn verdr, oc landnám ofann á, hvart sem þeir bæta þar eda sidar. Enn landnám oc auslabót, sciptizt medal landzdrotinns oc leigolida, eptir því sem laugbók vattar ádr í [2]) landabrigdom.

XLIX. Ca-

da eier Jorddrotten hvilket han heller vil, Landnam, eller den Sild, som ligger paa hans Land, om han haver med fem Dages Varsel tilsagt hiin at giøre Grunden ryddelig. Al den Skade, som Fiskere giøre i Silde-Fisket videre end tilladt er efter Loven, skal bødes efter sex skiønsomme Mænds Vurdering, hvad enten den skeer inden eller uden Giærdes. Ville de ikke der bøde Skaden, da betale desforuden Landnam. Brænde de Giærde eller Plankeværk, eller Gavntømmer, da bøde Skaden efter Vurdering, og desuden Landnam, hvad enten de bøde der eller siden. Men Landnam og Skadegiæld skal skiftes imellem Jorddrotten og Leilænding, eftersom Lovbogen tilfor vidner udi Odels-Balken.

XLIX. Ca-

elegerit, halecum qvicqvid injectum remanserit, vel mulctam pro violatione fundi, facta in antecessum citatione qvinqve dierum. Qvodcunqve damnum piscatores fundo intulerint, lege prohibitum, e sex prudentiorum virorum sententia vel æstimatione resarciant, sive intra sepimentum sive extra factum sit, qvod si præstare recusent rei pro violato fundo mulctam pendant. Si vero sepimenta lignea, vel januas clatratas, vel alia opera rustica consumserint ad alendum ignem coqvinarium, pro æstimato damno satisfaciant, mulcta insuper pro violatione fundi sive statim sive postea expensa. Mulcta vero pro fundo violato damnoqve illato, inter dominum fundi et conductorem dividatur juxta regulam juris in titulo de legibus agrariis præscriptam.

---

[2]) landabyggingum. *Titulo de locatione conductione fundorum. Hard. et Tunsb. Reg.*

XLIX. Capituli.

Ef menn takazt fyrir med aufund.

Standa scolo soknir allar í sildfisci, enn ef þeir fara brott at úbætto, þá er styrimadr í [1]) vaurslo fyrir [2]) háseta sína, hvar sem hann verdr stadinn, oc sæki styrimadr sitt af þeim, er ádr ero sakir ágefnar, eda standi fyrir medr eins-eidi. Nú ef menn takazt fyrir árar eda þilior, eda [3]) austursker, eda annann reida, eda fiscigaugn, oc spillir hverr fyrir audrom, bæti sem sex scynsamir menn meta, oc aufundarbót á ofann eptir lagadóme [4]). Enn ef gerir eitthvert

XLIX. Capitel.

Om nogen med Avind giør en Forfang.

Nu skulle alle Søgsmaal standse, imedens Sildfisket staaer paa. Men om nogen drager bort uden at bøde, da skal Styrmanden staae til Rette for sine Folk, i hvor han findes, og søge han siden sit Folk, som tilforn var given Sag, eller værge sig med sin Eed. Nu om nogen bliver frataget Aarer eller Tillier, eller Øsekar, eller andet Skibsredskab, eller Fiskeredskab, og spilder den ene for den anden, da bøde eftersom sex skiønsomme Mænd vurdere, og desforuden Avindsbod efter lovlig Dom. Men om nogen giør noget

Caput XLIX.

De injuriis mutuo illatis.

Durante captura halecum omnes actiones judiciales cessanto, si qvi discesserint sine restitutione damni illati, gubernator, ubicunqve reperiatur, suorum remigum tutor et defensor esto, ipse vero a criminis accusatis, qvod ipsi competit, repetat, aut a se culpam removeat juramento solitario. Ubi furtiva fuerit læsio vel ablatio remorum, tabulatorum, haustrorum, transtorum aut qvid genus instrumentorum navalium promtuariorumve piscatoriorum, mutuisqve certatum fuerit læsionibus, e sententia sevirali legitime lata damni refectionis pretium, mulctamqve insuper pro injurioso facinore pendant, qvi læsere. Si qvid tale maleficium patretur

---

[1]) vedi. *culpam sustinebit.* 72.

[2]) skipara. *nautis.* 302. 307. 307. 58. 61. 62. 68. 72.

[3]) auskar. 302. ausker. *vas houstorium.* 307. 58. 71. 72.

[4]) at Konongi hálfa maurk silfrs. *et Regi dimidiam marcam argenti. omitt.* 58.

hvert þetta, sva at eigandi er hiá, bæti fullretti eiganda eptir sex scynsamra manna dómi laugliga tilnefndom, oc scada sem sex scynsamir menn meta, oc hálfa mark silfrs [5]) Konongi.

noget sligt i Eiermandens Overværelse, da bøde ham fuld Ret efter sex skiønsomme Mænds Dom, som lovligen ere tilnævnte, og Skaden eftersom sex skiønsomme Mænd skiønne, samt en halv Mark Sølv til Kongen.

L. Capituli.

Um fiscifarar útródrar manna.

Nú tekr madr sild or netom manna, oc ero þeir ei húsgangsmenn eda hiún þeirra, oc verdr þat vitnisfast, þá eignizt þeir sild alla, er net eigo, oc hinir [1]) haufdo fyrr á land borit, er [2]) or ióso at úleyfi. Enn ef madr rífr net mannz at [3]) vilia

L. Capitel.

Om Fisteres Opførsel under Fiskeriet.

Tager man Sild af anden Mands Garn, og er den ikke Betler eller Eierens eget Tyende, som saadant giør, da, om det bliver ham overbeviist, eier Garnets Eier al den Sild, som den førte i Land, som aftog Sild uden Forlov. Men om man river eller skiærer anden Mands Garn

tur præsente domino rei læsæ, pro domini dignitate mulctam solvant a sex viris peritioribus legitime constitutis definitam. Itidemqve e sententia sevirali damni illati pretium præterea, dimidiamqve regi marcam argenti debitam pendant.

Caput L.

De piscatura a continente remotiore.

Qvi haleces e retibus aliorum aufert testibus oculatis convictus omnes haleces absqve venia ejectas, nisi fuerit mendicus aut læsi operarum qvisdam, domino sagenæ amittat. Si qvis alterius sagenam consulto disru-

---

5) silfrs Konongi. *omitt.* 68.

1) oc hinn hafi allzecki fyrir er á land hefir borit. *et alter nihil capiat, qvod in fundum ejectum fuit.* 61.

2) or láso. *idem.* 58.

3) úlöyfi at vilia sínom. *absqve venia sed sponte sua.* 62. 65.

vilia sínom, eda scer sild or at taka, bæti netiaspell oc veidi, oc fullretti þeim er netti átti, eptir lagadómi; enn Konongi maurk silfrs. Eingi scal audrom brigdverpi gera; hafi sá varp er fyrr rendi togom sínom, oc fisci þeim er hann gerdi brígdverpi. Enn ef hvargom verdr at gagni, bæti styrimadr hinom styrimanni, oc aufundarbót eptir lagadómi, enn háseti hverr eyri [4]) silfrs, hafi þat hins hásetar. Enn ef bádir í senn renna togom sínom, oc kastazt ímote, þá hafi þat hverr sem fær, ef hvargi kastar [5]) fyrir annann; enn ef audro visi verdr, hafi þat hállt

Garn med Forsæt, for at tage Sild deraf, da bøde Garnspilde og Fisken med, og desforuden fuld Ret til den, som Garnet eiede, efter lovlig Dom; men til Kongen en Mark Sølv. Ingen maa giøre en anden Forfang i Voddræt, den skal have Drættet, som først udgav sit Tov, ellers fiske de hannem til Fordeel, som de giorde Forkast. Bliver det ingen af dem til Gavn, da betale den Styrmand til den anden, som han giorde Forkast, Skaden og Avindsbod efter lovlig Dom; men hver af hans Baadsfolk til den andens Baadsfolk een Øre Sølv. Men om begge tillige udgive Tov, og kaste imod hinanden, da beholde hver hvad han faaer, om ingen af dem giør hinanden Forfang; men skeer det anderledes, da have hver

disruperit, aut dissecuerit, haleces surripiendi ergo, et retis læsionem et capturæ jacturam resarciat, et mulctam ex sententia judicis addita, pro conditione læsi, argentiqve marcam regi solvat. Nemo alteri jactum sagenæ præripiat. Qvi prior funes demisit, jactum sagenæ retineat, et qvicqvid cepit, piscium ei cedat, cui jactus præreptus fuit; si neutri jactus qvid profecerit commodi, gubernator, qvi jactum præripuit, gubernatori læso pro jacturæ impedimento satisfaciat, addita pro injuria invidiose illata mulctam juxta judicium legitimum singuli gubernatoris rei remiges argenti pendant oram remigibus gubernatoris læsi. Si ambo simul retia ejecerint, ita ut invicem complicata fuerint, retineat uterqve, qvod ceperit, modo neuter alteri suo jactu impedimentum fecerit; si vero aliter contigerit, cujus major fuerit

---

[4]) silfrs. *omitt.* 68.

[5]) yfir. *supra.* 58. 68. 72.

hálft hverr, er meira fiscar. Enn ef menn kasta [6]) lognom til sildar, þá má hverr leggia undir kafla er vill, þar til er [7]) kringar koma á land, oc ausi eigi fyrr sild or netiom. Enn ef þeim er eigi frá vísat, þá biárgi hverr ser med hverfom oc [8]) ródhafom, oc þó sva at þeir veiti fulla biaurg hinom. Enn ef hinir vísa þeim frá, oc ausa þeim sild leingr, þá eignazt þeir sild alla er kast [9]) átto. Enn ef þeir [10]) lada til úfæris, sva at þeir fá enga biörg veitta ádr enn [11]) barmtog komi á land, þá á sá sild alla, er varp á, oc hinir koma á land; enn ef nidr söckr,

hver Halvten af det som fanges, i hvo af dem som meest faaer. Men om man kaster lang Baad efter Sild, da maa hver bruge smaae Garn under Flaaerne, indtil disse drages i Land, og øse ikke før Sild af Garnet. Ere de ikke fravviste, da bierge hver for sig med Skibs, Rollere og Brætter, og dog saa at de giøre hine fuld Hielp. Men om hine vise dem fra, og øse de Sild længer, da eie de al Silden, som eie Kastet. Men om de saaledes forlaste sig, at de ingen Hielp kan giøre, førend Tovet kommer til Lands, da eie de, som Kastet tilhører, al den Sild, som hine have ført paa Land; men dersom Baaden synker,

fuerit captura ex æqva divisione utriqve cedat. Si vero longiora retia capiendis halecibus objecta fuerint, cuicunqve reticula tigillis, qvibus alligatus est funis attrectorius subjicere licet usqve dum cornua littus attingant, nec prius retia halecibus evacuare fas sit. Nulla interveniente inhibitione haustis et calathis sibi, qvæ qvis potuerit, acqvirat, modo sua opera alios non fraudent. Si qvi renuerint, suasqve haleces exhauriendo perseverent, halecum captio, ad qvos sagenas prius emittendi jus pertinebat, integra cedit. Si qvi tantum oneris imposuerint navi, ut opem ferendo non sint pares, anteqvam funis lateralis in siccum pervenerit, ille cui jactus fuit, haleces a reliqvis in littus ejectæ cedant. Si vero cymba præ onere demergatur, qvan-

---

[6]) í logne. *idem.* 58.
[7]) kastar. 307. 62. 65. kungar. 309.
[8]) ródr hafum. 62. 65. *Tunsb. Reg.*
[9]) varp. *jactus.* 309. net. *rete.* 69.
[10]) ausa. *haurire.* 68.
[11]) pramtog. 58. brimtog. 62.

söckr, hafi hverr sem [12]) nær. Enn sá sem legst á kafla, oc vill eigi biörg veita, oc gerir veidispell, oc er haunom frá vísat, bæti eptir fyrra scilordi netiaspell oc veidi oc fullretti þeim er varp átti, enn Konongi maurk silfrs. Enn ef nót spillir rett netia veide, sva at kastar yfir kafla annars, eda scer fliótendi af, eda hvat netiaspell eda veide, er verdr af handvömmom hans naudsynialauzt, fisci þeim er hann gerdi veidispell, oc bæti scada ef af verdr eptir lagadómi, oc aufundarbót á ofann. Enn ef net kunno samann at renna af straumom eda stormom, þá scal sva sundr

synker, da beholde hver hvad han fik. Men om nogen ligger inden for, og vil ingen Hielp giøre, men giør dem Fangstspilde, og ere de tilforn fraviste, da bøde, eftersom tilforn er sagt, Garnspilde og Fangstspilde og fuld Ret til den, som Kastet eiede, men til Kongen en Mark Sølv. Naar Drætgarn eller Fiskeredskab spildes, saa at man kaster over andens Koble eller skiærer hans Flaaer af, eller hvad for Garnspilde eller Fiskeskade, som nogen forvolder uden Nødsfald, da fiske han dennem tilhaande, som han giorde Fangstspilde, og betale Skaden som deraf skeete efter lovlig Dom, og dertil Avindsbod. Men om Garne drive sammen af Strøm eller Storm, da skulle de saa-

qvantam halecum portionem qvisqve exportatam servarit, retineat. Qvicunqve baculis rete fluctuas sustinentibus incumbendo onus depresserit, opemqve servandæ capturæ ferre detrectarit, impedimentum vero et læsionem intulerit, prohibitus, pro ut antea scriptum est, resarciat damnum retibus et capturæ factum, addita mulcta pro conditione ejus, cui rete emittendi jus competebat, regiqve marcam pendat argenti. Si qvis ejiciendo sagenam capturæ retium legitime jactorum nocuerit, suum rete alterius reti injiciendo, aut ligna, qvæ rete sustinent, fluctuantia abscidendo, aut si qvid damni retium capturæ intulerit, incuria sua injuriosa sine urgente necessitate, piscium, qvos ceperit, alteri cedentium jacturam faciat, damnumqve, qvodcunqve exinde fluxerit, e sententia judicis reparet et mulctam ob injuriam insuper persolvat. Si vero fluxus aqvæ aut ventus vehementior

---

12) *fær, capit obtinet.* 72.

sundr scilia, at hvarki fái scada af, ef því kemr vid, enn ef því kemr eigi vid, þá bæti scada þann, er af verdr, nema bádir se hiá; enn ef bádir ero hiá, hafi hálfann hvarr þeirra scadann, nema annars vauld hafi tilgengit.

saaledes adskilles, at ingen deraf faaer Skade, om de kunne det vedkomme. Men om det ikke kan skee, da betale den Skaden, som forvolder den, undtagen de ere begge nærværende: thi da have hver af dem den halve Skade, uden saa er, at en anden haver forvoldet det.

LI. Capituli.

Um haukaveidar.

Gashauka alla oc vale alla, [1]) þá er í bergom verpa, þá á landsdrottinn; enn ef hann vill selia vale, þá scal hann Konongi fyrst bióda fyrr enn audrom maunnom. Konongr má láta veida vale í hvers manz [2]) maurko

LI. Capitel.

Om Falkefangst.

Alle Høge og Falke tilhøre Eieren af den Jord, hvor de lægge Æg i Klipperne. Vil Jorddrotten sælge Falke, da skal han først tilbyde Kongen dem, førend han sælger dem til andre. Kongen maa lade fange Falke paa hver Mands Mark

mentior retia confuderit, sine utriusqve damno, qvoad fieri licet, separentur, qvod sine damno si fieri neqveat, damnum sarciendum est, nisi uterqve præsens affuerit, qvo casu dimidium ferat uterqve damnum a neutro sponte illatum.

Caput LI.

De venatione accipitrum.

Accipitres qvoscunqve anserinos et falcones, qvi in montibus ova ponunt, domino fundi cedant, qvi, si accipitres venales habeat, regi præ cæteris primo vendendi offerantur. Rex venandi accipitres in qvavis sylva per

---

[1]) hvar sem þeir verpa, *ubicunqve emiserint ova.* 56. 65. 72.

[2]) á hvers mans iaurdu, *in cujusvis fundo.* 56. 62. 3260.

maurko í Noregi, sem hann vill; enn hverr annara er tekr, þá færi aptr, oc leggi á landnám.

[3]) Leiglendingr scal ei leysa scip upp at setia leingr enn fim nætr at færo vedri. Mörk scal leiglendingr till þess nyta, at gera ser scip eitt í till þarfa sinna, oc þó eigi meira enn tólfſæring, medann sá leigomáli vinnzt. Enn ef meira gerir, þá gerir hann þeim er iaurd á, oc landnám á ofann.

Næfrar scal hann eigi [4]) lióstra til sölo, nema hann þursi at kaupa neyzlosallt till búss síns. Sallt scal hann eigi meira gera enn hann þarf till

Mark i Norge; men enhver anden, som tager dem, skal føre dem tilbage igien, og betale Landnam tillige.

Leilænding maa ikke give nogen Tilladelse at sætte Skib op paa sin Grund længer end fem Nætter i godt Veir. Leilænding maa benytte sig af sin Gaards tilliggende Skov til at bygge en Baad til sit Behov, dog ei større end paa tolv Aarer, imedens han nyder det Leiemaal; bygger han større Baad, da tilhører den Jorddrotten, og bøde desuden Landnam.

Næver maa Leilænding ikke afflaae for at sælge, uden han behøver at kiøbe nødtørftigt Salt til sit Huusbrug. Salt maa han ikke virke mere end han behøver til

per universam Norvegiam jus habet; siqvis vero alius accipitres venando ceperit, restituat, fundiqve violati mulctam solvat.

Fundi conductori non licet cuiqvam veniam concedere navi subducendæ ultra qvinqve noctes in fundo manendi, nisi abitum prohibeat æstuosa tempestas. Sylvæ cædendæ usus ad ædificandum navigium duodecim remorum competit fundi conductori, dum ejus conducendi tempus præfinitum duravit; si vero majoris molis navim condiderit, fundi domino navis et mulcta pro violato fundo cedit.

Cortices arboribus ne abradat, nisi sale emto indigeat, ad usus domesticos. Salis nec majorem coqvat copiam, qvam qvæ domesticæ sufficiat

[3]) landzdrotni, *domino fundi, add.* 56. 68. 69.

[4]) flá, *decorticare*, 58.

till búss síns, nema hann [5]) þurfi at kaupa till þak næfra yfir sik, medann hann byr þar. Tiöro scal hann eigi meiri gera enn hann þarf at bræda scip sín medr.

Samkund scal eingi madr gera á iaurd annars manz, nema sá þurfi ölgerdar, er leigt hefir iaurd; enn ef hann gerir, gialldi maurk silfrs [6]) landsdrotni.

LII. Capituli.

Um bodburd af rúdstad.

Nú byggizt [1]) rúdstadr í heradi, eda í almenningi, þá scal sá, er rydr, hafa þriá vetr leigolaust [2]) oc allra út-

til sit Huusbrug, undtagen han behøver at kiøbe nødtørstige Næver til sine Huustage, medens han boer der. Tiære maa han ikke mere brænde, end han behøver til at bræde sin Baad med.

Forsamling maa ingen holde paa anden Mands Jord, medmindre den som har leiet Jorden behøver at giøre Ølgilde; giør nogen det ellers, da bøde en Mark Sølv til Jorddrotten.

LII. Capitel.

Om Budbyrd og Rydnings-Pladser.

Nu optager nogen Øde-Plads i Herredet, eller i Alminding, da skal den, som haver ryddet, beholde Jorden udi trende Aar uden

ficiat necessitati, nisi cortices comparare cogatur tectis domesticis inservituros, dum ipsi id loci manendum sit. Picis nec plus paret, qvam qvæ navigio suffecerit obducendo.

In fundo alieno nemini conventum agere licet, nisi fundi conductor necessum habuerit symposium præbere. Si qvis secus fecerit, pendat domino fundi marcam argenti.

Caput LII.

De tessera nuntia a villa novissime coli coepta portanda.

Si funditus extruatur domicilium in fundo antea inculto sive in tribu sive in locis communibus, qvi fundum sternendo et exscindendo habi-

[5]) hann löysi eda þurfi. *nisi aut emerit aut. edd.* 72.

[6]) Konongi. *Regi.* 56.

[1]) reidstadr. *male.* 72.

[2]) oc leidangrs. *et expeditionis navalis.* 68. 69.

útboda, oc eigi scylldr til bodburdar, oc eigi föromanna flutnings. Enn at þrim vetrom lidnom, þá scolo *) sex scynsamir menn meta, hvat sá rúdstadr má leigo bera eda leidangr. Sídan scal sá bera bod till nybælis er næstr sitr fyrir; enn af nybæli till næsta bæar á bodleid framm. Enn ef bod fellir, sekr bodfalli sem adrer bændr. Enn ef menn scill á, hverr [3]) næstr er, þá scal medr staungo mæla, oc er hlutr manz því verri, er hann berr bod leingr aflaga: þvíat þegar má retta er vill. Enn ef rúdstadr eydizt af því, at þeir

uden Leie, og være fri for al Leding, Budbyrd og Fattiges Flytning. Men naar tre Vintre ere forløbne, da skulle sex skiønsomme Mænd skiønne, hvad Leie og Leding den ryddede Plads bør at svare. Siden skal den, som nærmest boer, bære Bud til den nye Gaard, og den igien til næste Gaard paa Budveien. Fælder han da Bud, da bøde Budfald, som andre Bønder. Men twiste Mænd om, hvo der boer nærmest, da skal Veien maales med Stang, og er en Mands Sag desto værre, om han bærer Budet længere af Veien: thi den anden maa rette det, om han vil. Men om Rydningplads lægges øde, fordi der

habitabilem reddit, illo fruatur per triennium locarii et cujusvis oneris publici immunis, nec obligatus sit ad tesseram nuntiam transportandam, nec vecturam errantium mendicorum Elapso, a qvo fundus coli cæptus est, triennio, sex viri periti ratum faciant, qvantum mercedis, qvantumqve ad necessitatem expeditionis militaris subeundæ expendere potes sit, solum istud novale; ad eum deinde, qvi huic proximus est vicinus tesseram nuntiam curet transportandam a suo nempe ad novum usqve prædium, cujus incola ad proximum colonum via solita mittat. Si novus iste colonus nuntium ferre neglexerit, mulctam, ut coeteri accolæ, pro nuntio minus rite lato solvat. Si in dubium vocetur, qvis vicinorum proximus sit habendus, pertica mensoria experimentum fiat, nam qvo longius ultra metam transvexerit, eo gravius sibi malum cadit, qvo enim citius, eo facilius errorem corrigere licet. Si propter nimiam mercedem impositam fundus novalis

---

*) enn, *iterum*. 3260.

[3]) bör, *domus*, *add.* 304. 69.

þeir laugdo of mikla leigo á, eda getr eigandi eigi byggt, oc vill hann þó giarna, þá se sva bod borit, oc fátækir menn fluttir, sem at forno fare hefir verit, ádr enn rúdstadr bygdizt [4]).

der lagdes for stor Leie paa, eller fordi Eieren kan ikke faae det bortleiet, da skal Bud bæres, og fattige Folk flyttes, som det fra gammel Tid haver været, førend den Gaard blev opryddet.

LIII. Capituli.

Um bodburd bæa ímillom.

Sá scal bod bera bæa ímillom, er hyggia kann fyrir ordi oc eidi. Bonda scal í haund selia, ef hann er heima, eda husfreio, ef hann er eigi

LIII. Capitel.

Om Bud at bære mellem Gaarde.

Den skal bære Bud imellem Gaarde, som kan staae for Ord og Eed. Budet skal leveres i Bondens Haand, om han er hiemme, eller til hans Hustrue, om han

novalis cultorem non ferat, vel ejus conductorem acqvirere neqveat fundi dominus, etsi locatum cupiat solum, qvo ad nuntii transportationem et pauperum vecturam, qvi, anteqvam prædium istud exstructum et incultum fuerat, obtinuit, modus et ordo servetur.

Caput LIII.

De tessera nuntia vicatim transportanda.

Tesseræ transportator causæ suæ dicendæ et edendo juramento par sit. Patrifamilias, si domi affuerit, tradatur tessera; si abfuerit, matrifamilias

---

4) Nú sá madr er setr hus vid æng annars manz, þá scal hann gera dropa-rum um hveifis af sínu, oc setia svo vid gardz líd eda þióðvægh, at haun gæri vægh ægi úföran. Nú æf madr setr hus hiá akri manz, æda svo nær nauta túni, oc gerir eigi dropa-rum, þá færi ífra oc bæ i mörk silfrs, hálfa Konongi enn hálfa æiganda. Nú æf hann færir [illegible] tungarda annars manz, þá föri af oc böte Konongi mörk silfrs oc adra æiganda, oc æf hann hefir eigi affört innan fimtar, þá eigniz iörd husit. — *Qvi domum juxta alterius pratum struit, stillicidii spatio eandem cingat et ita apud ostium sepimenti viamve publicam ponat, ne hæc impervia fiat. Siqvis domum juxta alterius agrum, ædesve fingit stillicidii spatio neglecto, domum removeat et marca argenti inter Regem et dominum fundi injuria affectum divi-*

eigi heima, syni hans, ef hann er fulltída, dottr hans, ef hon er vaxinn; bryta þar næst, eda hinom besta manni, er í bæ er staddr. Enn ef hiún ero aull geinginn or bæ, þá scal gánga í [1]) set husbonda, ef opit stendr, oc seti nidr í andvegi, oc stydi sva at eigi falli. Enn ef eigi má innkomazt, þá scal binda bod yfir midiar dyrr, sva at hvarr meigi siá er inn geingr. Þá scal bondi ganga till þeirra, er bod báro haunom, oc spyria hvat bod sagdi, oc bera sídan til næsta granna. Heradsmenn scolo reida náttstadi at bodi. Þangat scal bod fara, sem rett er fyrsta dag, oc eigi seirna uppscera

ikke er hiemme, eller til hans Søn, om denne er fuldaarig, eller til hans Datter, om hun er fuldvoxen, eller til hans Bryde, eller til den bedste Mand, som i Gaarden findes. Men om alle Huusfolk ere gangne af Gaarden, da skal Budbæreren gaae ind i Bondens Stue, om den er aaben, og sætte Budstikken i Bondens Høisæde, og støtte den saaledes, at den ikke falder ned. Men kan han ikke komme ind, da skal han binde Budstikken midt over Døren, saa at hver, som gaaer ind, kan see den. Da skal Bonden gaae til den som bar Budet, og spørge hvad det betyder; og bære det siden til sin næste Nabo. Herredsmænd skulle beskikke Nattested for Budstikken, og did skal den bæres den første Dag, og ikke sildigere

milias insinuetur, tum filio heri majorenni vel filiæ maturæ, deinde promocondo vel domesticorum potissimo, qvi affuerint. Si domesticorum nemo affuerit, ædem, ubi manere solet familia, modo aperta stet, portator intret, tesseramqve in sede primaria collocet, tam caute, ut a casu nil sit periculi, si vero occlusum offenderit ostium, medio superliminari affixam hærere faciat tesseram unicuiqve intranti facile conspicuam. Paterfamilias portatorem deinde adeat sciscitans, qvid sibi tessera velit, ipsam deinde transferat ad accolam sibi proximum; incolæ territoriales determinanto, in qvibus prædiis tesseræ nocturnas habeant mansiones, eo, qvo tessera trans-

denda mulctetur. Domum qvi sepimento alterius nimium vicinam apponit, eandem removeat Regi unam argenti marcam, alteramqve domino sepimenti solvat. Si reus domum intra qvinqve dies non removerit, eadem fundum seqvitor. add. 309.

[1]) sæti. *ad sedem.* 309. setstofo, *triclinium.* 65.

scera enn bod meigi vel náttstad ná, oc sva annann oc hin þridia. Nú scal sá, er fyrir sitr, vita hvern tíma dags, at bod kemr till hús hans, ef vitni ero ti. Enn ef eigi ero vitni til, þá scal sá [2]) vitna med lyrittar-eidi, er þangat bar [3]), at eigi bar hann [4]) seirna bod enn hann átti at laugom at bera, þá scal sá giallda bodfall Konongi er fyrir sitr, eyri silfrs. Nú er þegar bodfall, er bod sækir eigi náttstadi, oc þat annat, er eigi verdr borit; þat er hit þridia bodfall, er madr fær í hendr ómaga. Enn ef madr færir hús sín af fornom

sildigere udfærdiges, end at den kan naae det første Natteſted, og saa fremdeles det andet og tredie. Nu skal den, som var tilstede, vide hvad Time paa Dagen Budstikken kom til hans Huus, om Vidner ere nærværende. Haves ingen Vidner, da skal Budbæreren vidne med tre Mænds Eed, at han ikke bar Budstikken senere end han burde bære den efter Loven, da skal den, som Bud blev bragt, bøde Budfald, en Øre Sølv til Kongen. Nu er det strax Budfald, naar Budstikken ikke naaer sit Natteſted, og andet, om den ikke bliver baaret; det tredie Budfald er, om man flyer Umyndig den at bære. Flytter nogen sit Huus af de gamle

transportanda est, perveniat primo die, itidem secundo et tertio. Tam mature mittenda est tessera, ut qvemvis destinatum locum qvavis vespera obtineat ibidem pernoctatura. Is, ad qvem perlata est, testibus præsentibus, si qvi adfuerint, probet, qvanam diei hora, ad suum prædium pervenerit, qvi si defuerint, perlator trivirali juramento testetur, se eo tesseram non serius, qvam lex præscripserit, pertulisse: tum is, ad qvem pervenerat sagitta nuntia, mulctam pro neglecta portandæ tesseræ cura, regi pendat oram argenti. Neglectus curæ portandæ tesseræ obtinet, primo cum sagittæ præfinito nocturnæ mansionis loco non potita fuerit, secundo; si non transferatur; tertio, si ferenda tradatur ei, qvi sui juris non est. Si qvis ædes suas e loco priori remo-

---

2) sveria, *jurare. Tunsb. Reg.*

3) Nú kallar madr hafa borid bod til granna síns enn hann kvædr næi vid er fiter sitr, þá scal sá sanna med lyrittar eidi er þangat bar hann at eigi hann bar scemra ne. *Qvi dixerit se nuntium tulisse suo vicino, hic vero si denegaverit, tunc jurejurando triumvirali suum effatum comprobet, illuc portasse. add. 302.*

4) *incidit lacuna unius folii in* 58.

om tuptom oc á þær tuptir sínar, er haunom haga betr innann gardz, þá scal till þeirra húsa bod bera, oc fátæka menn flytia; enn ef fyrr setr nidr, ábyrgizt siálfr at aullo. Eingi scal bera á hendor audrom sídan er sólo er sett um sumar, enn deigi um vetr; sva oc fátæka menn hit sama.

gamle Tofter og paa de af sine Tofter, som han synes bedre om inden Gierdes, da skal Budstikken bæres til det Huus, saaog fattige Folk did flyttes. Sætter nogen Budstikken eller fattige Folk andetsteds ned, da staae selv til Rette derfor. Ingen skal bære Budstikken eller flytte fattige Folk efter at Sol er nedgangen om Sommeren, eller Dagen om Vinteren.

LIV. Capituli.

[1]) Um akr oc engflutning oc bod fyrir andyr.

Hvervetna þar sem madr [2]) sær eda slær yfir iaurd sína, [3]) þá á hann at hallda upp bodburdom aullom.

Nú vill sá eigi bod bera, eda fátæka menn flytia, er [4]) eydi á, þá flyti

LIV. Capitel.

Om Ager og Eng og Bud at bære til Døren.

Hvorsomhelst nogen saaer eller slaaer sin Jord, der er han pligtig at vedligeholde alle Budfarter.

Nu vil den, som eier Ødegaard, ikke bære Bud eller flytte fattige Folk, da flytte

removeat, et in aream intra sepimenta commodioris situs gratia transferat, ad istas ædes tessera feratur, pauperumqve vectura curetur, qvod si prius deposuerit, id suo penitus periculo fecerit. Post occasum solis tempore æstivo, hyberno post occasum diei, nec nuntii portatio nec pauperum transvectio licita est.

Caput LIV.

De agro et prato et tesseræ convocatoriæ vectura.

Qvi suum fundum serendo et foenisecium exercendo colit, teneatur, ad cujusque tesseræ convocatoriæ curandam transportationem.

Si qvis tesseram transferre, et pauperes transvehere refragatus sit, eoqvod

[1]) *Hoc caput. omitt.* 302. 56.

[2]) sær. *scindit, secat. T. R.*

[3]) oc ero hús á, þau er menn meigo í vera. *Et adsint domus, qvibus inesse liceat.* *add.* 62. 68. 69 71. 72. *Hardenb. et Tunsb. R. g.*

[4]) eydi iörd á. *qvi fundum incultum possidet.* 309. 62. 68. 69.

flyti hinn er næst byr þannig sem menn ero fyrir oc hafi at heimilo lod hálfa, nema hinn komi audro kaupi vid. Enn ef fleiri menn búa á einni iaurdo, þá scolo þeir [5]) flytia at iamnadi medann ferr eptir bonda villd, bædi bodburd oc [6]) föro manna flutning, enn eigi at iardar magni. Enn á nylendom aullom innann stafs beidi bændr bodreizlo sá er iaurd á, á þíngi, eda hans umbodsmadr.

LV. Capituli.

Hverso bændr scolo þíng sækia.

Nú scal hverr þíngi ráda, er þíngs þyckizt þurfa: þat bod scal hverr

flytte den, som næst boer, did, hvor Folk er, og have med Rette den halve Avl af Ødegaarden, undtagen hiin kan anderledes med ham derom foreenes. Naar flere Mænd boe paa een Gaard, da skulle de bære Budstikken og flytte fattige Folk til Jævned, som de ere mange til, men ikke som de have Jord. Af alle Jorder, som nyligen ere indhegnede, maae Bønderne paa Tinget kræve Budbyrd af den, som eier Jorden, eller af hans Fuldmægtig.

LV. Capitel.

Hvorledes Bønderne skulle søge Tinget.

Enhver, som finder det fornødent, kan sammenkalde Ting. Det Bud skal enhver

eoqvod fundus, qvem colit, incolis sit destitutus, tum fundi desolati vicinus ad prædium proximum inhabitatum vecturam procuret, redituumqve e fundo alterius dimidia pars ipsi cedat, nisi aliter inter eos convenerit. Si plures eundem incoluerint fundum, inter habitatores juste dividatur transvectio tesseræ et pauperum ex ipsorum consensu, non vero pro fundi proportione cuiqve competente. Ubicunqve novalia intra septa fuerint, horum incola fundi dominum, ejusve mandatarium tesseræ portationem in comitiis postulent.

Caput LV.

De conventu a colonis freqventando.

Cuicunqve necessitate coacto conventum cogere licet, tessera ab uno-

[5]) scifta, *dividere.* 5.

[6]) stafkarla, *mendicorum.* 62. fatæka. *pauperorum.* 69. *Tunsb. Reg.*

hverr bera enn eingi fella. Nú scal þat fara med vetrhúsum at bodburdom rettom [1]) enn eigi med setrom; enn ef hann fellr, þá er hann sekr eyri silfrs vid Konong. Nú scolo bændr allir fara til þíngs er bod kemr til húss, nema einvirkiar einir; þeir scolo [2]) fiögr þíng varda: [3]) Konongsþíng, manndrapsþíng, manntalsþíng til iafnadar, oc vapnaþíng, þat scolo allir retnæmir menn sækia. Enn aull aunnr þíng scolo einvirkiar heima sitia, ef þeir vilia. Sá er einvirki er yngri madr fylgir haunom til verks enn fimtan vetra gamall, hvart sem hann er hans sonr eda annars. Enn eckia eda úfærr bonde scolo

enhver bære og ingen forsømme. Nu skal Bud føres af den rette Budbærer til Vinterhuse, og ikke til Sommerhuse. Forsømmer nogen Budstikken, da bøde een Øre Sølv til Kongen. Nu skulle alle de Bønder, til hvis Huus Budstikken kommer, fare til Tinge, undtagen de Tyendeløse, de skulle søge fire Tinge, nemlig: Kongens Ting, Manddrabs-Ting, Mandtals-Ting og Vaaben-Ting. Paa disse Ting skulle alle Myndige møde, men alle andre Ting maae Tyendeløse sidde hiemme, om de ville. Den er Tyendeløs, som yngre Mand følger til Arbeid end femten Aar gammel, hvad enten det er hans egen Søn eller en andens. Men Enke eller vanfør Bonde skulle

unoqvoqve ferenda, et a nemine negligenda. Per hyberna prædia, non autem per mapalia secundum solitam nec a latere deflexam viam portanda est tessera. Qvi tesseram neglexerit, oram argenti Regi solvat. Coloni singuli, ad qvorum domicilia perlata fuerit tessera, conventum freqventare tenentur, exceptis, qvi operis carent, his qvatuor tantum conventus adeundi, qvos scilicet Rex indixerit, qvi de homicidiis, de censu, et qvi de armis lustrandis aguntur, hos qvatuor conventus adeant singuli qvi sui juris sunt, a reliqvis conventibus abesse operis carentibus domiqve, si libuerit, manere licet. Operis carens jure censetur, cui operarius adjutor non est, aut qvi est, nondum qvindecim expleverit ætatis annos, sive ipsius, sive alterius filius fuerit. Viduæ et coloni infirmæ valetudinis, comitia adeant si

---

1) enn — setrum. *omitt.* 307. 69.
2) þrio, *tres*, 62, 69.
3) Konongs þíngom, *Regis judicium*, 69.

scolo þvíat eins til þíngs fara, at þau vili; enn allir adrir bændr scolo til þíngs fara, þegar bod kemr til húss, eda gialldi þíngvíti eyri silfrs Konongi. Enn ef kemr bod sva seint til bonda, oc er leid sva laung til þíngs, at hann má eigi til þíngs koma, at midiom deigi, oc hefir hann til þess vitni tveggia scilríkra manna, þá má hann heima sitia at úsekio. Enn ef fleiri menn verda fyrir einni sauk um [4]) þíngvíti enn einn, þá má bod stefna þeim þíng, ef þeir ero [5]) álagder fyrir vattom.

LVI. Capituli.

Um fátækra manna flutning.

Fátæka menn alla þá, er frændr þeirra hafa eigi forlagseyri til fyrir þá

skulle mod det Vilkaar fare til Tings, om de selv ville. Men alle andre Bønder skulle fare til Tings, naar Bud kommer til deres Huus, eller bøde Tingvide een Øre Sølv til Kongen. Men om Budstikken kommer saa sildig til Bonden, at han formedelst Veiens Længde ikke kan være paa Tinget inden Middag, og haver han dertil tvende skiællige Vidner, da maa han sagløs sidde hiemme. Men om flere Mænd søges for Tingvide end een, da maae de ved Budstikken stævnes til Tinge, om de bleve sigtede med Vidner.

LVI. Capitel.

Om fattig Mands Flytning.

Alle fattige Mænd, hvis Frænder ikke have Formue til at underholde dem

si velint; colonorum coeteri omnes conventus freqventent, ubi nuntium rite acceperint, alias regi pendant pro absentia mulctam oram argenti. Si tessera adulto nimis die ad coloni cujusdam domicilium perlata fuerit, nec præ viæ longitudine locum comitiorum ante horam diei indicti meridianam pertinere possit, testesqve binos idem ostendentes habeat indubios, ipsi liceat domi manere insonti. Si plures ejusdem delicti in conventu commissi accusati fuerint, indicta coram testibus mulcta, ad comparendum nuntio citentur.

Caput LVI.

De vectura pauperum.

Pauperes, qvorum propinqvis desunt facultates, qvibus sustententur,

[4]) *incidit lacuna in 65 unius folii.*

[5]) ásagdir. *idem.* 69.

þá at leggia, oc hafa eigi fe til at fæda sik [1]), þá er hverr bonde scylldr til at flytia þá, sva einvirki sem fullr bondi; þvíat sva þarf fátækr madr [2]) Guds, sem hinn er meira á, oc flyti eptir [3]) bodburd allir or bæ, sá fyrstr, er fremstr sítr á bodburd, oc flyti til hins næsta bæar, sekr eyri silfrs vid Konong, ef hann flytr eigi sva. Enn ef hann flytr á áudn, eda þangat sem hinn fátæki deyr af hans fylgd, eda scynsaumom maunnom þyckia hans vaulld til hafa komit, oc sva ef madr vísar fátækom manni frá ser, oc vill eigi herbyrgia hann, oc deyr hann af því, sá er at slíko verdr vitnis-

dem med, og som ei heller kunne føde sig selv, dem bør enhver Bonde, saavel Tyendeløs som fuld Bonde at flytte; thi den Fattige trænger ligesaavel til Gud, som den Rige, og skulle alle flytte efter Budbyrd, først den, som boer forrest paa Budveien, og flytte til den næste Gaard; enhver, som ikke saaledes flytter, er brødig een Øre Sølv til Kongen. Men om man flytter den Fattige udi øde Mark, eller did, hvor han døer af Flytningen, eller skiønsomme Mænd synes, at den som flyttede, forvoldte hans Død; saaog om man viser den Fattige fra sig, og vil ikke huse ham, og døer han derudover, da skal den, som sligt bliver over-

tur, nec ipsis alimenta suppetant, colonus qvivis, sive sit solitarius sive familiæ altor, nam opis divinæ tam inopi qvam opulento opus est, vicatim vehere tenetur juxta morem solitum, incipiatqve vectura ab eo, qvi extimam territorii incolit villam, hinc ad proximam extimæ villam, continuata dein serie. Si qvis talem vecturæ neglexerit regulam vel exorbitarit, reus erit oræ argenti regi pendendæ. Si in desertum vel talem locum, pauperculum qvis transvexerit, ubi pauper relictus mortem oppetierit, vel si a peritis viris transvector necis pauperculi auctor fuisse alias censeatur, vel si qvis egenum domo recipere recusarit, vel expellendo ejus necis occasionem præbuerit, qvisqve hujuscemodi criminis testibus convictus fuerit,

---

[1]) oc ero eigi siálfir förir at flytia sig. *nec se ipsos movere potes sint. add.* 62. 69. 71. *Hard. Reg.*

[2]) Gúds miscunn. *Dei gratia. T. R.*

[3]) bodleid. *via nuntio præscripta.* 56. 58. 69. þiódleid. 71.

vitnisfastr, sem Gud láti eingann verda, þá scal hann bæta þann mann fullom bötom erfingia hins dauda, eptir scynsamra manna virdingo, eptir atvikom, oc sva þegn, oc acti þeir er dóma þó invirduliga dóm sínn þar um, at slíkar úhæfor meigi eigi [4]) ofmiök í [5]) vanda dragazst. Enn ef hinn vill eigi vid taka, eda inn láta leida er fyrir sítr, þá nefni sá vitni vid er flytti, oc ábyrgi honom sídan er vid scilldi taka, þá er hann laus [6]) vid. Enn ef fátækom manni verdr nockot sídann, annat hvart deyr af frosti, eda bíta dyr eda hundar til bana, þá er þess bonda ábyrgd á, er úti let leggia.

Eigi

overbeviist, det Gud lade ingen hænde, bøde for den Fattige fuld Bod til den Dødes Arving efter skiønsomme Mænds Tykke og Sagens Beskaffenhed, og des-uden Undersaatsbøder, og bør de, som dømme saaledes, tilsee, at slig Udaad ikke bliver for meget gængse. Men om den, til hvis Gaard den Fattige føres, ikke vil tage imod ham, og lade ham lede ind, da kalde den, som flytter, Vidne til, og paalægge ham siden Ansvaret, som skulde tage imod den Fattige, og da er han fri. Naar noget siden vederfares den Fattige, saasom om han enten døer af Frost, eller bides ihiel af Dyr eller Hunde, da være den Bonde, som lod ham ligge ude, derfor ansvarlig.

Ikke

rit, qvod averruncet Deus malum, pro nece ipsius satisfactionem hæredibus enecti præstet, prout viri sapientiores, observatis exqvisite circumstantiis, æstimarint, ut et regio fisco mulcta, pro nece liberi hominis debita; inqvisitione et vindicta qvam prudentissime caveant judices, ne nefanda adeo invaleant scelera. Si colonus villæ pauperem hospitio excipere noluerit, nec in ædes induci patiatur, qvi advexit, præsentibus testibus alterius tutelæ commissum relinqvat pauperem, eoqve pacto se culpa vacantem reddit. Si qvid mali exinde egeno acciderit, sive necem attulerit præfractum gelu vel canis morsus, vel feræ dilaniatio, in ejus periculo sit, qvi ipsum sub dio agere fecit.

Post

---

4) ofmiög. *nimium. omitt.* 307. 61.
5) venio. *pro more.* 302. 309. 71.
6) *incipit iterum* 58.

Eigi scal flytia fátæka menn sídan solo er sett: þvíat sól scal um [7]) sumar ráda enn dagr um vetr. Enn þeir, sem siálfir [8]) flytia sik, hafi húss heimöl á vetr at giafar máli, ella sekr tveim aurom silfrs vid Konong, nema hann deyi úti, þá er sá undir lagadómi. Enn ef siálfr vísar úmaga sínom af hendi ser, sá ábyrgizt, ef hann hefir forlagseyrir til at fæda hann.

Ikke skal man flytte fattige Folk efter at Sol er nedgangen: thi Sol skal raade om Sommer og Dag om Vinter. Men de, som flytte sig selv, skulle have fri Adgang til Huusly om Vinteren, mod den Tid, som man pleier at fodre Qvæg om Aftenen. Hvo det nægter, bøde to Øre Sølv til Kongen, undtagen den Fattige døer under aaben Himmel, da er den Skyldige under lovlig Dom. Viser nogen sin Myndling fra sig, og haver dog Formue til at føde ham, da staae til rette derfor, om han døer.

Þat er oc einkanlegt bodit, ef fátækr madr verdr siúkr [9]) oc beidizt prests, þá er bondi scylldr eptir presti at fara, oc eigi scal hann flytia [10]) or her-

Det er i Særdeleshed befalet, at om fattig Mand bliver syg, og forlanger Præst til sig, da er Bonden pligtig at fare efter Præsten, og maa han ikke flytte den

Post solis occasum pauperes transvehere non licet: vecturam determinato sol æstivus, diesqve hybernus. Qvi suimet ipsorum vectores sunt, a nocturno hospitio non sunt arcendi, brumæ instante tempore, modo advenerint circa tempus pecori alimentum præbendi, si secus fecerit colonus duos oras argenti solvat, si repulsam tulit, qvi sub dio moritur, reum maneat judicis sententia. Si qvis pupillum a se missum fecerit, ipsius periculo fiat, si alimenta habuerit pupillo sustentando sufficientia.

Lex magnopore jubet ut, si pauper ægrotescens petat administrationem coenæ dominicæ sacerdotalem, colonus ad arcessendum sacerdotem obli-

---

7) dag. *diem. add.* 71. *idem axioma infra sub No.* 13.

8) fara um oc. *mendicant et. add.* 302.

9) eda sár. *aut vulnera. add.* 62. 69. 71. 72.

10) hinn fátöka siukan. *pauperum ægrum. add.* 62.

[11]) herbyrgiom sínom fyrr enn prestr kemr til hans. Sekr þrím aurom silfrs vid Konong, ef hann gerir eigi eptir presti, nema naudzyn banni. Enn ef prestr vill eigi fara, ábyrgi honom med vattom. Nú scal fátæka menn herbyrgia um nætor, enn reka eigi út sídan sólo er sett. [12]) Sól scal um sumar ráda enn dagr um vetr. Enn ef nockor ryfr þessa scipan um fátæka menn, þá er sá slíko sekr sem [13]) ádr vattar, oc gangi til scripta, oc bæti vid Gud, [14]) at hann villdi eigi hialpa [15]) honom.

LVII. Ca-

den Fattige af sit Huus, førend Præsten kommer til ham. Bonden er brødig tre Øre Sølv til Kongen, om han ikke kalder Præsten, undtagen lovligt Forfald hindrer ham. Vil Præsten ikke følge, da skal Bonden med Vidner paalægge ham Ansvaret. Nu skal fattige Folk huses om Natten, og ikke drives ud, efter at Soel er nedgangen. Soel skal raade om Sommer og Dag om Vinter. Men om nogen handler imod denne Anordning angaaende Fattige, da bøde, eftersom tilforn er sagt, gaae til Skrifte og bøde ved Gud, for ikke at have villet hielpe den Fattige.

LVII. Ca-

obligatus sit, nec pauperem e suis ædibus transvehi faciat, priusqvam sacerdos adfuerit. Reus tres oras, qvæ regi cedant, pendat, si sacerdotem arcessi neglexerit, excepto, si causæ sonticæ prohibuerint, qvod si sacerdos egenum ægrotum invisendum adire recusaverit, periculum a se removet hospes testibus adhibitis. Pauperibus hospitium nocturnum denegare non licet post solis occasum. Talis hospitii terminus sit per æstatem sol, per hyemem dies. Qvi hanc de pauperibus legem habuerit susqve, qvalis præscripta est, mulctam luat, confessione coram Deo edita expiet delictum opis alteri denegatæ.

Ca-

[11]) hibylum. *domo.* 71. 72.

[12]) Sól — vetr. *omitt. omnes.*

[13]) laugbók vattar. *codex juris testatur.* 71.

[14]) *reliqva omitt.* 71.

[15]) kristnom manni. *christiano homini.* 302. 307. 56. 62. 68. 69. 72. *Hardenb. et Tunsb. Reg.*

LVII. Capituli.

Hverso madr scal veida biörn oc ulf.

Biörn oc ulfr scal í hvers manz mörk veidandi vera hveriom er vill, nema þar at eins er biörn er [1]) horfinn í híde. [2]) Lysa scal [3]) innann fiölda, at þat er hans hvarf. Nú veida hann adrir menn, þá veida þeir þeim er hvarf átti, oc landnám landsdrotni.

Nú ef grannar eigo gilldromerkor samann, þá scal sá krefia sciptis, er gilldra vill, med vitnom. Enn ef þeir vilia eigi scipta, þá gilldri sá er vill, oc nyti ser veidi. Enn ef hann gilldrar, oc hefir eigi krapt sciptis,

LVII. Capitel.

Hvorledes Mand maa fange Biørne og Ulve.

Biørne og Ulve maae man dræbe udi hvis Skov man vil, undtagen Biørn ligger i Vinter-Leie, da eier den Biørnen, som Leiet tilhører. Bonden skal lyse i en Folkeforsamling, at Leiet hører sig til; fanger nogen anden Biørnen, da fanger han den til Leiets Eier, og bøde desuden Landnam til Jorddrotten.

Have Naboer Skov tilsælles, hvori de sætte Gilder for Dyr, da skal den kræve Skifte med Vidner, som vil gildre. Ville de ikke skifte, da gildre den, som vil føre sig Fangsten til Nytte. Men om han gildrer, og haver ikke krævet Skifte,

Caput LVII.

Qvomodo ursum et lupum venari oportet.

Ursum lupumqve in fundo alieno venari licet, nisi in latibulum se receperit ursus. Latibulum, cui competat, in conventu freqventi, notum fiat; qvo facto, si captus fuerit ab aliis ursus, præda cedat fundo in qvo latibulum erat, domino itidem ipsi pro illegitima fundi usurpatione mulcta solvatur.

Si vicinus fundi struendis ferarum insidiis apti communes fuerint, is, qvi insidias struere cupit, tendat, prædamqve retineat, et qvicqvid ceperit, in suos usus vertat. Si qvis autem, antеqvam struxerit technas, divi-

---

[1]) vorpin. *ejectus. T. R.*

[2]) oc hafi eigandi lyst etc. *et dominus interdixerit.* 71.

[3]) í fiölda fundi manz. *in publico conventu numeroso.* 309. fyrir fiolda. *coram multitudine.* 62.

sciptis, þá eigo allir þá veidi, þeir er mörk eigo samann, oc scipti at iardarhöfn. Nú ef madr gilldrar þar sem hann á, eda þar sem honom er lofat, oc stela menn gilldro hans, eda [4]) hauggva nídr, þat heitir spellvirki, oc ef þat verdr vitnisfast, gialldi Konongi hálfa maurk silfrs, oc bæti scada þeim sem átti, eptir því sem sex scynsamir menn meta, oc aufundarbót á ofann. Nú ef madr stelr dyri or gilldro manz, oc verdr þat vitnisfast, þá er sá sekr maurk silfrs vid Konong fyrir [5]) þiófnat, oc tvígilldi þeim fyrir veidi er stolinn var. [6]) Nú ef madr gilldrar í heimrostom, þá scal hann spretta um [7]) daga, enn gilldra um nætr. Enn

Skifte, da eie alle de Mænd, som have Lod i Skoven, Deel i det, som fanges, i Forhold til sit Lod. Men om nogen gildrer der, hvor han eier selv Skov, eller hvor han haver Tilladelse dertil, og bestiæler en anden hans Gildre, eller hugger den ned, det er Spildeværk; hvem sligt bliver overbeviist, bøde til Kongen en halv Mark Sølv, og til Eieren Skaden efter sex skiønsomme Mænds Dom, og desuden Avindsbod. Dersom nogen stiæler Dyr af anden Mands Gildre, og det bliver ham overbeviist, da bøde een Mark Sølv til Kongen for Tyverie, og Fangstens dobbelte Værd til den, som blev bestiaalet. Nu om man gildrer inden sine Eenemærker, da skal man lukke Gildren om Dagen, og sætte den om Natten. Men

divisionem non poposcerit, præda qvisqve eorum, qvorum communis erat fundus, pro fundi portione fruatur divisa. Si qvis in ea fundi parte, qvæ ipsi competit, domino, insidiandi ergo posuerit laqveos, aut ubi veniam nactus fuerit venandi, ipsiusqve tendiculæ vel furto ablatæ, vel destructæ fuerint, istius maleficii, qvi convicti fuerint, dimidiam argenti marcam pendant, et ex arbitrio sevirali damnum, cui illatum est, resarciatur, mulcta pro injuria facti supperaddita. Siqvis feram e tendiclis furtim surripuerit, marcam argenti regi persolvat, pretiumqve feræ furto ablatæ dupplicatum reddat ei, cujus erat tendiculâ fera detenta. Si qvis arcus tetenderit intra sepimenta domestica die remissos, noctu tensos habeat, in qvos

[4]) brióta, *frangere*. 71.
[5]) þiofsco. *furtivo ingenio*. *T. R.*
[6]) Nú ef — scilordi *omitt*. 69.
[7]) *Incipit iterum* 65.

Enn ef í gengr fenadr um daga [8]), þá hafi sá fenat er snöro átti, enn hinn gialldi haunom fenat iamgódan sem hann átti, med sex manna [9]) scilordi. Nú ef madr gilldrar fyrir utan heimrastir, oc leggr madr sialfscot at birni eda at audrom dyrom, þá scal hann lysa at heradskirkio eda á þíngi, hvarr liggr. [10]) Enn ef menn ganga á sídan, oc fá mein af, þá scal hverr sik ábyrgiazt. Enn ef eigi er ádr lyst, oc fær madr bana af, þá scal bæta fim maurkom silfrs erfingia [11]), falli nídr frændbætor oc rettr Konongs. Enn ef hann lifnar af, bæti sárbótom, eptir því sem sex

Men om Qvæg falder deri om Dagen, da have den Qvæget, som Snaren tilhører, men betale efter sex skiønsomme Mænds Vurdering ligesaa godt Qvæg til Qvægets Eier. Nu om nogen gildrer udenfor sine Eenemærker, og lægger Selvskud for Biørne eller andre Dyr, da skal han lyse ved Herredskirke eller til Tinge, hvor det Skud ligger. Gaaer nogen siden dertil og faaer Skade deraf, da svare enhver for sig selv. Men lyser han det ikke, og faaer nogen sin Død deraf, da skal han bøde fem Mark Sølv til Arvingerne; men Frændebøder og Bøder til Kongen svares ikke. Men om den Beskadigede bliver i Live, da bøde den Skyldige Saarbøder efter sex

qvos si pecora vicinorum interdiu inciderint, illapsum retineat is, cujus laqveus erat, at pecoris domino restituat pro læso integrum æqvi pretii æstimatum a sex viris prudentibus. Si qvis extra sepimenta domestica avtomata intenderit, insidiandi ursis aliisqve feris, ubi struxerit, notum faciat, in conventu ecclesiastico aut forensi, in qvæ si qvis illapsus damno affectus fuerit, reparationis damni immunis esto, si qvidem sui ipsius periculum ipsimet est cavendum. Si vero neglecta prævia indicatione hominum qvis mortem oppetierit, mortui hæredi satisfactio qvinqve marcis argenti persolvatur, nec cæteris propinqvis nec regi mulcta cedat. Si vero valetudini saucius restituatur, pro acceptis vulneribus ei satisfiat, juxta sevi-

---

8) oc fær mein af. *et damnum inde ceperit.* add. 71.

9) domi, *judicio*, 309. 72. *T. R.* scynsemd. *prudentia*. 62. virdingo. *æstimatione*. 71.

10) Enn — ábyrgiazt. *omitt.* 69.

11) hins dauda, *mortui*, *add.* 65. 69.

sex scynsamir menn meta, þriggia af hvers hendi: ecki á Konongr á því. Eingi madr scal gilldra á annars mans [12]) iaurdo; enn ef hann gilldrar, gialldi landsdrotni landnám oc veidi þeim er iaurd á.

LVIII. Capituli.

Um dyraveidi.

Nú fara menn á dyraveidar, þá scal hverr þar fara at renna hundom at [1]) laugom, er hann á mörk. Sá á dyr er reisir medann hann vill eptir fara, þóat annar veidi. Nú kemr dyr á sund, [2]) þá á sá [3]) scotbaug

skiønsomme Mænds Vurdering, tre paa hver Side: Kongen faaer derfor ingen Bøder. Ingen maa gildre paa anden Mands Grund; gier nogen det, da betale han Landnam til Jorddrotten, og Fangsten tilhører den som eier Grunden.

LVIII. Capitel.

Om at fange vilde Dyr.

Nu fare Mænd at fange Dyr, da skal hver fare did at jage med Hunde, hvor han eier Skov. Den eier Dyret, som reiser det, saalænge han vil forfølge det, endog en anden fælder det. Jages Dyr i Vand, saa det svømmer, da eier den Skudbov,

seviralem æstimationem, arbitris tribus utrinqve delegatis: nulla hinc fisco regis mulcta reddenda. In fundo alieni dominii nemini tendiculas struere licet. Si secus qvis fecerit, violati fundi mulcta et insuper præda cedat legitimo fundi domino.

Caput LVIII.

De venatione ferarum.

Ubi venatio exercenda est, in proprio qvisqve fundo canibus legitime venetur. Istius juris esto fera, qvi eam excitaverit, dummodo eam persequi velit, in alterius etsi deinde venerit potestatem. Si fera ad natandum coacta alterius telo confixa fuerit, ei qvi feriit, membrum, cui telum

Mmm 2

[12]) morko. *sylva.* 71.

[1]) at dyrom. *in feras.* 309. 69. *Tunsb. Regius.*

[2]) oc scytr madr á sundi. *et qvis animal natans trajicit. add.* 71.

[3]) scotbóg. 307. 58.

baug [4]) er veidir, leysi af medr scinni, edr leysi scard or scinni. Nu rennr dyr þat at veidi stigom, oc veida þat adrir menn, þá á sá hálft er veidir, enn hinn hálft er reisir.

Nú fara menn í [5]) mörk annars mans, at renna hundom at dyrom, þá veidi þeir þeim er mörk á, uttan biörn oc [6]) varg. [7])

LIX. Capituli.

Um Elgiaveidi.

[1]) Nú ef madr fer yfir [2]) land annars mans at vegferlom rettom, þá scal hann þann ikorna scióta, sem hann ser hunda á ferli; enn ef hann gerir

bov, som skyder det, og skiære den laf med Skindet, undtagen den anden vil løse Skindet fra ham. Løber Dyr af Jagtstie, og fanger anden Mand det, da eier den en Halvpart, som fangede, og den anden Halvpart tilhører den, som reiste Dyret.

Nu farer nogen i anden Mands Mark at jage med Hunde efter Dyr, da fanger han til den, som eier Marken, undtagen han fanger Biørn eller Ulve.

LIX. Capitel.

Om at fange Egre.

Nu farer nogen over en anden Mands Grund ad den rette Vei, da maa han skyde Egeren der hvor han seer Hundene forfølge den; men om han giør

telum infixum hæret, competit, armum telo tactum discidat, unacum adhærente cute. Si fera tramites venatorios qvæsiverit, et ab altero capta fuerit, dimidia cedat capienti, reliqvam ille habeat, qvi feram excitavit.

Si qvis alterius sylvam invaserit, feras venatum canibus, præda cedat sylvæ domino, exceptis urso et lupo.

Caput LIX.

De Alcium venatione.

Si qvis recto insistens tramite alterius sylvam peragrarit, sciurum qvemqve obvium observatis canum vestigiis, sternendi veniam habet; si vero

[4]) *incidit lacuna unius folii* 307.

[5]) Scog eda mörk. *Silvam aut desertum.* 65. 69.

[6]) Rúg. 68.

[7]) oc landnám landsdrotni í ofann. *et fundi læsi mulctam insuper domino. add.* 71.

[1]) *Hoc capite carent.* 3260. 56. 58. 61. 62. 65. 68. 69 72. *Tunsb. Reg.*

[2]) eigu eda mörk. *fundum aut sylvam.* 71.

gerir adrar vanir yfir land annars mans, þar sem ikornascogr er, bæti mörk silfrs, hálfa Konongi, enn hálfa þeim er land á, oc landnám ofann á. Enn scogarbúd, er madr á, oc er hon fiórom [3]) knæflom timbrad, hon er hálfo dyrri at landnámi. Enn ef madr geingr á elgscog mans, eda gilldro þidra eda orra, bæti eptir lagadómi. Elgir allir scolo frid hafa fyrir þeim maunnom, sem á scídom renna, [4]) allt innan takmarkar þess er iaurd á. Enn ef menn scióta elgi, eda veida utan takmarka, þá er sektarlaust vid Konong, oc sva ef í gaurdom eda [5]) grindom veidir. Enn hverr, er á scídom rennr, at veidi

giør anden Skade paa nogen Mands Mark, hvor Egerenskov er, da bøde een Mark Sølv: halvt til Kongen og halvt til Eiermanden, og desuden Landnam. Men for Skovbod, som Mand eier, og er bygget med fire Stolper, betales dobbelt Landnam. Dersom nogen gaaer efter Elsdyr udi anden Mands Skov, eller gildrer Thidre eller Orre, da bøde efter lovlig Dom. Alle Elsdyr skulle have Fred for de Mænd, som løbe paa Skier, inden dens Grændseskiæl, som eier Jorden; men skyder eller stikker man Elsdyr udenfor Grændseskiællet, da bødes intet derfor til Kongen; ligeledes om man fanger i Giærder eller Grinder. Men hvo som løber paa Skier og fanger

vero aliud qvovis damnum intulerit fundo alieno sciuris abundanti, marcæ argenti se reum reddit, dimidiæ regi, reliqvæ domino fundi solvendæ, addita insuper mulcta violati fundi. Damnum siqvis casæ sylvestri qvatuor palis suffultæ intulerit, duplam fundi violati mulctam præstet. Si qvis grassatus fuerit per sylvas alienas alcibus freqventes, aut damnum intulerit technis venatoriis lagopis et urogallis insidiantibus, id resarciat e judicis sententia. Qvi xylosoleis currunt, alces intra limites sylvæ alienæ sine venia domini ne perseqvuntor. Si vero alces venaculo fixerit qvis extra definitos limites, nullam regi mulctam sustineat; itidem si intra sepimenta venantur, aut insidiis structis. Qvisqvis autem venatus fuerit alces xylo-

---

3) keflom. 71.

4) innann takmarkar. 309.

5) gildrum. *decipulis*. 309. 62. 71. *H. R.*

veidi elgi, at úleyfi þess er iaurd á, gialldi eptir lagadómi. Dyr hvert hafi sá hálft er scytr, enn hálft er iaurd á undir, scolo austmenn seckiazt sva sem þeir er í Noregs Konongs ríki búa, ef þeir scióta [6]) í Noregs Konongs ríki [7]) eda fella þar. Þessi fridr scal standa um alla þessa laugsaugn, oc sva langt austr, sem Noregs Konongs ríki stendr.

LX. Capituli.

Ef menn scil á um almenninga.

[1]) Sva scolo allir almenningar vera, sem at forno hafa verit, bædi hit efra oc nedra. Enn ef menn scil á,

ger Elsdyr uden Tilladelse af den som eier Jorden, bøde efter lovlig Dom. Af hvert Dyr, som fanges, skal den have Hælvten, som skyder det, og den Hælvten, som eier Jorden, og skulle Svenske Mænd søges og bøde, ligesom de der boe i Norges Rige, om de skyde eller fange Dyr i Norges Konges Rige. Denne Fred skal giælde over alt dette Laugdømme og saa langt øster efter, som Norges Konges Rige strækker sig.

LX. Capitel.

Tviste Mænd om Alminding.

Alle Alminding skulle være, som de af gammel Tid haver været, baade for oven og neden. Men naar Mænd tviste om

xylosoleis instructus in fundo alieno sine venia a fundi domino qvæsita, juxta sententiam judicis sustineat. Feram, qvi ictu straverit, dimidiam retineat, qvi vero fundi, in qvo strata jacet, dominus est, dimidiam. Talis Sveonibus, qvalis Norvegis indigenis, si intra limites regni Norvegici feras straverint, mulcta irroganda est. Hæc securitas lege sancita per totam nostræ jurisdictionis subjectam regionem et usqve, qvo orientem versus Regnum Norvegiæ se extenderit, valeat.

Caput LX.

Si de fundis communibus lis oriatur.

Fundi communes, iis, qvos ab antiqvo positos habuerunt terminos, qvaqva versum maneant descripti. Siqvis sibi proprium vindicet, qvod alter

[6]) or. 71.
[7]) *reliqva capit. omitt.* 71.

[1]) *Hoc caput omitt.* 69.

á, [2]) kallar [redacted] ser, [redacted] annar almenning, þá festi sá laug fyrir er ser kallar, oc stefni þíng, þar sem menn ego því máli at scipta, oc hafi upphafit þíng-bod fyrir fimt; enn ef hann gerir eigi sva, þá er ónyt [3]) laugfesta hans ad því sinni. Enn [4]) á þíngi scolo þeir nefna tólf haullda eda bændr hina besto, ef eigi ero haulldar til, sex hvar þeirra í þíng-á, oc hafi tva af þeim tólf, þá er [5]) bera má oc sveria, hvart er hans eign er eda almenningr. Enn [6]) á þíngi leggi hann fimtarstefno, er iaurd þá kallar ser, oc nióti þar vitnis þess, er á þíngi var nefnt, [7]) oc sva scal sækia, sem nú

som Alminding, saa [redacted] den ene siger det at være sin Eiendom, [redacted] den anden paastaaer det at være Alminding, da lovfæste den, som siger det at være sin Eiendom, og stævne til Vedkommendes Værneting, og have stævnet fem Dage forud; gior han det ikke, da er hans Lovfæste tabt. Paa Tinget skulle de udnævne tolv Odelsbønder eller de andre bedste Bønder, naar Odelsbønder ikke ere at bekomme, sex paa hver Side, og have to af de tolv, som maa vidne og sværge, hvad enten det er Sagvolderens Eiendom eller Alminding. Men paa Tinget lægger den Femtestævne for, som siger Jorden sig at tilhøre, og nyder der de Vidner som paa Tinget vare nævnte, ogsaa skal søges som nu

alter commune existimat, qvi suum nuncupat, de usu fructuqve interdicto agat et in foro competente litem dirimi faciat diem qvintum citatione indicendo, qva neglecta, interdictum auctoritate careat. In foro duodecim avitorum fundorum dominos aut, si isti non extiterint, colonorum optimates nuncupet senos uterqve disceptantium, ex his duodenis duo edito juramento probare potes sunto, an fundus, de qvo disceptatur, illius, qvi eum sibi vindicat, aut communis sit juris. In hocce conventu citationem qvinqve dierum faciat, actor qvi suum esse instat, comparendum proximo die fasto ubi antecitatorum testimoniis nitatur. Hic præscriptus observetur procedendi

[2]) hannar *prætendit.* 65.
[3]) þíngstefna. *citatio.* 65.
[4]) á því þíngi. *in isto foro.* 62.
[5]) gæta má. *curare valet.* 309. sveria. *jurare.* 65. 68.
[6]) af því þíngi. *in isto foro.* 62.
[7]) oc — *usqve ad.* enn ef fimt ber. *omitt.* 62. 65.

nú var mælt, ef tveir menn eigo iaurd samann eda úthaga, oc kalla bádir til síns bælis liggia. Enn ef fimt ber á helgann dag, þá se stefnann á hinn næsta dag rúm helgann eptir, oc færi þá þeirra vitni fram at iamfullo sem á fimtarstefno; enn sva scal þennan eid sveria: at þat hafi ek heyrt, at þessi [8]) mark-scil millom eignar bænda oc almennings, oc ecki veit ek annat sannara fyrir Gudi í þesso máli. Enn sídan se sett fimtarstefna, oc dæmi þat hvarom, sem hafa scal. Enn ef umbodsmadr Konungs kennir þat manni, at hann se handhafi at iaurdo þeirri, sem í almenningi hefir bygd verit, at

nu er sagt, om to Mænd eie Jord sammen eller Udmark, og begge sige, at den hører sin Jord til. Men om den femte Dag indfalder paa en Helligdag, da er Stævne paa den næste Søgnedag derefter, og føre da sine Vidner frem ligesaa suldt som paa Femte-Stævne. Og saaledes skal denne Eed sværges: at det haver jeg hørt skal være Mærk-skiellet imellem Bondens Eiendom og Alminding, og ikke veed jeg andet sandere for Gud i denne Sag. Derpaa bør Femtestævne sættes, og Dom gaae, hvo af de Tvistende der skal have Jorden. Men om Kongens Ombudsmand sigter nogen Mand for at have taget Jord fra Alminding, og dyrket den uden

dendi modus circa litem instituendam et peragendam; si duo communis fundi domestici, aut pascui exterioris fuerint domini, qvorum uterqve ad suum pertinere domicilium institerit. Qvod si qvintus citationis dies festus fuerit, conventus freqventetur die festum proxime seqvente; hic dies utriusqve testibus producendis, æqve ac qvintus esset, aptus habeatur; tale juramentam in hunc modum conceptis verbis præstandum esto. Auditu percepi hosce terminos discriminales esse inter fundos singularem & communi discernentes, qvo effato nil verius aut certius mihi innotuisse coram Deo sancte testor. Tale testimonium in foro competente, postqvam rite exhibitum fuerit, judices, cui fundus controversus competat, decernant. Qvod si mandatarius regius qvem incusarit, qvod fundi communis portionem usurparit regis non qvæ-

---

8) scilmerki. *termini.* 61.

at úleyfi Konongs, [9]) oc ef eigandi svarar því: iaurd hefir ek haft, oc þeir er fyrir mer átto [10]) sextiga vetra eda leingr. Enn ef Konongs umbodsmadr tortryggir þetta, þá scal handhafi nióta vitnis síns, sem ádr var scillt millom eignar manz oc almennings.

uden Tilladelse af Kongen, og den, som sigtes, siger at have havt Jorden i tresindstive Aar eller længere: da, om Kongens Ombudsmand mistroer ham, skal han føre Vidner derpaa, som tilforn er mældt om Tvistighed imellem Bondens Eiendom og Alminding.

LXI. Capituli.

Hverso madr scal bæle sitt hafa.

Konongr má byggia almenningi hveriom sem hann vill, enn hinn [1]) scal [2]) verpa um gardi, er tekr fyrsto tólf mánadi, oc eingan kost at [3]) þoka gardi optar, oc [4]) snidilvarp alla vega frá

LXI. Capitel.

Hvorledes Mand maa have sit Bol.

Kongen maa bortfæste Alminding til hvem han vil; men den, som tager den til Leie, skal giøre Giærde derom inden første tolv Maaneder, og ikke have Frihed oftere at flytte Giærdet, og skal han eie til sin Gaards

qvæsita venia, et accusatus tale dederit responsum: hujusce fundi usus fructus mihi ejusqve dominis, meis antecessoribus per sexaginta aut plures hyemes, fuit. Si mandatarius regius fidem colono detrectaverit, usurpator suam assertionem testibus probet adhibitis, eodemqve procedendi hic modo agendum, ac qvi inter communis et specialis fundi dominos obtinere præscriptus est.

Caput LXI.

De mapalibus condendis.

Fundi publici vel communis, cuicunqve voluerit rex, locandi veniunt. Qvicunqve fundum acceperit locatum, intra duodecim menses proxime seqventes fundum circumcingi curet sepimento, qvod deinceps mutare

[9]) oc ef handhafi svarar sva. *si usurpator dixerit sic. add.* 62. *H. R.* 3260.
[10]) XC vetra *qvadraginta hiemes.* 309.
[1]) er tekr. *qvi conduxit. add.* 62. *T. R.*
[2]) varda. *muniat.* 309. 3260.
[3]) snúa um. *cingat.* 68.
[4]) hafa snidils varp. 62. *T. Reg.* snidsvarp. 68.

frá gardi, til gardbóta ser. Sláttor, þær er í almennigi ero, þá scal sá hafa tólf mánadi er fyrstr kemr liá sínom á. Sætur scal hverr gera í almenningi er vill, oc sitia þar sumarsetri. Enn ef hann sær í almenningi, oc tekr eigi af Konongs umbodsmanni leyfi til, þá á Konongr bædi korn oc hey. Nú brennir madr [5]) setr í almenningsmörko, eda smídio, eda kornvirki, eda veidibúdir, eda andvirki, hvarki sem er, þá sekizt hann vid Konong [6]) þrím mörkom silfrs, enn bæti þeim eptir lagadómi, [7]) er and-

Gaards Brug, saa vidt rundt omkring paa alle Kanter fra Giærdet, som han kan kaste med en Segel. De Engslætter, som ere i Alminding, skal den have i tolv Maaneder, som først sætter sin Lee derpaa. Sommerhuse og Græsgange skal hver, som vil, giøre i Alminding, og boe der om Sommeren. Men om nogen saaer i Alminding, uden Tilladelse dertil af Kongens Ombudsmand, da eier Kongen baade Korn og Høe, om Høe er slaaet. Brænder nogen Sommerhuse i Almindingsmark, eller Smedie, eller Korngiærde, eller Jagthytte, eller andet (Avls) Boeredskab, hvad det end er, da bøde tre Mark Sølv til Kongen, og efter lovlig Dom til

mutare non liceat. Conductori tantum soli sepem undiqve circumjacentis spatium, qvantum falcis ictus comprehendi solet, hoc sepimento reficiendo inserviendum concedatur. Foenisecio apta in fundo communi, uno anno competunt ei, qvi primus falce foeniseca ea demessuerit. Mapalia in sylva communi pro lubitu qvivis exstruat, eaqve tempore æstivo inhabitet. Siqvis autem in fundo communi sementem fecerit, messueritqve, nisi a mandatario regio veniam acceperit, tam frumentum, qvam foenum sectum, regi cedit. Qvi mapalia in fundo vel sylva communi exstructa, aut fabriles officinas, aut sepem coqvendæ picis, aut tuguria venatoria, aut opera qvaliacunqve rustica igne consumserit, mulctam regi trium argenti marcarum pendat, ei vero, cui damnum intulit,

5) setrbúd í almenningi edr í heimrastum eda smidiobúdir. *mapalia in locis communibus, aut in pago aut in officina fabrili. Tunsb R g.*

6) IV morkom enn VI aurom vid þann er andvirki átti eptir lagadómi, *Qvatuor marcis, sed sex oris illi debitis, qvi rem possedit, juxta legale judicium.* 62. 65.

7) enn fyrir scada vard, *Qvi damnum passus est.* 58.

andvirki átti, [8]) nema vadaverk verdi, oc bæti þó scada, [redacted] [9]) sex scynsamir menn meta.

Enn ef tveir menn gánga í eina slátto, hafi bádir þat er þeir slá. Enn ef þa scil á, hvarr þeirra fyrr orti á, hafi sá sitt mál, er sannar medr eins eidi, nema hinn hafi fleiri vatta móti.

Fiscivötn aull, er í almenningom ero, þau scolo aullom iamn heimöl.

Tímbr oc [10]) fiallvidr má liggia, ef þess þarf vid innann tólf mánada [11]) í almenningi, enn um allt annat, þá se þat eina í höggit at or komi at [12]) aptni, ella se aullom iam heim-

til den, som (Avls) Boeredskabet eiede, undtagen det er Vaadeværk, og bøde dog Skaden efter sex skiønsomme Mænds Vurdering.

Men om tvende Mænd gaae i een Høeslæt, da have hver det han slaaer. Tvistes der om, hvo af dem først slog, da have den vundet, som sander med sin Eed, undtagen hiin haver flere Vidner derimod.

Alle de Fiskevande, som ere i Alminding, maa enhver benytte sig af.

Tømmer og huggen Bord maa, om det giøres nødigt, blive liggende tolv Maaneder udi Alminding; men alt andet, som hugges udi Alminding, og ikke føres bort inden Aften, er lige hiemlet for

intulit, e sententia judicis satisfaciat, nisi involuntarie vel incuria factum sit, damnum tamen legitimo sevirali arbitrio reficere tenetur.

Si duo conjunctim foenisecium exerceant, foenum, qvod secuerint, uterqve retineat, commune, si dissenserint, uter prior foenisecium exorsus sit, lite potitur, qvi juramento solitario suam probarit assertionem, nisi alter ad veritatem ipsius assertionis probandam plures adhibuerit testes.

Piscinarum publicarum usus cuicunqve æqve liber est.

Materiæ cuivis ligneæ, asseribusqve dissectis, si necessitas urserit, in sylva communi manendi libertas detur per menses duodecim; qvicqvid coeteroqvin lignorum cæsum fuerit, intra vesperam amotum curetur, alias im-

8) nema — verdi. *omitt.* 309.

9) tólf menn meta. *duodecem viri æstimant.* 58. tólf scynsamir menn meta. *duodecem viri solertes æstimant.* 62. 68.

10) flatvidr. *asseres.* 60. 61. 62.

11) í almenningi, ef þess þarf vid. *in fundis publicis, si opus fuerit.* 58.

12) kveldi. *vespere.* 56. 68.

heimölt. Enn ef vidr sá verdr tekinn innan tólf mánada, er ádr var scillt at liggia mátti, þá sekizt sá er tók sex aurom silfrs vid Konong, enn hinn hafi verd fyrir er átti, oc [13]) aufundarbót eptir [14]) lagadóme.

LXII. Capituli.

Um veidivelar til dyra.

Dyragarda oc dyragrafir scal hverr gera, er vill, í almenningi, sva at eigi spilli veidivon annars manz, med því móti, sem ádr var scillt um gilldror oc dyraveidi. Eingi scal nærrmeirr gera, enn eigi meigi heyra [1]) haugg til [2]) næsta gards þess er

for enhver. Men om det Tømmer, som er sagt at maa ligge udi Alminding i tolv Maaneder, bliver inden den Tid borttaget af nogen, da bøde den, som tog, sex Øre Sølv til Kongen, og Eieren have Tømmeret tilbage, samt Avindsbod efter lovlig Dom.

LXII. Capitel.

Om Ruser for Dyr.

Dyregaarde og Dyregraver maa enhver, som vil, giøre i Alminding, dog saa, at den ene ikke spilder den andens Haab om Fangst, som foran er sagt, om Gildrer og Dyrefangst. Ingen maa giøre Dyregaarde og Dyregraver ved en anden Mands Gaard eller Tofte, som Eieren

impune auferendum cuicunqve. Si vero ligna ista, qvibus duodecim mensium in sylva mansio concessa est, qvis avexerit, avector sex oras argenti regi solvendorum, retributionisqve damni legitimæ, et injuriæ insuper illatæ reus fiat.

Caput LXII.

De technis qvæ feris insidiandi ergo strui solent.

In fundo communi sepimenta et foveas insidiandis feris pacare, cuicunqve libuerit, liceat, ea tamen lege, ut ne alteri spem vel occasionem venandi præripiat, uti antea de venandi technis statutum est. Tam remote a proxima ville vel sepe vel area, cui ædes superstruendæ sunt, tales venandi

---

[13]) VI aura silfrs í aufundarbót. *sex oras argenti injuriæ invidiosæ mulcta.* 62. 65.

[14]) sex manna dómi. *sex virorum arbitrio. Tunsb. Reg.*

[1]) haugg. *omitt.* 69.

[2]) annars gilldro. *aliena decipula.* 309.

er ádr stendr, eda tupta þeirra, er menn vilia [3]) hús á gera [4]). Gera [5]) scal gard or enda annars gards, ef vill. Enn ef [6]) refgardr eda spiótgardr, [7]) eda dyragrafir, eda ulfshús, eda biarnbásar liggia leingr [8]) únytir enn tío vetr, þá geri sá upp er vill, oc nyti ser medann hann [9]) má upphallda.

[10]) Nú finnr madr dyr daut á landi, þá á sá hálft er finnr, enn hálft sá er iaurd á, hvat dyr sem er.

LXIII. Ca-

Eieren vil bygge Huus paa, nærmere, end at der ei kan høres Hug til. Men ved Enden af anden Mands Giærde maa man bygge Dyregiærde, om man vil. Ligge Ræbegiærder (Spydgiærder), Dyregraver, Ulvehuse, eller Biørnebaase længere øde end i ti Vintre, da opbygge dem hvo som vil, og bruge dem saalænge han vil holde dem ved Magt.

Naar nogen finder dødt Dyr paa Jorden, da eier han den ene Halvpart deraf, og den anden Halvpart tilhører Eieren af den Jord, hvorpaa Dyret laae.

LXIII. Ca-

venandi technas qvisqve struat, ut ne ictus eo auribus percipi possit. Ab extremitate alieni sepimenti novum extruere concessum sit. Si vero sepimenta vel speluncæ capiendis vulpibus, lupis, ursis ferisve quibuslibet capiendis paratæ, ultra decennium neglecta manserint, cuicunqve eas reficiendi et usurpandi jus cedit, si illæsis servandis par fuerit.

Mortua sic ubi fera inventa fuerit, dimidia inventori, fundi domino dimidia competat.

Ca-

---

3) Gard. *Sepimentum.* 69.

4) eda gard. *aut sepimentum. add.* 309.

5) má. *possit.* 71.

6) röfsgardr. 65. grafgardr. *cavea.* 69.

7) æda dyrgardr, æda ulfgardr, æda biarnbás liggia tómer etc. *vel decipula feris, lupis, itemqve ursis capiendis inserviens etc.* 309.

8) andir. *anates.* 56.

9) vill. *vult.* 71.

10) Nú — *usqve ad finem cap. omiit.* 56 *addit autem ad finem ultimi hujus libri capitis.* 56. 58. 3260. 3261. *item faciunt.* 304. 307. 309. 58. 61. 62. 65. 68. 69. 72.

LXIII. Capituli.

Um hvalrekstra ef finnr hval.

[1]) Haulldr er *) einfundinn at hval eda haulldi betri madr [2]) áttian álna laungom eda scemmra. Enn sá er haulldr, er hann hefir ódal at erfdom tekit, bædi eptir faudr oc módor þau er hans forelldrar hafa átt adr fyrir þeim, oc eigi annara manna ódal í at telia [3]) þau er medr kaupi ero atkominn eda [4]) úterfdom. Enn hálfo scemmri hvalr er einfyndr hveriom manni annara. Nú hittir madr hval einfyndann, þá scal [5]) hann fyrir vattom scera, eda láta liggia

LXIII. Capitel.

Om Driftehval og funden Hval.

Finder Odelsgaards-Eier, eller den, som bedre er, Hval som er atten Alen lang eller kortere, maa han beholde samme. Den er Haulde eller Odelsgaards-Eier, som haver baade efter Fader og Moder til Arv taget det Odel, som hans Forældre have eiet for ham, og ingen anden Mands Odel deri beregnet blev, som er kiøbt eller taget ved Udarv. Men halv kortere Hval eier hvo den finder. Nu finder nogen Hval, som han ene maa beholde, da skal han opskiære den i Vidneres Overværelse, eller lade Ryggen

Caput LXIII.

De balænis sicubi inveniuntur ejectæ.

Si aviti fundi dominus, aut tali qvis præstantior solus balænam invenerit ulnas octodecim vel pauciores longam, solus integram retineat. Is vero Hauldus est, qvi fundos avitos hæreditario jure paternos vel maternos accepit, qvorum ipsius parentes domini fuerant, his fundis non sunt annumerandi, isti aviti, qvos vel emtione vel hæreditario jure aliunde acceperunt. Balæna, qvæ minoris est longitudinis, cuiqve alii solitario inventori cedit. Si qvis balænam solus invenerit, eam præsentibus testibus disse-

---

[1]) Hauldr. *dominus fundi aviti.* 304. 56. 68. *Hard. Reg.*

*) einfundr. 3260.

[2]) XIII. 56. 58. 68.

[3]) þau — úterfdom. *omitt.* 69.

[4]) erfdom. *hæreditate.* 61. eda [redacted] manna ódal, [redacted] þau [redacted] kaupi ero adkomin, eda erfdom, eda annara manna ódol *aut aliorum bona avita, exceptis, qvæ emptione adqvisita sunt aut hæreditate aliorumqve bonis avitis. add.* 61.

[5]) *incipit iterum* 307.

liggia eptir ryg samfastann oc haufut oc spord, oc scal þat haunom vitni bera, ef eigi ero vitni til. Nú scal þannig flytia hval til landz sem vil, oc scera þar oc bera á land upp. Nú ef landsdrotinn telr at, at þeir spilli annat hvert akri eda eng, bæti scada þann sem sex scynsamir menn meta, oc leggi á landnám þeim er akr eda eng á. Enn ef hvalr liggr á [6]) hælkn eda fiöro, þar sem eingi er scadi at, færi brott at úsekio þegar hann vill.

Nú rekr hval á land manz, hvart sem rekr innann gardz eda uttann, þá á Konongr hálfann oc landsdrotinn hálfann, uttann finnanda spik, hvart

gen ligge tilbage uadskilt, og Hovedet og Stiærten, og skal da det bære ham Vidne, om ingen Vidner ere tilstæde. Nu maa man flytte Hval til Lands, hvor man vil, skiære den op, og bære op paa Stranden. Men om Jorddrotten paaanker, at de spilde enten Ager eller Eng, da bøde Skaden efter sex skiønsomme Mænds Tykke, og Landnam til den, som eier Ageren eller Engen. Dersom Hval ligger paa unyttig Jord eller Strand, hvor den ingen Skade kan foraarsage, da maa man sagløs føre den bort, naar man vil.

Driver Hval paa nogen Mands Land, hvad enten den driver inden eller uden Giærdet, da eier Kongen Halvten og Jorddrotten den anden Halvdeel, fradraget Findespæk, hvad

dissecet, aut dorsum indissectum capite et cauda adhærentibus, remanere faciat testium defectum suppleturam. Qvocunqve libuerit, ad continentem inventam balænam transvehere licet, ubi dissecta frustulatim in terram exportetur. Si qveratur fundi dominus de violato fundo, sive ager, sive pratum fuerit, damnum ex sevirali sententia æstimatum agri vel prati domino restituatur, nec non mulcta pro fundo violato cedat. Si vero balæna in fundum salebrosum, petram vel litus ejecta fuerit, ubi nemini qvid nocere possit, pro lubitu et impune auferre cuiqve liceat.

Si in fundum certo cuivis domino competentem balæna fortuito ejecta fuerit, sive intra sive extra sepimentum, dimidia regi cedit, excepta portione lardi, tanta, qvanta inventoris est, sive majoris sive minoris

---

[6]) hellu, *petram*, 309. hekne. *Tunsb. R.* *idem.*

hvart sem hvalr er meiri eda minni. Nú rekr hval í fiörd inn, sva at scióta má örfar odde ut um hval af hvarotveggia landi [7]). Enn ef hvalr stendr grunn ádr enn menn verda varir vid, oc þóat útgrunt se, eda í hólma reki, þá eignizt [8]) landsdrottinn hval, oc scipti sem ádr er sagt. Nú rekr hval á [9]) markreino, þá á þat hvarr af hval sem [10]) iaurd er undir.

hvad enten Hvalen er liden eller stor. Driver Hval ind i en Fiord, saa at man med Piil kan skyde ud over den fra begge Sider, da eie begge Lande Hvalen. Men om Hval støder paa Grund, førend nogen bliver det vaer, og endog det er ugrundt, eller den driver paa en Holm, da hører Hvalen Jorddrotten til, og dele den, som tilforn er sagt. Driver Hval ind i Markeskiæls-Rende, da eier hver saa meget af Hvalen, som ligger paa hvers Grund.

Nú scal madr veida hval hvarr sem hann má, úttan silldreka í silldfiski. Enn ef madr scytr [11]) silldreka í silldfisci, oc neckir sva Guds giöf,

Nu maa Mand fange Hval, hvor han kan, undtagen den som driver Silden i Sildefisket. Men om nogen skyder saadan Hval, og spilder saaledes Guds Gaver,

balæna fuerit magnitidinis, vel staturæ. Si balæna in sinum interiorem acta fuerit, qvo sagitta ab utroqve latere missa pertingere valeat, utriusqve erit. Si balæna in fundo substiterit, priusqvam vicini persentiscant accolæ, ut et, si in brevia vel insulam acta fuerit fundi dominus balænæ itidem evadit dominus, divisioqve præscripta obtinet. Si balænam in conterminum fundum actam esse contigerit, tantum balænæ utriqve contingit domino, qvantum utriusqve fundi subjacuerit.

Balænam venandi occasio, qvando et ubicunqve oblata fuerit, neqvaqvam est negligenda, excepta balæna halecum actrice circa tempora halecum piscaturæ; si qvis talem balænam prædicto tempore jaculo configendo

7) þá eignast hvarotveggia land hval. *tunc fundus ab utraqve parte situs balænam adqvirit. add.* 304. 307. 309. 56. 57. 61. 62. 65. 69.

8) land. *fundus*, 62.

9) á marnænnbakka. *littus, oras maris*, 69.

10) marrænnn á under. 69.

11) fiskreka. *piscinm persecutor*, 61. *balæna*, 65.

giöf, hann er sekr átta ærtogom oc þrettann maurkom silfrs vid Konong. Nú veidir madr hval [12]) oc [13]) sænizt hann á diúpi, þá á hann hval, hvart sem hvalr er meiri eda minni. Nú [14]) scytr madr hval, oc rennir hann eda rekr á land upp, þá á sá hálfann er veidir, enn hinn hálfann er iaurd á. Nú scytr madr hval med markado scóti, oc finna hann adrir menn á diúpi, þá á sá hálfann er scaut, ef hann hefir vitni til scóts síns, enn hinir hálfann er biárga sídann. Nú hittir madr hval í [15]) fiscimálom meira enn einfyndann, þá á sá finnanda spik er finnr, oc sceri

Gaver, da bøde han otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen. Nu fanger man Hval, og flyder den paa Dybet, da eier han Hvalen, hvad enten den er stor eller liden. Nu skyder man Hval, og løber eller driver den op paa Land, da eier den Halvten som fanger, og Halvten den som eier Jorden. Nu skyder nogen Hval med mærket Harpun, og finde andre Mænd den paa Dybet, da eier den Halvten som skiød, om han haver Vidne til sit Skud, og den anden Halvdeel tilhører dem, som biergede den. Finder man Hval paa en Fiskebank, som er større end den man allene maa beholde, da eier Finderen Findespæk, og skal

gendo donum divinum inhibuerit, averteritqve, ortugarum octo ultra tredecim marcas argenti regi pendendarum reus esto. Si qvis in alto mari balænam ad necem usqve conjecto telo læserit, jaculatori balæna integra cedit sive majoris sive minoris fuerit staturæ. Si balæna ictu teli concepto terram suapte vel fluctibus acta petierit, dimidia jaculatori, dimidia fundi domino cedit. Si balænam telo proprio cujusdam et speciali nota insignito confixam in alto fluitantem qvidam offenderit, jaculator, modo testibus suum esse telum probare potuerit, dimidiam obtineat, balænæ vero postea compotes facti, dimidiam habeant. Si qvis balænam in litus ejectam repererit, statura grandiorem, qvam qvæ respondet ei, qvæ soli inventori integra cedit,

12) oc — á diúpi. *omitt.* 307. 68. oc rennr hann eda rekr á land upp. *et cogit pellitqve in iterram. Tunsb. Reg.*

13) saukir. *propellit.* 62. stöypizt hann. *truditur.* 69. svæfezt. *sopitur.* 71.

14) veidir. *venatur.* 69.

15) vagom. *sinubus.* 56. reka málum. 62. *Hard. Reg.*

sceri fyst af mark hún, oc fari at segia umbodsmanni Konongs, þá á hann at hafa finnanda spik af þeim hval, tveggia fadma hvarn veg [16]) fiórsceyt. Nú hittir madr hval á landi eda vid land, sva at hvergi þarf at flytia til festingar, riste af festar, oc festi hval medr, oc hafi af finnanda spik [17]) fadms hvern veiginn [18]). Enn ef þarf nockot at flytia til festingar, hafi af finnanda spik tva fadma hvars vegar. Enn ef hval [19]) leggr út, oc liggia sumar festar á landi, [20]) þá er hann orsekr, oc ef hvalr [21]) festizt, hafi af finnanda spik sem ádr. Enn ef ecki er

skal han først udskiære det Stykke, hvori den mærkede Harpun sidder, og derefter fare til Kongens Ombudsmand, og sige ham det; da bør han at have Findespæk af den Hval, tvende Favne i Fiirkant. Nu finder man Hval paa Landet eller ved Landet, saa at den ikke behøver at flyttes til at fortouges, da skiære han Toug deraf og fortouge Hvalen dermed, og skal han da have Findespæk een Favn i Firkant; men om han behøver at flytte den noget Stykke til at fortouge, da skal han have Findespæk to Favne i Fiirkant. Men driver Hval ud, og ligger et Stykke af Touget paa Landet tilbage, da er den sagløs som fæstede; faaes den igien, da have Findespæk. Men er intet af

cedit, resecto prius signati teli frustulo, portionis repertoriæ particeps fiat repertor, convento deinde et de balænæ ejectione certiore facto mandatario regio, portio autem repertoria quadrantem duarum adæqvet orgyarum. Ubi qvis balænam aut litori contiguam, aut in litus ejectam repererit, adeo ut vinculis retentoriis aliunde advehendi non fuerit opus, vinculis de cute balænæ resectis ipsam alligari curet, repertoriamqve portionem reportet unius orgyiæ qvadratum, duplo majorem, si necesse habuerit aliunde acqvirere funes retentorios. Qvod si fluctuum vis balænam in profundum retraxerit, remanentibus in litore funium disruptorum frustulis, qvi ligavit, culpæ immunis esto. Qvod si balæna reperta religetur, eidem, cui prius, competit portio repertoria. Si vero nulla in sicco reman-

16) ryggiar. *dorsi. add.* 304.
17) tva fadma. *duas orgyas.* 309.
18) ryggiar. *dorsi.* 304.
19) rekr. *pellitur.* 56. 62. 68. *T. R.*
20) þá — orsekr. *omitt.* 68.
21) finst. *invenitur.* 56. *H. R.* hittist. 62.

er eptir af festom á landi, þá er hvals [22]) vangæt, oc gialldi fiórar merkor silfrs Konongi. Nú finnr madr hval á landi, hvart sem hann er meiri eda minni, oc festir eigi, oc segir til þeim er á, þá scal hann hafa finnanda spik [23]) hálfann fadms hvers vegar; sceri af finnanda spik nidr frá horne oc aptr á sído, allt ad beine. Nú fara þeir menn til, er eigi eigo í hval, oc scera þeir hval undann festom um nótt, sá er sekr átta ærtogom oc þrettann maurkom silfrs vid Konong, enn þeir hafi hval sínn er eigo; enn hverr annara hafi hval sem ádr er sagt.

Nú

af Touget tilbage paa Landet, da er det Hvals Vangiæmsel, og bødes fire Mark Sølv til Kongen. Nu finder man Hval paa Stranden, hvad enten den er stor eller liden, og fortouger den ikke, men siger det til Grundens Eier, da skal man have Findespæk en halv Favn i Fiirkant. Findespæk skal skiæres fra Ryggen og tilbage til Finnen, alt indtil Benet. Farer nogen til, som ikke haver Deel i Hvalen, og skiærer af den under Fæstet om Natten, da bøde otte Øretuge og tretten Mark Sølv til Kongen, og de have Hvalen som eie den. Men hver af de andre tage det af Hvalen, som tilforn er sagt.

Nu

remanserint vinculorum frustula, secius, qvam oportuit, servatæ balænæ mulcta regi solvatur qvatuor marcarum argenti. Qvisqvis balænam in terram ejectam, sive majorem sive minorem invenerit, non religatam reliqverit, de istius autem ejectione fundi dominum fecerit certiorem, portionem repertoriam reportet, frustum nempe qvadrilaterale dimidiatæ orgyæ. Frusti hujusce resectio a pinna natatoria incipiat et ad latera retrorsum extendatur, tam profunda, ut costæ denudentur. Si cui in balænam nihil juris est, et alligatæ partem noctu resecuerit, horum qvisqve octo ortugarum tredecimqve argenti marcarum mulctam regi persolvat, iis, qvibus balænæ dominium erat, illibatum servetur, et reliqvis, prout præmonitum est, suum cuiqve integrum.

Ooo 2 *Si*

[22]) fanget. 309.

[23]) fadms. *orgyæ.* 309. hálfann fadm hvarn veg. *omitt.* 68.

Nú [24]) tekr madr hval í hvalvag [25]) annars mans, oc stikar fyrir at úvilia þess, er [26]) hval á, þá á sá hval er vag á, oc unni hinom fyrir starf sítt, slíkt sem [redacted] scynsamir menn [27]) verda samir á. Nú [28]) rekr madr hval í þá vaga er eigi ero ádr hvalvagar, þá á sá hálfann er veidir, enn hálfann sá er vag á. Nú ef madr hittir hval á [29]) rauztom út, sva at hann má eigi til landz flytia, sceri af [30]) sciótt þat sem hann má, oc sceri eigi á hol, oc láti reka sídann.

Nú rekr hval í almenning, þann á Konongr hálfann, enn bændr hálf-

Naar nogen driver Hval ind i anden Mands Hvalgiærde, og stikker den uden dens Minde, som eier Hvalgiærdet, da tilhører Hvalen den, som eier Giærdet, og betale den anden for sin Umage efter sex skiønsomme Mands Kiændelse. Nu driver Mand Hval ind i de Vige, hvor ikke tilforn er Hvalgiærde, da eier den Hælvten, som fanger, og den anden Halvdeel tilhører den, som eier Vigen. Nu finder man Hval saa langt ude paa Havet, at man trøster sig ikke til at føre den til Lands, da skiære af den saa meget man kan, dog saa at der ikke skiæres Hul paa den, og lade den saa drive.

Nu driver Hval ind i Alminding, da eier Kongen den ene Halvpart, og den anden Halv-

Si qvis balænam in brevia sinus alieni dominii palis impactis præcluserit, sine domini venia, domino cedat, qvi laborem tanto recompenset præmio, de qvanto inter sex peritos æstimatores communi arbitrio et consensu convenerit. Si qvis in tales sinus, qvales capiendis balænis in antecessum non fuere præparati, coëgerit, balænam, dimidiam capiet actor, sinus vero litoris adjacentis dominus dimidiam. Qvi in locis piscandi exterioribus vel a continente remotioribus balænam repererit, nec litori advehere potis sit, qvam citissime, qvantum valet, desecet, probe cavens, ne hiatus ad intestina patescat, et deinde fluctuantem derelinqvat.

Si balænam in fundum communem actam esse contigerit, ista dimidia regi

---

[24]) rekr. *pellit.* 56. 58. 61. 69. 71.
[25]) *incipit iterum.* 72.
[26]) vag. *sinum.* 309. 71. *H. R.*
[27]) döma. *judicare æstimare.* 72.
[28]) rekr. *pellit.* 56. 58. 61. 62. 69. 71.
[29]) vadslum. *custodia.* 56. vatslum. *idem.* 58. vördzlum. *idem.* 65. værium. *idem.* 68.
[30]) slíkt. *tale.* 307. 56. 71. 72. sciótt. *omitt.* 68. spik. *adeps.* *T. R.*

hálfann, þeir sem þann almenning eiga vid Konong.

LXIV. Capituli.

Um selaveidar.

Nú hittir madr net í látrom sínom oc sel í, þá á hann sel oc net, þar til er eigandi leysir út med landnámi. Nú má madr scióta sel af scipi er hann rær rettleidis, hvart sem hann er á floti eda á landi, nema selr liggi á látri því er stilli er tilladit, þá [1]) scal sá hafa bædi sel oc landnám, er stilli átti. Nú ef madr scytr sel af landi, oc er eigi stilli

Halvpart tilhører Bønderne, som med Kongen eie Lod i Alminding.

LXIV. Capitel.

Om Sælhundefangst.

Nu finder Mand Garn udi sit Sælhunde-Leie og Sælhund deri, da eier han baade Garnet og Sælhunden, indtil Eieren udløser Garnet med Landnam. Nu maa man skyde Sælhund af sin Baad, naar man farer sin rette Vei, hvad enten det er paa Søen eller paa Landet, undtagen Sælhund ligger i Sælhundeleie hvor Garn er opstilt, da skal den have baade Sælhund og Landnam, som eier Sælhundegarnet. Skyder man Sælhund af Landet, og er ikke Sælhunde-

regi cedit, dimidia autem colonis, qvibus fundi simul cum rege dominii participatio est communis.

Caput LXIV.

De captura phocarum.

Si qvis rete phocamqve illo irretitam in locis, qvæ ipsi competunt, phocis capiendis aptioribus offenderit, tam rete qvam phocam justo retineat jure, usqve dum retis dominus redemerit, pensione pro fundi jure debita. Cuiqve directo itinere oram remis præterlegenti phocam telo configere licet, sive natantem sive in sicco constitutam, excepto, si phocæ in locis aggere vel vallo cinctis jacuerint, talis enim phoca cum mulcta pro fundi jure valli domino cedit. Qvod si vallum non fuerit exstructum et e terra qvis

---

[1]) verdi hann þeim er ver á. *cedat illi, qvi piscinam possidet.* 307. 58. þá veidir hann þeim er ver á, *tunc captura domino piscinæ cedit.* 309. er net á, *qvi rete possidet.* 62. 69.

stilli tilladit, þá scal sá hafa sel er látur á; enn ef stilli er tilladit, þá á hann bædi sel oc landnám. Nú lystr madr sel, oc finna hann adrir menn, þá á sá hálfann sel er laust, enn hálfann sá er finnr, oc sá scutil sínn er scaut, ef scutill fylgir. Nú hittir madr sel eda nísu, eda adra fisca uttann hval, fyrir ofann [2]) marrens backa, oc færir eiganda, hafi af þridiung uttan gards oc fiórdung innan gards, enn iaurd eignizt [3]) tva luti uttan gards, enn þriá luti innan gards [4]). Enn ef hann færir brott, þá færi aptr, oc leggi á landnám.

hundegarn opstilt, da skal han have Sælhunden, som eier Leiet; men er Garnet opstilt, da skal han have baade Sælhunden og Landnam. Nu slaaer nogen en Sælhund, og en anden finder den, da skal den have Halvparten, som slog, og Finderen den anden Halvpart, og skal den som skiød have sin Harpun, om den følger med Sælhunden. Nu finder man Sælhund eller Marsvin, eller anden Fisk, undtagen Hval, ovenfor Strandbredden, og fører den til Eieren, da skal man have en Trediepart deraf, om man finder den uden Giærdet, men en Fierdepart om man finder den inden Giærdet; thi de to Parter tilhøre Jorden uden Giærdet, og de tre Parter tilhøre Jorden inden Giærdet; men fører man Sælhunden bort, da føre den tilbage, og bøde desuden Landnam.

qvis phocam conjecto petierit telo, cujus locus erat, etiam esto phoca. Qvod si locus fuerit obvallatus, loci domino et phoca, et pro fundi jure mulcta cedit. Si qvis phocam alterius telo confossam repererit, qvi confodit, dimidia phoca, qvi reperit, dimidia potiatur, si telum inhæserit, sui cedat domino. Si qvis phocam aut delphinem, aut pisces alios, exceptis balænis, invenerit supra ripam litori superjacentem ejectam ad dominum transvehat, si extra sepimentum jacuerit, repertori partem tertiam capiat, sin intra, qvartam, duas triades extra sepimentum, at tres qvartanas intra sibi fundus vindicat. Qvod si inventa repertor avexerit, avecta reportet, mulcta injuriæ fundi damnatus.

---

[2]) mareina. *ora maris.* 69. markreinu bakka. *idem.* 71.

[3]) tva luti innangards oc þriá luti útangards. *duas partes intra sepimentum, et tres partes extra sepem.* 69.

[4]) hvarki dyr [redacted] er. *qvæcunqve fera fuerit. add.* 309.

KAUPA-BǾLKR.

I. Capituli.

Ef madr tekr frá audrum aflaga.

II. Capituli.

Um vitnisburd manna oc fiársókner.

III. Capituli.

Hverso madr scal sökia fe sitt at laugom.

IV. Capituli.

Um vidrtöko vid sculd.

V. Capituli.

Ef madr á sculd at fátökom manni.

VI. Capituli.

Hverso erfingi scal svara sculd hins dauda.

VII. Capituli.

Hverso einleipann mann scal sökia.

VIII. Ca-

I. Capitel.

Om man ulovligen tager noget fra en anden.

II. Capitel.

Om Vidner og Søgsmaal om Giæld.

III. Capitel.

Hvorledes man skal søge sit Gods efter Loven.

IV. Capitel.

Om Giælds Modtagelse.

V. Capitel.

Om man har tilgode hos en fattig Mand.

VI. Capitel.

Hvorledes Arvingen bør svare til den Dødes Giæld.

VII. Capitel.

Hvorledes løse og ledige Personer skulle søges.

VIII. Ca-

Caput I.

Si qvis aliqvid ab altero injuste abstulerit.

Caput II.

De testimoniis, et actionibus emti.

Caput III.

Qvomodo debita legitime petenda sint.

Caput IV.

De solutione debitorum, et de debitis, qvæ testibus probari neqveunt.

Caput V.

De debitis a paupere solvendis.

Caput VI.

De debito a mortui hærede solvendo.

Caput VII.

De debitis ab erronibus poscendis.

Ca-

VIII. Capituli.	VIII. Capitel.
Nær sóknir scolo standa.	Naar Søgsmaal skulle standse.
IX. Capituli.	IX. Capitel.
Konongr á fyrst kaup á aullom lutom.	Kongen har Forkiøbs-Rettighed til alle Ting.
X. Capituli.	X. Capitel.
Ef madr selr audrom fals.	Om nogen sælger forfalskede Sager.
XI. Capituli.	XI. Capitel.
Um scilvísi er menn gera fyrir kaupom.	Om Forord ved Kiøb og Salg.
XII. Capituli.	XII. Capitel.
Hversu madr scal vitni bera um kaup manna.	Hvorledes Vidne skal bæres om Kiøb og Salg.
XIII. Cupituli.	XIII. Capitel.
Ef madr selr tveim mönnum eit ved.	Om nogen sælger to Mænd een og samme Ting.
XIV. Capituli.	XIV. Capitel.
Ef madr selr kú á leigo.	Om man udleier en Koe.
XV. Capituli.	XV. Capitel.
Um handvaum á á leigofe.	Om Forsigtighed med leiede Ting.
XVI. Ca-	XVI. Ca-

Caput VIII.

De actionum judicialium cessatione.

Caput IX.

De jure protimiseos regi competente.

Caput X.

Si qvis vendiderit falsas merces.

Caput XI.

De jure dominii a venditore in emtorem legitime transferendo.

Caput XII.

De emtionis et venditionis testibus producendis.

Caput XIII.

Si duobus eandem rem venum dederit qvisqvam.

Caput XIV.

Si qvis vaccam alteri locarit certa mercede.

Caput XV.

De damno pecoribus mercede conductis incuria illato.

Ca-

XVI. Capituli.

Ef madr selr kvikfe med leynanda lauste.

XVI. Capitel.

Om nogen sælger Kreature med skiulte Feil.

XVII. Capituli.

Um úsenan grip.

XVII. Capitel.

Om ubeseete Ting.

XVIII. Capituli.

Um scipti manna.

XVIII. Capitel.

Om fælleds Tings Skifte.

XIX. Capituli.

Um láns ábyrgd.

XIX. Capitel.

Om Ansvar for Laan.

XX. Capituli.

Ef madr leggr audrom ved hverso fara scal.

XX. Capitel.

Hvorledes med Pant omgaaes bør.

XXI. Capituli.

Um sculdsceyting oc kaup kvenna.

XXI. Capitel.

Om Giælds Overdragelse og Qvinders Handel.

XXII. Capituli.

Ef bondi vill eigi hallda kaup vid verkamann sinn.

XXII. Capitel.

Om Huusbonden vil ikke holde Ord med sit Tyende.

XXIII. Ca-

XXIII. Ca-

Caput XVI.

Si qvis pecora vendiderit vitio occultato laborantia.

Caput XVII.

De emtione rerum non visarum.

Caput XVIII.

De communium rerum divisione.

Caput XIX.

De cura et restitutione rei commodatæ.

Caput XX.

Circa res oppignoratas qvænam sint observanda.

Caput XXI.

De emtionis mulierum determinatione.

Caput XXII.

Si herus pactum cum operario suo resciderit.

Ca-

XXIII. Capituli.

Um felitla menn er sigla.

XXIV. Capituli.

Ef styrimadr tekr ofmarga menn á scip.

XXV. Capituli.

Ef menn sigla fyrir bann.

XXVI. Capituli.

Um ásigling huat fyrir liggr.

XXVII. Capituli.

Um fullrettisscada.

XXVIII. Capituli.

Um dufl.

XXIX. Capituli.

Um vagir oc mælekerölld.

Her

XXIII. Capitel.

Om Fattige fare til Søes med Kiøbmandsskab.

XXIV. Capitel.

Dersom en Skipper tager for mange omborb.

XXV. Capitel.

Dersom nogen gaaer til Søes mod Forbud.

XXVI. Capitel.

Hvorledes forholdes skal, naar man seiler paa en anden.

XXVII. Capitel.

Om Fuldrettes-Bod.

XXVIII. Capitel.

Om Spil.

XXIX. Capitel.

Om Maal og Vægt.

Her

Caput XXIII.

De pauperibus, qvi navigant mercandi causa.

Caput XXIV.

Si gubernator navim, graviori, qvam cui vehendo par est, mole onerarit.

Caput XXV.

Siqvi prohibiti abnavigent.

Caput XXVI.

Siqvis suam alterius in navem impegerit.

Caput XXVII.

De damni dati perfecta satisfactione.

Caput XXVIII.

De alea.

Caput XXIX.

De libris et mediis.

Hic

Her hefr Kaupabolkr, oc segir i

I. Capitula.

Ef madr tekr fyrir audrum aflaga.

Þat er nú því næst, at engi madr scal fyrir audrom taka, oc ecki scolom ver oss at gripdeildum gera. Dóms er hverr madr verdr fyrir *) síno fe at hafa. Enn sá er fyrir audrom tekr, þá scal hann þat aptr færa, oc bæti þeim er hann tók fyrir **) fullretti eptir lagadómi, enn Konongi þriá aura silfrs fyrir þat er hann tók rángliga, oc sæki sitt at laugom sídann.

Nú

Her begynder Kiøbebalken, og siger i

I. Capitel.

Om man ulovligen tager noget fra en anden.

Det er nu dernæst, at ingen maa tage noget ulovligen fra hinanden, og at vi ikke skulle giøre os til Voldtægts-Mænd. Enhver er værd at nyde Dom for sit Gods. Men hvo som ulovligen tager noget fra en anden, skal føre det tilbage igien, og bøde til den, han tog fra, fuld Ret efter Lovdom, men til Kongen tre Øre Sølv for det han tog ulovligen, og søge siden sit efter Loven.

Nu

Hic incipit titulus de Emtione venditione, cujus primum Caput agit de eo,

Cum qvis qvid ab altero injuste abstulerit.

Cæterum statutum est, ne nos alteri, qvod ipsi, non nobis justo competit titulo surripiamus, probeqve caveamus, agamur rapinæ rei. Suis nemo bonis, nisi legitime coactus judicio privandus est. Qvi secus agit, alteri qvod præripuit, integrum restituat, et pro dignitate læsi illi satisfaciat mulcta a judice definita, nec non regi tres oras argenti pro injuria pendat illata, ac deinde, qvæ sua sunt, civili petat actione.

Qvod

*) sinni iaurdo. *pro suo fundo.* 3260.

**) fullretti. *omitt.* 3260.

Nú tekr [1]) Barun eda Konongs umbodsmadr upp bú bonda útallt oc údæmt, eda veitir haunom fiárupptøkt adra, þá scal hann þat aptr færa, oc þó sekr tió maurkom silfrs vid Konong, hinn hverr mörk silfrs er honom veita líd til, oc þeim fullretti, er feít átti, eptir lagadómi. Nú róa menn scipi scipado at bónda, eda geingr flockr manna at gardi, oc bera hann [2]) ofríki, oc brióta hús bonda, oc bera út fe hans, þá er þat útlegdarverk. Hverr er í landi vill vera af þeim, færi aptr þat sem þéir toko, oc gialldi Konongi tio merkor silfrs, oc þeim fullretti, er þeir toko fyrir, eptir tólf manna dómi; eda fari útlægir.

II. Ca-

Nu giør Baron eller Kongens Ombudsmand Indførsel i Bondens Gods utalt og udømt, eller paa andre Maader tager noget fra ham, da skal han føre det tilbage og bøde ti Mark Sølv til Kongen, og enhver af dem, som giorde ham Bistand derudi, skal bøde een Mark Sølv, og desuden skal bødes fuld Ret til den, som Godset eiede, efter lovlig Dom. Nu farer man med bemandet Skib til Bonden, eller nogle slaae sig sammen og gaae i en Flok til Bondens Gaard, og giøre Vold og bryde Bondens Huus, og bære hans Gods ud, da er det fredløs Giærning. Hvo af dem, som vil blive i Landet, føre tilbage det han tog, og bøde Kongen ti Mark Sølv, og den, han tog fra, efter tolv Mænds Dom; i andet Fald miste sin Fred.

II. Ca-

Qvod si Baro vel procurator regius in bona coloni domestica sine actione et sententia judicis legi conformibus, in aliasve ejus facultates alia invaserit ratione, vi rapta restitui curet et Regi decem argenti marcas pendat. Singuli auxilium præbentes marca argenti mulctentur læso ex sententia judicis plenam daturi satisfactionem. Si qvi navi instructa vecti aut catervatim domum coloni hostiliter adorti effractis ædibus bona ipsius extulerint, exilium promerentur. Quorum si qvi pace publica patriaqve frui cupiant, vi ablata reddant solutis regi decem et data læso ex sententia duodecem virorum satisfactione plena; secus faciens exul esto.

Ca-

---

[1]) lendrmadr. *fevdatarius*. 62.

[2]) offidi. *idem*. *Tunsb*. *Reg*.

II. Capituli.

Um vitnisburd manna oc fiár sóknir.

[1]) Eptir gaugnom oc vitnom scal hvert mál dæma. Sva er ef einn ber vitni med manni sem engi beri, tveir menn sem tío, ef madr [2]) uggir eigi andvitni móti. Nú ero þau vitni, er eigi scolo andvitni móti koma: þat er heimstefno vitni [3]) oc þíngstefno vitni, oc forsagnar vitni, er menn bera um deilld manna at [4]) samkundom eda [5]) kirkio. Enn ef madr krefr mann fiár, þá má madr sva kröfo veria, at kvedazt þá sculld lokit hafa, [6]) oc nefna vatta þá er vid

II. Capitel.

Om Vidnesbyrd og Søgsmaal for Giæld.

Efter Beviser og Vidner skal enhver Sag dømmes. Eet Vidne er som intet Vidne, men to som ti, om derimod ei komme Gienvidner. Nu ere disse de Vidner, hvorimod ingen Gienvidner skulle komme: det er Hiemstævne-Vidner, og Tingstævne-Vidner, og Vidner, som vidne om Trætte udi Forsamlinger eller ved Kirken. Men om nogen kræver sit Gods, da maa den, som kræves, saaledes værge sig for Kravet, at han siger sig at have betalt den Giæld, og nævne de Vidner, som paa samme Tid og

Caput II.

De testimoniis et actionibus emti.

Instrumentis et testibus secantor lites. Testis unicus, æqve ac si nullus esset, censeatur, bini autem denis æqvivalent, nisi suspicio sit testes affore contrarios. Testes, qvos nullis testibus contrariis infringere licet, sunt, qvi præsentes adfuerunt promulgatæ citationi, qva qvis vel domi adesse, vel in foro comparere jubetur; testes de discordia civium in conventibus publicis, ad ecclesiam vel in conviviis, orta. Actione debiti impetitus, actionem elidere potest probando se præstasse solutionem in præsentia testium nomi-

---

[1]) eptir — eda kirkiu. *omitt.* 309. 56. 58. 61. 68. 72. 3260. *T. R.*

[2]) óttazst. *timeat.* 71.

[3]) kvada vitni, naudsynia vitni oc. *testes citationis factæ, impedimenti et. add.* 62. 69. *H. R.*

[4]) aldrhúsi. *caupona.* 65. 62.

[5]) eda annare dryckiu. *vel alio symposio.* 71.

[6]) adrum manni. *alii homini. add.* 69.

vid varo stund oc stad. Nú ef vattar ero innnan fylkis, þá scal [7]) scapa þeim leidar leingd til. Enn ef vattar ero uttan fylkis, þá scal gera þeim lagastefno til at þeir komi þar, oc beri [8]) slíkt vitni sem þeir vid varo. Nú bera þeir sva vitni, at þar varo vit nær, at hann lauk þeirri sculld allri af hendi ser, oc þeim í haund er átti, eda hans umbodsmanni. Enn sá er lauglegr umbodsmadr, er hann hefir tveggia manna vitni til þess umbods, þá hefir hann rett varda kröfn: þat heitir ályktar vitni, þar scal ecki andvitni móti koma [9]). Fermenningar at frændsemi, eda at mægd-

og Sted vare nærværende. Ere Vidnerne inden Fylket, da skal han give dem Varsel efter Veiens Længde; men om de ere uden Fylket, da skal han giøre dem lovlig Stævning, at de komme did og bære Vidnesbyrd om hvad som skeete udi deres Overværelse. De skulle saaledes vidne, at de vare tilstæde, da han betalede al Giælden til den, som han var samme skyldig, eller til dennes Fuldmægtig. Den er lovlig Fuldmægtig, som haver to Mænds Vidnesbyrd til sin Fuldmagt, da er Giælden retteligen betalt. Disse Vidner kaldes Betalings-Vidner, imod dem maa ingen Gienvidner komme i Slægtninge og Svogre udi fierde

nominatim adhibitorum stipulato die et loco. Testes isti, si intra pagum se contineant, pro longitudine viæ tempus sistendi habeant conveniens. Si extra pagum manserint, citatione legibus conformi in jus vocentur, ad exhibendum, qvid sibi præsentibus de veritate rei, innotuerit. Qvorum testimonium his conceptis feratur verbis: testamur nos adfuisse præsentes, ubi creditori, aut legitimo ipsius mandatario debitor integrum solvit debitum e sua in alterius manum traditum. Pro legitimo autem habeatur mandatario, qvi suæ procurationis duos adhibuerit testes; hoc modo debitor se a solutione debiti legitime immunem præstat. Istud testimonium Solutionis audit, qvod nulli testes contrarii infringere valeant. Testes qvarto sive

---

[7]) gera þeim lagastefno til at þeir komi þar oc bere etc. *indicere legitimam citationem, qva illac veniant testatum.* 309.

[8]) scilrikt. *probum. Hard. Reg.*

[9]) Enn ef þeir ero eigi komnir, þá er hann sekr at kröfn þeirri hálfum adrum öyri

mægdom meigo eigi vitni bera med maunnom, nema þeir se bádom iamscyldir. Taka meigo [10]) tveir menn vid eins mans vitni, oc er sá frumvattr er vid var, ok er sá eigi annar fær er vid var, oc hafi hinir adr heyrt hans [11]) vitni, þá er þat iafn fullt, sem þeir hafi allir vid verit af andverdo. Allar þær scullder sem eidar koma fyrir, þá scal einn eyris synia enn tveir tveggia, enn þrír þriggia. Enn þó at fe se meira, þá kemr eigi meira til enn lyrittar eidr. Enn hvervitna þar sem menn kaupazt samann at laugom, þá scal aptr gánga

fierde Leed eller nærmere, maa ikke bære Vidne mod nogen Mand, uden saa er, at de ere begge Parter lige nær beslægtede. Tvende Mænd maae tage imod een Mands Vidnesbyrd, og er da det Vidne, som var overværende ved Handelen, det fornemste Vidne. Er det andet Vidne ikke i Stand til at møde, da, hvis tvende Mænd have hørt hiins Vidnesbyrd, da er det ligesaa fuldt, som de havde selv været tilstæde i Begyndelsen ved Handelen. Al den Giæld, som mod Eed skal afgiøres, der bør for een Øre værges med een Mands Eed, for to med to Mænds Eed, og for trende med tre Mænds Eed. Men allevegne, hvor Handel skeer efter Loven, der skal det godtgiøres som

sive consangvinitatis sive affinitatis gradu alteram partem contingentes non sunt admittendi, nisi parti utriqve æqve adstricti fuerint tali vinculo. Alter testium, qvi præsentes fuere, si adesse non possit, absentis testimonium duobus perhibere liceat, qvo casu primarius est testis oculatus, et horum testimonium, æqvi valoris esto, ac si omnes fuissent facto præsentes primitus peracto. In omni actione debiti ex jurejurando, si de unica ora lis sit, valeat solitarium, de duobus duumvirale, de tribus triumvirale juramentum. Plures qvam tres nunqvam sunto adhibendi testes jurati, etsi major pecuniæ exigatur summa. In qvibusvis legitimis emtionis venditionis contractibus tantum, qvantum justo plus numeratum

fyrir krafn hveria. *Si non apparuerint, tunc una et dimidia ora mulctentur pro singulis debitis.* add. 62. 65. 68. 69. *Hard. Reg.*

[10]) tveir menn eins mans vitni. *Duo viri unius testimonium. Tunsb. R.*

[11]) ord. *verbum, effatum. T. R.*

gánga oftallt, enn fram vantalt, þar til er þeir hafazt rettar tölor vid.

som er misregnet, enten formeget eller forlidet er betalt, indtil hver haver Ret for sit.

III. Capituli.

Hverso madr scal sækia fe sitt at laugom.

Nú er þat því næst, ef madr á fe at manni, þat er vattar vito, oc vidrgengit er, þá scal sá, er sculld á at heimta, krefia fiár síns med vatta tva, hvarr sem hann hittir þann er luka á, oc geri honom til hálfsmánadar stefno. Enn ef eigi er golldit at þeirri stefno, þá scal sækiandi stefna þíng, oc krefia þar enn fiár sins sem vattar vita. Nú er vel, ef hann greidir þar, eda hans umbodsmadr, eda innann þess hálfsmánadar

III. Capitel.

Hvorledes man skal søge sit Gods efter Loven.

Nu er det dernæst, om nogen haver Penge tilgode hos en anden, som Vidner vide, eller Skyldneren selv har tilstaaet, da skal Tilgodehaveren kræve sin Giæld med tvende Vidner af Skyldneren, hvorsomhelst han finder samme, og give ham halv Maaneds Varsel til Betaling. Bliver Giælden da ikke betalt til det Stævne, da skal Tilgodehaveren stævne Ting, og fordre der end engang sine Penge, hvorpaa han har Vidne. Nu er det vel, om hiin enten selv eller ved sin Fuldmægtig betaler enten strax eller

ratum fuerit, detrahatur de pretio numerato, qvantum justo minus, tantum addatur ut æqvis emtorem inter et venditorem agatur rationibus.

Caput III.

Qvomodo debita legitime petenda sint.

Cæterum si qvis pecuniam sive testibus adhibitis promtam, sive ab altero pro debita agnitam reqvisiverit, si necessitatem creditor habuerit, duobus munitus testibus debitorem ubicunqve constitutum offendere licuerit, debiti postulet et eum qvatuordecem dierum citatione ad solvendum invitet, qvod si reus intra præstitutum tempus neglexerit, in conventu legitime coacto, actor debitorem debitum reposcat testibus probatum adhibitis. Debitori bene consultum esse videtur, si intra præstitutum dimidii mensis spatium vel ipse vel ipsius mandatarius nulla impeditus necessitate debitum curaverit

mánadar forfallalaust. Enn ef þá verdr eigi greitt, þá scal sækiande [1]) nefna þíngmenn sva marga sem hann vill, at fara til heimilis þess, er sculld á at giallda, oc virda hanom þar fe sitt, oc fullretti eptir lagadómi af fe þrióts. [2]) Nú ero bændor allir scyldir til at fara þessa ferd innan þeirrar þíngár, sekr hverr eyri silfrs vid Konong er eigi ferr. Umbodsmadr Konongs er scyldr til at fara, oc audlazt med því hálfa mörk silfrs Konongi til handa. [3]) Enn ef hann vill eigi fara, þá fellir hann med því [4]) sekt Konongs. Nú standa menn fyrir oc veria med oddi oc

inden en halv Maaned forfaldsløs. Men bliver da ikke betalt, da maa Tilgodehaveren udnævne saa mange Tingmænd, som han vil, at fare til Skyldnerens Boepæl, og der af den Modtvilliges Gods udlægge ham sin Fordring og fuld Ret efter lovlig Dom. Nu ere alle Bønder, som boe inden det Tingdømme, pligtige at fare denne Færd, brødig er enhver een Øre Sølv til Kongen, som ikke farer med ham. Kongens Ombudsmand er pligtig at fare med ham, og forhverve derved en halv Mark Sølv til Kongen. Men om han vil ikke fare, da fælder han dermed Kongens Sigt. Nu giøres der Modstand, og værges med Od og

verit solutum. Qvod si neglexerit, actori, tot, qvot lubet, contribulium nuncupandi arbitrium liberum esto, qvi advecti domum debitoris ex sententia judicis immissionem faciant in bona contumacis pro debito et mulcta pro dignitate creditoris æstimanda. Contribulis qvilibet ad hoc iter inter suæ jurisdictionis limites obeundum stricte obligatus esto, qvod qvi neglexerit duas argenti uncias Regi solvat. Procurator regius immissioni faciendæ adesto dimidiam argenti marcam fisco lucraturus. Si recuset mulctam regi solvendam perdit. Si qvi armis instructi cædendo aditum pungendove præcludere

[1]) setia bod fyrir dyr hans, oc stefna þíng, oc nefna sva marga þíngmenn, sem hann þyckist þurfa. *Citationem ante fores deponat, conventum cogat, et tot evocet, qvot necessum duxerit etc.* T. R.

[2]) þá ei hafa tva aura silfrs at harda fangi enn átti. *Pro executione duas habeat oras argenti ex bonis rei. add.* 62.

[3]) oc tva aura þeim at harda fangi er sótti. *et duas oras actori pro executione. add.* 62. *H. R.*

[4]) rett. *jus.* 58. 69.

oc eggio, þá falla þeir allir úgilldir oc úhelgir er fyrir standa, enn hinir allir fridhelgir er tilsækia, oc laga vilia gæta. Enn þóat þeir falli eigi er fyrir standa, þá er sá sekr [4]) átta ærtogom oc þrettan mörkom silfrs vid Konong er sculld átti at giallda; enn hverr annar [5]) [6]) mörk silfrs.

og Eg, da falde alle de ugilde og uhellige, som staae imod; men hine ere fredhellige, som tilsøge, og Loven opfylde ville. Men om de ikke falde, som giøre Modværn, da er dog Skyldneren brødig otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen, og hver af de andre een Mark Sølv.

IV. Capituli.

[1]) Um vidrtöko vid sculld.

Nú er lánfe, oc dæmt fe, oc allt þat fe er vitni veit, eda sá geingr vid er lúka á, þá scal sva sækia, sem nú er mælt. Allt þat fe, er vitni veit at eindagat var, þá scallt þú sva

IV. Capitel.

Om Giælds Modtagelse.

Nu skal laant Gods, og dømt Gods, og alt det Gods, hvortil Vidner ere, eller og Skyldnerens egen Tilstaaelse, søges som nu er sagt. Alt det Gods, som Vidner vide at være eendaget, da skal du saa

cludere tentarint, horum qvotqvot cæsi vel sauciati fuerint, nec pro cæde nec vulneribus ulla detur satisfactio; qvi vero legem observantes adoriuntur, pace fruuntor publica et securitate. Etsi resistentium nemo ceciderit, debitor nihilominus octo ortugas et tredecim marcas argenti regi solvat, comitum qvisqve unam marcam argenti pendat.

Caput IV.

De solutione debitorum, et de debitis, qvæ testibus probari neqveunt.

De re sive commodata sive adjudicata, sive testibus adhibitis firmata, sive a debitore agnita, actio instruenda est secundum regulas nuper allatas. Ex debito, indicto in præsentia testium die solvendo agens creditor

---

[4]) X maurkom silfrs vid Konong. *Decem marcis argenti Regi debitis.* 62.

[5]) er honom veitir lid til, *qvi illi auxilium præbet,* add. 71.

[6]) sex aurom, *sex oris,* 62.

[1]) *Incidit lacuna in* 61. *qvæ reliqva usqve ad finem continebat.*

sva nióta vitna þinna í eindaga, sem þú hefdir þeim heim stefnt. Nú kemr sá eigi, er fe scylldi taka, enn hinn kemr, er reida scal, þá scal bióda fe [2]) í eindaga oc [3]) vitna, ef nockor se sá þar er um se bodit med vattom vid at taka því fe, þá scal þeim fe i hönd selia. Enn ef [4]) eigi er, þá scal hann segia af sína ábyrgd, oc hafi sá sem ádr hafdi, oc ábyrgizt vid handvömmom sínom einom, til þess er sá heimtir, er á, þá scal honom í hönd selia. Nú á madr fe at manni, þat er eigi viti vattar, þá scal hann stefna honom heim til kvödo, oc [5]) krefia fiár þess; hinn scal

saaledes nyde dine Vidner paa den bestemte Dag, som du havde dem hiemstævnet. Nu kommer den ikke, som skulde tage imod Pengene, men hiin kommer, som betale bør, da skal denne tilbyde Godset paa den bestemte Dag, og kalde Vidner, om der er nogen, som med Vidner kan bevise sig at have Fuldmagt til at tage imod det Gods, og da levere ham Godset i Hænde. Er der ingen, da skal han sige Godset af sit Ansvar, og beholde dog Godset, og svare for sin egen mislige Behandling, indtil Eieren kommer for at afhente det, da skal han overantvorde ham det. Nu haver man Gods at fordre af nogen Mand, men haver ikke Vidner dertil, da skal man stævne ham hiem med Vidner, og kræve det Gods, og skal da den Sigtede

ditor testes indicto producat æqve acsi domum citati fuerint. Qvodsi pecuniam accepturus præsto non fuerit, affuerit autem soluturus, die indicto pecuniam offerat tradendam publice testibus præsentibus qværens, qvis ne adsit, cui testibus adhibitis mandatum sit talem recipere pecuniam, huic, si qvis præsto sit, eandem tradat. Si talis affuerit nemo, pecuniæ periculum a se remotum iri enunciet, retineatqve eandem ulterioris periculi immunis, excepto unice damno, qvod per negligentiam ipsius forte illatum fuerit, usqve dum ipse dominus exegerit, cui in manum tradatur. Actor, si testes desint, debitorem monitum domi citet, et solutionem poscat. Debitor

---

[2]) eiganda. *possessoris.* T. R.

[3]) vita. *exqvirere.* H. R. spyria. *sciscitare.* T. R.

[4]) eingo. *nemo.* 304.

[5]) kvedia fear þess er þann á honom. *petere pecuniam, qvæ sibi debetur.* 65.

scal annattveggia fe festa eda [6]) synia [7]) med eins eidi. Enn ef veriande vill hvarki fe festa ne eid vinna, þá sannar hann ser sculld á hendor at fyrri sókn.

V. Capituli.

*) Ef madr á sculld at fátökom manni.

Enn ef oreigi á manni sculld at giallda sá er látit hefir penninga sína fyrir elldi, eda í scipsbrotom, eda í ödrom misferlom, sveri eineidi ef eigandi heimtir: at hann scal þá sculld lúka þeim er á, þegar Gud ler honom efni til, ef hann hefir eigi ádr verit vid úskil kendr.

Nú

Sigtede enten stille Borgen for Giælden eller nægte den med sin Eed. [redacted] den Værgende vil hverken tilstaae Giælden eller giøre Eed, da sander han sig Giælden skyldig at være, og søges som forbemældt er.

V. Capitel.

Om man haver tilgode hos fattig Mand.

Nu om fattig Mand, som haver mistet sit Gods ved Ildsvaade, Skibbrud, eller andre ulykkelige Hændelser, er pligtig at betale sin Giæld til nogen, da skal han, om han ikke haver tilforn været bekiændt for noget Uskiælligt, giøre sin Eed, naar hans Giældner kræver ham: at han skal betale Giælden, naar Gud giver ham Evne dertil.

Nu

Debitor aut obsidibus de pecunia caveat, aut juramento se purget. Qvod si utrumqve renuerit reus, pro convicto censeatur actione superius dicta ad solutionem compellendus.

Caput V.

De debitis a paupere solvendis.

Debitor vel incendio, vel naufragio vel infortunio qvovis inopinato vel improviso ad incitas redactus postulante creditore simplici juramento se obstringat ad satisfaciendum actori, qvo primum tempora Deus sibi solvendi facultatem concesserit, modo in antecessum nullius fraudis convictus fuerit.

Qvod

6) dylia. *negare.* 56. eda syni med lyrittar eidi. *aut probet trium virali juramento. Tunsb. Reg.*

7) Enn einn scal eyris synia eptir því sem ádr er sagt. *Verum simplici juramento debitum unius oræ elidendum est, ut antea dictum. add.* 3260.

*) *Hoc caput præcedenti junget.* 3260.

Nú krefr madr sculldar sinnar þann [1]) oreiga, er eigi er slík [2]) tilfelli á [3]), vardveiti í gæzlo, oc [4]) hafi til þíngs, oc láti fara lausann á þíng fram, oc biódi frændom hans, at þeir leysi hann undan þeirri sculld, er hann á at lúka honom. Enn ef þeir vilia eigi leysa hann, þá dæmi þíngmenn, at hann vinni af ser, þar sem hann fær ser vinno þeim til sculldar er á, ef hann er vinnofærr. Enn ef hann leypr brótt, hafi refsing eptir laga-dóme, nema mönnom virdizt nockor þau atvik á, at meiri miscunar se vert, [5]) oc scipi sva sem þeir vilia svara fyrir Gudi.

VI. Ca-

Nu kræver man sit Tilgodehavende af en Fattig, som slig Ulykke ikke er hændet, da maa Tilgodehaveren tage ham i Forvaring, føre ham til Tings og lade ham der komme løs paa Tinget, og tilbyde hans Frænder at løse ham af Giælden, som han bør at betale. Ville de ikke løse ham, da dømme Tingmænd ham, om han er arbeidsfør, at arbeide Giælden af, hvor han kan faae Arbeide. Løber han bort, da skal han revses efter lovlig Dom, undtagen Domsmænd finde slige Omstændigheder, at han bør større Miskund at vederfares, da skulle de dømme saaledes, som de ville svare for Gud.

VI. Ca-

Qvod si qvis a paupere talibus non vexato casibus debitum exigere necesse habuerit, debitorem custodiendum curet et in forum transvectum vinculis tamen exemtum propinqvis offerat liberandum, pecuniam, sibi ab ipso debitam soluturis. Qvibus reum redimere negantibus, adsessores eum jubeant suam, cui libuerit, operam pro satisfactione creditori præstanda, modo fuerit labori aptus, elocare. Si fuga se surripuerit debitor, ex sententia judicis poenam luat, nisi qvædam circumstantiæ adsint, qvæ misericordiam poscant, qvo casu, talem judices ferant sententiam qvalis coram Deo, ipsos non poenituerit, latæ.

Ca-

---

[1]) oreiga. *omitt.* 3260.
[2]) misfelli. *discrimen.* 71.
[3]) er ádr var sagt. *add.* 3260.
[4]) kvedi þíngs. *T R.*
[5]) *Reliqva capitis omitt.* 3260.

VI. Capituli.

Hverso erfingi scal svara sculld hins dauda.

Nú er sá daudr, ſer sculld átte at giallda, enn hinn lifir, er heimta á, þá kemzt hann eigi til sculldar sinnar, nema medr vattom: þvíat engi scal vinna eid fyrir bríóst hins dauda. Enn erfingi scal þenna eid sveria, þá er hann er fulltída, eda laugligr fiárhalldsmadr, at eigi var sú sculld sva *) at ek vissa, þá vinnr hann fyrir sitt bríóst enn eigi hins dauda. Nú stendr sculld tuttugo vetr eda tuttogo vetrom leingr, þá fyrnizt sú sculld fyrir vattom, enn hann má koma honom til eida, ef hann vill, þvíat í salti liggr sauk, ef sækendr duga.

VII. Ca-

VI. Capitel.

Hvorledes Arving bør svare til den Dødes Giæld.

Nu er den død, som burde at betale Giæld, men hiin lever, som den skal have, da kommer denne ikke til sin Giæld, uden han dertil haver Vidner: thi ingen skal vinde Eed for den Dødes Brøst. Men Arvingen skal giøre slig Eed, naar han er fuldvoxen, eller og den, som lovligen haver Godset i Værge: at han ikke vidste af den Giæld, og da sværger han for sit eget Brøst, og ikke for den Dødes. Nu henstaaer Giæld i tyve Vintre eller længer, da forældes den Giæld for Vidner; men man maa komme den Søgte til Eed, om man vil; thi i Salt ligger Sag, om den Søgende duer.

VII. Ca-

Caput VI.

De debito a mortui hærede solvendo.

Defuncto debitori superstes creditor, debitum non potest obtinere, nisi fuerit testibus probatum, etenim per animam mortui jurare nefas etso, hæredi vero, sui juris facto ipsiusve curatori juramento ostendere liceat se nescire tale debitum exstitisse, qvo pacto, per suam animam non autem mortui jusjurandum præstat. Debiti exactio ante viginti pluresve annos contracti testium auctoritate destituta juramentum poscit creditoris, cæterum actio vivit, qvam diu habilis adfuerit actor.

Ca-

---

*) ólokin, *nondum soluta. add.* 71. 72.

VII. Capituli.

Hverso einleipann mann scal sökia.

Nú kemr sá madr í fylki, er þú villt sóktan hafa um eitthvert mál oc á eigi þar erfingia í fylki, oc var [1]) eigi þar nóttina helgo, þá scal spyria hann at heimili síno. Enn ef hann nefnir heimili sitt, þá scal stefna honom [2]) þannig. Eigi scal hann segia at [3]) baruns, nema þar se. Enn ef hann vill eigi nefna, þá scal [4]) scírscóta undir vatta oc, stefna honom í hvern gard er þú villt, [5]) nema þín siálfs, oc sæki hann þar sídan. Þá er hveriom manni rétt stefnt, er á kaupreino er stefnt, þar sem

VII. Capitel.

Hvorledes løse og ledige Personer skulle søges.

Nu kommer den Mand i Fylket, som du vil have søgt for noget, og haver han hverken Arving i Fylket eller sit Tilhold der Julenatten, da skal man spørge ham om hans Boepæl. Men om han nævner sin Boepæl, da skal man stævne ham did. Han maa ikke sige sig at have hiemme hos en Baron, uden det er saa. Vil han ikke sige sin Boepæl, da skal den anden skyde til Vidne derpaa, og stævne ham i hvis Gaard han vil, undtagen i sin egen, og søge ham siden der. Da er hver Mand lovlig stævnet, naar han er stævnet paa det Sted, hvor

Caput VII.

De debitis ab erronibus poscendis.

Si is, qvem culpæ alicujus reum agere tibi mens sit, in tribum venerit, in qva nullus ejus hæres se continet, nec ipse intra ejusdem terminos nocte sancta, proxime præcedente, fuerit commoratus, de suo domicilio qværatur; qvod si ediderit, ibi citari debet. Sibi apud Baronem (satrapam) moram esse domesticam fateri negatum esto erroni, nisi res ita se habeat. Qvod si domicilium nolit indicare, detrectatione testibus firmata nuncupatis in qvocunqve libuerit, domicilio, qvod actor ipse incolit, excepto, reus citari et accusari potest. Citatio in promercali foro ubi contractus initus

---

[1]) eigi. *omitt.* 68.
[2]) þing. *judicium. H. R.*
[3]) valdsmans. *procuratoris.* 58. lendzmans. *feudatarii.* 62.
[4]) skirscóta undir vatta oc. *omitt.* 3260.
[5]) nema þíns siálfs. *omitt.* 62.

sem þeir keyptozt við. Sva scal einleypom manni heimstefna, sem bónda, þángat sem erfingi hans byr innann fylkis, [6]) elligar scal spyria hann at heimili síno. Þat scal vera sem hann nefnir innann [7]) fylkis eda fiórdongs, nema at [8]) Baruns segi hann. Engi scal gefa sauk á annars [9]) fe.

hvor de handlede sammen. Løs og ledig Person skal hiemstævnes ligesom Bonde, der hvor hans Arving boer inden Fylket. Ellers skal man spørge ham om hans Boepæl. Der skal det være, hvor han selv siger det at være inden Fylket eller Fierdingen, undtagen han siger det at være hos en Baron. Ingen skal give Sag paa en andens Gods.

VIII. Capituli.

*) Nær sókner scolo standa.

Nú scolo sókner standa medan leidangr er úti, oc til þess er scip hafa verit á lunni fim nætor. Standa scolo

VIII. Capitel.

Naar Søgsmaal skulle standse.

Nu skulle Søgsmaal standse, indtil Leding er endt, og indtil Skib har været paa Rollerne fem Nætter. Standse skulle

initus fuit, data, legitima esto. Erro eodem ac colonus modo domum citari debet in eo loco tribus, ubi se continet rei hæres: cæteroqvin de domicilio rogatus, id ubicunqve libuerit, intra tribum vel ipsius qvadram, modo non sit apud baronem, profiteri liceat reo. In rem alienam nemini detur actio.

Caput VIII.

De actionum judicialium cessatione.

Tempore bellicæ expeditionis durante et usqve donec a reditu subductis phalangarum ope navibus qvinqve noctes transactæ fuerint, qvæcunqve

---

6) elligar — *usqve ad finem capitis omitt.* 3260.

7) heradz fiórdungs. *tribus qvadrantem.* 62. fylkis. *omitt.* 63.

8) lendzmans. *fevdatarii.* 62.

9) sæmd [illegible] fearlutum. *existimationem aut bona.* 71.

*) *Hoc caput priori addit* 3260.

scolo sóknir allar um lángafausto. [1]) Kristindóm má um allt sækia oc ny verk þau er verda. Ecki má at sóknom gera á helgom daugom, nema stefna manni heim at [2]) eins. Madr má stefna manni heimstefno annars mans, sem siálfs síns, ef honom er umbodit med vattom. Siálfr scal hverr sina [3]) sauk sækia innanlandz, friállsmadr oc fulltída. Enn ef hann hefir eigi kunnátto til eda menning, þá sæki Konongs umbodsmadr honom til handa, ok audlizt med því þá sekt er vid liggr at laugom, oc ecki framar. Enn ef madr fer af landi brott, þá scal sá hallda fe hans þriá vetr, er umbod hans hefir at laugom, oc

skulle og alle Søgsmaal om Langefasten, undtagen geistlige Sager og nye Sager, som forefalde. Man maa ikke søge nogen paa hellige Dage, undtagen allene at stævne ham hiem. Man maa saavel paa andres som paa egne Vegne hiemstævne en Mand, om man med Vidner haver nogens Fuldmagt hertil. Enhver fri og fuldvoxen Mand skal selv søge sin Sag inden Lands. Haver han ikke Forstand eller Kræfter dertil, da skal Kongens Ombudsmand føre hans Sag, og forhverver derved den Sigt, som vedligger efter Loven, og intet videre. Men om nogen farer bort af Landet, da skal den, som lovligen haver faaet hans Fuldmagt, have hans Gods i Forsvar udi trende Vintere, og imidlertid

cunqve cessante; actiones forenses qviescant itidem per totum tempus qvadragesimale. Actiones de rebus ecclesiasticis, recentibusqve causis nunqvam non sunt exercendæ. Diebus festis ne instituantor actiones, exceptis tantum domesticis citationibus. Alterius vice æqve ac suo nomine domum qvemlibet citare licet cuiqve, si mandatum testes firmaverint adhibiti. Suæ ipsius causæ qvilibet intra patriæ terminos constitutus, sui juris et maturæ ætatis factus orandæ jus habeat; qvod si hic legum peritia, coeterisve necessariis destitutus fuerit reqvisitis, ipsius vicem impleat regius procurator, mulctamqve pro hac opera lege definitam, nec ultra capiat. Peregre agentis domini bona per tres hyemes curet legitime consti-

[1]) Kristinrett. *Jus ecclesiasticum.* 69.
[2]) heins, *mala lectio*, 68.
[3]) sculd, 65.

oc sá scal hafa vörn oc sókn fyrir hann. Enn ef hann er lengr brotto enn þriá vetr, þá scal sá hafa fe hans at vardveita er arfi er næstr, oc eydi ecki af. Enn ef hann kemr aptr, lúki slíkt aptr, er hann tók, ok vattar vito. [4]) Sva scal kona sökia, sem karlmadr, ef hon er ein fyrir ser. Enn hon má selia sókn sína oc vörn þeim sem hon vill. [5]) Eigi scal hon selia Baruni ne ofrikismanni, þeim sem vid hana á. Nú scal madr sökia sókn hennar sem siálfs síns, ef honom er umbodit med vattom. Nú vill madr sökia annann um eitt hvert mál, enn annar hafdi honom ádr sókn á hendi,

lertid værge og søge for ham. Men bliver han længere borte end udi trende Aar, da skal hans næste Arving have hans Gods i Værge, og maa han intet deraf forøde. Kommer da hiin tilbage, da skal han have sit Gods af Arvingen, ligesom han tog imod det i Vidners Overværelse. Saaledes skulle Qvinder søge som Mænd, om Qvinde er sig selv raadig. Men hun maa overdrage sin Sag og Forsvar til hvem hun vil, dog ikke til en Baron eller sin Vederparts Overmand. Nu skal man søge hendes Sag som sin egen, [redacted] man haver udi Vidners Overværelse modtaget hendes Fuldmagt. Vil man søge nogen for sin Sag, men [redacted] anden haver allerede tilforn begyndt samme Sag

stitutus mandatarius, absentis sive actoris sive defensoris acturus vices. Si vero ultra tres peregre abfuerit alter hyemes, bonorum in se recipiat curam hæres absenti domino proximus, cautela adhibita, neqvid bonorum exhaustum diffluxerit, reduci qvippe domino tantum, qvantum testibus adhibitis acceperat, reddere tenetur. Mulieri, modo sui juris sit, æqve ac viro actionem liceat instituere, et cuivis libuerit sui vice agendi et defendendi negotium mandare. Probe autem mulieri cavendum est, ne Baroni, aut alii, qvi adversam partem potentia supereminet, actionem mandet. Is, cui agendi et defendendi testibus præsentibus cura est demandata, causam mulieris, æqve ac propriam juste agat. Siqvis litem intenderit illi, adversus qvem alius actionem de eadem re instituit, [redacted] *causa dicenda posterior*

---

[4]) Sva kona sækia [redacted] karlmenn, *Foeminæ eadem ac viri actionis formâ petendæ sunt.* 71.

[5]) Barun ne. *omitt.* 304. 309. lendummanni. 58. 62.

hendi, þá láti sá fyrr af, er sídar tók til, þvíat eigi má hann tveimor í senn andsvör veita, ef [6]) þat er eigi [7]) vela sókn vid [8]) hann gör. [9]) Enn ef madr stefnir manni til laugmanz eda sækir med þingstefnom, eda med audrom lagasóknom, oc dæmizt honom hvarki fe ne eidar, gialldi kostnat hálfo aukinn, þeim er hann ylfdi til rángs máls, oc maurk silfrs Konongi, nema sá, er sókte, sveri fyrir einseidi, at hann hugdizt [10]) fyrir retto máli sækia.

IX. Ca-

Sag imod den Tiltalte, da skal den staae fra Sagen, som sidst begyndte at søge; thi hiin bør ikke svare tvende for een Sag, undtagen den førstes Søgsmaal er svigagtig. Men [redacted] man stæv- [redacted] nogen for Laugmanden, eller søger ham med Tingstævning eller med anden lovlig Stævning, og tildømmes [redacted] hverken Gods eller Eed, da betale Omkostningen halv forøget til den, som han paaførte ulovlig Proces, og een Mark Sølv til Kongen, undtagen den, som søgte, gior sin Eed, at han troede sig at have ret Sag.

IX. Ca-

sterior arcendus est actor, etenim ad nomina duobus respondere nemo cogatur, nisi fraude egerit prior. Qvi alium coram judice se sistere jusserit, aut in forum citaverit, aliave actione persecutus fuerit, si nec pro pecunia sententiam nec juramentum edendi veniam conseqvi potuerit, injuste accusato expensas dimidio auctas, Regiqve argenti marcam solvat, nisi sui ipsius jurejurando ostenderit, se postulasse, qvod æqvum et justum duxerit.

Ca-

---

[6]) þar er eigi vela sókn vid þann gor er sidan hof sína sókn. *Si actio fraude non fuerit commissa illi, posterius agere cepit.* 71. 72.

[7]) velakaup. *venditio fraudulenta.* 69.

[8]) Konong. *Regem. Hard. Reg.*

[9]) *seqq. cap. omitt.* 302. 307. 56. 65. 62. 68. 69. 71. 72. *T. R.*

[10]) eptir. *H. R.*

IX. Capituli.

*) Konongr á fyrst kaup á aullom lutom.

Konongr á fyrst kaup á aullom lutom, varningi oc [1]) þarfendom, eda hans umbodsmadr, hvart sem falt hafa [2]) innlenzskir eda útlenzskir, þá scal fyrst honom [3]) selia fyrir slíkt verd sem adrir vilia keypt hafa, oc hann þyckizt kaups á þurfa oc falt er, þá scal hans umbodsmanni fyrst [4]) selia, þeim er hann gerir til.

X. Capituli.

Ef madr selr audrom fals.

Hvervetna þar sem menn kaupa iarder eda garda, eda skiptazt vid húsom

IX. Capitel.

Kongen har Forkiøbs-Rettighed til alle Ting.

Kongen eller hans Ombudsmand paa hans Vegne haver Forkiøbs-Rettighed paa alle de Vare og Fornødenheder, som Inden- eller Udenlandske have at sælge, og som Kongen behøver, og skal han da opkiøbe sligt, som han troer sig at være fornødne af disse Varer. I det Tilfælde skulle de sælge Varene til Kongens beskikkede Ombudsmand, for den Priis, som andre ville give derfor.

X. Capitel.

Om nogen sælger forfalskede Sager.

Allevegne der hvor Mænd kiøbe Jorder eller Gaarde, eller handle med Huse eller

Caput IX.

De jure protimiseos regi competente.

Jure protimiseos Rex ejusve procurator, res qvascunqve merces et qvævis necessaria sive ab indigenis, sive ab alienigenis venum expositas emere potest, eiqve venales pretio offerendæ sunt præ omnibus aliis, tanto, qvanto alii emerint, modo ipse ejusve procurator his emendis indiguerit. Qvo casu procuratori, qvem Rex constituerit, præ aliis res vendendæ sunt.

Caput X.

Si qvis vendiderit falsas merces.

Fundorum, ædium, navium et rerum majoris pretii tam emptio qvam ven-

---

*) *Hoc caput seqventi postponit.* 3260.

1) lunnindum. 63.

2) værlendskir. 68.

3) bióda oc. *offerre et. add.* T. R.

4) bióda oc. *offerre et. add.* 65.

húsom eda scipom, eda audrom góðom gripom, þá scal kaupa med handsölom oc med vattom tveim eda fleirom, oc med heimilldar tökom, oc aull aunnor [1]) kaup scolo halldazt, ef handsölot ero, oc aull þau er vattar vito, ef þeir menn kaupazt vid, er kaupom sínom eigo at ráda, nema madr seli úheimollt eda falls í, þá scal þat kaup aptrgánga, enn hinn hafi andvirdi sitt. Enn ef madr selr gull [2]) eda brendt silfr, hvart sem þat er smídat eda úsmídat, þat sem scírt scylldi vera, oc fyrir scírt er sellt, þat scal scírt vera. Sva oc ef madr selr hunang í tunno eda í [3]) vockom, mallt eda korn í pundom, miöl í meisom, smiör eda sallt

eller Skibe, eller andre Ting af Betydenhed, da skal Kiøbet skee med Haandtag og to eller flere Vidner, og kiøbe af rette Eiermand, som kan hiemle det han sælger. Alle andre Kiøb, som sælges med Haandtag, skulle holdes, og alle de, hvortil Vidner ere, om man handler med de Mænd, som raade selv for deres Gods, undtagen nogen sælger uhiemlet, eller det som er falsk i, da skal det Kiøb gaae tilbage, og Kiøberen have det igien, som han gav derfor. Men om nogen sælger Guld eller støbt Sølv som Prøve, hvad enten det er forarbeidet eller uforarbeidet, da bør det holde Prøve. Saaog om man sælger Honning i Tønde eller Kar, Malt eller Korn i pundeviis, Meel i Kasser, Smør eller Salt

venditio dextris in præsentia duorum pluriumve testium datis fiat, titulo possessionis munienda. Omnes alii contractus emptionis venditionis tam dextris datis, qvam in præsentia testium initi valeant, modo contrahentes sint personæ habiles, nec res titulo careat, fraudeve laboret: qvo casu pactum rescindatur, et pretium emptori reddatur. Aurum argentumqve defæcatum tam rude, qvam arte confectum, purum esto. Idem valeat de melle dolio aut pelle incluso, polenta et frumento ponderato, farina in corbe, butyro, et

---

[1]) mál. *causa, actio.* 309.
[2]) silfr æda gángsilfr. *argentum vel moneta.* 69.
[3]) værplum. *culeis missilibus.* 58. vakkum. 69.

sallt í laupom eda belgiom; lín í bendom eda [4]) í belgiom, eda nockorn þann lut, er í bendom eda belgiom er, þat scal vera iamgott uttann sem innann, þvíat engi scal audrom selia fox ne flærd. Enn ef sá gerdi falls í, er selldi, þá er hann sekr átta ærtogom oc [5]) þrettann maurkom silfrs vid Konong, nema meira virdizt at laugom. Enn ef hann seldi slíkt sem hann keipti oc vissi þó at fals var í, oc villdi eigi or taka, gialldi fim merkor silfrs Konongi. Sva oc ef madr selr klædi eda lerept, eda [6]) vadmál, oc allt þat, er fals finzt í, svari slíko fyrir sá er seldi, sem ádr vattar, nema því at

Salt i Løbe eller Skindsække, Hør i Bundter, eller hvad andet, som sælges i Bundter eller Skindsække, da skal det alt være ligesaa godt inden til som uden til; thi ingen maa sælge anden Svig og Bedragerie. Og dersom den, som solgte, giorde Falsk derudi, da er han brødig otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen, undtagen det agtes for mere efter Loven. Men om nogen sælger Varerne som han kiøbte dem, og vidste dog at derudi var Falsk, men vilde ikke tage det bort, da bøde han fem Mark Sølv til Kongen. Saaog om nogen sælger Klæde, eller Lærred, eller Vadmel, og alt det som der befindes at være Falsk udi, da svare Sælgeren sligt derfor, som tilforn er mældt, undtagen han

et sale cophinis aut pellibus contentis, lino vinculis aut fasciculis constricto aliisqve rebus qvæ funibus aut fasciculis custodiantur: omnia hæc tam intrinsecus qvam extrinsecus perfecte bona esse debent. Etenim nemini liceat alium fraudare. Venditor fraudis reus Regi octo ortogos et tredecim marcas argenti committat, nisi majorem decreverit judex mulctam. Qvi rem talem, qvalem ipse emerat, alii fraudis celatæ conscius vendit, Regi qvinqve marcas argenti pendat. Eadem ratione venditor panni, linteorum panni vulgaris et cujusvis rei fraudulentæ, mulctam solvat supra dictam, nisi

---

4) korn í belgium. *frumentum in bulgis.* 58. ull í belgium edr nockorn þann lut, sem í belgium eda bendum. *Lanam in bulgis, aliamve qvamcunqve rem, qvam bulgis aut funibus continere necessum est.* 62.

5) tólf. 69.

6) vef mál. *textum pannum.* 62.

at eins, at hann vissi eigi, at fals var í, oc hafi fyrir ser settar eid. Sídann hafi hverr framm sína heimilldartauko, þar til er til prófs kemr, oc svari sá fyrir fals, er svara á at laugom. Enn þat er allt fals, er scynsamir menn meta til fals. Eigi scal syslomadr ne [7]) hans umbodsmadr meta, þvíat þá má ágirnd um kenna. Nú ero [8]) kaup haundlot, oc ero eigi vitni til, syni med einseidi sá er seldi, eda halldizt kaup þeirra.

han vidste ikke, at derudi var Falsk, og værge sig med sex Mænds Eed. Siden skaffe hver sin Hiemmelsmand frem, indtil det bliver beviist, hvo Svig giorde, og svare saa den for Falsk, som efter Loven bør at svare derfor. Alt det er Falsk, som skiønsomme Mænd kiende for Falsk. Sysselmanden eller hans Ombudsmand skal ikke vurdere det; thi de kunne mistænkes for Gierrighed. Nu er Kiøb sluttet med Haandtag, men dertil ere ingen Vidner, da skal den giøre sin Eed, som solgte, ellers holdes deres Kiøb.

IX. Capituli.

Um scilvísi er menn gera fyrir kaupom.

Aull þau scilord, er menn gera í kvennagiptingom, oc sva ef menn kaupa

XI. Capitel.

Om Forord ved Kiøb og Salg.

Alle de Forord, som Mænd giøre ved Qvinders Givtermaal, saa og om nogen kiøber

nisi ignoraverit fraudem subesse, id qvod sevirali ostendat juramento. Qvivis deinde suum evictorem proferat, usqve dum repertus fuerit fraudis primarius auctor, qvi juxta legem pro damno fraudulenter illato satisfaciat. Qvicqvid a viris prudentioribus falsum censetur, pro falso habeatur. Nec procurator regius, nec hujus mandatarius æstimatores admittuntor, ne forte avaritæ suspecti habeantur. Si venditio dextris datis contracta fuerit absqve testibus, venditor suo id juramento ostendat, alioqvin emptio rata maneat.

Caput XI.

De jure dominii a venditore in emtorem legitime transferendo.

Conditiones, qvælibet adjectæ ineundis matrimoniis, fundorum emptioni

[7]) Konongs. 68.
[8]) kaup handsalat, *emptio venditio manibus utrinqve datis facta.* 304. 307. 309. 56. 58. 60. 63. 68. 69. 71. 72. *H. et T. R.*

kaupa eigner eda garda, oc fyrir hvert tío marka kaup eda meira, þá scal hvartveggia þeirra gera bref eptir kaupi síno oc scíldaga, oc nefna vatta þá, er vid ero, stund oc stad, oc hafa fyrir laugmanz [1]) insigli [2]) eda syslomans eda annara scilríkra manna, er hiá varo kaupi þeirra. Enn ef eigi fær insigli, geri þá kirographum, oc ber þat kaupi þeirra vitni, ef eigi ero vitni til, hvart sem þat mál dæmizt fyrir laugmanni, eda audrom rettom domarom þessa máls.

XII. Capituli.

Hverso madr scal vitni bera um kaup manna.

Hvervitna þar sem mál er vitnat undir mann, oc þóat eigi se vitnat, hvart

kiøber Eiendom eller Gaarde, og for hvert tie Marks Kiøb og derover, da skulle begge Parter forfatte Breve over deres Kiøb og Forord, og nævne deres Vidner, som til samme Tid og Sted vare nærværende, og have Laugmandens eller Sysselmandens, eller andre forstandige Mænds, som vare overværende ved deres Kiøb, deres Indseigl derfor. Haves ikke Indseigl, da giøre Chirographum, og bære det da Vidne om deres Kiøb, om Vidner ikke ere til, hvad enten den Sag kommer for Laugmanden eller andre Sagens rette Dommere.

XII. Capitel.

Hvorledes Vidne skal bæres om Kiøb og Salg.

Allevegne der, hvor Dommeren paalægger nogen at vidne, da er han pligtig at

tioni, ædium, aliarumve rerum decem marcarum aut majoris pretii, pars utraque contrahentium instrumenta conscripta fieri curet, indices conditionum adhibitarum contractibus imo testium, temporis et loci sigillis firmata judicis provincialis procuratorisve Regii sive virorum aliorum prudentium, qvi se contractui ineundo præsentes stiterant. Sigillorum si non vacaverit copia, chirographum fiat, qvod testium vice, emtionem probet, sive coram nomophylacis sive alius cujusvis judicis competentis tribunali causa ista actione ad sententiam rite deducta fuerit.

Caput XII.

De emtionis et venditionis testibus producendis.

Ubicunqve actionis cujusdam qvis testis esse jussus fuerit, etiam, si non

---

[1]) insigli, *omitt.* 3260.

[2]) Gialdkiæra eda. *Qæstoris aut.* 62.

hvart sem madr hefir helldr set á edr heyrt, þá scal hann vera scylldr til at bera þat vitni laugliga tilkvaddr af rettaranom. Enn ef hann vill eigi bera, þá scal sakaráberi krefia hann þess vitnisburdar. Enn ef hann vill eigi enn bera þá, helldr enn ádr, þá er hann sekr [1]) maurk silfrs vid Konong. Enn sva scal hann bera þat vitni, er hann er eigi nefndr til, at hann scal bera vidrvist sína, eptir því sem framazt sá hann eda heyrdi. Sídann dæmi laugmadr [2]) oc dómsmenn, hverso laugligt þeim þyckir þat vitni vera.

XIII. Ca-

at vidne, hvad han haver seet eller hørt, hvad enten han er bleven krævet til Vidne udi en Sag eller ikke. Vil han ikke vidne, da skal Sagsøgeren fordre det Vidnesbyrd af ham. Vil han endda ikke aflægge sit Vidnesbyrd, da er han brødig een Mark Sølv til Kongen. Saaledes skal han bære det Vidnesbyrd, som han ikke blev krævet: at han skal vidne om sin Nærværelse alt saavidt som han saae eller hørte. Siden dømme Laugmanden eller Domsmændene, hvor lovligt de synes det Vidnesbyrd at være.

XIII. Ca-

non fuerit in antecessum compellatus, de re sive visu sive auditu percepta a judice rite citatus caveat tergiversetur testimonium ferre. Qvi vero contumaciter tergiversatus fuerit ferre testimonium, id actor eum poscat. Si nihilominus contumax porro maneat marcam argenti regi pendat. De negotio autem, cui peragendo præsentem se qvis stitit etiamsi non antestatus, testari tenetur qvæcunqve præsens vel videns vel audiens penitissime noverit. Talis testimonii valor, qvanti, valeat, qvatenus cum lege consentit, e judicis ipsiusqve assessorum judicio æstimetur.

 Ca-

[1]) þrimor maurkom. *tribus marcis.* 56.

[2]) eda hans dómsmenn. *aut ejus adsessores.* 72.

XIII. Capituli.

Ef madr selr tveim mönnum eitt ved.

Nú scolo halldazt handsalot [1]) mál aull þau, er halldazt meigo at laugom. Þat má eigi halldazt, er madr hefir ádr audrom selt, oc audrom sídarr. Enn ef sá hefir ádr hönd at, er sídar keypti, þá [2]) má hann hallda scíladómi fyrir kaupi síno til laugmanz orscurdar. Nú á sá kaup at hafa, er fyrri keypti, ef honom fullnazt vitni at scíladómi, þá er þeim kaup fox, er sídar keypti, oc vita þat vattar, þá scal hann scírscóta því undir valinkunna menn. Þat er oc kaupfox, ef madr kaupir þat sem sá á ecki í er selldi, nema at

XIII. Capitel.

Om nogen sælger to Mænd een og samme Ting.

Alle med Haandtag afhandlede Sager skulle holdes, som efter Loven bør at holdes. Det maa ikke holdes, om man sælger en Ting først til een, og siden til en anden. Men om den, som sidst kiøbte, haver taget Tingen i Besiddelse, da maa han søge Hiemmel for sit Kiøb ved Laugmandens Kiendelse. Nu bør den have Tingen, som først kiøbte, dersom han fuldkommen beviser sit Hiemmel for Retten med Vidner, da er det svigagtigt Kiøb for den, som sidst kiøbte, og haver han da Vidner dertil, da skal han lyse det for uvillige Mænd. Det er svigagtigt Kiøb, om man kiøber det, hvorudi Sælgeren intet eier, uden saa

Caput XIII.

Si duobus eandem rem venum dederit qvisqvam.

Stipulatio qvævis datis dextris firmata, modo legi non repugnet, rata esto. Si qvis rem cuiqvam venditam alteri postea venditarit, stipulatio posterior priori cedat. Si rem possideat posterior emtor, huic nihilominus licitum esto litis a judice competente secandæ sententiam qværere. Emtori res emta priori cedat, modo huic producti ad tribunal judicis testes sufficiant. Qvo casu, posteriori emtori fraus facta est. Qvod si rem se ita habere noverint testes, ad viros notæ satis fidei causa referatur. Venditio etiam est fraudulenta, si alii rem qvis vendiderit, cujus non est

---

1) kaup. *contractus emptionis venditionis.* 72.

2) scal. *debet.* 3260.

at þess rádi væri sellt, er átti. [3]) Nú scal hann hitta þann er honom selldi, oc heimta sitt af haunom. Enn ef hann vill honom eigi í haund selia, þá scal hann honom heimstefna, oc nióta vitna sinna, at hann láti at laugom laust, oc krefia hann fiár síns, oc leggia honom rán vid. Enn ef hann selr audrom sídann, sekr hálfri maurk silfrs vid Konong. Nú ef hann fær eigi feingit honom þat sama kaup eda annat iamgótt, þá gialldi hann eyri af merkr kaupi hverio [4]) þeim er keypti, oc þó eyri at minna kaup se, oc seo þeir þá sáttir. Enn ef sá er vitandi keypti þat sem annar hafdi ádr keypt, sá er sekr [5]) eyri silfrs vid Konong, fyrir hvert merkr kaup. Nú kaupir madr vid

saa er, at det blev solgt med Eierens Minde. Nu skal han oplede den, som solgte ham Tingen, og fordre sit af ham. Vil han ikke flye ham det, da skal han hiemstævne ham, og føre Vidner, at han fordrede hiin at oplade Tingen efter Loven, og at han krævede sit Gods under Ransbøder. Men om han sælger det siden til andre, da er han brødig en halv Mark Sølv til Kongen. Nu om han ikke kan skaffe hiin det samme kiøbte Gods, eller andet ligesaa godt, da bøde til ham een Øre for hver Mark, som Kiøbet beløb sig til, og dog een Øre, endog det, som var kiøbt, beløb sig til mindre, og være de siden forligte. Men den, som vidende kiøbte det, som en anden tilforn havde kiøbt, er brødig een Øre Sølv til Kongen for hver Marks Kiøb. Nu om nogen kiøber af

est dominus, nisi sciente et approbante vero rei domino. Emptor in venditorem actione ex vendito instituta suum petat. Si reus rem reddere negarit, domi citatum testibus præsentibus eam actione exigat restituendam sub rapinæ poena. Qvod si alter eandem deinde rem alii vendiderit, reum se reddit dimidiæ argenti marcæ regi pendendæ. Si rem venditam emtori reus restituere neqviverit, aliamve æqvalis et pretii et bonitatis, singulis marcis unciam addat, imo si res minoris fuerit valoris, qvo facto emtori satisfactum esto. Qvi vero rem alteri prius venditam sciens emerit, oram argenti pro qvavis marca regi committat. Rem qvamlibet ab exule

3) *incidit lacuna 3 foliorum in C5.*
4) þeim er keypti, *omitt.* 3260.
5) hálfri maurk silfrs, *dimidia marca argenti,* 72.

vid útlægann mann, þá á Konongr þat fe, er hann kaupir af þeim, oc sekr sex aurom silfrs vid Konong, eda syni med lyrittar eidi, [6]) ef hann er tilfærr, at hann vissi eigi at hann var útlægr.

XIV. Capituli.

Ef madr selr kú sína á leigo.

Nú selr madr kú á leigo, þá scal sá kú ábyrgiazt at aullo er hefir, nema vid strandhauggvi oc bráda-sótt, kælfing oc lungnasótt oc alldri, eda lystr [1]) reid eda raudasótt, eda vindr fellir tre á.

Nú

af en fredløs Mand, da eier Kongen det, som kiøbes, og den, som kiøbte, bøde sex Øre Sølv til Kongen, eller værge sig med tre Mænds Eed, om han kan, at han ikke vidste, at Sælgeren var fredløs.

XIV. Capitel.

Om nogen udleier sin Koe.

Udleier nogen sin Ko til en anden, da skal Leieren være ansvarlig for Koen udi alle Tilfælde, undtagen Krigsfolk dræbe den, eller den døer brad Død, eller af Kalv, eller af Lungesot, eller af Alder, eller af Lynild, eller af Blodsot, eller Storm blæser Træ ned over den.

Nu

exule emtam rex justo sibi jure vindicat, cui præterea ab emtore pendendæ debentur sex oræ argenti, nisi triumvirali ostendere valeat reus juramento se nesciisse sibi ementi cum extorre rem fuisse.

Caput XIV.

Si qvis vaccam alteri locaverit certa mercede.

Ubi qvis vaccam alteri mercede elocaverit, omne is, cui locatur, periculum sustineat, excepto, si perierit ipsa a navigantibus cæsa, vel casu vel morte repentina, vel partu vituli, vel morbo pulmonario, senio, vel fulminis ictu, dysenteria, vel arboris vento perculsæ casu.

Pre-

---

[6]) ef — tilfær. *omitt.* 3260.

[1]) þruma. 68.

Nú deyr kyr fyrir fátækom manni, þá gialldi á þrímor [2]) árom verdit, eptir því sem sex scynsamir menn meta, þvíat engi scal kú lengr leiga enn lifir, nema hann drepi siálfr. Nú scal hann hafa kú at leigomála rettom til krossmesso, [3]) at audro [4]) vari, þvíat þá scolo kyr á för vera, nema þeir hafi annann [5]) eindaga ámæltan sín á millom, þá er hann tók kú [6]). Nú er sá kyr daud, enn hann átti ved í annari, þá scal hann þá hafa fyrir sína kú, þvíat kyr scal í kyr stad koma. Enn ef sú lifir, þá scal hann sína kú hafa, þóat hun se [7]) elldri. Enn ef lestir ero

Nu døer en leiet Ko for fattig Mand, da betale han den igien paa tre Aars Tid efter sex skionsomme Mænds Kiendelse; thi ingen skal svare Leie af Ko længere end den lever, undtagen han dræber den selv. Den som leier sig en Ko, skal beholde den efter ret Leiemaal til Korsmisse den anden Vaar; thi da skulle Køer være paa Veien hiemad, undtagen de ere blevne eenige om en anden vis Dag, som Koen blev leiet. Nu er den Ko død, men Eieremanden eiede Pant udi en anden, da skal han have den for sin Ko; thi Ko skal komme isteden for Ko. Men om den Ko lever, da skal han have den samme, endog den er ældre. Men om der er kommen Lyde paa

Vaccæ egeno locatæ, si perierit intra triennium persolvatur pretium a sex viris peritioribus æstimatum; vaccæ enim mortuæ, nisi conductoris perierit culpa, mercedem nemo poscendus est. Justus conductionis terminus ad festum usqve crucis inventæ extenditur vere proxime seqventi; hic enim vaccis redeundi terminus mercenarius præfiniri solet, nisi de alio inter locatorem et conductorem in antecessum tempore convenerit. Qvod si pro vacca locata alia a conductore oppignorata fuerit, mortuæ hæc substituatur; vacca qvippe pro vacca reddatur, æqvum est. Pignore datam, si vixerit, ille retineat, etsi viribus et ætate debiliorem. Pro læsione locatæ

---

2) vetrum. *hiemibus.* 3260.

3) á varit. *vere.* 3260.

4) ári. *anno.* 307. 69. 71.

5) máldaga. *conditio.* 3260.

6) á leigo. *conducto. add.* 3260.

7) verri eda. *pejor aut.* 309.

ero á ordnir, þóat hali slítni eda horn brotni, þá scal hann þá lösto bæta. Nú vill hann þá kú eigi leingr leiga, þá scal hann hitta þann er kú á, ef hann er innann fylkis, oc bióda honom kú sína med vattom. [s]) Enn ef hann er eigi innann fylkis, þá scal hann færa heim kú, oc leida menn til at láta siá kú, at hon se heil, oc hinom tæk er á, þá segi hann af sína ábyrgd, oc veiti vaurd kú sem sínom nautom, oc þiggi nyt af, oc hafi þat fyrir gras sitt oc gæzlo, oc ábyrgizt vid handvaummom sínom einom. Nú er sá af landi farinn, er kú átti, oc hefir manni bódit um fiárhalld sitt, þá á hann haunom kú at bióda, ef hann er inn-

paa Koen, nemlig om Halen er afslidt, eller Horn afbrudt, da skal Leieren bøde den Lyde. Nu vil han ikke have den Ko længere til Leie, da skal han søge den, som Koen eier, om han er inden Fylket, og tilbyde ham sin Ko med Vidner. Men om Udleieren er ikke inden Fylket, da skal han føre Koen hiem, og lade Vidner besee den, at den er frisk og antagelig for Eiermanden, og sige den af sit Ansvar, dog skal han vogte den siden som sine egne Nød, og nyde Mælken for Græsset og sin Varetægt, og svare allene for sin Forsømmelse. Nu er den reist af Landet, som eiede Koen, og haver givet en anden Mand Fuldmagt at have sit Gods i Forsvar, da bør hiin, som ikke vil beholde Koen, at tilbyde ham den, om han

catæ, si qvam passa fuerit, vel cauda disrupta, vel fractis cornubus satisfacere teneatur conductor. Ubi vaccam conductor locatam diutius retinere noluerit, locatori vaccæ domino, modo hic se intra pagi oras contineat, convento testibus vaccam offerat præsentibus recipiendam. Vaccæ domo extra tribum degente, domum ipsius vaccam duci curet conductor, ubi adductis probet testibus sanam esse, talemqve, qvalis a domino admitti qveat, utpote vitio vacantem. Qvocunqve dein periculo a se amoto, vaccæ curam æqvam cum propriis bubus impendat, pro cujus pabulo ac custodia vaccæ usu fruatur, eiqve a damno solummodo caveat ob propriam negligentiam inferendo. Qvod si dominus peregre egerit, ipsius mandatario, si qvis intra tribum extiterit, vaccam, qvam diutius conductam retinere recusat,

[s]) Enn ef — færa heim ku. *omitt.* 309.

innann fylkis, enn erfingia, ef eigi er fiárhalldzmadr til, ef hann vill eigi lengr leigt hafa.

XV. Capituli.

Um handvaum á leigofe.

Nú fælr madr búfe sitt inn at manni at [1]) fulgo-mála rettom, þá scal hann ábyrgiazt vid handvaumm-om sínom aullom: þat er handvaum hans, er hann sveltir eda drepr, eda þeir menn, er hann scal hallda fyrir ordi oc eidi. þat er oc handvaum hans, ef halldzmadr hittir eigi fyrr enn aund er ór: sva oc ef biörn ber, eda bíta vargar: eda fellr fyrir berg oc fylgir eigi fe hyrdir, þá er þat hand-

han er inden Fylket, men hans Arving, om han ingen Fuldmægtig haver beſtikket for ſit Gods.

XV. Capitel.

Om Skiødesløshed med Leie-Qvæg.

Nu giver man en anden ſit Qvæg at fodre og føde for lovlig Betaling, da ſkal den, ſom tager imod Qvæget, ſtaae til Anſvar for al den Skade det tager formedelſt hans Forſømmelſe eller Forſeelſe. Det er hans Forſeelſe: om han, eller den, ſom han med Ord og Eed ſkal ſvare for, ſvælter eller dræber Qvæget. Det er og hans Forſeelſe, om Hyrden ikke finder det førend Aanden er af det: ſaaog om Biørn eller Ulve dræber det, eller om det falder ned af Klippe, fordi Hyrde følger ikke med Qvæget, da er det hans

recusat, offerat accipiendam, domini, si defuerit mandatarius, hæredi proximo.

Caput XV.

De damno pecoribus mercede alendis incuria illato.

Qui pecoris ab aliis ad pascendum commissi jacturam fecerit, stipulatione de pastione rite inita abusus censeatur reus, sive damnum ipsius, sive eorum, qvorum ipse æqve ac propriæ culpæ incumbit periculum, desidia occiderit, si pecus nempe vel fame vel alia qvavis neglectus causa perierit. Itidem si pecus alterius curæ commissum enectum a pastore fuerit inventum, sive ab urso dilaniatur, sive per prærupta montium

[1]) leigomála, *titulo elocationis male.* 309.

handvöm hans. Enn ef fyrir berg fellr, oc synir hann þát maunnom ádr enn flái húd af, þá er þat eigi handvaum hans. Þat er handvaum hans, ef druknar í brunni [2]), oc gætir eigi madr. Þat er oc handvaum hans, ef af ofmegri [3]) deyr, eda klafe kyrkir. Enn ef [4]) his er í bandi, oc rennr staur fyrir, þá er eigi handvaum hans. Nú scal hann fæda, til þess er úti má [5]) biárgazt, þá hitti [6]) hann eiganda, oc biódi haunom at vardveita bú-fe síno, oc syni maunnom at fært se at mat ser, oc segi af sína ábyrgd.

Enn

hans Forseelse. Men om Qvæget falder ned af Klippe, og han lader Mænd besee det, førend han slaaer Huden af det, da er det ikke hans Forseelse. Det er og hans Forseelse, om Qvæget drukner i en Brønd, fordi ingen vogter det. Det er og hans Forseelse, om Qvæget døer, fordi det er ilde fodret og formavret, saaog om Klave qvæler det. Kommer Benet i Baandet, og Rendestavre er for, da er det ikke hans Forseelse. Nu skal han fødre Qvæget indtil det kan bierge sig ude, da skal han søge Eieren, og byde ham at tage sit Boqvæg i Forvaring, og vise det for Folk, at det er født og forsvarligen fodret, og sige saa af sit Ansvar.

Men

tium pastore absente præcipitatum. Quod si pecoris per præcipitia suapte devoluti cadaver cute non detracta monstratum fuerit, ipsemet incuriæ non est poscendus. Si pecus vero aut puteo aut palude suffocatum fuerit, negligentiæ crimen custos incurrat itidem, si præ macie et fame perierit, aut strangularit idem numella. Si pecus fune, qvo ad depactum palum alligatum tenetur, intricatum perierit, incuriæ culpa non obtinet. Tamdiu pecus domesticum et conductum pabulum poscit, qvamdiu ipsi in pascuis pabuli qværendi copia non datur, hac data conventum pecoris dominum petat, ut commissi sibi ab ipso pecoris ipse curam gerat, ostendatqve viris a se rogatis, esse pecus par qværendo suapte pastui, seqve testetur ejusdem periculi deinceps immunem.

Si

---

[2]) eda í keldu. *aut in palude, add.* *H. R.*
[3]) druknar. *mergitur.* 309.
[4]) hess. 3260.
[5]) bita. *mordent.* 309.
[6]) hann þann er á í eindaga. *eum conveniat, qvi possidet, die indicto.* 60. *Hard. R.*

Enn ef madr tekr ross á fulgo eda á hábit, oc bíta þat vargar úti, þá er þat handvaumm hans, ef eigi ero annara manna ross úti. Nú tekr madr naut á fódr, þá scal sva ábyrgiazt, sem fulgo náut. Þat scal madr eigi ábyrgiazt, at kyr renni eigi kálfs, þegar hann hefir [7]) uxa medr nautom sínom.

XVI. Capituli.

Ef madr selr kviktfe med leynanda lauste.

Nú hefir madr kú [1]) scillt í sculld sína, þá er hvarki scerdi verd ne leigo, scal sú kyr vera eigi elldri enn átta vetra, oc eigi yngri enn at audrom kálfi, heil oc heilspenot oc hafi

Men om nogen tager Hest paa Foder eller Ævret, og dræbe Ulve Hesten ude paa Marken, da svare han derfor, om ingen anden Mands Heste vare paa samme Tid ude. Nu tager man Nød paa Foder, da svare dertil, som til Foder-Nød, som man tager Betaling for. Han skal ikke svare til at Ko faaer ikke Kalv, naar han haver Tyr med sine Nød.

XVI. Capitel.

Om nogen sælger Kreature med skiulte Feil.

Nu om nogen haver udlagt Koe i sin Giæld, som skal gaae for fuld Værd og Leie, da skal den ikke være ældre end otte Aar, og ikke yngre, end at den haver faaet to Kalve; den skal være sund, have hele Yvre, og

Si qvis eqvum sibi concreditum receperit, sive pabulo hyemali, sive in pascuis alendum æstivis, a lupis tempore, qvo sub dio eqvos pascere moris non est, dilaceratus fuerit, ipsius curator in periculo constitutus est. Si qvis bovem pacta mercede pabulo alendum sumserit, æqve ac depositi curam, et periculum sustineat. Qvi taurum, gregis ducem alit, culpæ nunqvam accusetur, etsi vacca non conceperit.

Caput XVI.

Si qvis pecora vendiderit vitio occultato laborantia.

Vacca a qvodam debito solvendo destinata, pro qva justum et integrum pretium et locarium præstetur, octenne ne sit junior duorum saltim vitulorum mater, qvorum alterum pepererit, alterum in utero gestet, inte-

[7]) þiór hiá nautom. *taurus juvenculus inter boves.* 58. uxa gradan. *taurum. H. R.*

[1]) mælt, 3260.

hafi kelft um vetrinn [2]) eptir Pálsmesso. Nú kaupir madr at manni ross eda búfe, þá er þess ábyrgd á, er keypt hefir, þegar hann leidir brott. [3]) Kviktfe allt þat, er madr kaupir, þá scal engi audrom [4]) svik selia ne med leynandi laustom. Þat er leynandi laustr á rossi, ef þat er blindt eda dauft, kviddrag, vamhallt, [5])sciart eda statt. Enn á audro [6]) kvikfe, ef þat dreckr sik siálft, þá scal sá sveria fyrir er selldi, eda siálfr hafa, at hann vissi eigi leynandi laust á, ef hinn finnr á fyrsta mánadi.

XVII. Ca-

og skal have kælvet om Vinteren efter Pauls Misse. Nu kiøber man af nogen Hest eller Boqvæg, da er det i Deus Forvaring og Ansvar, som kiøbte, naar han leder det bort. Alt det levende Qvæg, som nogen kiøber, det maa ingen sælge med Svig eller lønlig Lyde. Det er lønlig Lyde paa Hest, om den er blind eller døv, sprængt eller beskiemmelig halt, løbsk eller stædig. Men paa andet Qvæg er det Lyde, om det dier sig selv. Befinder Kiøberen saadan Lyde den første Maaned, da skal den, som solgte, beholde det selv, eller giøre sin Eed, at han vidste ingen lønlig Lyde derpaa.

XVII. Ca-

integræ sanitatis præprimis qva pupillas uberis, et qvæ circa festum Pauli hyemale pepererit. Si qvis ab altero eqvam vel pecus qvoddam domesticis aptum usibus emerit, in pecoris emti et abducti ipse emtor versatur periculo. Qvicqvid pecoris qvis alteri vendiderit, probe caveat venditor vitio fraudulenter celato laboret. Vitia eqvorum occulta sunt, defectus visus et auditus, hernia, perpetua claudicatio vel cespitatio, si eqvus refractarius sit vel refugus in furorem repentinum præ pavore rapi solitus. Vitio autem alius generis pecori vertitur domestico, si ex se ipso lac suxerit. Tale pecus vel venditor ipse retineat, vel juramento interposito neget se scisse occulto pecus laborasse vitio, qvod intra primum a contractus tempore mensem elapsum emtori innotuerit.

Ca-

---

[2]) at Palsmesso. *ad diem Sti Pauli.* 307. adr eptir Palsmesso. *antea post diem Sti Pauli.* 56.

[3]) nema hann scili annan veg fyrir vattom. *nisi aliter inter eos convenerit coram testibus. add.* 3260. *Cætera omitt. usqve ad finem capit.* 3260.

[4]) siúkt. *ægrum, morbidum.* 309.

[5]) stiarft. 62.

[6]) búfe. 309. 72.

XVII. Capituli.

*) Um úsenan grip.

Nú kaupir madr úsenan grip at manni, þá er þess ábyrgd á, er solldi, til þess er þeim kemr í hendor, er keypti, eda þeim manni, er hann baud um med vattom at taka, nema þeir scili annann veg fyrir vattom.

XVII. Capitel.

Om ubeseete Ting.

Kiøber man af anden noget ubeseet, da er det udi hans Ansvar, som solgte det, indtil det kommer udi den Mands Hænder, som kiøbte det, eller den Mands, som han udi Vidners Paahør gav sin Fuldmagt at tage imod det, uden saa er, at de anderledes for Vidner forenes.

XVIII. Capituli.

**) Um scipti manna.

Alla þá gripi, er menn eiga samann, hvart sem þat er akr eda eng

XVIII. Capitel.

Om fælleds Tings Skifte.

Alle de Ting, som Mænd eie tilsammen, hvad enten det er Ager eller Eng

Caput XVII.

De emtione rerum non visarum.

Si qvis rem antea a se non visam ab altero emerit, ejusdem periculo obstrictus esto venditor, usqve donec eadem emtori, aut ejus mandatario, cui, testibus adhibitis rem recipiendi curam mandarat, tradita fuerit, nisi de re inter contrahentes aliter convenerit testibus præsentibus.

Caput XVIII.

De communium rerum divisione.

Divisio Bonorum communium, sive ager, sive pratum aliæve res sint, divisu

---

*) *Hoc caput omitt.* 3260.

**) Um gripa sameign. Nú eiga tveir menn eda fleiri einn grip saman, þá selr einn oc spyrr ecki hina at, er med honom eiga. Nú vilia þeir riúfa þat kaup, þá scal luta, hverr þeirra ráda scal, oc ef sá lytr er selldi, þá scal halldazt. Enn ef hinir hlióta, þá scolo þeir riúfa á fyrsta mánadi er þeir verda varir vith; enn eigi sitharr, nema fullar naudsyniar

eng, eda adra luti, þá er scipti fær á komir, þá scal sá scipti ráda, er scipta vill, eptir því sem ádr segir í ódals sciptom. Enn þar sem tveir menn eda fleiri eigo grip samann, þann er eigi fær scipti á komit, sva at eigi verdi scadi at, eda þann er annar vill gagn at hafa, eda annar afrækizt, eda má eigi rækia, þá bíódi þeim fyrst, er til móts eigo vid hann. Nú vilia þeir eigi kaupa, luti hverr kaupa scal, oc leysi sá er lytr, eptir því sem [1]) sex scynsamir menn meta, eda seli hveriom sem vill,

Eng, eller andre Ting, som kunne deles, da skal den raade for at skifte, som vil skifte, eftersom tilforn er sagt i Odelsskifte. Men om to Mænd eller flere eie een Ting sammen, som ikke kunne skiftes uden Skade, eller eñ slig Ting, som den ene vil bruge, men den anden anker derpaa, eller formaaer ikke at bruge den, da skal den Ting først tilbydes den Mand, som eier Lod i den. Nu vil han ikke kiøbe, da kaste Lod om hvo der skal kiøbe, og den, som Lodden falder paa, skal løse Tingen til sig, efter sex skiønsomme Mænds Vurdering, eller sælge den til hvem han vil,

divisu facilium, consortum aliqvo poscente, instituenda est ad regulas juris superius expositas de fundis avitis herciscundis. Si vero rei cujusdam, qvæ sine damno dividi neqvit, duo vel plures consortes simul extiterint, ex qva unus eorundem usum fructum capere solus cupiat, eundem vero alter capere vel negligat, neqveatve, ille cæteris offerat emendam rem, qvod si recusatum fuerit, emtor sorte deligatur, qvi rem pretio a sex viris prudentibus æstimato emat, aut cui libuerit vendat, pretiiqve nume-

---

banni þær sem i logom oro scylldar, at þeir mætti eigi riúfa, oc scal þar vitni tilhafa, at þat se satt er þeir segi. *Si in communione duorum pluriumve res sit, horumqve alisqvis eandem cæteris codominis insciis, qvi pactum irritum reddere voluerint, sortibus jactis decernendum est, cujusnam partium arbitrium valere debeat. Sorte venditori addicta pactum ab eo initum sartum esto. Si dissentientium sors exierit, intra mensem primum, postqvam resciverint rem venditam fuisse, pactum rescindant. Postea rescissio irrita esto, nisi impedimenta legitima, qvo minus rescissio fieret, obstiterint, qvæ tesibus probanda sunt. Codex Reg. Tunsbergensis.*

[1]) sex. *omitt.* 56. 72.

vill, oc lúki hinom sínn luta verds. Nú vilia hinir eigi vid taka, hafi at láni oc at úseckio, þar til er hinir heimta, oc ábyrgizt [2]) sem sitt fe. Engi scal annars framar selia, enn í laugom er mællt. Enn ef menn eigo scip saman, þat er hvargi hefir kost til at kaupa, [3]) halldi sá til gagns er vill, oc greidi þeim sínn luta scipleigo, er til móts eigo, oc taki af því fyrst, er hann þarf til kostnadar at hafa á hinna luta.

XIX. Capituli.

Um láns ábyrgd.

Sá scal lán ábyrgiazt, er þiggr, oc

vil, og give de andre hver sin Andeel af Værdien. Ville de andre ikke tage derimod, da have han det sagløs som et Laan, indtil de afhente det, og forvare det som sit eget Gods. Ingen maae sælge anden Mands Gods anderledes end i Loven er mældt. Eie Mænd Skib sammen, og ingen af dem formaaer at løse hinanden ud, da maa den bruge det, som vil, og svare de andre Fragt for deres Andeel, naar derfra først ere trukne de nødvendige Bekostninger, som ere giorte paa enhvers Deel.

XIX. Capitel.

Om Ansvar for Laan.

Den skal svare for Laanet, som tager der-

numerati suam cuiqve consorti portionem tradat. Si cæteri pretium recipere recusarint, isto cev commodato indemnis utatur, eadem ei, qva propriis rebus adhibita cura sine ulteriore periculo, usqve donec reliqvis suum singulis libuerit repetere. Nemo aliter, qvam leges præscribunt res alienas vendat. Si plures fuerint unius ejusdemqve navis communes domini, qvam integram sociorum nemo emendo par est, qvæstus qværendi ergo, qvi velit ea utatur, portionemqve nauli suam cuiqve consorti solvat, unde demtam prius ad impensas restituendas partem sibi reservet.

Caput XIX.

De cura et restitutione rei commodatæ.

Periculum rei commodatæ sustineat, qvi commodato rem cepit, inte-

---

[2]) vid handvömmom sínom, *a culpa sua immunes.* 72.

[3]) oc eigi vili adrir kaupa. *nec alii emere voluerint.* 309. oc adrir menn vilia eigi kaupa. *add.* 58. 60. 63. 69. 71. *H. R.*

oc koma heilo heim. Enn ef hann vill eigi, þá scal sækia sem vitafe. [1]) Enn þat er allt vitafe, er vattar vita, oc allt þat, er dómr dæmir manni, sva oc ef laugmadr segir fe á hendor manni med laugligom laga orscurdi at giallda audrom manni. Nú ler madr eda selr þat sem honom er let, oc misfer þat, [2]) þá scal sá, er á, heimta af hvariom sem hann vill, þeim er selldi eda hinom er keypti, oc sva scal hvervitna þar sem madr selr eda ler annars mans eigo.

XX. Ca-

derimod, og lade det komme uskadt hiem igien. Vil han det ikke, da søge Eiermanden ham som for vitterlig Giæld. Men det er alt vitterlig Giæld, som Vidner vide, og alt det, som man er tildømt, saaog om Laugmanden ved lovlig Kiendelse tildømmer nogen at betale noget til en anden Mand. Nu laaner eller sælger nogen det bort, som han haver selv til Laans, og handler ulovligen dermed, da maa den, som eier det, søge det fra hvem han vil, enten fra den som solgde, eller fra den som kiøbde, og saa skal allevegne forholdes der, hvor man sælger eller laaner anden Mands Gods bort.

XX. Ca-

integrumqve restitui curet. Qvod si neglectum fuerit, res, æqve ac debitum liqvidum, qværi debet a domino. Liqvidum autem debitum est omne æs alienum in testium præsentia contractum, res judicata et nomina qvæ judex sententia legibus conformi solvi jubet. Cum res, qvam qvis sibi commodatam alii vel commodarit, vel venditarit, perditum ierit, hanc domino ab utro libuerit, sive venditore sive emtore repetere liceat, id qvod toties obtinet, qvoties rem non suam qvis alteri vel commodato vel venum dederit.

Ca-

---

1) Enn — dæmir manni. *omitt.* 56. | 2) *incipit iterum* 57.

XX. Capituli.

*) Ef madr leggr audrom ved, hverso fara scal.

Nú leggr madr manni ved fyrir einnhvern lut, þá scal sá ábyrgiaz ved, er tekr. Enn ef þeir hafa görvann eindaga til, nær út scal leysa, þá scal hann bióda honom, eda hans umbodsmanni í eindaga, oc hafa vatta vid. Enn ef þá leysir engi út, þá geri hvart er hann vill, at scynsamra manna vyrdíngo, hafi siálfr, eda selí audrom, oc hafi sá sculld sína, er ved tók, enn eigandi þat sem auk er. Nú er [1]) eindagi eigi ásettr, leysi innann tólf mánada, eda fari sem fyrr var scillt.

Nú

XX. Capitel.

Hvorledes med Pant omgaaes bør.

Nu sætter man Pant til en anden for noget, da skal den svare til Pantet, som tager derimod. Men om de have fastsat en vis Tid og Dag, paa hvilken det skal løses, da skal den, som haver Pantet, paa den bestemte Dag med Vidner tilbyde Eieren eller hans Fuldmægtig at løse det. Løser da ingen af dem det, da maae han giøre hvad han vil: beholde det selv efter skiønsomme Mænds Vurdering, eller sælge det til andre, og tage saa Betaling for sit Tilgodehavende og give Pantets Eier Overskuddet. Er der ikke fastsat nogen vis Tid, da skal den, som satte Pantet, løse det inden tolv Maaneder, eller omgaaes dermed som forbemældt er.

Nu

Caput XX.

Circa res oppignoratas qvænam sint observanda.

Res oppignarata in creditoris custodia et periculo maneat. Si contrahentes certum condixerint diem, qvo pignus reluendum sit, creditor testibus stipatus debitorem ejusve mandatarium moneat adesse, die veniente. Si nemo reluerit, creditor rem oppignoratam, aut ipse sibi habeat, aut alii vendat æstimatam a viris peritioribus, cujus pretio debitum creditori solvatur, superfluum pignoris priori domino restituatur. Si certus solutionis dies non fuerit condictus, intra duodenos menses pignus reluendum esto; dicta coeteroqvin regula res geratur.

Uuu *Res*

---

*) Um veds ábyrgd. 3260.

[1]) eiganda i sættir. *lectio sensu carens.* 307.

Nú á madr at heimta fe at audrom manni, oc tekr hann ved fiár síns í einom hverom grip, hvart sem þat er í iaurdo eda audro fe, þá scal þat [2]) fe vyrda. [3]) Nú selr madr þat [4]) ved brott audrom manni, þá scal hann hafa vatta til ved síns er ved átti, oc hafi leyst út á fyrstom tólf mánadom, ef hann er innann fylkis. Enn ef hann er eigi innann fylkis, þá hafi [5]) leyst á fyrstom tólf mánadom, er hann kemr heim í fylki, nema naudsyniar banni, þær sem í laugom ero mæltar; vitni scal hann tilhafa at þær se sannar, elligar á hann aldri þess máls uppreist.

Nú

Nu haver man Gods af fordre af anden Mand, og tager man Pant for sit Gods udi nogen Ting, hvad enten det er Jord eller andet Gods, da skal det Gods vurderes. Sælger man det Pant bort til anden Mand, da skal den, som eiede Pantet, have Vidner til sit Pant, og have det udløst inden de første tolv Maaneder, om han er inden Fylket. Men er han ikke inden Fylket, da have det løst inden de første tolv Maaneder, efter at han er kommen hiem i Fylket, undtagen han bliver forhindret ved de Forfald, som udi Loven ere mældte. Vidner skal han have paa sine Forfald, at de ere sande, ellers faaer han aldrig mere Opreisning paa den Sag.

Nu

Res qvælibet oppignorata, qvam pro securitate numeratæ pecuniæ qvis ceperit, sive immobilis sit, sive mobilis, certo æstimata esto pretio. Talem rem oppignoratam si creditor alteri venditarit, pignoris dominus eadem in tribu constitutus adhibitis testibus intra duodenos menses proximos redimat, pignus vero si extra tribum degerit domum redux intra duodecem elapsos inde menses, nisi prohibitus fuerit impedimentis, qvæ jus admittit, et qvæ vera esse testibus ostenderit, rem pignore datam reluat, secus faciens ab omni restitutione in integrum arceatur.

Si

---

[2]) ved. *pignus.* 307. 309. 56. 58. 60. 63. 68. 72. *Hard. Reg.*

[3]) *Cætera capitis omitt.* 57.

[4]) fe. *pecuniam.* 309.

[5]) brugdit. 309. 57. 62.

Nú selr madr tveimor maunnom eitt ved, þá á sá ved, er fyrri tók, *) enn hinom er vedfox, er sídar tók, oc vita þat vattar.

Nu sætter nogen tvende Mænd eet Pant, da eier den Pantet, som først bekom det; men for den, som sidst tog det, er det Bedrag, om det er beviisligt.

XXI. Capituli.

*) Um sculdsceyting oc kaup kvenna.

Nú heimtir madr sculd at manni, ef hann er innann fylkis, oc sculldsceytir haunom vid annann mann, þá hefir hann lokit þeirri sculld ser af hendi, ef þar ero vattar til, at hann tók þann sculldar stad.

Umagi má engom kaupom ráda. Þat scolo ver oc vita, hverso mikle kaupi konor scolo ráda: bondakona eyris kaupi, haulldzmanz kona tveggia

XXI. Capitel.

Om Giælds Overdragelse og Qvinders Handel.

Nu søger man Giæld hos en Mand, som er inden Fylket, og han giver Anviisning paa anden Mand at betale den, da haver han betalt den Giæld, om det er beviisligt, at den som Giælden krævede tog den anden god for sin Giæld.

Myndling maa ikke slutte nogen Handel. Det skulle vi og vide, hvor stor Handel Qvinde maa slutte: Bondekone maa slutte Handel for en Øre; Odelsgaardseiers Kone

Si qvis unum idemqve pignus duobus tradiderit, prior illud retineat, posteriori debitorem fraudis admissæ reum agere liceat, si testes affuerint.

Caput XXI.

De delegatione debiti et de emtionis mulierum determinatione.

Si qvem creditor in tribu, cujus ipse est incola, degentem debitum poposcerit, debitor autem æris solutionem alteri delegarit, delegatio testibus firmata pro justa solutione habeatur, modo eadem creditor acqvieverit.

Pupillus jure emendi et vendendi careat. Sciendum est, qvantum emere uxoribus liceat: uxoris ruriculæ unius oræ, conjugis domini fundi aviti

*) *cætera capit omitt.* 63. 68.

*) Um sculda heimting. *De debiti exactione.* 3260.

tveggia aura kaupi, *) baruns kona hálfrar merkor kaupi; enn ef meira kaup kaupir, þá má þat riúfa á fyrsta mánadi. Enn ef bóndi hennar er eigi heima, þá má hann riúfa á fyrsta mánadi, er hann kemr heim, oc hann veit kaup þat.

XXII. Capituli.

¹) Ef bondi vill eigi hallda kaup vid verkamann sinn.

Nú kaupir madr verk af friálsom manni, þá scal þat allt halldazt er þeir verda ásátter. Enn ef bóndi vill eigi halda mála vid leigomann sinn, oc vísar honom or víst, þá scal hann krefia vistar sinnar med vatta

Kone for to Øre, Barons Kone for halv Mark; giøre de større Kiøb og Salg, da maa det tilintetgiøres inden en Maaned. Men om Manden er ikke hiemme, da maa han tilintetgiøre det Kiøb og Salg inden en Maaned, efterat han er hiemkommen, og faaer det at vide.

XXII. Capitel.

Om Huusbonden vil ikke holde Ord med sit Tyende.

Nu fæster man frels Tienestekarl, da skal alt det holdes, som de forenes om. Vil Bonden ikke holde sit Leiemaal med sin Tienestekarl, og viser hann af Kosten, da skal denne kræve sin Kost med

aviti duarum orarum, Baronessa marcæ dimidiæ, contractus valeat. Majoris pretii contractum rescindere liceat inter mensem præterlapsum. Quod si abfuerit uxoris maritus, primo post reditum mense, qvam primum de emtione ipsi innotuerit, contractum uxoris irritum reddendi jus habet.

Caput XXII.

Si herus pactum cum operario suo resciderit.

Qvod qvis cum operario, qvi sui juris est, pactum inierit, ratum servare debet. Si colonus contractum cum operario factum servare, eiqve tam mansionem domesticam, qvam victum præstare recusarit, utrumqve ab

*) lendsmanz. *beneficiarii.* 58. 62. landzmanz. *male.* *Tunsb. Reg.*

¹) Um verkakaup bónda oc verkmanz. 3:60.

vatta tva, oc bióda honom verk slíkt, sem þeir urdo ásáttir. Nú ef bóndi vill þat eigi, þá er hann sekr þrím aurom silfrs vid Konong, enn hinn scal hafa kaup sitt oc mataryerd, slíkt sem úneytt er. Enn ef leigomadr vill eigi hallda mála bónda, þá scal bóndi krefia hann verka slíkra sem hann handselldi hönom, oc biódi haunom vist med vattom. Enn ef hann vill eigi þat, þá er hann sekr þrím aurom silfrs vid Konong, enn bóndi á slíkt at heimta af haunom, sem hann átti at reida haunom í leigona; enn matar verd hafi hann ecki, þvíat hann hafnar siálfr. Enn ef sá er vitandi, er tekr [2]) vinnumann annars mans, er sekr hálfri mörk

med tvende Vidner, og tilbyde hiin sit Arbeide efter Forening. Vil Bonden ikke det, da er han brødig tre Øre Sølv til Kongen, og Tyendet skal have sin Løn og Kostpenge, for saavidt ikke tilforn er oppebaaret. Men om Tyendet vil ikke holde Bonden sit Leiemaal, da skal Bonden kræve af ham det Arbeide, som de vare forenede om, og med Vidner tilbyde ham Kosten. Vil Tyendet endda ikke, da er det brødig tre Øre Sølv til Kongen, men Bonden skal have saameget af Tyendet, som han skulde have givet det i Løn; men for Maden faaer han ingen Betaling, thi han beholder den selv. Hvo som vidende tager anden Mands Tienestetyende i sin Tieneste, bøde derfor en halv Mark Sølv

ab ipso duobus adscitis testibus postulet operam suam pro pacta mercede offerens. Tergiversando colonus trium se reum reddit orarum luendarum regi: mercedis ante pactæ, ut et victus qvantum restabat, petens obtineat. Si vero operarius pacto, de qvo inter eos datis dextris convenerit, satisfacere noluerit, hunc colonus tantum operis, qvantum præstare obligatus erat, postulet mercedem et alimentum testibus adhibitis offerens, oblatas si spreverit ille conditiones, regi tres solvat oras, tantumqve mercedis operarius hero solvat, qvantum ejusdem operario ab hero coeteroqvin solvendum erat; pro victu, qvem operarius ipse recusat, nil ipsi redundet. Qvi, qvem conducit, sciens alteri esse conductum, dimidiam fisco marcam

---

[2]) leigomann, *conductum*. 69. 72.

mörk silfrs vid Konong. Enn ef hann tekr á hönd ser mans verk, oc getr eigi unnit, þá scolo menn meta, hvat leigofall haunom scal í því vera.

Nú legzt leigomadr siúkr eda sárr, ef hann liggr hálfann mánad, þá scal honom ecki leigofall í því vera med þeim bónda, er scynsamir menn meta eda sea at fullfeadr se til; enn ef hann liggr lengr, þá scolo [3]) scynsamir menn meta verka tión oc mat þann er hann neytir, ellegar færi hann á hendor erfingia.

XXIII. Ca-

Sølv til Kongen. Men om nogen tager fuld Mands Værk paa sig, og kan ikke giøre Fyldest for en Mand, da skulle skiønsomme Mænd skiønne, hvor meget han bør afkortes udi sin Løn.

Nu ligger Tienestekarl syg eller saar, og bliver han liggende en halv Maaned, da skal derfor intet afkortes i hans Løn, naar skiønsomme Mænd see, at Bonden ikke er trængende; men ligger han længere, da skulle skiønsomme Mænd skiønne, hvormeget der skal gaae af hans Løn og betales for den Kost han nyder, eller og Bonden kan føre ham til hans Arvinger.

XXIII. Ca-

marcam pendat argenti. Qvicunqve opus in se susceptum non absolverit perfectum, pro imperfecto qvantum mercedis desideret, ab æstimatoribus æstimetur designatis.

Si operarius conductus vel morbo vel vulnere per dimidium mensem laborarit, de pacta mercede a patrefamilias nil detrahatur, modo herus inter viros sat opulentos a viris honestis habeatur; qvâ si æger diutius valetudine pressus jacuerit, qvantum herus laboris desiderati victusqve insumti damnum passus sit æstimare faciat viros cordatiores, aut ægrotantem ad hæredes transvehendum curet.

Ca-

[3]) sex. sex. add. 307. 63. 68.

XXIII. Capituli.

*) Um felitla menn er sigla.

Nú af því at vinno menn ero miök torfeugnir í heradi, oc allir vilia nú í kaupferdir fara, þá viliom ver þat vandlega aftaka, at nockr madr fari sá í kaupferdir, er minna fe eigi, enn til þriggia marka [1]) veginna [2]). Skal þetta forbod standa frá Páscom oc til Michialsmesso, oc [3]) allann vetrinn sídann fari hvert sem hann vill med því, sem Gud hefir let hönom, hvart sem þat er meira eda minna. Enn styrimenn þeir, er taka menn á scip sín med minna fe

XXIII. Capitel.

Om Fattige fare til Søes med Kiøbmandskab.

Nu efterdi det er meget vanskeligt, at faae Tienestefolk i Herrederne, efterdi alle ville drive Kiøbmandskab, da ville vi, at den Skik afskaffes, og at ingen maa fare i Kiøbfærd, som eier mindre Gods end tre veiede Mark. Dette Forbud skal staae ved Magt fra Paaske til Mikkelsdag hvert Aar; men siden hele Vinteren maa enhver fare med det som Gud haver givet ham, hvad enten det er mere eller mindre. Men de Styrmænd, som tage Mænd paa deres Skibe med mindre Gods

Caput XXIII.

De pauperibus, qvi navigant mercandi causa.

Eoqvod rure operariorum ingens adeo defectus existit, plerisqve mercaturæ operam dare cupientibus, probe caveri jubemus, ne liceat ulli pecuniæ minoris domino, qvam qvæ marcis usqve tribus libratis ære alieno solutis respondeat, mercatum profisisci. Interdictum istud valeat singulis annis inde a festo paschali ad diem usqve Michaeli sacrum. Reliqvo postea, qvantum superest, hyemis spatio, cuicunqve opes Deo favente comparatas sive majores sive minores secum qvolibet mercatum transferre tuto liceat. Nauclerus, qvi nautas admiserit minoris, qvam defini-

---

*) Um kaupmenn. *De mercatoribus.* 3260.

[1]) veginna. *omitt.* 304. 56. silfrs. *argenti.* 3260. *Tunsb. Reg.*

[2]) scullda laust. *debito liberum. add.* 302. *Hard. Reg.*

[3]) Enn allann vetrinn sídan fari hverr í fridi med því godo etc. *Tota vero hieme exinde pace et bonis fruatur.* 307. 3260. Enn fra Michialsmesso, oc allann vetrinn sídan. *Sed post festum Michaelis tota hieme subseqvente.* 58.

fe enn nú er scilt, þá sekizt sá tveimor [4]) aurom silfrs vid Konong fyrir hvern þeirra, oc sva hverr er felag leggr vid þá.

Gods, end nu er sagt, skulle bøde for hver to Øre Sølv til Kongen, og saaledes ogsaa enhver, som lægger Fællig med dem.

XXIV. Capituli.

*) Ef styrimadr tekr ofmarga menn á scip.

Nú scipar madr kaupscip heima í heradi, oc taka menn far af hönom, þá scal hann sva scip scipa, at þeir hafi allir far í, er tekit hafa. Nú ef scip verdr af miök ladit, þá scal styrimadr sinn varning fyrst af bera, enn hinir hafi far, er tóko. Enn ef þeim þyckir þá [1]) enn of miök ladit, er far tóko, þá scolo þeir afbera, er [2]) sídastir tóko, þar til

XXIV. Capitel.

Om en Styrmand tager for mange ombord.

Nu udreder nogen Skib hiemme i Herredet, og bortfragter Rum i Skibet, da skal han saaledes bortfragte, at de faae alle Rum i Skibet, som have fragtet. Bliver Skibet formeget ladt, da skal Styrmanden først føre sine egne Varer af Skibet, saa at de have Rum, som fragtede. Synes de at Skibet endnu er formeget ladet, da skulle de føre deres Gods af Skibet, som sidst fragtede, indtil

definivimus, pecuniæ dominos mercaturæ socios, pro qvolibet tali duas argenti oras Regi solvat: Eadem eos manet mulcta, qvi cum his societatem ineunt.

Caput XXIV.

Si gubernator navim, graviori, qvam cui vehenda par est, mole onerarit.

In tribu, ubi navis vectoribus instruitur, probe observandum est, ut vecturæ et vectorum navis sit satis capax. Navi forte plus justo onerata suas primus merces nauclerus ipse auferat, et vecturam, qvi pacti sunt, retineant. Qvod si reliqvæ vecturæ navis adhuc impar videatur, qvi postremi conduxere, primi avehant, usqve donec, qvod restat oneris, potis cen-

4) markum. *marcis.* 68.
*) um kaup scipan. 3260.
1) enn eigi fört. *adhuc nondum aptum.* 56. 57. 72.
2) öfst. *primi.* 72. 307. öfster. 56. 63. 68. iöfsto. 58. efstir. 3260.

til er scip er fært [3]), þá scal hann leggia á handsals slit tva aura silfrs [4]) hveriom þeirra er af bera.

XXV. Capituli.

Ef menn sigla fyrir bann.

Nú fara menn fyrir [1]) bann landa eda stada millom, þá er styrimadr [2]) sekr átta ærtogom oc þrettann maurkom silfrs vid Konong, enn háseti hverr maurk silfrs. Enn ef madr fer or kaupstad oc í herat í forbodi, sekr maurk silfrs vid Konong. Einn scal styrimadr á scipi hvero, sá

til Skibet bliver seilefort. Men da skal Styrmanden betale til enhver af dem, som maatte føre deres Gods af Skibet, to Øre Sølv for brudt Foreening.

XXV. Capitel.

Dersom nogen gaaer til Søes imod Forbud.

Nu fare Mænd imellem Lande eller Stæder imod Forbud, da er Styrmanden brødig otte Øretuge og tretten Mark Sølv til Kongen, men enhver af Besætningen een Mark Sølv. Men om nogen farer fra Kiøbstæd og til Herredet imod Forbud, da bøde een Mark Sølv til Kongen. Der skal være en Styremand paa hvert Skib, det

censeatur ferundi, pro pacto dissoluto, datis dextris firmato, qvi merces abstulere, cuiqve duas argenti oras ad satisfaciendum reddere obligatus esto gubernator.

Caput XXV.

Siqvi prohibiti abnavigent.

Qvod si instituta fuerit navigatio prohibita inter terras vel loca qvævis, rector navis supra marcas tredecim octo ortugos argenti regi solvere tenetur: nautarum singuli marca argenti mulctandi sunt. Si qvis iter fecerit, contra interdictum, ex emporio in provinciam, Regi marcam argenti solvito. Unus esto uniuscujusqve navis moderator, cui lec-

---

3) *cætera capitis omitt.* 307. 68.
4) *Reliqva nescit* 3260.

1) forban. *commeatus inhibitionem.* 71. 72. fyrir bann. *omitt.* 3260.
2) *cætera in* 57. 63. *desiderantur. hoc caput omitt.* 63.

sá er næstr hvilir [3]) bordi á stiórn. Styrimadr scal um allt sækia, enn allir gialldi hanom [4]) þeir er í scipi eigo, því er fyrir bann fór. Engi scal bann leggia fylkna millom, af korni eda mat, nema med Konongs rádi; enn ef leggr, þá ero þeir sekir allir [5]) fylkismenn átta ærtogom, oc þrettann maurkom silfrs vid Konong; þat fe á hálft Konongr, enn hálft allir laugonautar.

det skal være den, som hviler nærmest Styrbord. Styrmanden skal søges for det Hele, men alle, som have Gods i det Skib, som seilede imod Forbud, skulle igien betale ham deres Bøder. Ingen maae forbyde at føre Korn eller Mad imellem Fylkerne, uden med Kongens Minde; hvo det giør, bøde otte Øretuge og tretten Mark Sølv, Halvparten til Kongen og Halvparten til Laugrettesmændene.

XXVI. Capituli.

Um ásigling, hvat fyrirliggr.

Nú róa menn á menn eda sigla, gialldi scada þann allann er þeir gera, nema

XXVI. Capitel.

Hvorledes forholdes skal, naar man seiler paa en anden.

Roer eller seiler nogen paa andre, da skulle hine betale disse al den Skade, det foraarsager,

lectus erit dextro navis lateri proximus. Gubernator in solidum periculum sustineat, qvi omnes conductores pro rata ad solvendum obligatos teneat agatqve in navi vectores itineris prohibiti. Frumenti aliusve commeatus vecturam ab una tribu ad alteram interdicere nemini fas sit, nisi Regis accesserit consensus. Qvi secus fecerint contribules omnes una solvant octo ortugos et tredecem argenti marcas, qvarum pars dimidia Regi reliqva assessoribus judicii cedat.

Caput XXVI.

Siqvis suam alterius in navem impegerit.

Si navis cujusdam vectores, qva vehuntur, navim sive remis sive velis actam in aliam impegerint, qvi impegerunt, qvodvis illidendo illatum

---

3) burdi. 3260.

4) sva sem þeir eiga í scipti til. *prout cuiqve in nave jus est. Tunsb. Reg.*

5) fylkismenn. *recta. omitt.* 309. 69. *Etenim vitiosa est lectio, nec alii, qvam rei mulctari potuerant.*

nema menn rói fyrir [1]) bard þeim. Rek þau aull, er reka í almenninga, þá á Konongr. Nú ef menn sigla fyrir land fram eda af hafi oc brióta menn scip sitt: sitt fe á hverr er kennir med vattom, [2]) hverr sem iaurd á er árekr. [3]) Hafrek aull [4]) aunnor á Konongr.

XXVII. Capituli.

Um fullrettisscada.

Nú ler madr manni scip sitt eda ross, oc vill sá hafa at þörf sinni er let var, enn hinn fer til, er ledi, oc tekr af honom lánit, þá gialldi hann tva aura silfrs at [1]) afgángi

aarsager, undtagen nogen roer tvers for Forstavnen. Alt det, som driver af Søen ind i Alminding, det hører Kongen til. Nu om Mænd seile langs Landet eller fra Havet, og lide de Skibbrud, da eier enhver det Gods, som han kan hiemle sig med Vidner, hvem end Grunden tilhører, hvor det driver i Land; alt andet Vrag hører Kongen til.

XXVII. Capitel.

Om Fuldrettes-Bod.

Nu bortlaaner nogen til en anden sin Baad eller Hest, og den, som fik samme tillaans, vil bruge Laanet til sit Behov, men Udlaaneren farer til og tager Laanet fra ham igien, da bøde han to Øre Sølv for

tum aliis damnum resarciant, nisi suam damnum passi navim transversam egerint. Omnia a mari in litus depulsa commune ejectamenta regi cedunt. Si qvi aut ex alto advecti, oramve continentis navigando prætérlegentes naufragium passi fuerint, suam qvisqve rem testibus sibi vindicatam retineat in cujuscunqve demum ejecta fuerit fundum, cætera ex alto ejectamenta regis sunto.

Caput XXVII.

De damni dati perfecta satisfactione.

Siqvis eqvum navimve alii commodaverit utendam, eandem vero usui accipientis inservientem abstulerit, præreptionis mulctam, duas nempe

Xxx 2 *oras*

[1]) bord. 58. 63.
[2]) *seqv. cap. omitt.* 302.
[3]) hafrek. *ejectamenta maris.* 304. 309. hafrekstr. *idem.* 71.
[4]) önnur. *omitt.* 307.

[1]) áfange. *detentio, lectio melior,* 63. 69. 72. *Tunsb. R.*

gángi þeim er scip eda ross [2]) var let. Enn ef hinn hefir lengr enn let var, þá gialldi hann [3]) áfáng tva aura silfrs, þeim er scip eda ross á.

for Forfang til den, som Baaden eller Hesten var laant. Holder den, som Baaden eller Hesten var laant til, det Laante længere end tilladt var, da bøde han to Øre Sølv for Tilbageholdelse, til den som eier Baaden eller Hesten.

Hvervitna þar sem menn gera maunnom fiár-scada, medr heipt eda öfund, bæti sá fullretti er gerir [4]), oc fiárscada [5]) sem sex scynsamir menn meta, laugliga tilnefndir [6]) af dómaranom, [7]) oc öfundarbót á ofann, ef vitni ero til: Þat er allt fullrettis-scadi, er menn meta til hálfrar merkr [8]) silfrs. Enn ef minna er,

Allevegne hvor nogen giør en anden Skade af vred Hu eller Avind, da bøde den, som giør Skaden, fuld Ret og Skaden efter sex skiønsomme Mænds Kiendelse, som lovligen ere udmældte af Dommeren, og desuden Avindsbod, om dertil ere Vidner. Det er alt Fuldrettes-Skade, som vurderes til en halv Mark Sølv. Men dersom Skaden er mindre,

oras illi solvat, cui usus eqvi, navisve concessus fuit. Si vero qvis ultra tempus condictum re concessa usus fuerit, domino vel navis vel eqvi binas argenti oras pendat pro usu rei justo longiore.

Qvi animo hostili vel ultrici alienæ rei injuriam infert, læso plenam pro sua dignitate mulctam pendat, pretiumqve rerum a sex viris solertibus qvos judex legitime constituerit, adjudicatam solvat, addita insuper mulcta pro damno invidiose illato, si testes suffecerint. Damnum, pro qvo plena danda est satisfactio, ad dimidiam argenti marcam se extendit æstimatum. Si minoris

---

2) láte. 62. 63.

3) at ásange. *pro detentione.* 302. 307. 56. 58. 71. áfáng. 304. 63. 72. afáng. *omitt.* 69. ásange. *Tunsb. Reg.*

4) efter dómi, *ex sententia. add.* 3260.

5) efter sex manna dómi lögliga etc. 3260.

6) af dómaranom, *omitt.* 3260.

7) oc ofundarbót á ofan. *omitt.* 3260.

8) veginnar, *ponderatæ.* 62.

er, [9]) þá er [10]) þockabót [11]) tveir aurar silfrs þeim er scadi er gerr. Nú dylr hann, oc ero engi vitni til, [12]) syni med lyrittar eidi, enn settar eidi fyrir fullrettis-scada. Enn ef eidar fallazt gialldi slíkt, sem ádr var mællt.

dre, da bødes i Forsoningsbod to Øre Sølv til den Forurettede. Nu nægter den Sigtede det, og der ere ikke Vidner dertil, da værge han sig med tre Mænds Eed, og om det er Fuldrettes-Skade, med sex Mænds Eed. Brøster Eeden for ham, da bøde saaledes som tilforn var sagt.

XXVIII. Capituli.

*) Um dubl.

Ef menn dubla, eda kasta [1]) terníngom um peninga, se uppnæmt allt Konongs umbodsmanni, þat er á bordi liggr, [2]) oc hverr þeirra sekr hálfri

XXVIII. Capitel.

Om Dobbel.

Nu om Mænd doble, eller kaste Tærninger om Penge, da tage Kongens Ombudsmand alle de Penge, som paa Bordet ligge, og enhver af dem er brødig en halv

minoris æstimatum fuerit, mulcta obtinet resarciendæ ergo gratiæ duarum argenti unciarum, qvæ damnum passo solvatur. Si reus factum denegarit, nec testibus convincendi sit facultas, purget se juramento triumvirali; si plenam satisfactionem postulaverit injuria illata, seviralis jurisjurandi opus est. Qvod si reus præstare non valuerit, mulctam superius definitam erogat.

Caput XXVIII.

De alea.

Ubi talis, tesseræve jactu de pecunia contendit, hæc utrinqve proposita procuratari cedit regio; et pars utraqve certantiumur regi dimidiam luat

---

9) öfundarbót. *mulcta invidiæ.* 304. 63. 68. 69. 71. 72.

10) metit. *æstimatum. add.* 3260.

11) tveir aurar — er gerr. *omitt.* 3260.

12) syni med lyrittar eidi fyrer fullrettis skada. *Elidat triumvirali juramento actionem juris perfecti.* 302. 56.

*) *Hoc caput capiti XXIX subjungit:* Sá madr er hefir vagir rángar, stikr eda mælikeröld, sva oc ef hann stikar rángt, sekr mörk silfrs vid Konong, oc sækizt sem hann hafi iammiklo stolit. *Qvi libramenta, ulnas et vasa mensuraria falsa habet, et ille qvi istis fraudulenter utitur, marca Regi solvenda mulctator, et actione ex furto agitor.* 3260.

1) terningum. *talis.* 63.

2) oc undir terninga kom, gialdi hver þeirra

hálfri maurk silfrs vid Konong. Enn ef menn vedia hafi at allz engo, oc se sektarlaust vid Konong.

XXIX. Capituli.

Um vagir oc mæli-kerölld.

Nú af því at sva er tekit um allt landit, at einir pundarar oc einir [1]) vettir, oc ein met oc mæli-kerölld oc stikor scolo gánga um alt landit, [2]) at því sidr megi [3]) prettazt [4]) fákunnigir menn, hvarr sem þeir kunno fram at koma í landino, þá er þessi scipan á-gerr: at [5]) scippundari scal vera slíkr er vanr er, scal

halv Mark Sølv til Kongen. Giøre Mænd Veddemaal sammen, da have ingen af dem noget deraf, og være sagløse for Kongen.

XXIX. Capitel.

Om Vægt og Maalekar.

Nu efterdi at saa er vedtaget, da skal den samme Bismer og den samme Vægt og Maal og Maalekar og Alen giælde over hele Landet, paa det eensfoldige Mennesker, hvor de end maatte komme frem i Landet, kunne mindre bedrages, da er denne Anordning giort. Hver Skippundsbismer skal være som sædvanlig, og skal

luat argenti marcam. De pignore initum certamen pro irrito habeatur, nulla autem regi inde mulcta redundet.

Caput XXIX.

De libris, modiis et mensuris.

Siqvidem per universum regnum receptum est, ut ejusdem generis stateræ majores valeant, eadem pondera, eædem lances, ejusdem ponderis, iidem modii, ut et ulnæ ubiqve pares sint ad evitandam fraudem, qva cæteroqvin facile capi potuerint minus periti, ubicunqve in regno nostro occurrerint, seqventi nostra ordinatione sic cautum esto. Maneat valeatqve statera talis nautica, qvalis huc usqve in usu fuit; surgat nempe vectis ad

---

hálfa mörk etc. *Talis commissa, singuli dimidiam solvant marcam. Tunsb. Regius.*

[1]) vaghir, *lances*, 302, 3260.

[2]) oc einar stikur, *mensuræ*, *add*, 63.

[3]) darar, 58.

[4]) fátöker, *pauperi*, *Tunsb. Reg.*

[5]) pundari, 62, 3260.

scal hann rísa at [6]) hálfo scippundi, [7]) oc þar til er [8]) verdr hálft annat scippund med þeim hætti at [9]) fiórar vættir oc tuttogo scolo gera scippund þær sem hver þeirra standi [10]) hálfa nióndo maurk, [11]) tuttogo oc [12]) átta ærtoga. Þar næst handpundare, oc scal hann rísa at hálfri [13]) vætt, [14]) oc þar til er á má vega hálft [15]) scippund. [16]) Enn ef minna þarf at vega enn hálfa vætt, þá vegi í scálom [17]) med metom. Smör-pundari scal slíkr vera, sem iafnan er vanr at vera, oc vera þriggia punda

skal reise sig ved halvt Skippund, og indtil det bliver halvandet Skippund paa den Maade, at fire og tive Vetter skulle giøre et Skippund, og hver af dem holde otte og tive en halv Mark og otte Øretuge. Dernæst Haand-Bismer, og den skal reise sig ved halv Vet og indtil man kan veie et halvt Skippund derpaa. Haver man mindre at veie end et halvt Skippund, da maa man veie det i Skaaler med Lodder til. Smør-Bismer skal være som den hidtil stedse haver været, og skal man derpaa kunde veie tre Bismerpund Smør,

ad pondus dimidii talenti nautici, ponderisqve summa ad sesqvitalentum usqve nauticum crescat, ea qvidem ratione, ut viginti qvatuor pondo talentum efficiant nauticum sive magnum; pondo tale qvodlibet octo et dimidiam marcam, insuperqve orthugos viginti et octo constituat. Huic proxima est statera manualis, qva ad minimum libratur dimidium pondo, ad dimidium usqve talentum nauticum. Si vero opus sit librandæ rei levioris, vel minoris gravitatis, qvam qvæ dimidio respondeat pondo lancibus librari licet per pondera competentia. Statera butyro mensurandæ apta huc usqve consueta maneat eadem, scilicet trium ponderum butyri,

---

6) hálfu pundi. *dimidium pondus.* 309.

7) oc — hálft annat scippund. *omitt.* 3260.

8) verda tvau scippund. *fiunt duo pondera navalia.* 309. vega má. 56.

9) XX liuspund sculu vera i hveriu (scip-)pundi ok VII vettir ok XX ok VIII ærtoghir í hverri vet. 58.

10) hálfa. *omitt.* 304.

11) oc XX. *omitt.* 3260.

12) siáu. *septem.* 307. 63. fiórir. *qvatuor.* 3260.

13) mörk. *marca.* 309.

14) oc — hálfa vætt. *omitt.* 3260.

15) pund. 58. 63. 68. lifspund. *H. Reg.*

16) enn ef — metum. *omitt.* 302. 56. 58.

17) ok mörkum, *et marcis.* 72.

punda smör þeirra at fiórar merkor oc tuttogo geri hvert smör pund. Enn ef laupr er um, scal hann eigi standa tómr meira enn átta merkor [18]). Enn þessi scolo mælikerölld vera til gríons oc annars [19]) gudlegs ávaxtar. Sálld þat er tvau giöra [20]) scippund, oc mælir sá er sex gera sálld; hálfr mælir, [21]) fiordungur mælis, oc settungr, [22]) oc prófat med rúg, oc [23]) vandregt. Þau ero aunnor mæli-kerölld er mæla scal med húnang oc allzkonar dryck, lysi oc adra luti þvílíka. Er þat fyrst

Smør, og skulle fire og tive Marker udgiøre et Bismerpund Smør. Er Smør nedlagt i Træ, da skal Træet ikke veie mere naar det er tomt, end otte Marker. Disse skulle være Maalekar til Gryn og andre guddommelige Frembringelser: Sold er det, hvoraf to giøre et Skippund, og Skieppe er det, hvoraf sex giøre et Sold; halv Skieppe, Fierdings Skieppe og Sietting, og skal den være prøvet med Rug og mærket. Dernæst ere andre Maalekar, hvorudi man skal maale Honning og alle Slags drikkelige Varer, Tran og andre deslige Ting. Og ere af dem

butyri, qvorum qvodlibet viginti et qvatuor marcas efficiat. Si vero in calatho continetur, ipse evacuatus ne gravioris sit ponderis, vecte se sistente, qvam octo marcarum. Mensuræ autem pthisanis, rebusqve cæteris naturalibus metiendis inserviant modii. Cribrum vel colum ejusmodi, qvorum duo constituunt dimidiatum talentum nauticum, talisqve modius, qvi sexies sumtus cribrum efficit: est et modii dimidia pars, ut et qvadrans et sextans. Hæc singula vasa farre probe concusso impleta, et cumulo per baculum transversim ductum decussato mensuram statuunt. Sunt et alius generis vascula mensoria, qvæ melli, potuiqve, cujuscunqve generis metiendis competunt, cetaceo oleo, rebusqve talibus coeteris. Hæc inter

---

18) tómr, *vacuus*, *add.* 63.

19) vidrlegs, 302. 307. 309. 62. 71. 72. vidlegs. 304. 3260. 56. 63. 68. veralds. *Tunsb. Reg.*

20) pund. 302. 304. 309. 58. *Tunsb. R.*

21) settungr mælis. 304. 3260. hálft sóld þat er fiogor gere pund, mæle hann er sex gere pund vondregit, hálfr mæler settúngr mælis, ok se prouat vidr Rug ok vandregit. *Tunsb. R.*

22) oc se — vandregit. *omitt.* 56.

23) vandskapit. 307. vandskafa. 3260.

fyrst askr oc hálfr askr, bolli oc hálfr bolli oc [24]) iusta, oc ero tvær iustor í hálfom bolla, hálfbollar tveir í bolla, bollar fiórir í aski. Scal laugmadr hafa [25]) pundara þessa, allar vættir oc met oc mæli-kerhaulld, oc stikor á [26]) Gulaþíngi. Enn þess í millom [27]) scal liggia undir laugmanz [28]) valdi, oc þeirra, er bónda fe vardveita. Scal þar á þíngino hver syslomadr [29])retta pundara sína, vættir oc met, stikor oc mæli-kerhaulld, [30]) enn bændr retti eptir þeirra pundarom

dem først Ask og halv Ask, dernæst Bolle og halv Bolle og Juste, og skal der gaae tvende Juster i en halv Bolle, tvende halve Boller i en heel Bolle, fire Boller i Ask. Laugmanden skal have alle disse Bismere, Vægter, Maal og Maalekar og Alne paa Guleting, men desimellem skulle de ligge i Forvaring hos Laugmanden og dem, som vogte Bøndernes Gods. Saa skal og hver Sysselmand paa Laugtinget rette sine Bismere, Vægter og Lodder og Maal og Alne og Maalekar; og derefter skulle Bønderne

inter obtinent askur (qvasi vas fraxineum) taleqve dimidium bolle (sive poculum vel patera), ut et hujus dimidia pars, itemqve justa, qvæ duplicata bollam efficit dimidiam, tales duæ pateram integram, qvatuor pateræ askum conficiunt. Hasce stateras majores et minores, pondo, librasqve, lances et modios ut et ulnas, imo qvævis mensuræ instrumenta in foro Gulensi in promtu esse curet Judex, qvæ serventur interea in custodia vel sub sera ipsius Judicis, vel eorum, qvibus rerum provincialium cura est demandata. In hoc foro provinciæ procurator qvisqve suas stateras, pondo, librasqve, ulnas et modios caracteribus distinctoriis instrui faciat, contribules autem

---

24) ysta. 72.

25) þessa luti. 72.

26) frostuþíngi. 71. 72. æidzivaþíngi. 309. á lögþíngi. 62. 63. 68. *Hardenb. et Tunsb. Reg.*

27) í Nidarose. 68.

28) skulu þær liggia í haufud kirkiu þeirri er þar næst er, undir lögmans láse ok þeirra, er bondafe vardveita. *Custodiantur in ecclesia parochiali proxima sub serra Judicis provincialis et eorum qvi thesauro colonorum præsunt.* 63.

29) marka. 309.

30) er þess á millum liggi undir lögmans valdi ok þeirra er bondafe vardveita, *cætera usqve ad mare. omitt.* 3260.

arom, [31]) oc því aullo er fyrr greinir. Mark scal vera á mælikerhalldi hverio slíkt sem merkizt á [32]) laugþingi. Veri syslomadr scylldr, at [33]) scoda þetta á hveriom tólf mánadom um sinn. [34]) Enn ef nockor hefir úmarkat, gialldi maurk silfrs. Scal hverr húsfastr madr eiga [35]) mælir, pundara oc bismara. [36]) Engi madr scal byggia scippundara, ne adrar vagir. Enn ef byggir, gialldi maurk silfrs. Enn hvervitna sem raung mælikerhaulld finnaz, vani sva, at ecki se til þess hæft sídan. Enn hver, sem eitthvert í þessari grein hefir rángt eda úmarkat, sekr maurk silfrs vid Konong, ef hann veit þat. Enn eigi sekizt bóndi medan syslomadr fær haunom eigi mark til reido á pundara eda mælikerhaulldom [37]).

derne rette deres Bismere og alt det forbemældte. Det Mærke skal hvert Maalekar have, hvormed det paa Laugtinget mærkes. Sysselmanden skal være pligtig at efterse dette eengang om Aaret. Men om nogen haver umærket Maalekar, da bøde en Mark Sølv. Hver boesat Mand skal eie Maalekar, en stor og en liden Bismer. Ingen Mand maa giøre Skippundsbismer eller anden Vægt; giør han det, da bøde en Mark Sølv. Men hvorsomhelst man finder uret Maalekar, da skal man saaledes fordærve det, at det dertil ikke siden kan bruges. Men hvo som haver nogen af disse Ting urette eller umærkede, bøde, om han veed deraf, een Mark Sølv til Kongen. Men Bonden er ikke brødig, saalænge Sysselmanden ikke flyer ham mærkede Bismere eller Maalekar.

autem singuli ad talem normam sua instrumenta mensoria qvælibet insigniant in foro provinciali. Qvas omnes præscriptas notas inspiciendi cura incumbit procuratori provinciali semel intra qvoslibet menses vertentes duodecim. Siqvis instrumenta sua mensoria insigniri neglexerit, marcam argenti solvat. Colonorum qvisqve, cui familia et certa est domus, statera majori et minori ut et modiis instructus sit. Nemini stateram nauticam, aliasve minores facere liceat, si secus qvis fecerit, marcam argenti pendat. Ubicunqve modii mensorii reperiuntur adulterati, mutilando vel frangendo reddantur penitus inutiles. Si qvis contra hanc normam peccarit notamqve instrumentorum vel adulterarit vel neglexerit, modo ipso sciente id acciderit, marcæ argenti regi luendæ reus esto. Mulctæ immunis sit colonus, dummodo procurator provincialis ei caracteres stateris et modiis imprimendos non promserit.

31) mætum stickum ok mælikeröldum i hvers syslu. *add.* 62.
32) á æidzivaþíngi. 309. gulaþíngi. 62. frostaþíngi. 62.
33) prolua. 3260.
34) oc mæle med fugh oc vandskafe. *add.* 56.
35) Mæle oc pundara. *Hard. Reg.*
36) Engi madr — sídan. *omitt.* 309. 62. 63. 68. 69. 72.
37) *Hic Codex Reg.* 3260 *infærit Jus nauticum.*

ÞIÓFA-BÓLKR.

I. Capituli.
Ef madr stelor.
II. Capituli.
Um þiófa færslor.
III. Capituli.
Ef madr tekr vid fe sino þiólfstolno.
IV. Capituli.
Ef madr stendr mann med fe síno.
V. Capituli.
Ef madr keunir audrom stulld.
VI. Capituli.
Um ranzsak.
VII. Capituli.
Ef madr finnr fe sitt þiófstolit.
VIII. Capituli.
Um marksteina færslo.

IX. Ca-

I. Capitel.
Om nogen stiæler.
II. Capitel.
Om Tyves Medfart.
III. Capitel.
Om nogen tager imod sit tyvstiaalne Gods.
IV. Capitel.
Om man anholder nogen med sit Gods.
V. Capitel.
Om man sigter nogen for Tyverie.
VI. Capitel.
Om Randsagelse.
VII. Capitel.
Om man finder sit tyvstiaalne Gods.
VIII. Capitel.
Om Skiælstenes Bortflyttelse.

IX. Ca-

Caput I.
Siqvis furetur.
Caput II.
De vectura furum.
Caput III.
De recuperatione bonorum suorum furto ablatorum.
Caput IV.
Si qvis deprehenderit furem unacum rebus furto surreptis.
Caput V.
Si qvis qvem furti reum accuset.
Caput VI.
De inqvisitione intra alienos penates.
Caput VII.
Si qvis res suas furto ablatas invenerit.
Caput VIII.
De remotione lapidum terminalium.

Ca-

IX. Capituli.	IX. Capitel.
Ef madr stelr úr alldinsgördum.	Om nogen stiæler i Frugthauger.
X. Capituli.	X. Capitel.
Um hvinzsco.	Om smaat Tyverie.
XI. Capituli.	XI. Capitel.
Um heytak.	Om Høe-Tyverie.
XII. Capituli.	XII. Capitel.
Hverso madr scal med fyndi fara.	Hvorledes man skal omgaaes med fundet Gods.
XIII. Capituli.	XIII. Capitel.
Um tylftareid.	Om tolv Mænds Eed.
XIV. Capituli.	XIV. Capitel.
Um settareid.	Om sex Mænds Eed.
XV. Capituli.	XV. Capitel.
Um lyrittareid.	Om tre Mænds Eed, kaldet Lyritter-Eed.
XVI. Capituli.	XVI. Capitel.
Um ránga eida.	Om falsk Eed.
Her	Her

Caput IX.

Si qvis ex hortis fructum furtim abstulerit.

Caput X.

De furto leviori.

Caput XI.

De foeni ablatione.

Caput XII.

Res inventæ qvomodo tractandæ.

Caput XIII.

De juramento duodecemvirali.

Caput XIV.

De juramento sevirali.

Caput XV.

De juramento triumvirali.

Caput XVI.

De perjurio.

Hic

Her hefr þiófabólkr, oc segir í

I. Capitula

Ef madr stelur.

Þat er nú því næst, at var scal engi annann stela. Nú er þó greinande, at ef sá madr stelr [1]) mat, er eigi fær ser vinno til fóstrs, oc hiálpar sva lífi síno fyrir hungrs sakir, þá er sá stuldr fyrir engann mun refsíngar verdr. Enn sá madr, er vinnofær er [2]) ser til fostrs, stelr til eyris, oc var eigi ádr at slíko kendr, þá scal hann á þíng færa oc leysi hann húd sína [3]) þrím maurkom silfrs [4]). Nú stelr hann

Her begynder Tyvebalken, og siger i

I. Capitel.

Om nogen stiæler.

Det er nu dernæst, at den ene af os maa ikke bestiæle den anden. Nu er saaledes fastsat, at om nogen Mand, som ikke kan faae Arbeide til sit Underhold, stiæler Mad for at redde sit Liv fra Hungersnød, da er det Tyverie ikke strafværdigt. Men om den Mand, som kan arbeide for sin Føde, stiæler til en Øre, og var tilforn ikke for saadant bekiendt, da skal han føres paa Tinget, og løse sin Hud med tre Mark Sølv. Men stiæler han

Hic incipit liber de furto.

Caput I.

Si qvis furetur.

Proximum est, neqvis alii rem suam furto auferat: attamen observandum est, furtum, qvo qvis fame coactus victui qværendo impar, vitæ servandæ causa, alimenta surripit, poenam haud mereri. Qvicunqve labori aptus furti, sed antea non convictus rem, unam oram valentem subduxerit, in forum ductus tribus marcis virgas a tergo avertat. Si altera vice ad oræ

---

[1]) málsmat. 307.
[2]) ser til fostrs. *omitt.* 3260.
[3]) fiórum. *qvatuor.* 302. þrím *tres.* 3260.
[4]) vid Konong. *Regi.* 68. 69. 71. 72. 3260.

hann annat sinni til eyris, leysi húd sína sex maurkom silfrs. Enn ef hann leysir eigi, láti húd sína, oc se brugdit [5]) lykli á kinn honom. Stelr hann þridia sinni til eyris, láti húdena, enn Konongr taki af fe hans [6]) sex merkor silfrs, [7]) ef til er. Enn ef sá hinn sami stelr optarr, þá er hann [8]) dræpr. Enn ef [9]) madr stelr til hálfrar merkor veginnar, sá er eigi var at því fyrr kendr, þá scal hann á þíng færa, oc leysi hann sik átta ærtogom oc þrettan maurkom silfrs vid Konong, eda fari útlægr. Enn ef hann stelr optarr, þá er hann [10]) dræpr. Enn ef þiófr stelr til merkor veginnar í fyrsta bragdi, þá hefr

han anden Gang til en Øre, da løse sin Hud med sex Mark Sølv. Løser han ikke sin Hud, da miste han den, og brændes med Nøgel paa sin Kind. Stiæler han tredie Gang til en Øre, da miste sin Hud, og Kongen tager sex Mark Sølv af hans Gods, om der findes saa meget. Men om den samme stiæler oftere, da miste sit Liv. Men om den stiæler til en halv Mark, som ikke tilforn haver været bekiendt for Tyverie, da bør han at føres paa Tinget, og løse sig med otte Ørtuge og tretten Mark Sølv til Kongen, eller fare fredløs. Men stiæler han oftere, da miste sit Liv. Stiæler nogen til en Mark Sølv første Gang, da haver

oræ valorem furtum commiserit, qvo minus virgis cædatur, sex argenti marcas solvat, neglecto vero lytro virgis cæsus clavis ferrei candentis stigmate genam notetur. Tertium convictus furti oram valentis, cute virgis detracta sex marcarum argenti mulctam regi pendat, si solvendo par sit. Si persona eadem furari perseverarit, morte luat. Qvi rem constantem marca dimidia surrepserit furti antea non accusatus in forum deductus ortugos octo et marcas tredecim regi pendat, sese redemturus, alias exilium subeat, iteratum tale facinus capitale esto. Si prima fur vice marcæ ponderatæ furto se

---

[5]) heitum lykli. *ignito clave.* lykils merki. *signo clavis.* 3260.

[6]) fim. *qvinqve.* 302.

[7]) ef til er. *omitt.* 3260.

[8]) daudr oc. *mortuus et. add. Tunsb. R.*

[9]) madr. *persona. add.* 3260.

[10]) daudr oc. *mortuus et. add. Tunsb. Regius.*

hefir hann [11]) fyrirgert fe síno aullo vid Konong, oc slíka refsíng er sá madr leggr á hann er Konongs valld hefir á hendi til rettra refsínga, oc halldi hann þó lífi síno. Nú ef hinn sami madr stelr optarr, þá hefir hann fyrirgert fe oc fridi, landi oc lausom eyri oc lífino med.

haver han forbrudt alt sit Gods til Kongen, og have slig Straf, som den paalægger ham, hvilken Kongen haver givet lovlig Magt til Revselse; dog beholde Tyven Livet. Men om den samme Mand stiæler oftere, da haver han forgiort Gods og Fred, Land og Løsøre, og sit Liv med.

II. Capituli.

*) Um þiófafærslor.

Nú ef þiófr er [1]) fundinn, þá scal binda fóla á bak haunom í því fylki sem þiófr er tekinn, oc færa umbodsmanni [2]) bundinn, oc halldi um-

II. Capitel.

Om Tyves Medfart.

Griber man Tyv, da skal man binde Tyvekosterne paa hans Ryg, i det Fylke, hvor han er greben, og føre ham bunden til Kongens Fuldmægtig, og skal denne

se ablatæ se fecerit reum bona qvævis sua Regi cedat, arbitrio, ejus qvem rex constituit judicem competentem, vita intacta. Idem, si iterata dein vice furatus sit, pacis publicæ, bonorumqve, tam mobilium qvam immobilium totalem, imo vitæ, jacturam faciat.

Caput II.

De furum vectura.

Furis deprehensi tergo res furto ablatæ alligentur intra pagum, ubi comprehensus est, ipse autem vinctus ad procuratorem regium transferatur,

---

[11]) fyrir stolit. *furtum committit.* 304. 309. 71. 3260.

*) Ef þiófr er fundinn. *Si fur inventus sit.* 3260.

[1]) bundinn. *vinctus.* 302. 304. 63. 68. 69. 3260.

[2]) Konongs. *Regis. add.* 3260.

umbodsmadr [3]) honom til [4]) þings, oc af þíngi í fiöro [5]). Enn umbodsmadr fái mann til at drepa hann, oc sva alla þiófa. Enn bændr ero scyldir til at fylgia þiófi til dráps, þá er af þeirra ábyrgd. Enn ef þeir vilia eigi fylgia, sekr hverr hálfri maurk silfrs vid Konong. Enn fe þat alt, er tekit verdr af þiófi, þá á sá þat, er þióf tekr, oc eigi berzt audrom manni vitni til, enn alla adra lausa aura á Konongr. Enn sá ábyrgizt þióf er bindr, eda sekr fiórom maurkom silfrs vid Konong, þar til er hann setr hann bundinn á flet [6]) umbodsmans, oc hafi þar til

denne siden føre ham til Tings, og fra Tinget til Stranden, og der skye en Mand til at henrette ham, og saaledes skal der forholdes med alle Tyve. Bønderne ere pligtige at følge Tyven til Retterstedet, og da er han af deres Ansvar. Men om de ville ikke følge ham, da er enhver af dem brødig en halv Mark Sølv til Kongen. Alt det Gods, som bliver taget hos Tyven, det eier den, som griber Tyven, om ingen anden beviser det at være sit; men alt andet Løsøre hører Kongen til. Den bør at svare for Tyven, som binder ham, ellers er han brødig fire Mark Sølv til Kongen, indtil han sætter ham bunden udi Ombudsmandens Gaard, og haver dertil

tur, qvi constrictum vinculis in forum, et inde ad oram maris duci curet. Procurator vero Regius hominem conducat, qvi hic istum furem omnesqve alios fures neci tradat. Colonorum socia ope fur ad locum suplicii deducendus esto, qvo facto ab ulteriori obligatione immunes evadunt, si vero comitatum ductumqve recusarint dimidia solvenda regi marca argenti mulctentur. Qvi furem corripuerit, bona qvælibet una cum fure deprehensa, qvorum dominium sibi nemo testium auctoritate vindicarit, acqvirat; cætera regi cedunt mobilia. Furis victi custodia et ad judicem transvehendi cura, in cujus area deponatur testibus adhibitis, deprehensori incumbit, mulctam neglecti muneris qvatuor argenti marcarum regi dato.

---

[3]) þiófi. *furi.* 3260.

[4]) draps. *ad cædem.* 307. 63. 68.

[5]) til draps. *ad cædem. add. Tunsb. Reg.*

[6]) syslumans. *procuratoris.* 63. 72.

til vitni. Enn ef þiófr vill veriazt, þá felr hann útlægr. Enn ef madr lætr þióf lausann, þá er hann sekr fiórom maurkom silfrs vid Konong, oc sva umbodsmadr Konongs, sem adrir menn. Þar scal hvern þióf dæma [7]) sem stal, hvarr sem hann verdr tekinn.

til Vidner. Vil Tyven værge sig, da være han fredløs. Men om nogen lader Tyv løs, da er han brødig fire Mark Sølv til Kongen, hvad enten det er Kongens Fuldmægtig eller en anden Mand, som det giør. Hver Tyv skal der dømmes, hvor han stial, hvor som heldst han vorder greben.

III. Capituli.

Ef madr tekr vid fe síno þiófstolno.

Nú ef madr rænir mann þiófi eda útlægom manni, svari [1]) landráda sauk vid Konong. Enn hverr þeirra annara, er í gaungo varo med honom, maurk silfrs vid Konong. Enn ef einn madr tekr þióf, þá liggr honom ecki vid, þóat hann verdi

III. Capitel.

Om nogen tager imod sit tyvstiaalne Gods.

Tager nogen en Tyv eller fredløs Mand fra en anden med Magt, da er han skyldig i Majestæts-Forbrydelse, og enhver, som var i Følge med ham, bøde een Mark Sølv til Kongen. Men om nogen Mand ene tager en Tyv, og denne slipper løs fra ham, da bøde

dato. Furis reluctatio ipsi exilium parit. Si procurator Regius aliusve, qvicunqve demum fuerit, furem elabi siverit liberum, mulctam incurrit qvatuor marcarum argenti, qvæ Regi cedant. Fur, in qvocunqve demum pago deprensus fuerit, judicandus est in foro criminis commissi.

Caput III.

De recuperatione bonorum suorum furto ablatarum.

Si qvis furem exulemve alii vi eripuerit, proditionis vel læsæ Majestatis criminis reus fiat. Coeterorum qvislibet, qvi se socios ipsi addidere marcam regi pendant singuli. Si qvis solus furem offenderit, ut effugerit fur,

[7]) sem hann er tekinn. *ubi captus est.* 304. | [1]) tio mörkum. *decem marcis.* 58.

verdi laus. Nú kennir madr fe sitt þiófstolit í hendi audrom manni, taki hann vid fe síno oc scili sva fyrir: at ek drep hvergi nidr Konongs retti [2]) ne bæarmanna, oc hefir hann þar vitni til, þá er [3]) hinn sannr at sauk, enn sá er úsekr, er tekr vid fe síno. Enn ef hann leynir þiófi, oc tekr vid fe síno, þá er hann sekr fiórom maurkom silfrs vid Konong. Nú mælir þat [4]) baron eda syslomadr, at þeir hafa satt gerva, sá er stolinn var oc hinn er stal oc hafi drepit nidr Konongs retti, þá scal hinn, er stolinn var, synia med lyrittar eidi. Sá eidr fellr til fiógra marca, ef fellr, enn hinn þiófr, sem ádr.

IV. Ca-

bøde han intet derfor. Nu kiender man sit tyvstiaalne Gods udi anden Mands Værge. Tager den Bestiaalne sit Gods tilbage med de Ord: Jeg vil hverken fælde Kongens eller Bymænds Ret, og haver dertil Vidner, da er han sagløs, men hiin skyldig i Sagen. Men tager han imod sit Gods og fordølger Tyven, da en han brødig fire Mark Sølv til Kongen. Nu siger Baron eller Sysselmand, at den, som blev bestiaalen, og den, som stial, have forligt sig indbyrdes, og have fældet Kongens Ret, da skal den, som blev bestiaalen, værge sig med tre Mænds Eed eller bøde fire Mark Sølv til Kongen, om han ikke aflægger Eeden. Men den anden være Tyv som tilforn.

IV. Ca-

fur, immunis culpæ censeatur. Si qvis bona sua in alterius possessione furto surrepta recognoverit, sua recipiat hoc usus præfamine: nec jus regium, nec contribulium supprimere mihi animus est: qvibus prolatis verbis, testibus adhibitis ipse sua sibimet impune vendicans alterum criminis reum reddat. Si vero furem rebus suis recuperatis occultet, pendat regi qvatuor argenti marcas. Qvod si baro vel procurator Regius asseverarit inter furem et rerum furto ablatarum dominum initum esse reconciliationis pactum, jure suppresso regio, qvi jacturam passus restitutionemqve nactus est, triumvirali se purget juramento, cujus præstandi si non fuerit potis, qvatuor argenti marcarum mulcta crimen expiabit, et fur actione petendus est.

Ca-

---

[2]) ne bæarmanna. *omitt.* 304. 309. 72. 3260.

[3]) hann úsekr. 58.

[4]) lendrmadr. *beneficiarius.* 56. 62. 72.

IV. Capituli.

Ef madr stendr mann med fe sino.

Nú stendr madr fe sitt þiófstolit í hendi audrom manni, enn sá vænizt heimilldar manni fyrir oc kallar kaup sitt, þá scal hann æsta taks fyrir oc sva fyrir þat fe er hann kennir ser, oc gera til eindaga. Þá scal hann færa framm vitni sín, at þat er hans fe, oc hann gallt eigi ne gaf, oc eigi sölom selldi, oc engom baud hann um at selia, þá er honom uppnæmt, þá scal hann gera hvart er hann vill, at fara brot med fe síno, eda reyna heimilldar tauko hins. Enn ef hann brestr heimilldar tauko hans, þá er hann þiófr, *) nema hann

IV. Capitel.

Om man anholder nogen med sit Gods.

Træffer nogen sit Gods udi anden Mands Værge, som skyder paa Hiemmelsmand, og beraaber sig paa sit Kiob, da skal han æske Borgen for ham og sit Gods, som han kiender sig ved, og forelægge ham en vis Dag, da skal den, som Godset haver mistet, fremføre sine Vidner, at det er hans Gods, og at han hverken betalte eller gav det bort, ei heller solgte det eller gav nogen Fuldmagt til at sælge det, da maa han tage sit Gods, og siden giøre hvad han vil, enten fare bort med sit Gods, eller forfølge den Sigtedes Hiemmelsmand. Brøster Hiemmel, da være den Sigtede Tyv, undtagen han

Caput IV.

Si qvis deprehenderit furem unacum rebus furto surreptis.

Cæterum siqvis sua furto ablata in alterius possessione deprehenderit bona, instet vero alter sibi esse fidejussorem, qvi se justo bona acqvisivisse asserat titulo, hunc postulet sponsorem rerum dominus vel vindex intra condictum diem loco producendum, testes hic producat probantes eorundem ipsum esse bonorum dominum, qvæ alter nec pro debito solvisse, nec dono dedisse, nec ipsum ulli vendidisse, nec alii suo vendendi nomine mandatum concredisse, rebus hac ratione constitutis, in libero ipsius arbitrio situm esto, utrum res suas, recipiendo acqviescere, an alterius fidejussorem experiri. Qvod si reus tali fidejussione destitutus fuerit, furti cri-

---

*) *cætera capitis omitt.* 56. 58. 62. 63. 68. 69. 72. 3260.

hann syni med settar eidi oc nefndar vitnom, at eigi stal hann, uttann keypti. Sá eidr fellr til fiögra marca, ef fellr.

han værger sig med sex Mænds Eed og udnævnte Vidner, at han ikke stial, men kiøbte det. Den Eed falder til fire Mark, om den falder.

V. Capituli.

Ef madr kennir audrom stulld.

Nú kennir madr audrom stulld, þá scal hann gera hvart er hann vill, at stefna honom heim, ok þadann til þings eda fara á þing, oc lysa þar þyft eptir, þá eigo þingmenn at gera honom stefno *) til hins næsta þings, ef hann er innann fylkis. Enn ef hann er eigi innann fylkis, þá scal hann gera honom lagastefno aptr til þings um hvert mál, oc eindaga þat þing

V. Capitel.

Om nogen sigter en anden for Tyverie.

Nu sigter nogen en anden for Tyverie, da giøre hvad han vil, enten at stævne den Sigtede hiem, og derfra til Tinget, eller at fare til Tinget, og lyse der efter det Stiaalne. Tingmændene skulle da giøre den Sigtede Stævne til næste Ting, om han er inden Fylke. Men om han er ikke inden Fylket, da skal man med lovlig Stævning kalde ham til Tings, og forelægge ham en vis Ting-

criminis notam incurrit, nisi se juramento purget sevirali testibus nuncupatis probantibus ipsum res furto non surripuisse, sed rite emisse. Tale juramentum si irritum ceciderit, qvatuor marcarum mulctam exposcit.

Caput V.

De actione furti rite instituenda.

Alium qvi furti insimulat, pro lubitu aut illum domi citatum in foro comparere jubeat, aut in conventu se sistens publico de rebus furto ablatis conqveratur. Qvo facto assessores furem in eodem pago se continentem, in foro proxime habendo citatum adesse curent. Extra pagum degens citatione legali ad diem indictum coram judicio ut compareat,

*) efter leidarlengd, *pro longitudine viæ, add. Tunsb. Reg.*

þíng. Enn ef hann kemr eigi, þá ber hann á baki sauk, nema naudsyniar vitni berizt haunom. Nú kemr hann þar, **) þá scal hann eid festa, eptir því sem ádr er scilt, eptir fiármagni. Fellr til útlægdar, ef fellr.

VI. Capituli.

Um ranzsak.

Nú er madr stolinn fe síno, oc ser hann [1]) manna farveg liggia frá gardi, þá scal hann gera eptir [2]) heradsmönnom sínom, oc lysa torreke síno oc ser lids til eptirferdar, oc spyria til gardz manz [3]), þá scolo þeir [4]) sitia uttan gardz, oc gera einn

Tingdag. Kommer han ikke, da tager han Sagen paa sig, undtagen at han beviser nødvendigt Forfald. Nu kommer han did, da skal han fæste Eed, som tilforn er sagt, efter Godsets Beløb. Brøster Eeden, da dømmes han skyldig at være.

VI. Capitel.

Om Randsagelse.

Nu er nogen bleven bestiaalen, og han seer Menneske-Fodspoer at ligge fra sin Gaard, da skal han sende Bud efter sine Herredsmænd, sige dem sit Uheld, og æske Hielp hos dem til at fare med og efterfølge Sporet til Bondens Gaard. De skulle sidde udenfor Giærdet, og sende een

reat, jubeatur. Absens, excepto si necessitas e testium probatione eum abesse coëgerit, tacito qvasi consensu confessus censeatur. Juramentum juxta rerum surreptarum, prouti antea monitum, valorem edere teneatur, qvod nisi rite præstiterit, exilio mulctetur.

Caput VI.

De inqvisitione.

Ubi qvis rerum furtim surreptarum jacturam fecerit, observaritqve hominum vestigia a sua domo ducentia, contribules adeat, qvos de pecuniæ jactura certiores factos opem poscat ad perseqvendum investigandumqve furem. Hi vestigia ad domum ducentia legant, in cujus vicinia extra

**) siálfr á þíng. *ipse coram judicio. add.* 71. 3260.

1) farveg. *vestigium.* 72.

2) grönnom, *vicinis.* 56, 63 *Tunsb. Reg.*

3) þess sem honom þicker likaztr til vera, *qvem sibi veri similis videtur. add.* 65.

4) sumir setia utangard. *aliqvi manent extra sepimentum. Tunsb. Reg.*

einn mann til húss, oc segia til erindis oc æsta ranzsaks. Ef hann bydr þat, þá gangi hann eptir grönnom sínom, þá eigo þeir at ganga í scyrtom einom oc lausgyrdir. Enn ef hann bydr ranzsak, oc finzt eigi fóli at hans, þá scal hann synia med settar eidi, ef þeir vilia honom kent hafa. [5]) Enn sá eidr fellr til fiógora marca, ef fellr.

VII. Capituli.

Ef madr finnr fe sitt þiófstolit.

Nú finnr madr fe sitt þiófstolit, oc fylgir eigi þiófr, þá scal hann hafa vid návistar-menn sína, er hann tekr [1]) fe sitt. Nú ef syslomadr mistrúir hann, oc segir, at þiófr fylgdi, þá

een Mand til Gaarden, at sige deres Ærinde, og forlange Randsagning. Tilsteder Bonden det, da skal hin hente sine Naboer, og bør disse da at gaae ind udi deres blotte Skiorter uden Belte. Tilsteder Bonden Randsagning, og Tyvekosterne findes ikke hos ham, da skal han værge sig med sex Mænds Eed, om de ville give ham Sag for Tyverie. Kan han ikke værge sig med denne Eed, da bøde fire Mark.

VII. Capitel.

Om man finder sit tyvstiaalne Gods.

Nu finder Mand sit tyvstiaalne Gods, men Tyven følger ikke med, da skal han have de næstboende Mænd overværende, naar han tager sit Gods. Men om Sysselmanden mistroer ham, og siger at Tyven fulgte med,

extra sepimentum consideant, mittantqve domum nuntium itineris sui et negotii indicem, et per hunc ædes perscrutandi petant veniam. Qvam si paterfamilias concesserit, vicinos arcessat inqvisitores, qvi ædes ingressi solo induti sint indusio absqve cingulo. Qva peracta examinatione, rerum surreptarum si nil penitus repertum fuerit, sevirali juramento, suspectus se expiabit, qvod nisi rite præstitum egerit ille, qvatuor marcarum evadit reus.

Caput VII.

Si qvis res suas furto ablatas deprehenderit.

Ubi qvis res suas repererit, nec affuerit ipse fur, vicinis arcessitis res capiat. Qvo si procuratori provinciali de deprehensoris veracitate dubitanti

[5]) Enn — ef fellr. *omitt.* 3260.

[1]) aftr. *iterum. add.* 3260.

Þá láti hann bera vitni um, at þar var eigi þiófr vid, er hann tók fe sitt. Nú kennir madr manni stulld, enn audrom vidrtauko at hann hafi tekit vid fe hans þiófstolno, enn sá kvedr nei vid, þá scal hann synia med [2]) settar eidi, enn sá eidr fellr til fiógora marka, [3]) ef fellr, ef hann vissi, at þiófstolit var. Enn ef madr sækir annann mann um stulld, oc er eigi lyst þyft eptir, þá scal sá synia med settar-eidi, er fyrir sauk verdr, enn sá eidr fellr til fiógora marka, [4]) ef fellr. Enn ef úmagi stelr, þá scal bæta aptr verk hans. Ecki á Konongr á þvi. Nú verdr madr [5]) at þyfsko [6]) kendr, þá á sá

med, da føre han sine Vidner, at der var ingen Tyv tilstede, da han tog sit Gods. Nu beskylder man en for Tyv, og en anden som Hæler, at have taget imod det tyvstiaalne Gods, men denne siger nei dertil, da værge sig med sex Mænds Eed, eller bøde fire Mark, om han vidste at det var tyvstiaalet. Men om man sigter en anden for Tyverie, og er der ikke lyst efter Tyven, da skal den, som bliver for Sagen, værge sig med sex Mænds Eed. Vorder den Eed ikke aflagt, da bøde fire Mark. Men stiæler Myndling, da skal det stiaalne erstattes, men Kongen faaer ingen Bøder derfor. Overgaaer nogen Tyvsdom, da skal

tanti suspicio sit, affuisse furem, alter vicinis, qvi rerum recuperationi præsentes affuere, testibus adductis furisqve absentiam asseverantibus suæ assertioni fidem faciat, necesse est. Si qvis alium furtivæ surreptionis, alterum vero rerum furto ablatarum occultationis reos egerit, hic vero factum denegarit, sevirali idem se purget juramento: cæteroqvin qvatuor marcarum reus fiet, si modo sciverit fuisse res furto surreptas. Si alium qvis furti reum egerit sine furti legitima publicatione, reus se purget sevirali juramento, hoc vero non præstito ab ipso qvatuor marcarum exigit mulctam. Qvodsi pupillus furtum commiserit, pro damno satisfactio fiat domino, cujus criminis regi nulla cedit mulcta. Siqvis furti convictus sit commissi, plena

[2]) lyrittar eidi. 307.
[3]) silfrs vid Konong *argenti Regi. add.* 3260.
[4]) silfr. *add.* 3260.
[5]) af. 3260.
[6]) sekr. *reus.* 3260.

sá er stolinn var, full giölld fiár síns af fe hins, er sekr er, oc kostnat sinn, þann sem hann þarf til eptirfarar, sem sex scynsamir menn meta, oc rett sinn eptir lagadómi, sem hann se iammiklo [7]) ræntr.

[8]) Nú tekr madr hauk bundinn í reidri oc [9]) leynir, þá er hann þiófr at, ef hinn lysir, er átti. Enn ef madr stelr [10]) slætríngi af iördo manz, þá er sá þiófr at, syni medr settar eidi, fellr til fiogora marca [11]), ef fellr, oc sva um hauka [12]) hitt sama. [13]) Konongr á þar sekt á hvarotveggio.

VIII. Ca-

skal den, som er bestiaalen, have fuld Erstatning for sit Gods af den Skyldiges Boe, og al Omkostning, som han maatte giøre for at forfølge Tyven, efter sex skiønsomme Mænds Kiendelse, samt fuld Ret efter lovlig Dom, ligesom han var saameget frarøvet.

Nu tager man en Falk bunden i Rede og dølger den, da er han Tyv derfor, om den, som eier Falken, lyser det. Stiæler nogen slaaet Høe af en anden Mands Jord, da bliver han Tyv derfor. Nægter han det, da værge sig med sex Mænds Eed. Falder Eeden, da bøde den Skyldige fire Mark, ligesaa og for Falke. Kongen tilkommer Sigt i begge Tilfælde.

VIII. Ca-

plena læso pro furto ablatarum rerum pretio, nec non sumtibus in inqvisitionem et actionem factis e re furis familiari satisfactio fiat, pro qvantitate rei furto ablatæ, et mulcta solvatur sevirali arbitrio definita.

Si qvis accipitrem in nido vinctum rapuerit, factumqve occultarit, furis notam incurrit, si dominus factum publicarit. Si qvis desectum e fundo alieno foenum furtim abstulerit, fur habeatur, purgetve se sevirali jurejurando, qvod si tale rite præstare neqviverit juramentum, qvatuor pendat marcas. Idem de accipitribus surreptis valeat. In utroqve casu eadem mulcta regi cedat.

Ca-

---

7) lögræntr. *jure fraudatus.* 69. 3260.
8) *reliqva capitis alia* [redacted] *add.* No 68.
9) leysir. *solvit.* 304.
10) lætringi. 69.
11) silfrs. *argenti. add.* 3260.
12) Konongs. *Regis. add.* 3260.
13) *omittit reliqva.* 3260.

VIII. Capituli.

[1]) Um mark-steina færslo.

Nú selr madr iaurd Konongs at úleyfi hans, þá er hann þiófr at, oc sá er kaupir, ef hann veit, eda syni med settar eidi. Nú tekr madr marksteina upp or iaurdo, oc setr í í audrom stad nidr, oc færir á lut þess er móti haunom á, þá er hann þiófr at, oc sekr aleigo [2]) vid Konong, enn sex aurom, ef hann tekr upp, oc setr hvergi nidr.

IX. Capituli.

Ef madr stelr or alldinsgaurdom.

Ef madr leggzt undir kyr manna oc dreckr, sá madr á eingann rett á

VIII. Capitel.

Om Skiælstenes Bortflyttelse.

Sælger nogen Kongens Jord uden hans Tilladelse, da er han Tyv derfor, saavelsom og den, som kiøber Jorden, om han veed det, eller værge sig med sex Mænds Eed. Nu tager nogen Skiælstene op af Jorden og sætter anden Steds ned, og flytter dem ind paa sin Naboes Grund, da er han Tyv derfor, og haver forbrudt sin hele Boeslod til Kongen. Men sex Øre, om han tager dem op, og sætter dem ingensteds ned igien.

IX. Capitel.

Om nogen stiæler i Frugthauger.

Lægger nogen sig under anden Mands Køer og dier dem, da eier den Mand ingen Ret

Caput VIII.

De remotione lapidum terminalium.

Qvi sine venia fundum vendit, emitve, regium, modo noverit regium esse, furti reus esto, aut se nesciisse probet juramento sevirali. Qvi lapides e terra evulsos terminales, in alium transposuerit locum fundi vicini diminuendi ergo, omnia qvæ possedit reus bona Regi committat. Qvi effoderit terminos et nullibi reposuerit, sex oras pendat.

Caput IX.

Si qvis ex hortis fructum furtim abstulerit.

Qvicunqve vaccarum ubere alienarum succumbens exsuxerit, nullo in

[1]) Ef madr stelr Konongs iaurd, 3260.

[2]) *cætera capitis omitt.* 71.

á ser. Enn ef madr gengr í lauka-gard manz eda hvanna, eplagard eda næpna-reit, [1]) ertra eda bauna, oc allt þat alldin, er menn [2]) veria med gaurdom eda gæzlo [3]) tvígilldi þeim er átti, oc tva aura [4]) í þocka-bót. Enn ef madr tekr til eyris, eda meira, þá er hann sekr, sva sem fyrir annann stulld. Enn ef þeir gera þat, er eigi hafa fe til at bæta, [5]) þá fari til þíngs, oc svari fyrir eptir lagadómi, [6]) oc eigi ecki á ser, þóat menn beri þá [7]), oc taki aull klædi af þeim.

X. Ca-

Ret paa sig. Men om nogen gaaer udi anden Mands Løg- eller Angelica-Have, Abildgaarde eller Næbebeed, Erte- eller Bønnebeed, og al den Frugt, som man freder med Giærder eller Hækker, da betale dobbelt til den, som Frugten eier, og to Øre i Forsoningsbod. Stiæler nogen til een Øres Værd eller mere, da er han brødig som for andet Tyverie. Men om nogen, som ikke haver Gods at bøde med, giør sligt, da fare til Tinget, og bøde efter lovlig Dom, og være retløs, om han bliver slaget, og ham alle hans Klæder fratagne.

X. Ca-

in posterum liberi hominis jure fruatur. Si qvis in pomaria vel hortos sepimentis cinctos, vel porris, vel angelicis, vel rapis crescentibus vel fabis, vel ervis, fructibusqve id genus aliis lætos irrepserit, duplum pretii æstimati solvat horti domino, subjectus insuper mulctæ et duabus oris pro reconciliatione obtinenda persolvendis. Si qvis fructuum tantum, qvantum una ora æqvivalet, surripuerit, vel majoris pretii æstimandum, tali poenæ, qvalem aliarum rerum furtiva exposcit surreptio, obnoxius est. Qvod si pretium vel mulctam præ egestate fur non fuerit solvendo, in forum ductus, e sententia legali poenam luat, nec pro damno illato nec pro ignominia satisfactionem qværendi jure gaudet, etsi vel vapularit, vel vestibus penitus nudatus fuerit.

Ca-

---

[1]) ærtra akr. 62. 65. 68. 72.

[2]) hægna. *defendunt.* 307. 56. 65. 68. hegnagarde. *sepimento defendunt.* 72.

[3]) þrigildi. 65. 72.

[4]) silfrs. *argenti. add.* 3260.

[5]) take ok före Konongs umbodsmanne ok svare fyrer efter lagadóme. *Capti adducuntor ad procuratorem, ut respondeant ex ejus sententia.* 65.

[6]) *cætera capitis omitt.* 3260. 307. 302. 56. 62. 63. 68. 69. 71. *Tunsb. Reg.*

[7]) eda löysti. *aut verberent. add.* 309.

X. Capituli.

Um hvinzsoo.

Nú ef madr stelr hundi manz, eda ketti, knífi eda bellti, oc aullo því, er minna er vert enn eyris, þá er hvinzsca; oc ef madr verdr sannr at, gialldi Konongi tvo aura silfrs, enn þeim eyri, er átti, oc heiti madr at verri.

XI. Capituli.

Um heytak.

Nú ef madr fer at veg medr rossi síno, oc stendr hey nær gauto, þá er hann þarf at hafa, þá taki hann at úseckio, þat sem ross hans *) þarf þar at eta.

XII. Ca-

X. Capitel.

Om smaat Tyverie.

Nu om man stiæler anden Mands Hund eller Kat, Kniv eller Bælte, og alt det, som er af mindre Værdie end en Øre, da er det smaat Tyverie; bliver nogen saadant overviist, da bøde til Kongen to Øre Sølv og til Eiermanden een Øre, og være mindre Mand.

XI. Capitel.

Om Høe-Tyverie.

Nu farer nogen sin lovlige Vei med sin Hest, og staaer Høe nær ved Veien, da maa han, om han trænger, tage saa meget Høe, som hans Hest behøver at æde paa Stedet.

XII. Ca-

Caput X.

De furto leviori.

Qvi canem, catumve alienum, cultrum vel cingulum, vel qvamcunqve rem minoris, qvam unius oræ pretii, furtim surripuerit, furtum levius committit, cujus qvis convictus regi duas pendat oras argenti, oramqve rei domino, et homo vilis habeatur.

Caput XI.

De foeni ablatione.

Viatori eqvo iter facienti foeno juxta semitam humi strato, qvantum ea vice esuriente ipsius eqvo saturando suffecerit, impune liceat uti.

Ca-

---

*) nöytir um nót. *consumit nocte. T. Reg.*

XII. Capituli.

Hverso madr scal med fyndi fara.

Ef madr finnr fiár lut manz, oc hefir eigandi glatat, þá scal hann lysa fyrir maunnom. Enn lyst scal samdægris vera, ella verdr hann þiófr at, ef hann lysir eigi, ef fe er sva mikit, at þiófsauk [1]) má [2]) á gefa. Nú scal madr í liósi fe hafa, [3]) oc nyta ser, oc þóat eigandi komi eigi fyrr eptir enn slitit er, þá bæti hann engo fe fyrir. Enn sá er ser [4]) kennir, scal hafa til tveggia [5]) manna vitni, at þat er hans fe, oc hann á, ef hann scal úræntr vera, oc sverí þeir þar eptir fullann eid, þá lætr hinn at laugom lauzt.

XIII. Ca-

XII. Capitel.

Hvorledes man skal omgaaes med fundet Gods.

Finder nogen Gods, som Eiermanden haver tabt, da skal Finderen lyse det for Folk den samme Dag han finder det; lyser han det ikke, da bliver han Tyv derfor, om det er saameget, at Tyvs Sag derfor kan gives. Nu skal man have det Gods for alles Øine, og benytte sig deraf, og om, endskiøndt Eiermanden da ikke kommer, førend Tingen er forslidt, saa betale dog Finderen intet derfor. Men den, som kiender sig ved Tingen, skal have tvende Vidner, at det er hans Gods, og at det bør følge ham, [redacted] han skal være uranet. Bekræfte hans Vidnere dette med fuld Eed, da kan Finderen oplade Godset efter Loven.

XIII. Ca-

Caput XII.

Res inventæ qvomodo tractandæ.

Res alterius perditas eadem, qva qvis eas reperierit die, publicet a se esse inventas, qvod si neglexerit, pro fure habeatur, modo res inventæ tanti fuerint pretii, qvantum lex statuit sumenda de fure poena. Re palam ostensa inventori uti liceat, nec domino; etsi prius, qvam usu fuerit attrita non advenerit, ullam inventor solvat mulctam. Qvi inventam sibi rem vendicat, duobus adhibitis probet testibus rem sui esse dominii sibiqve restituendam, nisi forte vi cedere coactus fuerit. Qvod si testes jurejurando ostenderint, rem inventam domino restitui lex jubet.

Ca-

[1]) nemr. *capit.* 3260.
[2]) nema. *attingère.* 69. 72.
[3]) ok nyta ser. *omitt.* 3260.
[4]) skilrikra. *proborum. add.* 69.
[5]) kallar. *vocat.* 3260.

XIII. Capituli.

Um tylftareid.

[1]) Ef Konongr kennir manni land-rád, þá scal hann synia med tylftar eidi. Sva scal oc synia allra úbóta-mála. Nú scal nefna sex scynsama menn á hvara haund haunom, iamna at retti vid hann, þá sem næstir ero haunom, oc um þat mál má kynnigazt vera, hvarki sifiadr vid hann ne sakadr, fulltída menn oc valinkunna, þá sem hvarki seo ádr reyndir at raungom eidom ne skrauk-vitnom, oc hafi siáu af þeim oc siálfr hann hinn áttanda oc fióra fánga-vatta fulltída, oc eigi at meinsærom

XIII. Capitel.

Om tolv Mænds Eed.

Saggiver Kongen nogen for Landsforræderie, da skal han nægte det med tolv Mænds Eed. Saaledes skal man og værge sig for alle Ubodemaal. Der skulle nævnes sex Mænd paa hver Side af den Sigtede, som ere af lige Stand med ham, og som boe ham nærmest, og kunde have fuldkomneste Kundskab om Sagen, og skulle disse Mænd hverken være hans Slægtninge eller Venner, ei heller hans Avindsmænd, men de skulle være fuldmyndige og upartiske Mænd, som ikke tilforn ere befundne med falsk Eed eller falskt Vidnesbyrd. Syv af disse maa han tage og være selv den ottende, og fire tilsaaede Vidner, som ikke tilforn

Caput XIII.

De juramento duodecemvirali.

Perduellionis a Rege accusatus et alius nefandi nulla mulcta expiandi sceleris reus juramento duodecemvirali se purgato. Sex utrinqve reo collaterales constituantur viri solertes, ejusdem qva ipse est conditionis, æqviqve cum reo juris, proximi ipsius vicini, causæ, qvæ agitur, maxime gnari, nec consangvinitatis, nec affinitatis vinculo ipsi astricti, nec infesti, qvi maturæ sint ætatis et judicii, notæqve probitatis, nec in antecessum aut perjurii aut falsi testimonii nota infames. His septem octavus ipse adsciscat reliqvos qvatuor perfectæ ætatis, nec unqvam perjurii convictus juris-

---

[1]) þat er nídingsverk hit mesta, at ráda undan Konongi sínom ok lánar drottn. önd ok þegna. *add.* 65. 72. 3260. *vid. pag.* 133 *supra.*

særom reyndir. [a]) Scal sá sveria fullann eid fyrir sik, er fyrir máli er, enn allir adrir sanni eid hans med því scilordi, at eigi viti þeir fyrir Gudi sannara at sinni hyggio, enn þeir sveria.

XIV. Capituli.

Um settareid.

Settar eidr scal standa um aull átta ærtoga oc þrettan marca mál.*) Nú scal nefna þriá menn á hvara haund þeim er sakadr er, á þann hátt, sem sagt er um tylftar eid. hafa þriá af þeim, enn siálfr hinn fiórdi, oc tva fánga vatta.

XV. Ca-

som ere befundne med Meneed. Den, som er for Sagen, skal sværge fuld Eed, men alle de andre skulle sande hans Eed med disse Ord: at de for Gud ikke vide rettere og sandere udi deres Tanker, end det de med deres Eed bevidne.

XIV. Capitel.

Om sex Mænds Eed.

Sex Mænds Eed aflægges for alle otte Øretuge og tretten Marks Sager, og skal der nævnes tre Mænd paa hver Side af den Sigtede, paa samme Maade, som sagt er om tolv Mænds Eed. Tre af dem skal han beholde, og være selv den fierde, og skaffe sig dertil tvende Vidner.

XV. Ca-

jurisjurandi interpretes. Pro semet ipso plenum reus juramentum præstet, qvod coeteri verbis in istum conceptis modum usi verum esse asseverent dicantqve sibi nil verius innotuisse coram Deo et sua conscientia, qvam qvod jurejurando asseveravere.

Caput XIV.

De juramento sevirali.

Juramentum a sex viris edendum obtinet in causis qvibuslibet mulctam poscentibus octo ortogorum et marcarum tredecim. Hic tres utrinqve nuncupatos habeat reus collaterales ipse qvartus duosqve ipse addat jurisjurandi interpretes uti de duodemvirali dictum est juramento.

Ca-

---

a) *cætera capit. omitt.* 69.

*) oc sva fyrir X marca mál, *itidem pro actione decem marcarum.* 304. 56. 68. 72. *Tunsb. Reg.*

XV. Capituli.

Um lyrittar eid.

Lyrittar eidr scal standa um aull fim marka mál, *) oc sva um fiógorra marka mál, þar sem nefndir ero tveir menn á hvara haund hinom sakada, hafi þá tva af þeim, sem hann fær, ok siálfr hinn þridi. Enn fyrir þriggia markar mál, ok þadan af smærra scal nefna til lyrittareids sinn mann á hvara haund hinom sakada, ok hafi einn af þeim, se siálfr annar, fánga vattr hinn þridi. Þessi eidr scal standa til þess er hafa má tveggia manna eid, eda eineidi, þvíat einn scal eyris synia, enn tveir tveggia, [redacted] ádr scilr í bókenni.

XVI. Ca-

XV. Capitel.

Om tre Mænds Eed.

Tre Mænds Eed skal giælde for alle fem Marks Sager og fire Marks Sager. Der skal nævnes to paa hver Side af den Beskyldte, deraf beholder han twende og er selv den tredie. Men for tre Marks Sager og dem som mindre ere, skal tre Mænds Eed udnævnes, een Mand paa hver Haand af den Beskyldte, deraf skal han tage een og være selv den anden og et tilsaaet Vidne. Denne Eed skal da giælde, indtil man skal have to Mænds Eed eller een Mands Eed. Thi een skal sværge for een Øre, to for to Øre, og saa fremdeles, som tilforn er sagt [redacted] Bogen.

XV. Ca-

Caput XV.

De juramento triumvirali.

In causis qvibusvis qvinqve marcarum, ut et qvatuor marcarum multam inferentibus, juramentum triumvirale exigatur, ita ut ex utroqve latere rei duo vocentur testes, ex qvibus bini, qvos potuerit nancisci, cum eo tertio juramentum edant. Ubi marcæ unius aut leviorem delicta mulctam poscunt, utrinqve reo collateralis sistatur testis unicus; ipserit tertius. Cum horum uno ipse reus secundus jusjurandum præstet; tertius juramenti esto interpres. Hoc jusjurandum adhibendum est, donec duumvirale vel solitarium reqvisitum fuerit. In delictis enim unius oræ mulctam poscentibus, solitarium exigitur juramentum, atqve in causis duarum orarum duumvirale præstetur juramentum purgatorium, sicuti in codice legum superius definitum est.

Bbbb *Ca-*

*) oc — marka mál. *omitt.* 3260.

XVI. Capituli.

Um ránga eida.

Þeir menn, er at því verda kunnir oc sannir, at sveria ránga eida, ok profazt þat med sannendom [1]), þá scolo þeir útlægir vera [2]) fióra vetr, oc einscis mans eida eda vitna nióta, oc ecki scolo þeir bera med því móti, at þeir gerdo sik únyta, oc gialldi Konongi fiórar merkor silfrs, enn sex aura fyrir hvern er svor med haunom, ef þeir visso eigi at úsært var. Enn ef þeir visso at úsært var fyrr enn þeir [3]) vinni, þá gialldi hverr þeirra [4]) fiórar merkor silfrs, sem hann. Enn ef þeir at-burdir kynno til at gerazt, at maunnom verda þær sakir gefnar, er vidr liggr líf eda limir, eda se aleigo-mál, þá scolo þeir slíkra vitna nióta oc undanfærzlo, sem Konongs er miscon til.

XVI. Capitel.

Om falsk Eed.

De Mænd, som klarligen blive overbeviiste at have med frit Forsæt svoret falsk Eed, skulle være fredløse udi fire Aar, og ikke nyde nogen Mands Eed eller Vidnesbyrd, ei heller skulle de bære Vidne for nogen; thi de have giort sig dertil udygtige, og skulle de desuden bøde fire Mark Sølv til Kongen, og sex Øre for hver af dem, som sore med dem, om de ikke vidste at de sore falskt. Men vidste de, at de sore paa uret Sag, førend de aflagde Eeden, da bøde hver af dem fire Mark til Kongen, ligesom Hovedmanden. Men om sligt Tilfælde kunde tildrage sig, at Mænd blive saggivne for slige Gierninger, hvorved ligger Liv eller Lemlæstelse eller Boets Fortabelse, da skulle de nyde slige Vidner, som Kongens Naade forunder dem.

Caput XVI.

De perjurio.

Qvicunqve perjurii actus et convictus qvatuor annorum exilio mulctetur, nec ab aliis exigendi, nec præstandi juramenti jus habeat, utpote qvi ultro utrumqve jus perdiderit, pro sui ipsius persona perjurii regi pendat marcas argenti qvatuor, nec non pro testium singulis uncias sex, modo hi nescii fuerint, qvatuor autem marcas argenti, haud secus ac sceleris auctor, solvant singuli testes, si scierint se malam causam juramento suo confirmare. Qvod si delictum, cujus qvis reus agitur, vel capitale supplicium vel membrorum mutilationem, vel totius rei familiaris confiscationem reqvisiverit, juramentum tale, totqve testes purgatorios, qvale et qvot regia concesserit clementia, præstare tenetur accusatus.

---

1) þá. *add.* 3260.

2) þriá vetr. *tres hyemes.* 304. 309. 60. 65. 63. *Tunsb. Reg.*

3) svoro. 65. söri. 72.

4) tvær. 302.

INDEX VOCUM ET PHRASIUM RARIORUM.

QVÆ IN JURE GULENSI OCCURRUNT.

Á. *in, adversus, contra, præp. cum acc.* vega á trygder *contra pacem datam cædere.* 2) *super,* á helga bók, *super librum sanctum.* á hendor, *in manus.* 3) *in, contra.* á Gud, *in Deum.* 37.

Á. *in, præp. cum abl.* á þíngstad, *in foro, in loco judicii, in conventu, in judicio.* 6. á öfsta dege, *supremo die, judicio.* 40. á midfausto, *in Qvadragesima.* 6. á ofan, *insuper.* 445. á hendor — *in,* segia sauk á hendr manni, *actionem in aliqvem dicere. passim.*

Á. *præp. elliptica nominibus et verbis præfixa.* dómr hefir á fallit, *sententia lata est, sc. in causam.* XII.

Á. *particula præfixa sensum supra modum auget, ut in* ágyrnd, *avaritia nimia, cupido pecuniæ.* ágætr *præcellens,* anaudga *opprimere.* 44.

Á. *s. f. amnis, fluvius. plur.* ár. 116. 419. *Gall. eau.*

Á. *v.* Ek á. 1) *debeo,* Konungr á at vera, *Rex debet esse.* 20. lanzfolkit á Konongi lyd-scyldo at veita, *populus Regi publica officia debet.* 45. 2) *possideo, habeo.* eiga sauk, *causam habere.* eiga þíng, *judicium habere.* eiga kono *uxorem habere.*

Á-búd. *s. f.* 1) *Inhabitatio.* 2) *cultus fundi. Dan.* Aa-sæde, *ab* á *et* búa. 282. 329.

A

Á-búa. *v. inhabitare,* 2) *colere fundos.*

Á-byrgd. *s. f.* 1) *cura, custodia;* 2) *periculum,* 3) *obligatio rem sibi creditam ut suam custodiendi, ejus in se periculum suscipendi, et eventum præstandi.* 44. *ab* á- *et* byrgia, 1) *tegere,* 2) *protegere.*

Á-byrgiaz. *v.* 1) *tegere,* 2) *custodire,* 3) *protegere,* 4) *rei susceptæ periculum præstare.* 57. 381.

Æ. *adv. temporis. semper.* 247. 359.

Æid-ziva-laug. *Nomus Æidcivensis s. Hedemarkensis comprehendens totam dioecesin Opsloensem et Vikiam cum Bahusia. ab* Æid, *rectius Heid, altus;* zivar *melius,* sivar *cognati, cives; et* laug. 8.

Ælding. *s. f.* 1) *Alimentum ignis, ab* at ala *alere,* 2) *fulmen.*

Ælgs-skógr. *s. m. sylva ubi cervi alces degunt. vid.* Elgr *infra.*

Ær-togr *v.* or-tugr. 413. *vid.* ortugr.

Ært. *s. f. faba.*

Ærtagardr. *s. m. hortus, ubi fabæ coluntur.*

Æsta. *v. rogare,* 2) *quiritare,* 3) *petere.* þeir scolo æsta átta ærtoga ok þrettan marka, *poscant octo ortogos, et tredecem marcas.* 122. æsta taks *prædem expetere.* 122. æsta lids *auxilium petere.* 265.

Ætia. *v. exercere,* 2) *cogere.* ætia annvirki, *operas rusticas exercere.* etia hestum, *incitare eqvos.*

Ætt. *s. f. genus, stirps.* 52. *familia.* 3) *generatio, ab Gr.* Αττα. *Lat.* Atta *pater apud* Festum. *unde* Attavus, *qvasi* Atta *avi. Moesogothice* Atta. *Cambr.* Acta. *Hungar.* Attya. *Finn.* Acta *mater. Isl.* Eida *mater.*

Ætt-leggr. *s. m. Dan.* Ætlæg. *linea generationis.* 284.

Ætt-leida. *v. adoptare, in familiam introducere, cum jure succedendi, nec non legitimare ritu adoptionis.* 250. 252. *De ritu adoptionis solenni Islandis et Norvegis vid. Haconis Adelstani Nutritii Leges Gulenses Tit. de familia herciscunda Cap. II. Haconis Haconidis leges Frostenses Tit. de familia hercisc. Cap. X. Gragasam Islandorum Tit. de familia hercisc. Cap. XVI.*

Ætt-leiddr. *adoptatus. partic. pass.* 250.

Ætt-leiding. *adoptio. ut et legitimatio per formam adoptationis.* Madr sá er ætt leidir scal gera þriggia sálda aul hordzcra mæla, oc haugga vid oxa þritíding, oc flá af fit af

fremra fæti högra megin, oc gera af scó, oc setia vid scaptker. Sá scal fyrst í scó stíga, er mann leidir í ætt, enn þá hinn siálfr, er í ætt er leiddr, enn þá hinn er arfi iátti, enn þá hinn er odalom iátti, enn þá þeirra frændor. Nú scal sá er ættleidir sva mæla: Eg leidi þann mann till fiár þess er eg gef honom, oc til gialds oc til giafar oc til sess oc til sætis oc til bóta oc til bauga oc til alls rettar, sva sem modir hans veri mundi keypt. *confr. Frostath. l.* (141) *i. e. Qvi adoptat, symposium faciet trium modiorum Hordensium, cædatqve taurum trimum, cujus pedem dextrum excoriet, et ex corio calceum formet ad vas potu plenum apponendum. Adoptans hunc calceum primus induat, idem adoptatus et post eum hæreditate proximus, nec non illi qvi successionem renuntiant* (*bona avita cedunt*), *et cæteri dein hæredes unus post alterum idem omnes facient. Adoptans tunc dicat; hunc hominem adopto hæredem bonorum, qvæ illi dono, solvendorum et tradendorum, fruiturum dignitate et præcedentia.*

Á-fáng. *n. occupatio*, 2) *detentio.* 520. *ab* á *et* fanga *capere.*

Af-draga. *v. detrahere.* 61. 2) *migrare.* 315.

Á-fellis-dómr. *m. condemnatio, sententia definitiva.*

Af-láta. *v. cedere, demittere.* 288. *renuntiare.* 356.

Afláts-korn. *n. frumentum superfluum.* 352.

Aflaup. *n. res residua.* 351. *res superflua.* 351.

Af-rækia. *v. negligere, ab* af *præp. negativa et* rækt *cura.* 183.

Af-rett. *n. pascuum septum, de hac Voce. vid.* J. Arnesens Islandske Rettergang. p. 334—409.

Á-gefnar-sakir, *actiones intentatæ, lites imputatæ. sing.* á-gefin-sauk. 424.

Á-gera. 1) *adficeri*, 2) *inferre*, 3) *decernere, statuere.* 189.

Ala. *v.* 1) *procreare*, 2) *alere.* ala baurn til arfs, *liberos hæreditatis capaces procreare.* 219.

Á-lagdir. *pl. subjecti mulctæ, multæ postulati, part. pass. v.* at áleggia.

Al-burdr. *m. mensura reste coriacea* (*cannabe nondum introducta*) *facta.* 288. ál, áll *hodie* ól *lorum, ab similitudine* áll *angvillæ.*

Eodem modo Latini lora vocabant angvillas; vid. Plinii Histor. Natural. Lib. IX. Cap. XXXIX. Isiodori Gloss. ubi; Angvilla est, qva coërçentur in scholis pueri, qvæ vulgo scutica dicitur.

Al-daudi. *m. totius lineæ exstinctio.* 282. *ab* allr *omnis, et* daudi.

Al-dauda-arfr. *Hæreditas, extincta una linea, ad aliam delata.* 282.

Al-eigo-mál. *n. crimen omnibus rei bonis mulctandum.*

Á-leggia. *v. imponere.* á-leggia refsing, *poenam sumere, infligere.* 171.

Alin. *f. ulna, cubitus,* 2) *longitudo cubiti.* 122. 408. 458. *Erat ulna veteribus duplex, alia longitudinis, alia pretii. Hæc duos obolos valebat dicta* alin verd-aura *ulna valoris. Illa simpliciter* alin; *qvæ per Hanseaticos in Norvegiam et Islandiam introducta, hic ad annum* 1776. *Septima parte ulnæ Hamburgensi hodiernæ brevior, qvæ ab Hanseaticis in Norvegiam introducta Danis in usu, fuit donec Rex Christianus V. utriqve Regno communes præscripsit mensuras anno* 1687. *De hac voce vid. F. Johannei Historiam Ecclesiasticam Islandiæ T. I.* 63. *Paul. Vidalini Commentarium de Voce* Alin. J. Arnesens Islandske Rettergang. 525.

All-margr-maurg-margt. *valde numerosus.* 237.

All-miórr-mió-miótt. *nimis arctus, tenuis.* 173.

Alls-valdandi. *omnipotens.* 39.

Al-mátkr-matk-matkt. *adj. omnipotens.* 39. *ab* allr *et* máttr *vis, valor, potestas.*

Al-menningr. 1) *universitas, populus universus.* 77. 2) *universitas, s. loca communia ad universitatem pertinentia.* 450.

Al-mennings-far. *n. cymba publica, qva flumina majora trajiciebantur.* 454.

Al-mennings-maurk. *f. sylva publica.* 454.

Á-lykt. *f.* 1) *conclusio,* 2) *sententia, judicium.* 23. 3) *solutio, præstatio debiti.*

Á-lyktar-vitni. *testis rei solutæ.* 476. *vid.* J. Arnesens Islandske Rettergang. 221.

Á-málga. *v. qværere, accusare, actione perseqvi.* 370.

Ambuna. *v. remunerare, rectius* umbuna. 274.

Á-naudga, 1) *cogere, opprimere, ser-*

vituti subjicere. 44. á-naud *coactio, miseria, oppressio, servitus.*

Ann-bod. *n.* 1) *res necessaria,* 2) *instrumenta agrestia, utensilia, res domesticæ.* 346. *Dan.* Anbot. *vid. Leges Juticas Waldermari I. Lib. III. Cap. XCIV.* aunn *nenecessitas et* bod.

And-ligr. *adj Spiritualis. Titulus personis Ecclesiasticis dignitate eminentioribus sc. Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, tribulus. VIII.*

And-svar. 1) *responsum,* 2) *contestatio litis,* 3) *periculum eventus præstandi.*

And-svara. *v.* 1) *respondere,* 2) *litem contestari,* 3) *periculum eventus præstare.* 66.

And-vegi. *n.* 1) *sedes primaria,* 2) *thronus: de hac voce vide Notam ad* Gunlaugo Ormstungæ Sagam.

And-verda. *f.* 1) *frons,* 2) *initium VII, ab* and, *et* verda.

And-verdr-verd-verdt. *adj. obversus, oppositus.* 477.

And-virki. *n. operæ rusticæ, rectius* annvirki, *operæ rure necessiariæ* 357. 410. 454. 710. *ab* aunn *cura, et* verk *opus.*

A-nefndr-nefnd-nefnt. *adj. dictus.* 103.

Anna í millom. *tempus inter operas, vere, æstate et autumno exercendas.*

Ar. *m.* 1) *annus.* 23. *ab* at eria *arare.* 2) *messis,* 3) *annona,* 4) *fruges. Hinc per messes et aristas majores nostri, æqve ac Romani annos numerarunt. vid. Virgilii Ecclog.* 1 *v.* 7. *Claudiani Consulat. Honorii v.* 372. *Prudentii in ExiqviasHymn. Veteres meditatur aristas. M. Ketilsonii Notas ad* Vaulospa *et Vitam Snorronis.* 5) *honor,* 6) *negotium,* 7) *remus.*

Ár. *annona.* Allir eigo árs at nióta. *Omnibus commeatus liber esto. F.*

Ar-borinn-borin-borit. *adj. ingenuus, honesto loco natus.* 133. *Dan.* ærbar, *ab* ár *honos, Dan.* Ære, *pro hac alii codices legunt* arfborinn *hæreditatis capax: posset alias dici majorennis, ab* ár *annus, et* borinn *natus.*

Ardar leiga. *annua merces, Solarium annuum.* 330.

Ardar-máli. *Contractus locationis sc. fundorum, annuus. Dan.* Aaremaal, *ab* ardr *aratio, messis.* 314. *confr Andr. Sunonis Leges Scanicas XVII.* 4.

Ardr. *m. aratrum,* 2) *messis,* 3) *fructus.* 358.

Arf-gengr-geng. *adj. hæreditatis capax et* ætt-borinn *in Cod. Legg. Frostensium.*

Arf-svik. *n. hæreditatis fraudatio.* 292.

Arf-scifti. *n. hæreditatis divisio.*

Arin-elldr. *m. focus.* 376. *De hac voce vid. F. Johannæi Historia Eccl. Islandiæ T. I. p.* 15.

Arfr-dáinn. *hæreditas morte delata.* 245. *Hinc origo vocis Dane* Arv. *Unde errant, qvi a Danis illam deducunt in P. K. Ankeri Hist. Juris Danici Tom. II. p.* 396 *ed. rec. in* 8*vo. confer J. F. W. Schlegelii notas adhunc locum ibidem.*

Armadr. *m.* 1) *procurator, qvæstor, villicus, ab* ar *negotium.* 6. *Vocabatur autem alias in legibus antiqvis* Ærindis-reki *mandatarius,* syslomadr *negotiorum gestor,* sóknari *qvæstor, actor,* valdsmadr *magistratus,* umbodsmadr *mandatarius,* rettari *justitiæ distributivæ custos. Horum erat officium justitiam exseqvendi, pacem tuendi, in delicta inqvirendi, auxilium læsis ferendi, mulctas fisco addictas petendi, immissionem in bona faciendi, comitia pace muniendi, et tessera emissa judicia et conventus convocandi. vide Haconis Haconidis leges Frostenses. Et Rex et Episcopi Regum æmuli suos habebant* Armenn, *qvæstores. De his conf.* J. Arnesens Isl. Rettergang p. 43. *Finni Johannæi Hist. Ecclesiastic. Islandiæ. T. I. p.* 13—14. *Diversi ab his erant Germani* Arimanni, *scilicet milites, nomen ducentes, non a Græc.* Αρης *Mars, sed ab* Ar *honos, erant enim milites in qvaeunqve regione viri ingenui, honorabiles. sic nostris majoribus* arborinn madr, *Dan.* ærbar, ærlig Mand, *vir ingenuis natalibus ortus.*

Ar-ofi. *m. obsitus ævo, senex, ab* Ar *annus, et* ofi *pro* hafi, hofi *habens.* 298. *ab* at hafa.

Askr. *m.* 1) *lignum, proprie fraxinus vid.* Edda in Grimnismal Str. XXIX. XXXII. XXXV. *Vir, unde Dan.* Menneske *homo,* 2) *hasta,* 3) *vas,* 4) *navis,* 5) *mensura fluidorum maxima.*

At. *præpositio respondens, Lat. ad, juxta, apud, in, contra, secundum. ab, pro,* at laugom *secundum legem.* 45. at líkendom *juxta verisimilitudinem.* 22. At Botolfsvauko *ad Vigiliam Boltolfi.* 25. At fyrsto saulom, *ad primum diem solutionis condictum.* 27. At laug-

At. *qvod. conjunctio.* þer vitit at, *vos nostis qvod.* 4.

At-fáng. *s. n.* 1) *occupatio,* 2) *adqvisitio.*

At-ferd. *s. f. exsecutio, arrestum.* 133. *plur.* atferdir, *dativ.* atferdom. *Dan.* Adfærd. *vid.* J. Arnesens islandske Retterg. 415.

At-komazt. *v. acqvirere.* at-komazt med laugom, *venire justo titulo in possessionem.* X.

At-telia. *v.* 1) *increpare, qværere.* 2) *accusare,* 3) *actionem instituere.* 170.

Áttungr. *s. m. pars octava cujusvis rei.* áttungr fylkis, *octava pars tribus.* áttungs kyrkia, *ecclesia octavæ partis tribus.*

At-víg. *s. n. aggressio.* 181.

Auf-und. *s. f. invidia.* 169. 2) *malevolentia,* 3) *contumelia.*

Aufundar-bót. *s. n. mulcta delicti malevolo animo commissi.* 380.

Aufundar-menn. *hostes.* 297.

Augna-heill-heil-heilt. *adj. oculis sanus.* 86.

Augna-scot. *s. n. prospectus, oculorum obtuitus.* 286. *ab* auga *oculus, et* scot *jactus, projectus.*

Auk. *s. n. augmentum.* 111.

Aukr. *s. m. jumentum,* 2) *eqvus, ab* at aka *agere.* 117.

Auldungr. *s. m.* 1) *senex,* 2) *taurus.* 111.

Aul. *s. n. cerevisia.*

Aul-gerd. *s. f. symposium. Talium symposiorum mentionem facit Jus Ecclesiasticum Gulathingense Haçonis Adelstenii, his verbis:* þat er nú því næst, at ver haufom Aulgerd heitit, þat kalla menn samburdar aul; þat aul scal gert vera fyrir allra heilagra messo; enn þat aul scal signa Kristi oc Mario til árs oc fridar. *i. e. Hoc proximum est, qvod symposium promisimus præstandum, qvodqve collatitium vocamus. Hoc faciendum est ante festum omnium Sanctorum, votivum Christo et Mariæ, pro læto annonæ proventu et pace.*

Auldr-hús. *s. n. caupona.*

Aumd. *s. f. detrimentum, damnum,* 2) *miseries.* 219. *ab* at ama *nocere.*

Aur. *s. f. sagitta, pl.* aurfar. 1) *sagitta,* 2) *tessera sagittæ instar formata, qva incolæ convocabantur.* 101. 118. *vid.* J. Arnesens Islandske Rettergang. 428.

Aura-taka. *s. f. percuniæ receptio, solutio.* 305.

Aur-eigi. *s. m. egenus, inops, rectius* or-eigi, *ab* or *negativ. et* eiga *habere.* 226.

Aurfar-þíng. *conventus, forum sagitta, v. telo emissa indictus, ad proseqvendum reum et ad inqvirendum, de cæde illata et vulneribus majoribus, secundum indicia et demonstrationem testium oculatorum. de hac re videndæ leges Frostathingenses Regis Haconis Haconidis, ubi:* Aurvar ero þær þriár, er fe liggr vid; ein aur at daudom manni, aunnr at sárom hinom meirom; þridia er madr er aflimadr. Erfingi skal aurvar scera samdægris, er hann lætr líf sit, eda hinir scilrikasto návistar menn, ef engi er erfingi vid fyrir vattom, oc hafi þíng þrí nætt, þar sem víg er vegit, eda á grafar-backa, þá mego þeir dóm dæma. *i. e. Tres sunt sagittæ, qvæ neglectæ mulctas poscunt; una obtinet, ubi cædes fuit commissa; altera, si vulnera majora fuerint illata; tertia, qvando læsus membra amisit. Hæres, aut vicini fide digni, hærede absente sagitta coram testibus emissa conventum, elapso trinoctio, in loco cædis commissæ, aut ad oram sepulcri indicent, ubi judicium, ferendum est. Qvæ vero sint vulnera majora, Codex Legum Islandicarum vulgo Gragasa dictus, qvi multa Norvegicis suam debent originem, luculenter docet in Libro Vigslodi Cap. VII. cujus hæc sunt verba:* þau ero hin meiri sár: heilund oc holund oc mergund. þat er heilund, er rauf er á hausi til heila, hvart sem hann er höggin eda ryfnadr, edr brotinn. Enn þá er Holund, er blód má falla á hol or sári. Enn þá er mergund, er bein er ísundr til mergiar, þat sem mergr er í. *Hæc sunt vulnera majora sc. vulnus cerebri, vulnus cavitatis et vulnus medullæ. Vulnus cerebri fit ruptura capitis, sive fuerit scissum, ruptum, fractumve ad cebrum usqve. Vulnus cavitatis obtinet, ubi sangvis in cavas corporis partes ex vulnere fluit. Vulnus medullæ fit, qvando os, cui medulla inest, ad hanc usqve factum fuit.*

Aurir. *pl.* aurar. 1) *pecunia.* 304. 2) *bona qvævis mobilia,* 3) *bona tam mobilia qvam immobilia.* 254.

4) *uncia.* 12. *Sive octava pars marcæ vel selibræ: erat autem* aurir silfrs *uncia argenti.* 9. *aut ponderati.* 11. *aut numerati; hæc signatis constabat nummis, et valebat* 144 *Solidis, qvales erant in Dania ante introductam monetæ ancillam papyrum, illa par erat Thalero Imperiali et valore et pondere. Sciendum autem est mulctas fisco, et ærario Episcoporum debitas, solvendas fuisse argento ponderato et qvidem defæcato. confer. Pauli Widalini Commentar. de marca,* aurir ortug. *Vox hæc originem ducit, ab* aur *æs,* κατεξοχην *aurum.*

Aur-ridi. *s. m. trutta salmo.* 421. *ab* aur *aurum, cujus colorem cutis præsefert, et* rióda *tingere, rube facere.*

Ausla-bót. *s. f. damni fundo illati satisfactio.* 387.

Ausla-giauld. *s. pl. n. damni illati mulcta.* 381.

Ausli. *s. m. damnum, ab* at audsla *vastare.* 284.

Aust-menn. *s. m. pl. homines orientales. Hoc nomine Norvegis veniebant Sveci, Finni, Russi et Maris Baltici,* austr-vegr *dicti accolæ.* 450.

Austr. *s. m. oriens, pars mundi orientalis.* 2) *Ventus ab oriente spirans. Vox hæc iratum significat A. S.* Yst, *Angl.* East, *Dan.* Öst, *a verbo Yrsian. vid. J. Horn Tooks Diversions of Purley T. II. p.* 397. *Lond.* 1805. 4*to.*

Austr-ker. *s. n. Vas haustorium, haustrum.* 424. *ab* at ausa *haurire.*

Á-verk. *s. n. ususfructus.* 329.

Á-verki. *s. m.* 1) *opera,* 2) *opus,* 3) *damnum illatum.* 363. 368.

Á-verka-bót. *s. f. damni illati mulcta, satisfactio.* 361. 363.

B.

Bæli. *s. n.* 1) *lectus,* 2) *domus,* 3) *domicilium.* 452.

Bálka-brot. *s. n. tabularum, trabium fractio, damnum majus sepimentis ligneis illatum.* 350. 391.

Bálkr. *s. n.* 1) *tabula,* 2) *trabs.* 350. 3) *lignum transversum,* 4) *titulus juris, sc. pars legum. Rationem vide in voce* Bók.

Bann. *s. n.* 1) *prohibitio,* 2) *interdictum, Lat. barb.* Bannum, 3) *anathema. Hanc vocem cum* Bani *campo, territorio, unde Dan.* Vildbane, *loca feris propria, confun-*

dit H. Spelmannus. Hungaris Bannat *provincia.*

Bardr-baurd-barit. *adj. cæsus, verberatus, partic. passiv. verbi* at beria *ferire, cædere.* 127.

Barun. *s. m.* Baro. *Satrapa, Præfectus provinciæ. Antiqvissimis temporibus significavit hæc vox virum, deinde famulum et tandem magnatem, qvi principis obseqviis et servitio addictus beneficiis donabatur. Ita Barones in Gallia seculo IX. Magnates erant. Cæterum de voce Baro, vid. Caroli de Fresne dom. de Cange, et Carpentarii Glossaria mediæ et infimæ Latinitatis, conf. Dictionaire Diplomatiqve par Dom de Vaines. Qvod Norvegiam attinet, qvis nescit Haraldum Pulchricomum subacta Norvegia et militari regimine, sive Jure fevdali introducto, suos virtute præstantissimos milites beneficiis auxisse qvamdiu se bene gesserint. Hos Baronum titulo insignivit Magnus legum Reformator. Cæterum Barones in Gallia ævo medio* Bers *dictos nomen duxisse puto a nostro* Biörn *heros, vir illustris, de qva voce videndus Edvardus Lye in Anglosaxon Dictionary. Lond.* 1772.

Baugreid. *s. f. eqvitatio ad examinandum circulis vimineis perticæ collo eqvi transversim positæ affixis latitudinem viæ publicæ.* 414. *a* Baugr *annulus, et* reid *eqvitatio. confr. Leges Gulenses Haconis Adalstenii Tit.* Landsl. B. Cap. XIX.

Bedsto-menn. *s. m. plur. optimates, viri optimi fortuna virtute et æstimatione civium gaudentes. IV. L. L. B. XXI. Horum vide Attributa apud Snorronem. T. II.* 254.

Beida. *v. petere, poscere.* beida atfarar *immissionem in bona petere,* beida dóms *judicium poscere,* beida rettar síns *suum jus poscere,* beida lids *auxilium petere,* beida út *arrestum poscere.*

Beidazt. *v. n. petere,* beidazt prests *sacerdotem arcescere.* 442.

Bera. *v. ferre.* bera af, *excusare, culpam, offere.* 360. *movere. Mh. XI.* bera fram mál *causam dicere.* 34. bera á *accusare.* bera ord *relata referre.* 298. bera bod *nuntium ferre.* 432. bera á baki sauk *actione impetitus esse.* Þb. V. bera of-ríki *vim inferre.* Kb. I. bera luti í scaut *sortes in sinum im-*

mittere, i. e. sortiri. 286. bera vitni *testimonium ferre.* bera saugo *relata perhibere.* 301. bera vapn *arma ferre.* 19. bera á eda af, *contra aut pro testimonium ferre.* 152. Bera á baki sauk, *reum esse.* 539.

Beriazt. *v. n. pugnare.* beriazt med nefom, *certare pugnis.* 186.

Biarg-loysi. *s. n. inopia. a* Biaurg *ops, et* laus *carens, vacuus, destitutus.* 27.

Biarn-bás. *s. m. latibulum ursi.* 457. *a* Biörn *ursus, et* bás *caula.*

Bióda. *v.* 1) *offerre,* 2) *invitare,* 3) *jubere.* Bióda ódal *fundum avitum offerre.* 282. Bióda út *delectum imperare.* 76. Bióda leigo *mercedem offerre.* 356. Bióda um *mandare, procuratorem constituere.* 312. Bióda fenadi heim *pecora domum agere.* 383.

Biörg-vin. *n. propr.* Bergæ *urbs Norvegiæ, a* Biarg *mons et* gyn *hiatus, qvasi urbs in casmate montium sita. vid. Snorronis Heimskr. T. IV. p.* 23.

Bod. *s. n.* 1) *mandatum.* 76. 2) *oblatio.* 282. 3) *invitatio.* 4) *nuntius.* 30. *Alias* Þíngbod *citatio judicialis, in legibus Frostensibus audit* Lagakefli *axis, v. baculus judicialis conventum vel forum indicens.*

Bod-burdr. *s. m. tesseræ conventum indicentis vectura.* 432.

Bod-fall. *s. n. tesseræ judicialis negligentia.* 432. 2) *mulcta neglectæ tesseræ judicialis. ibid.*

Bod-reizla. *s. f. tesseræ conventum indicentis expeditio.* 432.

Bók. *s. n.* 1) *fagus,* 2) *caudex, codex, liber, inde dictus, qvod ligno, libro, cortici, caudici, ante æs, popyrum, membranas, pelles, literas inscribebant veteres. Caudicis vel codicis partes majores nostri vocabant* Bálk *trabem, vel* Kefli *axem, baculum, qvi epistolam, apostolum aut nuntium continebant. In legibus Frostensibus occurrit* Lagakefli *axis, v. baculus judicialis, Svecis* Bodkafli *tessera, qvæ conventus et comitia indixit. Eadem ratione apud Romanos sumitur Caudex et Codex plurium (teste Seneca de Brevitate vitæ cap. III.) tabularum contextus. In Libro XXIV Digestor. nihil interest, testamentum in tabulis ligneis fiat, aut in alia materia. §. XII. d. Tit. Instit. Codices vocantur ligna, et Tryphoninus bonorum possessionem con-*

tra lignum datam esse docet; imo Gellius in Noctibus suis Atticis lib. II. cap. 12. Athenienses axibus ligneis (nobis kefli) *Solonis leges incidisse testatur. Eqvidem* Træbok *Codicis lignei fit mentio inter Scriptores Rerum Danic. Tom. VII. p.* 7. 11. 49. *Verum hoc nomen potius a lateribus codicis ligneis, qvam a materie, qvæ Cadastrum Roskildensis Ecclesiæ antiqvum continebat, desumptum fuisse lubenter crediderim. Qvidqvid sit, O. Wormii sententiæ in Literatura Runica C. I. et Skinneri in Ethymologico Anglicano magis mihi placet, qvam Wachteri in suo Glossario Germanico in Voce* Buch. *Cæterum Vox* Bók *in Jure Norv. significat.* 1. *Sacrum aliqvem librum præsertim missale, Breviarium, qvod ex lege Frostensi Sacerdos in curiam, ut super illum codicem (ut moris Anglis est adhuc) jusjurandum ederetur.* 2. *Codex Juris Provincialis, qvem in comitia comitem haberet Judex.*

Bóka. *v. in literas redigere, literis mandare,* 2) *per Evangelia jurare.* 151.

Bókar-eidr. *s. m. Jusjurandum super Codice sacro præstitum Lib. XXXIX.*

Bókar-scöyting. *s. f. traditio per tabulas facta.* 225.

Bókar-vitni. *testimonium juramento, super codice sacro, edito confirmatum.* 400.

Bolla-scot. *s. n. portio cerevisiæ adtitia.* 80.

Ból-festa. *s. f. domicilium, fundus conductus.* 354.

Bolli. *m.* 1) *Vas, præcipue rotundum.* 80. *Angl. S.* Bolla. *Angl.* Boule, Bowl. 2) *cyatus vel hemina.* 80. 525. *Scotis adhuc* Bolla, *mensura tam aridorum, qvam fluidorum. In Statutis Roberti III. Regis Scotiæ cap.* 22. Bolla *debet continere Sextarium, videlicet XII. lagenas, et debet esse in profunditate IX. pollicum cum spissitudine ligni utriusqve partis. Et in rotunditate superiore continebit LXXII pollices, in medietate ligni superioris, in rotunditate inferiori LXXI pollices. Occurit alias* hlaut bolli. *Vas sangvini in sacrificiis lustrali excipiendo suetum.* Bolla-horn *in Jure aulico Norv. cap. XLIX.*

Bólkr. 1) *trabs,* 2) *titulus, sectio Juris.*

Bónda-fe. *s. n. ærarium plebis.* 96.

Bónda-nafn. *ordo plebeius.* 106. 144.

Bónda-sonr. *s. m. coloni filius.* 133.

Bóndi. *s. m. colonus.* 365. *paterfamilias.* 106. *maritus.* 108. 136. 137. *ruricola.* 10. *plebeius* 6. *proprietarius fundi. De dignitate hujus vocis. vid. J. Gramii Commentarium inter Acta Societ. Regiæ Dan. Scientiarum. Et J. Ihre Diction. Sveogothic. in voce* Bonde. *Finni Johannæi Hist. Ecclesiast. Island. Tom. II. p.* 662. 666.

Borg. *s. f. munimentum, agger, vallum, castellum,* 2) *urbs,* 3) *urbs* κατεξοχην. Sarpsburgum. *vid. Snorronis Heimskr. Tom. II. p.* 217. *T. III. p.* 193. Bings Beskrivelse over Norge.

Borgarþíng. *s. n.* 1) *nomus Borgensis.* 15. 2) *comitia Borgensia.*

Bóta-madr. *s. m. persona sui juris, qvæ integram damni sibi illati satisfactionem et petere et accipere potest.* 160. *a* Bót *satisfactio, et* madr *persona.*

Bótolfs-messa. *festum Botholphi.* 5. *de qvo vide F. Johannei Histor. Ecclesiast. Isl. T. II. p.* 372.

Bótolfs-vaka. *f. vigilia Sancti Botolphi.* 5.

Bráda-sótt. *f. morbus subitaneus.* 498. *a* brádr- 1) *celer,* 2) *subitaneus, et* sótt.

Breid-öxi. *f. securis lata, de hac vide Specul. Regale p.* 389.

Brenna. *v. incendere, comburere.* 87. brenna inni, 1) *incendio delere.* 135. 2) *igne domo combusta perire.* brenna vita, *ignes angaros alere.* 88.

Brent-silfr. *n. argentum defecatum, purum.* 315.

Brigda. *v.* 1) *mutare, infringere.* brigda dómi *sententiam mutare, rem judicatam irritam habere.* 23. 2) *reluere.* brigda iaurd *fundum retrahere, reluere.* 284.

Brigdar-madr. *m. persona reluitionem fundi aviti petens.* 290.

Brigd-verpi. *n. rapina stationis piscatoriæ, ubi qvis contra fas rete suum explicuit.* 426.

Brióta. *v. frangere.* brióta hús *ædes violenter frangere.* 474. brióta upp *effringere.* 429. brióta haug *tumulum, i. e. sepulcrum effringere.* 311. brióta scip *naufragium facere.* 371. brióta ord oc eida, *fidem et jusjurandum violare.* 84.

Brúar-ged. *pontis ædificatio.* 407. brú *pons.*

Brúd-laup. *rectius.* Brud-kaup *nup-*

tiæ, proprie Sponsalia 224. *vide Sc. Theod. Thorlacii Observationes de Borealium Veterum matrimoniis Havn.* 1784.

Brúd-laups-gerd. *festum nuptiale.* 274.

Brúd-laups-vitni. *n. testis nuptiarum.* 224.

Bryti. *m.* 1) *promus condus, ab* at brytia *in partes secare, dividere.* 2) *Villicus, persona, cui cura rei domesticæ est demandata, dignitate patrifamilias proxima.* 434. Bryti *apud Snorronem Hist. Norv. T. II. p.* 228. *vocatur Regis mandatarius.* Verk-hús bryti *præfectus operarum occurrit in Legibus Frostathingensibus Tit. de jure personarum.*

Bú-missa. *f. amissio armentorum.* 389.

Bú-rán. *rapina armentorum.* 390. *Dan.* Boeran, *qvod Sveno Aggonis vertit haud bene deprædationem mansionis.* vid. ejus Vitterlagsret Cap. IX.

Bú-slits-madr. *m. oeconomia domestica vacuus, domicilio carens.* 330. ■ bú-slit, *ab* at slíta, *et* madr.

Byar-menn. *pl. m. oppidani, a* Bær *domus,* 2) *oppidum; urbs.* 10.

Byar-rettr. *m. jus municipale.* Ertb. XV.

Bygd. *f. territorium, regio habitata.* 350. 2) *rus.* 34. í bygdom heima, *rure.* 34.

Bygdarlag. 8. *pagus.*

Bygdar-menn. *pl. contribules.* 415.

Byggia. *v.* 1) *incolere;* sem landit byggia, *qvi terram inhabitant.* 2) *elocare.* byggia á leigo, *pacta mercede elocare.* 335. byggia mála, á mála, *mercede pacta elocare.* 329. byggia iaurd í almenningi, *fundum communem elocare.*

Bygill. *m. fibula, a* boginn *curvus.* 359.

D.

Dæma. *v. judicare.* 66. dæma laug *secundum leges judicare.* 172. dæma laug um mál, *litem jure decernere.* 17. dæma í vora scipan, *nostro arbitrio submittere.*

Dagr. *s. m. dies.* 254. *partic. præterit. v.* at daga *lucescere.* dagr scal ráda um vetr enn sól um sumar, *dies hieme, sol æstate jure utilis esto. De diei in jure usu. vid. P. Widalini Commentar. in:* allr dagr til stefno, ɔ: *de*

die actioni utili Magn. Ketelsonii notas ad Vaulospa, et ejusdem Annotationes de die, in Vita Snorronis Sturlesonii. F. Johannæi dissertat. de noctis præ die prærogativa.

Dáinn - in - it. *adj. mortuus.* dáinn arfr *hæreditas morte delata.* 245.

Dánar fe. *in Gragasæ Titulo de Hæreditate C. XIII.* dánar dögor *dies mortis, apud Snorronem in Hist. Norv. T. II. p.* 254.

Dauck. *f. forvea.* 392.

Dauddr - daudd - dautt. *pl. occisus.* 165.

Dómr. *s. m.* 1) *judicium, sententia. VII.* 2) *curia, consessus judicum.* 28. 508. 3) *Res insignis momenti, ut in* helgir dómar, *sc. Reliqviæ sanctorum, res sacræ.* 67. 70. 4) *Dignitas, imperium, potestas in* Konong-dómr, Hertuga-dómr, Biscups-dómr. *Vox hæc est particip. præterit. verbi* at dóma *judicare.*

Dóm-rof. *n.* 1) *rei judicatæ violatio.* 21. 2) *mulcta violationis rei judicatæ.* 21. 183.

Dræpr - dræp - dræpt. *adj. sacer, impune occidendus.*

Dragazt undan dómi. *contumacem se gerere, judicium subterfugere.* 372.

Dreng-madr. *m. operarius, famulus.* 104. *vocatur* reismadr *in Jure Gul. Hac. Adelst.*

Dropa - laus - laust. *adj. a stillicidio liber.* 331.

Dropa-rúm. *n. spatium ad recipiendum stillicidium.* 433.

Dropi. *m.* 1) *gutta,* 2) *stillicidium.* 331.

Drífa. *v. agere,* 2) *pellere,* 3) *jactari.* drífa mál *agere, dicere causas.* 16.

Dula - eidr. *juramentum diffisionis.* 201. = dulr *anceps. incertus.*

Dylia. *v. occultare,* 2) *simulare,* 3) *negare.* 521. 113. 260. dylia at sculd *rem debitam negare.* dylia verka sinna *delictum negare suum.* 306.

Dyra-grafir. *pl. foveæ ad capiendas feras.* 456.

E.

Ebla. *v.* 1) *augere,* 2) *auxiliari,* 3) *promovere.* ebla til rangs máls *ad dicendam injustam causam alium adjuvare.* 24.

Eckia. *f. vidua. ab* ecki *luctus, mœror.* 216.

Egg. *f. acies.* at rióda odde oc eggio, *armis cæsim punctimqve cædere.* 265.

Eidi, *n. Desertum, locus incultus.* 436.

Eidr. *m. jusjurandum. VIII.* einseidr *juramentum proprium, qvod solus aut actor aut reus edit.* Eidr fyrir brióst hins dauda, *jus jurandum per animam defuncti.* 484. Lyrittar-eidr *juramentum triumvirale.* Settar-eidr *jusjurandum sevirale.* Tylftar-eidr *juramentum duodecemvirale; de voce* Eidr *et juramentis, vid. M. Ketelsonii notas ad vitam Snorronis et* Vaulospa. *conf.* Joh. Arnesens Islandske Rettergang. *De solenni jurisjurandi præstatione hæc habent leges Ecclesiasticæ Gulenses Haconis Adalstenii.* Eid scal vinna fyrir kyrkiodyrum, leggia bók á þrescold, oc taka bók af þrescoldi upp. *i. e. Ad fores Ecclesiæ jusjurandum præstetur libro limini imposito, unde liber elevandus; aliter Leges Frostenses. ubi:* Fyrir altaris gólfi scolo menn sveria. Ef eigi má bók fá, þá scal hann hafa dyrostaf í hendi. Ef madr er eigi kyrkiogengr, þá sveri hann fyrir kyrkiodyrom. *i. e. In pavimento coram altare jusjurandum præstetur a tenente librum missalem. Si liber non adsit, jurans postem manu tangat. Qvi jus templum intrandi non habet, jusjurandum ante ostium templi edat.*

Eid-stafr. *m. jurisjurandi formula solennis.* 14. 61.

Eiga. *v. debere,* 2) *possidere.* eiga fe *bona possidere.* Eiga fe at manni, *in alium æris alieni jus habere.* Eiga rett á, *jus habere satisfactionis præstandæ.* Eiga sokn, *actionem habere.* Eiga bod á, *jus oblationis habere.* 292. Eiga þíng, *judicium agere.* 5. Eiga Vapnatak at, *consensum concussione armorum dare.* 22. Eiga kono, *uxorem habere.* 137. Eiga á, *jus habere, in re.* 447. Eiga bú, *domum rure habere.* 447. Eiga baurn, *liberos procreare, habere.* 234. Eiga ser bónda, *maritum habere.* 204. Eiga lut í, *particeps esse. IV.* Eiga lausn á, *jus reluitionis habere.* 130. Eiga kost á, *facultatem habere.* 187. Eiga vandrædi, *periculis, rebus arduis subesse.* 20. Eiga ved í grip, *pignus in re habere.* 256. Eiga víg um, *jus habere injuriam illatam cæde prosequi.* 26.

Eigin kona, *uxor legitima.* 137.

Eign. *f. possessio, dominium,* 2) *fundus.* 368.

Eignir. *pl.* 1) *bona*, 2) *fundi*, *prædia*, *bona immobilia*. 130. 132. 493. 480.

Eik, *pl.* Eikor. 1) *arbor*, 2) *qvercus*, 3) *navicula*. 411.

Eikr. *m.* 1) *jumentum*, 2) *eqvus*. 395, *pl.* Eikir, *ab* at aka.

Eik-reidi. *n.* *vincula jugalia*. 358.

Ein-daga. *v.* *diem condicere*. Eindaga þíng, *diem judicio statuere*.

Einka-mál. *n.* 1) *pactum*, 2) *privilegium*. 158.

Ein-fundinn. *m.* *res soli inventori possidenda*. 458.

Ein-fyndr. *m.* *inventor rei inventæ indivisæ dominus*. 458.

Eins-eidr. *m.* *jusjurandum simplex*, *solius rei*, *aut actoris*. 361.

Elgia-veidi. *f.* *Alcium venatio*. 448.

Elgr. 448. *Als*, *cervus Alces Linnæi*. *nomen Alcis repetunt Scriptores a nomine Celtico* Elk *sive* Elg, *cui simile* Elk, Aelg, *et* Oelg. *Atqve ut non negant*, *interdum Alci ea tribui a veteribus*, *qvæ Cervo Alci non conveniant*: *sic errasse putant Plinium Histor. Natural. Libro III. c.* 15. *qvia Alcen et Achlin diversa animalia esse dixit. vid. Buffonis Hist. Nat. p.* 286, 87. *Schloetzerus in commercio Epistolari. p.* 1. *Sect.* 2. *p.* 79. *partim repetit*, *qvæ de prisco vocabulo* Elg *alii dixerant*, *partim ex monumentis seculi X et XI. suspicatur*, *in regione Trentana* (*Drenthe*) *tum qvidem fuisse adhuc istud animal*: *nam* Elk, *qvod nomen est in illis monumentis putat esse detortum ex* Elg. *Cæterum de Alce vid. C. Julii Cæsaris de Bello Gallico commentariorum lib. VI. cap.* 27. *Joh. Bechmanni Lib. de Hist. Natur. Veterum*, *Petropoli et Goettingæ* 1766. *Ejus dissertat. de præcipuis Germaniæ antiqvæ animalibus in Büschingii Commentariis Russicis* (Büschings Abhandlungen und Nachrichten von und aus Russland. Königsberg 1765. *In his libellis Bechmannus Cæsaris Bovem cervi haud dubie fuisse Rhenonem putat et ad plutycerotas Plinii Hist. Natur. XII.* 37. *referendum. Bechmannus de Germaniæ Ant. p.* 39. *Ejusd. Liber de Hist. Natur. Veterum p.* 199. *Ritteri Hist. Gallorum p.* 336—342.

Elg-scogr. *m.* *Sylva Alcibus habitata*. 449.

Ellda. *v.* 1) *comburere*, 2) *incendere*. 423. Ellda gaurdom, *ma-*

terie sepimentorum ignem alere. 423.

Elld-neyti. *n. alimentum ignis.* 369.

Elld-hús. *n. culina.* 341.

Endi-maurk. *n. limes, terminus; rectius* Endamark *meta, ab* Endir-*finis et* mark *signum.*

Eptir-gerd. *f.* 1) *postfactum,* 2) *remuneratio, retributio.* 61.

Erfis-gerd. *f. parentalia.* 275. *alias in Legibus Haconis Adelstanii Alumni,* Erfi-öl *et* Sálo-öl *Vocatur.*

Etia. *v. incitare,* 2) *persequi.* etia hestom, *incitare eqvos.* 394. etia andvirki, *operas rusticas exercere, operis instare.* 357.

Etiaz. *v. contendere.* etiazt á andvitnum, *testibus contrariis contendere.* 298.

Eykia. *f. navigii genus, ab* Eyk 1) *arbor,* 2) *qvercus. Etenim primus fluvios trajeciendi modus fiebat ope arborum colligatarum ramis excisis, deinde truncis excavatis; arte naves construendi propediem aucta retinuit usus nomen. Ub. XIV.*

Eyrir *pl.* aurar, *uncia.*

Eyrna-heill-heil-heilt. *adj. auribus sanus, integra facultate auditus gaudens.*

F.

Fá. *v.* 1) *obtinere,* 2) *tradere,* 3) *præstare.* Fá í hendor, *tradere in manus.* 435. Fá kono, *uxorem ducere.* 214. Fá úhlut, mein, *injuria affici.* 19. 416. Fá bana, *morte affici.* 445. Fá umbod, 1) *mandatum dare, procuratorem constituere.* 312. 2) *mandatum accipere.* Fá rett sinn, *jus suum obtinere.* 34. Fá far, 1) *portorium præstare. Ubr. XLVIII.* 2) *vecturam obtinere.* Fá farhyrdi, *constituere portitorem.* Fá faung til, 1) *res necessarius promere.* 2) *obtinere.* Fá scaumm eda úhlut, *injuria affici.* 168. Fá ser vistar oc klæda, *victum sibi vestesqve procurare.* 213. Kolongsiaurd er scyld til landvarnar scip at fá, *fundus regius debet materiem navis bellicæ præstare.* 78.

Færa. *v. ferre.* Færa af iaurdo, *ejicere ex fundo.* Færa sik undan, *se defendere, actionem eludere.* Færa af landi, *ex regno auferre.* Færa tak, *vadem afferre, præstare.* 122. Færa á flet, *domo inferre.* Færa fram, *alere, sustentare.* Færa sik til arfs, *hæreditatem petere.* 268. Færa á hæl,

retrorsum ferre, revehere. 272. Færa or stad, *loco movere.* Færa at meini, *in damnum alterius movere.* 405. Færa vitni, *testes producere.* Færazt undan, *purgare se.*

Falla. *v. cadere.* Fallazt at máli, *causa cadere.* 32. Falla í orósto, *cadere in pugna.* 252. Falla í útlegd, *exilio condemnari.* 143. Fallazt at, *testibus deficere,* 2) *causa cadere.* 97.

Falsa. *v.* 1) *fraudem committere,* 2) *corrumpere.* Falsa stedia Konongs, *monetam Regis corrumpere, adulterare.* Falsa insigli Konongs, *falso Regis sigillo uti.* 139.

Fals-Konongr. *m. Psevdo-Rex.* 37.

Fáng. *n.* 1) *captura. pl.* faung 2) *res justo titulo adqvisitæ,* 3) *vis et facultas,* 4) *complexus brachiorum,* 5) *lucta.* 165. *de Ludis et luctis vid. Sc. Th. Thorlacii Observationes de matrimoniis Veterum p.* 298 *etc.*

Fánga-vottar. *pl. testes adsciti a reo, ad præstandum juramentum credulitatis. De his vid.* J. Arnesens Islandske Rettergang p. 258.

Fara. *v. ire.* Fara at kaupom, *commercia exercere, mercaturæ operam dare.* 94. Fara af baki, *descendere ex eqvo.* 412. Fara til þíngs, *forum, conventum, judicium, adire.* 439. Fara á dyraveidar, *venatum feras ire.* 447. Fara aptr á hæl, *retro cedere.* 272. Fara med heimbodom, *pecora stabulis includere.* 406. fara at spellom, *detrimentum inferre.* 287. Fara eptir presti, *sacerdotem arcescere.* 442. Fara í kaupferd, *mercaturæ exercendæ gratia proficisci.* Fara fyrir land fram, *litora legere.* 118. fara til iardar, *fundum conductum occupare.* 330. Fara af iaurdo, *fundum relinqvere.* 333. Fara fyrir, *præ esse, ducem agere.* 390.

Farar-fe. *n. viaticum.* 8. *a* faur *iter et* fe.

Farar-kaup. *n. stipendium pro suscipiendo itinere.* 99.

Far-dagr. *m. dies lege constitutus, qvo coloni migrant novas sedes occupaturi.* 346, 347. *vid.* Joh. Arnesens Islandske Retterg. 84. *F. Johannæi Histor. Ecclesiast. Islandiæ T. II. p.* 29.

Far-leiga. *f. naulum.* 415. *a* far *navicula et* leiga.

Far-scip. *n. navis, qva itur, trajectus fit.* 416.

Far-talm. *n. itineris impedimentum.* 417.

Faudr-frændor. *s. m. pl. agnati, a* fadir *pater et* frændi.

Fe. *n.* 1) *pecus,* 2) *pecunia,* 3) *bona cujusvis generis.* 26. 413. 4) *merces.* 137.

Fe-gyrni. *f. cupido pecuniæ, avaritia.* 175.

Fela. *v. occultare, abscondere,* 2) *committere alterius custodiæ.* Fela ábyrgd á hendor, *curam, eventum, periculum rei alii committere.* 272. Fela inni at manni bufe sitt, *pecus alendum alii committere.* 507.

Fe-lag. *n. communio bonorum.* 218. *a* fe *et* lag.

Fella. *v. sternere demittere.* Fella ferd, *impedire, omittere iter.* 102. fella rett, *jus fraudare.* 185. Fella bod, *nuntium ferendum negligere, intercipere.* 113. Fella herbods aurfar, *sagittam belli nuntiam negligere.* Fella nidr landvaurn fyrir Konongi, *delectum, vectigalia, stipendia a Rege imperata negligere, subterfugere.* Fella dyr, *feras sternere.* 450.

Fer-menningr. *m. persona quarto gradu, nexu sangvinis alteri juncta.* 145. 297. *a* fiórir *et* madr.

Festa. *v. firmare.* Festa eid, *jusjurandum spondere.* Festa eid eda synia, *jusjurandum aut spondere aut negare.* Festa í vist, *victum et domicilium pacisci, stipulari.* Festa kono, *uxorem spondere, elocare in matrimonium.* Festa ser kono, *despondere sibi uxorem.* Festa laug, *jure se acturum spondere.* 61. Festa laug fyrir lod, *interdicere usum fructum.* Festa laug fyrir, *interdicto cavere.* 333. 451. Festa tylftar eid, *duodecemvirale jusjurandum spondere.* 379.

Festing. *f.* 1) *pactum,* 2) *stipulatio,* 3) *sponsalia.* 336.

Feyr. *v.* 3 *pers. præs. indic. Act.* Ef hann feyr hús, *si ædes veterascere patiatur.* 332.

Fial-vídr. *m. lignum asseribus formandis utile,* 2) *asseres.* 455. *a* fiaul *asser, tabula, et* vidr *lignum.*

Fiand-bod. *n. oblatio hostilis, invidiosa pretii justo majoris.* 292. *a* fiandi *hostis, inimicus, et* bod.

Fiár-fæling. *rectius* fiár-feling. *f. pecoris fraudulenta, furtiva occultatio.* 395. *a* fe *et* fela.

Fiauldi. *m.* 1) *multitudo,* 2) *conventus numerosus.* Lysa í fiaulda, *coram frequenti conventu notum facere.* 221.

Fiaul-menni. *n. magna hominum frequentia.* 42.

Fiaul-scylda. *f. multifaria officiorum cura XI.*

Fiaul-kyngi. *n.* 1) *polymathia,* 2) *magia. vid. F. Johannæi Hist. Ecclesiast. Island. T. I. p.* 18. Kyngi *scientia.*

Fílungr. *m. dolator, naupegus, asciator, ascerum politor.* 80. *Ad dolatorum classem fabricæ navalis operam navantem pertinebant Calaphates, Gr.* Παλαφαται, δενδροφοροι, *qvi ligna adportarunt, dolabrarii, qvi ea in usum navigiorum, transformabant: Centonarii, qvi stuppa et centonibus rimas juncturarum opplebant: Scalarii, qvi pontes et scalas in usum magnarum navium faciebant.* Fílungr, *ab* at fíla *polire.*

Fimt. *f.* 1) *qvinio,* 2) *spatium qvinqve dierum fastorum; citatione judiciali dies qvintus ad sistendum indictus. Ex jure ecclesiastico novo Arnæ Episcopi Skalholtensis patet, in hac qvinione diem dicæ condictæ non esse computandum. Dies vero, qvo comparendum erat, in numerum venit. Igitur si die Saturni citatio facta fuerit, die Jovis proxime seqventi indictus coram judice sistere debuit, modo ob longitudinem viæ tempus haberet reus sufficiens ad comparendum, et sibi de testibus et instrumentis utilibus providendum. vid.* P. Koefods Danske Lovs Hist. T. 1. p. 366. J. Arnesens Islandske Rettergang p. 70. *P. Widalini Commentarium de Voce* fimt *et* fimtarstefno.

Fimta. *v. qvintam partem demere,* 2) *qvintam partem solvere.* 423.

Fimtar-stefna. *f.* 1) *citatio qvinta die seqventi comparandi,* 2) *judicium, forum, die qvinto post citationem factam indictum.* 153.

Fimtar-þíng. *n. Judicium, forum termino qvinqve dierum coactum.*

Fimtungs-fall. *n. qvintæ partis subtractio.* 283. *a* fimtungr *qvincunx et* fall *casus.*

Fisci-gaugn. *n. pl. instrumenta, utensilia piscatoria.* 424.

Fisci-mál. *n. pl. limites, intra qvos piscatura exercetur, a* fiscr *piscis et* mál.

Flet. *n.* 1) *domus,* 2) *familia.* 147.

Flíótandi. *n. ligna margini retis juncta, qvæ id suspensum natare faciunt.* 428.

Flockr. *m. caterva, turma.* 472. flockr (*in Edda sive* Scalda) heita fim

menn, *qvinqve viris constat turma; cædes ab his commissa vocatur* Flock-víg *in Legibus Haconis Adelstenii. confr. Leges Sælandicas Waldemari II. Libr. II. cap.* 33.

Floti. *m. rates.* 410.

Flot-rennar-ár. *fluvii, qvi, non nisi ratibus trajici possunt.* 414.

Flugo-madr. *m. sicarius, assasinus. a* fluga *musca.*

Flytia. *v. vehere, ferre.* Flytia mál, *causam dicere.* Flytia söyri, *jusjurandum, testes juratos proferre.* 12. Flytia fatöka, *pauperes, vehere, expedire, transferre.*

Foli. *m. furtum licio conceptum.* 533. *partic. præt. ab* at fela *celare, occultare.*

Folk-vapn. *n. arma in defentionem patriæ unicuiqve præscripta.* 106.

Fordædo-skapr. *m.* 1) *crimen capitale, qvod expiari non potuit;* 2) *magia, qvæ capitalis erat.* 137. 197.

For-rædi. *n.* 1) *cura,* 2) *tutela.* 217. *administratio.* 271.

For-sagnar-vitni. *testes stipulationis mutuo initæ.* 475.

For-sala. *f. pactum reluitionis.* 304. *pactum de re redimenda, a* for *et* sal *traditio.*

For-saulo-máli. *m. pactum protomiseos.* 304. *Pactum de re certo die redimenda.*

Forstada. *f. oppositio, impedimentum.* 265. *ab* at standa fyrir *obstare.*

Fóta-heill-heil-heilt. *adj. pedibus sanus.* 86.

Fox. *n. fraus, dolus malus,* Fuchs *Vulpes. Kb. X.*

Frækorn. *n. semen, frumentum sativum.* 351.

Fram-rád. *n. cura,* 2) *tutela.* 223.

Friálsa. *v. justum titulum præstare.* 91.

Fridla *et* Frilla. *f. concubina, vocatur alias, in Lege Frostensi, Arins ælia lat. barb. focaria. vid. Spelmanni Glossar.*

Frosta-þíng. *n. Commitia Frostensia, provinciam Thrandhemensem cum Halogalandia complectentia. vid. Snorronis Heimskr. T. III. p.* 193. 260. *T. IV. p.* 58.

Frosta-þíngs-laug. *pl.* 1) *leges Frostenses,* 2) *codex juris Frostensis,* 3) *nomus Frostensis.*

Frú. *f.* 1) *libera foemina,* 2) *materfamilias ingenua,* 3) *domina, a* fri *liber, non autem a* Freia *Odini consorte, qvod docet Auctor Eddæ.*

Frum-vattr. *m. testis principalis, occulatus, auritus.* 477.

Fúlga. *f. depositum, ab* at fela *celare, occultare.*

Fúlgo-máli. *m. pactum de deposito.* 507.

Full-afli. *m.* 1) *facultas sufficiens,* 2) *persona alienæ opis minime indigens.* 265.

Full-retti. *n. jus perfectum,* 2) *plena juris læsi et dignitatis satisfactio.* 47. *confr. F. Johannæi Histor. Ecclesiast. Island. T. I. p.* 375.

Full-tída. *m. persona majorennis.* 17. 151.

Fylki. *n. Comitatus, provincia in plures pagos divisa* 10. 67. *ex divisione Haconis Adalstenii.* Hann scipadi bygd allri oc scipti í scipreidor, enn hann scipti scipreidom í fylki. *i. e. Ille provincias universas ordinavit, divisitqve in Naumarchias, has vero in comitatus. vid. Snorronis Heimskr. T. I. p.* 146. *Secundum Vitam Olai Tryggvasonii Regis,* kallazt fylki med Nordmaunnom er gera má af XII scip alscipot at vapnom, oc maunnom á hverio scipi sextío manna eda siötío. *i. e.* Fylki *vocatur apud Normannos provincia unde expediri possunt duodecem naves viris armisqve bene instructæ, ita ut singulæ naves habeant viros sexaginta, septuagintave. Videntur autem* Fylki *subacta Norvegia Anno* 885 *et jure fevdali introducto ab Haraldo Pulchricomo ex regnis Regunculorum armis victorum originem duxisse, qvibus singulis comites præfecit. vid. Snorronis Heimskr. T. II. p.* 245. *imo circa annum MXIV multi erant in Upplandis Australis Norvegiæ Reges qvi comitatibus præerant. vid. Snorronis Heimskr. T. II. p.* 36. *Qvi Principes* Fylkis-konongar *dicti sunt ibid. p.* 37. *Partes autem talium comitatuum erant* Fiórdungr *qvadrans, et* áttungr *octans.*

Fyrir-gera. *v. perdere. lat. barb. foris facere.* Fyrirgera fe oc fridi, *bona et pacem committere, perdere.* 19. Fyrirgera arfom, *hæreditatem committere, omittere.* 215.

Fyrir-mæla. *v. stipulando committere, intervertere.* Hvarki hióna scal fyrirmæla annars fe, *neuter conjugum alterutrius bona pacto intervertere potest.* 218.

Fyrir-nemazt. *negligere, subterfugere.* 79.

Fyrir-segia. *v. interdicere, prohibere.*

Fyrir-scióta. *v.* 1) *postponere,* 2) *irritum facere.*

Fyrir-scotit vitni. *testis rejectus, inutilis.* 268.

Fyrir-vega. *v. homicidio facto hæreditatem committere.* 252.

Fyrnazt. *v.* 1) *veterascere.* 78. 2) *præscribi.* 77.

Fyrnd. 1) *vetustas,* 2) *præscriptio.*

Fyrnsca. *præscriptio.* 313. 293. *præscriptio decem annorum s. hiemum, in legibus Frostensibus Lib. IX. cap. de præscriptione hæreditatis.*

G.

Gæta. *v.* 1) *curare,* 2) *protegere.* Gæta lanz., *curam regni gerere.* 146.

Gagn. *n.* 1) *utilitas, commodum, bonum,* 2) *argumentum probandæ causæ utile, pl.* gaugn. 17. 264. 475.

Gagn-dagar. *Robigalia, de his vid. F. Johannæi Hist. Eccles. Island. T. I. p.* 152. 158. *T. II. p.* 360. *T. III. p.* 177. J. Arnesens Islandske Rettergang. 87. *Biarni Jonæ tractatus de feriis* Gagndagar *Havn.* 1784. 8vo.

Gagn-giald. *n. dos profectitia.* 256. gagn *utilitas, commodum, et* giald *solutio. vid. P. Widalin in* gagn-giald.

Galdr. *m. incantatio, ab* at gala *canere, vid. de Incantatione Th. Bartholini Antiqvitates de contempta a Danis morte. Mag. Ketelsonii Vitam Snorrenis Sturlæsonii, et Notas ad* Havamál.

Gánga. *ire, incedere,* 2) *valere.* 108. *in usu esse.* gánga á, *aggredi.* 160. gánga á grid, *pacem frangere, fallere.* 19 gánga erinda sinna, *sua negotia peragere.* gánga a hendor, *alii se addicere.* 260. gánga í gegn, *contra ire, negare Mh. XI.* Laug gánga í landi, *Leges in regno observantur.* gánga vid, *confiteri, agnoscere.* 397. gánga vid faderni, *patrem se profiteri.* gánga til fángs, *luctam inire.* 162. gánga til skinndráttar, *ludum corio alternis nixibus tenso inire. Mh. XIII.* gánga med vanar vaul, *cum baculo mendicatum ire,* ɔ: *stipem mendicari vagando.* 203. *ibid.* gánga í sæng, *lectum ire,* 2) *concumbere animo stuprum inferendi.* 230. gánga í laugretto, *forum, curiam, judicium adire.* 14.

gánga á scip, *navem conscendere.* 416. gánga til scrifta, *poenas jure canonico usitatas dare.* 443. gánga undan, *alienari, perditum ire.* 294. gánga í samkundor, *conventus, convivia frequentare.* 202. gánga á vaurd, *excubias, speculam, inire.* 87. gánga ser til úgildis, *suum jus committere, perdere.* 397.

Gang-dagar. *pl. Dies lustrationis, robigalia, ambarvalia, tres dies proximi ante assumptionem Domini; de his vid. Finn. Johannæi Hist. Ecclesiast. Islandiæ T. I. p.* 152. J. Arnesens Isl. Retterg. p. 87. *confr. Snorronis Heimskr. T. III. p.* 440. *et Ælfredi Leges cap. V. apud Wilkins p.* 36.

Gang-silfr. *n. argentum in commerciis communi consensu receptum.* 305.

Gard-brytill. *m. animal sepimentorum destructioni deditum.*

Gard-leiga. *locarium pro domo.* 94.

Gardr. *m.* 1) *agger, sepimentum.* 382. 2) *domus. Dan.* Gaard *utpote sepimento olim vulgo circumdatum.* 117. 256. 3) *palatium, aula; hinc* Gaardsret *jus aulicum.*

Gas-haukr. *m. accipiter mas.* 429.

Gaugn. *pl.* 1) *commoda.* 421. 2) *utensilia,* 3) *probationes et argumenta in jure.* 264. fisci-gaugn *instrumenta, utensilia piscatoria.* 424.

Gefa. *v. dare.* gefa heiman, *spondere foeminam in matrimonium.* 222. gefa tilgiauf móti kono, *donare propter nuptias.* 231. gefa Konongs nafn, *Regem proclamare.* 63. gefa sauk, *accusare, actionem intendere, causam dicere.* 189. gefa fe til, *pecuniam contribuere.* 415. gefa orscurd, *judicium ferre, secare litem. V.*

Gegna. *v. obviam habere,* 2) *respondere.* gegna sculdom, *nomina, debita solvere, respondere.* 255. 3) *convenire.* sem bezt gegnir, *ut optime convenerit.* 99.

Geir-nagli. *potius.* ger-nagli. 105.

Gera. *v. facere.* gera af, *transgredi, falere.* 84. gera bod, *nuntium mittere.* 30. gera bref, *literas scribere.* 494. gera at gripdeildom, *rapinam committere. Kb. I.* gera eptir maunnom, *tribuarios nuntio arcescere.* 386. gera menn til húss, *ablegare aliqvem domum.* gera gard, *sepimentum struere.* gera erfi, *parentalia, exseqvias, celebrare.* 276. gera fimtarstefno til þíngs, *citatione qvinqve dierum in jus vocare.* 341. gera hús, *ædificare domum.* gera Konongi

reidscióta, *Regi vecturam præstare.* 95. 117. gera leidangr, *stipendia facere.* gera lagastefno, *citatione legitima in jus vocare.* gera satt, *probare, verum facere.* 397. gera scipan á, *ordinare decernere.* 292. gera stefno, *conventum convocare.* gera salt, *sal coqvere.* 430. gera scip, *ædificare navim.* gera útlagan, *exilio mulctare, exulem agere.* gera iafnat, *æqva stipendia facere.* gera brúdlaup, *nuptias celebrare.* 245. gera at sóknom, *judicia exercere.* 487. gera miscon, *bene facere, clementia uti, misereri.* 130. gera orscurd, *judicium ferre, jus dare.* *V.* gera vel fyrir ser, *sibi bene prospicere.* 61. gera vita, *ignes angaros accendere.* 85. gera tiöro, *picem coqvere.* 431. gera brú, *pontem struere.* 407. gera gauto, *viam sternere.* 408. gera veidivel, *insidias feris struere.* 419. gera fyrir gódo, *pro bono facere.* 90. gera arf-svik, *hæreditate fraudulenter uti.* 254. gera kunnikt, *notum facere.* 275. gera ret, *jus dicere.* 185. gera mann erinda sinna, *alium negotii gerendi causa mittere.* 291. gera scada, *damnum facere.* 403.

Gerd. *f.* 1) *actio,* 2) *præstatio,* 3) *vectigal, tributum.* 95.

Gerda. *v. sepire.* gerda fyrir, *injicere aggerem alveo, eumqve obstruere.* 420.

Gerdi-vaundr. *m. materies sepimentis struendis apta.* 379.

Giafar-mál. *n. tempus statum pascendi pecora.* 442. *a* giauf *donum,* 2) *victus pastus, et* mál.

Giafer. *donationes, tam propter nuptias, qvam pro connubio. Vocatur* giöf of morgon *in J. Gul. antiqvo,* kvennagiöf, *cap. I. it. dona regi oblata, hæc inter* Jóla-giafer, *qvæ Rex Magnus dictus bonus abolevet, r. Gulath. l. ad finem Manhelg. inter ejus edicta. p.* 174. *Qvæ fuerint dona vid. Leg. Frostath. inter Rescripta* 226.

Giaf-gaultr. *m. majalis saginatus.* 396.

Giald. *pl.* giauld, 1) *solutio,* 2) *pecunia,* 3) *debitum,* 4) *mulcta.* 159.

Gildro-merkor. *pl. sylvæ, ubi laqvei feris struuntur.* 444.

Gipt. *f. maritata.* Erfb. I. *pl.* giptar. 213.

Gipta. *v. nuptui dare, in matrimonium elocare.* gipta sik heiman, *se nuptum dare.* 218.

Giptazt. *nuptui dari.* kona giptiz, *foemina nuptum datur.* 218. 236.

Gipting. *f. desponsatio.* 211. *ab* at gefa, *dare.*

Giptingar-dagr. *dies sponsaliorum.* 213.

Giptingar-madr. *m. tutor, persona, qvæ jus habet foeminam in matrimonium elocandi, desponsator.* 214.

Godr-god-godt. *adj. bonus.* godr Konongr, *Rex bonus. p.* 68. *Epitheto boni inesse voluerunt majores nostri attributa Regi necessaria, eratqve iis æqve ac Homero* βασιλευς αγατος επινικης και μετριος, *justus, æqvus, clemens, moderatus, commodus omnibus:* χρηςος και φιλανθρωπος *benignus et humanus. Hinc nihil tam peculiare in legibus Romanis dicitur Imperiali Majestati, qvam humanitas, bonitas, per qvam sola dei servatur Imitatio. Nec dubium est, qvin* gódr, αγατος *bonus, qvisqvis ille sit, habeatur simul probus, excellens commodus, æqvus, beneficus, sincerus, prudens, felix, fortis, et strenuus, imo etiam dives, nam ut* αγατος, *Odyss. V.* 323. *Islandis* ágætr *divitem significat; sic bonus apud Plautum Cap. III. IV.* 51. *et Ciceronem Libr. VIII. ad Attic. Epistol. I. ille est, qvi bonis* góds *s. opibus præpollet. In Legibus Christiani II.* gode Mænd, *non modo nobiles significat, Caput* 87. *sed qvemlibet virum fide dignum.*

Grafa. *v. fodere.* grafa vaull, *agrum fodere, qvi colendi terram modus veteribus in usu fuit.* 343. grafa iaurd til fiár, *fundum thesauri qværendi gratia fodere.* 311.

Granna-stefna. *f. conventus vicinorum.* 383. *a* granni *vicinus etc. de tali conventu,* vid. J. Arnesens Islandske Retterg. 409.

Gras-rán. *n. foeni rapina.* 404.

Gras-verd. *n. pretium graminis.* 405.

Greida. *v. expedire, explicare,* 2) *reddere,* 3) *solvere.* 12. 24. greida iafnat sinn, *censum solvere.* Lvb. VII. greida sculd, *debitum solvere.* 478. greida vaurd, *excubias agere, examinare.* 89. greida reidscióta, *vecturam expedire, præstare.* 117. greida arf, *hæreditatem cedere.* 142. greida iaurd, *cedere fundum.* 303.

Grid. *n. pax, securitas, AS.* Grid, *VII.* 131. 2) *domus, domicilium.* vera í gridom, *pace sanctitate*

personali frui. vid. J. Arnesens Isl. Retterg. 60.

Gripr, *pl.* gripir. *m. Res mancipi.* 120. 2) *res prætiosæ.* 60. 3) *res tam mobiles qvam immobiles.* 213. 491. *ab* at gripa, *manu præhendere.* 505.

Grunnr. *m. fundus,* 2) *vadum.* standa á grunni, *fundo illidi, in vado stare.* 460.

Gúd. *n. numen. hod. m.* Gud *Deus. in L. Haconis Adelstani alumni scribitur* Gudr þú ógnar oss Gudi þíno er blindt er. *Tu nobis numinis tui, qvod cæcum est, iram minaris. Vita Sancti Olavi apud Snorronem cap. CXIX.*

Guds-laug. *pl. Leges ecclesiasticæ, jus canonicum.* Erfb. VII.

Gula-þíng, *rectius* Gulöyar-þíng. 1) *forum, comitia in Insula Gulöy prope* Bergas. III. 6.

Gula-þíngs-laug. 1) *Leges Gulenses,* 2) *Codex Juris Norvegici in Insula Gulöy lati,* 3) *Nomus Guloyensis, vid. Snorronis Heimskr. T. III. p.* 193.

Gula-þíngs-menn. *pl.* 1) *Incolæ nomi Gulensis, coloni ad Comitia Gulensia evocati. p.* 5.

Gull. *n. aurum, a* gulr *flavus.* 305.

Gulöy. *Insula Gula. p.* 13.

H.

Há-bit. *f.* 1) *stipula,* 2) *campus, ager pecudi pastum permissus, ab* há *stipula, et* bit *morsus.* 407. 503.

Hafa. *v. habere.* hafa á hendi, *in manu tenere, habere. i. e. negotio occupatum esse.* 32. hafa haund at, *participem esse, auxilium ferre.* hafa mál uppi, *causam orare.* hafa vitni, *testes habere.* 34. hafa mál, *causam obtinere.* 58. hafa spurt, *audivisse, interrogando percepisse.* 4. hafa lut í, *participem esse.* hafazt at, *operam dare.* hafa fe í liósi, *palam rem habere.* 546. *re publice uti ibid.*

Haf-rek. *ejectamenta maris.* 519.

Hæginda-hús. *n. Cella penuaria, ab* Hagr *commoditas, utilitas.*

Hag-fello-gardr. *m. sepimentum, agger pascua dividens, qvasi* gardr feldr um haga, *sepimentum pascua ambiens.* 381.

Halda. *v. tenere.* halda ord, *stare promissis.* 84. halda bótom uppi, *satisdare.* Mh. IX. halda dómi, *rem judicatam solvere.* 28. halda eidi, *juramentum servare.* 60. halda fyrir einseidi, *proprio juramento ostendere, rem probare.*

halda frid, *pacem servare.* IX. halda ódol, *fundos avitos liberosqve tenere, possidere.* halda laug, *legibus vivere.* 61. halda scila-dómi fyrir, *sententia judicis titulum qværere.* 496. halda fyrir ord oc eidi, *argumentis et juramento ostendere.* 501. halda til gagns, *in usum vertere.* 507.

Halds-madr. *m.* 1) *tutor, curator, qvi personæ non sui juris, ejusqve bonorum curam gerit.* 238. *ab* at halda *tenere.* 2) *opilio.* 501.

Halfrar-merkr-ból. *fundus dimidiæ marcæ, sc. cujus solarium est dimidia marca.* 260.

Hálf-rettis-madr. *m. persona capax dimidiæ satisfactionis pro damno et injuriis illatis.* 105.

Hálf-rymi. *dimidia pars interscalmii in nave, ab* hálfr, *et* rúm *locus.*

Hálfs-mánadar-stefna. *citatio qvindecem dierum fastorum.* 29.

Hálf-þynna. *f. securis acie tantum calibea.* 105.

Hælkn. *n. locus saxosus, a* Hella *petra.* 347. *vid. P. Widalin in* Haulkn.

Hallvards-messo-dagr. *dies festus Halvardi.* 31. 383.

Hand-hafa. *v. possidere.* 313.

Hand-hafi. *m. possessor.*

Hand-pundari. *statera manualis.*

Hand-ran. *n. delictum ereptæ ex alterius manu rei.* 407.

Hand-sal. *n. stipulatio datis utrinqve dextris firmata.* 517.

Hand-sala. *v. manu utrinqve data stipulari.* 496.

Hand-sals-slít. *stipulationis datis utrinqve manibus firmatæ violatio.* 517.

Hand-selia. *v. manibus utrinqve datis pacisci,* 2) *tradere in manum.*

Hand-vöm. *f. culpa, neglectus rei custoditæ.* 501.

Harda-fang. *f. n. exsecutio, immissio in bona.* 479.

Hæs, *cumulus. vid. Paul Widalin in* hæs.

Há-seti. *m. vector.* 73. 101. 517. *qvasi* á-seti *insidens Gr.* Επιβατα, ναυτεμβατα.

Haufdingi. 1) *princeps,* 2) *optimas,* 3) *dux principilus,* 4) *author.* 421. 5) *actor, dominus litis.*

Haufn. *f. possessio, ab* at hafa. 93.

Haufn. *f. portus.* 98.

Haufot-ból. *n. fundus, prædium primarium.* 232. 233.

Haugga *et* hauggva. *v. cædere.* haugga haund af manni, *manum amputare.* 135. haugga bú, *pecora cædere, mactare.* hauggva

nidr rettandi Konongs, *jus Regis excidere.* 134. hauggva hey, *secare foenum.* 349.

Haug-ódal. *jus avitum in tumulum sepulcralem.* 310.

Haug-ódals-madr. *dominus tumuli sepulcralis aviti.* 310.

Haukr. *accipiter.* 542.

Hauldr. *m. dominus prædii liberi et aviti, ab* at halda. 451. *Quis sit vid. p.* 365.

Haust. *n. autumnus.* 31. *vid. P. Widalin in* Haust.

Hefdar-vitni. *n. testis præscriptionis.* 300.

Hefia. *v.* 1) *levare, tollere,* 2) *instituere,* 3) *incipere. VII.* hefia laug, *leges ferre.* 62. hefia þingbod upp, *citatione conventum, judicium, cogere.* hefia brigd, *retractum fundi aviti indicere, actionem de reluitione fundi aviti instituere.* 295.

Hegat *pro* hingat, *hac.* 272.

Hegnadr *pro* hagnadr. *m. commodum, utilitas,* hagr, haug, hagt, *commodus.* 56.

Heidinn-heidin-heidit. *adj. ethnicus.* heidinn her, *exercitus ethnicus, barbarus.* 81.

Heidni. *f. Ethnicismus, superstitio religio gentilis, cultus profanus;* fremia heidni, *superstitionem gentilium exercere.* 81. *vid. P. Widalin in* Heidni.

Heima. *adv. domi.* heima scal búandi veriaz at búi síno um fiársóknir allar, *domi propriæ paterfamilias creditori actione debiti instituta respondeat. Lex Frost. Haconis Haconidis.*

Heiman-fylgia. *f. dos profectitia, bona foeminæ in matrimonium elocatæ dicta; ab* heiman *domo, et* fylgia. 202. 230. *vid. P. Widalin in* Heiman-fylgia *et Thorlacius de Boreal. veter matrimon. p.* 32.

Heim-bod. *n. actio pecoris domum.* 406.

Heimila. *v. titulum rei spondere, conferre, præstare.* 329.

Heimild. *f. titulus rei justus.* 329.

Heimildar-madr. *auctor.* 537.

Heimildar-taka. *titulus justi acceptatio.*

Heimilis-qvidr. *testis domesticus.* 188.

Heimilis-qvidar-vitni. *n. testis domesticus.* 88. 188. *ut placet Biornoni de Skardsa in suo ad leges antiqvas commentario.* Joh. Arnesens Islandske Rettergang p. 228. Heimilis-qvidar-vitni, *vult esse*

testes rei accolas, et persvadet sibi Heimilis-qvid, *et Gragasæ* Heimilis-búa *idem esse.*

Heim-röst. *f. actus domum ducens.* 414. 2) *sepimentum, qvo domus cingitur.* 445. 446.

Heim-sókn. *f. violatio pacis domesticæ.* 155. 178.

Heim-sóknar-vitni. *n. testis pacis domesticæ violatæ.* 155.

Heim-stefna. *f. citatio domi reo propriæ facta ad comparendum die indicto, ibi ad respondendum, testes audiendum et sententiæ ferendæ satisfaciendum.* 272. 487.

Heim-stefno-vitni. *n. testis citationis reo in suo domicilio factæ.* 17. 475. *vid.* Heimstefna.

Heimta. *v. petere.* heimta áverka á ser, *illati vulneris sibi satisfactionem petere.* 299. heimta giauld, *debita, satisfactionem, petere.* 138.

Heita. *v.* 1) *nominare, nuncupare,* 2) *promittere,* 3) *vovere.* 359.

Helga sik. *se probare innocentem.* 194.

Henkor. *pl. n. sing.* Haunk, *circulus.* 413.

Herat. *n.* 1) *strategia,* 2) *centum pagus,* 3) *tribus, territorium, pagus unde centum milites delegerentur; ab* Herr 1) *agmen,* 2) *exercitus, et* rat *ratio, numerus; teste Scalda parte Eddæ tertia, ubi:* Drott, *constat viginti viris;* þiód *triginta;* fólk *qvadraginta;* fylki *qvinqvaginta;* samnadr *sexaginta;* svarfadr *septuaginta;* aldir *octuaginta;* her *centum. Similis fuit Germanorum in Centumpagos tempore Taciti divisio, et communis est adhuc in Dania et Svecia provinciarum in* Herred, *Slesvicensibus* Harde, *divisio, qvo cum Tartarorum* Hord, *cognatum esse videtur.* 3) Herat *in oppositione ad oppidanos rus significat.*

Herats-kyrkia. *f. Ecclesia mater centumpagi.* 446.

Herats-manna-rettr. *m. jus rurale.* 264.

Herats-menn. *pl.* 1) *centumpagi incolæ.* 86. 2) *ruricolæ,* 3) *coloni.*

Herats-þíng. *n. Forum tribuarium, Comitia pagi, conventus ruricolarum.* 397.

Her-aur. *pl.* Her-aurfar, *sagitta belli nuntia, qva incolæ ad arma vocabantur.* 82. *confr. Vitam Olai Sti apud Snorron c.* 36.

Herbods-aurvar. *idem.* 80.

Herfi. *n occa.* 350.

Her-lendskr-lendsk-lendskt. *conterraneus, ab* Her *hic et* land. 87.

Her-scip. *n. navis bellica,* 2) *navis hostilis.*

Her-togi. *m. Dux exercitus.*

Hiálmr. *m.* 1) *galea,* 2) *casa.* 346. *tegmen pensile, cumulus. vid. Hist. Snorronis Sturlæs. in Vita Olai Sti. T. II. p.* 31.

Hiálm-rodr. *tecti pensilis fulcra.* 346. *confr. Hac. Adalst. Guleth. L.* Landsl. B. cap. 4. Ch. IV. N. L. Landsl. B. cap. 9.

Hión. *n. operæ,* 2) *conjuges.* 220. 230.

Hird. *n.* 1) *prætorium,* 2) *cohors prætoria.*

Hird-madr. *pl.* Hird-menn, *aulici, prætoriani. vid. Speculum Regale p.* 273. 280.

Hiún-scapr. *m. matrimonium.* 198.

Hlunnr. *m. pulvinar, phalangæ navi deducendæ et subducendæ subjectæ.* 113.

Hófr. *m. ungula eqvina,* 2) *eqvus vid. Hac. Haconid. Guleth. L.* Nú ef horn æda hófr æda hundr verdr manzbani. *Si bos, eqvus aut canis hominem occidat.*

Holt. *n. sylva.* 372. 2) *saxetum.*

Hollosta. *fides.* 61.

Hollosto-madr. *fidelis.* 63.

Hollr-holl-hollt. 1) *fidus,* 2) *clemens, benignus.* 64.

Horn. *n.* 1) *angulus,* 2) *cornu,* 3) *pecus cornutum,* 4) *pinna natatoria.* 460. 5) *tuba, instrumentum musicum.*

Horn-spenzl. *n. fibula cornea.* 359.

Húd-fat. *n. mantica coriacea.* 94. 2) *lectus coriaceus, in* Kristnisaga.

Hund-rat. *n.* 1) *multus numerus,* 2) *centenarius numerus,* 3) *centum, ab* Hund *multitudo, et* rad *v.* rat *ratio, numerus, ut in* Hundmargr *valde numerosus.* Hundvís *multisicus. De hujus numeri magnitudine, nunc decem, nunc duodecem decades complexi. vid. Speculum Regale.* 56. 57. 4) *præfectura militaris, centumpagus; de qvo vid. Changii, Carpentarii, et Spelmanni Glossaria in voce* Hundredus, *confr. J. Ihre Gloss. Sveogothicum in voce* Hundræd. *De valore* Hundrat silfrs, *s. centum argenti, vid. appendicem ad* Kristnisagam.

Húsa-hagi. *m. pascuum domo vicinum* 404.

Hús-bóndi. *paterfamilias,* 2) *maritus.* 434.

Hús-brót. *n. fractura domus, violatio pacis domesticæ.* 345.

Hús-gangs-menn. *pl. mendici, homines, qvi stipem ostiatim mendicant.* 425.

Hús-pröyia, *rectius* Húsfreia. *f. materfamilias.* 26. *domina, foemina ingenua.*

Hvalr. *cete.* 458.

Hval-vagr. *m. sinus balænis capiendis aptus.* 464.

Hverfa. *v. vertere.* hverfa gardi um, *aggere cingere.* 407. hverfa scipi á leid, *vela facere.* 110.

Hyggia. *v. autumare.* 48. 433. hyggia fyrir ordi oc eidi, *bene considerare, qvid dicturus et jurejurando adserturus sit. ibid.* hyggia at, *examinare.* 259. 433.

Hylda. *v. favere.*

Hylla. *v. gratiam aucupari.* hylla sik vid menn, *aliorum gratiam captare.* 25.

I.

I. *præpositio cum ablat. etc. acc.* í hiunscap, *in matrimonio. IX.* í Gulaþingslaugom, *in Nomo Gulensi. p. III.* í landino, *in regno.* í vora scipan, *in nostram voluntatem. V.* í sumom staudom, *in qvibusdam locis. p. V.* í hiá, *apud, in præsentia. VI.* í frá, *inde. IX.* í bókinni, *in codice. XI.* setia í ved, *obsidem dare, discrimen in currere. XII.* í Gulöy, *v.* Gulo 8. nefndr í laugretto, *evocatus in comitia, judicium.* 14. gánga í laugretto, *ire in judicium.* 14. scerzt í, *accidit.* 20.

Jafnadar-eidr. *s. m. jusjurandum consuetum, usu receptum.* 199.

Jafnan. *adv. jugiter, freqventer.* 14.

Jafn-borinn-borin-borit. *adj. æqvali conditione natalium ortus.* 133. *a* iafn 1) *æqvalis,* 2) *moderatus.*

Jafn-rædi. *s. n. conditio æqvalis.* 215.

Jafn-vel. *adv.* 1) *æqve,* 2) *etsi.* 57.

Jardar-haufn *et* höfn. *s. f. fundi portio.* 380. 445. *a* iaurd *terra, fundus, et* haufn *ab* at hafa *habere, tenere.*

Jardar-leiga. *s. f. solarium.* 260.

Jardar-lysing. *s. f. fundi oblatio judicialis.* Landsl. B. XIII.

Jard-eigandi. *s. m. dominus fundi.* 337. 368.

Jard-folgit fe. *s. n. thesaurus terra occultatus.* 310.

Jar-tekn. *s. n.* 1) *signum, tessera veritatis omni exceptione major.* 60. *Eadem significatione occurrit apud Snorronem in Heimskr. T. I. p.* 126. *T. II. p.* 327. *T. III. p.* 82. 85. 115. 116. *T. IV. p.* 71. *Et in vita Gisli Sursonii, ubi*: Gisli reis upp snemma um morginin oc gengr til smídio; hann smídar silfrpening er stód eyri. Hann

hnitar saman peningínn oc varo í tuttogo naglar; hann var í tveim lutum or voro tío naddar í hverom, oc þókti sem heill væri, er saman var lagdr, ok mátti þó sundr taka peninginn. Hann selr annan lutinn Vesteini í hendor, enn hann hefir annan, bidr hann þá þetta hafa til iartekna, ef nockot gerdizt þat í, er þeim þickir máli scipta. *i. e. Gislus primo surgens mane officinam fabrilem ingreditur monetamqve, unciam ponderatam cudit, vigintiqve clavis connectit, siqvidem moneta duabus partibus constitit, ita ut singulæ decem haberent clavos. Qvæ partes invicem sibi junctæ videbantur solidum repræsentare corpus, etiamsi dividi possent. Ille unam partem Vesteno in manus tradidit, altera sibi reservata, orans, vellet illam habere pro certo signo, siqvæ res majoris momenti evenire posset.*

Jaurd. *s. f.* 1) *terra, vel id, qvod aratur, part. præter. verbi pass.* at eria, *arare,* 2) *funaus,* 3) *prædium.*

Ilendr-lend-lendt. *adj. compatriota.* 89. *ab* í *in, et* land.

Innan-bords. *intra navim.* 102.

Innan-byar. *intra urbem.* 139.

Innan-fiardar. *in interiore parte sinus.* 11.

Innan-gards. *intra mansionem.* 343.

Innan-stafs. *adv. intra domum.* 437.

Innan-stocks. *intra domum.*

Inni-brenna. *v. incendio domus perire.* 252.

Inn-settr-sett. *adj. inclusus.* 387.

Inn-setia. *v. includere.* 387.

Jól. *n.* 1) *festivitas,* 2) *festum,* 3) *festum nativitatis domini.* 29. 31. 95.

Jóla-grid. *s. n. pax natalitiorum domini.* 177.

I-seta. *s. f. usurpatio.* Erfdab. XVI.

Justa. *s. f. scyphus, vas potatorium,* 2) *vas statæ et justæ mensuræ liqvidorum.* 525. *vocabatur alias* j u s t i t i a. *Secundum vetus custumarium in Archivo Cantuariensi continebat justa cerevisiæ unam lagenam cum dimidia secundum standardum Regis. vide plura de hac voce Ludov. de la Cerda Adversaria sacra Cap.* 168. *Not.* 3.

K.

Kæfling. *parturito vaccæ.* 498. *ab* at kefla *parturire vitulum, et* ing *terminatione nominibus adjecta, qvæ actionem denotat.*

Kæra. 1) *qveri*. 183. kæra fyrir umbodsmanni, *coram procuratore accusare*. 183. kæra mál, *causam dicere*. 16.

Kafli. 1) *baculus, bacillus rotundus*, 2) *pertica, alias* kefli, 3) *tigilli rete subportantes*. 427. 4) *manubrium*, 5) *sura pedis*.

Kafstöiting. *detrusio in aqvam, immersio*. 177. *a* kaf *profundum, et* stöyting *detrusio*.

Kalla. 1) *vocare*. 25. 2) *qveri, poscere, petere*. 23. kalla til arfs, *hæreditatem petere*. 253.

Kallda-kol. 1) *carbo extinctus*. 339. 2) *focus extinctus, signum derelictarum ædium. vid. P. Widalin voce Arineldr; a* kaldr *frigidus et* kol *carbo, vid. Ihre Glossar. Sveogoth. in voce* Kol.

Karl. 1) *mas*. 55. 2) *senex*. 255. 3) *subditus*. 137. *diverse sumitur apud AS. pro personis infimæ sortis, v. Gloss. ad leges AS. voce* Bónda. *Ihre in voce* Karl.

Karl-leggr. *m. linea masculina*. 244.

Kasta. *v. jacere, abjicere*. 203. kasta terningom, *talis, tessera ludere*. 521. kasta lognom, *retia expedire*. 427.

Kastazt í móti. *v. dep. objicere*. 426.

Kaup. *f. emtio venditio*. 490. 2) *pactum*. 329.

Kaupa. *emere*. 116. kaupa sik í frid, *pacem redimere*. 165. kaupa kono, *uxorem emere*. 231. kaupa at manni, *ab aliqvo emere*. 504. kaupa kaupom, *mercaturam exercere*. 84.

Kaupa-bólkr. *s. m. titulus juris de emtione venditione. præf. X.*

Kaupángrs-rettr. *s. m. Jus municipale*. 264.

Kaupángs-menn. *municipes*. 263.

Kaup-aurír, *v.* kaupöirir, *merx*. 94.

Kaupazt vid. *emptione venditione pacisci*. 486.

Kaup-rein. 1) *mercatus, nundinæ*, 2) *locus contractus initi*. 485.

Kaup-rof. *f. contractus, sive pacti violatio*. 292.

Kenna. 1) *noscere*. 151. 2) *imputare*. 194. 3) *accusare*. 452. Ef umbodsmadr Konongs kennir þat manni, *si procurator Regis alium accuset*. Utfb. LXI. kenna víg, *cædem alicui imputare*. kenna manni stuld, *alium furti accusare*. 538. kenna manni landráda sauk, *proditionis accusare*. 547. 3) *petere*. kenna ser, *suum*

petere. sá scal kenna þíng er þarf, *diem actioni indicet, qvi judicio indiget.*

Kentzl. *accusatio.* 199. *vide Snorronis Heimskr. T. II. p.* 165.

Kenzla-eidr. *m. juramentum calumniæ.* 199.

Kenzla-mál. *accusatio.* 199. *juramentum accusatorium.*

Kirkio-græfr. *sepulturæ ecclesiasticæ capax.* 58. *a* kirkia *et* grafa *sepelire.*

Kirkio-sókn. *f. parochia.* 389.

Kirkio-sóknar-vitni. *testis parochialis.* 389.

Kirkio-sóknar-þíng. 1) *conventus, parochialium,* 2) *judicium, forum parochiale.* 389.

Kirographum. *Charta dentata et a Syngrapho ita divisa, ut huic applicata correspondeat: ejusvis et auctoritas.* 494. *De hac vide Caroli de Fresne et Carpentarii Glossaria mediæ et infimæ Latinitatis in voce Chyrographum; composita a* Κειρ *manus et* γραφω *scribo.*

Knapi. *famulus. plur.* knapar. 46. *vide P. Widalin in* knapi, *et Ihre Glossar. Sveogoth. in voce* knape.

Koma. *venire.* koma í liós, *venire in lucem v. nasci.* Erfdb. VIII. koma aftr, *redire.* 18. koma láni heilo heim, *rem commodatam integram reddere.* 402. koma haundom á, *capere.* 395. koma ásamt, *convenire.* 212. koma lifs í liós, *vivus in lucem venire.* 232. koma vilia sínom fram, *voti compos fieri.* 130. koma hauftom á, *vincula inferre.* 149. koma fyrir sik lyrittar eidi, *juramento triumvirali se purgare.* Mhb. X. koma legordi á kono, *stuprum inferre.* 230. koma liá á, *immittere falcem.* 444. koma í eindaga, *condicto die sistere.* 27. koma haundom á, *occupare, injicere manus, assequi.* koma kaupi vid, *pactum inire.* Llb. XV. koma saman, *coire, matrimonium inire.* 225.

Komazt á fund, *convenire.* 131.

Komazt undan, *effugere.* 165.

Kominn til arfs. *hereditatis capax.* 236.

Konongs-þíng. *n. judicium Regis.* 438.

Kosning. *f. electio.* 37.

Krefia. *v. petere, poscere.* 475. krefia fiár, *debita petere.* 475. krefia iafnadar, *æqvum petere.* Landvb.

VII. krefia þíngs, *judicium petere.* Lvb. VI. krefia utboda, *stipendia imperare.* 76.

Kringar. *pl. cornua retis.* 427.

Kristinn. *adj. Christianus. IX.* Kristinn laug, *jus ecclesiasticum, canonicum.* 62. Kristinndómr, *Res Christiana,* 2) *reliqviæ,* 3) *qvidqvid ad Jus ecclesiasticum pertinet. præf. VIII.*

Kristinn-dómr. *Christianismus,* 2) *religio Christiana,* 3) *Res et Causæ fori Ecclesiastici,* 4) *Jus Canonicum.*

Kristinn-dóms-bólkr. *Titulus de jure Ecclesiastico. præf. VIII.*

Krok-raftar. *pl. capreoli.* 331.

Kvada. *f. petitio debiti, actio debiti.*

Kvado vitni. *testis citationis de mutuo solvendo.* 17. 481.

Kvanga son sinn. *uxorem filio providere.*

Kvangazt. *uxorem ducere.* 223.

Kveda. 1) *dicere, recitare.* 196. 2) *canere.* Llb. XXVI. kveda á þíngi, *coram judice recitare.* 196.

Kvedia þíngs. *reo diem dicere coram judice.* 196. kvedia fiárs síns, *æs mutuum petere.* kvedia fiárs, *mutuum poscere.* kvedia út, *missionem in bona petere.*

Kvedscapr. *s. m. cantilena.* 128.

Kvenna-gipting. *desponsatio, foeminarum elocatio in matrimonium. præf. IX. res matrimoniales.* 493.

Kvenn-leggr. *m. linea foeminina.* 245.

Kvenzca. *natura foeminis propria.* 140. *pudicitia.*

Kviddrag. *hernia.* 504. kvidr *venter.*

Kvikvendi. *n. animal.* 190.

Kvistr. 1) *ramus,* 2) *linea.* 248.

Kunnr. 1) *notus,* 2) *accusatus,* 3) *criminis reus.* 195.

Kylna. *f. focus polentarius.* 396. *vid. Ihre Glossar. Sviogoth. in voce* Kol.

Kylno-elldr. *m. ignis polentarius.* 376.

L.

Lada. *f. horreum.* 378.

Ladi. *m. acervus, strues.*

Láfi. *area.* 376.

Laga-bod. *n. oblatio satisfactionis legalis.* 171.

Laga-dómr. *sententia judicialis.* 140.

Laga-mál. *causa judicialis; actio, processus forensis.*

Laga-cr-scordr. *sectio judicialis,* ɔ: *judicium, sententia.* 172. 508.

Laga-refsing. *f. poena legalis. præf. XI.*

Laga-rettr. *s. m. mulcta, satisfatio lege definita.* 129. 202.

Laga-sókn. *s. f. actio forensis. præfat.* X.

Laga-stefna. *s. f.* 1) *citatio judicialis.* 4. 2) *dies condictus.* 32.

Læknir. *m. medicus.* 149.

Læknis-fe. *s. n. sostrum.* 149.

Lærdr. *adj. doctus.* lærdirmenn *clerici.* 47.

Læri-sveinn. *s. m. discipulus.* 40.

Landa-brigdi. *s. n. retractus, reluitio fundi aviti. præf.* X. 2) *titulus juris de reluitione fundorum avitorum. præf.* X. *a* land *et* brigda.

Land-búi. 1) *ruricola,* 2) *conductor.* 340.

Land-laupíngr. *s. m. erro vagabundus.* 4. *a* land *et* laupa *currere, fugere.*

Land-nam. *s. n.* 1) *occupatio fundi vacui,* 2) *damnum fundo illatum,* 3) *mulcta damni fundo illati.* 311.

Land-ráda-sauk. *s. f. crimen læsæ majestatis.* 110. 120. *crimen proditionis.*

Land-reinson. *lustratio regni, exstirpatio maleficorum.* 135.

Land-varnar-bólkr. *Titulus juris de defentione regni.* 71. 75.

Land-varnar-scip. *n. navis bellica in defentionem regni instructa.* 79.

Land-vörn. *f. defentio regni.* 122.

Landz-leigo-bólkr. *Tit. juris de locatione conductione fundorum.* X.

Lán-fe. *n. res commodata.*

Lánga-fasta. *jejunium quadragesimale, quadragesima.* 487.

Láng-dili. *n. tabulatum in longum ductum.* 346.

Láng-fedgar. *pl. majores sibi serie continua succedentes.* 284.

Láta. *facere.* 2) *amittere,* 3) *perdere.* 20. láta rita, *scribi facere.* VII. láta af haundom, *ex manibus tradere.* 303. láta lausann, *dimittere.* 483. láta húd sína, *perdere cutem i. e. virgis cædi.* Þb. 1. láta uppi sárbætor ok læknisfe, *damnum, et sostrum præstare.* 149.

Látr. *n. scopuli, ubi phocæ apricare solent.* 465. *vid. P. Widalin in* Látr.

Laug. 1) *leges.* IV. IX. XII. 2) *Jus,* 3) *jurisdictio.* 29. 59. *ab* at leggia *ponere. P. Widalin in* Lög.

Laug-bióda. *offerre fundum gentilitium reluendum.* 166. X. *a* laug *et* bioda.

Laug-bók. *s. n. Codex legum.* 33.

Laug-brot. *n. crimen juris læsi.* 421.

Laug-festa. *v. interdicere.* 451. 2) *interdictum.* 321.

Laug-gardr. *n. sepimentum legale.* 373.

Laug-leysa. *injustitia, violatio juris.* 136.

Laug-ligr. *adj. legalis. præf. IX.* a laug *et* líkr *similis.* 76.

Laug-madr. *s. m. judex superior s. provincialis.* 4. *Prætor.* 10. 66.

Laugo-nautr. *s. m. contribulis, socius, pedarius.* 20. 518. *confr. leges Haconis Adelsteni Gulath. Libr. Juris Eccles. c.* 3. *ɔ: eodem jure gaudentes, ejusdem provinciæ, jurisdictionis particeps.* 18. vid. Arnesens Isl. Retterg.

Laug-retta. *s. f. curia, forum, judidicium, locus judicii; consessus judicium. præf. VII.* 14. 15.

Laug-retto-madr. *m. adsessor judicii provincialis, pedaneus. VII.*

Laug-saga. *f. jurisdictio, nomus.* 68. *a* laug *lex, jus, et* segia *dicere.*

Laug-samdr-dómr. *res judicata, sententia ex lege lata.* 27.

Laug-saugo-madr. *judex provincialis,* a laug *jus, et* segia *dicere.*

Laug-sókn. *f. actio forensis.* Eb. II. 2) *jurisdictio.*

Laug-þíng. 1) *forum, judicium,* 2) *forum provinciale.* 5.

Laug-þíngis-menn. *s. m. assessores judicii provincialis.* 21.

Lauka-gardr. *Hortus.* Ub. XI.

Laupa. *v. currere.* laupa brott *fugere,* med eignom konom manna, *uxores pellicere.* 137.

Laupr. *m. vas.* 100. *cophinus.* 492. Laupr smiaurs, *cophinus butyri.* 99. 100.

Laus. *adj.* 1) *solutus,* 2) *liber.* lausir aurar, *res mobiles. præf. X.* 483.

Lausa. 1) *solvere,* 2) *redimere.* lausa ódals-iaurd, *fundum avitum redimere.* 291. lausa undan sculd, *debitum pro altero solvere.* 483.

Lausa-fe. *n. bona mobilia.* 60.

Lausir aurar. *pl. bona mobilia.* 19.

Lausn. *f.* 1) *liberatio,* 2) *solutio,* 3) *redemtio.* 131.

Laustr. *m. vitium. pl.* lestir *vitia.* 500.

Lax-á. *f. amnis salmoniferus.* 419. *a* lax *salmo, et* á *amnis.*

Ledr-led-let. *partic. pass. commodatus; verbi* at lea *commodare.* 213.

Leggia. *ponere.* leggia hendor saman, *manibus utrinqve datis promittere, pacisci.* 17. leggia handsals slit, *pacti violati mulctam poscere.* Kb. XXIV. leggia mál til laugþíngs, *causam ad judicium provinciale appellare.* 17. leggia rád á, *consilium dare.* 21. leggia tóll á, *tributum imponere.* 105. leggia mann med knífi, *cultello*

alium sauciare. Mh. XV. leggia lut á, *sortiri.* 167. leggia landnam á, *mulctam violati fundi poscere.* 361. leggia felag, *communionem inire.* 219. leggia dóm fyrir, *interdicto cavere.* Eb. XVI. leggia fimtarstefno, *citatione qvinqve dierum in jus vocare.* 333. leggia til med einom, *adjuvare, aliqvem.* leggia til med nefndar manni aura silfrs, *argentum pro stipendio pedario solvere. p.* 8. leggia til mála, *rem oppignorare.* 14. 505. leggia í trod, *compascuum facere.* 342. leggia ved, *fidejussore cavere.* 389. leggia haund á, *manum, injicere.* 190. leggia rökt á, *curam dare.* 203.

Legord. *stuprum.* 26.

Legords-sauk. *actio de stupro.* 4.

Leid. *f. via, iter.* 110.

Leida. *v. ducere.* leida til arfs, *adoptare.* 249. leida í ætt, *idem. vid.* Ættleida. leida vitni, *testes producere.*

Leid-ángr *rectius* Lid-ángr. 1) *Delectus nautarum pro instruenda classe regia, ad arcendos hostes et piratas exterminandos.* 2) *Expeditio navalis,* 3) *stipendia et expeditiones. Hæ conscriptiones videntur ab initio fuisse annuæ. Rebus vero pacatis regibus haud minus tamen incubuit cura profunda in pace de bello cogitandi, et providam gerere curam, ne qvid damnum caperet Respublica. Hinc singulis annis a subditis in censum relatis exacta fuit certa pecunia, certa obsonia, operæ et qvævis res aliæ, necessariæ ad gerendum strenue bellum, si forte ingrueret. Venit autem hæc vox a* Lid *Navis, et* Angr *Percice et Gr.* Ἀγγαρεία *coactio. vide cætera apud Brissonium, Prateum et Lexica juris.*

Leid-ángrs-fall. *n. mulcta expeditionis neglectæ, et vectigalium stato tempore nondum solutorum.*

Leidar-lengd. *tempus itineri utile.* Kb. I.

Leigo-ból. *n. fundus conductus.* 321. = leiga *merces, et* ból *fundus cultus.*

Leigo-burdr. *m. ratio mercedis pactæ.* 355.

Leigo-fall. *jactura mercedis pactæ.* 332.

Leigo-lendíngr. *m. colonus conductitius.* 329.

Leigo-lidi. *operarius mercede conductus.* 107.

Lúka. *solvere.* 478.

Lund. *ratio, modus.* 219.

Lungna-sott. *morbus pulmonarius.* 498.

Lunnindi. *commoda.* 68.

Lunnr. *phalangæ navi subducendæ subjectæ.* 112. 486.

Luta. *sortiri.* Erfb.

Lut-fall. *sors.* Ub. VIII.

Lut-laus-laust. *adj. expers. IV.*

Lutr. *res.* 212. *pars. IV.* 114. 2) *sors.* 37.

Lyda. *v. auscultare,* 2) *obtemperare. præf. VIII.* lyda vitnom, *audire testes.* 300.

Lydni. *s. f. obedientia. VIII.* 64.

Lyd-scylda. *obedientia Regi a subditis debita.* 45. 68. *ab* at lyda *et* scylda. 77.

Lykill. *clavis.* 532. *ab* at lúka *claudere.*

Lykting. *solutio.* 290. *ab* at lúka *solvere.*

Lyrittar. *termini lapides.* 286. *P. Widalin in* Lyrittar.

Lyrittar-eidr. *juramentum triumvirale.* 112.

Lysa. 1) *lucere,* 2) *notum facere.* 22. lysa vígi, *cædem a se factam notam facere.* 152.

Lysíng iardar. *oblatio fundi gentilitii redimenti passim.*

Lyst. *indicta et indictum. VII. part. pass. verbi* at lysa *indicere, publici juris facere.*

Lytt. *part. pass. verbi* at lyda 1) *audire,* 2) *obedire.*

M.

Madr. *m. homo, vir, persona.* 112. madr at verri, *homo pejor, i. e. levi macula natatus.* 204.

Mægd. *f. affinitas.* 476. *consangvinitas.* 145.

Mæla. *loqvi, dicere.* 192. mæla móti, *contradice, reprohibere.* 34. mæla med staung, *pertica metiri.* 432.

Mæli-kerald. *n. modius, vas mensorium.* 472. 522. *pl.* mælikeröld.

Mælir. *modius,* 2) *mensura.* 472.

Mál. 1) *mensura,* 2) *sermo,* 3) *causa.* 16. *actio forensis.* 24. 489. *vid. P. Widalin in* Mál.

Mála iaurd. *f. fundus certa conditione venditus.* 309. *videtur fuisse idem ac* Bókland *terra ex scripto, Anglosaxonibus terra codicillaris, qvæ litteris conditiones adjectas continentibus tradebatur.*

Mál-dagi. *dies condicta,* 2) *stipulatio, pactum.* 212.

Mál-dryckia. *compotatio stato tempore habita.* 78.

Máli. *m. contractus, pactum.* 512. 2) *stipendium. Snorro T. II. p.* 60. *ubi*: Olafr helgi setti hird sinni mála oc lög, *Olafus Sanctus aulicis suis stipendia et leges dedit. ibid.*

Máli-kono. *dos tam profectitia qvam addititia.* 256.

Mánadar-matur. *m. commeatus in mensem.* 110.

Mánadar-stefna. *f. citatio unius mensis.* 29.

Manndraps-þíng. *n. judicium de homicidio.* 438.

Manns-bani. *m. homicida.* 126.

Manns-giauld. *plur. satisfactio homicidii.* 26. 141.

Manntals-þíng. *n. lustratio.* 438. *census.*

Mario-messa. *f. festum Mariæ.* 25.

Marens-backi. *m. littus.* 466. *ora, ubi mare et terra se invicem attingunt.* Marreinsbacki í Gulath. L. H. Ad. Landslb. c. 24.

Mark-hún. *m. telum signatum.* 462.

Mark-rein. *f. conterminus fundorum.* 460.

Mark-scil. *n. limes, agrorum divisio.* 452.

Mata. *f. esca, commeatus.* 110.

Matar-gerd. *f. coqvi officium.* 102.

Mat-gerdar-madr. *m. coqvus.* 99.

Matr. *m. cibus, commeatus, victus.* 99.

Mat-þroti. *m. commeatu deficiens,* a matr *victus, et* þrióta *deficere.* 110.

Maurk. *marca, selibra. pl.* merkor. maurk silfrs, *marca argenti ponderati. Cujus partes erant*: Ora *uncia, et* ortugr *tertia pars unciæ ponderatæ. Vox hæc a pondere, minime autem,* a mark, merki, *signo venit, ut placuit juris consulto omni laude majori. Joh. Sternhök. Etenim multis ante monetam in septentrione cusam seculis argentum in commerciis usu venit pondere. Haud tamen negandum est, Sveones tumulo Freyi, teste Snorrone in Heimskringla T. I. p.* 16 *intulisse nummos æreos, Odinoqve vectigal solvisse denariis. ibid. p.* 13; *qvid qvod Halfdanus Rex Upplandiarum cognomento Munificus et Inhospitalis, suis aulicis stipendia numeravit nummis aureis. At id genus nummi, ab exteris allati fuere, metallifodinis in septentrione nondum institutis. Qvod autem moneta argentea antiqvissimis temporibus per Russiam ex oriente viam huc invenerit, testa-*

tur Hornklofius poëta, tempore Haraldi Pulcricomi:

I fe ero þeir bednir
Oc í faugrom mæcom
Málmi Hunlenzcom
Oc mani Auströno.

id est:

Pecuniâ solutio exigitur
Et politis gladiis,
Ære Hunnico, (sc. nummis per Synecdochen)
Et servis Orientalibus.

Verum propter nummorum exoticorum varietatem majores nostri pondere æstimarunt, donec ipsi proprios domi et uniformes cuderent. Qvomodo Hoskoldus denariis statera ponderatis Melcorcam Regis Hiberniæ filiam tempore Haconis Adelstani nutritii emit. Arinbiornus Magnatum Norvegiæ ingens decus regnante Erico Blodoxio fundos a Lioto Pallido relictos Egillo Skallagrimi filio argento ponderato solvit; et Haraldus Imperiosus, suos repletos monetâ secum a Constantinopole asportatâ domum thesauros cum fratre pondere divisit. Sed præter marcam argenti pondere distinctam habuere majores nostri marcam numeratam, cujus partes erant denarii numerati eorumqve trientes. Sic qvilibet paterfamilias in Islandia Grimo Geitsco, dum comitia populi generalia ordinarentur, denarium dedit, vid. Arii Multiscii Libellum de Island. c. 2. Itidemqve Evindum Scaldaspillerum Islandorum Encomiasten tribus denariis argentii puri donarunt cives singuli: qvidqvod Snorro Pontifex Borco, pro fundo Helga fello argentum numeravit (Eyrbygia) tempore Haconis Comitis. Eodem modo Thorgilsus Hallæ filius denarios computavit, dum interfectus est. Sunt, qvi volunt, tales denarios in Norvegia cusos esse, at est verisimilius monetam, qvam habuere Norvegi, Islandiqve, ante seculum undecimum ex Anglia, Hibernia, et regionibus orientem versus sitis fuisse receptum. Etenim ante Magnum Bonum monetam Norvegis propriam exstitisse nemo non dubitat. — Cæterum marca sive selibra argenti ponderati tempore Legis Gulensis latæ valuit octo thaleris Joachimicis, sive sex marcis numeratis aut qvadraginta octo oris ɔ: unciis itidem numeratis.

Maurk, *s. f. sylva.* 79. 445.

Mein-leiki. *s. m. vitium.* 130. mein *damnum.*

Mein-söri. *s. n. perjurium.*

Melta. *v. polentam facere.* melta korn, *hordeum in polentam vertere.* 351.

Menning. *s. f. virilitas, virtus, fortitudo, strenuitas.* 487.

Metinn oc myndr, *æstimata res mancipi et tradita.*

Midfausto-þíng. *Comitia qvadragesimalia.*

Misfara med. *abuti.* 102. 2) *male agere.*

Mis-ferli. *n.* 1) *abusus,* 2) *casus improvisus.* 482.

Mis-verk. *m. damnum, injuria.* 127.

Mót. 1) *modus.* 140. 456. 2) *conventus.* 146. *vid.* Leidarþíng *apud P. Widalin. H. Spelmanni in* Gemot.

Mót. *pr. contra.*

Mót-tekinn-tekin-tekit. *contra signatus.* 103.

Munngat. *n. potus, id qvod placet a* munnr *os, et* gættr-gæt-gætt *exqvisitus.* 15.

Mykia. *f. fimus, stercus, lætamen agri. Cognatum videtur cum* μυχον *Græcorum, in tabula Heracleensi priori ab Alex. Symmacho Mazochio edita Neapoli* 1758, *p.* 228. *Danice* Mag *secessus ad exonerandum ventum,* 2) *conclave.*

Mykiadr. *adj. fimo lætatus.* 342.

Myndir í hendor. *in manum traditæ, sc.* lutir *res.* 214. *ab* at mynda *manu tradere,* ■ mund *manus.*

N.

Ná. *v. conseqvi,* 1) *tangere,* 2) *obtinere.* 142. 168.

Nátt-stadr. *s. m. locus pernoctationis.* 152. *a* nótt *nox, et* stadr *locus.*

Naudgr - naudg - naudgt. *adj. pro* naudigr, naudig, naudigt, *coactus.* 140.

Naudsyn. *s. f. pl.* naudsyniar, 1) *necessitas.* 12. 2) *impedimentum.* 59.

Naudsynia-vitni. *s. n. testis impedimenti.* 17.

Nauta-tún. *s. n. ager septus, ubi armenta aluntur.*

Návist. *s. f. vicinitas.* 139.

Návistar-menn. *pl. m. vicini.* 149. 2) *præsentes.*

Návistar-vitni. *s. n. testis præsens.* 153.

Neckia. *v. inhibere, impedire.* 460.

Nefna. *v.* 1) *vocare,* 2) *evocare. præfat VIII.* nefna sik á nafn, *nomen suum profiteri.* 152. nefna á nafn, *nomen profiteri.* 288. nefna

til þíngs, *pedarios tribuarios nominare v. evocare.* 5. nefna til lausnar, *evocatum ab officio liberare.* 12. nefna háseta, *conscribere nautas.* Ldvb.

Nefnd. *s. n.* 1) *evocati adsessores, pedarii, scabini;* 2) *evocatio scabinorum. præf. VII.* 3) *nautarum conscriptio, evocatio.* 98.

Nefndar-madr. *s. m.* 1) *pedarius tribuarius.* 7. 2) *vir honoratior.* 3) *nauta delectus, conscriptus.* 99.

Nefndar-vitni. *s. n. evocati testes.* 154.

Negldr-negld-negldt. *clavis firmatus. part. pass. v.* at negla. 105.

Neytzla. *f. usus.* 367.

Nidar-os. *Nidarosia hodie Thrandhemia, metropolis Norvegiæ septentrionalis, vid. Snorronis Heimskringla T. II. p.* 44. 274.

Nióta. *v. frui.* 340. nióta vitnis, *testibus uti, probare.* 461. 467.

Nísa. *s. f. Species ceti.* 466. *vide Spec. Regale.* Olavsens Reise.

Noda. *v. pro* hnoda, *tundere, obtundere.* 105.

Nón. *s. n. meridies.* 15. *Hora tertia post meridiem, vid.* Joh. Arnesens Isl. Retterg. 209. 210. *Finni Johannæi Hist. Eccles. T. I. p.* 156.

Noregs-menn. *s. m. pl. Norvegi.* 75.

Norvegr. *s. m. Norvegia.*

Nóttin helga. *s. f. Nox sancta. Scilicet Nativitatis Domini.* 295. 426.

Nybæli. *s. n. novale.* 432. *a* nyrr *novus, et* bæli *mansio.*

Nyckia. *v. impellere.* 187.

Ny-lenda. *f. novale.* 437. *a* nyrr *novus, et* land *fundus.*

Nyt-fall. *n. damnum usus fructus.* 398.

O.

Odal. *s. n. Allodium, fundus avitus et liber, nulli servituti obnoxius.* 282. *Qvid sit. vid. Paul Widalin in* Odal. *Hanc vocem Hickesius deducit ab* all *et* lod *sed errat hic vir maximus, siqvidem vox ab* audn *deserto et ejus prima occupatione, indeqve possessione immemoriali originem ducit, rerum, tam mobilium, qvam immobilium Ex gr. Upsala* Audr. *Opes Regni Sveogothici avitæ.*

Odals-iaurd. *s. n. pl.* Odalsiarder, *fundi aviti.* 130. 294.

Odals-menn. *s. m. pl. fundi aviti hæredes.* 290.

Odals-nautr. *s. m. consors juris fundum avitum redimendi.* 293.

Ódals-scipti. *s. n. fundi aviti divisio.* 367.

Ódals-vitni. *s. n. testis de fundo avito.* 299.

Ödi. *s. f. rabies, furor.* 148.

Of. *præp. de* of sinn, *una vice.* 7.

Of. *particula præpositiva, nimium.*

Of-dæma. *v. graviter, nimis judicare.* 173.

Of-dryckia. *ebrietas nimia.* 276.

Of-dyri. *s. n. superior pars ostii.* 345.

Of-lid. *s. n. vis, violentia.* 474.

Of-mægri. *s. n. fames, inedia.* 502.

Of-ríki. *s. n. vis, violentia.* 474.

Ó-kvedins ord. *dicteria, injuria verbalis, de His Gulath. LL. Hac. Adalstenii Mannh. cap.* um níd. 169. *et* um fullrettis ord. *ibid. p.* 208.

Ó-lærdr. *adj. laicus. plur.* ólærdir, *illitterati.* 70.

Ó-lutr. *s. m. injuria.* 19.

Ó-mykiatr. *part. pass. fimo nondum lætatus.* 342.

Or. *præp. cum abl. e, ex,* or Rygiafylki, *ex tribu Rygensi.*

Ord. *f. aratio, ab* at eria *arare.* 329.

Ord-tak, ord-tæki. *injuria verbalis.* 127. 2) *proverbium.*

Oreigi. *s. m. pl.* öreigar, *pauper.*

Örend-reki. *s. m. negotiorum institor, minister.* 42.

Örfar-oddr. *spiculum sagittæ, jaculum.* 460.

Örfar-þíng. *s. n. judicium sagitta indice coactum.* 157. *vid.* Aurfar-þíng.

Örfar-scurdr. *vid.* Aurfar-scurdr, *teli nuntii emissio.* 74.

Orka. *f. opus, opera.* 410.

Or-lendis. *adv. extra regnum, peregre.* 148.

Or-lof. *s. n. venia.* 362.

Orri. *m. urogallus avis.* 449.

Or-sekia. *s. f. impunitas.* Mhb. IX.

Or-sekr. *adj.* orsek, orsekt, *innocens.* 462.

Or-scurdr. *s. m. secatio litis, sententia definitiva.* 32.

Ort. *partic. pass. v.* at yrkia, *operari.* ef ort er í iaurdo, *si terra fuerit culta.* 363.

Ortugr. *tertia pars unciæ; erat, ut* marca *et* aurir, *ora aut ponderata valore tertiæ partis thaleri Joachimici, aut numerata, quæ duabus unciis numeratis venit, i. e. quadraginta octo solidis Danicis argenteis.*

Ó-unnin iaurd. *fundus nondum subactus.* 285.

Óvísa vargr. *ingnota fera, exul.* 144.

Ó-vitsca. *s. f. dementia.* 44.

M

Öy. *f. insula. pl.* öyar. 83.

Öyda. *v. vastare, desolari.* 79.

Öyra-þíng. *Comitia Eyrensia apud Thrandhemiam sive Nidarosiam sive alias* Eyraþíng. p. 19.

P.

Páfi. *s. m. Papa, Pontifex Romanus.* 58.

Páls-messa. *festum, dies Sti Pauli, conversionis* 25 Januarii. 504.

Pásca-dagr. *s. m. dies pascatos.* 40.

Pásca-víka. *hebdoma pascatos.* 296.

Páscir. *festum pascatos.* 30.

R.

Rád. *s. n.* 1) *consilium,* 2) *imperium, auctoritas, arbitrium.* 47. 64.

Ráda. *v.* 1) *consulere,* 2) *auctoritatem habere, imperare.* 211. ráda bod oc banni, *jus jubendi et prohibendi habere.* 76. ráda at laugom, *juxta leges regere.* 76. laugmadr scal ráda, *autoritas judicis provincialis valeat.* 18. ráda bana, *consilio necem alicui inferre.* 157. ráda fe til þarfa, *bona in usum convertere.* Erfdb. III. ráda búi síno oc kaupom, *rem domesticam et contractus libere exercere.* 269. ráda brenno, *incendium inferre.* 379. ráda giptingom, *mulieris in matrimonium elocandæ jus habere.* 211. ráda land oc þegna undan Konongi, *regnum et subditos ab obedientia Regi debita illicere.* 133. ráda manni spellvirki, *damnum alii præmeditate inferre.* 269. Sól scal ráda um sumar enn dagr um vetr, *Sol æstate, dies hyeme utilis esto.* Ub. XLVII. ráda kaupom, *jus emendi et vendendi habere.* 511. ráda fe, *curare bona, administrare bona.* 216. ráda þíngi, *judicium poscere.* 437. ráda scipti, *arbitrium dividendi habere.* 506. sá scal scipti ráda er scipta vill, *arbitrium divisionis habeat, divisionem poscens.* 286.

Rád-spell. *s. n. interventio, qvominus foemina in matrimonium detur,* 2) *mulcta interventionis qvominus foemina in matrimonium elocetur.* 203.

Rauda-sótt. *disenteria.* 498.

Ref-gardr. *s. m. sepimentum ad capiendos vulpes.* 457. *a* refr *vulpes, et* gardr.

Reid. *s. f. Tonitru.* 498.

Reida. *v. ferre.* 27. 2) *reddere,* 3) *solvere,* 4) *expedire.* 114.

reida vita vaurd, *ignes angaros expedire.* reida vist, *comeatum præstare.* 114. reida náttstad, *hospitio nocturno excipere.* 434. reida vetrar myki, *fimum hieme collectum efferre.* 342. reida leigo, *solvere mercedem, solarium.* 511.

Reidi. *s. m. armamenta, utensilia cujuscunqve generis,* 2) *armamenta navis.*

Reid-scióta-bod. *n. nuntius vecturam Regi debitam imperans.* 74. 116.

Reid-scióta-scipti. *n. Statio. ibid.*

Reid-sciòti. *m. eqvus, jumentum; litteraliter vecturæ promotor.* 77. 116.

Reisa. *v. erigere,* 2) *excitare.* reisa dyr, *excitare feras.* 448. reisa scip, *navis structuram inchoare.* 78.

Rek. *m. Ejectamentum maris.* 519.

Reka. *v. pellere,* 2) *in littus ejici.* 461. naudsyn rekr til, *necessitis urget.* 171.

Rekstr. *m. actus.* 407. *ab* at reka, *pellere.*

Renna. *v.* 1) *currere,* 2) *fluere.* 426. 3) *currendo persequi.* 146. renna á scídom, *xylosoleis currere.* 449. renna togi, *retia expedire.* 426. renna hundom, *canes venaticos emittere.* 447.

Rettar-bót. *n. emendatio legis, edictum, rescriptum, pl.* rettarbötor, *a* rettr *jus, et* bót, *ab* at bæta *emendare.*

Rettari. *m. custos, distributor justi et æqvi, judex.* 141. 172. *Cui Rex suam auctoritatem delegavit ut suum cuiqve distribueretur. Erat igitur* Rettari, *non modo judex, sed etiam, rei judicatæ exactor, et fisci Regi qvæstor. vid. P. Widalin in voce* Rettari. *confr.* P. K. Ankers Danske Lovs Historie T. II. p. 762—63.

Rettinda-vald. *n.* 1) *juris dicendi auctoritas,* 2) *jurisdictio.* 183.

Rett-laus. *adj. juris expers,* 2) *exlex, beneficio juris carens.* 154.

Rettr. *m.* 1) *rectum,* 2) *judicium decretum, edictum, statutum, mandatum, præceptum: partic. præter. passiv.* = *verbo* at retta *rectum facere, dirigere; de hoc voce vid. J. Horn Tookes diversions of Purley. T. II. p.* 4.

Reyna. *v. experiri, niti,* 2) *examinare.* 24. reyna heimildar tauko, *titulum rei examinare.* 537.

Ríd. *f. procella,* 2) *aggressio.* 184.

Ríki. *s. n.* 1) *vis,* 2) *potentia,* 3) *Regnum.* 48. 4) *præfectura. vid. Snor-*

ronis Heimskringla T. I. p. 106. 107. *T. II. p.* 201.

Rima-gardr. *s. m. sepimentum cancellatum.* 381. *a* Rim, *pl.* Rimar *cancelli.*

Ringia. *v. ultra citroqve torqvere,* 2) *campanam pulsare.* 15.

Rióda. *v. rubefacere.* rióda til fiár oddi oc eggi, *armis punctim cæsimqve bona petere.* 119.

Rista. *v. secare.* 462.

Rit. *n. scriptum, litera, dipploma.* 133.

Rita. *v. scribere.* rita bók, *librum scribere. v.* 33.

Ritníngr, *vid.* Rytíngr.

Riúfa. *v. rumpere.* 213. 2) *frangere,* 3) *violare, scindere.* 512. riúfa dóm, *rem judicatam violare, susqve deqve habere.* 22. riúfa orscord. *idem.* riúfa mála, *pactum violare.* 512.

Róa. *v. remigare.* róa leidángr, *stipendia navalia merere.* 101.

Röst. 1) *qvies,* 2) *spatium,* 3) *via.* 413. *de hac voce vid. Ihre Gloss. Sveogothic. Voce* Rast.

Rofinn-rofin-rofit. *partic. pass. ruptus v.* at riúfa.

Röya. *v. calumniari, obtrectare.* 97.

Rúd-stadr. *m. novale. ab* at rydia *evacuare, subigere.* 431.

Rytíngr. *m. pugio.* 164. *vid. Speculum Regale. præfat. LVIII. p.* 406—7. *alias* Sax-knífr *culter longior. vid. Snorronis Heimskringla T. II. p.* 112.

S.

Sá. *v. serere.* 343. *præter.* sádi *serui, partic. pass.* sádr-sád-sáit.

Sækia. 1) *qværere, convenire, litem inferre,* 2) *petere,* 3) *actione prosequi.* 25. sækia med bók til þíngs, *cum codice juris forum petere, adire.* sækia til handa, *actione debiti alium prosequi.* 27. sækia at laugsóknom, *agere jure.* 217. sækia þíng, *forum adire.* 15. sækia sauk, *agere causam.* 487.

Sækiandi. *actor.* 478.

Særdr-særd-sært. *adj. vulneratus, partic. pass. v.* at særa *vulnerare.* 146.

Særr-dagr. *s. m. dies festus, qvo judicium habere, causas dicere et jusjurandum proferre licet, ab* at sveria, *jurare.* 398.

Sætr. *m. mapalia æstiva.* 454.

Sætr-gata. *s. f. via, actus mapalia æstiva ducens.* 409.

Sætt. *s. f. compositio.* 132.

Sættar-gerd. *s. f. compositionis factio.* 199.

Sættaz. *v. d. pactum inire.* 135.

Saga. *s. f. relatus, testimonium, narratio, effatum.* 151. 301.

Sakar-aurir. *s. m. mulcta.* 185.

Sal. *s. n.* 1) *præstatio,* 2) *dies condictus, ubi præstatio fieri debet, ab* at selia *solvere.* 26.

Sala-stefna. *s. f.* 1) *dies condictus,* 2) *locus, conventus solutionis præstandæ.* 132.

Sálo-bót. *s. f. salus animæ.* 275. *a* sál *anima et* bót.

Salt-ketils-búd. *ædes coqvendo sali inserviens.* 378. *a* salt, ketill *ahenum, lebes, et* búd *domus.*

Sam-dögris. *adv. eadem die, a* samr *idem, et* dagr. 144.

Sam-fæddr-fædd-fædt. *adj. eodem patre natus.* 49.

Sam-fedri-fedra. *adj. eodem patre natus.* 53.

Sam-kunda. *s. f. conventus.* 17. 431. 475. *commune.* 200. *v. P. Widalin in* Samkund, *qvasi mutua cognitio, a* sam *con, et* at kenna *noscere.*

Samnadr. *s. m. conventus.* 83.

Samr-saum-samt. *concors,* samir *concordes.* 464.

Sam-víst. *s. f. convictus, cohabitatio.* 51. *consortium.* 138. 230.

Sanna. *v.* 1) *affirmare,* 2) *probare,* 3) *fidem facere.* sanna med eidi, *jurejurando probare.* 6.

Sannyndi. *s. n. pl. veritas.* 140. *genetiv.* sannyndis umræda, *sanum consilium.* 57.

Sann-prófa. *v. probare.* 140. *verum ostendere.*

Sár-bót. *s. f. pl.* sárbætor, *vulneris compensatio.* 446. *a* sár *et* bót.

Saudull. *s. m. Ephippium.* 117.

Saudr. *m. ovis.* 395.

Sauri. *s. n. jusjurandum.* 12. *ab* at sveria.

Scálir. *pl. a nom.* scál *lanx,* 2) *patera.* 523.

Scap. *s. n. scobis.* 344.

Scapa. *v. formare.* scapa leidarlengd *tempus comparendi longitudini viæ congruum definire.* 476.

Sceftr-scept. *adj. manubriatus, a* scaft *manubrium.* 101.

Scemdar-verk. *s. n. crimen infame, inexpiabile.* Mhb. III. *a* scemd *damnum,* 2) *dedecus.*

Scemdar-víg. *s. n. homicidium inexpiabile.* Mhb. II.

Scemdr-scemd-scemt. *adj.* 1) *corruptus,* 2) *mutilatus. ab* at scemma *depravare, corrumpere, mutilare.* Mhb. XI.

N

Scera. *v.* 1) *cædere*, 2) *scindere*, 3) *secare*, 4) *metere falce*, 5) *partiri*, 6) *notare, definiri*. scera upp heraurfar, *emittere nuntia belli tela*. 82. scera reidscióta bod, *vecturam Regi debitam tessera, baculo, petere, indicere*. 117. scera aurfar upp, *telis emissis conventum cogere*. 157. scera upp bod fyrir þíngi, *nuntio conventum indicere*. 106. scera or, *litem secare*. 66.

Scerzt í. *accidit, intervenit*. 20.

Sceyting. *f. traditio. lat. Barb. Scotatio, ab* at scióta *jacere*, 2) *tradere*. 303.

Sceyttr. *partic. pass. traditus, verbi* at sceyta *tradere, scotare*. 302.

Scialdari. *s. m. clipei faber*. 103. *a* sciauldr *clipeus*.

Sciaulldr. *s. m. clipeus de clipeis vid. Speculum Regale præf.* 42. *p*. 372—93. 103.

Scídna-gardr. *s. m. sepimentum ex asseribus compositum*. Llb. XXIX.

Scifta. *v.* 1) *mutare*, 2) *dividere*. scifta erfdom, *familiam herciscere*. Erfdb. VII.

Scila-dómr. *s. m. sententia definitiva*. 335. 496.

Scilia. *v.* 1) *discernere*, 2) *intelligere*, 3) *dividere, dirimere, judicare*. 32. *stipulari, definire*. Erfdb. I. Lvb. XII. scilia á, *dissentire*. 18. 451.

Sciliazt vid. *v. d. relinqvere*.

Scil-vísi. *s. f.* 1) *justitia*, 2) *habitus suum cuiqve tribuendi*, 3) *auctoritas*. Kb. XI.

Scin-samr-saum-samt. *adj. gnarus*.

Scinn-dráttr. *s. m. ludi genus, de qvo vid. Sc. Th. Thorlacii observationes de matrimoniis veterum, et P. Widalin in* Scinndráttr.

Scióta. *v.* 1) *movere*, 2) *jaculari*. Mhb. XIII. 3) *appellare*. scióta til Guds, *Deum testem invocare*. 14. scióta til vitnis, *testem appellare, antestari*. 373. scióta máli til þíngs, *causam ad judicem appellare*. scióta hval, *balænam transfodere*. Llb. LXIV.

Sciótazt undan. *v. d. subterfugere*. 73.

Scip. *s. n. navis. vid. P. Widalin in* sessatal.

Scipa. *v. ordinare*, 1) *disponere. VII. constituere. VIII.* 64. 2) *jubere*, 3) *judicare*, 4) *componere*. scipa millom, *componere litem*. 33. scipa scip, *navim instruere*. 516. þíng, *judicium ordinare*. scipa yfir, *præficere*. 37.

Scipadr - sciput - scipat. *part. passiv. ordinatus, constitutus.* Konongr er yfir laugin scipadr, *Rex est legibus præfectus.*

Scip - dráttr. *s. m. navis deductio et subductio.* 113.

Scipara-stefna. *s. f. conventus nautarum.*

Scip-gerd. *f. fabricatio navis.* 73.

Scip-pund. *s. n. pondo navale, sive Libræ* 346. 523.

Scip - pundari. *statera navalis.* 522. *qva pondo navale ponderari potest.*

Scip - reida. *s. f. Navarchia, tribus classica, unde certus nautarum numerus ad regnum defendendum delegendus erat ex institutione Haconis Adalstani Alumni* 10. 113. *vid. Snorronem. T. II. p.* 146.

Scip - reido - þíng. *s. n. conventus, qvem tribus classicæ incolæ habebant.* 113.

Scíra. *v. purgare.* Mhb. X. scíra sik med tylftar eidi, *se jurejurando duodecem virorum purgare.*

Scír-scóta. *antestari.* 341. 496.

Scoda. *v. examinare.* 108. scoda um ódal, *examinare bona avita. X.*

Scodadr - scodut - scodat. *part. pass. examinatus, v.* at scoda. X.

Scogar - búd. *s. f. casa sylvestris.* 449.

Scogla. *genetiv. plur. a* scogull, *Dan.* Skagle, *Scapus.* 359.

Scorta. *v. deficere.* 117.

Scot. *n. jaculum.* 461. 1) *collatio,* 2) *pecunia collatitia,* 3) *appellatio ad judicium superius.*

Scot - baugr, *rectius* scotbógr. *s. m. armus feræ venatori decretus.* 447.

Scotinn - scotin - scotit. *part. passiv.* 1) *jaculo transfixus,* 2) *protrusus,* 3) *appellatus.* scotin mál til þíngs, *causæ ad judicium appellatæ.*

Scrauk - vitni. *n.* 1) *testis mendax,* 2) *testimonium falsum.* 547.

Scrift. *f.* 1) *poenitentia,* 2) *poena ecclesiastica.* 159.

Sculd. *s. f. Debitum.* 511.

Sculda - madr. *m. Debitor.* sculd *debitum.*

Sculda-nautr. *m. Creditor.*

Sculd-sceyta. *v. æs sibi debitum in alium transferre.* 511.

Sculd-scöyta. *idem.*

Scyldr - scyld - scylt. *adj. necessitate subactus,* 2) *cognatus.* 14.

Scyldugr-ug-ugt. *obligatus. pl.* scyldugir. 70.

Segia. *v. dicere,* 2) *judicare.* segia fe á hendor manni, *debitum sententia solvendum judicare.* 508.

segia fyrir iaurdo, *interdicere fundum.* 295. segia iaurd lausa, *fundum relinqvendum declarare.* 336. segia orscord, *sententiam ferre.* 33. segia mál, *causam adjudicare.* 33. segia scil á, *notas, discrimen, exponere, indicare.* 22. segia tvent til, *vagam edere confessionem.* 51. segia laug, *jus dicere.* 134. segia á hendor, *accusare.* 150. segia í sundr, *rescindere.* 219.

Sekiazt. *v. d.* 1) *actione conveniri,* 2) *mulctari,* 3) *condemnari.* 450.

Sekt. *s. f.* 1) *reatus,* 2) *mulcta. plur.* sektir. 113.

Selia. *v.* 1) *tradere.* 84. 2) *vendere.* selia fals, *fucum vendere.* 491. selia iaurdo, *fundum vendere.* 309. selia iaurdo or stefno, *fundum certo tempore reluendum vendere.* 309. selia saulom, *justa venditione vendere.* pb. IV. selia svik, *rem dolo laborantem vendere.* 504. selia ved, *pignus tradere.* 511. *pignus vendere. ibid.* selia iaurd á leigo, *fundum elocare.* 33.

Sessar. *s. m. pl. sessores, concessores; nautæ ejusdem scalmi sosii.* 100.

Setia. *v. ponere.* setia dóm, *judicium constituere, ordinare.* 297. setia laugdóma sín á millom, *judices mutuo constituere.* setia grid, *securitatem et pacem sancire, indicere. p. VII.* 134. setia inn, *includere.* 395. setia í ved, *periculum facere, discrimini exponere. XII.* setia í bók, *in literas redigere.* 46. setia laug, *leges ferre.* setia upp, *subducere (navim).* 113. setia gisla, *obsides dare.* 84.

Setiaz í virdan auri, *res æstimatas a mortuo relictas adire.* 257.

Setor-búd. *mapalia æstiva.* 378.

Setr. *mapale æstivum.* 455.

Setr-gata. *via ad mapalia æstiva ducens.* 407.

Set-stockr. *s. m. pl.* setstockar, *columna ante sedile, scamnum.* 347.

Settar-eidr. *s. m. jusjurandum sevirale.* 144.

Siá. *v. videre,* 2) *compertum habere.*

Siálf-borgi. *s. m. sibi ipsi sufficiens. præf. IV.*

Siálf-scot. *s. n. automa.* 446.

Siálf-stefnt. *s. n. citatio edictalis.* 21.

Siaund. *s. f. tempus septem dierum.* 254. siau *septem.*

Sigla. *v.* 1) *navigare.* 472. 2) *commercia navigando exercere.* 472.

sigla fyrir bann, *vela facere contra voluntatem Regiam, adversus* bannum, *interdictum.* 472.

Sild. *s. f. halec.* 460.

Sild-fisci. 1) *piscatura halecis,* 2) *tempus haleci capiendo idoneum.* 460.

Sild-reki. *cete halecis persecutor. vid. Specul. Regale.* 460.

Silfr. *s. n. argentum.* 15. 59. smídat *arte formatum.* Kb. X. skírt *purum.* Kb. X.

Siónar-vitni. *n. testis oculatus.* 155. *a* sión *visus, et* vitni.

Sitia. *v. sedere.* sitia heima, *domi manere.* 106.

Slá. *v. cædere,* 2) *metere foenum.* 455.

Slátta. *f. foenicesium.* 454.

Slázt í mat oc mungat, *cibo et potui curam impendere.* 15.

Slætríngr. *m. foenum demessum.* 542.

Slímo-seta. *s. f. mora parasitica.* 200.

Slít. *s. n. violatio.* 517. *ab* at slíta, *v. rumpere.*

Slíta. *v. rumpere, divellere, evellere.* slíta upp staudogardi, *sepimenta foeni frangere.* 350. slíta búi, *villicationem relinqvere.* 95.

Slitinn-slitin-slitit. *partic. pass. ruptus, violatus.*

Smali. *s. m.* 1) *pecus, armenta,* 2) *pastor.* 405.

Smída-kaup. *merces fabrorum.* 73.

Smiör-pundari. *lanx, qva butyrum ponderatur.* 523.

Snidill. *m. falx,* 2) *spiculum.* snidils varp, *jactus falcis s. spiculi.* 453.

Sníkia. *v. parasitari.* sníkia múto, *parasitari largitiones.* 175.

Sökia. *v.* 1) *petere,* 2) *qværere,* 3) *actione proseqvi.* sökia at laugom, *actione forensi proseqvi.* 488. sökia med útbeizlom, *immissionem in bona actione instituta petere.*

Sókn. *f.* 1) *petitio,* 2) *actio.* 24. 488.

Sóknari. *m. actor,* 2) *qvæstor.* sóknari Konongs, *qvæstor, actor regius.* 189. *pl.* sóknarar. *vid.* Ch. IV. Norske Lov, Mandh. Balk XIX.

Soltinn-soltin-soltit. *adj. esuriens.* 400. *partic. passiv. v.* at svelta.

Söri. *n. jusjurandum.*

Spá-farar. *pl. f. vaticinia.* 137.

Spaung. *f. lamina. pl.* spengor. 105.

Spell. *n. damnum, violatio.* 268.

Spell-virki. *damnum, opus noxium.* 321. 358.

Spilla. *v. vitiare.* 78. spilla stefno, *citationem invalidam reddere.* 373.

Spónn. *pl.* spoynir, spöni, 1) *stipula.* 410. 2) *cochlear.*

Spretta. *v. tendere retia.* 445.

Spyria. *v. qværere, interrogare,* 2) *qværendo intelligere, cognoscere. IV.* 56.

Stadi. *cumulus foeni et frumenti.* 349.

Stadinn-stadin-stadit. *partic. pass. deprehensus, v.* at standa. 137.

Staddr-staudd-stadt. 1) *status, fixus,* 2) *præsens.* staddr á scipi, *præsens in navi.* 150.

Stafna-smídr. *m. proræ faber, naupegus.* 79.

Stafr. *m.* 1) *baculus,* 2) *palus.* 368. 3) *domicilium,* 4) *littera.*

Standa. *v.* 1) *stare,* 2) *deprehendere.* standa fyrir, *defendere, opponere.* 480. standa mann med vitnom hiá kono sinni, *testibus præsentibus alium deprehendere apud uxorem suam in (sc. flagranti) adulterio.* 125. 141. þíng scal standa, *judicium, comitia, durabunt.* 12. standa til arfs, *hæredem esse, jure succedendi gaudere.* 134. standa fyrir arfi, *hæreditatem alii denegare.* 246. standa fyrir med eidi, *jurejurando se defendere.* 223. vitni scal standa, *testimonium valeat. p.* 153.

Starf-hús. *n. officina, fabrica.* 178.

Stedi. *m.* 1) *incus,* 2) *officina monetaria,* 3) *moneta.* 139.

Stefna. *f.* 1) *directio,* 2) *conventus.* 83. 3) *citatio.* lagastefna, *citatio judicalis.* þíngstefna, *forensis citatio,* 2) *conventus forensis.* hálfs-mánadar-stefna, *citatio dimidii mensis.* fimtar-stefna, *citatio qvinqve dierum.* 373. mánadar-stefna, *citatio unius mensis.* tveggia mánada stefna, *citatio duorum mensium.* tólfmánada-stefna, *citatio duodecem mentium.*

Stefna. *v.* 1) *dirigere, collineare,* 2) *citare, indicere.* 23. stefna þíng, *judicium cogere, convocare.* 28. 351. 478. stefna heim til kvado, *reumdomi ad solvendum rem debitam reum citare.* 481. stefna heim, *reum domi citare.* 538. stefna heimstefno, *reum citare domi.* stefna til iardar, *citare, ut citatus in fundo, de qvo agitur, se sistat.* 297. stefna til laugmans, *ad judicem provincialem causam proferre.* 29. stefna or dómi, *judices ceu inhabiles a judicio removere.* 297. stefna scipreido-þíng, *conventum pagi nauticæ cogere.* 86. stefna til þíngs, *in jus vocare.* 121. stefna til vatta-

saugo; *ad testes audiendos citare.* 255.

Stefnandi. *m. actor.* 32.

Stefndr-stefnd-stefnt. *part. pass. citatus,* 2) *reus.* 32.

Stefno-iaurd. *f. prædium certo tempore et pacto reluendum.* 309.

Stefno-vitni. *n. testis citationis editæ.* 299.

Stika. *f. ulna.* 525.

Stika fyrir. *palis impactis præcludere.* 464.

Stilla. *vallus, decipula.* 465.

Stockr. *m.* 1) *palus,* 2) *baculus,* 3) *domus.* innan stocks, *intra domum.* 136. *P. Widalin in* Stockr.

Stolinn-in-it. 1) *furto ablatus,* 2) *furto læsus.* 445.

Stór-rádi. *s. n. res ardua ingens ausus, plur.* Stórrædi, *a* stór *et* rád. 17.

Stund. *f.* 1) *tempus.* 475. 2) *hora.* fyrir stundar sakir, *qvoad tempus, pro temporis ratione.*

Styra. *regere.* styra scipi, *navem regere, gubernare.* 95.

Styris-hamla. *Retinaculum clavi.* 122. *Duo olim erant navis clavi, etenim suum utrumqve latus habuit. vid. Horatium editum a Pine Londini* 1733. *T. I. p.* 27. *et Montfaucon monumens de la Monarchie françoise; ubi classis Wilhelmi Conqvestoris in Angliam trajicientis exhibetur.*

Svara. *v. respondere,* 2) *reddere,* 3) *præstare.* svara lagarefsing, *luere poenam lege decretam. XI.* svara sektom, *præstare mulctas.* 21. 114. svara máli, *contestari litem.* 133. svara sculd, *solvere debita.* 467.

Sveria. *v. jurare.* sveria eid, *jusjurandum edere.* sveria med eidstaf, *solenni juris jurandi formula jurare.* 14. sveria fyrir einseidi, *suo proprie juramento probare.* 25.

Svelta. *v.* 1) *esurire.* Lib. XXXIII. 2) *fame vitam perdere.*

Sygnir-dagar. *dies actionibus forensibus utiles. ab* [illegible] sækia *v.* sökia *petere, agere.*

Sykn-syknt. *adj. innocens.* sykn saka, *culpa carens.* 103. *absolutus.* 78.

Syna. *v. monstrare, ostendere.* 107. syna med einseidi, *suo proprio jurejurando ostendere.*

Synia. *v. negare.* 76. 477. synia med einseidi, *proprio jurejurando negare.* synia Konongi leidángrs, *Regi stipendia negare, abnuere.* 44.

Sysla. *f.* 1) *negotium.* 78. 2) *præfectura.* 22. 56. 3) *parochia in*

Leg. Gul. Hac. Adelstanii Libro de rebus Eccles.

Sysla. *v. agere.* sysla um lid, *colligere probationes.* 285. *auxilium qværere.*

Syslo-madr. *m.* 1) *vir industrius, in Vita Olavi Sti apud Snorron. c.* 31. 2) *præfectus, procurator.* 144. syslomadr Konongs, *procurator Regis, judicandi auctoritatem habuit.* 168 *pl.* syslomenn. Sysla *et* Len *sunt synonyma, apud Snorronem in Heimskr. T. II. p.* 181.

T.

Tæmiz. *v. vacat.* arfr tæmizt, *hæreditas vacat.*

Tagl. *n. cauda eqvina.* 399.

Tak. *n. sponsio,* 2) *præs.* 122. *vadimonium, vid. Gulath. L. Hacon. Ad. Landsl. B. c.* 31.

Tak-mark. *n. terminus, limes.* 449.

Taka. *v. sumere, capere.* taka laug, *leges sancire.* 158. taka fe, *bona confiscare.* 160. taka ser bóli, *fundum conducere.* 328. taka arf, *hæreditatem adire, capere.* 223. taka iaurd, *fundum conducere.* 334. taka kono, *uxorem ducere.* taka kono med ráni, *mulierem rapere.* 138. taka med herfángi, *captivam abducere.* 138. taka sculd sína, *debita recipere.* 27. taka blód, *venam secare.* 161. taka vid, *recipere.* 227. 2) *condonare.* taka menn af, *supplicio capitali afficere, occidere, rapere, surripere.* 473. taka á haund ser, *in se suscipere.* 514. taka med þaukkom, *acceptum ferre.* 82. taka upp, *immissionem in bona facere.* 474. taka kono naudga, *foeminam rapere.* 140.

Tal. *n.* 1) *numerus,* 2) *sermo,* 3) *colloqvium.*

Tala. *f. numerus, computus.* 114.

Taug. *f. funiculus.* a tog *funis.* 579.

Teigr. *m. pars agri.* 355.

Telia. *v. numerare,* 2) *recitare.* 293. telia at, *carpere.* 459. 2) *accusare.* Llb. LXIV.

Tempra. *v. temperare.* Llb. I.

Tennor. *f. dentes.* Mhb. XIV.

Terningr. *talus.* 521.

Tiá. *v. nominare, recitare.* tiá votta sína, *recitare suos testes.* 372.

Tiauro-virki. *n. casa, ubi pix coqvitur.* Llb. LXI.

Til-laga. *f. additio,* 2) *consilium.* 61. *pl.* tillaugor, *auxilium. V.*

Til-laugo-eyrir. *m. pecunia collatitia,* 2) *viaticum.*

Til-laugo-fe. *n. merces collatitia, viaticum.* 12.

Til-nemdr-nefnt-nemt. *partic. pass. v.* at nefna, *nominatus, evocatus.* tilnemdom rette, *judicio constituto, judicibus constitutis.* 143.

Til-fallinn-in-it. *partic. pass. aptus, ab* at fella, *aptare.* 14.

Til-faur. *f. aditus,* 2) *executio, immissio, ab* at fara *ire.* Lanzlb. LXVIII.

Til-felli. *n. accidens, casus.* 483.

Til-giöf. *f. dos addititia.* 214.

Til-tala. *f.* 1) *lis, causa, imputatio, accusatio,* 2) *computus.* 51.

Timbr. *n. materies lignea.* 455.

Timbradr-brud-timbrat. *exstructus. partic. pass. v.* timbra *ædificare.* 449.

Tiódr. n. *tricæ.* 388. tiódr-hestr, *equus palo fune alligatus.* 388. tiódr-kyr, *vacca fune palo alligata.* 388.

Tión. n. *damnum, ab* at tyna, *perdere, amittere.* 515.

Tíundar-giauf. *donatio decimæ partis.* 270.

Tömaz. *vacare.* arfr tömizt, *hæreditas obtingit, vacat.* 142.

Tog. *n. funis, ductile.* 427.

Tólf-æringr. *m. navis duodecim remorum,* a tólf *duodecem, et* ár *remus.* 430.

Tólf-mánada-stefna. *f. citatio duodecim mensium.* 29.

Tollr. *m.* 1) *vectigal,* 2) *portorium. p.* 77.

Tom-liga. *adv. lente.* 108.

Tor-fenginn-in-it. *pl.* torfengnir -nar-in. *difficilis obtentu, a* tor *difficulter, et* fá *obtinere.* 515.

Torf-valr. *pl.* torf-valir. *capreolus.* 331.

Tor-rek. *n. discrimen, res ardua, difficultas, a* tor *et* reka. 539. *confer. Egilli Scallagrimi vitam p.* 607.

Tor-tryggia. *v. diffidere,* 2) *insimulare.* 452.

Tradar-gardr. *m. sepimentum compascui.* 350.

Traud. *f. compascuum.* 342.

Traull. *n. monstra, manes,* 2) *spiritus immundi, lemures.* 137. 3) *gigas, persona statura et viribus supra modum major,* 4) *persona magia infamis. vid. P. Widalin in* Tröll.

Tre-ör. *n. telum ligneum.* 83.

Tre-sciauldr. *scutum ligneum.* 105.

Trod. *n. idem* oc traud.

Trú. *f. fides,* 2) *religio.* 37.

Trúa. *v. credere.* 40.

Trúnadr. *m. fides.* 69. *religio.*

Trúnadar-eidr. *m. juramentum fidelitatis.* 69.

Trygd. *f. fides, securitas,* 2) *compositio, foedus.* 134.

Trygdar-madr. *persona pace munita.* 133.

Trygd-leiki. *m. fides.* 69. *fidelitas.*

Trygd-rofi. *m. pacis violator.* 27. *a* trygd *et* at riúfa *rumpere.*

Tuft *et* tupt. *f. area, locus domo vacuus.* 116.

Tunna. *f. dolium.* 491.

Tunsberg. *emporium nobile Haraldo pulcricomo antiqvius. v. Snorron. T. I. p.* 115.

Tví-gialda. *v. duplum solvere.* 379.

Tví-mánadr. *m. bimensis tempus.* 60. *Dierum æstatis ultimorum.* 405. *Initium Bimensis stilo veteri fuit ratione anni inter* 22 *et* 28. *Mensis Augusti vid. Pauli Widalini Glossar. in voce* Tvímánadr.

Tví-vegis. *adv. bivio. eundo et redeundo.* 150.

Tylft. *f. duodecas.* 8. 99.

Tylftar-eidr. *m. jusjurandum duodecem personarum.* 151.

Tyna. *v. perdere.* 136.

Tynazt. *perire.* 402.

Tyrs-dagr. *dies Martis,* 297.

U.

Ú-bóta-madr. *m. persona sacra, impune occidenda, cujus cædes nulla satisfactione expianda est. p.* 22.

Ú-borinn. *adj. nondum natus.* 69.

Ú-bóta-mál. *n. delictum capitale, crimen inexpiabile.* 118.

Ú-bóta-menn. *capitis rei.* 118.

Ú-fagnadr. *m. dolor, tristitia, ab* ú *negat. et* fagna *lætari.* 42.

Ú-förr-för-fört. *inhabilis,* 2) *impervius.* Llb. LVI.

Ú-gerdr-gerd-gert. *nondum factus, non præstitus.* 95.

Ugga. *v. attente considerare.* Kb. I.

Úgrunt. *brevia.* 460.

Ú-heilagr-lög-lagt. 1) *profanus,* 2) *exlex, pace privatus.* 141.

Ú-heimilt. *n. res titulo carens.* 491.

Ú-höfo-verk. *n. facinus, crimen.* Mhb. XXV. *factum indecens.*

Ú-knyttr. *m. delictum.* 137.

Ú-kvædis-mál. *injuria verbalis, infandum.* 194.

Ú-leyfi. *n. prohibitio.* 450. *ab* ú *negat. et* leyfi *venia.*

Úlfr. *m. lupus.* 457.

Úlfs-hús. *n. spelunca lupis capiendis inseruiens.* 457.

Ú-lutr. *m. injuria.* 168.

Ú-lut-vendi. *f. petulantia.* 201.

Ú-maga-eyrir. *m. bona pupillaria.* 260.

Ú-maga-fe. *n. bona pupillaria.*

Ú-magi. *m. pupillus, verbotenus-im-par, impos.*

Um. *præp. cum Accusat. circa.* um haust, *circa autumnum, tempore autumnali.* um iól, *per festum natalitiorum.* 29.

Um-bod. *n. mandatum.* 134. *cura demandata.*

Um-bods-madr. *m. procurator.* 8.

Um-bót. *n. emendatio.* 77.

Um-dæmi, *v.* um-dömi. *n. munus,* 2) *officium,* 3) *auctoritas,* 4) *præfectura.* 57.

Ú-megd. *f. status pupillaris.* 219. 223. *pubertas.*

Um-ferdar-madr. *m. viator.* fara um *transire.* 369.

Ú-meiddr - meidd - meidt. *adj. illæsus.* 84.

Um-ræda. *f. consilium.* 56.

Um-scifti. *n. mutatio.* 97.

Undan-förazt. *defendere se.* 150. *defendi, absolvi.*

Úngr-úng-úngt. *adj. juvenis.*

Unna. *v.* 1) *indulgere,* 2) *dare, tribuere.* 464.

Ú-nyttr. *nondum in usum versus.* 457.

Upp. *sursum.*

Upp-bera. *v.* 1) *efferre,* 2) *actionem proferre, causam dicere.* 23.

Upp-lykt. *f. solutio.* 154. *ab* at lúka *solvere.*

Upp-næmr-næm-næmt. *partic. passiv. commissus, fisco addictus.* 119.

Upp-sátr. *n. statio navis subductæ.* 74. 116.

Upp-stigningr-dagr. *m. dies ascensionis domini.* 40.

Upp-tækr-tæk-tækt. *adj. commissus, exsecutioni s. immissioni subjectus.* 16.

Upp-tekt. *f. immissio bonorum.* 474.

Ú-sekia. *f. impunitas.* 459. at úsekio *impune.* 111.

Usli. *m. devastatio, damnum. idem* oc ausli, *Dan.* usæl, *infelix, damno affectus.*

Út-beizla. *f. petitio immissionis in bona, ab* út *et* beida *poscere.* 313.

Út-bod. *n. vectigalis impositio, exactio.* 76. *Delectus classia riorum.*

Út-burdar-eldr. *m. ignis extra domus elatus.* 377.

Út-farar-bólkr. *Titulus juris de Re militari. VIII.*

Út-faur. *f. exitus,* 2) *expeditio militaris. VIII. conscriptio.*

Út-hagi. *m. pascuum a domo remotum.* 368. 452.

Út-lægi. *m. exsul, litteraliter ejectus.* 130.

Úti-lega. *f. excubiæ.* á landi *campestres,* á scipom *navales.* 137.

Úti-setor. *incantatio in biviis sub dio.* 137. *vide P. Widalin in* úti-setr.

Út-lægr-læg-lægt. 1) *multa affectus, mulctæ damnatus,* 2) *exul.* 27. 498.

Út-legd. *f. exilium.* 132.

Út-legdar-fe. *bona proscripti, fisco addicta.* 147.

Út-legdar-verk. *n. crimen exilio puniendum.* 474.

Út-lendskr-lendsk-lendskt. *extraneus.* Lvb. IV.

Út-setia. *deducere.* útsetia scip, *deducere navem.* 97.

V.

Vada- *et* voda-elldr. *m. incendium fortuitum.* 377.

Vada-verk. *casus fortuitus, actio involuntaria.* 126. 455.

Vad-mál. *n. pannus laneus.* 492.

Vægia. *v. connivere indulgere, mitigare.* 185.

Vænn-væn-vænt. *adj.* 1) *sperabilis,* 2) *par.* vænn til scila, *par suum cuiqve tribuere.* 6. 3) *venustus, formosus, elegans.*

Vætt, *pl.* vættir. 1) *pondus,* 2) *pondus octoginta librarum.* 522. *vide P. Widalin in* Vætt.

Vaka. *v. vigilare.*

Vaka. *f. vigilia,* 2) *vespera diem festum antecedens.* 5.

Vald. *n. potestas, imperium.* 75. 2) *custodia.* 525. *auctoritas.* 37. *plur.* vauld, *abl.* vauldom, af hans vauldom, *ejus auctoritate.* 191.

Valda. *v.* 1) *posse,* 2) *efficere,* 3) *imperium habere. XI.*

Valinn-kunnr-kunn-kunt. *probitate celeber probus.* 496.

Valr. *m. accipiter. pl.* valir. 429.

Van. *f.* 1) *defectus,* 2) *paupertus,* 3) *damna. pl.* vanir. 449.

Vana. *v. demere, minuere.*

Vanar-vaulr. *m. mendicantis baculus.* 128.

Van-dæma. *v. negligenter judicare.*

Vandi. *m.* 1) *mos.* 276. 336. 2) *periculum.* 96.

Vand-rædi. *n.* 1) *difficultas,* 2) *discrimen, periculum, res ardua;* af vandr, 1) *difficilis,* 2) *dubius anceps, et* rád.

Van-gæta. *v. negligere.* 463.

Van-gæzla. *f. negligentia, cura deficiens.* 57. = van *et* gæzla, *ab* at gæta *curare.*

Van-haldinn-in-it. *iniqve habitus.* 224.

Van-kunnindi. *s. ignorantia, cognitio deficiens. XII.*

Van-refzt. *adj. erronee punitus.* 172.

Vanta. *v. carere, deficere.* 99.

Van-virdíng. *f. despectus, contemptus. XI.* 157.

Vapn. *n. arma. Qvæ olim fuerint. vid. Specul. Regale p.* 385—408.

Vapna-búnadr. *m. armorum apparatus.* 64.

Vapna-scipti. *n. armorum alternatio, i. e. pugna, conflictus.* 135.

Vapna-tak. *n. contactus armorum; concussio armorum, actus solennis, qvo in comitiis populus acta judicialia, leges etc. confirmavit.* 22. *vid. Glossar. ad Leges AS. voce* Wapentagium, *et* J. Arnesens Islandske Rettergang p. 584.

Vapna-víti. *n. mulcta armorum deficientum.* 109.

Vapna-þíng. *n. lustratio armorum.* 74—106. 208.

Varda. *v.* 1) *custodire.* 331. 2) *defendere,* 3) *impedire,* 4) *interest.* Mhb. VIII.

Var-dagr. *dies vernus.* 358.

Vard-veita. *v. custodire.* 488.

Vard-veitzla. *f. custodia.* 75.

Vard-víti. *n. mulcta excubitori imposita.* Lvb. IV.

Vargr. *m. fera,* 2) *exul.* 144. *vid. Gloss. ad Leges AS.*

Var-kynna. *v. excusare,* 2) *ignoscere. XI.*

Varningr. *m. merces.* 516.

Var-orka. *f. opera verna.* = var *pro* vor, *contr.* for-ár, *tempus primulum anni.* 410.

Varp. *ab* at verpa, *projicere.* 426.

Vatta. *v. testari.*

Vatta-saga. *f. testimonium.* 255.

Vaulr. *adj. rotundus,* 2) *baculus.* 128.

Vaurdr. *m. custodia, excubiæ.* 85.

Vaurd-sætr. *custodiæ par, habilis ad custodiam præstandam.* 86. *a* vaurdr *et* sitia *sedere.*

Vaurdzlo-madr. *m. tutor, curator; custos fidejussor.* 389.

Ve-baund. *n. plur. vincula pacis, qveis comitia cingebantur.* 13. Vebaund *Pacis sacrosanctæ vincula, tempore Erici Blodöxii Regis Norvegiæ Anno Christi* 934. *Hæc. Auctor vitæ Egilli Skallagrimii describit ita.* Enn þar er dómrinn var settr, var vaullr

slettr oc settar nidr heslissteingor í völlinn í hring oc laugd um utan snæri umhverfis; varo þat kaullot Vebaund; enn fyrir innan í hringnum sáto dómendr tólf or fylki hverio. *Ubi judicium erat ordinatum, planities erat circum data palis corylaceis fundo infixis, qvi sibi invicem fune jungebantur. Qvi funes Vocabantur vincula sacrosanctæ pacis. Intra hoc sepimentum judices duodecem ex singulis centumpagis evocati consederunt. vid. Egilli Scallagrimi vitam p.* 340.

Ved. *n.* 1) *fidejussio, pignus.* 499. 2) *periculum, discrimen. XII.*

Ved-fox. *pignoris fraudulenti reus.* 511.

Vedia. *v. pignore certare.* 522.

Vega. *v.* 1) *ponderare,* 2) *æstimare,* 3) *cædere, occidere.* vega mann, *occidere hominem, homicidium committere.* 19. vega scemdar-víg, *committere cædem inexpiabilem.* 132. vega í gridom, *pacem cædere, violare.* 123. vega á trygdir, *pacem datam violare.* 198. vega til arfs, *hæreditati cæde commissa inhiare.* 252.

Vegandi. *partic. act. homicida.* 125.

Vega-bót. *f. viarum reparatio.* 409.

Vega-fall. *n. impedimentum viatori objectum.* 416.

Vega-rán. *n. prohibitio viæ.* 409.

Veg-ferill. *n.* 1) *via.* 448. 2) *viator,* a vegr *et* fara *ire.* 414.

Vegr. *m.* 1) *via,* 2) *ratio, modus.* 43. 223.

Veida. *v. venari.* 449. *piscari.* 461.

Veidi. *f. captura, venatio.* 445.

Veidi-búd. *f. casa venatoria.* 454.

Veidi-gaugn. *Instrumenta venatoria et piscatoria.* 421.

Veidi-stadr. *m. statio venatoria et piscatoria.* 362.

Veidi-stigr. *m. via feris sveta.* 448.

Veidi-stöd. *f. statio venatoria.* 419.

Veidi-vel. *n. technæ, insidiæ venatoriæ.* 419.

Veidi-von. *f. spes venandi.* 456.

Veita. *v. præbere, offerre, veniam dare.* 344. veita á-komo, *vulnus inferre.* 168. veita lydscildo *officia publica præstare.* 45. veita fiár upptekt, *immissionem in bona facere.* 474. veita fyrir Guds sakir, *propter deum bene facere.* veita orscord, *sententiam ferre.* 33. veita trygdir *pace munire, securitatem dare.* 134. veita vaurd, *custodiam præbere.* 148. 2) *excubias agere.* veita biaurg, *auxilium ferre.* 145.

Veizla. *f.* 1) *beneficium*, 2) *epulæ, convivium*. 200. 3) *fevdum*. 77. 96. *Olai Sti vita apud Snorron. cap.* 30. 36. 40.

Veizlo-madr. *m. beneficiarius*. 108.

Vekia. *v. exitare, suscitare*. vekia traull, *evocare manes*. 137. *vel ut Tacito placet; infernas umbras carminibus elicere Ann.* L. *II. cap.* 28. *P. Widalin in* vekia tröll. Vekia víg, *cædem committere, cædi ansam dare*. 146.

Vela-kaup. *n. pactum dolosum, venditio fraudulenta*. 254.

Vela-sókn. *f. actio fraudulenta* 489.

Vel-borinn-in-it. *bene, honeste natus*; *alias* árborinn *honorabilis*. 46. velbornir menn, *personæ honesto loco natæ*. 46.

Veldi. *n.* 1) *potestas*, 2) *vis, imperium*, 3) *regnum*. 129.

Vera. *v. esse*. vera í vedi, *prædem esse, periculum, culpam sustinere*. 147. vera staddr, *constitutus esse*. vera á þíngi, *præsens esse in foro, conventu, judicio*. 150. þíng scal uppi vera, *judicia durabunt*.

Verald-ligr-lig-likt. *mundanus*, 2) *civilis, secularis*. veraldligir hlutir, *res mundanæ. VIII.* veraldligt vald, *imperium mundanum, seculare, politicum*.

Verda. *v. fieri*. verda daudr, *mori*. 147. verda fyrir sauk, *accusari*. verda heill, *sanus fieri*. 148. verda samdæma, *concordes, unanimes fieri*. 374.

Verd-aurar. *pl. pretium. sing.* verd. 288.

Verdr-verd-vert. *partic. pass.* 1) *æstimatus*, 2) *dignus*, *v.* at virda, *æstimare*. 473.

Veria. *v. defendere*. veria at laugom, *jure defendere*. veria oddi oc eggio, *armis cæsim punctimqve defendere*. veria at laugom oc dómi, *lege et sententia defendere*. 300. veria hendor sínar, *se defendere*.

Veriazt at laugom. *v. defendere se jure*. 146.

Verka-fall. *n. amissio operarum*. 398.

Verka-tión. *n. damnum operis illatum*.

Verk-madr. *s. operarius*. 105. *a* verk *opus*, *et* madr.

Verk-vidr. *m. materies utilis, ligna commoda. Dan.* Gavntömmer. 346.

Vern. *f. protectio, defentio*. 69.

Vernd. *f. protectio*. 69.

Verpa. *v.* 1) *projicere*. verpa um gard, *sepimento cingere*. 2) *ova parurire*.

Verri-verst. *adj. comparat. grad. pejor. positiv.* vondr *malus.* verri madr, *persona levi macula notata.*

Vetrar-hús. *ædes hyberna.*

Vetrar-mykia. *f. fimus hieme collectus.* 342.

Vetr. *m. hiems.* 2) *annus. vid. Lachmanni dissertationem de ratione computandi annos per hiemes.*

Vetr-nætor. *plur. noctes hyemales,* 2) *initium hiemis.* 381.

Vetrar-rúgr. *m. far hiemale, qvod autumno seritur.* 343.

Vett. *f. pondus.* 522. *ab* at vega *ponderare.*

Vettugr. *m. nihilum.* 254.

Vida. *v. ligna sternere, cædere.* 358.

Vidar-högstr. *m. lignatio.* 77. = vidr *lignum, et* hauggva *cædere.*

Vidar-köstr. *congeries lignorum.*

Vidr-mæli. *n. colloqvium,* 2) *responsum.* 30.

Vidr-taka. *f. receptio.* 467.

Vid-setia. *v. addere,* 2) *apponere,* 3) *surrogare. V.*

Víg. *n. cædes.* 26. *ab* at vega *cædere.* 126.

Víga-ferd. *f. cædes.* 26.

Víga-ferli. *idem. ibid.*

Víg-lysíng. *f. cædis publicatio.* 126.

Víg-lysingar-vitni. *u. testis cædis publicatæ.* 153.

Vika. *f. septimana.* 23. = vík *spatium.*

Vikingr. = *pirata.* 120. *vid. de hac voce J. Erici notas ad Gunnlögi Ormstungæ sagam.*

Vild. *f. voluntas,* 2) *favor.* 437.

Villo-víg. *n. cædes erronea.*

Vinno-madr. *m. operarius.*

Vinna. *v. operari.* vinna eid, *jusjurandum edere.* 57. vinna eid fyrir brióst hins dauda, *per animam mortui jurare.* vinna sculd af ser, *debitum laborando præstare.* vinna á, *cædere, inferre damnum.* vinna víg, *cædem inferre.* 130.

Virda. *v. æstimare.* virda málefni, *causam æstimare,* 2) *honorare.*

Virdu-ligr-lig-ligt. *adj. reverendus. Prædicatum Regi, Archiepiscopo, Episcopo tributum. III. ab* at virda, *æstimare, honorare.*

Vísa or vist. *domicilio expellere.* 262.

Vist. *n.* 1) *victus, commeatus,* 2) *hospitium.* 512. 3) *domicilium.* 105. *pl.* vistir.

Vista-tak. *n. commeatus ratio.* 99.

Vista-þrot. *n. defectus commeatus. p.* 74.

Vita-fe. *n. debitum liqvidum.* 508.

Vita-vaurdr. *m. ignis angari custos.*

Vitna. *v. testari.* vitna undir mann, *antestari.* 494.

Vitni. *n.* 1) *testis,* 2) *testimonium.* 52.

Vitnis-bær. *adj. testis habilis.* 400.

Vit-ord. *n. notitia, cognitio.* 78.

Vockor. *f. pl. culei.* 491. Vackor, *in Cod.* 305. *et Hardenb. videtur hæc vox cognata cum* Ocrea *apud Cangium in Glossar. mediæ et infimæ Latinitatis.*

Völlr. *m. campus,* 2) *pars agri.* Llb. IX.

Vondr - vond - vont. *adj. malus.* vondir menn, *mali homines, scelestæ personæ.* 43. 172.

Vörn. *f. defentio.* 488.

Vorzla. *f. custodia.* Erfdb. X.

Y.

Yfir-bod. *n.* 1) *munus officium,* 2) *auctoritas. VIII. ab* yfir *et* bióda.

Yfir-bót. *f. satisfactio, expiatio.* 42. 227.

Yfir-litr. *m. facies.* 22. *superficies, aspectus, ab* yfir *super, et* litr *color.*

Yfldi. *auxit.* 3. *pers. præteriti act. v.* at efla *augere.* 489.

Ymiz. *adv. alternatim.* 85.

Yrkia. *v. operari.* yrkia í holti oc haga, *operari in sylva et agro.* 315. yrkia á, *incohare.* 106.

Yrkia. *v. componere versus, occentare populo, carmenqve condere, qvod infamiam facit flagitiumve alteri.* 196. yrkia um mann fiórdungi lengra, *versus de aliqvo ultra qvadrantem strophæ componere. ibid.*

Yxn. *pl. boves. sing.* uxi *bos.*

Þ.

Þak. *n. tectum.*

Þak-næfr. *n. liber tegendis domibus idoneus.* 431.

Þarf-löysa. *f. qvidqvid utilitate vacuum.*

Þarfnazt. *v. d. carere.* 255.

Þarf-yndi. *n. pl.* 1) *res necessariæ,* 2) *res commodæ.*

Þar-seta. *f. inhabitatio, occupatio, continuata mora.* 403.

Þaukk. *f. gratia.* 82.

Þaurf. *f. opus.* 76.

Þeckia. *v. tegere.* 331.

Þegn. *m. minister, famulus; subditus, persona sui juris.* 63. *pl.* þegnar, *ab* at þióna.

Þegn-gyldi. *n. satisfactio Regi pro subdito læso, occiso.* 21. *vide Spec. Reg.* 253.

Þegn-skylda. *f. officia regi a subditis debita.* 44.

Þidr. *m. lagopus avis.* 449.

Þiggia. *v. accipere.* 507. Þiggia lán at manni, *comodatum ab aliqvo accipere,* 507. Þiggia scaumm á ser, *stuprum pati.* 193.

Þilia. *f. pl.* Þilior, *tabulatum in fundo navis.* 424.

Þíng. *n.* 1) *conventus,* 2) *judicium, sive locus judicii,* 3) *forum, colloqvium, comitia, concilium, Parliament.* 231. *vid. P. Widalin in* Þíng.

Þíng. *n. res, res mobiles.* Erfdb. V.

Þíng-á. *f. jurisdictio.* 450.

Þíng-bod. *n. indictio judicii nuntio emisso.* 451.

Þíng-farar-bólkr. *Titulus de judiciis. VII.* 1.

Þíng-farar-fe. *viaticum evocatis ad comitia decretum.* 11.

Þíng-faur. *f. iter ad comitia.* 11.

Þíng-menn. *pl. evocati ad comitia,* 2) *assessores judicii, pedarii tribuarii.* 147. 464.

Þíng-lag. *n. jurisdictio, nomus.* 111.

Þíng-scot. *n. appellatio ad judicem.*

Þíng-stadr. *m. locus judicii, forum, conventus.* 6.

Þíng-stefna. *f.* 1) *citatio in jus,* 2) *forum, locus judicium.* 475.

Þíng-stefno-vitni. 1) *testis citationis in jus editæ.* 475. 2) *citationis ad judicem editæ testes. ibid.*

Þíng-tak. *n. adprobatio actorum in comitiis.* 47. *Hæc antiqvissimis temporibus fiebat gladio scutis illiso; cui mori successit, armis, in foro portari prohibitis,* lofa-tak *applausus volis datus; et deniqve* hand-tak *consensus manibus a præsentibus mutuo junctis indicatus.*

Þíng-víti. *n. mulcta reis ordinis in judiciis læsi imposita.* 17. 21. 439.

Þiód. *f. gens, populus.* 41.

Þiód-á. *f. fluvius publicus.* 414.

Þiód-gata. *f. via publica.* 82. *plur.* Þiód-gautor. *ibid.*

Þiód-leid. *f. via publica, cursus publicus.* 83.

Þiód-vegr. *m. via publica.* 382.

Þiófa-bólkr. *m. Titulus juris de furtis.*

Þiófnadr. *m. furtum.* 445.

Þiófr. *m. fur.* 56.

Þiófsca. *f. crimen furti.* 137.

Þiónn. *m. minister, famulus.* 42.

Þiór. *m. taurus juvenculus.* 127. 503.

Þoka. *f. nebula.* 359.

Þoka. *v. movere.* Þoka gardi, *promovere sepimentum.* 453.

Þocka-bót. *f. donum reconciliationis* Forligelses-Böder. 359. Þocki *favor.*

Þofta. *f. transtrum.* 100.

Þosto-giauld. *mulcta pro numero transtrorum exigenda.* 122.

Þorri. *m.* 1) *vis, robur,* 2) *copia. IV.* 3) *defectus. v.* Þverra *deficere.*

Þræll. *m. servus.* 83. *Locus hic de servitute in Norvegia in his legibus unicus est, et sane videtur Magnus Haconis leges priores de Servis sc. Gulathingenses Haconis Adelsteni Alumni, et Haconis Haconidis Frostenses dictas in Libro de legibus Ecclesiasticis. cap.* 5. *abrogasse.*

Þrenning. *f. trinitas.* 48.

Þridiungr. *m. triens.* 466.

Þrióta. *v. deficere.* 224. Þrytr *deficit. ibid.*

Þriótr. *m. contumax.* 288.

Þriózsca. *f. contumacia.* 21.

Þri-tídungr. *bos trimus.* 111.

Þrot. *n. penuria.* 261.

Þurfa. *v. indigere.* 82. Þarf vid, *opus est. ibid.*

Þúsund. *n. mille.* Þúshundröt 1000. 109.

Þverra. *v. decrescere.* 259.

Þver-dili. *n. tabulata transversa.* 346.

Þver-gardr. *plur.* Þvergardar, *sepimentum transversum.* 421.

Þver-vegr. *m. via transversa.* 413.

Þvínga. *v. coërcere, cogere.* 44.

Þyfsca. *f. animus ad furandum proclivis.* 541.

Þyft. *n. furtum.* 538.

Þyngia. *v. onerare.*

Pag: 141.

KE maðr stænðr man mæð loglægum vnum akono sinni. gialde mannz giold bondanum slik sem sa er maðr tile kono a. ef sa ðe saklaus drepen. Oc ef halfs mannz giold ef maðr stænðr man a modor sinni dottor æða systr. æf þær ægu æigi bondi ser skulu þæssor giold dœma. xii. men loglægha til næfndir af rettarum

ex Codice Legati Arn: Magnæ: No. 69 4to.

Corrigenda.

Præfat. Pag. XXVIII l. 20. *pro: ex qvatuor autographis; leg. qvatuor autographa.*

Pag. 6. *lin.* 21. *nefasto, leg. fasto.*
7. *l.* 24. *ex qvovis, l. ex qvavis.*
– *l.* 29. *beficiarius, l. beneficiarius.*
13. *l.* 21. *Sæpe, l. Sepe.*
14. *l.* 20. *evocates, l. evocatos.*
16. *lin. ult. var.* 19. *add.* Konongsmenn. 72.
24. *l.* 5. rangsmals, *l.* rángs máls.
— *l.* 15. lagastefndir; *l.* laga stefndir.
— *l.* 26. *dolos qve, l. doloseqve.*
27. *l.* 25. *offeri, l. offerri.*
28. *l.* 26. *reus, l. reum.*
33. *l.* 13. værret, *l.* være.
34. *l.* 20. *concensu, l. consensu.*
51. *l.* 19. *qvamis, l. qvamvis.*
— *l.* 23. *tempus et, l. et tempus.*
66. *l.* 25. *jursdictione, l. jurisdictioni.*
80. *l.* 26. *præ tercibum, l. præter cibum*
84. *l.* 31. *sagittum, l. sagittam.*
90. *l.* 26. *stippediariis, l. stipendiariis*
92. *l.* 20. *societam, l. societatem.*
97. *l* 9. síkt, *l.* slíkt
100. *l.* 1. *deacæ, l deacræ.*
112. *lin. antepen. ipsuus, l. ipsius.*
116. *l.* 7. Upp sat, *l.* Upp sát.
119. *varianti* 18. *add* 3261.
121. *l.* 25. *jurejundo, l. jurejurando.*
137. *l.* 2. eignin konom, *l.* eigin konom.
141. *var.* *) *post.* 3260. *add.* 305. 309. 56. 63. 64. 65. 67. 68. 71.
— *var.* 1. 3261. *l.* 307. 61.
152. *lin. antep. consagvineos, leg. consangvineos*
154. *l.* 2. *var.* 10. 3620. *l* 3260.
159. *l* 21. *addiant, l. addicant.*
169. *l* 21. *I gitur, l. Igitur.*
171. *lin. antipen. adjudicundum, l. ad judicandum.*
182. *l.* 22. *meidtantibus, l meditantibus*
188. *l.* 24. *qvi caveat, l. sed procurator caveat.*
198. *l.* 12. trydrofi, *l.* trygdrofi.

Pag. 201. *l.* 18. *marcæ, l. oræ.*
215. *l.* 27. *in legitime, l. legitime.*
223. *l.* 9. um fram, *l.* um-fram.
224. *l* 22. *re licta, l. relicta.*
— *var.* 2. *add.* oldurhus vitni, *testes qvi convivio interfuere.* 309.
228. *var.* 7. heimanfrd, *l.* heimanferd. 302. 305. 71.
249. *l* 26. *augere, leg. augere, cum in familiam adsciscendo.*
254. *l.* 24. *aamittuntur, l. amittuntur.*
259. *l.* 22. *men, l. mensibus.*
297. *l.* 22. *connexi, inveniantur, leg. connexi inveniantar.*
319. *Cap. V. Siqvis, l. Sicui.*
328. *lin. antep. leg præstitutum.*
329. *l* 23. *mercedes, l. mercedis.*
332. *l* 7. leigofallat, *l.* leigo-fall at.
340. *var.* 2. *add* ællzdag Jola. 72.
360. *l* 25. *dominu sco, l. dominus eo.*
362. *l* 5. síns, *l* syns.
364. *var.* 3. *pro* 97. *l.* 67.
368. *l.* 13. tvei, *l.* tveir.
370. *l.* 15. stytimadr, *l.* styrimadr.
376. *var.* 1. *leg. Hic Caput integrum libri de fundis avitis reluendis Cap XVII. iterum repetunt.* 302. 309. 56. 57. 58. 62. 63. 68.
383. *var.* 1. *et athrum, l. et clathrum.*
— *var.* 4. 2307. *l.* 3260.
400. *l.* 18. *nosse, l cognoscere.*
414. *XLVII. l. XLVI.*
— *l.* 16 florennar, *l* flot rennar.
418. *XLVIII l. XLVII.*
435. *l* 5 ti, *l.* til.
466. *l* 25. *repertori, l. repertor.*
476. *l* 14. kröfn, *l.* kröfo
482. *l* 25. *tempora, l. tempore.*
493. *l.* 19. *evictorem, l. auctorem.*
500. *l.* 24. *domo, l. domino.*
525. *l.* 21. *sera, l serra.*
532. *l.* 26. *leg marcæ ponderatæ (octo imperialium).*
533. *l.* 16. *se, delendum est.*
549. *l.* 25. *ipserit, l. ipse erit tertius.*

Ex Codice Membran Legati Arna-Magnæani № 322. in fol.

her hefr þing
fara bolk. gula þings manna.
Fridr ⁊ blezsan vars
hrra ihu xpi ernadar
ord varar fru sancte
marie ⁊ hins hælgha
olafs kgs ⁊ allra hei
lagra manna veri med os ollum
gula þings mon̄um vin ⁊ frændum.

Enn vér skolum logþing várt eiga
a .xij. manadom hueriu̅ botolfs
messo æptan ⁊ gulaey a þingstad
rettom. þar skolu aller fara mæt
nauzyn laust þeir sem til þings
eru nefndir

Ex Codic. Membr. Biblioth. Reg. № 3260. in Quarto.

her hefr gula
þings bok medr
Magnus medr guds :
miskunn noregs kgr sun
hakonar kgs son̄ son̄
Sueris kgs : sendir ollum gula þings
mon̄. Q. G. ⁊ sina. Þer vitid at hinir
skilrikaztu m̄ af gula þings logu̅

hafua idulega gert ꝥ ost at þeir
hafa(?) kurt at vær hofum lut
i att. at bota nokkut umꝛ lettr
logbokt i landino ⁊ bedit oss at ꝥ
ur bok skylldi fara umbota eigi lut
laus vera

G. N. Angelo sculpsit.

Tal. 2

Ex Codice Membraneo Legati
Arna Magneani No 309 in fol.
Pag. 1.

M hær vidulghis bok Magnus konungs hins koronada.
Agnus med guds miskun Noregs kunger son hakonar kungs. Sonar sun
Sverris kungs. Sendir allum guds vinum ⁊ sinum iaidz sinaþings
loghum. Q. G. ⁊ sina. Þer vitir at hm skilrikastu men af æidz sinaþings logū
hafua idulegha getet þ oss. at þer haf it spurt at verhozum litt iatt. at bo-
ta nokot um plestar logbokr i landeno. ⁊ bedit oss at ydur bok skylldi ænghi
þra um bota utlaus vera.

Completus fuit liber iste. Anno domini mº. cccº. vicesimo quinto in trans-
lacione beati Cuthberti confessoris atque pontificis. Deo laus amen.

*Ex codice membran: Hardenbergico
Bibliothecæ Regiæ
in fol. No. 1154.
Pag: 473.*

Þat er nu þui næst at enginn madr skal þ
adium taka ꝛ ethi skolum v oll at gip
dellldum gera doms er huer madr verdi
firir sinn fe at hafa. En sa er þ adium
tekr, þa skal han þ eptir fora ꝛ bota þui er h tok þ þ ullrette eptir laga/

*Ex Codice Membran: Legati Arna
Magneani No. 56. in Quarto.
Pag: 161.*

her segir vm va
Vada uærk da værk ꝛ fag
veronr, sk oc skm draat
semd græmande m hinn atbd
þau kumu til at falla þui at i
allum stadum ~~hofer wom~~ þæim
er nu skulu ser till þarfynda
uinna ꝛ mz wom till haglegra
luta lid uæita þa ero þesse uada
værk mæiri uirdande en him

ængi naudzyn drægr till
nema galo'ysi oc mikit skamh
m Au þo at ij. men gange
i scogh. saman oc skyꝛ annar
oggs a annan at uuilia þæser
a skapte helt oc dovr han af.
þa skall han bota fiordong bo
ta ær fiugia hins dauda oc sy
ni uilia sins med settar æidi
at han uildi þæt værk æigi

G. N. Angelo sculpsit.

Tab. 4

Ex Cod: Membr. Biblioth. Reg: No. 3261. in Quarto

Pag. 39.

her hefr upp annar
lutr borgharþings bokar um kristins doms
at er upphaf lagha vara borghaþings mi sæm bolk
upphaf er allra godra luta at ver skulum hallda
oc hafa cristilegha tru. Ver skulum trua a gud allzualldan
de skapara himins ok iardar. ver skulum trua a uarn herra
ihesum cristum hans æinga son er getenn er af krafte hæilags
anda foddar af mariu moyiu. piniþr undir pylatus valdi
krosfæstr doyddr ok grafen i iord oc for niþr til hælujtis
oc loysti þadan alla sina vini. þridia dagh æptir er hann

G. N. Angelo sculpsit.